

The Project Gutenberg eBook of Jörn Uhl: Romaani, by Gustav Frenssen

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jörn Uhl: Romaani

Author: Gustav Frenssen

Translator: Volter Kilpi

Release date: December 11, 2015 [EBook #50667]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JÖRN UHL: ROMAANI ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

JÖRN UHL

Romaani

Kirj.

GUSTAV FRENSEN

Tekijän luvalla suomentanut Volter Kilpi

Otava, Helsinki, 1903.

ALKUSANA.

Suomennostyöstä on alkupuolen suorittanut lehtori K. Suomalainen. Hänen erityisistä syistä luovuttuaan tehtävästä on allekirjoittanut jatkanut suomennosta. Lehtori Suomalaisen suomentamia

ovat kirjassa sivut 1-99.

Helsinki 20 p. toukok. 1903.

V—r K—i.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Tässä kirjassa käymme puhumaan vaivannäöstä ja työstä. Emme sellaisesta vaivannäöstä, jonka oluenpanija Jan Tortsen päällensä otti, hän, joka oli luvannut laittaa vierailleen aivan erinomaisen hyvää Eiderin kalaa, mutta ei voinutkaan sanaansa pitää ja pani tuon asian niin pahaksensa, että ihan Sleswigiin muutti. Emmekä sellaisestakaan vaivannäöstä, jonka muuan rikas nuori talonpoika päällensä otti: typerä hän kyllä oli, mutta osasi sittenkin neljässä viikossa menettää kaikki isän rahat, nakellen kolikoita päivät umpeen lammen yli.

Mutta sellaisesta vaivannäöstä tässä puhe tulee, jota Weisshaarin emäntä tarkoitti, puhellessaan kahdeksasta lapsestansa. Kolme niistä lepäsi hautausmaalla, yksi syvällä Pohjanmeressä, ja muut neljä asuivat Amerikassa, ja näiltä hän ei ollut kahteen vuoteen saanut kirjettä. Ja sellaisesta työstä tässä puhe tulee, jota Geert Doose valitti, kun ei vielä kolmantenakaan päivänä Gravelotten tappelun jälkeen voinut kuolla, vaikka oli miehellä hirmuinen haava seljässä.

Mutta vaikka aikomus on käydä kertomaan tässä kirjassa niin surullisista ja haikeista asioista — kuten monikin sanoo, — niin ryhdymme siihen kumminkin ilomielin, jospa hammastakin purren ja kasvot ankarina. Toivomme näet joka kohdassa ja kolkassa saattavamme näyttää, että mikäli siinä itsekukin on vaivaa päällensä ottanut, sikäli se on ollut vaivannäön veroistakin.

* * * * *

Wieten Penn, Uhlin kartanon suurpiika, oli sanonut, että vielä tänne tänä talvena keräytyy paljo ihmisiä. "Mutta se siinä merkillistä on", sanoi hän, "että niin ne tulevat kuin mihin suureen juhlaan ja lähtevät kuin suurista maahanpanijaisista." Niin sanoi Wieten Penn. Hän ajatteli niin syvään, se tyttö, ja siksipä ihmiset sanoivat häntä Älypääksi Wieteniksi.

Klaus Uhl, suuren marskikartanon isäntä, seisoi talonsa ovella paitahihasillaan, kasvot loistavina ja suopeina, ja katseli marskeille, vieraitaan vuotellen. Hyvillään hän tuossa myhähteli, aatellessaan, kuinka hauskaa siitä taas tulee, kuinka sitä taas kortteja lyödä läiskytellään ja juodaan naukataan ja väliin aina semmoinen mehevä kompasana viskataan.

Emäntä, kalpea ja varttansa vähäinen, oli istahtanut tuolille valkoisen kaakeliuunin ääreen, ja loi silmäyksen noitten juhlaiksi koristettujen upeitten tupain yli. Hän odotteli viidennen lapsensa syntymistä ja oli väsynyt paljosta jalkeilla-olosta.

Kolme vanhinta lasta, pitkiä poikia ja jo rippikoulun kynnyksellä kukin, seisoivat kankeina ja pitkäkoipisina yhden korttipöydän ääressä. Siinä he seisoivat, kolme kapeata, vaaleatukkaista päätä, kasvoilla käskevä ilme. He olivat ottaneet pöydältä korttipakan käsiinsä ja kiistelivät nyt kovalla äänellä, usein karkeitakin sanoja käyttäen, siitä, miten pelata pitää, ja nykäisivät korttipakan nuorimman, Hannu veljen, käsistä ja sanoivat häntä tuhmaksi Jussiksi.

Ovi aukeni, ja pieni kolmivuotias Jürgen juoksi äitinsä luo: "Äiti, ne tulee jo! Minä näin rattaita."

— Äiti, — sanoi Hannu, joka äsken kärsimänsä vääryyden tahtoi jollekulle kostaa, — ei tuo Jörn ole ensinkään samanlainen kuin me muut. Hän on aivan sinun näköisesi, kasvot niin kapeat ja silmätkin niin kuopallaan kuin sinulla.

— Minulle hän on korea kyllä, — virkkoi äiti ja pyyhkäisi kädellään pojan karkeata, vaaleaa tukkaa.

Poikanen pani kätensä äidin syliin ja sanoi:

— Äiti, kuule! Heikki sanoo, että minä saan kohta pienen veikon tai siskon. Sisko ois parempi. Milloinka se tulee? Ja kun se tulee, niin sanothan sitten minulle heti?

Kaksi isoa veikkoa löivät kortteja edelleen, nykivät toisiansa ja nauraa hihittivät.

— Äiti, kuule! — puhui Hannu. — Renki ties kertoa, että hevoset oli viime yönä olleet hirmuisen

rauhattomia. Hän ei malttanut enää, vaan läksi katsomaan. Kun hän talliin tuli, niin oli kaikki hevoset seisseet pää pystyssä, ja tallin perältä oli kuulunut kilinää ja kalinaa, niinkuin kuka kahletta olisi perässään vetänyt. Älypää Wieten, tuhma tyttö, oli tietysti sanonut: "Kyllä tämä jotain tietää." Mutta mitä se semmoinen tietäis?

— Tietää se! — sanoi Heikki nauraen. — Saat nähdä, mitä se tietää. Tallissa on kohta yhtä hevosta enemmän, ja kauranjyvät hoikkenee. Sitä se tietää, ymmärrätkö?

He vilkaisivat äitiinsä ja menivät ulos, toisiansa nykien ja nauruansa pidätellen.

Nyt oli äiti kahden kesken pienen poikansa kanssa. Pikku Jürgen oli hiljakseen asettunut äitinsä viereen.

— Ei ole hyvä, — virkkoi äiti hiljaa, — että vielä näin myöhään, kun muut ovat jo noin suuria ja ymmärtäväisiä. Kovaluontoisia he ovat kuin isäkin ja yhtä kovia käyttävät sanojakin. Tuota pientä olentoa he eivät suvaitse, vaikk'ei sitä vielä ole olemassakaan. Hän katsahti ympärilleen: tuossa pöydät ja korkeat kasat lautasia ja kirkkaita laseja ja tuolla nuo komeat huoneet, puoleksi maalaisessa, puoleksi kaupunkilaisessa asussa. Hän tunsu, niinkuin monasti ennenkin, ett'ei hänestä oikein ole tähän upeuteen, tähän suureen taloon, jossa on niin paljon hälyä ja pauhinaa. Ja silloin hänen sielunsa pyrähti ja lensi pienen, kuivan nummen yli vanhaan taloon tuolla rämeikössä. Siellä hänen synnyinseutunsa.

Neljä heitä oli ollut siellä, pitkän olkikaton alla, rämeikön ja metsän välillä: isä, äiti, Thiess veli ja hän. Isä ja äiti olivat olleet niin lystikästä väkeä, ja iloista ilvettä he olivat pitäneet keskenänsä päiväinsä loppuun asti. Kun isä perjantaisin palasi laihalla hevosellaan kaupungista toripäiviltä, silloin hän jo hyvän matkan päässä nousi rattailleen, ja uhkasi ruoskanvarrella: "Olehan tänään toki järkevää!" Väliin hän huusi: "Tuvassa eikä täällä ulkona!" Mutta eipäs äiti ollutkaan järkevää, vaikka oli silloin jo viidennelläkymmenellä. Tuskin oli isä astunut rattailta maahan, niin ihan siellä ulkona, niin että ojankaivajakin sen näki, äiti juoksi isän kaulaan ja suuteli häntä. Ja silloin nauroi isä, mies laiha ja lyhyt, kasvot kalpeat ja hienot, naismaiset. Ei ollut pahaa sanaa vielä koskaan heidän välillänsä vaihdettu. Aina he olivat olleet ystävällisiä toisilleen ja iloisia kuin pääskyspari keväällä. Nyt he ovat haudassa kumpikin. Ja Thiess veli se asuu aulankometsän toisella puolen yksinänsä, vanhana poikana, ja samanlaiset on hänellä pienet kasvot kuin isälläkin, ja yhtä suopea ja leikillinenkin hän on. Mutta hän, Uhlin emäntä, oli jo aivan nuorena tyttönä siirtynyt alas lihaville marskimaille; hänestä oli tullut Klaus Uhlin vaimo.

Ja nyt oli tallissa kuulunut kahleitten kilinää.

— Kyllähän ne kolme puolensa pitävät. He ovat jo eronneet minusta, niinkuin varsat emästänsä eroavat, eivätkä häntä enää tunne. — Mutta pikku Jürgen ja se, jota hän odotti... — Wietenin täytyy pysyä pienten lasten luona.

Rattaita tuli: kolmet, neljät perätysten. Pienet tanskalaiset hevoset nostivat päitään ylös ja painoivat alas. Ja joka kerta kuin ne nostivat, silloin puski höyryä ilmaan, ja joka kerta kuin alas painoivat, silloin päitsien hopeiset helat välkähtelivät kirkkaassa ilmassa. Vieraat olivat Uhlin sukulaisia, jotka joka vuosi tähän aikaan tulivat kantataloon, viettämään Uhlien yhteentuloa, Uhlien juhlaa.

He lähenivät, ja Klaus Uhl oli juuri astumaisillaan naurahdellen tupansa ovelta ulos pihalle, kun sinne samalla ajoivat kylästä päin vanhan-aikuiset jyskivät vankkurit.

— Kas lankomiestä, — sanoi Uhl.

Thiess Thiessen pysäytti hevosensa ja naurahti.

— Eihän näistä vanhoista ajoneuvoista ole noitten rinnalle, joita tuolta tulee, — virkkoi hän; — eikä ole minustakaan heidän seuraansa. Pian minä taas lähdenkin. Ostin tuolta kylästä pari vasikkaa ja poikkesin katsomaan sisarta ja pikku Jürgeniä.

Pikku mies hypätä keikahti korkeilta vankkureiltaan maahan, talutti valjakkonsa varotellen liiteriin ja meni sitten sisarensa luokse. Tämä istui pienen Jürgenin kanssa perätuvassa ja oli hyvillään veljensä tulosta.

— Käy tänne istumaan! — virkkoi hän. — Täällä me ollaan turvassa, niin, niin, turvassa vainenkin uhkeilta Uhleilta! — Emäntä naurahti. — Käyhän tänne pöydän ääreen. Mitenkäs siellä nyt ne lehmät? Onkos iso Musta jo ollut valjaissa? Mutta sano nyt jotain! Kerro, niinkuin olisit koko Aulangon tuonut tullessasi.

Veli vastasi ja teki kaikesta selvää. Se oli hilpeätä haastelua kotilieden ääressä, sill'aikaa kuin

etuhuoneista kuului lasien kilinää ja puhetta ja kiireistä astuntaa.

— Jahkas minä, — virkkoi veli sitten, — jahkas minä pistäyn tästä pilkistämässä, miten ne siellä kyökissä hääräävät, ja miten on tallissa laita. Wieten saa panna minulle hiukan syötävää kyökkipöydälle, ja sitten käväistään rengin kanssa katsomassa vasikoita ja varsoja. Minä otan Jörnin mukaani. Pysy sinä täällä.

Hän otti poikaa kädestä ja läksi ulos. Kyökin ovesa törmäsi muuan pieni, tanakka poika hänen polviensa vasten.

— Tää on Kreijin miehiä, tää — sanoi Thiess; — näkeehän sen: suurpää semmoinen ja punatukka.

— Se on Fiete Krey, — selitti Jürgen. — Me leikitään yhdessä.

— Tulkoon sitten meidän kanssa syömäänkin, — virkkoi Thiess, käyden istumaan kyökkipöydän ääreen. Hänelle tuotiin lautasellinen lihaa. Thiess sijoitti sen polvilleen. Pojat istuivat hänen vieressänsä.

— Onkos tää sinun poikas, Trina Krey? — kysyi Thiess.

Päiväläisnainen kääntyi kasvot hehkuvina takan äärestä hänen puoleensa. — Minun on, — puheli hän. Tää on viides. Kuushan minulla niitä on.

— Johan sitä on joukkoa siinäkin, Trina; on maar työmiehelle, joka talvisin luutia laittelee ja harjoja tekee.

— Ka, — sanoi vaimo, — ainahan sitä kartanosta jotain minullekin liikenee.

— Niinkö, ettes tyhjin käsin kynnykseltä käännä?

— Niinpä niinkin.

— Kukas se hommaa?

— Siskosi hommaa, Thiess Thiessen.

— No sitä minäkin, sitähan minä justiin.

— Jörn! — huusi Fiete Krey lujaa, — näitkös sinä, millaisen rasvamöhkäleen äiti tuossa veti pytystä? Ihan pään kokoinen semmoinen!

— Trina! Poika tavoittelee suuria. Se on sitä kreijiläistä juurta. Ei se poika kotikaton olkien alla pysy.

— Palvelukseen pojan mennä täytyy, — puhui äiti. — Renki siitä tulee, niinkuin isästäkin, ja talveksi harjan tekijä.

— Ei tiedä, — virkkoi Wieten.

— Aha! Tuossahan se on Wietenkin! — sanoi Thiess Thiessen. — Älä väärään iske, Wieten! Ennusta sinä pojalle hyvää, tyttö! Sill' on kirkkaat silmät pyöreässä päässä ja mielikuvitusta kyllä.

Wieten Penn oli ylipäänsä harvapuheinen ja umpinainen, mutta koska Aulangon isäntä aina vakavalla uteliaisuudella kuunteli kaikenlaisia asioita, niin puheli tyttö kernaastikin.

— Saa sitä ihminen täällä yhtäkin kokea, — haasteli Wieten miettiväisenä, — niinkuin ennen vanhaan sekin työmiehen poika, niitä Wentorffin Kreijiläisiä. Oli näet kerran lähtenyt kotitalostaan ja joutunut hiisien luokse, joita asuu siellä nummikuusien alla. Siellä ne hiidet oli mättäneet hänelle taskut täyteen kultaa ja saattaneet maan päälle jälleen, ja niin hän sitten oli palannut Wentorffiin. Hän luuli lähteneensä sieltä niinkuin eilen. Mutta ne sanoivat, että jo siitä on neljäkymmentä ajastaikaa. Ja täytyihän hänen uskoa, sillä peiliin kun katsahti, niin pää oli harmaissa jo. Ja pian se senjälkeen kuolikin. Teodor Storm, hän, joka oli tietävinään kaikki paremmin kuin minä, sanoi siihen aikaan minulle, että kertomus on vain vertausta siitä, kuinka ihminen joutuu muille maille ja saa suruja kestää ja rahahuolissa hommata, ja kun sitten viimein rauhaan pääsee ja tolkuilleen tulee, niin silloin elämäkin viimeisiään veisaa. Mutta sitä min'en usko. Se oli oikein kertomus, tositapaus semmoinen.

— Jörn! — huusi Fiete Krey. — Jo taas sellainen rasvakimpale! Kuules Jörn! Kuningas... kuningas syö koko pitkoisen päivän sulaa rasvaa.

— Ole vait nyt, poika! — virkkoi Thiess Thiessen. — Sanopas sinäkin jotain, Jörn.

— Enhän minä muuta osaa kuin tämän vaan;

Haikara, älä koipias visko,
Vaan tuo mulle pikku sisko!
Haikara, elles ole heikko,
Niin tuo mulle pikku veikko!

— Niin, mutta tuo meidän pitää laulaa yhdessä, — sanoi Thiess, ja yhdessä he sen lauloivatkin, lyöden kantapäillään tahtia pöydänjalkoihin. Siinä he eivät huomanneetkaan, kuinka Wieten äkkiä kuulahti jotain ja meni ulos, ja kuinka pienpiika lähetettiin asialle. Vasta sitten kuin Wieten Penn oli astunut Trina Kreyn luokse, joka ahkerasti hääräili takan ääressä, ja Trina Krey, vaimoväen tapaan, oli lyönyt nyrkkinsä yhteen rinnan kohdalla, vasta silloin Thiess Thiessen hätkähti.

— Mitäs te siellä? — kysäisi hän. — Mitästä on?

— Haikara seisoo jo savupiipun reunalla.

— Ettäkö? — huudahti Thiess, katsoen Wieteniin, silmät pyöreinä päässä. — Ettäkö haikara jo? — Yhdellä hyppäyksellä hän ponnahti pöydän äärestä, sysäsi pihanpuolisen oven auki ja riensi talliin.

Parin minutin perästä hän palasi, yllään vanha, ohut, keltaisen ruskea matkamekko ja päässä ketunnahkainen reuhka suurine korvalappuineen syvässä otsalla.

— Olkaa te siskolle apuna, te kumpikin, — virkkoi hän kiireesti. — Kuulettekos? Auttakaa häntä kunnollisesti. Taaleri sinne tai taaleri tänne, siitä minä viis, vaikk'onkin nyt tarve ja vasikat huonossa hinnassa.

— Etkös jää vuottamaan, Thiess, miten käy?

— En maar, en maar... Sano terveisiä! Mull'on hevoset jo valjaissa, eihän... eihän minusta mitä sellaiseen. Onnea vaan! Onnea vaan ja lykkyä!

Hän puisteli päätään — ketä lienee päivitellytkään, itseänsäkö vai siskoansa vaiko koko maailmaa — ja läksi kiiruimman kaupassa tiehensä. He kuulivat hänen astua kolisevan suurissa, raskaissa saappaissa poikki pimeään välikön ja väliin kompastelevan.

* * * * *

Vieraat olivat syöneet ja juoneet ja istuivat nyt korttipöydissä. Suuria ja somia kasvoja, joukossa ylpeitä ja kauniitakin. Talon kolme isoa poikaa seisoivat pelaajain takana ja katsoivat kortteihin. Hyväntahtoisesti heiltä kysyttiin välisti neuvoa. He nyökäyttivät ymmärtäväisesti päätään, nauroivat muitten mukana ja kaatoivat punssia laseihin.

Jo alkoi puhe käydä kovaääniseksi; jo kerrottiin korttipöydissä kaskuja; jo ruvettiin pelaamaan kevytmielisesti. Uhkeita hopearaha-kasoja siirreltiin kesken naurua ja sättimistä pöytäin laidasta toiseen.

Muutamat pysyivät tyyneinä ja selväpäisinä. Ne olivat varsinaisia pelipukareita, jotka tahtoivat saada moniaan kolikon mukaansakin. Ne istuivat hajallaan toisistansa, eri pöydissä, he kun eivät toisiltansa olisi mitään voittaneet. Heidän joukossaan oli kaksi tyyniluontoista, älykästä pelaria, ja näillä on tänäkin päivänä upeat hovitilat lehmusten suojassa Marnin marskillä. Toiset kaksi olivat kavalia ja kehoja miehiä; he kurkistelivat kevytmielisten lehtiin ja pettivät heitä. Toinen heistä joutui sittemmin maineen mantuineen hampurilaisten asiamiesten käsiin, sellaista, jotka olivat vielä kavalampia ja kehnompia kuin hän. Toinen, nykyjään jo kahdeksissa kymmenissä ja puolisokeana, pelaa poikansa rengin kanssa tallissa kymmenen pennin kuutta-lehteä ja joutuu surkeasti tappiolle.

Kevytmieliset tiesivät kyllä pelaavansa petturien kanssa, mutta he olivat liian mahtavaa, hyväntahtoisista ja kevytmielistä väkeä. Joku heistä tosin, rahaa menetettyänsä, virkkoi: "Kuules sinä! Sull'on silmät joka puolella!" Mutta sitten naurettiin taas ja pelattiin paukuteltiin edelleen.

Puhujiksi heistä ei ollut. Puhumisen he jättivät pastorin ja opettajan huoleksi. Klaus Uhl yksin, hän, joka poikavuosinaan oli käynyt latinakoulua, tapasi joskus pitää puhetta. Hän nousi seisomaan ja lausui muutaman sanan tunnettuun leikilliseen tapaansa. Ensinkin hän pyysi anteeksi, ett'ei emäntä ole tullut näkyviin, vaan on jo yöpuulla. Älkööhän vieraat siitä olko millänsäkään, vaan pitäkööt huolta, että kukin vie kourallisen taalereita mukanaan.

Toiset nauroivat: — Eihän siitä mitä tule. —

— Minulle tässä vallankin olisi voitot tarpeen. Tässähän te popsitte minun paistiani ja juotte minun

viiniäni, ja hyvin teiltä nyt, niinkuin ainakin, syönte sujuu ja juonti joutuu. Tiedättehän, että meillä vuotetaan viidettä perillistä.

Silloin heittäytyivät uhkeat, raskaat vartalot tuolinselkämkyksiä vasten, ja kilvan siinä huudettiin ja nauraa hohoteltiin: "Onhan sulla maata piisalle asti! Ja taalereita kaapissa kanssa! Ja vehnä kasvaa, että kahisee... Pane sinä pojat kouluun. Jörn poika justiin... Laita sinä Jörnistä maavouti."

Klaus Uhl nauroi ja kilisti vieraittensa kanssa, August, vanhin poika, pää punssista pyörällä, nauraa myhähteli typerästi.

Silloin Heikki, toinen poika, höyryissä hänkin, läksi huoneesta ja palasi kohta, sylissä pikku Jörn, jonka hän oli käynyt noutamassa makuulta. Hän nosti nyt pojan korkealle ja sanoi: "Täss'on maavouti, tässä." Hän tahtoi hauskuuttaa vieraita ja ivata talon nuorinta poikaa.

Mutta vieraat nousivat meluten ylös, nauroivat ja huudahtivat:
"Siin'on pulska miehen alku."

Unestaan temmattu lapsi hieroi pieniä kasvojansa ja katseli kummastellen ympärilleen. Lyhyeksi leikattu karkea tukka, pellavankeltainen, törrötti otsalla niin pystyssä, että päälakikin näkyi.

— Tuosta pojasta meille vielä maavouti kasvaa! — huusivat vieraat.
— Eläköön maavouti!

Hannu, kolmas poika, tuli porstuvasta sisään, tukka pörrössä ja silmät unen sikkarassa, astui takaapäin isänsä luokse ja sanoi: "Tulisit äidin luo."

Uhl ei siitä välittänyt, ja poika mennä laahusti välinpitämättömästi takaisin.

— Vieraat ovat oikeassa, — puhui Klaus Uhl naurusuin ja vilkaisi viisailta silmillään pöytiin. — Pojilleni minä voin ostaa kartanon vaikka joka miehelle, jahka suuriksi kasvavat. Mutta minäpä olen jo siihen sivistykseenkin ennättänyt kurkistaa ja latinatakin lätkäistä, ja siksi minä ymmärrän, että "tieto on voimaa." Ja siksi suurkiitos vaan onnentoivotuksista. Ja mitä minuun tulee, niin pikku Jörnin pitää oleman talonpojan lapsista ensimmäinen, joka muuttaa maavoudin taloon. Tottahan me, talonpoikainen rahvas, saamme toivoa ja vaatia, että meitä meikäläinen hallitsee. Ja jos meidän passaa tätä vaatia, niin en minä ymmärrä, mistä muusta suvusta se maaneuvos otettaisiin, ellei juuri Uhleista.

Ovi aukeni jälleen. Hannu tuli taas näkyviin, pysähtyi oven suuhun ja sanoi kovalla äänellä, joka kuului kesken rähinänkin: "Isä! Äiti kutsuu sinua luokseen."

— Ole tuossa vähemmällä, poika!... Tulen, kun joudan! Hänen nuoruutensa pitää oleman siloinen kuin silkki, ja rahaa ei pidä häneltä milloinkaan puuttuman. Viisas ja salskea mies hänestä tulee, eihän se muutoin minun poikani olisikaan. Köykäiseltä kannalta hän elämänsä ottaa, niinkuin minäkin, eikä pidä hänen huolia tunteman. Kas niin, nyt juomme maavoudin maljan. Eläköön Jörn Uhl!

— Eläköön maavouti!

— Isä! Se muori, jok'on äidin luona, se sanoo, että pitäis pitää rattaat varalla.

Syntyi häly.

— Ettäkö valjaisin! Äläst'!

— Eikös siell' ole laita hyvin'?

— Heitetään pelit valtaan sitten. Käyhän kellokin jo kahdettatoista.

— Lähtään pois! Minä lähden ainakin.

— Minä kans.

— Älkäähän nyt! — virkkoi Klaus Uhl. — Akkaväki hätäilee.

— Ei maar.

— Ei maar. Kyllä nyt lähdetään.

Vieraat läksivät ulos. Mennessään vielä jotkut puhelivat pelistä, päivitellen, että se niin kesken oli loppunut.

— Minä pistäyn vielä ravintolaan.

— Minä ja. Tiedättekös mitä? Mennäänpäs tästä kapakkaan jalkaisin. Hevoset tulkoot perässä.

— On minun vähän mieleni paha, — virkkoi Klaus Uhl, — kun en pääse mukaan.

— Jos sinä tulet mukaan, ei sieltä sitten ennen aamua kotia tulla.

— Tule pois! Onhan sulla väkeä talossa. Muuan vieraista astui hänen luokseen, löi hänelle kättä ja sanoi: — Älä tule. Pysy sinä emäntäsi luona.

Klaus Uhl meni sisähuoneisin vaimonsa luokse ja näki hänen voivan jotakuinkin hyvin. Sanoivat ne siellä niinkin, ettei tässä lääkäriä kenties tarvitakaan. Hän palasi jälleen välikköön, astui avonaiselle ulko-ovelle ja kuunteli siinä. Kaukaa kuului kautta hiljaisen yön, kuinka naapurit huhuilivat naapurejansa ja toiset vastaili, nauraa hohottaen. Vielä kerran hän astui välikön perälle ja palasi taas takaisin. Sitten hän sieppasi lakkinsa vaarnasta. Tuntui, kuin joku luja mies olisi ottanut häntä hartioista ja työntänyt ulos. Hän astui pihaan ja läksi muitten jälkeen. Päälylystakkia hänellä ei ulkona milloinkaan ollut. Hänellä oli niin paljo elinvoimaa ja ruumiinlämpöä, ettei hän sellaista kaivannut.

Heti senjälkeen astuivat August ja Heikki väentupaan, täysi punssimalja mukanaan. Yleensä he olivat koko herroja puolestansa, eläen alituudessa riidassa talon palvelijain ja työväen kanssa. Mutta tällaisena päivänä he olivat jalomielisen tuttavallisia.

Isäntärenki, mies harmaissa jo, oli toimittanut viimeiset hevoset matkaan, ja astui tupaan. Raskaasti hän laskeutui istumaan ja joi pohjaan lasin, jonka pojat olivat panneet hänen eteensä. Renkipoika viilteli puukollaan viiruja pöytään ja koetti ottaa pois pieneltä Fiete Kreyltä vaskirahaa, minkä poika oli vierailta saanut. Fiete oli nukahtanut pää pöydällä ja piteli rahaa lujasti kourassaan. Väliin hän virkkoi unissansa: "heitä valtaan, Jörn!" ja veti kätensä takaisin.

Toinen piika tuli tupaan. Tuo tavallisesti niin iloinen tytön hailakka oli nyt hämillään. Suuri naisellinen hätä asui hänen silmissänsä. "Tirkko!" virkkoi hän isäntärengille, "onko siinä perää, että hevoset olivat teutuneet tallissa viime yönä?"

Tirkko nyökäytti päätään.

— Minkäs minä sille, Jaana! — puhui hän. — Kuulin sen omilla korvillani. Mitä sitten merkinnee, en tiedä.

— Wieten on ihan suunniltaan, — jatkoi Jaana. — Niin on kalpea kuin kuolema ja väittää vaan, että tänään vielä joku onnettomuus tapahtuu. Pois minä lähden. En aio enää olla talossa päivääkään, jos tässä alkaa vetää kieroon.

Hän tarttui pöydän reunaan ja hervatti istumaan. Tytöllä näet oikein polvet notkahtelivat.

— Älä lörpöttele! — sanoi Heikki. — Syökäämme ja juokaamme ja pitäkäämme lystiä; huomenna kuolemme. — Hän työnsi täyden lasin tytön eteen, kaatoi sen kumoon ja täytti uudelleen. — Tule lähemmäs, Jaana!

— Suurkiitosta vaan! — sanoi tyttö. — Tavallisestihan te ette minua tunne ensinkään. En välitä teistä enkä teidän punssistanne.

August kohotti raskasta päätään. "Ei ole väärsti nauraa. Täss'on isäntä, tässä."

— Et sin' ole isäntä etkä mikään, — vastasi Jaana Geerts. — Tuhma pässi koko mies.

— Tuhma pässi, niinkö?... Maltas, kyllä minä sinut...

— Mitä se Wieten sulle sanoi, Tirkko? Hän on muka nähnyt kynttilöitä. Onko siinä perää? — Tyttö katsoa tuijotti arastellen renkiin.

Tirkko mursi suuta harmissaan. Hän piti Wietenistä ja olisi mielellään mennyt naimisiin hänen kanssansa, mutta häntä loukkasi se ihmisten puhe, että Wieten muka osaa ennustaa onnettomuuksia.

— Mitä Wieten näki? — kysäisi Jaana toistamiseen. Häntä hirvitti nyt jo. Hän tiesi kammonsansa kasvavan vieläkin suuremmaksi, mutta hän ei sittenkään malttanut olla sitä kuulematta.

— Oli se toisella viikolla, palatessaan tuossa yhdeksän maissa kylästä, nähnyt vierastuvassa kynttilöitä palamassa. Mutta ei ne kynttilät olleet pöydällä, niinkuin tavallista, kun siellä kortteja lyödään, vaan korkeammalla, niinkuin tapaa olla ruumis-arkun ympärillä. Ja punertava niistä oli lähtenyt valo. Eihän se Wieten ollut uskaltanut kurkistaa sisään, mutta omat sill' oli ajatukset siitä asiasta. No nyt sen kuult.

— Joutavia loruja! — sanoi Heikki nyökkyvin päin.

Ovi aukeni äkkiä. Kirkaisten kavahti Jaana Geerts pystyyn. Semmoinen arka luonnostaan hän sitten oli kaiken ikänsä, vielä naimisissakin ollessaan. Ja kun lapset olivat jo suuria, ja hänellä alkoi olla vanhuuden vaivoja, kun selkää kolotteli, yhä hän vaan aina väitti, että siitä päivin niitä kivistyksiä on ollut, hamasta siitä hetkestä silloin yöllä, kun Trina Krey äkkiä oli ilmaantunut väentuvan oveen. "Niin se oli kuin mikä aave ikään", kertoi Jaana.

— Tirkko! hevoset valjaisin! Joutuun! Lähde lääkäriä noutamaan!

— Pois talosta! — huusi Heikki. — Pois poikinesi koko talosta! —
Ja Heikki sysäsi poikaa, niin että tämä heräsi.

— Ei vaimoa niin köyhää koko maassa, joka olisi niin hyljättynä kuin teidän äitinne.

Isäntärenki oli jo pyörähtänyt ulos, Jaana Geerts meni vavisten hänen jälkeensä.

Koko talo oli yhtenä hälynä. Kyökissä viritettiin takkavalkea uudelleen. Isossa välikössä vilkahteli lyhdyn valo kuin mikä suuri punainen lintu puoleen ja toiseen, ikäänkuin hädissään hurjasti hakien, mistä pääsisi ulos. Milloin se heittäysi navettapuolen puuseinää vastaan, milloin hevosiin, niin että ne hätkähtelivät, milloin tukevia orsia kohti. Vuoroin se taas hulmahteli ylös korkeitten olkikasain kupeita myöten. Navetoissa elukat levottomina kytkyeltänsä kalisuttelivat. Liiterin isot ovet lensivät auki, ja rattaat syöksivät ulos tuiskuiseen yöhön.

Sairas käänteli päätään puoleen ja toiseen, kuulahteli ja kyseli miestänsä.

— Vieraitten ihmisten pitää olla apuna hädässä. Jokohan ne lapset nukkuvat?... Tupaanko veivät pikku Jörnin? Vai maavouti hänestä tulee?... Tulkoon hänestä kunnan mies ja raitis mies... Yks kaikki sitten, oli maavouti tai työ mies.

Hän oli kolme vanhinta poikaansa saanut lahjaksi mieheltään, tahdotonna: isäänpä ne tulivatkin. Sitten hän oli kymmenen ajastajan kuluessa yhä enemmän vieraantunut miehestään ja asettunut omalle kannalleen. Hän oli vähitellen laannut näkemästä elämää ja maailmaa kookkaan ja suuriäänisen miehensä silmillä. Verkalleen, varotellen, mutta yhä selvempänä oli hänessä kypsytynyt se vakaumus, että hänen oma maailmansa ja maailmankatsantonsa oli paljoa kauniimpi, kirkkaampi ja puhtaampi kuin Klaun. Ne neljä henkeä, jotka kerran olivat asuneet tuolla hiljaisessa talossa aulangon takana, olivat olleet onnellista, siveätä, ymmärtäväistä väkeä. Nämä sen sijaan, täällä Uhlissa, kulkevat kaikki kieron suuntaan.

Sitä hän ei enää pystynyt estämään. Hän oli päästänyt miehensä kasvamaan liian lujaksi rinnallansa. Hän ei enää voinut omia kolmea lastansa muuttaa toisellaisiksi. Mutta oikeuksiinsa hän vielä pääsi kuin pääsikin. Hänelle syntyi vielä kerran lapsi, pieni, hento poika, ja hiljakseen ja ylpeänä ja onnellisena äiti oli myhähtänyt, kun mies, lapsen nähtyänsä, pakostakin oli sanonut: "Tuo on toisenlainen kuin ne entiset: tuo tulee sinuun; Thiessenejä se on."

Ja hän, mikä tänään päivänvalon näkee, oli oleva Thiessenejä hänkin, sen tiesi äiti.

Ja työlästä aina on Thiesseniläisen matka maailman halki. Ne ovat semmoista merkillisen mieltävistä väkeä.

— Kolme suurempaa käyttävät kyynärpäitään; kyllä he tiensä maailmassa löytävät, mutta pienempiä minun käy sääli, jos nyt pitää kuolla. — Hädissään hän koetti panna kätensä ristiin ja rukoili, ett'ei Jumala ottaisi häntä pois, rukoili niin palavasti, että suuria hikipisaroita helmeili hänen otsallaan.

— Käskekää Wieten tänne, — lausui hän sitten. Tyttö tuli aivan vuoteen ääreen.

— Wieten! En suinkaan minä tästä hetkeenkään nouse, ja tokkopa minusta tervettä enää tuleekaan! Pysyisit talossa sinä... ja eiköhän liene parasta itselleskin, ettes mene miehelle. Älä niistä suurista pojista murehdi, ei ne sinua kumminkaan tottele. Mutta pidä huolta pienistä. Sano miehelleni, että minä pyysin sinua tekemään niin, ja että hän jättäisi ne sinun huostaasi.

Wieten Penn, jota ne sanoivat Älypääksi Wieteniksi, oli aikoinaan nähnyt sattuvan jos mitäkin, onnea ja hädänhetkiä, mutta moista kysymystä ei ollut milloinkaan ennen sattunut. Ei osaa sanoa kenkään — ei hän itsekään, — millä äkkinäisellä voimalla hän nyt käänsi tulevaisuutensa toisaanne.

— Kyllä minä lapsista huolen pidän, — sano hän, — niin totta kuin minä tässä seison. Siihen saatte luottaa, emäntä.

Hän astui pois vuoteen luota, meni kyökkiin ja seiso siellä, sanaakaan sanomatta ja liikahtamatta,

takan ääressä.

Tirkko tuli sisään ja sanoi suoravaiseen, kuivaan tapaansa: "Mitäs sinä siinä koko yötä takan ääressä seisot? Pojat istuvat tuolla etutuvassa; käydäänpäs vähän sinne meidän puolelle."

Tyttö puisti päätänsä. "Ei meistä kumminkaan yhteen ole, Tirkko — virkkoi hän. — Anna sinä minun kulkea omia teitäni."

Tirkko astui varpaisillaan ulos ja pyöritteli vielä hetken aikaa päätänsä. Pian hän kumminkin tyyntyi ja tyytyi, ja vanhaksi pojaksi hän jäi.

Kuului pyöräin kolinaa. Lääkäri kulki välikön poikki. Hän tutki ja ryhtyi toimeen. Vielä kerran hän tuli kyökkiin, tiedustellen, missä isäntä on.

— Ravintolassa se on, — sanoi Trina Krey, — kortteja lyömässä. Kahdesti on hänelle sana pantu, mutta ei vaan tule.

Lääkäri loi silmänsä häneen ja mainitsi moniaan elukan nimen. Sellaiseksi ei vielä kukaan milloinkaan ollut sanonut tuota kookasta, ylpeätä ja aina iloista miestä. Lääkäri kirjoitti sitten kolme sanaa lapulle ja lähetti pienpiian viemään sitä ravintolaan. "Juoskaa joutuun!" sanoi hän.

Välikön hämärässä valossa, ottaessaan huivia naulasta, Jaana Geerts luki lapusta sanan: "operationi." Silloin hän läksi kiittämään, itkien ja vavisten, ja vilkaisi yhä taakseen, niinkuin mitä menninkäisiä olisi hänen kintereillään.

* * * * *

Aamuyöstä oli kaikki ohitse.

Rengit hääräilivät kalpeina ja äänettöminä hikikupeisten hevosten luona. Wieten Penn seisoi, toinen käsi otsallaan, takan ääressä ja katsoa tuijotti leimuun. Hän ei nähnyt muuta kuin valkeata, silmät kun olivat kyyneleitä täynnä. Jaana Geerts istui vesirallilla, huojumatta, heilumatta, pelkäillen Wieteniä ja jok'ainoata pimeää nurkkaa talossa. Ennen kaikkea häntä pelotti pieni, äänetön emäntä vainaja.

Lääkäri oli lausunut Uhlille: "Jos olisi minut tuntiakaan aikaisemmin tuotu, niin olisin kenties voinut auttaa. Miks'ei minua ennen pantu hakemaan?"

Klaus Uhl se oli purrut hammastansa ja parkunut kuin eläin. Nyt hän vaikeroitsi vainajan vuoteen ääressä ja huusi: "Äiti! Äiti!"

Vainajasta hän ei ollut enää suuriakaan välittänyt vaimonansa. Hän sanoi häntä nyt "äidiksi." Se oli lasten tuska, joka hänessä puhkesi kuuluville tässä ainoassa sanassa.

Viereisessä huoneessa seisoi Wieten, vasta syntynyt sylissään.

— Pieni, mutta tanakka tyttö, — sanoi Trina Krey. — Ihan äidin kasvot, näkeehän sen. Ja sellainen on tukkakin tumma kuin äidillä.

— Eipäs se itke, — virkkoi Wieten. — Eihän vaan liene kuollut?

— Annas tänne! — Ja Trina Krey otti piskuisen, pyöräytteli sitä käsissään ja lyödä lapautti sitä pari kertaa kämmenellään.

Silloin parahti lapsi.

— Pannaanko se minun sänkyyni? — kysäisi Wieten. — Minä lämmitin huoneeni. Jörn poikakin nukkuu siellä.

He menivät sinne. Jörn makasi rauhallisesti vuoteessa. Niin makasi kuin siili, käpertyneenä, pää rinnalla. Kasvoja ei paljoa näkynyt, mutta pää näkyi ja karhea vaalea tukka. Ja hänen vieressään makasi Fiete Krey, vaatteet yllään. Hän oli sysännyt peitteen hiukan syrjään ja loikoi siinä nyt niin mukavasti.

— Unikeko koko poika! — virkkoi Trina Krey. — Tännekös hän nyt jäikin?

— Anna pojan olla! — sanoi Wieten. — Minä panen pikku tytön tähän toiseen päähän.

Niin makasivat lapset tämän yön yhdessä vuoteessa, kaksi pääpuolella ja pikku tyttö jalkopäässä.

TOINEN LUKU.

Jürgen oli pienen, karheatukaisen pojan nimi, ja pikku tytön nimi oli Elisabet. Niin se pastori oli merkinnyt kastekirjaan. Kastekirja haastaa yläsaksaa. Mutta ihmiset lasten ympärillä puhuvat kaikki tyyni alasaksaa. Ja he sanovat poikaa Jörniksi ja tyttöä kehdoissa Elsbeksi. Ja niin he ovat nimeltään vielä tänäkin päivänä, Jörn ja Elsbé Uhl.

Talo on Jörn Uhlin silmissä avara ja suuri. Isossa välikössä seisoessaan tai ladossa kampuroidessaan ei hän perille asti koskaan näe. Hänen mielestään ei ole millään puolella äärtä ensinkään. Välikkö on suuri kuin koko maailma.

Aika-ihmisiä tulee milloin tuosta ovesta, milloin tästä; milloin ne mitäkin kummallista tekevät ja näpelehtävät, ja aina ne vaan ovat niin vakavan näköisiä, eikä ne huuda, eikä ne juokse, eikä ne itke. Merkillistä. Kaikki ne ovat toisellaisia kuin hän. Valkoinen Merkki vain, jonka kanssa hän kävelee tuossa suunnattomassa avaruudessa, se yksin on hänen kaltaisensa. Yhdessä he syövät, ja yhdessä he nukkuvat, ihan vieretysten. Ja välisti, nimittäin lauantaisin, Wieten pistää heidät suureen pesuammeeseen kumpaisenkin, veteen ihan korvia myöten.

Kaikki ne ovat toisellaisia, hevoset ja ihmiset ja lehmät. Hän ja Merkki ne vain ovat ihan yhdenlaisia.

Luulivat he kerran saaneensa kolmannenkin, joka vetää aivan yhtä heidän kanssaan. Varsa käveli pihalla emänsä rinnalla. Emähevonen se oli kyllä noita kummallisia, vakavia olentoja. Se on heille selvänä heti. Varsalla sitävastoin on maailmankatsanto samallinen kuin heilläkin. Siltä se tuntui. Mutta kun Merkki meni varsan luo, silloin varsa potkaisi. Ja se oli potkaus se! Ulvoen he lensivät ladon ovea vasten kumpikin. Siinä he nyt seisoivat, katselivat säikähtäneinä varsaa ja haukkuivat. Niin se Jörn sanoi. Hän näet ei milloinkaan sanonut, että Wieten toruu taas, vaan että Wieten haukkuu taas. Niin hyviä kumpaleita ja yhtä mieltä he olivat, Merkki ja hän.

Ei ollut ketään, joka olisi ottanut Jörniä kädestä ja selittänyt tuon seikan. Wietenillä ei ollut aikaa, muilla ei ollut halua, ja hyvä niin. Ja nyt se läksi menemään siihen Robinsonin tapaan: Lähde liikkeelle ja käy itse itsellesi maata ja vettä ja astioita ja ruokaa!

Kerran eräänä poutapäivänä oli hänellä ja Merkillä ankara saaliin-ajo linnahaudassa. Vesirottia siellä uida puikelsi, ja sitä siinä nyt jahdattiin. Sitten heidät vedettiin haudasta ylös. Wieten antoi heitä selkään kumpaakin ja pisti sänkyyn ihan vieretysten, ja siinä he sitten haukkuivat toisiaan. Se oli ollut semmoinen löytöretki, nähkääs.

Ei tiennyt kumpainenkaan, mitä kellari on. He luulivat sen olevan pohjatonta syvyyttä, semmoista, missä on sisiliskoista niin orret kuin parretkin. Kerran he löivät vetoa, kumpiko ensin pääsee välikön perälle, ja läksivät jo kiittämään, kun äkkiä maan povesta mörähtää ankara ääni, ja suuria punajuurikkaita lähtee sieltä sinkoilemaan oikealle ja vasemmalle. Yksimielisesti nyt, niinkuin ennenkin, he putosivat rengin päähän. Myöhemmin he sitten istuivat tallin tikapuilla kumpikin, ulvoivat ja haukkuivat ja kertoivat toisilleen, mitä kaikkia hirmuja he olivat nähneet.

Sillä tapaa heille vähitellen selvisi kaikki, mitä ympärillä oli ja tapahtui. Ja kokemusta siitä karttui koko lailla.

Mutta eräänä päivänä hänen ja Merkin välit muuttuivat.

Tähän asti he olivat kumpikin hypänneet kolme, neljä kertaa päivässä perätupaan, missä pikku tyttö kehdoissa makasi tai tuolissa istui. Tuota pientä olentoa he olivat hyväilleet ja häntää hälle heiluttaneet, ja olivat sitten taas juosseet ulos, sen enempää hänestä välittämättä. Mutta kerran, kun Jörn Merkkinsä kera palasi laitumelta, ja päivä paistaa heloitteli niin kauniisti, seisoi pikku tyttö ulkona kyökin oven edessä, katsellen ympärillensä suurilla, arkailevilla silmillään. Ei ole kahden milloinkaan niin kummaksi käynyt kuin Jörnin ja Merkin nyt. Ettäkö oikein! He ottivat tuon pienen olennon keskellensä, ja niin sitä mentiin — tielle, missä rattaanvuoluissa oli koreata savivettä, ja ruvettiin kouruja kaivelemaan ja sulkuja rakentelemaan.

Siitä pitäin oli Merkin merkitys mennyttä kalua. Jörn leikki nyt päivät umpeen pikku tytön kanssa. Yhä harvemmin oli koira nyt toverina; yhä useammin se oli leluna vain.

Pikku tyttö oppi tuntemaan ympäristönsä pikemmin kuin Jörn aikoinansa. Pojalla oli ollut oppaanansa Merkki, opas epävarma ja epäluotettava, mutta tytöllä oli veikko oppaanansa. Ja tähän tiesi kaikki ja osasi kaikki. Veikko käytti häntä kaikkialla talossa, vei häntä leivintupaan ja aittaaan ja porraslautaa myöten hakaan, missä vasikat juoksentelevat. Ja kerran sanoi veikko: "Lähtäänpäs Ringelshörnille."

Hän otti siskoa kädestä. Merkki juoksi haukkuen edeltä. Niin sitä mentiin pitkin ajotietä, siihen kohtaan, missä vanha maa aikaa kohota.

— No nyt ylös!

Vaivalloista oli mäelle nousu. Eikä olekaan helppo astua ylös jyrkkää nummirinnettä myöten. Pitää levätä välillä. Silloin johtuu Jörnin mieleen tällainen ajatus: Merkki tuossa muutoinkin yhä edeltä jouten juoksee; otanpas ja sidon sen kaularenkaasen purjelangan. Sitä hänellä oli taskussaan. Antaapas Merkin hinata meidät mäen päälle. Ja niin sitä noustaan yhä ylemmäs ja ylemmäs. Nyt tulee hiekkakuoppa, nyt nummea jälleen, nyt kanervia, joista sopii pidellä kiinni. Sitten levähdetään taas hieman. Vihdoin he ovat mäen harjalla ja ovat juuri nostamaisillaan kädet pystyyn ja huutamaisillaan hoi-hohoi! Mutta silloin puskee heihin itätuuli, josta he alhaalla eivät olleet tienneet mitään. Täällä ylhäällä nummella se temmeltää vapaasti. Se tarttuu pikku tyttöä, tukkaan ja hameesen ja sysäsee häntä ja heittää hänet kumoon. Jörn hyppää hänen luokseen, nostaakseen hänet pystyyn, mutta Merkki käsittää kaikki nurinpuolin. Tyhmä on, raukka. Merkki meinaa, että nyt kai sitä taas lähdetään takaisin, ja alkaa juosta rinnettä alas. Silloin sotkeutuu Jörn nuoraan, ja niin sitä nyt kolmisin mennä mylleröidään rinnettä alas, milloin pää edellä, milloin jalat, milloin kylki, kunnes lähimmässä hiekkakuopassa ovat kaikki yhdessä mykkyrässä. Mutta ylhäällä seisoo itätuuli, kumartuu posket pullollaan laidan yli ja nauraa.

— Kas niin! — sanoi Jörn, kun hetken aikaa oli ulvottu. — Hyvinpäs kävikin.

Ylöspäin lähdetään jälleen. Mutta Merkin ei enää tee mieli mukaan. He kutsuvat häntä; ankarin sanoin he käyvät hänen kunniansa kimppuun; uhaten asetetaan hänen sielunsa eteen monen päivän nälkä; hiekkallakin häntä heitellään ja multakokkareilla. Hän ymmärtää kaiken tuon, heiluttaa häntäänsä ja vapisee ja haukkuu surkealla tavalla anteeksi. Mutta ei vaan uskalla.

— Heitä valtaan, Elsbe! Se on semmoinen jänishousu.

He istahtavat ylhäällä nummella kylmään tuuleen ja katselevat kotvasen avarata, tasaista marskia tuolla alhaalla ja Uhlin talon rakennuksia jalkainsa juuressa.

— Kuules, — sanoo tyttönen, — miks'ei meill'ole äitiä? Muilla on kaikilla, meillä ei... Jörn, kuules, mitä äiti tekee?

— Jaa, että mitenkä?

— Niin sitä, että mitä se lapsille tekee?

— Näin se panee, noin tuolla tavalla, ensin tännepäin, sitten tuonnepäin, käsivarsillaan näet, ja sanoo niin että: "Voi sua poikaressuu! Voi sua tytön tynkää", ja siihen viisiin. Niin se teki se suutarinkin muija eilen, kun minä olin käymässä sieltä Heikin saappaita.

— Ei äiti sais koskaan kuolla, — sanoi Elsbe.

— Ei kuollakaan, mutta kun eivät pidä huolta.

— Kukas se ei ole pitänyt huolta?

— Isä ei pitänyt, eikä ne pitäneet muutkaan. Onhan sitä talossa väkeä enemmänkin silloin, mutta ne söivät vaan, eikä ne muuta ajatelleetkaan kuin syömistä.

— Isäkö ja?

— Isä ja.

— Oletko varma siitä?

— Olen. Fiete Krey sanoi.

Elsbe polkaisee jalkaansa maahan ja on niin kiihkoissaan, ett'ei tahdo ensimmäinen tavu kieleltä lähteä.

— T... tiedätkö sen ihan varmaan, Jörn? Niin hirmuisen varmaan kuin että minä olen tässä?

— Tiedän.

— Miks'ei hän sitten pitänyt huolta?

Jörn hyppää kappaleen matkaa kauemmas nummelle ja sanoo lujaan, kasvot toisaanne: "Siks'että oli päissään."

Eivät he ymmärrä vielä kumpikaan koko tuon sanan merkitystä. Mutta kotona he ovat usein kuulleet veljien sanovan semmoista kuin: "Päissään oli, senkin retvana", tahi: "Päissäs olit eilen sinäkin." Se mahtaa olla jotain hirmuista. Eivätkä he siitä enää mitään puhukaan. Jörn virkkoi viimein:

— Tiedätkös mitä? Kun Wieten tulee tänä iltana tupaan meidän luo, niin sanotaanpas yht'aikaa: "Kuules, äiti Älypää!"

— Niin!... Ja kun Fiete Krey tulee, niin sanotaanpas: "Kuules, isä Krey!"

He läksivät nauraan rinnettä alas, töyräältä toiselle, ja pitelivät kanervista kiinni.

* * * * *

Jonkun vuoden perästä alkaa heille uusi elämä iltasin: he saavat illallisen jälkeen valvoa vielä tunnin, mitäpä kaksikin. Silloin he istuvat Wietenin huoneessa, neliskolkkaisen pöydän ympärillä. Ja yksi on heitä joka puolella: yhdellä laidalla istuu Wieten, toisella istuu Jörn, kolmannella istuu Elsbe. Ja neljännellä laidalla, Jörnin ja Elsben välissä, istuu Fiete Krey.

Päiväs-aikaan Fiete Krey ei pääse tulemaan. Hän on silloin koirarattaineen kiertämässä marskikyliä tuolla kaukana, myöskennellen harjoja ja luutia, sukia ja vispilöitä. Välistä hän käy koulussakin. Iltasin hän sentään tulee.

Hän tulee joka ilta. Talvella hän on hieman viluissaan ja kesällä hiukan väsynyt; mutta aina hän on hyvällä tuulella, liiatenkin talvis-aikaan.

Ja aina se illalla alkaa samalla tavalla. Wieten panee pöydälle kokonaisen kasan sukia ja keria ja paikkauksia, asettaa lampun keskelle pöytää ja siirtää paikkuut syrjään. Ja sitten ilmestyy Fiete Kreyn eteen aika leipäviipale, oikein paksult silavaa päällä. Fiete käy siihen käsiksi. Jörn se ei ole milloinkaan saattanut unohtaa tuota nopeata ja lujaa sieppausta, eikä tuota laihaa ja kohmettunutta pojan kättä, joka väliin ei ollut ihan puhdaskaan.

Välistä tulee yksi veljeksistä sisään, Hannu tai August.

— Fiete! Tule kortteja lyömään. Ei ole neljättä miestä.

Jörn ja Elsbe huutamaan silloin: "Ei, ei!" ja tarttuvat Fieteen kiinni.

Silloin astuu Hannu pöydän ääreen ja uhkailee: "Jos et sinä tule mukaan, niin minä kerron isälle, mitenkä sinua täällä joka ilta syötellään maha täyteen. Renkituvassa sinun oikea paikkasi olisi."

Mutta silloin luo Wieten tuiman katseen silmälasiansa yli tuohon pitkään, tuhmaan, kömpelöön poikaan ja näyttää ovea: "Tiehes sinä! Tämä on minun valtakuntaani. Ja jos sinä kerrankaan vielä tulet tänne, niin minä sanon isällesi, missä sinä, senkin nulikka, taas viimekin yönä rentustelit. Tyhjäntoimittaja sinä olet, ja kaikkein vähimmin teistä kolmesta sinulle kunnian kukko laulaa."

Ja välisti Wieten oikein uhaten kätensäkin kohottaa ja virkkaa: "Sen minä sanon, että tähkäpäitä te vielä vieraan pelloilta poimitte, hengissä pysyäkseenne."

Mutta talon poika se nauraa vain, ja menee sitten tiehensä. Ja nyt on taas rauha maassa.

— Kerro nyt, Fiete, matkoistasi! — sanoi Jörn.

— Ei, — sanoi pikku tyttö painavasti. — Ensin kertoo Wieten, sitten kerron minä, ja sitten kertoo Fiete.

— No ann' soittaa sitten!

Wieten penkoo paikkauksissa, ottaa milloin kerän, milloin toisen, vetelee lankoja sukan reikiin ja kertoo milloin tarinan, milloin toisen, tänään tämän:

— Ennen vanhaan se Schenefeldin emäntä kertoi tällöisen jutun: Oli kerran talonpoika, joka oli yhdessä pirun kanssa vuokrannut tilkkusen maata kahdeksi vuodeksi. Sanoo tuosta sitten piru talonpojalle: "Muokkaahan sinä maa ja kylvä. Sitten heitetään arpaa, kumpiko ne maanpäälliset saa ja kumpiko sen, mikä maassa." No arpaa heitettiin. Piru sai tietysti enemmän silmiä ja sen mukaan hänen piti saada maanpäälliset. Talonpoikapa otti ja kylvi peltoon pelkkiä punajuuria. Syksy kun tuli, niin piru sai naatit.

No äläs huoli! Kuluu vuosi, niin jo he taas arpaa heittävät. Nyt heittää piru tietysti niin, että hänelle tulee vähimmin silmiä, ja sen mukaan mikä maassa, se pirulle. Taas se talonpoika ottaa ja kylvää

peltoon pelkkää nisua. Syksy kun tuli, niin pirulle juuret.

Nyt piru haukkui sen talonpojan pahanpäiväiseksi ja sanoo sitten viimein: "Huomenissa minä tulen taas, ja sitten ruvetaan kynsisille."

Tuosta miehelle hätä käteen.

Mutta emäntä huomasi, että yhäkään tuolla ukolla oli käsi korvallisessa, ja että ylen oli mies murheissaan. Kysyi tuosta jo: "Mikäs sinulla siinä niskassa?" Mies sanoi, että niin ja niin: huomenna muka pitää pirun kanssa ruveta kynsisille. Emäntä sanoi: "Älä ole tietääkseskään! Kyllä minä hänen kanssaan asiat selvitän."

No äläs huoli!... Emäntä istuu siinä ja vuottelee ja on olevinaan hyvin äkäinen.

Piru tulee kuin tuleekin ja sanoo: "Mikäs teitä vaivaa, emäntä kulta?" "Niin, sanoo se emäntä, katsos nyt, kun otti ja teki tuommoisen raon minun kauniisen tammipöytäni, se meidän ukko. Minun, sanoo, pitää ruveta yhden miehen kanssa kynsisille", sanoo. Ja koetteeksi sitten viiltää tuollaisen raon koko pöydän halki sakarisormen kynnellä.

Piru vilkaisi oveen päin. "Missä se teidän ukko on nyt?" kysyy.

"Jaa, että missäkö on?" sanoo emäntä. "Tuonnehan se läksi pajaan kynsiänsä hiottamaan."

Piru ei kuin ovelle hiljakseen hiipas ja sitä tietä pellolle.

Fiete Krey ja pikku Elsbe istuivat ääneti, tuijottaen Wieteniin. Jörn ei juttua loppuun kuunnellutkaan. Hän yritti asettaa päällekkäin kahta villakerää, yritti yhä uudestaan ja oikein huokasi, kun viimeinkin onnistui.

— Jos hän olisi tullut, — virkkoi Elsbe, — niin kyllä talonpoika olisi häntä kynsinyt aika lailla. Näin! — Ja Elsbe vetäisi kädellään, sormet koukussa, pöydän yli ja irvisti rajusti.

— Pirulla on aina omat meiningit, — sanoi Fiete Krey, — mutta menninkäiset, ne on hyvää ja ystävällistä väkeä. Ne ovat jo monen tehneet rikkaaksi. Merkillistä vaan, ett'en minä ole niitä vielä milloinkaan nähnyt. En yhden ainoatakaan. Olenhan minä jo moniaan kerran koirineni tullut aulangon poikki ja Wodaninvuoren ohitse. Välisti olen jättänyt rattaat tielle ja hiipinyt metsään, mutta en vaan ole mitään nähnyt.

— Wodaninvuoressa ne asuu, — sanoi Elsbe.

— En usko, — virkkoi Jörn.

— Sin' et usko mitään.

— Kerran, — puhui Fiete Krey, — oli oikein kuuma päivä. Minä jätin koirat rattainensa siimekseen lähellä Wodaninvuorta, siihen, missä tie kääntyy Tunkmooriin. Itse menin metsemmas ja kävin pitkäkseni kuivien lehtien päälle lähellä muuatta pähkinäpensasta ja lienen nukahtanut. Heräsin siitä, että lehdistä rapisee. Minä sain silmät auki, ja samassa olin näkevinäni, mitenkä kolme, neljä pikkuruista miestä, hiukan suurempia kuin oravat, mennä puikkii pensaaseen. Samassa sieltä pensaasta kuuluu, niinkuin huutais ne pienet miehet: "Unikeko!" Minä vilkaisin ympärilleni ja penkosin ja pöyhötin ne lehdet ihan pohjaa myöten, mutta ei ollut kultaa, ei rahoja.

Wieten katseli mieltäväänä kertojaa. Nuo Fiete Kreyn kertomukset tuovat aina huolta hänelle. Poika on aina käytännöllinen kuin Kreijit konsanaankin. Ei hän tyydy siihen, että se ja se on pannut pirun pussiin, tai että se ja se ennen vanhaan on löytänyt kätkeytyltä aarteita, vaan *hän*, Fiete Krey, vuottaa vaan, milloin hän itse sillä tapaa saisi rahoja. Hän loikoo joka pensaan juuressa ja väijyy joka puun takana: milloin muka hänelle vaan alkais kullat kilahdella.

Jörn katsahtaa epäilevin silmin keristänsä ja sanoo epäröiden: "Oravia ne kai olikin; ja äänikin se oli pelkkää hiirten vikinää."

Ylenkatseellisesti puistaa Fiete Krey päätänsä.

— Kunpa vaan tietäis, — sanoi hän, — miten päästä niitten luokse.

— Schenefeldin emäntä, — jatkaa Wieten, — se, jonka luona minä nuorra ollessani palvelin, se tiesi kertoa, että jo ne menninkäiset on muuttaneet muuanne, kapineineen kampsuineen, muijineen mukuloineen.

— Ohoh! — sanoi Fiete. — Minne niin?

— En minä sitä tarkoin tiedä, mutta sinne ne kai meni, sinne Vaalermooriin tai Wilstermarschin seutuille; ties, vaikka olisivat lähteneet Elben toiselle puolelle. Theodor Storm se aina vaan väitti niiden menneen Dittmarschiin.

— Aina sinä siitä Theodor Stormista. Mikäs mies se oli?

— Jaa, että mikäkö? Ylioppilashan tuo sanoi olevansa. Useanlaiseen hän kävi siellä Schenefeldin puolella, hän ja muuan Müllenhoff. Ne sitten oli laiskajaakkoja ne! Kylästä kylään vaan kuljeksivat ja mieluummin vaan tuommoisia vanhoja tarinoita kuuntelivat. Minä heistä varsinkin olin pääsemättömissä: tiesivät näet, että meidän emäntä osasi paljo sellaisia juttuja. Mutta emäntä itse ei heille koskaan kertonut. Siksi he aina minun kimppuuni. Aina kun minä illalla lehmitarhaan menin lypsämään, niin jo he ovat siellä, ja ei muuta kuin ala tinkiä tarinoita. Puolen kiulullista maitoakin minulta joivat.

— No mitä he sanoivat?

— Johan sen kuulisit. Olivat tietävinään kaikki paremmin kuin muut ihmiset. Jos mikä sananparsa, niin Storm se aina sen osasi toisapäin; ja jos mikä tarina, niin toiseen viisiin hän sen kertoi. Kehui aikansa niistä semmoisista vielä kokonaisen kirjan kirjoittavansa. Jo minä häntä jo yhdenkin kerran sanoin tyhmeliiniksi ja jo jätin sinne lehmitarhaan ja läksin kiuluineni pois.

Fiete Krey katseli häntä tirkistellen.

— Mitä hän niistä menninkäisistä sanoi? Minne ne joutuivat?

— Mitäkö sanoi? Mitä se minua liikuttaa? Viis minä siitä.
Schenefeldin emäntä se kertoi näin:

"Yöllä kerran, sanoi, se Höhnin lautturi kuulee jonkun kutsuvan häntä. Astuu ulos, mutta eihän siellä ketä. Luuli unta nähneensä ja panee maata jälleen. Mutta silloin rapsahtaa ulkoa multaa tai hiekkaa akkunaruuutuun. Hän nousee ja lähtee taas ulos. Ja sielläkös koko mökin edusta vilisee ja kiehuu pientä, harmaata väkeä, ihan rantaan asti! Muuan pikku mies, pitkäpartainen, sanoo siinä lautturille, että hänen pitää lähteä viemään heitä Eiderin yli; he eivät enää siedä, sanoo, kuulla kirkonkelloja ja virrenveisuuta, sanoo; heillä on meininki siirtyä marskimaille, sanoo. Siellä ei siihen aikaan vielä ollut kirkkoja. Lautturi päästää lautan irti, ja siihenkös nyt sitä pientä väkeä, miestä ja muijaa ja lasta, siihen makuuvaatetta ja keittokalua, kulta- ja hopea-astiata, mullin mallin lautta täpösen täyteen. Ja semmoista menoa sitä kesti koko pitkoisen yön: kun lautan sai yli, niin ala viedä toista, ja aina oli lautta täynnä väkeä. Sai se vihdoon ne viimeisetkin viedyksi, ja kun sitten tuli omalle puolelle, niin koko sillä toisella rannalla vilkkuu valoja. Pienellä väellä oli näet lyhty kädessä joka miehellä, ja niin he sitten läksivät mennä painamaan länttä kohti. Mutta lautturi kun aamulla astuu lauttansa luo, niin siellä on kiven kupeella monta tuhatta pientä kulta rahaa. Soutupalkan näet olivat jättäneet menninkäiset."

— Storm se sanoi silloin, että ne oli koputtane akkunaan, mutta minä sanon, että hiekkaa ne heittivät. Siitähän meille jankkina. Minä hänet jätin viimein sinne, missä oli, enkä huolinut, vaikka huutelikin minun jälkeen.

— Mitäs hän huusi, Wieten? — kysyi Elsbe.

— Kiusoitellakseen vaan minua hän huusi: "Älä sinä tuolleen huoju! Älä sinä tuolleen huoju!" Mutta sen minä sanon, että kun on maitojuko hartioilla ja kummassakin päässä raskas peilari maitoa täynnä ja juko sekä peilarit messinkihelaiset, niin otapas ja kävele siinä sitten kevein askelin!

— Missäs se Storm nyt on? — kysyi Fiete.

— Missä lienee. Taishan se puhua semmoistakin, että hänestä muka tulee maavouti! Ja! Ei hänestä ole tullut mit'ikään.

— Eikös hän sitä kirjaakaan kirjoittanut?

— Hänkö? Se mies oli niin laiska, että kerrankin koko iltapäivän loikoi niityllä, ihan pitkosenaan, lypsajasta toiseen. Eihän sitä malta olla metsää katselematta, sanoo; se on niin korea ensimmäisissä kevätlehdissään. Ei häneltä tietenkään ole kirjaa syntynyt, eikä ole hänestä maakaan voutia tullut.

— Jörn ei kuuntele ensinkään! — sanoi pikku Elsbe ja sysäsi veikkoansa. — Kuuntele, sinä!

— Katsopas! — virkkoi Jörn. Hän oli rakentanut kolmista saksista ja Wietenin silmälasikotelosta sillan ompelukorin laidalta alas pöydälle. Hän painoi sitä kädellään, merkiksi, että semmoinen siitä tuli luja, ja katsahti uljaana muihin.

— Wieten, kuule! Mitä se Storm sanoi meidän Kultahetteestä? Sanoiko hän samaa kuin sinä vai sanoiko muuta?

— Johan minä arvasin, — virkkoi Wieten, katsoen terävästi poikaan. — Sinä näyt uskovan Stormia enemmän kuin minua. Sinulle pitää aina olla jotain uutta... Kultahetteestä... siitä en minä siihen aikaa vielä tiennyt yhtään mitään. Tänne tultuani minä vasta siitä sain kuulla, kun olin nähnyt sen.

Fiete Krey nojasi leukansa kättä vastaan ja katsoi suoraan Wieteniä. Noissa pojan pyöreissä silmissä, jotka tavallisesti katsoivat niin raskaasti ja julkeasti maailmaa, asui nyt raskas mietintä. Kultahete oli vähän matkan päässä kylästä, eräässä painanteessa ylämaan rajalla. Siinä hänen suurten, salaisten toivojensa maa.

— Wieten, kerro siitä jotain.

— Minuakos uskot, vai sitä pitkäkoipista?

— Sinua! — sanoi Fiete Krey ja löi nyrkkinsä pöytään

— No kuule sitten. Tällainen oli sen asian laita... Täällä kuuluu ennen muinoin eläneen muuan upporikas mies, joka kuoli lapsetonna. Mutta sitä ennen hän oli kerran synkkänä yönä mennyt tuonne painanteelle ylämaan rinteessä ja oli viskannut kaikki rahansa hetteesen. Ja nyt käy semmoinen puhe kansassa, että kun hetteesen sauvan pistää, niin siellä kumahtaa. Toiset sanoo taas, että kun katselee sinne hetteen pohjalle, niin näkee siellä välistä pienen, harmaan äijän; se istuu siellä kolmikolkkinen hattu päässä. Niin, semmoista se on... Kerran läksi kolme miestä yösydännä sinne. Sanaakaan puhumatta he kaivoivat penkosivat sen hetteen ihan pohjaa myöten, ja viimein siellä tuli suuri muurikattila vastaan. Nyt miehet laittoivat aukon yli vipuvärkin semmoisen ja nuorat sitoivat kattilan korviin ja ala vääntää kattilata ylös. Mutta tulepa tuossa äkkiä hirmuisen suuri heinäkuorma, kuusi harmaata hiirtä edessä, menossa marskille päin. Se mennä suhahtaa heidän ohitsensa ja yhtä vimmattua vauhtia ylös Ringelshörnin huipulle. Miehet ei kuin hammastaan purevat, mutta eivät äännä. Kattilata vaan yhä ylemmäs vääntävät ja jo saavatkin sen ihan maan tasalle. Mutta silloin tulee muuan harmaa mies, vanhan valkoisen hevosen seljässä, ja ohi ratsastaessaan sanoo hyvää iltaa. No... miehet ei tuosta millänsäkään eivätkä puhu, ei niin halaistua sanaa. Mutta harmaa mies se pysäyttää ratsunsa ja kysyy, tokkohan muka vielä mahtais saada kiinni sen heinäkuorman. Silloin yksi niistä kolmesta suuttuu ja ottaa ja kiljaisee: "Sinä senkin pentele! Sinä juupeli!" Mutta kas silloin ei muuta tarvinnut. Vipuvärkki särkyi siihen paikkaan, kattila pudota rymähti hetteesen takaisin, ja tiessään oli harmaakin mies. —

— Mutta äsken, — sanoi Elsbe, — äsken sai Fiete kultaa noita-akalta, tiedäthän siltä, joka asuu siellä Hoopin kuusistossa. — Elsbe kopeloi hameessansa, veti esille kiiltävän rahan ja pani sen pöydälle eteensä.

Fiete Krey katsoa tuijotti rahaan. Sitten hän! käänsi silmänsä väkisinkin, niinkuin pahantekijä, jota toinen pitelee niskapäästä ja vilkaisi Wieteniä silmiin.

Tämä uhkasi kädellään ja sanoi: "Jos sinä tässä rupeat tyhmyyksiä tekemään, niin saat sukanvarrella korvilles, ja voileivistä tulee kerrassaan loppu."

Fiete katsoa murjotti pöytään eikä hiiskunut mitään. Sitten hän rupesi näyttämään Elsabelle, mitä hänellä oli taskuissaan. Ja sitten hänen piti ruveta näyttämään temppujansa.

Jörn sysäsi syrjään koko leluvarastonsa, rihmat ja rullat, sakset ja puupalikat ja virkkoi:

— Annas tulla, Fiete!

— Temppu! — huusi Fiete Krey. Hänen nokkelat sormensa näpelehtivät jotain pöydän alla, mutta pöydällä hyppeli puoleen ja toiseen kaksi kirjavaa kiveä, jotka hän oli tullessaan löytänyt hiekkahaudasta.

— Vielä yksi!

— Temppu! — huusi Fiete Krey. Hän ojensi molemmat kätensä muitten nähdä: niissä ei ollut mitään. Sitten hän pisti ne jälleen pöydän alle, ja äkkiä nousi muuan harmaa elävä, pitkähäntäinen semmoinen, pöydälle ja mennä hujautti Elsbeä kohti, niin että tyttö rukka oikein säikähti ja vetäysi taaksepäin. Mutta kun elukka toista kertaa sujahti ohitse, sieppasi Jörn sen käsiinsä, päästi kovan naurun ja sanoi: "Tämähän on Elsben vanha nenäliina!"

— Kas niin! — virkkoi Wieten. — Jo niitä nyt riittää temppuja täksi iltaa. Maata nyt!

Ja sanaakaan sanomatta menivät lapset nurkkaan, missä vuode seisoi. Talon lapset alkoivat riisua

yltään, ja Fiete sai päästää auki pikku tytön hameennauhat ja vetää häneltä sukat jalasta. Sitä tehdessään hänen piti kertoa, mitä kaikkea hänelle tänä päivänä oli matkalla tapahtunut: oliko se iso koira ollut kartanon pihalla, oliko hän mistä talosta saanut päivällistä, olivatko marskilla pojat ärsyttelleet hänen koiriansa ja heitelleet häntä itseänsä kivillä.

Hän kertoi, ääntänsä pidätellen, että tänään ne pojat taas siellä marskilla olivat häntä hätyyttelleet.

— Miks'et puolias pitänyt? — kysyi Elsbe.

— Eihän sitä miten... Ne oli justiin tulleet koulusta, ja yks kaks ne oli minun ympärilläni.

— Uhlejako ne olivat? — kysäisi Jörn.

— Uhleja tietysti, Uhleja joka mies, Dickhusenista ja Neudeichistä ja muista senpuolisista kylistä.

— Etkös päässet pujahtamaan tiehes? — kysyi Elsbe.

— Vetohihna oli sotkeuksissa. Koirat ei päässeet juoksemaan.

— Mitäs sinä teit? Antoivatko ne selkään sinua?

— Ei ne oikein uskaltaneet käydä minuun käsiksi; pelkäsivät koiriani. Ne ois purreet ihan varmaan, jos ken ois minuun kajonnut. Mutta ei siinä ollut sittenkään lysti olla: kiviä näet alkoi jo lennellä ympäri korvia.

— Poika! poika! — puheli Elsbe. — Mitäs sinä teit?

— Ei siinä ollut siekailemista. Pojat! sanoin minä, olettekos te kuulleet sitä Ukulien ja Krääkkäin juttua? [Tässä on sananleikki, jota on vaikea saada suomeksi. Uhl alasaksan kielellä on sama kuin yläsaksan Eule (suomeksi: pöllö, Hämeessä: ukuli); Krey alasaksassa on sama kuin yläsaksan Krähe (varis, leikillisesti: krääkkä). Suomentajan muistutus.]

— Emmähän myö oo! — sanoivat pojat.

— Niin, katsokaas, sanoin minä. Istui kerran neljä Krääkkää saarnipuussa lähellä vanhaa taloa. Eipä aikaakaan, niin Ukuli, joka siinä talossa asui, näkee heidät päätyovensä kynnykseltä.

"Hyvää päivää", sanoo.

"Jumal' antakoon!" vastaavat Krääkät.

"Oisko teillä aikaa?" sanoo Ukuli. "Aina siitä joku penni tienestiäkin tulisi."

"Mik'ei!" sanoo nuo neljä. Ja siihen aikaan olikin lunta paksulta maassa ja ansiot ylen vähissä.

"Minulta", sanoo Ukuli, "kuoli kumppali, se vanha Kaapo Kasilainen. Minä tässä nyt meinaan, että mitähän, jos tulisitte sitä hautaan viemään. Monastihan se vainaa mulle eläissään haasteli: 'Kuules sinä, Janne Ukuli', sanoo, 'toimita sinä minut kunnialla hautaan', sanoo. 'Kunniallisesti elettiin, kunniallisesti sitä hautaankin mennään', sanoo. Osasi haastaa näet, kun oli sivistynyt mies. No niin, sitähän minä tässä, että kirkkovaatteet teillä on päällä, ja rehellistä väkeä olette kanssa."

"Tämähän se oikein hyvin passaa!" sanoivat Krääkät, ja niin sitä kömmittiin Ukulin pesän suusta sisään.

Siellä oli pimeänpuolista, siellä pesässä, ja olkikattokin kovin matalalla. Mutta pian he huomasivat Kaapo Kasilaisen: siinä se makasi, heiniä allaan, kaikki neljä koipea oikosenaan, eikä liiku eikä hievahda minnekään. Ukuli kävi pääpuoleen, Krääkät koikkelehtivat ruumiin ääreen nekin, noin kuve edeltä, niinkuin oraspelossa, kun tuuli puhaltaa.

"Jo sitä on yksikin hiiri meidän saaliiksi saanut, Kaapo Kasilainen, sen tiedätkin", puheli Ukuli. "Aina sitä on hyviä ystäviä oltu, ja jutkuja meillä on ollut jos jonkinlaisia. Nyt se kaikki on ollutta ja mennyttä. Voi sua Kaapo itseäskin! Kyllä vainenkin sinun olisi hyvä mieli ja ihan pystyyn hyppäisit ilosta, jos vielä elossa olisit, ja minä sanoisin näin: 'Kaapo hoi! Neljä tuhmua Krääkkää on äärelläsi.'"

Ja silloin kavahti Kasi pystyyn, ja nyt alkoi semmoinen variksen-ajo, että...!

Yksi se sokeana loikki,
Ja toiselta meni koipi poikki,
Ja kolmas se takkiansa parkuu,
Ja neljäs se pääsi karkuun.

— Ja se olen minä! — sanoin minä — Olin näet sillä välin saanut hihnan selville. — Hyppäsin rattaille ja — otapas kiinni!

— No niin, — sanoi Wieten, — mene kotias nyt, Fiete.

Fiete Krey hiipi silloin kyökin ovesta ulos ja astui tien poikki isänsä matalan olkikaton alle.

Vihdoin käy Wietenkin nukkumaan.

Puolen-yön maissa tai myöhemminkin tulee isä isoine poikineen huimasta seurasta kotia.

Lapset ovat jo kauan aikaa maanneet rauhassa.

KOLMAS LUKU.

Aina kuin opettaja Peters loi silmänsä niihin sataan lapseen Sankt Mariendonin seurakunnasta, jotka oli hänen hoitoonsa uskottu, ja jotka tuossa hänen jalkainsa juuressa istuivat pitkissä penkeissä, tytöt vasemmalla ja pojat oikealla, ja aina kuin talvis-aikaan noin kolmen maissa alkoi hiukan hämärtää, — silloin opettaja Peters näki selvään, että Donnissa asuu kahdenlaatuista väkeä. Olkikatto riippui kuin väsyneet, raskaat silmäluomet akkunan yli; päivänvaloa pääsi sisään vinosti ja sitäkin vain niukalti. Tässä hämäräisessä, vinossa valossa näki lasten joukossa hajallaan hyvin monta pyöreätä, punaista päätä, tukka niin tulipunainen ja niin paljo punaisia kesäleipiä kasvoilla, että oikein niistä valoa säteili. Ja vielä heleämmäksi se valo käy ja yhä kirjavampana välähtelee, kun lasten katseet, usein epävakaina maahan tuijotettuaan, äkkiä alkavat liikkua ja elää noissa vilkkaissa ja viisaissa silmissä, niinkuin leikkii kissanpoika päivänpaisteessa. Ne ovat Kreijien heimoa.

Mutta pyöreä- ja punapäitten ohella näki siellä täällä poikain ja tyttöjen joukossa, harvempilukuisina kumminkin, valkoverisiä päitä, tukka niin vaalea kuin pellolla ruis vähää ennen elonleikkuuta, kasvat lujapiirteiset, usein hienotkin, silmät kirkkaat, katse rauhallinen, ylpeä. Kun yksi näistä vaaleaverisistä astuu penkistänsä ulos, silloin tulee näkyviin kapea, jäntehikäs lapsenvartalo. Ne ovat Uhlien heimoa.

Pastori Petrus Momme Lobedanz, joka noin puolitoistasataa vuotta sitten oli ollut Sankt Mariendonin seurakunnan kirkkoherrana, näkyy hänkin tätä seikkaa kummastelleen. Kastekirjan viimeisille lehdille on hän kirjoittanut seuraavia mietelmiä ja mielipiteitä.

"Pieniä kyliä, joita ylämaan rinteille on rakennettu, kutsutaan tavallisesti donn'eiksi. Muutamat näistä kylistä ovat heidän nimensä saaneet alempana olevain suurten ja varakkaiden marskikyläin jälkeen; ne perimmäiset, joilla oma kirkkonsa on, kutsutaan katolilaisten pyhimysten mukaan. Sentähden on tämä kylä Sankt Mariendonin.

"Kylän oikealla ja vasemmalla puolen kohoaa dyyni [meren luoma hiekkaranta, suom. muist.] ylöspäin jäykkänä ja eheänä, kanervaa kasvaen ja saraheinää, mutta kylän kohdalla se on pengottu ja pehmitetty. Samoin kuin lapset pöyhöttävät hiekkakummun niin, ett'ei kumpua sillen ole, vaan ainoastaan pelkkä leveä uoma jäljelle jää, samoin ovat Kreijitkin vuosisatain kuluessa pöyhöttäneet tämän suunnattoman hiekkavuoren ja sen sydämeen heidän asuntonsa rakentaneet. Ne ovat yhtä levotonta väkeä.

"Koska nyt maa, jonka päällä he asuvat, on niin keveätä ja hiekkaista, että välisti, kun kuivuutta on kauan päälle pitänyt, koko heidän puutarhansa heidän talonsa seinää vastaan niinkuin lumituiskulta lennätetään, eivätkä he niin muodoin siitä mitäkään elatusta saa, ja koska he eivät pysyväisiksi päiväläisiksikään otollisia ole, sillä heiltä puuttuu sekä tilaisuutta että kestävyyttä siihen, niin he kylissä kaupustelijoina ympäri kiertelevät.

"Joka maanantai-aamu, auringon noustessa, minä astun ylös Ringelshörnille, katselen Sankt Mariendonnia ja katselen Kreijien lähtöä. Toiset lähtevät, mytyt ja korit heidän hartioillansa, ylös ylämaan kyliin; selkä kyyryksissä he kulkevat, suureen sauvaansa nojaten, jonka he hiekkään iskevät. Toiset lähtevät koiravaljakoilla alas marskikyläin. Niillä, kuin varakkaampia ovat, on karheakarvainen, kankealuinen, pieni hevonen rattaiden edessä, jotka kalisevat ja kolisevat. Lopulla viikkoa he jällensä lentävät heidän pesiinsä takaisin. Tavarat on myyty, usein on jotain mukaankin ostettu. Yksi joka oli lähtenyt rihkamata kaupitsemaan, toi ontuvan hevosen tullessansa. Toinen, jonka rattaila lähtiessä töröttö sianharjaksia, toi kotia kuormallisen koripajuja; kolmas, joka oli lähtenyt jokiäyriäisiä pyytämään Watt joelle, oli jostakin marskikylästä, jonka kautta hän oli palannut, ostanut yhden vanhan

arkun.

"Kelpo väkeä he ovat. En osaa heistä mitäkään pahaa sanoa. Monenkin kanssa olimme hyviä ystäviä ja niin edeskinpäin olemme. En osaa heistä mitäkään pahaa sanoa, sillä kreijiläistä verta virtaa minunkin suonissani. Mummoni oli niitä Nuttelmanneja.

"Senkaltainen heistä tosin käy puhe, ett'eivät he kauppamatkoillansa niin vilpitiöntä ja jumalista väkeä olekaan, kuin sunnuntaisin kotona. Täällä, omassa kylässänsä, he ovat rehellisiä ja raittiita, jopa he ylvästelevätkin heidän jumalisuudestaan, ahkerasta kirkossakäymisestään ja kerskaton puhuvat, kuinka hartaita he ovat Jumalan sanan perään. Mutta minä olen yksi heikko mies, ja ei ole minussa rohkeutta sanomaan kerskaajalle vasten hänen kirkkaita ja älykkäitä silmiänsä: Tiedätkös, mies, mitä koko tämän puolen kansa sinusta sanoo? Näin: 'Niin on rehellinen kuin yksi kreijiläinen sunnuntaisin.'

"Ihmiset näissä seuduin sanovat, ett'ei donnin kreijnainen ole vielä milloinkaan ostanut hevosellensa heiniä eikä kaurjoja, sillä he syöttävät heidän juhtiansa yksinäisillä paikoin tien varsilla ja laitumilla, ja itse sillä valin vetelevät päivällis-unia heidän rattaitensa alla. Ja milloin kreijiläinen Oikeuden eteen manatuksi tulee, niin se tapahtuu aina toisesta paikkakunnasta, ja aina hän on altavastaajana, ei koskaan päällekkantajana. Mutta koska altavastaaja minun luokseni tulee kastekirjaa hakemaan, hänen legitimationiansa varten tuomioistuimen edessä, ja minä tiedustan, mistä hän nyt syytetty on, niin joka kerta se on tapahtunut päällekkantajan ilkeydestä tai väärinymmärryksestä. Ja koska syytetty senjälkeen ei käräjistä kotia palajakaan, vaan muutamia viikkoja poissa pysyy, niinkuin olisi maa hänet nielaissut, ja minä kirkon-ovella kysyn hänen vaimoltansa: 'Anna-Liisa, kussas sinun miehes on?' — silloin hän katsoo minuun kirkkain silmin ja sanoo: 'Hampuriin läksi, herra pastori, ostoksille.' Silloin olen minä taaskin heikko enkä rohkene sanoa. Mutta koska joku fangeudessa istuu, niin marskilla sanotaan leikillä 'Hampuriin läksi ostoksille'.

"Tämä kaikki saattaa minun sydämeni murheelliseksi *et animi semper aeger sum*. Ja sitä ilkeämmältä se minusta tuntuu, koska marskilla käy senkaltainen puhe, että minä olisin luvannut olla koskaan sanomatta kreijiläisille, että he ovat epärehellistä väkeä" Ja taas sanotaan, että kaikkesta siitä, kuin he mukanansa heidän kauppamatkoiltansa tuovat, minä saan kymmenykset. Ja näin on tämä sananparsi syntynyt: 'Hypätään yli, sanoi Sankt Marian pastori, kun poika koulussa rupesi lukemaan seitsemättä käskyä'.

"Mistä tämä tainkaltainen *animi rectio* ja mieli? Näissä seuduin sanotaan sen tulleen siitä, että Kreijiläisissä on mustalaisverta. Heidän esi-isänsä kuuluu olleen yksi roteva ja pelkäämätön mies kuin myös suuri öykkäri ja oli itsensä tuttavaksi tehnyt yhden mustalaistytön kanssa, jonka joukko oli nuotionsa virittänyt hiekkahautaan aulankokuusistossa Wodanin nummen kupeessa. Ja kerrotaan, että siinä avioliitossa, kuin nyt seurasi — eli oliko se mitäkään avioliittoa ensinkään — mies ei ollutkaan kasvanut hänen mustalaispuolionsa pään tasalle, vaan sai viettää viheliäistä ja sorrettua elämää. Hänen täytyi asua vaimonsa kanssa vuoren luolassa, koskapa se nainen ei kärsinyt elää kunnollisessa ihmismajassa. Sill'aikaa kuin vaimo kortteihin katsoen ja kaupustellen ja kerjäten vaelsi marskeilla kylästä kylään, piti miehen keittää ruokaa ja ruokkia vuohia ja kerätä nummen ruohoja talveksi. Eikä hän miestänsä muuksi kutsunutkaan kuin 'käsikaritsaksensa'; niin kesy oli hänestä tullut. Tästä eriskummallisesta parista sanotaan Kreijien olevan alkujansa.

"Mutta minä väitän: tämä selitys on marskilaisten hulluutta ja Uhlien parjausta, sillä Uhlit ovat ylönkatsooneet Kreijiläisiä hamasta siitä asti kuin muistaa taitaan.

"Minun ajatukseni mukaan on luultavampi, että Kreijit polveutuvat Wendien kansasta, jonka sanotaan muinaisina aikoina tehneen suuria sotaretkiä hamaan tähän maahan saakka. Ja tainkaltainen *conclusio* on minussa syntynyt tavalla kuin seuraa: ensiksi, että heillä on, ymmyrjäiset, pyöreät päät ja melkein itsekullakin kierot silmät; siksi toiseksi, että kylän läntisessä päässä, Wodanin nummen puolella, Ringelshörnin juurella seisoo kolme taloa erinänsä, nimittäin koulu, Uhlien kantatila ja Simon Kreyn mökki, joita yhteisellä nimellä, merkillistä kyllä, Wentorffiksi kutsutaan, joka silminnähtävästi on yhtäpitävä Wendendorfin kanssa. Vihdoin ja kolmanneksi, että Wentorffissa, Ringelshörnin kupeella, löytyy vanhoja maavalleja — *mea opinione* skantsausten jäännöksiä — joissa Uhlien ja Kreijien lapset vielä tänäkin päivänä keskenänsä tappeluksia pitävät.

"Uhleista ei ole sen enempää sanomista kuin että heillä on marskeilla uljaat kartanot ja tukka niin keltainen kuin rukiin olki, mikä vaimoissa kyllä usein kauniilta näyttää, ja että he ovat pitkäa, rotevaa ja korskeata kansaa. Vasta äskettäin oli yksi heistä Meldorfin markkinoilla krouvissa joutunut riitaan, ja siinä oli joku hänelle sanonut: 'Uhl sinä olet! Uhl sinä olet! Sinähän saat tehdä, mitä ikinäs tahdot!' Silloin oli hän astunut keskelle lattiata, lyönyt rintoihinsa ja vastannut, sanoen: 'Uhl minä olenkin, ja siitä minä kiitän Jumalaa!'

"Uhlit ylönkatsovat kreijiläisiä eivätkä tervehdi heitä, ei kättä kohottain eikä hattuakaan nostain. Ainoastaan kerran vuodessa, laskiaisjuhlina, jolloin kaikki maa surkuteltavan hulluttelemisen ja

ylenpalttisen maljankallistuksen valtaan itsensä jättää, silloin valjastavat Uhlit hevosensa, pistävät ajoneuvoihinsa olkien väliin sianliikkiöitä ja voipytyjä ja niin tulevat heidän puolisojensa kanssa eli ilman heitä Sankt Mariaan ja mässäävät ja mellastavat Kreijien kanssa ja Kreijien tykönä, kulkevat käsikynkkää talosta taloon ja kutsuvat sitä: 'orpanoimiseksi'. Kahdeksaan päivään ei Sankt Mariassa muuta kuulu kuin huutoa ja lauluja. Ja silloin he ovat niin ystävällisiä keskenänsä ja niin hyväntahtoisia, että minunkin on vaikea itseäni heistä kaukana pitää, ja siksi minä olen jonkun kerran valjaita väljentänyt ja ynnä heidän kanssansa hiukan lystiä pitänyt, *in finibus pastoralibus*. Mutta seitsemäntenä tahi kahdeksantena päivänä alkaa hirmuinen tappelus. Ringelshörnillä se viimeinen kamppailu kamppaillaan. Sieltä vihdoin ne viimeisetkin Uhlit takaisin marskille lentävät [katso ed. viittaa sanaleikkiin]. Ja silloin Kreijit jälleen työkuuluvat Sankt Mariendonniin.

"Minä en voi Uhleja sietää. Minä pelkään joka kerta kuin joku heistä pappilaan tulee, ja minun iloni on suuri, ett'ei heistä kovinkaan moni minun seurakuntani jäseniä ole. Kaikki *pastores* marskilla heidän päällensä valittavat. Mutta minä, *quamquam saepe ab his collegis vexatus*, olen iloinen, kun minä sunnuntaina saarnastuolista katselen noita pyöreitä punapäitä, tätä kansaa, kuin kauppa käy liiatenkin rievuilla ja harjoilla ja luudilla, tätä Kreijien kansaa."

Sen verran kastekirjassa. Minkälainen pastori Petrus Momme Lobedanz lienee ollut luonteeltaan, ja millainen hänellä oli arvostelukyky, siitä ei ole enää mitään tietoa.

* * * * *

Harvoin Fiete Krey kouluun saapui. Hänen isällensä Jasper Kreyllä, oli aina syitä ja selityksiä varalla. Milloin hän välttämättömästi oli tarvinnut poikaa milloin ei pojalla ollut saappaita. Niinpä Fiete melkein vain talvella pääsi kouluun, kun Wieten varhain aamun pimeässä hyppäsi tien poikki Kreyn taloon ja sanoi: "Niin on taas paljo lunta, ett'en minä saata lapsia laskea yksin menemään; tulkoon Fiete tänään heidän kanssaan." Fiete kavahti ylös, pisti päälleen paikatun takkinsa ja alkoi uunin luona vetää suuria saappaita jalkaansa, tömistäen ja kolisten. Mutta isä Krey se marmatti:

— Ei minun passaa tänään päästää poikaa ensinkään.

— Ei passaa vainen? — virkkoi Wieten pisteliäästi. — "Oikeinko se pakkanen tänään niin kovin puraisi kiinni? No ei auta, täytyyhän minun sitä sulatella." Hän laski pöydälle ne kolme groshenia, jotka hänellä oli olleet jo varalla kourassa, ja joista, vanhan suostumuksen mukaan, poika saa yhden osan ja isä kaksi, ja läksi Fieten kanssa Uhliin.

Ja sitten nuo kolme lasta läksivät kahlaamaan lumessa, Fiete Krey oppaana edellä. Melkein jok'ikisellä askelella hän kääntyi ympärinsä. Ja sitä hän teki niin usein, että hän tuli kulkeneeksi suuremman osan matkaa takaperin kuin kasvot edellä: niin paljo oli hänellä kertomista.

Siellä ne nyt olivat kaikki, sata lasta, ja vanha opettaja Peters seisoi pöytänsä takana. Virsi veisattiin ja rukous pidettiin. Ja nyt oli opetuksen määrä alkaa, Mutta äkkiä syntyi levottomuutta poikain puolella, siinä, missä monesta Kreijistä läksi vahva, punertava valo.

— Mitäs teillä siellä? — kysyi opettaja Peters.

— Siltä meni pää viistoon.

— Että mitä?

— Tönjes Krey Süderdonnista kurottihe katsomaan akkunasta, ja nyt ei pää enää mene sijoilleen.

— Johan nyt!

Siellä se poika istui, pää ihan vinossa, sangen surkean näköisenä, avasi suunsa, pani sen kiinni jälleen ja avasi taas.

Tässä täytyy tunnustaa, että äiti oli hänelle eilen illalla kertonut tunteneensa erään pojan, jolta välistä kieli jäi suusta ulos aivan kuin jäniskoiralta kuivalla itätuulella; eikä poika saanut sitä sijoilleen, ennenkuin kävi kourallaan kurkkuunsa kiinni ja lykkäsi lujasti alaspäin. Tämä eriskummainen poika oli tietysti ollut kreijiläisiä hänkin.

Opettaja Peters on niitä miehiä, joista on leikki kaukana. Heti hän pojan kimppuun.

— Poika! — tiuskasee hän. — Käännä pääsi suoraksi!

Poika ponnahtaa pystyyn, tuijottaa toisella silmällään akkunaan ja örisee: "En voi! En voi!"

Siin' on nyt taas semmoinen kreijiläinen arvoitus. Peters ei osaa selittää sitä, puistaa päätään ja on ymmällä.

Silloin hän näkee, että Fiete Krey, jota hän ei vielä ollut huomannutkaan, seisoo penkissään. — Kyllä minä! — sanoo poika.

— Sinäkö, Fiete? Niin, poikaseni, niin; käyhän koettamaan.

Fiete astui ulos penkistänsä. Kaikkien silmät olivat kääntyneet häneen. Harmaan ruskea ja paikattu on hänen takkinsa, "englannin nahasta" tehty, ja jalassa on hänellä raskaat rasvanahkaiset saappaat, housunlahkeet varsissa. Hän asettui orpanansa eteen, niinkuin kävisi pitämään hänelle juhlallista puhetta. Mutta äkkiä hän kohotti kätensä ja sivalsi hänelle aika korvapuustin, niin että pää väkisinkin säikähti ja tärähti paikoilleen, ja nyt se oli niin liukas sarannoillaan, että isäntä tarttui siihen molemmin käsin ja rupeesi parkumaan. Vakavin, raskain askelin palasi Fiete Krey paikalleen.

Fiete Krey ei ollut koulun tieteissä mikään valo. Elämäkokemukset, mitä hän kauppatyönsä aikana marskilla ja ylämaassa oli koonnut, olivat karkeakutoista, realistista tavaraa; ne eivät sopineet yhteen kouluopetuksen kanssa, joka ihanteita harrastaa. Mitä hän iltasin sai kuulla Älypää Wietenin luona, oli vanhaa, kirjavaa rahvaan viisautta. Sille ei opettaja Peters suurtakaan arvoa antanut, hän, joka oli käytännöllinen mies, ja jolla oli hiukan rahojakin korolla. Sitä paitsi oli tuo perimystietona saatu rahvaanviisaus luonut Fiete Kreyn sieluun huimasti romanttisen, indiaaninomaisen vivahduksen, oikean kreijiläisen luonteen. Mutta koska hän kaikkia käytännöllisiä kokemuksiansa käytti sorretun oikeuden ja uhatun järjestyksen puolustamiseksi, niin pitivät sekä opettajat sekä oppilaat häntä arvossa, huolimatta hänen hataroista tiedoistaan ja epäsäännöllisestä koulunkäynnistään.

Isommat oppilaat olivat kumarassa taulujensa yli, kulauttelivat niitä välisti hiljakseen, sopottivat, laskivat ja kirjoittivat.

— Kolmas osasto! Tehdäänpäs lauseita. Kuka sanoo ensimmäisen lauseen?

Muuan pikku Krey nousee kankeasti ylös: "Meillä on lehmä."

— Kuorossa!

Kaikki lausuvat sen kovalla, laulavalla äänellä, tavuttain. Kenen kotona ei lehmää ole, sanoo: "ei ole lehmää."

Ja niin sitä jatketaan. Köyhyys sanoo: "ei ole." Varallisuus sanoo: "on."

Jörn Uhl huomasi pian, että hän tuli sanoneeksi "on", eikä milloinkaan "ei ole!" Rakensi tuossa sitten Pietari Wiekin poika, Uhleja hänkin, tällaisen lauseen: "Meillä ei ole oritta." Kaikki toistivat sen, mutta silloin oli Jörn Uhl ainoa koko koulussa — ja muita lapsiahan oli koulussa *niin* paljon — joka saattoi sanoa, ja sen hän sanoikin lujaa ja voimallisesti: "Meillä on ori... ja sonni kans." Tuo jälkilause tuli tosin vaan noin perästä kaalin, mutta se herätti silti suurta huomiota, varsinkin kun Lorenz Kreyn pikku tyttö, hänen, jolla on niin paljon lapsia, heti sen jälkeen tekaisi tällaisen lauseen: "Meillä ei ole jauhoja vakassa."

Sitten ehdotti Peters, että ruvettaisiin tekemään toisellaisia lauseita.

— Me olemme raamatunhistoriassa lukeneet kuningas Davidista. Mikäs meidän kuninkaan nimi on?

Silloin nousi jälleen ylös Lorenz Kreyn, sen süderdonnilaisen, pikku tyttö. Hän ponnahti penkiltään pystyyn suorana kuin kynttilä ja sanoi: "Meidän kuninkaan nimi on Klaus Uhl."

Rovastipa ori olikin hirnaissut. Suuret lapset nauroivat, pienet olivat ymmällä. Mutta ei pannut kukaan vastaankaan. Lause toistettiin kuorossa, niinkuin entisetkin.

Opettaja Peters kääntyi ja läksi astumaan osastojen välistä käytävää yläpäätä kohti. Silloin lapset huusivat: "Maavouti viittaa." Ja Jörn Uhl seiso i penkissäänsä, tuimannäköisenä.

— Mitäs nyt, Jürgen?

— Ei minun isäni ole kuningas.

— Ettäs sanot, — virkkoi vanhus.

Lasten mentyä ulos, hän huomasi pienen Elsben, tuon tummatukkaisen tytöntyngän, jääneen paikalleen istumaan ja nyt katkerasti itkevän, pää penkin laidassa kiinni. Hän astui tytön luokse ja kysyi: "Mitäs sinä itket, Elsbe?" Toinen sai vaivoin sanotuksi: "Onpas meidän isä kuningas." Opettaja myhähti ja kääntyi pois, mutta tuossapa seisoo Jörn Uhl ja näyttää niin tuikean tuimalta. Ukko tarttui pojan karheaan ja vaaleaan tukkaan ja kysyi: "Minkäs tähden sinä sitten sanot, ettei teidän isä ole kuningas?"

— Sentähden, ett'ei hän toisinaan pysy pystyssä.

— Mitenkä? Ei pysy pystyssä, niinkö?

— Niin, sillä hän on toisinaan humalassa. Vanhus puraisi huultaan ja katsoi säälivästi poikaan.

— Vai niin! Ja senvuoksi hän ei ole kuningas? Kuules, tuota ei sinun huoli muille lapsille puhua. Mutta tiedätkös mitä? Pidä sinä huolta vaan, että itse pysyt aina ahkerana ja raittiina.

* * * * *

Jokavuotinen lastenjuhla oli paikkakunnalla suuri päivä, jouluaikin suurempi. Seurakunnan Uhlit ne olivat liiankin kärkkäitä juhlimaan, eikä ne Kreijitkään olleet ylen hitaita siihen.

Kuka on ollut mukana noissa lastenjuhlissa Sankt Mariendonnissa? Olkoon Uhl tai Krey: hän nouskoon ja tunnustakoon, ett'ei hän missään muualla isänmaassa ole nähnyt ja nauttinut niin kaunista ja suurenmoista.

Fiete Krey oli ensiksi pyytänyt Anna Seemannia pariksensa, kun kylän kautta astutaan kuninkaantanssiin, mutta sittemmin oli Trina Biesterfeld, Süderdonnista, saanut tietää, että Fiete Krey saa lastenjuhlaksi hyvän puvun, jonka hänen isänsä oli ostanut vanhan verosta eräältä talonpojalta. Ja niinpä Trina Biesterfeld lupasi Fiete Kreylle kolmekymmentä groshenia, jos hän luopuu Anna Seemannista ja tulee hänen parikseen. Poika suostui, sittenkuin Trina oli lisännyt vielä hyvän linkkuveitsenkin kaupanpäällisiksi. Sitä paitsi piti tytön luvata tulla lastenjuhlaan sinisessä vyössä.

Saatuansa näin omat asiansa järjestetyiksi, pisti Fiete Krey tapansa mukaan nenänsä muittenkin asioihin ja tahtoi varsinkin hankkia ystävällensä ja naapurillensa Jörn Uhlille morsiamen. Mutta se yritys meni myttyyn. Hullusti kävi kummallakin puolen. Väliaikana hän koulussa puheli pienen, paksun Doran kanssa, lupasi hänelle "Jürgen Uhlin, sen pulskan pojan" ja viittasi sinnepäin, että kun asia naksahtaa lukkoon, niin sitten muutama groshen vaivanpalkkioksi hänelle, Fietelle. Mutta tyttöpä sanoikin panevansa rahat kernaammin limonaadiin kuin sulhasiin. Ja siinä mielessä hän pysyi, vaikka Fiete Krey koetti puhua niin sulavasti kuin suinkin.

Myöhemmin, kahdenkymmenen vanhaksi tultuansa, oli Dora kääntänyt mittapuunsa ihan toisapäin. Hän kävi kaikilla kotiseutunsa markkinoilla kaikissa tansseissa, sulhasta katsellen, mutta ei löytänyt.

Jörn Uhl pani jyrkästi vastaan hänkin. Ensi kertaa hän nyt kieltäysi tottelemasta holhojaansa ja sanoi merkillisen päättävästi, ett'ei hänelle tartte tyttöjä tyrkyttää, osaa hän niiltä kysyä itsekin.

Ja hän seiso kolme iltaa perätysten mitä suloisimmassa sateessa koulutalon räystäään alla, vuotellen, milloin pikku Lisbe Junker, opettaja Petersin tyttärentytär, tulee ulos. Sitä tyttöä hän aikoi pyytää.

Kolmantena iltana tyttö tulikin ja juosta piipotti sateessa räämäksaksan luokse toisella puolen tietä, juoksi niin, että pellavankeltainen tukka liehui ja lyhyt leninki lepsutti ja siniset sukkanauhutkin vilkahteli. Takaisin tullessaan tyttö huomasi hänet ja huusi jo kaukaa: "Mitäs sinä siellä sateessa seisot, Jürgen? Eri läksyilläkö olit, vai?"

— En ollut, — vastasi toinen. — Sinuahan minä tässä olen vuotellut. Olis jotain kysyttävää.

Tyttö hyppäsi hänen luokseen ja asettui lähelle häntä, sadetta suojaan. Ja niin lähelle Jörniä hän hyyrityi, että oikein piti pidellä hänen käsivarsistaan ja katsoa häntä silmiin.

Muuan vieras ajoi maantiellä. Hän huomasi lapset, hiljensi hevostensa kulun, katseli heitä mieliksansä ja meni sitten menojaansa.

— Mitä sinulla oli kysyttävää?

— Niin, siitä minä vaan, niistä juhlista. Meillähän on pian ne juhlat, eikös ole?

— Entäs sitten?

— Niin, tuota... Pitäähän sitä olla minullakin tyttö parina, enkä minä oikein tiedä, tuota... En tiedä, kenet minä ottaisin. Samahan se on, kenet minä otan. Vai mitä sinä?

— Sitäkö sinä läksit kysymään? Enpä minä oikein tiedä. Sinä olet niin pitkä poika... Tiedätkös mitä? Ota sinä Trina Siem, tahi älä vähienkään... Ota sinä Jaana Uhl! Tahi, ota... mutta ei, se on sulle liian pieni.

— Jaa, kuka?

— Muutoin vaan johtui tuossa mieleen, mutta kyllä se on sinulle sittenkin liian pikkuinen.

— Sama se, sano vaan! Mitäs sill'on väliä, oli suuri tai pieni.

Vaikk' ois niin pieni kuin sinä. Ketäs sinä tarkoitat?

— Enpä minä nyt enää tiedä, — virkkoi tyttö.

Sen sanottuaan, hän riuhtaisihe irti Jörnistä ja juoksi pois sateesen, kääntyi vielä kerran ympärinsä ja kiepsahti silloin, niinkuin olisi kuka hänet pyöräyttänyt, ja juoksi tiehensä.

Jörn oli nyt Lisbet Junkeriin pihkaantunut ja pelkäsi jonkun toisen astuvan hänen tielleen. Eikä sittenkään poika rohjennut kysyä häneltä; pelkäsi näet tytön rupeavan nauramaan ja sanovan: "En maar! Luulet vainen minun lähtevän? Enhän minä milloinkaan käy kuninkaantanssissa." Ja niin meni häneltä otollinen aika käsistä. Kerran, moniaita päiviä ennen juhlaa, oli hän ja pieni, ujo Dierk Dierksen yksityistunneilla koulutalossa, ja silloin virkkoi opettaja Peters: "Kuules, Dierk! Minusta olisi hauska, jos Lisbet ylihuomenna lähtisi kulkueesen hänkin. Mitähän, jos te kulkisitte vierekkäin?" Kyllähän se Dierk Dierksen sitten ulkona sai Jörniltä muutaman niskatalkkunan, mutta eihän asia siitä muuksi muuttunut.

Jörnillä ei ollut morsianta, ja niinpä hänen täytyi juhlassa kulkea erään pienen kreijittären rinnalla, jolla oli kesäleipiä kasvot täynnä, ja joka oli jäänyt parittomaksi hänkin. Isä Uhl, joka astui kulkueen rinnalla, katsoi pilkallisesti poikaansa; vanhimmat veljet olivat harmissaan. Jörn kulki huulet supussa, ylpeän näköisenä ja ääneti.

Päivä paistoi, ja hiljainen tuuli puhalsi. Pyöreitä, kirkkaita ja keltaisia valoja välähteli lehmusten tuuheain lehvän läpi, kisailen keskenänsä ja ajellen toisiansa maantiellä ja tyttöjen hajahivuksilla. Ja hiljalleen sateli lehmusten kukkia kulkueen päälle.

Kuka on ollut mukana näissä lastenjuhlissa Sankt Mariendonnissa? Olkoon Uhl tai Krey: hän nouskoon ja puhukoon! Kellä siellä tukka välähti valoisimmin? Vuoroin se tummeni ja vuoroin vaaleni, sitä myöten kuin valot siihen sattuivat, ja vartalo valkoisissa vaatteissa oli niin kaunis ja solakka, ja kasvot valkoiset ja punaiset, niinkuin pisara verta valkoisella lumella. Se oli Lisbet Junker. Kulkueessa hän astui Jörn Uhlin edellä, kääntyi välisti taaksensa ja naurahteli hänelle. Ja Jörn sanoi: "Kovinpa paljo sun tukkaasi onkin tarttunut lehmuksenkukkia."

Ken on tuo pieni tumma tyttönen, täynnä levottomuutta ja rajua onnea, hiukkasta liian pieni, hiukkasta liian leveä, hiukkasta liian huima, hiukkasta liian meluisa? Se on Elsbe Uhl, joka kulkee Fiete Kreyn edellä, ja katsahtaa välisti hänen puoleensa, naurahtaa ja nyökäyttää hänelle päätään. Mutta tänään hän ei puhuttele Fiete Kreytä; hän on talontyttö tänään. Ja Elsben rinnalla astuu hänen parinansa iso, kankealiikkeinen Harro Heinsen, Uhleja hänkin. Hän on jo viidennellätoista ja hieman jo halveksiikin lastenjuhlaa ja alkaa jok'ikisen lauseensa näillä sanoilla: "Jahkas rippikoulu on ohi!" Ymmärtäväisesti hän haastelee pienen parinsa kanssa.

Kuka on ollut mukana noissa lastenjuhlissa Sankt Mariendonnissa? Olkoon Uhl tai Krey: hän nouskoon ja puhukoon! Mitä tietä liikkui kulkue? Kylän alatietä se liikkui. Maaperä on siinä hyvää marskimaata, ja kahden puolen kasvaa tuuheita, nuoria lehmuksia, lyöden latvojansa melkein yhteen. Kuka astui kulkueen etunenässä? Rumpali ja pillipiipari. Tuttuja jok'ainoalle täällä. Ammatilleen he ovat savustetun hailin kauppiaita.

Ken astui kulkueen rinnalla? Se oli opettaja Peters, valkohapsinen. Pitkä ja laiha ja vakava vanhus. Kuka kulki tien viertä lehmusten alla? Suuret Uhlit, kasvot punaisina kuin viini ja iloisessa juhla-asussa. Paljon he kyllä ovat syntiä tehneet vaimojansa ja lapsiansa ja omaa ruumistansa vastaan, mutta *tämä* on kumminkin heidän ansiokseen luettava, eikä niin vähäksikään: itselleen kun juhlapäivän soivat, sen he soivat lapsilleenkin. Kuka kulki tienviertä toisella puolen? Kreijit vaimoinensa. Kaikki ylpeinä lapsistaan.

Kuka, kulkueen saapuessa perille, seisoi ravintolan edustalla, vanhan olkikatton alla? Siinä seisoi Ernst Rapp, pitäjän ravintolan isäntä, ja huuteli kiireissään oveen päin pojallensa, pannen puoleksi saksin murretta, puoleksi alasaksan — hän oli muualta muuttanut —

"Fritze! Jours ny! Lansmannit tulee ja handelsmannit kans! Ann' raikuu!" Ja ulos hyppäsi lihava, neliskanttinen Fritz Rapp ja puhalsi torvellansa iloisen marssin. Ja niin astui kulkue juhlatuloon, lapset edellä, sitten Uhlit, sitten Kreijit.

Ylhäällä, jyvääitassa tallien ylisillä, lapset pitivät iloista karkeloa, ja tyttöjä pelotti taaskin, sillä jo kaksikymmentä ajast'aikaa on huhu käynyt semmoinen, että aitan välikatto on kovin huono, ja että joskus se vielä pudota romahtaa alas.

Hailisaksat pärisyttävät ja puhaltavat.

"Juosta polkas'... hei, hei!"

Pojat polkaisivat raskailla saappaillaan kolmasti parven lattiaan. Tytöt huutamaan: "Älkää, hyvät ihmiset! Ettekös te kuule, miten se narskahtelee! Ei saa polkea niin lujaan!"

"Käsi kaappas... sinne vei!"

— Kreijithän ne niin polkee. Niill' on hevosenkengät ja raaspiikit anturoissa. Kengässä kuin hevoset.

Tytöt nostavat sormensa ja laulavat, tietämättä viattomuudessaan mitä:

"Jos sä, poika, voisit!
Jos sä, poika, soisit:"

— Jalka poikasi... hei, hei!

— Ei! — sanoivat tytöt. — Pojat eivät saa polkea noin kovaa, muuten me lähdetään pois. Lattia murtuu vielä, ja me pudotaan hevosten niskaan.

— Kreijithän ne.

— Me tehdään, niinkuin itse tykätään, — sanoo Fiete Krey. — Uhleista me viis!

— Jalka polkasi... räiskis!... — Nurkissa narahtelee. Rappausta lohkeaa seinistä.

Lisbet Junker juoksee hädissänsä koko salin poikki Jörn Uhlin luokse.

— Jürgen, kuuletko sinä? Lattia romahtaa!

— Joutavia! — sanoi toinen mahtavasti. — Tule tanssimaan.

Ja kauvan he tanssivat yhdessä eivätkä kuule, eivätkä näe mitään muuta. Viimein tulee heidän niin palava, että taukoovat.

— Ei maar! — sanoo Lisbet Junker. — Kylläpä tuli kuuma! — ja hän löyhyttelekse valkoisella nenäliinallaan, ja lyhyt, valkoinen leninki lepahtaa, ja hän nauraa.

— Tules nyt, niin ostan sinulle jotain juotavaa, — sanoo Jörn.

He astuvat käsityksin tungoksen läpi sinne, missä Fritz Rapp seisoo kaikenlaisten lasien takana. Jörn ostaa lasillisen limonaadia, ja sen he juovat yhdessä. Lisbet pistää kiitokseksi hänen kouraansa muutamia minttukaramelleja ja syö itsekin niitä. Ja yhä he nenäliinoillaan pyyhkivät hehkuvia kasvojansa. Mutta nyt olivat kädet käyneet niin tahmeisiksi. "Ei maar", sanoo Lisbet, "ei tämä käy laatuun. Pannaanpas kädet yhteen. Ihanhan ne tarttuu toisiinsa, ja sinä kun otat minusta kiinni, niin leninki likaantuu." Hän otti nenäliinansa, pani suunsa suppuun ja tirskautti pikkuruisen ja pyykkäsi ensin Jörnin kädet, sitten omansa puhtaiksi. Sitten hän näytti vielä, mitenkä Jörnin tulee pitää nenäliinaa kädessä, kun ottaa hänestä kiinni. "Ja nyt mennään tanssimaan taas."

He tanssivat jälleen yhdessä, kunnes Lisbet oli ihan uuvuksissa ja läähätti paikallaan ja nojasi häneen hiukan. Tämä oli aina ystävyiden ylimmäinen aste.

Jörn katseli häntä mielihyvällä ja onnellisena tyyneillä, viisailla silmillään ja sanoi: "Onko sun hauska tanssia minun kanssani?"

— On, — vastasi toinen. — Enhän minä niitä toisia niin hyvin tunnekaan. Mutta sinut minä tunnen, sinä kun aina tulet eri läksyille vaarin luokse. Sinä olet somin ja viisain heistä kaikista.

Jörn punastui.

— Sinä se somin olet, — sanoi hän, — se on vissi se.

— Katsos! — virkkoi Lisbet. — Näätkö Elsbeä? Hän on niin rajui; minua harmittaa tuo.

— Niin hän on Harro Heinsenin kanssa. Ei miellytä minua se poika; siksipä pidän sinusta niin paljon, sinä kun olet aina niin hiljainen ja siivo.

Niin karkeloivat lapset, kunnes saliin alkaa tulla nuorisoa, joka vähitellen tunkee heidät pois. Kello kymmenen maissa, illan pimeässä jo, lähtevät lapset aitasta. Lisbet on jo mennyt vaarinsa kanssa kotia. Jörn kääntyy Fiete Kreyn puoleen.

— Minä lähden kotia. Missä Elsbe?

— Niin, kysy sitä! — vastaa Fiete suutuksissaan. — Jonnekin se on pujahtanut Harro Heinsenin kanssa.

He astuvat keilaradan kautta pimeään puutarhan portille saakka ja huutelevat häntä. Ei kuulu mitään.

Silloin sanoo Fiete Krey hiljaa, mutta selvällä äänellä: "Elles nyt heti tule, niin minä sanon kovaa, että sinä olet Harro Heinsenin kanssa puutarhassa."

Nyt kuuluu hiipiviä askeleita, ja kohta sen perästä astuu Elsbe näkyviin. Hän sanoo välinpitämättömästi: "Tekös täällä olettekin? Minä kuulin ääniä täältäpäin."

— Niin, tääll' ollaan, ja lähde nyt heti kohta meidän kera kotia.

Silloin astui Harro Heinsen puitten välistä esiin.

— Me tullaan sunnuntaina iltapuoleen Ringeshörnille, — sanoo hän uhkaillen. — Ja silloin saavat Kreijit taas selkäänsä, niistä tän'iltaisista.

Hän uhkasi vielä lähtiessäänkin ja sanoi: "Pidä sormus tallella!" Hän katosi taloon. Toiset kolme läksivät astumaan kotia kohti.

— Vai antoi hän sinulle sormuksen? — puheli Fiete Krey. Ja lisäsi sitten sääliväisesti: "Näytähän sitä, tyyppä! Onko se hopeaa?"

— Mitä se sinuun kuuluu? — sanoi Elsbe ylpeästi.

— Näytähän sentään, Elsbe!

— Kultaa se on. Näätkö?

— Voi sua, tyttö rukkaa! Mekomakin sormus! Ja tää on sitten kultaa muka! Tiedätkös, minkä verran täll' on hintaa? Ei ole kehumisen varaa, Viisi groshenia korkeintaan.

— Äläst'! — virkkoi Elsbe. — Maksaa se hyvän joukon enemmän. Kymmenen markkaa se maksaa.

— Olipas koko pöllö, se poika! Ottaa ja lahjoittaa sormuksen! Mitä sinä sormuksella teet? Olis edes lahjoittanut sulle parin kanineja! Kuules, tyyppä, oletkos sinä nähnyt minun kaninpoikiani? Tiedäthän, niitä siniharmaita?

Elsbe juoksee hädissään Jörnin viereen.

— Jörn! Fiete hakee taas riitaa!

* * * * *

Koko iltapäivän, lasten tanssiessa, istuivat Uhlit ja Kreijit, vanhan tavan mukaan, eri huoneissa kumpikin sukukunta. Huoneitten välillä oli leveä ovi. Uhlit joivat punssia ja lähettivät sitä toiseenkin huoneeseen, ja kun juoma, lasten mentyä kotia, alkoi tehdä tehtävänsä, silloin Kreijeistä huimapäisin otti lasinsa, meni toiseen huoneeseen ja istahti Uhlien seuraan.

Tänä vuonna pani asian alkuun Jochen Krey. Hän tuli, kasvot tulipunaisina, loi Uhleihin uhkean katseen ja istahti ääneti ja raskaasti naapurinsa, suuren Klaus Uhlin viereen, lyödä kolauttaen lasinsa pöytään.

— Istunmahan tässä vähäsen, — sanoi hän.

Uhlit nauramaan, ja jotkut huusivat: "Jo lens' ensimmäinen krääkkä." Vähitellen tulivat ne muutkin, ja niin siinä sitten istuttiin rinnakkain ja sikin sokin.

Kerran vuodessa, juuri tänä yönä, istuvat Uhlit ja Kreijit yhdessä, sinuttelevat toisiansa ja sanovat "naapur'kullaks" toisiansa, ja ovat kuin veljeksiä, laulavat yhdessä vanhoja lauluja, jotkut syleilevätkin toisiansa. Tätä kestää noin kolme, neljä tuntia.

Mutta sitten nostaa joku Kreijiläisistä melun. Joku heistä alkaa "naapur'kullalleen" puhua "suunsa puhtaaksi" ja pian ne ovat siinä kaikki muutkin Kreijit, ja suuta soittaen ja kielet ketterinä siinä nyt pengotaan ja pöyhötellään Uhlien elot ja olot, niinkuin seimessä härkä turvallaan tuiskuttelee eteen pantuja olkia puoleen ja toiseen. Kaikkalainen närä ja naru Uhleja vastaan, mitä vuoden pitkään on hampaankoloon kasaantunut — eikä se kasa niin kovin pieni olekaan, — se kaivetaan nyt esille.

Karkeita siinä tulee sanoja, tulee hienompiakin; vuoroin puhutaan ylimalkaan, vuoroin takerrutaan yksityiseen seikkaan. Jok'ainoa Uhl saa nyt kuulla, mitä hän vuoden kuluessa on pahaa tehnyt. Yhdelle sanotaan, että hänellä on emäntä sellainen kitupiikki, että yhdestä ainoasta luudasta tai kaislamatosta tinkii nalkuttaa parisen tuntia. Toiselle näytetään toteen, ett'ei hän koko vuonna ole tehnyt yhtään järkevää kauppaa, ei kotonaan, eikä markkinoilla; kolmannelle johdetaan mieleen vanhoja, hassuja juttuja, niin että toinen on punainen kuin kukko. Ja vihdoin julistetaan kuolema ja kadotus koko Uhlien roskajoukolle.

— Ei teille tiloillanne ikinä kunnian kukko laula. Viinaan teiltä menee maat ja mannut, ja keppi kouraan joka miehelle, niin totta kuin me ollaan Kreijiläisiä.

Silloin Uhlit kavahtavat pystyyn, ja ylös ne pyrähtävät Kreijitkin. Fritz Rapp on jo hyvissä ajoin korjannut lasit ja punssimaljat turvalliseen paikkaan ja katselee perältä lystiksensä tätä mellastusta.

Mutta mitäpästä tuosta? Huomenna iltapuoleen on Kreijeillä taas tämä edessään: minnes minä saan menemään nää luudat ja vispilät ja suat? Ja se, joka juhlayönä oli paljonkin suutaan piessyt, se seisoo nyt jälleen vallan vakavin kasvoin Uhlien avaroissa väliköissä, kiltisti tarjoillen tavaroitaan kaupaksi. Kyllähän hänelle ensi alussa muristaan ja nuristaan, mutta toisen kerran hän tulee taas. Ja vähitellen haihtuu ja hälvenee koko närä. Yksi ja toinen vaan karttaa kokonaisen vuoden sitä tai tätä taloa, sillä ylen lujasti oli sen isäntä lyönyt nyrkkinsä pöytään ja vannonut ja vakuuttanut: "Jos vaan se mies meidän taloon tulee, niin linnanhautaan minä hänet heitän koirineen päivineen!"

NELJÄS LUKU.

Wieten Penn huusi kovaa pihan poikki: "Lapset pyrkivät taas Thiess Thiessenin luokse."

Klaus Uhl istui rattailaan, kaupunkiin lähdössä, niinkuin hänellä oli tapana aina iltapuoleen. Hän nauroi ja sanoi: "Menkööt, minne haluttaa! Jos heidän on hauskempi huiskia raukassa rämeessä kuin viljavalla marskillä, niin mitäs heitä estelee, Wieten!"

— Vuottakaa edes sen verran, että laitan teille voileipiä!

Lapset polkivat jalkaa, polkivat toista. Semmoinen oli heillä kiire.

Tuli tuosta Wieten leipineen.

— Fiete! — sanoi hän, — tulepas tänne.

Fiete astui hänen luokseen. Wieten nosti nyrkkinsä pystyyn ja sanoi hiljemmin: "Muista sinä, ettes puhu pötyä lapsille." — Sitten hän pisti voileivät Jörnin taskuun. — "Sinä olet älykkäin näistä. Kun tulette perille, niin sano Thiessille heti, että älköön hän ruvetko hulluttelemaan siellä teidän kanssanne ja lähettäköön teidät taas hyvissä ajoin kotimatkalta."

— Jaha! — sanoi Fiete. — Ja nyt sitä viimeinkin lähdettiin.

Hän pisti kaksi sormeaa suuhunsa ja päästi kimeän vihellyksen, merkiksi molemmille tytöille, jotka jo astuivat Ringelshörnin rinnettä ylös. Toinen tytöistä kääntyi taaksensa ja viittasi kädellään, ja se oli Elsbe Uhl. Mutta toinen kapusi tyyneesti edelleen, pitäen huolta, ett'ei leninki likaantuisi, ja se oli Lisbet Junker.

Hän kävi koulua muitten lasten kanssa, mutta hän pysyttelihe aina vähän erillään ja puhui yläsakkaa. Fiete Krey ei ollut mielissään siitä, että hän oli tullut mukaan. "Hän on niin olevinaan", sanoi Fiete. "Jos minulta pääsee joskus karkeanpuolinen sana, niin heti hän vinkumaan: 'Ah, Fiete! Mitenkäs sinä nyt tuolla tavalla!' Hän pelkää aina, ett'ei vaan kädet likaantuis tai tukka takkuloittuis."

Mutta Jörn piti Lisbetistä ja tahtoi häntä otettavaksi mukaan. Lisbet oli nuorempi Elsbeä ja joutui myötäensä hätään ja pulaan. Ja silloin hän aina korkealla, kimeällä äänellä pyysi Jörniä avuksensa: "Jörn, tule auttamaan!" Siinäpä se pääsyy lienee ollutkin, miksikä Jörn hänestä piti.

— Kas niin, — sanoi Elsbe, kun pojat olivat saapuneet nummelle. — Nyt lähtään. Minnepäin, Fiete?

— Nenänvartta myöten vaan, — vastasi Fiete Krey. — Mennään tuota puuta kohti. Ja hän osoitti

erästä puuta aivan kaukana taivaanrannassa.

Sitä eivät lapset osaa käsittää — ja siinä se Fiete Kreyn suuri kunnia, — että vaikka sitä lähdetään noin umpimähkään vaan, ensin tietöntä nummea myöten, sitten metsän halki, jossa juuri sen merkkipuun kohdalle tullaan, niin aina sitä osataan Thiess Thiessenin luokse, joka asuu jossain siellä metsän takana rämeikössä.

Ett'ei tässä vaan tie veis ihmissyöjäin kynsiin! Tahi kunhan ei vaan jouduttais ryövärien luolaan; niitähän vielä piileksii siellä metsän pohjois-osassa!... Fiete Krey se kaupparetkillään kahdestikin sattui sellaiseen luolaan, ja kerran oli oikein itse se musta Marketta seissut luolan suulla. Hän oli huomannut Fieten ja vetänyt ilmaan semmoisen merkin, joka ihan vissiin olisi hänet lumonnut ihan siihen paikkaan, mutta kaikeksi onneksi tiesi Fiete Krey sen taikasanan, ja niin hän, väisti vaaran. Kolmasti se pitää sanoa, virkkoi hän, ja kolmasti hän sen sanoikin. Se oli järeä sana se.

— Mutta Fiete! — huusi Lisbet. — Kuinka sinä tuolla lailla!

Fiete huitaisi kädellään. "Siitä se muija ihan vimmastui ja alkoi viskoa minua kivillä. Tulkaas tuonne noin! Siellä ne kivet ovat vielä tänäkin päivänä."

Lisbet ei tahtonut tulla mukaan.

— Tulkaa pois! — puhui Fiete Krey. — Tulkaa huoleti.

Silmät seljällään he astuivat hänen perässään, Lisbet perimmäisenä.

— En minä tätä kauemmas lähde, — sanoi hän. Jörn palasi hänen luoksensa ja veti häntä kädestä mukanaan. "Niinhän sinä, tyllityttö, piipität, kuin mikä lintu."

— Min'en huoli sinusta enää ensinkään, — sanoi tyttö. — Minä käännyin kotia.

— Me tullaan kohta takaisin, — virkkoi toinen. — Seiso sinä sill'aikaa tässä.

Lisbet istahti hietavallille. Muut menivät kauemmas ja näkivät todellakin puoleksi nummiruohon peitossa kasan kiviä, jotka olivat päivänpaisteessa ja tuulessa ja sateessa vaalenneet.

— Poika! — sanoi Jörn. — Oli maar kouraa sillä muijalla, joka noita kiviä viskeli!

— Koura kuin kaukalo, — virkkoi Fiete Krey noin ohimennen.

Äkkiä huhauttaa tuulenpuuska metsästä päin.

— Joutukaa! — huutaa Fiete, ja lapset lähtevät juosta kirpaisemaan nummen yli ja palajavat läähättäen hiekkavallin luokse, jossa Lisbet Junker seisoo hädissään, valmiina lähtemään karkuun. He nauravat kaikki Lisbetiä ja istahtavat vallille hekin.

— Niin, mitä sitten siitä vanhasta Marketasta? — kysäisi Elsbe.

— Jaa, niin! — puhui Fiete — Tässä kerran — on siitä jo parikin vuotta — olin harjoja ja pyykkipihtejä kaupan Kudenissa ja Bokhaltissa, ja ilta alkoi jo hämärtää, kun tulin kotiapäin. Hiiviskelin siinä sitten hiljaa kuusikon reunaa. Metsään min'en mennyt, sillä puitten välissä oli pilkkoisen pimeä, ja noin ne vaan huojuu siellä puitten välissä, pitkät ja kuikelot kuin korennot ja niin verkalleen kuin pappi, alttarille mennessään. Ja niin minä sitten tulin sille suurelle hiekkahaudalle, tiedättehän, siellä lähellä Grossenradea, sinne, missä se kirkherra seisoo...

— Mikä kumman kirkherra? — kysyi Elsbe.

— No... Pitääkö se nyt ensin kertoa? Ennätätte te kuulla sen toisenkin kerran... No niin: Kudenin kirkherran piti kerran mennä ehtoollista antamaan erälle sairaalle Grossenradessa. Hiekkahaudalle tullessaan, hän äkkiä katsahtaa taaksensa tuolla lailla noin. Sieltähän näkee kauas hamaan Hampuriin. Sieltä minäkin kerran selvällä säällä näin, paljoko kello oli Hampurin kirkontornissa. No niin, kirkherra katsahtaa taaksensa, ja — arvatkaas, mitä hän näkee? Hänen talonsa palaa! Ihan ilmitulessa! Ja siellä on hänellä kotona kirjoja sellaisia, joita ei muualta saa ostaa mistään koko maailmassa. On näet sellaisia kirjoja, joihin on kirjoitettu salaiset konstit, miten päästä hirmuisen viisaaksi ja rikkaaksi, ja sellaisia oli kirkherralla. Ja siinä hän nyt seisoi. Lähteäkö takaisin kirjoja pelastamaan vai mennäkö sairaalle ehtoollista antamaan? Sepä se! Kovin ovat kirjat hänelle kalliita, ja niinpä hän kääntyy kuin kääntyykin takaisin ja pelastaa ne, ja sairas kuolee ilman ehtoollista. Sen koommin ei kirkherra enää unta silmäänsä saa, ja pian hän kuoleekin ja joutuu helvettiin. Mutta piru ei hänestä huoli, vaan asettaa hänet tuohon suureen hiekkakuoppaan.

— No, äläs huoli! — jatkoi Fiete Krey. — Siitä minä astua laahustan ihan sen haudan ohitse. Ja hirvitti

niin. Ensinnäkin vaakkui kuusen latvasta varis: "Marks! Marks!" Min'en ollut tietääkseniäkään. Sitten huusi ukuli, niitä pieniä semmoisia, koivun oksalta, ja huusi lujaa: "Hyh! hyh!" Mutta minä aattelin: "Ei vaan sitä tähän jäädä." Ja sitten istui kissa säleaidan veräjällä ja naukui: "Nau! nau!" Mutta minä aattelin: "Ann' tulla vaan!" Ja siinä se kirkherra justiin seisookin, siinä hiekkahaudan partaalla. Siinä hän seisoo ja maata tarpoo. Vasemmalle jalalleen kun astuu, niin Kudeniin katsoo; oikealle kun käy, niin katsoo Radeen.

Fiete Krey vilkaisi kuulijoihinsa, vuorotellen jokaiseen.

— Siitä vanhasta akastahan sinun piti kertoa.

— Jääköön toiseksi kertaa, — vastasi Fiete. — Nyt meidän pitää totta tosiaankin lähteä eteenpäin, muutoin tullaan liian myöhään Aulankoon. Mistähän kohti me oikein metsään mennään? Ja metsän kautta meidän on mentävä! Mistähän sitä oikein...?

Ja nyt kävi kuin aina ennenkin. Nyt, kun piti mennä metsän sisään, oli hänen onnistunut saada saatettavansa niin pitkälle, että tytöillä oli täysi tuska ja hätä, eikä ollut Jörnkään ihan tyyni. Taajassa ryhmässä nyt astuttiin metsää myöten. Fiete Krey vilhui vaanivin silmin oikealleen ja vasemmalleen metsän pimentoon, ikäänkuin sieltä joka hetki olisi pahoja peikkoja tulossa. Elsbe oli tarttunut häntä käsivarteen ja katsoi hädissään häneen. Lisbet Junker kulki niin lähellä Elsbeä ja Fiete Kreytä ja vilkuili niin kiivaasti joka taholle, että myötäänsä astui toisten kantapäille. Perimmäisenä kulki Jörn Uhl. Hän pyrki ylimalkaan pitämään Fiete Kreyn juttuja pelkinä taruina tai ainakin hyvin liioiteltuina, mutta hän ei uskaltanut sitä sanoa, hän kun tiesi olevansa päätänsä lyhempi häntä kokemuksessa ja sanatulvassakin. Halveksimisensa hän kumminkin tahtoi lausua julki ja virkkoi senvuoksi Lisbetille: "Käy sinä edeltä. Minä astun täällä takanapäin." Mutta usein hän äkkiä kääntyi ympärinsä, sillä takaapäin kuului selvään askelia.

Vihdoin alkoi metsätön ala kuulua puitten välitse. — Juoksujalkaa nyt! — huusi Fiete. Ja he juoksivat, minkä jaksoivat, puitten välitse ja saapuivat vihdoin tielle. Alhaalla näkyi Aulanko rämeikössä, ja silloin he huusivat ja huhusivat, viuhtoen lakeillaan ja nenäliinoillaan.

Maavalli kulkee kierrellen kuin mikä kookas käärme peltojen välitse rämeikköön. Paha on kulkea sitä myöten: tiheässä kasvaa siinä kanervaa, saraheinää ja vaapukkapensaita. Mutta siksi juuri he kulkevat sitä myöten alas rämeikköön. Vihdoin, kun jo kovin hankalaksi käy siinä astuminen, he tekevät huiman hyppäyksen alas pensastoon, Lisbet Junker Jörn Uhlin avulla, ja lähtevät astumaan turvekasoja kohti, joita kohoa leveitten, mustain mutahautain partaalla. Ja siellä loikoo Thiess Thiessen nurmella, turvekasas siimeksessä, lakki otsalla, pyssy vieressä.

Lapset hiipivät varpaillaan lähemmäs ja seisovat hänen ympärillään.

— Hän on lähtenyt meitä vastaan, — kuiskaa Elsbe. — Hän on sitten pannut pitkäkseen ja nukkunut. Semmoinen unikeko hän on ja tekee kaikki nurinpäin.

— Huudetaanpas kaikki yhtäaikaa, — ehdottaa Jörn. — Kyllä maar mies säikähtää. Yht' aikaa... nyt! Hoo-oo-hei!

Niinkuin jänis makuusijaltaan, ei vainenkaan, kankeana ja suorana kuin sahapölkky ponnahtaa Thiess Thiessen maasta pystyyn.

— Mitä nyt? — huutaa hän.

— Thiess! — huutaa Elsbe. — Älä tuolla lailla tuijota. Onkos tuo nyt laittaa?

Silloin Thiess sieppaa pyssynsä ja saa samalla puhelahjankin. — Minähän tässä läksin teitä vastaan, mutta annas, kun tässä ihan korvaani kiljaisee: "Thiess", sanoo, "eihän ne mitä vielä tule! Pistä pitkäkses", sanoo. — Miehen naismaiset kasvot loistavat, ja pienet, kirikkaat silmät vilkkuvat ja välkkyvät.

— Fiete poika! — sanoo hän. — Onpas lystiä, että te tulitte!

— Onko vene valmis, Thiess?

— Valmis kuin valettu, — sanoo toinen, — ja uhkea onkin astia... Minustahan piti oikeastaan tulla merimies, nähkääs, lapset! Mutta minut löi meritauti heti kuin olin noussut rantaäyräälle ja näin Elben. Läksin sitten Brunsbütteliin ja menin oppiin venemestarille Klausenille, sille, joka niitä aluksia rakentaa. Ja hyvin olis kaikki käynytkin, ja minulla olis nyt suuri veistämö, ja rikas mies minä olisin kanssa, mutta se pei akkaan unitauti! Älä naura, Fiete; tyhmä olet vielä, poika riepu. Minä ymmärrän vallan hyvin, mitä siinä prinsessa Ruususen sadussa kertoo: että ne oli maanneet sata vuotta yhtä kyytiä. Osaan minä sen viisunkin. Ja sitten tuli vielä sekin seikka, ett'en minä kasvanut ja varttunut

vähitellen, vaan yhteen menoon minua lykkäsi hoikkana ja honkelona kuin pajupuuta: vyötäisiä, ei vatsaa, kunhan vaan pää pikemmin lakeen kumahtaisi. Hyvin kävi kaikki, niin kauan kuin taikaa tehtiin takuteltiin; pystyssä olin ja pirteänä pysyin kanssa. Mutta annas, kun oli ensimmäinen lankku lyöty! Silloin, Fiete, silloin oli kuin olis se lankku ihan minulle kimmurrellut ja sanonut näinikään, että: "Pistä pitkäkses, Thiess Thiessen!" No niin, eihän siitä sitten mitä tullut. Ei vainkaan tullut *siihen* aikaan, lapset. On minulla vielä tallella se Klausenin antama todistuskin. "Siihen katsoen, että kivulloinen unitauti" j.n.e. Ennenkuin minä pääsin tämän vanhan olkikaton alle, niin makasin kolmetoistakymmentä tuntia siellä aulangolla vaapukkapensaissa.

"Jonkun ajan perästä minä aattelin: jahkas lähden tästä latinakouluun, minulla kun mieli vaan paloi maailmaa näkemään. Arvelin näinikään: kun on oppinut mies, niin sille on maailma avoinna joka haaralle; kun tulet kouluun, niin opit latinaa, ja se on niin paljon kuin oppia uimaan. No kun kouluun, niin kouluun! Ei sentään suoraa päätä, vaan ensin eri läksyille kirkherra Friedelin luokse. Ja hyvin tuo kävikin. Kirkherra tiesi minun luontoni ja sovittikin tunnit noin kuuden ja kahdeksan väliin aamulla ja neljän ja kuuden väliin iltasella; siiloin minä näet olin pirteimmilläni. Osaan minä vieläkin monta latinalaista sanaa."

— *Adsum!* sanoi Fiete Krey. — Se on: "tääll' ollaan."

— Älä sinä yhtään virnaile, Fiete. Tarkoitat kai etten minä latinaa muuta osaakaan?... No niin, mutta sitten, kun kouluun tulit! Te ette tunteneet sitä vanhaa professoria Chalybäusta. Chalybäus on niin paljon kuin rautainen; huomaatkos, Fiete? Monta monituista kertaa hän sanoi meille: "Ei teiss' ole elämää ensinkään, teissä Dithmarschin pojissa." Mutta minusta, kuules Fiete, hän sanoi kerran: "Thiess Thiessenissä, siinä pojassa on elämää, mutta se on nukuksissa." No niin, lapset, sanalla sanoen: ei se luistanut: Tieteet muka... Niistä on maailmassa kovin nurinkurinen käsitys. Luulis, että niissähän se on semmoinen... mitenkä mä sanoisin... semmoinen tie, että sitä kun astuu, niin yhä enemmän selkenee. Se on ihan päinvastoin. Minun mielestäni se oli semmoinen umpisola, niinkuin nyt esimerkiksi ketunpesä. Sinne menee vongertaa kuin mäyrä, mutta ei tiedä, mistä pääsee pois ja pääseekö ensinkään. No niin... minä otin takapassit. "Vähemmällähän pääsee", sanoi kettu, kun jätti takakoipensa rautoihin ja kampuroid kolmella jalalla tiehensä. Paperi pistettiin minulle sieltäkin kouraan, ja tallella se on sekini. Mutta eipä siinä sanottavia seiso.

"Nyt sitä oltiin taas Aulangossa, ja siellä minä seisoskelin milloin kyökin-oven suussa, milloin sein'vieruksella päivännousun puolella ja rakentelin pitkiä matkasuunnitelmia. Maailmaan näet teki mieli. Mutta isä vainaa oli saanut kyllänsä niistä. Kauluksesta otti minua ja pisti varstan kouraan ja pani minut meidän vanhan päiväläisen, Klaus Suhmin, viereen, joka paraikaa oli puida paukuttamassa kauraa, sitä pitkää semmoista, jota oli kasvanut niillä rämesaroilla. Ja kun minä vielä myöhemmin taas kerran otin puheeksi ne matkat, niin nyrkkiä hän pui nenäni alla. Sinne meni ne silloiset reissut, ja näin se vaan on käynyt. Minä, joka kernaimmin olisin lähtenyt jalkapatikassa vaeltamaan Venäänmaan halki ja Kiinanmaan poikki Bangkokiin, minä en ole tätä Aulankoa kauemmas päässyt, enkä ole nähnyt edes Hampuriakaan, en edes Rendsburgiakaan. Kirjoillahan minä niitä matkoja olen sittemmin koettanut korvata, minkä verran on laatuun käynyt. Ostin Stielerin kartaston ja Gruben luonnekuvaukset ja Gerstäckerin romaanit ja kaikennäköisiä matkakertomuksia. Kaikki ne matkat, mitkä olin mielessäni suunnitellut, olen piirtänyt makuutupani kalkkiseinään. Olettehan te nähneet ne, lapset."

— Älä nyt enää juttele! — sanoi Elsbe. — Mieli tekee jo sinne ketunpesään.

— Jaa, niin vainenkin. Joutuun, lapset, joutuun! Täss'ei auta siekaileminen. Trinalla on ateria kaiketikin jo valmiina. Meillä on tänään silavakukkoa sianpäästä.

Thiess oli maavallissa löytänyt molemmat ketun pesän aukot, puoleksi nummen keltaisen hiekan peitossa.

— Ammupas sinne! — sanoi Elsbe.

— Mitäs siitä lähtis, lapsi

— Sama se, — virkkoi Elsbe, katsoen tuimasti häneen, — ammu vaan!

Valitettavasti täytyi Thiess Thiessenin tehdä, mitä vaan pikku Elsbe vaati. Kaksikymmentä ajastaikaa sitten hän oli tehnyt kaikki, mitä hänen sisarensa, Elsben äiti, suinkin oli tahtonut, ja nyt hän ei pieneltä sisarensa tyttäreltäkään hennonnut kieltää mitään. He seisivat nyt siinä kaikki, epäilevin silmin katsoen keltahiekkaiseen pesän-aukkoon ja laukausta odotellen. Lisbet vetäysi hiukan taammas. Jörn, joka aina heti huomasi, mitä Lisbet milloinkin teki, kiusotteli häntä, otti häntä käsistä ja yritti vetämään häntä muitten luokse.

Silloin Elsbe, hänen aikomustaan torjuakseen, kietoi somalla, pyytävällä liikkeellä kätensä hänen kaulaansa ja piteli hänestä kiinni, liikahtamatta paikaltaankaan. Jörn ei tiennyt, miten olla, kun toinen

tuolla tapaa häntä lähenteli. Hän otti neuvotonna hänestä kiinni ja katseli häntä.

Monasti ennen, lasten leikkiessä koulupihalla, oli Lisbet kiljaissut, kun pojat koulupihalla olivat käyneet häneen käsiksi, ja riuhtaissut itsensä irti. Tällä tavoin hän ei koskaan ollut ottanut Jörnistä kiinni.

— Aina kun Thiessin luona ollaan, olet sinä ihan toisellinen, — puhui Lisbet ja nyökäytti päätään. — Kotona sinä olet usein jörö ja vakava, mutta täällä sinä olet iloinen. Tänään minä pidän sinusta.

Kovin lujasti piteli häntä tyttö. Jörnin ei tässä tarvinnut panna läheskään kaikkea voimaansa liikkeelle, mutta ihmetteli hän sittenkin, mitenkä nuo hennot jäsenet ovat niin lujat, ja kävi ihan neuvottomaksi, kun toinen niin lähelle häntä tuli.

— Tästä puolin minä sanon sinua aina tyllitytöksi, — virkkoi Jörn, pidellen häntä hellävaraisesti.

— Miks' niin?

— Sinulla kun on samanlainen kimeä, piipittävä ääni kuin tyllilinnulla, tiedäthän sillä, jota kirjoissa sanotaan rantaraukuksi. Niin sinäkin piipität.

He pitelivät vielä kiinni toisistaan ja katselivat naurahdellen toisiansa. Silloin alkoi läheisestä puusta äkkiä kuulua talitiaisen sirkutusta. Se sirkutti niin kovaa ja hätäisellä äänellä, että kaikkien silmät kääntyivät sen puoleen. Se istui pienen männyn ylimmällä oksalla, kallisteli päätään puoleen ja toiseen ja katseli alas. Ja sitä kohti katsahtaessaan, lapset näkivät jotain ruskeankellertävää kulonkarvaisessa ruohikossa. Kaksi silmää hehkui kolmikolkkaisessa päässä, sanomattoman älykkäästi katsellen ketunpyyttäjiä, jotka seisoiivat siinä suu auki. Thiess seisoi silmät siirallaan ja kankeasti pidellen pysyvä loitompana luotaan ja laukaisi hurjasti hiekka-aukosta sisään. Fiete Krey tarttui kahden käden harmaasen, rautakantaiseen kenkäänsä, nykäisi sen jalastaan ja viskasi sen vimmittua vauhtia perään.

— Peiakas! — sanoi Thiess. — Silläpäs oli koko pitkä häntä.

Elsbe lyö kätensä yhteen.

— Ettäs sanot! Mutta niin se aina käy, kun me ollaan täällä; sinulta menee nurin kaikki tyyni.

* * * * *

Talo, missä Thiess Thiessen oli elänyt melkein koko ikänsä, ja pää, jota Thiess Thiessen hartioillaan kantoi, — ne olivat merkillisesti yhdenlaisia. Ratkaisematta vaan jäi kaikiksi ajoiksi, mikä niistä toisensa mukaan oli muodostunut: oliko Thiessen pää monen pitkän vuoden kuluessa käynyt tuon vanhan, rakkaan talon näköiseksi, vai oliko talo hieman ottanut haahmoa Thiessistä.

Thiess Thiessenin talo oli pitkä ja kaita; korkea, tumma olkikatto roikkui syvälle alas pienten, vilkkuvain akkunain yli; edessä oli pikkuinen otsikko, rajapiirteille raju. Thiess Thiessenin pää oli hyvin pitkä ja kaita, ja tuo pitkä, tumma tukka roikkui korvain yli ja otsan yli kirkkaille, vilkkuville silmille saakka; nenä oli pieni ja elleihän rajapisteilleen raju, niin ainakin uhkea: hieno, pyöreävarainen nenä pienissä, näivettyneissä, kuihtuneissa ja käpertyneissä, naismaisissa kasvoissa.

Elsa se oli jo yhdenkin kerran sanonut hänelle: "Niin on sun pääsi justiin kuin talosikin."

— Mikäpäs sen siitä muuksi muutti! — oli Thiessin tapa vastata. — Yhdessä sitä on jo oltu viidettäkymmentä ajastaikaa, ja yhdessä vaan aina.

Lähestyen toisiansa he istuivat pyöreän pöydän ympärillä tuossa suuressa huoneessa, jonka seinillä oli kaakelikoristeita, ja jossa nämä samaiset ihmiset kaksikymmentä vuotta myöhemmin viettivät kerran niin surullisen iloista jouluaattoa.

— Lapset! — puhui Thiess Thiessen. — Astua nummen poikki ja sitten syödä Dithmarschin silavakukkoa, se on parasta maailmassa se.

Hän nyökäytti päätään heille ja pani ensimmäisen palasen Elsben lautaselle.

— Vai niin? — sanoi Elsbe. — Vai on se parasta maailmassa se! Opettaja Peters tietää sen asian paremmin kuin sinä. "Parasta maailmassa", sanoo hän, "se on rakkaus." Ja sitä minäkin.

Thiessiltä jäi kahveli puolitiessä ilmaan. Hän avasi pienet silmänsä, ja silmäkulmat ne katosivat otsatukan alle. Hän ajatteli: Juuri noin se sanoi, sun äitisikin. Ei ollut tyttö kuin kahdentoista vanha, niin jo haasteli rakkaudesta. Kovin kävi hänelle rakkaus kalliiksi...

— Rakkausko? — virkkoi hän. — Kehenkä?

Ei suinkaan Elsbellä ollut mitään määrättyä tarkoitusta, niin sanoessaan, mutta, ketterä kuin oli, hän vastasi nyt: "Rakkaus Jumalaan."

Nyt oli Thiess Thiessen aseetonna.

— Niin, niin, — puheli hän, päättään heilutellen. — Jos tällä tapaa rupeat puhumaan, niin pian sulta lappamiset loppuu. Rakkaus Jumalaan? Mitäs se sinun mielestäsi on? Jospa hän istuisi tässä sun rinnallasi!...

— Mitäkö on? — vastasi Elsbe. — Meidän pitää rakastaman kaikkea sitä kuin hyvä on. Sitä se on.

— Tämä sianpää on hyvää, Elsbe, — virkkoi toinen. — Siitä ollaan yhtä mieltä sun kanssas. — Hänen silmänsä välähtelivät kuin pienet, puhtaat, kirkkaat akkunat aamuauringon paisteessa.

— Jörn! — sanoi hän sitten, — sanopas, mitä sinä aattelet tästä. Fiete Krey ei puhu mitään, sillä hän ei välitä muusta kuin sianpäistä ja luudista ja vanhoista akoista, jotka viskelevät kiviä. Mutta sinä, Jörn, sinä olet haaveilija. Haaveilija sinä olet, Jörn; ja vaikkas sitä oiskaan siinä määrin kuin indialaiset fakiirit, jotka nurkassa istua kykkivät ja sinnes vatsaansa katselevat, kunnes heille ilmestyy mitä hassuimpia näkyjä. Puhu, Jörn!

— Paras maailmassa on työ, — sanoi Jörn, — tiedätkös sen?

Thiess laski kahvelin pöydälle ja loi silmänsä murheellisena maahan.

— Jürgen Uhl! — lausui hän. — Olen minä valmis kuulemaan jos mitä, mutta en ois moista odottanut. Vai työ?... Mitäs lukee raamatussa, toisella lehdellä, silloin kuin heidät oli paratiisista ajettu pois? Kuinka kuuluu se sana, joka noitten ihmisparkain jälkeen iskee, iskee kuin raesade? Otsas hiessä pitää sinun leipääs syömän! Onko se siunausta, Jörn, vai kiroustako se on? Vai työ, Jörn? Työ on kirousta, Jörn. Ja se on sinun mielestäsi se paras maailmassa! En ole elämäpäivinäni mitään niin hartaasti halunnut kuin että olisin syntynyt Pesandin saarilla tai Suruacissa Molukkien meressä, siellä, missä työ on suorastaan kiellettyä. Kiellettyä, Jörn, koskapa siellä kasvaa liian paljo bananeja! Ja minä kiitän joka päivä Jumalaa siitä, että minulla on Aulanko, ja että minä siis olen jossain määrin sen kirouksen ulkopuolella. Heinäaikana vaan ja silloin kuin turpeita kuivataan, silloin olen mukana minäkin. Ja sinä sanot: työ on parasta maailmassa.

Silloin vaikenivat kaikki, hän kun tuolla tapaa rupesi raamatulla huiskimaan.

Mutta nyt yltyi Thiess Thiessen liian rohkeaksi ja hyppäsi lujalta pohjalta hyllyvään maahan.

— Lapset, — sanoi hän — minä luen, niin kauan kuin ajatukset vielä koossa pysyvät, "Itzehoen Sanomia." Tiedättekö, mitä uutisia minä niin hartaasti odottelen, joka kerta kuin Peter Siemsen tulee tuolta kolkan takaa, tempaisee oven auki ja huutaa: "Itzehoen Sanomia"? Sitä, että työ olis vähennyt. Että työ olis kokonaan lakannut olemasta! Että me kaikki olisimme kirouksen alta kirvonneet. Ni-in!

— Vai niin vainen! — sanoi Jörn ja laski nyrkkinsä pöytään. — Tästäpä soluu soma juttu. Ann' tulla vaan!

— Mitä kaikkea ne ovat jo keksineetkään! Ja jok'ainoa keksintö on vähentänyt työtä. Kehruukone. Yhä minä vieläkin näen, mitenkä äiti vainaa koko pitkoisen talvisen päivän istui rukin ääressä. Entäs puimakone! Sen minä sanon, että maahan me lyötiin puimatanner, minä ja Klaus Suhm. Ja jos sanon, että Klaus Suhm on eläissään hakannut maahan kaksikymmentä savitannerta, niin se on vähä. Ja nyt tuli kone; ei kuin päivä vaan, niin on viljat puitu ja jyvät viskattu! Entäs ne rautatiet! Entäs ne lennättimet! Ennen vanhaan sitä vonguttiin: "Missähän ne minun rasvanahkaiseni, Liisa? Panes hevonen valjaisin Risto!" Ja sen minä nyt teille sanon: Työ vähenee maailmassa. Klaus Suhm se ennen vanhaan nousi talvis-aikana kello kaksi ja kolmelta jo koputti minun akkunaani! Mutta nyt? Ihme kuitenkin, ihme ja kumma, ett'ei se työ vielä paljoa suuremmissa paloissa ole vähennyt eikä jo kokonaan jäänyt sukupuuttoon.

— Entäs sitten? — kysäisi Jörn ja kumartui pöydän yli. — Annas, että työtä olisi vähemmän? Mitäs sinä joutessasi tekisit?

— Kukin tekis, niinkuin tykkäis, — vastasi Thiess Thiessen. — Minusta olis lystiä pitkä uni turvekasen kupeella.

— Vai olis! — sanoi Jörn. — Ja toisista... toisista — hän pyrki hiukan takertumaan sanoihinsa, — toisista olis kai lystiä vetelehtää päiväkaudet kapakassa. — Poika puisteli valkeata päätänsä. — Etkä sinä yleensä näistä asioista ymmärrä yhtään. Luuletko sinä, että Adam ja Eva ennen syntiinlankeemusta istuivat ristissä käsin? "Edenissä he paratiisia viljelivät", niin siinä lukee, ja leikkivät keskenänsä. Mekin tekisimme työtä ja hauskoja leikkejä löisimme, eikös niin Lisbet? Mutta monet ihmiset ovat häijyjä ja

kehnoja. Ja siksi meidän kaikkien täytyy käydä koulua ja sitten mennä työhön, kun suureksi kasvetaan. Ja *sinä*, parasta on kun menet muuttamaan ruskean ruunan liekaa. Eihän sillä, tuolla kuusien juurella, ole enää mitään purtavaa.

Pikku Lisbet ei ymmärtänyt kaikesta tuosta mitään. Keskustelun aikana hän oli yhtä mittaa sormellaan tökkinyt Jörniä hartioihin. "Katsokaas hänen silmiänsä", puheli hän. "Niin ne istuu kuin ketut pesänsä suulla, vaanimassa, ja tukka on hänellä pystyssä kuin mitkä siilin piikit." Ja hän hypähti nopeasti takaa päin hänen luokseen ja pani päänsä hänen päänsä viereen. Yhtä vaalea oli heillä kummallakin tukka.

— Kas niin! — sanoi Elsbe. — Olkaa nyt jo vaiti! En minä välitä teidän pakinoistanne.

Thiess nyökäytti päätään verkalleen ja virkkoi Fiete Kreylle:

— Minun tekee aina hyvää, kun te tulette. On, niinkuin kuka kylkeen sysäis. Käydäänpäs sentään tuo ruuna tuolta vähän alemmas. Mutta tulkaa ensin katsomaan, missä kaikissa paikoin minä taas näinä viime viikkoina olen reissaillut.

Lapset menivät hänen perässään hänen makuutupaansa. Se oli iso, autionko huone, seinät valkoisiksi rapatut Huonekaluja ei siinä ollut kuin Thiess Thiessenin vuode, vaatearkku ja kaksi tuolia. Seiniin oli katon rajaa myöten järeillä sinikynä-viivoilla piirrettynä viisi maan-osaa ja molemmat pallopuoliskot. Kirjoja oli kasottain tuoleilla. Täällä se Thiess Thiessen suoritteli laajoja matkojansa ja koetteli kylliksensä vaellella vierailta mailla. Lyhyessä esitelmässä hän selitti nyt, kuinka hän tällä viikolla on Livingstonen kanssa Keski-Afrikassa samoillut ja monasti yönuotion ääressä istunut, syöden pelkkää kuivattua vuohenlihaa ja niukalti sitäkin. Hän otti kirjan ja luki heille matkan jännittävimmän kohdan, sen, jolloin tuo englantilainen lähetyssaarnaaja ja tutkija solmii rauhanliitot sen hirmuisen ja villin neekerikuninkaan kanssa. Kädet koholla hän heille luki, juhllallisella äänellä.

Mutta eihän siitä mitä lähtenyt. Elsben tarkkaavaisuus oli jälleen tiessään.

— Jos tässä tällä lailla vitkaillaan ja viivytellään, — sanoi hän halveksivasti, — niin ei tule valmista yhtään mitään.

Lähdettiin ulos ja siirrettiin ruuna alempaan liekaan. Säleaidan veräjällä syntyi koko tungos, kaikki kun tahtoivat päästä yht'aikaa siitä, nuori ruuna myös. Mutta säveä oli hepo eikä tehnyt heille mitään, ei edes hätkähtänyt, vaikka pieni Lisbet kiljaisi, kun se tuli häntä liian likelle.

— Ja nyt venettä katsomaan!

— Ylen on mulla siro vene, lapset. Se on paras ja suurin, mitä koskaan on minun käsistäni lähtenyt.

Vene oli tummanruskeassa rämelammessa, rantaan kytkettynä, niinkuin olla pitää. Muodolleen se oli kaukaista sukua vasikankaukalon kanssa, ja haisi jo kymmenen askeleen päähän pieltä, jota oli valettu jok'ikiseen saumaan. Keskellä venettä kohosi välikannelta masto, ja sen nenässä liehui keltainen silkkipippu, mummovainajan esiliinasta leikattu. Etukannella oli neljä tykkiä, jotka kylänseppä oli juottanut yhteen Mannesmannin putkista, ja joissa kirkkaaksi viilatut sankkireiät välkkyivät.

Erinomaista! Kaikki kiittelemään Thiessia. Nyt hän on, sanottiin, kerrankin saanut jotain kunnollista aikaan. Jörn lyödiä lapautti hyvillään polviinsa ja olisi heti kohta astunut veneeseen. Pieni Lisbet se vaan loi epäileviä silmäyksiä tuohon, monesta kohden paikkailtuun, kirjavaan astiaan, heilautti pientä, vaaleatukkaista päätänsä ja sanoi: "Min'en siihen mene."

Silloin teki Jörnin mieli taaskin ottaa hänestä kiinni, mutta Lisbet peräytyi ja pyöritti pyytävästi päätään, niin soman vakavasti, että Jörn heti luopui aikeestaan.

Thiess oli jälleen innokkaalla tuulella. Hän ei mielinyt päästää mainettansa kutistumaan ja sanoi:

— Ensimmäisen reissun teen minä yksin.

Hän nousi verkalleen kaukaloonsa ja asettui varotellen istumaan, oikaisten jalkansa välikannan alle.

Elsbe oli istahtanut pajunrungolle, joka pisti ulos rannasta veden yli. Siinä hän rupesi uikuttamaan: "Entäs jos sinä keikahdat, mitenkäs sitte? Päistikkaa menet veteen etkä saa jalkojasikaan irti."

— Minäkö? Ettäkö keikahdettais?

— Kuule Thiess! Ei tule tolkkua!

— Thiess! Tiedäthän, että sinun käy aina hullusti!

— Jaa, ettäkö hullusti? Etteikö tolkkua? Tolkku tulee täydelleen.

Hän kopeloi liivinsä taskusta ja pani kolme mustunutta tulitikkua eteensä kannelle.

— Kuule Thiess! Heitä valtaan! Kaikki, mitä sinä tahdot liikkeelle saada, se istuu kiinni kuin piki ja terva.

— Anna hänen koettaa! Tervassahan se on jo koko mies.

Thiess kohottautui hiukan: kuului semmoinen tervantarttuinen rasaus. Lapset nauramaan. He vilkaisivat toisiinsa, silmää iskien. Fiete Krey, joka selvimmin näki, miten hassusti tuossa käy, nauroi kimmurrellen.

— Thiess! Kumoon sinä menet, niin totta kuin mikä!

Kahdella varovalla sysäyksellä pääsi Thiess rannasta vesille. Hän laski airon hiljakseen eteensä ja kurottautui tulitikkuja ottamaan. Alus alkoi huojuskella, ikäänkuin olisi mielinyt asettua toisin puolin. Thiess koetti raapaista tulitikkua kanteen, mutta se ei syttynyt. Silloin hän kohotti toista jalkaansa, saadakseen tuon uinailevan tulen heräjämään henkiin siitä tavallisesta, asianmukaisesta kohdasta. Kaukalo heilahti. Tuli leimahti. Tykin sankkiin nyt palava tikku! Kaukalo heilahti.

— Lapset! Näin se kävi huhtikuun 5:nä Eckernfördessä.

Hän yritti siirtyä hiukan syrjemäs, se kun näytti olevan kovin tarpeellista. Peiakas! Vielä kerran! Thiess ei pääse paikaltaan; mies on tervassa kiinni. Kesken peiakkaita keikahtaa vene alassuin, ja Thiess Thiessen keikahtaa alassuin kanssa.

Jörn Uhl seisoi polviaan myöten vedessä. Fiete Krey virkkoi: "Vielähän se pulputtaa." Elsbe sanoi: "Kova lykky kuitenkin!" Lisbet juoksi itkien tiehensä. Syntyi syvä hiljaisuus. Rämekkö ja ihmiset pidättivät henkeänsä.

Äkkiä alkoi vesi kiehua ja porahdella. Pyöreitä aaltoja levisi veden pinnalle. Näkyviin tuli jotain limaista, mustaa, niinkuin suuren mustan kalan selkä. Nelin kontin se kömpii maihin ja sylkee ja ulisee ja nieleksii ja pärskyy.

Thiess repäisi silmänsä selkoseljälleen. Hän puistelihe ja polki maata ja riisui takin ja saappaat. Hämmästyneenä ja säikäyksissään seisovat lapset hänen ympärillään. Fiete Krey vierittelihe maassa ja oikein huusi. Lisbet oli juuri pysähtynyt, mutta kääntyi jälleen ja juoksi kauemmas.

— No niin! — virkkoi Thiess ja sylkäisi. — Tällaista sitä sattuu kaikkein parhaimmillekin laivoille: luonnollinen kantraus, jossa koko laivaväki ihmeellisellä tavalla pelastetuksi tulee. Muutoin se oli ihan uutta rakennuslaatua, Jörn. Tais sentään tulla liian kapea. No niin, onhan sitä nyt ainakin jotain nähty ja hoksattu ja kokemustakin saatu.

— Mitähän sinä mahdoit siellä nähdä? — kysyi Elsbe.

Thiess Thiessen katsahti veteen, missä vene kellui kuin mikä ajelehtiva kilpikonna.

— Ettäs sanot! — vastasi hän ja sylkäisi jälleen. — Siellä on kamala olla. Ensinnäkin loi silmissä ihan mustaksi, enkä ma tiennyt yhtään, missäpäin mikin on. Vasta monen mutkan perästä minulle selvisi, missä yläpuoli on. Aatelkaas sitä paikkaa, että minä sain taistella kaikkien neljän elementin kanssa. Siinä oli ensinnäkin tuli ja tulikivi ja piki, sitten vesi ja maa. Ja kutakin sorttia oli liian paljo. Ja viimeiseksi se ilma, mutta sitä taas oli liian vähä. Ellei sitä niin ylen niukalti olisi ollut, niin en minä niin pian olisi takaisin tullutkaan, sillä ette te usko, mitä merkillisiä kintunkinnerryksiä minä sain siellä tehdä, päästäkseni laivasta irti.

Sen sanottuaan hän sylkäisi vielä kerran ja meni kotia, vaatteitansa muuttamaan.

Hänen kadottuansa kyökin oveen, virkkoi Jörn: "Ihan se on sama, milloin tänne tulee: aina täällä joku jutku syntyy."

Sitten hän juoksi Lisbetin perään, otti häntä kädestä ja puheli hänelle koreasti, kunnes toinen rupesi nauramaan.

Mutta Lisbet alkoi hätäillä ja tahtoi lähteä kotia. Jörn tuli muitten luokse ja ilmoitti sen.

— Niin, niin, — sanoi Elsbe: — siinä sitä nyt ollaan taas. Lisbet hoppuaa aina liian aikaisin kotia.

— Ja sen minä vaan sanon, — virkkoi Fiete, — ei sitä maksa ottaa mukaan. Liaksi hän on pieni ja liiksi semmoinen hempuntempu. Sinähän häntä aina tahdot mukaan.

Paneteltu asettui Jörnin viereen, itkeä tihustellen.

— Minä lähden hänen kanssaan kotia, — sanoi Jörn. — Nyt heti.
Tehkää te toiset, miten tahdotte.

Muutkin tahtoivat kernaammin lähteä kaikki yhdessä. He odottelivat, kunnes Thiess oli tullut takaisin. Hän saattoi heidät metsän halki nummen laitaan, ja siellä hän, kädellä silmiään varjostellen, katseli heidän jälkeensä, kunnes illan aurinko, joka heikosti paistoi usman ja pilvien päällitse, alkoi häikäistä hänen silmiänsä.

Lapset eivät enää kääntyneet häntä katsomaan. He astuivat kiireesti ja ääneti nummen poikki Ringelshörniä kohti.

VIIDES LUKU.

Klaus Uhl oli aina puhunut naapureilleen siitä, että nuorin poika pannaan opin teille.

— Jörnistä tulee oppinut mies, — sanoi hän, — sehän on selvä se.

Ja kun hän, hienossa hieverissä hyvällä tuulella ollessaan, rupesi kerskailemaan, silloin heräsi hänessä jälleen entinen uhkea ajatus.

— Maavouti siitä pojasta tulee! — puheli hän.

Silloin nauroivat pöytäkumppalit, talonpojat ja kaupпамiehet, ja sanoivat: "Semmoinen hänestä tulee mies kuin Syltin maavouti Lornsen, semmoinen justiin! Ja nyt ryypätään: eläköön Jörn Uhl, maavouti!"

Näin sitä oli puhuttu myötäensä ja myötäensä, ja se oli käynyt Klaus Uhlille kunnian asiaksi. Mutta vaikka hän kaupungissa välisti kohtasi olutpöydän ääressä latinakoulun opettajia, ei hän heiltä kumminkaan mitään tiedustellut eikä neuvoa kysynyt. Hän oli epävarma sisimmissään. Hän pelkäsi saavansa kuulla, että ken opinteille aikoo, sillä pitää olla hyvä pää, ja että pojan pitäisi jo pääsiäiseltä lähteä kouluun, ja että siinä on senkin seitsemän mutkaa ja metkua. Hän ei olisi tahtonut mitään häirityksiä mukavaan eloonsa ja oloonsa. Sattumoisin vaan ja ohimennen hän kerran mainitsi tuosta asiasta opettaja Petersille, oikein talonpoikamaisella välinpitämättömyydellä. Ja kun toinen lupasi antaa pojalle hiukan yksityistä opetusta, valmistakseen häntä kymnaasiin, silloin Klaus Uhl suostui ja oli mielissään, ettei siinä toistaiseksi sen enempiä tarvitse juosta eikä puuhata.

Niinpä sitten istui Jörn vanhan opettaja Petersin vieressä sohvassa, ja hänen tukkansa oli vaalea, lyhyeksi leikattu ja seista törrötti pystyssä. Ja hänen silmänsä olivat syvällä päässä ja katselivat kuin ketut luolistaan englantilaiseen kirjaan, imien siitä viisautta itseensä. Opettaja Peters oli näet sitä mieltä, että englanninkielen taito on kaiken viisauden ja kunnian ja maineen ensimmäinen kynnyks. Välistä, kun aikaa oli liiemmälti, luettiin hiukan latinaakin, mutta pian he jättivät sen kokonaan syrjään.

Oli kaunis kesäpäivä. Valkoinen kyläntie ojentelihe äänetönnä ja helakkana viheriäin puitten välissä. Lehmuksat talon viereisen tien varrella loivat varjoansa akkunoihin. Tummanpunainen, salaperäinen valo vallitsi tuvassa.

— Jürgen! — sanoi vanhus. — Jahkas minä pistäyn pyörähdän katsomassa, mitä mehiläiset tekevät. Käännä sinä hiljalleen eteenpäin. Minä tulen kohta takaisin.

Jörn käänsi eteenpäin. Mehiläinen lensi avonaisesta akkunasta sisään, lentää pörisi jonkun aikaa ympäri tupaa, huomasi sitten eksyneensä kokonaan, pörisi kahta vihaisemmin ja lensi jälleen ulos, vieden mennessään pojan ajatuksetkin. Kotvan aikaa hän katseli haaveillen ulos.

Uteliain silmin Jörn tapasi katsella maailmaa, ja yhä enemmän hän mielistyi kirjoihin, semminkin sellaisiin, mistä saa hyviä, selviä tietoja, myöhemmin sellaisiin, jotka sisälsivät järkevää, harkitsevaa mietintää. Hän sanoi siihen aikaan Fietelle: "Minä tahdon saada selväksi maailmassa kaikki tyynti." Ja paljonhan hän elämässään sittemmin selväksi saikin. Fiete Krey sanoi: "Annas, kun olis minulla satatuhatta taaleria, niin Uhlin minä ostaisin ja siinä minä asuisin kuolinpäivääni asti." Ja nythän he olivat matkalla toiveitansa toteuttamaan, kumpainenkin. Fiete Krey oli päässyt ripille ja pestaanut renkipojaksi Uhlisiin. Siellä hän tallissa kiskoi jouhia hevosten hännistä ja sai niistä kelpo rahat. Sitä paitsi hän kävi muutakin pientä kauppaa omasta takaa su'illa ja ruoskanvarren heloilla. Mutta Jörn Uhl istui englantilainen kirja kourassa, ihmetellen, että onpas vaan ihmisiä, jotka tuollaistakin kieltä

puhuvat.

Akkunat olivat auki. Linnut lauloivat lehmuksissa, ja mehiläiset surisivat kullanhelakassa, autereisessa ilmassa, joka kuului akkunan ja lehmusten välitse.

Silloin kuului verkallisia, hiljaisia askeleita seinävierukselta, ja Lisbet Junkerin vaaleat, soikeat kasvot ilmestyivät akkunaan.

— Sielläkö sinä istut? Tule ulos!

— Mitäs sinä teet? Ongellako olit, vai?

— Minulla on jo kymmenen aika venkaletta. Vastikään nykäisivät madon irti. Tule pois! Ei sua vaari enää muistakaan.

— Miltä tuo sinun tukkasi nyt näyttää! — sanoi Jörn.

— Miten niin? Pörrössäkö, vai? — Tyttö kummasteli, että Jörnillä oli jotain moittimista hänessä. Mutta heti hän käsitti asian: — Niin, sinä tarkoitat, että se on niin helakka päivänpaisteessa! — Hän käänsi päänsä äkkiä: — Katsopas! Tuossa tulee pikkuinen päivänsäde lehmuksen läpi ja suoraan päähän, niinkuin pyssystä vaan. Huomaatkos? Mutta pörrössä kai se lienee kanssa. Kolme kertaa olen jo kontannut aidan alitse ja katsonut tänne akkunaan.

— Luulis, että sinä olet kontannut auringon alitse.

— Tule pois vaan! — sanoi tyttö. — Kyllä sinä tuon palasen saat päähäsi. Ei mahda se maavoudiksi pääseminen olla niin kovin vaikeata.

Jörn pani kirjan pois ja tuli ulos hänen luoksensa.

Hän teki aina kernaasti Lisbetin mieliksi eikä osannut kieltää häneltä mitään, sillä Lisbet oli hänen mielestään niin hieno ja herrasmainen ja niin ymmärtäväinen, että! Hän kohteli Lisbetiä ystävällisesti ja varotellen, niinkuin älykäs ja hyvä ihminen konsanaankin, kun saa kumppaliksi jonkun, häntä itseänsäkin paremman. Jörn Uhl koetti kaikin mokomin karttaa, ett'ei vaan millään muotoa esiintyisi vastenmielisenä, eikä hän enää toista kertaa olisi uskaltanut sanoa häntä tyllitytöksi, vaikka hänestä tuntuikin niin peräti hauskalta tytön täyteläinen, kirkas, niin hopeaisena helähtelevä ääni. Siihen aikaan pitivät kylän lapset keskenänsä jotenkin kovaa ääntä ja haastelivat kainostelematta. Isänsä kotona Jörn sai kuulla paljonkin karkeita puheita. Siksi oli erityinen onni, että hän noina vaaran-alaisina vuosina oli yhtynyt tähän lapseen, joka hänessä piti vireillä ja kannatteli kaikkea sellaista, mikä hyvää ja hentoa on.

Aidan alitse he konttasivat lammen rannalle. Kolmentoista vanhaa poikaa ei tuo rautakalan onkiminen oikeastaan enää huvittanut, mutta Lisbetiltä ne sanat aina tulivat niin kohdalleen, ettei toinen mitenkään osannut panna vastaan. Ja niinpä hän oli aina onnellinen, saadessaan tehdä sellaista, mikä Lisbetiä miellytti. Ja kaikkea sellaista, mikä Lisbetiä miellytti, ja mitä Lisbet pyysi tekemään, siihen hän pystyi. Ja vaikka toinen välisti pyysi semmoistakin, mikä oli hieman alle pojan-arvon, niin ei siinä kumminkaan mitään hassunkurista ollut. Välistä Lisbet hassunkuristakin vaati.

He istuivat rinnatusten nurmella pensaan juurella, hiljaa haastellen. Tyttö tiedusteli, miten Elsbe jaksaa ja Fiete.

— Mikä siitä Fietestä tulee? Kauppamieskö, niinkuin isä ja muutkin Kreijiläiset?

— Ei, ei hän kauppamieheksi yritä.

— Mitäs hän aikoo?

— Välistihän tuo aikoo lähteä Kaliforniaan kultaa kaivamaan ja vuoroin taas tuumii, että jos rupeaisi kuskiksi... maavoudille tai sen semmoista.

— Sinulle siis! Se oiskin viisaampaa kuin lähteä kultaa kaivamaan... Kylläpä tänään päivä paahtaa.

Tyttö oli ääneti hetken aikaa. Aurinko paistoi, linnut lauloivat, ja vähitellen, verkalleen vaipui häneltä vapa yhä alemmas. Tyttöä alkoi painostaa, ja hänen päänsä kallistui Jörnin olkaa vastaan.

Kaikki oli kuin lumottua, loitsittua. Eihän nuo olleet oikeita taloja, joitten seinät ja akkunat välisti silmään välkähtivät lehmusten latvain läpi. Eikä ne olleet oikeita lehmuksiakaan, eikä nuo tummanvehreät, hiljaiset, rehevät lehdet oikeita lehtiäkään olleet... Tuntui kuin talot ja puut ja lammen

läikkyvä pinta ja lapset lammen rannalla ja ongenvat, kuin kaikki tuo olisi niin somasti ja sirosti maalattu kuvaksi, ja nyt pitää istua hiljaa kuin hiiret, sillä eihän kuvassa mikään liiku, sehän olisi ihan suunnalta pois. Ja somasti se kuva vaan oli maalattu, lämmöllä ja rakkaudella. Oli siinä palanen yksinkertaisen arvokasta ja palanen ylevän rehevää. Ja Jumalan parhaassa pirtissä se seinällä riippui.

Ongenvapa oli vaipunut kokonaan veteen, ja tytön pää oli vaipunut hänen olkaansa vasten, ja poika katseli syvillä silmillään tätä kuvaa, johon hän itsekin oli kuvattuna, ja tunsu hivuksen poskellansa ja naapurinsa hiljaisen, tyyneen hengityksen. Liikahtamatta istui Jörn.

Kaukaa lähenivät kyläntietä keveät rattaat ja pysähtyivät koulutalon edustalle. Tyttönen heräsi silloin torkuksistaan. Opettaja Peters tuli kiirein askelin puutarhan perältä ja astui oudostellen erään kumaraisten, harmaapäisen miehen luokse, joka jo seiso puutarhan portilla.

— Suvaitsetteko astua sisään, herra maavouti?

— Ollaan täällä puutarhassa, — vastasi toinen. — Astuskellaan täällä hetken aikaa. Meidän emäntä se taas pyytäisi saada talviomenia teiltä.

Hetken verran he vielä haastelivat tuosta asiasta, mutta äkkiä muuttui maaneuvoksen puhelutapa, ja hän virkkoi hiljaa ja verkalleen:

— Oli minulla muutakin asiata tänne. Minä olen tuntenut teitä jo monta vuotta; ja minä tiedän, että teidän arvostelunne ihmisistä ja asioista osaa aina kohdalleen. Teidän arvostelunne on kypsyneen harkinnan tulosta, niinkuin ainakin miehen, joka alun pitäin on suoravainen ja tyyne luonteelleen ja kansan keskuudessa työtänsä tekee ja monen vuoden kuluessa on kerännyt koko joukon kokemuksia ja jonkun verran varojakin. — Hän myhähti ja jatkoi sitten: — Ei tämä viimeksi mainittu seikka ole merkitystään vailla sekään. En lähtisi taloudellisissa asioissa kysymään neuvoa sellaiselta, jolle ei oma aherrusten hedelmät, s.o. raha, korkoja kasva. Tekisi mieleni tiedustaa, mitä te arvelette täkäläisistä marskimaan talonpojista, Uhleista.

Vanhus, hyvillään hänelle osoitetusta kunniaista ja mielissään siitä, että hänellä kenties on tilaisuus tehdä jotain hyvää, rupesi selittämään varoilevalla äänellä:

— Klaus Uhl on pahin kaikista, muitten johtaja ja monen miehen turmelija. Hyvänsävyinen ja tyyne luontoinen hän on, mutta narrimaisen kopea. Lapsetkin ne leikkiessään matkivat, miten Klaus Uhl katselee palkkaväkeä kantapäätä kiireesen. "Niinhän sinä olet kuin Klaus Uhl!" sanovat lapset, jos ken on ollut ylpeä. Ja kerrotaanhan hänen palkkaväelle palkkojakin makselevan liivintaskusta, vaikka sadoinkin markoin.

Isäntä ja vieras astuivat talon ohi vievää polkua alas, jatkoivat keskusteluaan ja palasivat jälleen.

— Ja tietäähän sen, miten talon asiat käyvät, kun isännät sillä tapaa elävät! Leväperään jää kaikki tyyne. Väki laiskottelee, elukat ovat huonossa hoidossa, pelto laihtuu. Pahinta se, että lapset näkevät vanhempain mieletöntä elämää ja hutiloivaa taloutta ja luulevat, että niin sen ollakkin pitää. Ja niin he kulkevat suin päin turmiota kohti, niinkuin vasta syntynyt vasikka juoksee päänsä seinään.

— Entäs emännät? Mielisinpä kuulla.

— Mitäpä ne? Täällä on sellaisia, jotka miehiänsä kiihoittelevatkin, milloin nämä hieman väsähtyvät, kiihoittelevat jatkamaan vaan ja ovat mukana itsekin. Tuossa tuonoinkin muuan emäntä, kahdeksan lapsen äiti, kertoi minulle ihan vasten silmiä, että hän oli edellisellä viikolla ollut seitsemän kertaa per'perää kemuissa, jok'ikinen päivä, illasta aamuun asti. Ja tunnen minä toisen emännän, joka kerran, vieraisin lähtiessään, käski pihalla nostaa kuusivuotiaan lapsensa luokseen rattaille, ja siinä muka hyvinkin päivitellen kerskaili rengin kuullen: "Enhän minä tätä raukkaa ole saanut nähdä, en koko viikkoon, sillä aamulla, kun nousen, on poika jo lähtenyt kouluun, ja illalla, kun poika kotia tulee, on äiti jo tiessään. Minkäs sille tekee? Ihan sitä on helisemässä niitten kutsujen kanssa." Ja tiedättehän tekin, herra maavouti: kun naisväki hullaantuu, niin se hullaantuu kerrassaan. On toisiakin emäntiä. Ne istuvat kotona, mieli raskaana, tekevät töitään, pitävät talosta huolta ja murehtivat katkerasti tulevaisuutta.

— Sanookaapas vielä yksi asia. Enhän minä voi estää ketään syöksemästä omaisineen ja maineen ja mantuineen surman suuhun. Mutta onpa salaa tullut tietooni, että täällä on liikkunut muutamia epäiltäviä rahamiehiä tai asiamiehiä. Ne ovat ikäänkuin vainunneet saalista tästä seurakunnasta ja ovat houkutelleet ihmisiä arpajais-yrityksiin, ultimo-peleihin.

Vanhus vilkaisi varoellen ympärinsä.

— Nyt muistuu mieleeni, — virkkoi hän, — että viimeisessä säästöpankin istunnossa Klaus Uhl puheli

Karsten Rievertin kanssa jonkinlaisista papereista, ja että siinä mainittiin myös "ultimo" sanaa. Mitäs se merkitsee, herra maavouti, se "ultimo"?

— No niin... kun talonpoika rupeaa rahoillaan huijaamaan, niin silloin häneltä rahat menee, eivätkös mene?

— Menee niinkin. Jaakkima Mill se menetti kolmessa viikossa koko omaisuutensa, 150,000 markkaa.

— Sepä se. Ja ken "ultimoa" pelaa, hän saattaa perästäpäin ihan täsmälleen sanoa, *milloinka* hän rahansa menetti. Siinä koko erotus... Kuinka sen Jaakkima Millin kävi? Kolmessa viikossa, niinkö?

— Niin. Hän möi kartanonsa ja muutti Hampuriin. Siellä hänen oli määrä tulla kolmen vuoden perästä kymmenen kertaa rikkaammaksi entistensä. Niin hän sanoi. Mutta siitpä se oikea ajojahti sukeutui. Kaikki hurtat, mitä pörssin ympärillä hiiviskelee, yhden ainoan typerän talonpojan kimppuun! Siellä heitä kuuluu seisoneen ulkopuolella suurin joukoin, odottelemassa häntä, ja siellä ne olivat auttaneet häntä alas hevosen seljältä, mies kun oli niin paisunut mahtavaksi, ettei enää jalkaisin astunutkaan. Melu siinä vaan oli käynyt ja mylläkkä joka kerta. Muutamat ne jo liikoja laskivat, että muka nututkin oli riisuttu ja portaille heitetty, jottei Jaakkiman tarvitsisi, saleihin noustessaan, jalkaansa maahankaan astua. Hän kuuluu ottaneen koko tuon pilanteon ihan täydestä. Oli vaan arvellut: "Mikä kunnia, mikä kunnia!" Kahdeksan viikon perästä olivat kaikki rahat lopussa. Sukulaiset ostivat hänelle pienen ravintolan lähellä Hampuria, ja siellä hän nyt myöskentelee "pikuttain", niinkuin sielläpäin sanotaan.

— Tulkaas nyt, — virkkoi maaneuvos. — Käydään puutarhaan; siellä on silmälle ruokaa.

— Eikä olekaan, herra maavouti. Käärijän toukat ovat tehneet paljon pahaa omenapuille.

— No niin, — sanoi maaneuvos, — mutta tekispä hyvää siirtyä ihmisten erehdyksistä luontoon ja nähdä, miten se kestää ja taistelee, miehuullisesti ja melua tekemättä, niinkuin terve, rehellinen ihmislapsi taistelee hamaan hautaan asti.

He menivät alas puutarhaan.

— Kas niin! — virkkoi poika, pannen ongenvavan pois. — Nyt lähden taas tupaan lukemaan. Minulla on hirmuisen vaikea paikka siinä englantilaisessa kappaleessa.

Hän pujottelihe takaisin pensasten läpi, meni tupaan ja otti kirjan käteensä. Pian sen jälkeen ajoivat rattaat tiehensä, ja vanhus tuli tupaan.

— Oletkos sinä vielä täällä? — kysäisi hän. — Täälläkö sinä olit kaiken aikaa? Ja akkuna auki, niinkö?

— En. Minä istuin Lisbetin vieressä.

— Missä nimittäin?

— Lammen rannalla. Ongittiin rautakaloja.

— Niin vai, niin vai!

Ukko astui edes takaisin, kurkisti ulos akkunasta ja tuli takaisin jälleen.

— Oli menneeksi! — virkkoi hän. — Tiedätkös mitä? Pojan pitää osata olla vaiti; ei hänestä muutoin kelpo miestä milloinkaan tule.

— Osaan minä vaitikin olla, — sanoi Jörn Uhl ja katsoa tuijotti eteensä kauan aikaa.

— No niin!... Kun se nyt kerran mieleen johtui, niin juttelen sinulle kuin juttelenkin; ei se sinulle ainakaan pahemmaksi ole... Katsos. Vanhat ihmiset — ne ovat jo aikoja olleet maan povessa — kertoivat minulle minun nuoruudessani, että sinun vaarisi isällä oli ollut tapana tulla kirkolle suoraan ketojen poikki ja hypätä heilahdella pitkän kokkatangon nojassa kaivantojen yli. Kuuluu olleen kookas, laiha mies, hartiat kumarassa. Kävi sen-aikuisen tavan mukaan korkea hattu päässä. Tämän Jörn Uhl, sinun vaarisi isän, talossa oli sen-aikuinen kuningas ollut kaksi päivää vieraisa. Oletkos kuullut siitä?

— Olen. Wieten on kertonut siitä.

— Vai niin! Mutta isä ei? No niin. Kuningas ja Jörn Uhl olivat istuneet kahden kesken tuvassa myöhään yöhön, maakunnan asioista haastellen, ja kuuluu Jörn Uhl lausuneen siinä monta kovaa sanaa. "Uhl!" oli kuningas sanonut! "Sinä unohdat puhuvasi maan-isän kanssa!" Mutta siihen oli Jörn Uhl vastannut: "Jos te olisitte maan-isä, niin kyllä te sellaiset väärinkäytökset saisitte ilmi ettekä pitäisi niin kelvottomia virkamiehiä." Kuningas pitelee puoliaan: "Valtakunta on liian avara, Uhl! Ei minun silmäni kaikkialle näe." Mutta siihen ukko sanoa tokaisee: "Avarat ne on kesäkaivannotkin, mutta tunnenpas

minä jok'ainoan juottamon ja laitumella jok'ikisen härjän."

"Sanalla sanoen: seuraavana päivänä oli maakunnantalossa pidetty tutkimukset ja käräjät, ja kolme maavoutia, jotka olivat virkaansa käyttäneet rikastuaksensa, oli häpeällä saanut eron. Mutta sinun vaarisi isä oli valtuutettu ylimmäiseksi valvojaksi ja oli saanut kuninkaan taivutetuksi rakennuttamaan uusia kanavia, ja kun ei kuninkaalla ollut siihen varoja, niin oli ukko antanut hänelle etukäteen kolmekymmentätuhatta taaleria. Semmoinen oli ollut asianlaita kuin sanoin.

"Muutaman vuoden perästä, silloisen uutteran ja kunnan kuninkaan kuoltua, oli noussut hallitsemaan toinen, joka ei hallituksesta suuriakaan välittänyt. Valtakunnan asiat olivat joutuneet rappiolle. Päälle päätteeksi oli syttynyt pitkälinen sotakin. Ja niinpä se sitten oli käynyt, ett'ei vaarisi isä ollut saanut korkoja ensinkään ja oli hoksannut — hän kun oli mielevä ja ovela mies — että vaarassa siinä on pääomakin. Silloin oli ukko häikäilemättä lähtenyt pääkaupunkiin.

"Miten siellä sitten lienee todella käynyt, sitä en tiedä. Kerron vaan, mitä vanhat ihmiset täällä juttelivat. Vaarisi isä, silloin jo valkotukkainen vanhus, astuu tuosta sitten linnaan ja kohteliaasti pyytää päästä kuninkaan puheille. Palvelija katselee miestä noin olkansa ylitse ja sanoo, ett'ei kuningas ole puhuteltavissa. Siihen sanoo ukko: 'Ilmoittakaahan vaan, että Jörn Uhl Wentorffista on täällä.' Kun ei palvelija tuostakaan heti kohta juossut asiata toimittamaan, silloin imaisee ukko pari sauhullista merenvahaisestaan ja kohottaa raijuneeseen, jota hän usein käytti kävelykeppinään, ja pääsee kuin pääseekin kuninkaan kammion edessä olevaan huoneeseen. Sieltä hänet ilmoitetaan kuninkaalle. Ukko panee sauvansa ja piippunsa nurkkaan ja yrittää astua sisään. Mutta silloin astuu kuningas kiljuvankirjavassa haljakassa häntä vastaan, käsi koholla ja kädessä suuri, välkkyvä kunniamerkki. Lähenee miestä ja hymyilee ystävällisesti. Mutta samassa on Jörn Uhl pyörähtänyt ja siepannut kapineensa ja kampsunsa. Ja kun kuningas yhä astuu häntä kohti, silloin ukko nostaa korkealle piippunsa ja sauvansa, ikäänkuin torjuakseen itseään ja huutaa: 'Kunniamerkkikö eikä rahoja? Kunniamerkkikö eikä rahoja?' Ja niin suoraa päätä portaita alas ja sieltä ministerien luokse. Paljon hän menetti kyllä, sillä koko valtiokassa meni pankruttiin, mutta ei häneltä hävinnyt lähimainkaan niin suuria summia kuin muilta.

"Hänen poikansa sitten, sinun vaarisi... No! Hän oli sävyisä, ystävällinen mies. Mutta eipä hänestä, Jürgen, ole sen enempää sanomistakaan. Ja se on vallan vähä se, Jürgen. Paha on, poikaseni, ellei miehestä osaa muuta sanoa kuin että hän oli sävyisä. Penseästi ja pehmeästi hän puhui, ja penseästi ja pehmeästi hän kyntikin. Minä tunsin hänet vielä vallan hyvin.

"No, niin... ja sitten tuli kartano sinun isäsi huostaan. Sinun isäsi..."

Poika nosti silmänsä ja loi vanhukseen uhkean katseen, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa: "Kyllä minä tiedän, mitä sinä aiot sanoa. Mutta minä en aio näyttää uskovani sinun sanojasi."

Vanhus vaikenä silloin, tuon katseen nähtyänsä, ja harasi kaikilla viidellä sormella partaansa, ikäänkuin olisi tahtonut kiskaista koko tuon harmaan vihkon alas rinnalle. Sitten hän äkkiä lausui kalsealla ja kovalla opettajan-äänellä: "Mitä sanoo Göthe, tämän nykyisen vuosisadan airut? 'Mink' isiltäsi perinnöksi sait: se *hanki*, jott' ois omanas se!...' Nyt saat mennä, Jürgen. Minun täytyy lähteä säästöpankin kokoukseen."

* * * * *

Ani varhain huomis-aamuna, kun tähdet parahiksi olivat hälvenneet harmaansiniseltä taivaalta, nousi poika ylös ja astui vihellellä ja laulellä ja ovia paiskellen koko etutuvan poikki ja tuli navettaan. Wieten seisoi siellä kiuluinensa käytävässä.

— Poika! — puhui Wieten. — Mikäs sinun mieleesi johtui? Eihän kello ole vielä neljääkään.

Jörn naurahti ja sanoi huolettomasti, ett'ei häntä enää loikomina miellyttänyt. Oli niin kuumakin.

— Missä Fiete? — kysyi hän sitten.

— Hänet minä kyllä sain onnellisesti pystyyn, — vastasi Wieten. — Hänen ylitsensä minulla vielä on valtaa.

Jörn kulki vihellellä välikköä edes takaisin, palasi sitten jälleen Wietenin luokse navettaan ja kysyi, missä piikat ovat.

— Pahoin pelkään, poikaseni, että ne ovat vielä vuoteessa kumpainenkin. Ethän sinä toki heitä lähtene röykyttämään, Jörn?

— Sinähän olet emännöitsijä. Sinulla on valta käskeä.

— Eipä se noin vaan käy, — vastasi Wieten. — Ne ovat liiankin hyvissä kirjoissa Augustin ja Heikin luona; siksiipä uskaltavat maatakin hiukan kauemmin.

Jörn astui välikäytävään ja viskasi muutamia halkoja kyökin ovelta piikainkamarin ovea vastaan, laulellen ja vihellellen, niin että tuo raikas pojan-ääni heleänä kajahteli kautta hiljaisen aamuasuisen talon. Niinkuin ensimmäinen lintu aamulla varhain puutarhassa ylpeilee laulustaan ja samalla arkailee, samoin lauleli hänkin.

Hän astui uloskin ja kulki akkunain alitse. Siellä hän huomasi Hannu veljensä, joka kolme vuotta sitten oli päässyt ripille, astuvan niityn poikki kylästä päin. Jörn meni häntä vastaan, nauroi koko kasvojensa täydeltä ja sanoi iloisasti: Hannu poika! Minä kun luulin sinun olevan vielä vuoteessa! Myllyssäkö kävit vai pajassa, sepän luona?

Veli astui lähemmäs ja löi häntä.

— Senkin mokomat — sopersi Hannu, ja kieli kangersi kuin päihtyneellä konsanaankin. Hän tyrkkäsi häntä rintaan ja työnsi talliin; tahtoi lyödä toisenkin kerran, mutta ei osanut, horjahti ja lyykähti hevosta vasten. Tämä kävi siitä levottomaksi ja rupeesi polkemaan lattiata. Silloin ilmaantui Fiete Krey hevosten välistä näkyviin, suka kädessä.

— Mitäs tämä on? — huudahti hän. — Oletkos sinä lyönyt Jörniä? Äläpäs koske häntä, muista se! Sen minä sanon, että Jörn ja minä, me pehmitämme sinut niin, ettes hetken aikaan hievahdakaan.

Iltapäivällä, kun isä tapansa mukaan oli lähtemässä kaupunkiin, tarjoutui Jörn valjastamaan hevoset ja ajamaan ne talon-ovelle. Reippaasti ja kohdalleen hän toimittikin asian ja karautti kahdella pulskalla, ruskealla hevosilla tuolta nurkan takaa oven eteen. Siinä hän astui rattailta maahan hevosten pääpuoleen. Pidellen riiprässiä suitsista, hän tuon tuostakin pyyhkäisi sen turpaa ja laulahti: "Ultimo uhkahulluutta."

Klaus Uhl kuuli sen välikköön ja virkkoi: "Kuules vainen tuota vekkulia, Wieten! Mikähän senkin päähän pisti?" Ja hän nauroi.

— Hän on laulanut tän' aamua, — sanoi Wieten. Jörn Uhl se vaan hyräilemistään hyräili: "Ultimo uhkahulluutta."

— Mitä sinä laulat siinä? — kysyi Klaus Uhl.

— Muutoin vaan, — vastasi toinen. — Maavouti oli eilen opettaja Petersillä, ja siellä minä sattumoisin kuulin sanottavan: "Ken ultimoa pelaa, se tekee konkurssin."

— Vai niin! — Klaus Uhl nousi rattaille ja nauroi sydämensä pohjasta.

— Jörn poika! — lausui hän. — Älä siis pelaa ultimoa.

Poika päästi heleän naurun, ja isä ajoi pois. Vieläkin kuului hänen raikas, heleä naurunsa, tuommainen keveä, täyden rinnan nauru.

Vaikka Jörn näinä aikoina kasvoi kiivaasti ja heräjäminen oli niin vaikeata, käski hän kumminkin Fiete Krey'n herättämään häntä joka aamu ja käveli, ikäänkuin sattumoisin, kyökin ja navetan kautta ja peltoja pitkin, ollen muille kuin mikäkin levoton, vaeltava omatunto.

Kerran oli kaksi hevoskauppiasta tallissa kauppoja! hieromassa vanhimman veljen, Augustin, kanssa, isän poissa ollessa. Jörn seisoi siellä hänkin eikä lähtenyt mihinkään.

— Kuules, poika, — virkkoi toinen kauppiasta, — menehän katsomaan, onkohan ne meidän hevoset asemillaan siellä pihalla.

Silloin hän läksi. Perästäpäin virkkoi hevoskauppias kumppalilleen: "Merkillistä, mitenkä tuon pojan silmiltä ei oikein saanut olla rauhassa. Niinhän se katseli minua kuin mitä hevosvarasta." — Toinen naurahti: "Lystikäs se oli minunkin mielestäni. Hän ei päästänyt meitä silmistään. Minun täytyi aina väliin vilkaista häneen. Muistapas minun sanoneeni: hän on ainoa Klaus Uhlin lapsista, josta jotain tulee. Sillä pojalla on silmät päässä."

Kerran taas, kun vanhemmat veljet olivat punnitsemassa muutamia kuormallisia heiniä urakoitsijalle, seisoi Jörn siinä äärellä ja moitti punnitsemista. "Liian paljonhan se saa!" virkkoi hän. Veljet, jotka olivat humalassa, ja urakoitsija, joka tarpeen tullen osasi laskea leikkiä, purskahtivat nauramaan. Mutta kun urakoitsija huomasi pojan oikein täyttä totta moittivan punnitsemista vääräksi, lausui hän arvokkaalla äänellä, ett'ei hän suvaitse moisia moitteita, varsinkaan poika nulikoilta; tällaista ei ole hänelle tapahtunut milloinkaan. Veljet tuosta vimmastuivat ja ajoivat Jörnin hangoilla ulos ladosta. Jörn meni

pellolle, missä Fiete Krey parhaillaan oli kyntämässä. Siellä Jörn hänen rinnallaan astuskeli tuntikausia.

Syksyn tullen kävi Elsbe yhdessä Lisbet Junkerin kanssa vanhan mummo Petersin luona ompelukoulua ja oppimassa hiukan franskaa. Mummo oli vanha, ystävällinen eukko, joka jo viisikymmentä ajastaikaa oli miehensä kanssa kestänyt myötä- ja vastoinkäymisiä. Vieraista kielistä vain olivat vanhukset eri mieltä. Vanha rouva oli nuoruudessaan oppinut franskaa, ja sitä hän kehui ja sitä hän opetti. Vaari taas oli päässyt englanninkieleessä niin pitkälle, että hän ymmärsi helponlaista englanninkielistä kirjaa. Oli hänellä myös välistä tilaisuutta haastella englantilaisten laivurien kanssa. Kumpikin oli kerran yrittänyt oppia toistensakin kieltä, mutta sikseen se yritys oli jäänyt. Ja niinpä nuo ystävälliset vanhukset usein istuivat, akkunassaan kumpikin, lukien omaa kieltään, väliin alasaksankielellä keskeyttäen ja kinastellen toisiansa, pannaan julistaen toisensa kielen ja letkauttaen sitä kansaa, joka moista kieltä puhuu.

Elsbe Uhl, jonka syntyminen oli maksanut äidin hengen, oli täynnä uhkuavaa elämänhalua, niinkuin useinkin kookkaitten, rotevain vanhempain lapset, jotka ovat jääneet varttansa vähäisiksi. Hän oli yksitoista vuotta vanha, ja pieni hän oli iäkseen, mutta voimaa hänessä oli ja virkeyttä, ja suora hän oli ja solakka kuin nuori saarni. Vanhemmat veljet eivät välittäneet hänestä vähääkään, mutta Jürgenin ja Fiete Kreyn kanssa hän oli kuin yksi sydän ja yksi sielu. Usein iltapäivällä, kun hän tuli kylästä niityn poikki, seisovat pojat tallin ovella ja katselivat häntä. Silloin nosti tyttö kirjalaukkunsa korkealle ja huiskutti sillä, ja välisti, milloin päähän pisti, hän kiusotellen oli olevinaan hyvin ylpeä ja käänsi päänsä sivulle. Tätä hän sanoi: "Pannaan profiilin." Fiete Krey oli näet väittänyt, että hän näyttää nätimälle sivulta päin, varsinkin vasemmalta. Liikkeessä oli koko tuo pikku olento. Jalat astuivat tepastelivat; polvien ja vyötäisten kohdalla leninki hulmahteli, käsivarret elivät, niinkuin olisi hänen ollut kuljettava tiheään viidakon läpi eikä vain vastatuuleen, Tultuaan sitten ojaportaalle, hän huusi kautta tuulen ja puitten huminan: "Astunko ma vai hyppäänkö?"

— Hyppää! — huusivat pojat.

Kyökin akkuna aukeni, ja Wieten huusi: "Älä vainonkaan välitä noitten puheesta; narraavat sinua, tompelit."

— Suututko sinä, Wieten, jos minä hyppään?

— En ensinkään. Hyväinen aika! Tee mitäs tahdot.

Wieten paiskasi akkunan kiinni.

Ensin lensivät kirjat ojan yli, sitten hän, otettuansa hiukan vauhtia. Hän pääsi toiselle äyräälle ja notkahti vähän toiselle polvelleen.

— Se oli sukkela hyppäys se, vai mitä?

Fiete nyökäytti päätään, silmäänsä siristäen, ja lähetti Jörnin kyökkiin, hakemaan välipalaa. Jörnin mentyä, hän vihelteli itsekseen ja katseli ylös ilmaan.

— Tiedätkös mitä? — sanoi hän. — Tuota porrasta myöten minä olen monta kertaa kantanut sinua sylissäni, silloin kuin sinä vielä olit *noin* pikkurainen.

— Valehtelet.

— Jos minä sanon, että sinä saat kovan nuhan, ja että jalat on sinulla märjät, niin en valehtele.

Tyttö nauroi: "Älä virka Wietenille mitään! Vuotas vähä, minä tulen heti takaisin."

Hetken perästä hän palasi: "Sain kuin sainkin sukat, niin ett'ei kukaan nähnyt. Minä pistän ne täällä jalkaani."

Hän meni tyhjään hevossoimeen, muutti sukat, ja tuli jälleen ulos. "Pidä vaari nyt!" huusi hän, otti huimaa vauhtia, niinkuin äsken ojan äyräällä, ja juoksi sitten suoraa päätä Fieten syliin ja rimpui siinä käsin ja jaloin ja nauroi, toisen pidellessä häntä kiinni.

— Tyttö, tyyppä! — virkkoi Fiete. — Millainen sinä oletkaan hupakko.

— Pääst'irti! Jörn tulee!

Fiete päästi hänet kiireesti alas, ja kun Jörn tuli voileipäin kanssa käytävää pitkin, eivät nämä olleet tietääksenkään koko asiasta.

Onnellista oli tämän lujan, elämänhaluisen tytön, että hänen ystävässään, Fiete Kreyssä, seuraavana vuonna alkoi ilmetä ensimmäisiä oireita alkavan miehekkyuden ylpeydestä. Fiete alkoi pidellä hiukan

kauempaan itsestään tuota lasta, "typykkää", joksi hän häntä sanoi. Fiete kiinnitti sydämensä talon pienpiikaan, hänen ikäiseensä nuoreen, somaan tyttöön, joka askaroitsi kyökissä Wietenin käskyläisenä ja joka piti Fietestä hänkin. Mutta Fiete oli vekkuli, niinkuin kreijiläinen konsanaanakin, eikä välejänsä Elsbenkään kanssa kokonaan rikkonut.

Köyryn tienoissa Elsbe kerran, ompelukoulusta tullessaan, meni talliin ja sanoi pojille: "Opettaja Peters se välittää kaikista joutavistakin asioista, ja hän se tänään kertoi, että nyt on kovat ajat monellakin käsissä, kun täytyy maksaa velkain korkoja. Saa nähdä, alkaako meilläkin käydä väkeä, tuomassa korkoja isälle."

Jörn Uhl katseli jo ympärilleen. Fiete Krey vihelteli vain.

Kotvasen kuluttua, kun lapset olivat syöneet välipalansa, astui pihan poikki muuan pieni, vanha mies, tukka lyhyt, harmaa ja kasvot somat, älykkäät. Kankeasti hän astui suoraan noita kolmea kohti ja kysyi, onko isäntä kotona. Elsbe sanoi isännän lähteneen kylälle ja tulevan kohta takaisin.

— Olisi vähän asiaa, — virkkoi ukko.

Lapset katselivat häntä, ja hän kun näkyi olevan matkasta uupunut, virkkoi Fiete sävyisästi: "Käykää tupaan vuottamaan kunnes herra tulee kotia."

Molemmat talonlapset menivät hänen kanssansa välikön poikki ja olivat juuri astumaisillaan etutupaan, kun Heikki ja Hannu tulivat kyökistä.

— No! — sanoi Heikki, — kukas teill'on siinä mukana?

Ja veljekset katselivat pientä, kankeata miestä olkansa yli. Hänellä oli yllään kotikutoisesta kankaasta tehty pitkä, sininen takki, jonka kaltaisia ylämaan miehet vieläkin pitävät, ja punaruutuinen eväsnyytti kädessä.

Lapset kertoivat miehen tulleen tapaamaan isää.

— No niin, — sanoivat suuret veljet, — mitäs te häntä nyt heti vierastupaan? Menköön Fiete Kreyn huoneeseen.

Vanhus astui lasten kanssa renkitupaan, istahti ja kysäisi ystävällisesti: "Tekö olette Klaus Uhlin nuorimmat lapset?"

— Niin ollaan, — vastasi Elsbe. — Minä olen jo kahdentoista, Jörn neljäntoista vanha.

— Te olette kilttejä lapsia, — virkkoi vieras. — Toiset ne heti katsoivat nuttua ja näkivät minun olevan ylämaasta. Minä otan aina evästä mukaan; sitten ei tarvitse mennä ravintolaan rahojaan hukkaamaan.

Jörn sanoi tuohon vakavalla äänenpainolla: "Emme mekään Elsben kanssa mene milloinkaan ravintolaan."

— Mutta kun on tanssiaiset, sitten mennään! — arveli Elsbe.

— En koskaan, — tokaisi Jörn, — en ikipäivinäni.

— Se on oikein, — sanoi vanhus, myhähtäen. — Sitten et joudu vanhoilla päivilläsi pulaan: koroillasi elelet vaan rauhassa.

Jörn hytkähti, kääntyi sitten ympärinsä ja läksi tuvasta ulos. Hän juoksi välikön poikki, kuin olisi joku takaa ajanut, ja törmäsi ulkona isäänsä vasten, joka juuri palasi kotia, kasvot iloisina, punaisina.

— Renkituvassa on muuan pieni ylämaan mies, vuottelee sinua.

— Mitenkä? Renkituvassako? — Hän astui kiireisesti välikön poikki renkitupaa kohti. Hannu sattui hänen tielleen ja sai isältään semmoisen korvapuustin, että lensi seinää vasten. Sitten astui Klaus Uhl renkitupaan. Olipa jo vuosia kulunut siitä kuin hän viimeksi oli siellä käynyt. Mitäpä hän rengeistä, mitä Fiete Kreystä? Siellä istui nyt vanhus, ja Elsbe seiso ihan hänen vieressään. He olivat kertomassa toisillensa Thiess Thiessenistä, jonka he hyvin tunsivat kumpainenkin.

— Mene sinä pois! — sanoi Klaus Uhl. — Mieleni on paha, Martens, että nuo pojan pöllöt veivät teidät tänne.

Vanhus viittasi vain kädellään ja virkkoi: "Enhän minä tänne kunniavieraaksi tullutkaan. Läksin vaan sanomaan irti sen 80,000 markan lainan. Tytär aikoo mennä miehelle."

Jürgen oli juossut jälleen välikön poikki ja tullut kyökkiin. Siellä Wieten oli parailaan pesemässä

lattiata, hameet koholla, niinkuin pienten lasten on tapana. Poika seisoj Wietenin ääressä, kunnes tämä sanoi: "Mikäs nyt päähäs pisti, poika? Mene tiehes!" Mutta poika katseli häntä sillä tavalla, että Wieten vaiken, pyyhkäisi kädellään hänen vaaleata tukkaansa ja sanoi: "Hyvä vainenkin, ett'ei äitisi enää ole elossa."

Siihen suuntaan se Wieten puhui joka kerta kuin talossa jotain tapahtui. Täydelleen tuota vielä käsittämättä, poika kumminkin tuns iäidin olevan ristiriidassa talossa vallitsevan hengen kanssa, ja vaikk'ei äidistä ollut mitään kuvaa, asui hänessä kumminkin se mielikuva, että äiti vainaja kulkee huoneesta huoneeseen, kasvoilla syvä murhe. Mutta hän ajatteli äitiä kookkaana, laihana, vaikka hän olikin ollut lyhyt, pyöreävaltainen? niinkuin Elsbekin sittemmin oli.

Samana iltana, isän palatessa kotia tavallista aikaisemmin ja tavallista enemmän juovuksissa, astui Jürgen häntä vastaan välikössä, hanko kädessä, ikäänkuin olisi sattumoisin tullut navetan puolelta, ja virkkoi katkonnaisella äänellä: "Isä, jos meill'on niin paljo velkoja, niin kai tässä pian pitää koko talokin myödä." Poika purskahti itkemään. Mutta isä löi häntä ja ajoi luotaan pois. Jörn juoksi renkitupaan, ja siellä hän makasi yönsä Fiete Krey'n vieressä.

Siitä lähtien Jörn, isänsä huoletonta naurua kuullessaan, astui loitommas. Ja ellei hän tiennyt, minne mennä, riensi hän latoihin ja puutarhoihin kartanon perällä. Toisin vuoroin hänet löydettiin jostain nurkasta, seisomassa selkä seinän nojassa, tai istumasta puussa tai orrella, lukemassa englanninkieltä tai koulun lukukirjaa. Hän sai Wietenin suostumaan siihen, että hän pääsee muuttamaan Fiete Krey'n luokse renkitupaan, joka oli väliköstä oikealle keskikäytävässä, vastapäätä kyökkiä, ja antoi omenatarhaa kohti. Siellä hän tästä puolin asui siihen saakka kuin meni naimisiin, yksitoista vuotta, lukuun-ottamatta kahta vuotta asevelvollisuus-aikaa ja yhtä vuotta, jonka hän oli sodassa Franskaa vastaan.

KUODES LUKU.

Varsatallin seinuksella, lähellä ulko-ovea, oli muuan vanha maalais-arkku, nyt toimittamassa rehulaarin virkaa. Se oli tammesta ja varustettu siroilla, puhdaspiirteisillä leikkauskuvilla: vasemmalla tuhlaajapoika, komeassa puvussa ja rahakukkaro kädessä lähtemäisillään isänsä luota, joka seisoo ovella; oikealla sama poika, palajamassa ryysyisenä kotiansa. Etempänä, kahden puolen rautaista lukonhelaa oli lause: "Herran siunaus teke rickax ilman vaivata." Alimmaisena luki "Klawes Uhl 1624."

Kolmisen sataa vuotta sitten oli tämä arkku ollut talon tärkein ja arvokkain huonekalu, mutta myöhemmin aikoina oli rikkaus lisääntynyt ja kauneudenaisti vähentynyt. Arkkua oli maalattu uudestaan ja yhä uudestaan, kunnes sen hienopiirteisiä kuvia ei enää paljon erottanutkaan. Vihdoin oli sitä ruvettu hylkimään, ja niin siitä oli vihdoin tullut rehulaari. Mutta kosk'ei sitä semmoisenaan enää maalattu, niin alkoi paksu maalikerros sieltä täältä lohkeilla irti, ja harmaa, luja puunpinta tuli jälleen näkyviin. Ei osannut kenkään arvata arkun entistä merkitystä.

Jospa tuo vanha, halpa arkku voisi kertoa! Sydän sillä kyllä on; olihan se niin kauan elänyt ihmisten keskuudessa! Mutta kieltä se on vailla. Tämän laatikon päällä Wentorffin lapset monasti istuivat niitten kahden vuoden kuluessa, jotka Fiete Krey, rippikoulun käytyänsä, palveli renkinä Uhlissa. Siinä he istuivat, syvämielisesti rakennellen suuria elämänsuunnitelmia. Lasten kirkkaat äänet ja heleä nauru kajahtelivat kautta tallin, ulos kartanon pihalle, kajahtelivat kuin kimeä ja kumea taonta pajasta.

— Tule tänne, Fiete! — huutelivat lapset, — Täällä' on välipalaa. — Jörn pani kirjansa arkun kannelle, latoi voileivät päälletysten sen viereen ja nousi istumaan. Elsbe oli siellä jo ennen häntä ja huiskutti maltitonna jalkojansa. Fiete laski maahan juottosangon ja heilahti yhdellä hyppäyksellä arkun kannelle.

— *All right!* — sanoi hän. Hänellä oli näet tapana siepata muistiinsa tuommoisia mukavia sanoja.

— Päätetty mikä päätetty, — virkkoi Jörn. — Kun minä nyt lähden talosta, niin pitää sinun jäädä tänne, pitämään huolta tästä töskästä. Muulla ehdolla en rupea maavoudiksi yrittämäänkään.

— Niin, niin! — puhui Fiete verkalleen ja miettiväisenä, miehekkäällä rintaäänellä. — Ylen on minun ollut työläs tehdä ratkaiseva päätös. Mutta olkoon menneeksi; minä jään. Ennen vanhaan mulla kihelmöitsi päässä jos mitäkin. Kalifornia se vallankin jäseniä poltti kauan aikaa. Mutta mitä vanhemmaksi tulee, sitä enemmän se ymmärryskin kasvaa. No niin, minä jään.

— Olet täällä renkinä vielä jonkun vuoden, — sanoi Jörn. — Pianhan se käy vanhaksi sinunkin isäsi.

Silloin muutat kotitaloosi, menet naimisiin, olet päiväläisenä täällä ja pidät koko talosta hyvän huolen. Harja- ja luutakauppaan sinä ryhdy älä, Sin' et saa tehdä muuta kuin puuhata talon töissä ja pitää siitä huolta. Onko sinulla jo muijaa tiedossa?

— Siitä ei hätää, — vastasi Fiete Krey. — Akkaväkeä on maailmassa kyllä.

He söivät hetken aikaa ja ryyppäsivät vuorotellen raikasta kirnupiimää ruskeasta ruukusta, joka seisoi heidän keskellensä.

— Jospa toki jo olisit koulussa! — virkkoi Elsbe, maltittomasti kalkutellen kantapäillään tuhlaaja-poikaa.

— Kyllä se asia lukkoon saadaan, — sanoi Jörn, nyrkkiänsä puistellen ja nyökäyttäen vakavana päätään. — Se tuntuu *niin* hauskalta. Ei minusta maamieheksi, ei sitä vastenkaan. Mutta kirjatyö, — se vasta työtä! Se siinä vaan niin armottomasti arveluttaa: kunpa täällä kaikki pysyisi kohdallaan. Ja siksipä täytyy Fieten jäädä tänne.

Fiete pyyhkäisi suutansa ja lyödi kolautti tyhjän kupin arkun kanteen. — Lue sinä vaan rauhassa maavoudiksi. Minä jään tänne ja pidän koko töskästä huolen. Siihen saat luottaa.

Jörnillä oli kirjat taas kädessä. Miettiväisnä hän astui puutarhaan.

— Kas niin, — sanoi Elsbe. — Nyt ollaan kahden kesken. Aatteles, minä tapasin Harro Heinsenin. Hän jäi toiseksi vuotta kolmannelle eikä aio enää jatkaa. Me astuttiin yhdessä hautausmaan poikki. Mitä kaikkea hän osaakaan kertoa! Se on viisas poika, usko pois.

— Älä sinä kovin paljoa pidä yhtä hänen kanssaan, — virkkoi Fiete.
— Tiedäthän sinä kyllä, millaiset ne meidän väliset asiat ovat.

— Kyllä minä tiedän kaikki tyyni.

— Etkö usko sitten? Jörnistä tulee maavouti, ja niinpä hän ei ole meidän tiellä, August menee pian naimisiin ja saa toisen kartanon. Heikki on nyt jo sotamies, ja ensi vuonna saa Hannukin kirjavan takin niskaansa. Ja niin sitä nyt puhutaan joka paikassa, että jahka vanhasta kuninkaasta aika jättää, niin syttyy sota. Totta kai heistä toisen tahi toisen kuula kaataa, Toinen saa muualta kartanon. Ketäs enää on jäljellä? Sanos, tyyppä, ketä vainenkaan on sitten enää jäljellä? Sinä vain! Sinä yksin! Silloin olen minä isäntärenkinä Uhlissa, Ja silloin on isäs vanha jo ja sanoo: "Lapset, menkää naimisiin, jotta lepoon pääsis mies vanhoilla päivillään." Niin se käy, ja niin sen käydäkin pitää.

Tyttö nyökäytti hajamielisenä päätään ja alkoi taas puhua Harro Heinsenistä.

— Harron sisar on kihloissa jo, vaikk'ei ole kuin kahdeksantoista vuotta vanha. Kuusi vuotta vielä, niin pitää minunkin olla kihloissa. Jos et sinä voi silloin naida minua, niin minä otan toisen.

— Älä sinä kuuntele sen Harro Heinsenin puheita, Elsbe. Se on tuhma poika.

— Hoh-hoijaa! — virkkoi Elsbe, venytellen. — Ota nyt ja kerro jotain! Harro Heinse se osaa aina kertoa niin paljon, aika-ihmisistä ja mitä kaikkea he tekevät. Wiederholdin Liisa kuuluu tanssineen markkinoilla, ja hän täyttää vasta kuusitoista. Mene sinäkin kerta tanssiaisiin; sittenhän osaat jutella minulle jotain. Kun minä tulen tuohon ikään, niin luulenpa, että minä tanssin itseni kuolijaksi. Minä tanssin, kunnes kyykähdän. Kun meistä tulee pari, niin sinun pitää tulla minun kanssani kaikkiin tanssiaisiin.

— Se on tietty se, — vakuutti Fiete Krey, — jok'ainoan. Eihän siitä sen enempiä.

— Lapset nukkumaan ensin ja sitten mennään.

— Niinkuin nakutettu.

Elsbe nauroi ja tömisytti jalkojansa arkun laita vasten, huojuen sinne tänne.

— Siitä tulee hauskaa! — sanoi hän.

— Lähdepäs nyt menemään, tyyppä! — virkkoi Fiete Krey. — Minulla on vielä huima työ edessä. Täytyy pitää päälle, jos mieli päästä ensimmäiseksi tässä talossa.

Tytön mentyä, hän läksi verkalleen ja vihellellä ruumenkorsuun, jota valaisi pieni akkuna katon rajassa. Sinne hän istahti, mietiskellen: "Tuosta tytöstä minä muijan saan, se on viljainen vissi se. Mutta sitten en enää ole tässä talossa päivääkään. Minä panen käyntiin suuren kaupan tai lähden hänen ja

hänen rahojensa kanssa maille maailmoille ja muutan Hampuriin ja ostan hotellin tai sen semmoista. Kell' on rahaa, se saa vaikka mitä. Tyttö rukka, tyhmä tyttö! No, ei hän sentään niin tyhmä ole kuin Jörn. Vai minä ikäni kaiken päiväläisenä Uhlissa? Jopa nyt jotain!"

Päätään puistellen hän nousi ylös ja otti akkunalaudalta paksun, rikkinäisen kirjan, jonka joku entinen renki oli jättänyt perheentupaan. Hän vaipui jälleen istumaan pehmoiseen ruumenkasaan ja alkoi lukea. Kirja tiesi kertoa kauheista merenmyrskyistä ja vanhoista Germaaneista ja mustan surman tuhotöistä, sodista ja ihmeellisistä tapauksista. Koko paksu olikin tuo kirja. Kannet olivat siitä jo irtaantuneet, mutta nimilehti oli vielä ehjänä. Siinä luki: "Tietojen aarreaitta. Coconpandu Klaus Harmsilda."

Elukat navetassa alkoivat käydä levottomiksi. Vasikat älisivät juomaa. Fiete Krey oli pannut kirjan pois, istui kyyryksissä ja työnsi kaikki kymmenen sormea vaaleanpunaiseen tukkaansa ja mietiskeli syviä mietteitä ja puheli ääneen itseksensä, punniten ja harkiten, mitenkä hänen monista, suurista aikeistansa se tai tämä parhaiten kävisi lukkoon.

* * * * *

Klaus Uhl kulutti enimmänsä osan aikaansa ravintolassa tai istui muitten talonpoikain seurassa, leikkiä laskien ja politikasta puhuen ja kortteja lyöden. Sen vähän, minkä hän oli kotona, lasketteli hän pilapuheita tai kulki levotonna huoneesta huoneeseen, yhä ikävöiden sinne, missä hänen oli niin hauska olla. Nuorimman poikansa luvuista hän ei ollut pitänyt huolta vähääkään, ei tiennyt, mitenkä poika pääsyttökintoin selvinnee, jopa pelkäsikin sitä päivää. Ei mikään hirvittänyt häntä niin paljoa kuin naurun-alaiseksi joutuminen. Tuommoista valheellista, pintapuolista elämää hän eli, ja siksipä hän eräänä päivänä säikähtikin, kun Jörn virkkoi hänelle: "Opettaja Peters on saanut kirjeen, että minun pitää ylihuomenna lähteä pääsyttökintoon. Lukukausi alkaa vasta pääsiäisestä päästyä. Lähdenkö mä ylihuomenna sinun kanssasi kaupunkiin?" Klaus Uhlin kasvot kävivät hyvin vakaviksi, mutta sitten lehahti niiden yli mitä kirkkain päivänpaiste. "Tiedätkös, mitä minä olen jo mietiskellyt? Olen näet arvellut, että Thiess Thiessen lähtisi sinua viemään. Siitä hän varmaankin on hyvin mielissään."

Ja niin ajoi kuin ajoikin Thiess Thiessen kolmantena päivänä pihaan vanhoilla vankkureillaan, joissa oli kaksi istuinta perätysten.

— Sinun pitää istua takana, Jörn, — sanoi hän, — ettäs vielä matkalla saisit rauhassa muistutella. Pysyy kai sulla kaikki se tiedon räämä yhdessä kohdin, Jörn. Ajetaan hiekkatietä myöten, ett'ei mitään tärsky tielle. Niin minäkin teen, kun vien turvekuorman kaupunkiin.

— Jo vähienkin tässä nyt aika jaaritella joutavia! — tokaisi Wieten. — Kun mies on pian viisissä kymmenissä, eikä järkeä ole päässä tuon enempää, niin jo sitten on surkea juttu.

Silloin vaikenen Thiess Thiessen ja katsoa tuijotti hevosiinsa. Jörn kiipesi hänen taaksensa peräistuimelle ja asetti toiselle puolen viereensä kirjat ja toiselle puolen kaksi voipyttyä, jotka Wieten ojensi hänelle.

— On se vaan viheliäistä, — virkkoi Wieten, — ett'ei Klaus Uhl itse lähde poikaa viemään. Kyllä maar minä syyn tiedän.

Tiesi sen Jörnkin. Hänen mielestänsä oli tämä päivä ja koko hänen tilansa niin tukala, arveluttava ja painostava: isä, tuo kookas mies, hymy aina huulillaan, tietenkä karttelee häntä tänään. Myöhemmin, mieheksi tultuaan, hän ajatteli tästä karttamisesta toisin. Vielä neljänkymmenenkin vanhana hän, tätä hetkeä ja sen häpeätä muistellessaan, punastui isänsä puolesta.

Hiljaa ja pää painuksissa hän istui Thiessin takana. Trina Kühl, Fiete Kreyn mielitietty, seisoi kyökin ovella, molemmat suurpiiat tulivat ulos, naureskelivat Thiessille ja puhelivat keskenänsä, että kyllä Jörnkin käy hyvin. Hiljainenhan hän oli, tuo Jörn, ja olennolleen niin kankea, mutta kaikki he kumminkin hänestä pitivät, ihmetellen samalla hänen lukuhaluansa, ja koko valo hän heidän mielestänsä olikin. Fiete Krey seisoi navetan ovella, heilutti hankoa ja huusi: "*All right*, Thiess!" Elsbe seisoi rattaiden vieressä, nauraen korkeata, tummanruskeata sylinterihattua Thiessin päässä, sanoen: "Kaikki on sinussa nurinpäistä, Thiess! Eihän tuollaista hattua pidetä muulloin kuin maahanpaniaisissa."

— Ja maavoudin kunniaksi, lapsi. Ja sen minä sanon, että tämä minun hattuni se on kaikkien peijaishattujen juurikuva, mitä milloinkaan on ollut aittain ja kaappien kätöksissä Elbestä ruveten hamaan Königsau'iin asti. Mikä hatussa liereätä, se on mulla ihan ymmyrkäistä, ja mikä hatussa kulmikasta, se käy mulla ihan suorissa kulmissa. Pää on mulla hiukan pitkullainen, siksi minä pidän tätä gumminauhaa leuan alla.

— Niin vai? — sanoi Elsbe. — Lakkaa jo, muuten siitä tulee ihan päätön juttu.

— Niinpä niinkin, — virkkoi Wieten. — Lähtekää matkaan vaan, muutoin ei tässä tarinat lopu, ja meill'

on kiiru työhön... Onneksi olkoon, Jörn! Minusta tuntuu kuin olis tämä päivä sinulle onnen päivä, vaikka... en minä oikein tiedä... on tässä vähän jotain omituista.

Matkamiesten kääntynyt Ringelshörnin juurella ylös pehmoiselle hiekkatielle, tuli Lisbet Junker juoksujalassa rinnettä viistoon alas ja viittasi heille.

— Thiess, pidä kiinni! Thiess, pysäy jo!

— Mitäs sinulla on asiaa, prinsessa?

— Mull' on jotain Jörnille, — vastasi tyttö. — Ei se sinuun kuulu. — Hän hyppäsi siroasti astimelle ja pisti murheellisen Jörnin kouraan suuren, kauniin omenan. "Se on viimeinen omena koko talossa", sanoi hän, "ja se annetaan aina minulle. Mutta nyt sen saat sinä." Hän hyppäsi jälleen maahan ja astui nummelle tien oheen. Hämillään ja veitikkamaisesti hän kohotti kättänsä ja sanoi uhotellen: "Jahka sinusta nyt ensin maavouti tulee, no niin... Anna mennä, Thiess!"

Hiljaista juoksua he ajoivat syvässä hiekassa nummen poikki. Ei se mitään riemukulkua ollut. Edessä istui Thiess, katse kiinni hevosissa. Hänen pienissä, älykkäissä silmissään ja hänen pienillä, laihoilla kasvoillaan tuon korkean ja kankean peijaishatun alta välähteli ja myhähteli se viisaus, joka suruille sanoo: "Minä hiljalleni nauran teitä", ja iloilta: "Minä hiljalleni itken teitä", se viisaus, joka sanoo: "Ihmiselämän perille ei pääse. Hyyristy, pikku lintu, äläkä pelkää; kaikki on suuren Jumalan käsissä." Ja takana istui Jörn kaikessa rehoittavassa nuoruutensa voimassa ja kaikessa rikkaudessaan, vasemmalla voipytyt, oikealla tieteeet, vakavasti mietiskellen, ja tuntui hänestä kuin näin sitä kuljettaisiin kautta koko elämän tummanruskean peijaishatun takana hautaan saakka. Vanha kirkko alkoi ylenemistään yletä heidän silmissään, sitten ajettiin puusiltaa myöten Windbergerau'in ylitse, ja sitten tuli taloja pitkät jonot, toinen toisissaan kiinni, kaikilla vaaleanpunaiset tiilikatot, suippopäiset.

Se ravintola, jossa tavallisesti majaansa pitävät pikkutilain talonpojat, turpeita kaupunkiin tuodessaan, nuo talonpojat harmaissa ja sinisissä kotikutoisissaan, — se ravintola oli korjauksen alaisena, ja senvuoksi heidän täytyi ajaa alemmas kaupungille, ja niin he päätyivät sellaiseen ravintolaan, jossa pelkkiä varakkaita marskimaan talonpoikia tapaa käydä.

Matkamiehet viipyivät kaksi tuntia tuossa suuressa, avarassa vierastuvassa, ja tukalalta tuntui ja mieltä ahdisti kumpaisenkin. Jörn seisoi akkunan ääressä, katsellen ulos. Thiess käveli edes takaisin, härppäsi tilaamastansa lasista kuminaviinaa ja pani kahdesti piippuunsa tupakkarasiasta, joka vanhan tavan mukaan oli asetettu savipenkille kaikkien vieraitten käyttöä ilmaiseksi. Sitten he läksivät astumaan pieniä, hiljaisia katuja myöten kymnaasia kohti.

Thiessillä, miehellä kainoluontoisella, oli sellainen tapa, ett'ei hän milloinkaan astunut taloon pääkäytävästä, vaan aina jostain sivuovesta, joka vei kyökkiin tai navetan puolelle. Niinpä hän nytkin kulki ujostelevassa kaaressa pääoven ohitse ja päätyi onnellisesti sivupuolella käytävään, joka vei vahtimestarin asuntoon kellarikerroksessa. Vahtimestari, ammatiltaan suutari, istui rummullansa, aamukahvi edessään, ja auringon säteet ne keikkuivat ja kimmelsivät kirkkaiden rautaisten työkalujen pinnalla ja vesikuulussa niitten yläpuolella, ja jok'ainoassa hiekkajyväsessä lattialla, johon vast'ikään oli ripoteltu puhdasta, valkoista hiekkaa. Miellyttävä raikas pie'n, nahan ja kahvin haju täytti tuvan ja ilahdutti Thiess Thiessenin alakuloista mieltä.

— Tässä minä tuon teille nahkapojan, — virkkoi hän ystävällisesti. — Laskumestari Peters siellä Wentorffissa on valmistanut häntä. Engelskaa hän ymmärtää. Ja mitä sitten muuta tarpeen on, niinkuin ne muut vieraskieliset sanat ja koko se kirjoitusmeininki, niin ne hän oppii täällä. Poika tähtää näet maavoudiksi.

Suutari katsahti silmälasiansa ylitse ja sanoi: "Minä vien pojan heti ylös; ne on alkaneet siellä jo."

— No niin Jörn! Pidä puolias. Silavakukko on yks hyvä asia, sen mahdat tietää, ja sitten nätti kesäpuku ja talvipuku, kestävästä kankaasta, ja kelpo talo, johon päänsä pistää. Kaikki se on yks hyvä asia. Ja kun sinusta maavouti tulee, niin sellaista ei pidä sinulta milloinkaan puuttuman.

Toiset kaksi läksivät pois. Thiess istahti auringonpaisteeseen, asetti hattunsa varovasti polvilleen ja toivoi hupaista pakinoimista. Suutari tuli takaisin, pani kahvikuppinsa syrjään ja ryhtyi työhönsä.

— Sanokaas, mestari, mitenkä kauan se kestää tuommoinen koulunkäynti päästä päähän, ennenkuin kaikki on selvillä.

— Jaa... aina sitä myöten, alapäästäkö se poika aloittaa vai harppaiseeko muutaman luokan yli.

— Kyllä maar, — arveli Thiess — kyllä hän muutaman yli heilahtaa, sillä ensinnäkin on hän jo kaksi vuotta saanut opetusta Petersiltä, ja siksi toiseksi hän on Klaus Uhlin poika.

— Klaus Uhlin, Wentorffistako?

— Saman justiin. Ja kyllähän ne opettajat tietävät, että jos niinkuin pari lasia totia ja moniahta siankinkku, niin se on hänelle justinsa niinkuin ei mitään. Ja — näin ohimennen meinaten — niinkuin nyt kuormallinen hyviä, mustia polttoturpeita, niin minullekin se on yksikaikki. Min' olen Thiess Thiessen. Enimmäkseen ne vaan sanovat, että: "Thiess nummella numero kahdeksan." Mitäs arveletta?

— Jaa, katsokaas, Thiessen, se nyt on sitä viisiä: Oltiin tässä äskettäin orpanain luona, äitini veljen nuorimman pojan luona... Äiti on nähkääs niitä Ehnerwölseneja Wentorffista, niitä Süderdannin kreijiläisiä, jos tiedätte.

— Tiedän, tiedän, — vakuutteli Thiess, sen vanhan Hinrick Kreyn tyttäriä. Ukon toinen muija oli umpikuuro eikä kuullut muuta kuin mitä halusi kuulla.

— No justiin. Se orpana oli ennen suutari, nyt hän on ajuri. Ristiäisissä siellä oli suutaria, ja arvatkaas, kuinka monta heistä oli sellaista, joka oli lestistään luopunut?

— No?

Kaikki neljä. Nahkaa eivät enää kalkutelleet, muissa hommailivat ammateissa, ja hyvin vaan siltä kävi... Ja sama se on laita kymnaasissakin: viidestä kynnyksen yli astuneesta korkeintaan yksi perälle pääsee.

— Jörn Uhl pääsee! — sanoi Thiess. — Hänellä on aamusta iltaan nenä kirjassa kiinni, eikä se poika kuule eikä näe mitään muuta. Päässä yks ainoa ajatus vaan: maavouti.

Silloin ilmestyi Jörn Uhl ovelle, pitkällaiset, kapeat kasvot kalpeahkoina ja vaalea tukka pystyssä, niinkuin olisi jok'ikisen hivuskarvan tehnyt mieli udella, mitähän muka Thiess sanoo.

— Minusta on yks kaikki, Thiess oli ylempänä tai alempana! Mutta lukea minä aion.

Thiess piteli hattua käsissään, ikäänkuin vuotellen että joku viskaisi siihen vaskirahan.

— Vai et sinä heistä enää yhtään kostukaan? — huusi hän. — Suoraako päätä maavoudiksi?

Jörn puisti päätään, niin että aurinko välähti tukassa.

— Kaikki kävi hullusti päin. *Latinaahan* ne siellä vaatii... Mitenkäs vanhoja ne pojat on siellä alaluokalla?

— Peränpitäjäks' sinä pääset, — vastasi suutari.

— Sepä se, Thiess! Alimmalla luokalla pisin kaikista! Ja semmoista se nyt on. Joka päivä kävi kaupungissa, mutta eipäs vaan ottanut selvää, latinatoko vaaditaan vain englanninkieltä... Mutta maavouti minusta sittenkin tulee. Minä sanoin heille tuolla, että pääsiäisen perästä minä tulen takaisin.

— Poika, poika! Mitäs nyt sanoo Lisbet ja Fiete Krey?

— Sanokaat mitä hyvänsä; yks kaikki! Pääsiäisestä päästyä minä tulen takaisin, kun koulu alkaa. Alapäästä minä aloitan ja istun kilttien joukossa. Lähde pois!

Thiess nousi verkalleen ja puisteli päätään.

— Poika, poika! puheli hän. — Pitipäs vaan olla kova lykky! Elsbe se sanoo taas, että että kaikki menee nurin, mihin minä vaan ryhdyn, ja isot veikot ne räjähtävät nauramaan, niin että suu on revetä. Mutta minkäs sille tekee? Eihän engelskasta kuka latinaa laita. Lähtään pois, Jörn!

He läksivät ja palasivat ravintolaan. Viinalasi seisoi vielä puolillaan savipenkillä. Thiess joi sen loppuun, pisti kolmatta kertaa puppuun talon tupakasta, pani sitten ison hattunsa hyvin huolellisesti päähän ja kysyi isännältä, mitä ollaan velkaa. Mutta isäntä, jota tuo niukka tilaus ja runsas tupakan menekki huvitti sekä harmitti, virkkoi: "Johan sinä poltit velkas kuitiksi", eikä ottanut mitään.

Ja niin he läksivät ajamaan nummea pitkin kotia kohti, rahain puolesta ainakin yhtä täysinä kuin tullessakin. Mutta nyt he istuivat rinnatusten. Ei siinä montakaan sanaa vaihdettu. Jörn se vaan virkkoi moniaan kerran:

— Yks kaikki! Päähän minä sen asian ajan sittenkin.

Matkamiesten käännettyä leppäkujalta pihaan, tuli Elsbe kyökin ovesta, itkussa silmin, ja nyyhkyttäen niin hartaasti, että hartijat hytkähtelivät.

Thiess Thiessenin tuli paha olla joka kerta kuin hänen piti nähdä muitten onnettomuutta. Hän avasi silmät selkoseljälleen ja kädet ne lepattivat ja jalat letkuivat. Kaikkein vaikeinta oli hänestä nähdä Elsben itkevän.

— Sanohan nyt, tyyppä, sano. Mikä sua vaivaa? Onkos sulle kuka mitä tehnyt?

Mutta tyttö ei kyennyt puhumaan; niin kovin häntä hytkytti.

Wieten tuli silloin nurkan takaa rattaiden luo ja sanoi:

— Aatelkaas! Uhl pistäytyy sattumaisin talliin äsken, ja siellä istuvat Elsbe ja Fiete Krey käsikynkässä rehulaatikolla, ja Uhl kuulee, kuinka tuo retvana hänelle puhua jaarittelee, että hän muka ottaa hänet muijakseen ja että hänestä tulee sitten isäntä Uhlin kartanoon. Mutta pojan paraillaan jaaritellessa, sieppas Uhl häntä niskasta, antaa hänelle selkään ja viskas tallista pihalle. Tuolla hän nyt on renkituvassa kampsujansa keräilemässä, ja tyttö ulvoo.

Jörn istui vielä vankkureissa ja tuijotti suu auki Wieteniin.

— Joutuuko Fiete nyt talosta pois?

— Tietysti! — vastasi Wieten, — ja heti paikalla! Mekomakin kelvoton poika nulikka! Mistä kummalta hän semmoisia oikkuja lienee päähänsä saanutkaan!

Samassa astui Fiete Krey tallin ovesta kirkkovaatteissaan, kirjava mytty kainalossa.

— Mistäkö lie saanutkaan! *Sinulta* ne on saatu! — Fiete ulisi kovasti. Ei ollut hänessä miehekkyyttä merkkiäkään, — Nyt minulla on matka kauas Hampuriin asti. Ja näin sitä täytyy mennä, hyvineni, päivineni. Enkä edes tiedä, missä se onkaan. Sinähän se aina kerroit Onnellisesta Hannusta ja kultalippaista ja harjantekijästä, "josta tuli kuningas."

Thiess oli astunut rattailta: "No, tule alas nyt Jörn, mitä sinä viivyttelit! Ja sinä, Elsbe. Tyynnyhän nyt, tyttöseni."

Mutta Elsbe riuhtasi itsensä irti vaan ja juoksi tielle Fiete Kreyn tykö, otti häntä käsivarresta ja kirkasi: "Hän ei saa lähteä, hän ei saa! Minä pidän hänestä niin, minä pidän hänestä niin!"

Mutta Fiete Krey työnsi häntä puoleen vaan ja mutisi itsekseen ja valitteli: "Vielä saatte nähdä... kerran minä palaan, ja silloin asetun tänne Uhlille. Perustan tänne suuren, höyrylläkäyvän harjasitomon." Hän pui nyrkkejäänsä ilmassa, niin että hänen pieni vaatenyyttinsä liuskahti maahan, hän kumartui, otti sen ylös ja lähti tietä isänsä tupaan.

Älypää Wieten oli seisonut siinä ja lyönyt käsiänsä yhteen, sitte hänkin kääntyi ja lähti sisään, istui töihinsä ja oli aluksi hirmuisesti vihoissaan ja häpeissään. Niistä asioista oli hän aina puhunut ikäänkuin jostain toisesta salaperäisestä maailmasta, josta muilla ei ollut aavistustakaan, mutta jonne hän oli saanut heittää pienen silmäyksen, hän oli hiljaisina hetkinä puhellut niistä matalalla salamyhkäisellä äänellä lapsille, jotka kuuntelivat hämmästyneinä henki kurkussa. Hänestä olivat nuo muinaiset asiat asioita, joista kannatti toisillekin puhua, ja jotka täyttäisivät sydämet pelvolla ja väristyksellä, rakkaudella ja ilolla. Nyt oli tuo poika käsitellyt niitä, kuin mitäkin lapiota tai heinähaarukkaa ja huudellut niistä turuilla ja toreilla.

Hän antoi käsityönsä vaipua syliinsä ja jäi tuijottamaan eteensä pöytään; kun hän siinä liikkumatonna katseli eteensä, purjehti kuva kuvan jälkeen mieltänsä, ja kaikki ne kuvat kertoivat vaivan alaisuudesta ja nääntymyksestä ja kuolemasta niiden elämässä, jotka hän oli tuntenut, ja jokainen kuva oli toistaan alakuloisempi. Hän ajatteli Fiete Kreytä, joka nyt lähtisi maailmalle ilman johdattajaa, sekavine ajatuksineen. Hän katsahti ympärilleen tuvassa ja huomattessaan olevansa yksin, kätki hän kasvonsa käsiinsä ja itki hiljaisesti.

* * * * *

Kun päivä rupesi pimenemään, lähti Fiete Krey kotoansa, kainalossaan vaatenyytti, jossa oli hänen työpukunsa; hänen äitinsä seisoj takan ääressä ja itki. "Fiete", huusi hän hänelle jälkeen, "sinä olet vasta kuudentoista, älä lähde niin pitkälle matkalle." Hän ajatteli toisia Kreijejä, jotka olivat joutuneet niin kauas kotoa, etteivät enää olleet palanneetkaan, Ameriikkaan, ja jumala ties, minkänimisiin kaikkiin maihin. Hän oli käynyt koulunsa vanhan opettajan luona, joka kyllä oli ollut jommoisessakin nimessä kylänräätilinä, mutta jonka maine opettajana oli ollut vähän niin ja näin. Sitäpaitsi oli hän aina ollut hiukan kova- ja huonopäinen.

"Niinkauas kuin maailma riittää", vastasi Fiete Krey. "Koiraruoskalla löi se minua, senkin nylkyri." Hän purskahti äänekkääseen itkuun taas ja pui nyrkkiä tuolle vanhalle upealle talolle ja noille laajoille

aitta- ja ulkokuoneraakennuksille, joiden mahtavat olkikatot tummina ja vakaina näkyivät korkeiden poppelien ja saarnien varjossa.

Olisipa Klaus Uhl ollut näkemässä sitä itkua ja vihastusta, niin olisipa hän remahtanut äänekkääseen ja sydämen pohjasta tulevaan nauruun, olisi koristellut juttua hieman ja lisännyt omiaan ja sitte kertonut sitä kaikissa kapakoissa.

Jasper Krey oli myikin astunut ovelle: "Yhdentekevää, minne lähdet, kunhan vaan lähdet", puhui hän, "sitte et ainakaan maadu. Ja onhan sekin jo jotain, ettei maatumaan pääse. Eivätkä sinua liiat taminetaakatkan paina: voit ojentaa kun niin on tarpeen, ja onhan sekin etu. Pidäppä nyt varasi että sinusta tulee jotakin. Jos joutavaksi heittäynet, niin eipä ole niin välttämätöntä, että palaat. Mutta satutko menestymään, niin käyppä joskus sitte katsomassa, kuinka mekin jaksamme."

Hän oli jo tiellä, niin että häntä tuskin näki hämärästä: "Oleppa varma siitä, että palaan, isä."

Kun hän taas kääntyi ja lähti käymään, seisoi Jörn Uhl tiellä:

"Thiess odottaa rattaineen tuolla kuusikossa", sanoi hän matalasti.

"Ota täksi yöksi Aulangolle."

He astuivat yhdessä mäkeä alas, kunnes vasemmalla tiestä näkyi vieremä, joka kasvoi kanervaa ja saraheinää ja jatkui vinosti kahden mäentyrmän välitse ylöspäin. Vieremä oli niin leveä ja syvä, että iso talonpoikaistalo hyvästi olisi saanut sijaa sen pohjalla ja mataloitui ja kapeni ylöspäin, kunnes se vallan hupeni kangasnummeen.

Fiete Krey asteli edellä ja oli vaiti, silloin tällöin nousi nyhkytys kurkkuunsa, se puistatti koko hänen ruumistaan.

Noin puolikorkeudessa vieremää oli matalan kanervikon keskellä, kapean polun vierellä, joka johti ylös mäelle, pyöreä lampi, se ei ollut avarampi kuin vaununratas ja oli se laitojaan myöten täynnä raikasta vettä. Se lampi oli Kultahete. Joku lähteensuoni, joka näkymätönnä luikerteli ylhäältä, täytti sen aina uudelleen laitoja myöten, liika vesi juoksi hiljaa solisten pensaston juuritse alas. Veden kuvastuksessa näki pari kolme tähteä, jotka vilkkuivat taivaalla, muutama lehdetön oksa pisti pensaikosta yli partaan, niiden varjot näkyivät vedessä kuin vinottaiset terävät puikot, jotka varjelivat sisäänkäytävää. Tuuli puhalsi mereltäpäin ja häilytti pensaikkoa, jossa vielä riippui kuivia menneenvuotisia lehtiä. Kahisi ja äänteli alhaalla ja ylhäällä ja kummallakin puolella.

Fiete pysähti ja katseli mietteissään veteen. "Haluaisinpa tietää", sanoi hän nyhkytystensä keskeltä "miltä siellä näyttää pohjalla, ja voiko ollenkaan tavoittaa pohjaa."

Jörn tahtoi vähän lohduttaa häntä ja sanoi rohkaisevasti: "Kuule, etköhän lähtisi joskus sinne Steinbergin nummelle, josta sinä aina olet puhunut? Sinähän kerrot, että siellä on kokonaisia kultakasoja, joukossa palasia kuin pienen lapsen pää."

Fiete Krey pudisti kiivaasti päätään: Nuo lapsenpää oli hän itse keksinyt omassa päässään; hän oli itse koko lailla muokannut sitä peltoa, jota Wieten niin monena iltana oli lampun ääressä niin ahkerasti viljellyt, oli tehnyt sitä niin suurella keksinnän ilolla ja lämmöllä, ettei hän aina itsekään oikein osannut eroittaa, mitä Wieten oli kertonut ja mitä hän itse oli omasta päästään sepittänyt lisää. Mutta tämä ilta eroitti toden kuvittelusta: lapsenpää nummella olivat sepitettyä. Mutta Kultahete oli totta.

Hän tuijotti veteen, sitte lähti hän verkkaan mäkeä ylös. Kun he olivat saapuneet kukkulalle, sanoi hän: "Lähde sinä kotiin nyt. Nyt jatkan minä yksin matkaani."

Jörn lähti kättä puristamatta ja sanaa sanomatta nummen poikitse.

Fiete Krey jäi seisomaan autiolla nummelle yksin. Kun Jörn katsahti taakseen, seisoi hän vielä kuin musta liikkumaton patsas näköpiirissä.

Hitaasti kääntyi Fiete Krey, ja palasi takaisin vieremään, laski vaatenyyttinsä maahan, veti takin yltään, laskeutui pitkäkseen ruohikkoon ja kuroitti kädellään veteen, niin syvälle kuin taisi. Niin rämpyili hän lampea ympäri, mutta ei löytänyt mitään. Silloin riisuutui hän kokonaan, otti kädellään muutamasta vahvasta oksasta, joka kasvoi hetteen partaalla ja laskeusi alastomana varovasti kylmään veteen ja tapaili pohjaa. Oli vettä rintaan asti hänelle. Hän koetteli jalallaan varovasti sinne tänne, mutta ei tuntunut mitään kovaa. Kaikki oli pehmeätä, santaa ja mädänneitä lehtiä. Hän sukelsi kolmasti veteen ja tunnusteli partaita, mutta nekin olivat vaan liukasta saviseinämää, joka kasvoi vesiruohoa.

Hän jätti koko etsimisen. Nousi ylös ja seisoi kappaleen aikaa, ennenkuin otti paitansa. Hän seisoi suorana ja liikkumatta. Ei hän tuntenut jäistä kylmyyttäkään, joka leikkasi häntä hienoin terävin piirtelyin. Hän seisoi vaan ja katseli veteen, joka sekin katseli häntä vastaan hiljaisin surullisin silmin,

ikäänkuin säilyttäisi sekin surumielisenä salaisuuttaan.

* * * * *

Hämähäkin verkot lentelevät maita, ja kukkastentuoksu ja rikkaruohojen siemenet lentävät naapurin puutarhaan; joskus saattaa viisas tarkkaava silmä havaita suuren, ihanan ja peloittavan Kohtalon itsensä istumassa iäisellä kivellään ja pää käden varassa, otsa rypistettynä piirtelevän viivojaan hiekkaan, niitä mutkikkaita viivoja, joita me ihmislapset sitte saamme kulkea. Toisillakin kuin Fiete Kreyllä oli tänä huhtikuun yönä seikkailunsa.

Asui siihen aikaan kylässä eräs nuori neito, muutaman talollisen tytär. Hän oli kookas ja kaunis ja kaikki paikkakunnan nuoret miehet olivat ihastuneet häneen. Hän oli sentään aina kahdenteenkymmenenteen ikävuoteensa asti pysytellyt kylmänä kaikille, hän kävi harvoin tansseissa, ja jos hän joskus sattui niihin, tapahtui usein, että hän heti ensimmäisen tanssin jälkeen jätti salin katse pimeänä, valjasti hevosensa ja ajoi yksin yön läpi kotiin. Hänellä ei ollut ystävättäriäkään nuorten tyttöjen joukossa, tänä talvena oli hän sentään lyöttäynyt erään hiljaisen ja sievännäköisen naisen seuraan, joka äskennaineena oli miehensä kanssa asettunut kylään, ja odotteli ensimmäistä lastaan juuri. Tämän luona istui hän joskus hiljaiset hämyhetket, ja eräänä päivänä kysyi hän häneltä arasti, kuinka hän oli rohjennut ruveta jonkun miehen vaimoksi, ja niin kokonaan antautua hänelle omaksi. Kun ystävätär joutui hämilleen tällaisesta kysymyksestä, eikä kohta tietänyt, mitä vastata, kertoi hän kyönelesilmin, että hänkin oli rakastunut, mutta ett'ei hän vaan osaisi osoittaa sitä rakkauttaan. Hänestä tuntui niin mahdottomalta voittaa arkuuttaan, talokkaan tyttärenä ja mailla kasvaneena tiesi hän niin hyvin, mitä avioliitto sisälsi itsessään. Toinen koetteli lohduttaa häntä, puheli matalalla epävarmalla äänellä ja vakuutteli, että kunhan vaan rakkautta on, niin kyllä sitte kaikkeen muuhun tyytyy.

Mutta tästä keskustelustakin huolimatta ei hän mitenkään muuttunut käytöksessään. Hän itki ja suri yksinäisyydessä onnetonta luonnettaan, joka ei sallinut hänestä tulevan nunnaa eikä naista ja joka teki onnettomaksi sekä hänen lemmittynsä että hänen itsensäkin.

Joku aika senjälkeen, juuri nyt tänä huhtikuun iltana, oli taaskin tanssiaiset kaupungissa. Oli juuri ollut uusikuu. Hän oli monta päivää ollut huonolla tuulella. Mutta aivan tanssiaispäivänä tunsu hän itsensä taaskin ihan reippaaksi ja virkeäksi ja hän päätti kuin päättikin käyttää hyväkseen tätä hyvää, melkein iloista tuultaan ja lähteä tanssiaisiin. Hän teki varman päätöksen olla hyvin ystävällinen, hillitä vastenmielisyyttään tanssiin ja erittäinkin olla ystävällinen, kun lemmittynsä tanssisi hänen kanssaan.

Kun hän astui saliin, näki hän hänen kohta siellä kun hän seisoi ikkunassa. Hän näkyi odottaneen häntä, hänen silmänsä välähtivät ystävällisinä ja vilpittöminä häntä kohden. Hän oli varakasta talonpoikaissukua, niinkuin hän itsekin ja oli kuten hänkin luonteeltaan arka ja hieno. Tyttö oikein ilostui, kun hän näki hänen kauniina siellä ja päätti vielä vakaammin nyt kerrankin näyttää, kuinka sydämestään hän hänestä piti.

Mutta kun alettiin soittaa ja nuorukaiset lähtivät tyttöparvea kohden ja hän alasloduin silmin paremmin tunsu kuin näki että hänenkin ystävänsä lähestyi, silloin maltti hän kyllä itsensä senverran, että lähti tanssimaan hänen kanssaan. Mutta kun hän tanssin välillä rupesi juttelemaan hänen kanssaan, oli tyttö kalpea ja hänen huulensa värähtelivät, hän katseli kylmänä ja ynseänä suoraan eteensä ja hänen nuoret kauniit kasvonsa olivat kuin jäästä. Kohta kun nuorukainen huomasi tämän, saatti hän hänet vaieten paikalleen, jonka tyttö sentään kohta jätti, lähteäkseen salista ja paikalla palatakseen kotiin.

Tiellä, rattailaan yksin, yön ja suuren luonnon hiljaisuudessa pysyi hän aluksi yhtä korskana. Kummallakin puolella tietä jatkuivat matalat vallit, ja taampana lepäsi tasainen alakuloinen kangas: hän yksin siinä kulki korkeana. Hän istui suorana rattailaan ja katseli kopeana ympärilleen ylpeänä siitä että hän yksin kaikista tytöistä oli niin arka ja siveä.

Siinä kun hän rattailaan ajoi hiekkaista tietä äänettömästi läpi yön, kuuli hän jonkun linnun kaukaisuudessa valittavasti kutsuvan toveriaan. Hiljaa lähenevät rattaat olivat kai säikähdyttäneet sen syvästä unesta. Samassa kuului läheltä rohkaiseva piipitys. Aivan vierekkäin lentää räpyttivät ne poikki tien, samassa päästäen sulaisen äänen.

Kun tyttö käänsi silmänsä lintuparista, havaitsi hän yht'äkkiä että ympärillä oli peloittavan autiota ja että ilma oli niin kolkon ja kaamean hämärää Yksinäisyyden tunto, josta hän juuri oli ylpeillyt, säikähdytti häntä nyt. Hän tunsu taaskin elävästi, että olisi paljon keveämpi olla samallinen, kuin kaikki siskonsakin, eikä kamppailla sitä vastaan, jota luonto milloin hymyilevänä, milloin vakavalla ja melkein uhkaavalla äänellä häneltäkin vaati. Siinä kun hän ajatteli ja ajatteli sitä, taipui hänen päänsä ja hän rupesi hiljaa itkemään. Mitä ylpeämpi hän äsken oli ollut, sitä syvämpi oli hänen nöyrytymisensä nyt. Lemmittynsä kuva, jolta hän äskeisessä kopeamielisyydessään oli riistänyt kaiken, näkyi hänelle nyt

taas niin hyvänä ja hienopiirteisenä. Jalo ryhdikkyys, joka ilmeni hänen koko olossaan ja hänen jokaisessa arvokkaassa liikkeessään, valtasi koko hänen sydämensä nyt, ja sydämensä pohjasta kaipasi hän häntä. Hän rupesi piinaamaan itseänsä, rypisti otsansa ja alkoi miettiä miten hänen oikein pitäisi menetellä että hän voittaisi arkuutensa häntä kohtaan, josta hän sentään sisimmässään niin piti. Hän keksi jos mitä merkillisiä suunnitelmia, joilla hän voisi ikäänkuin itse pettää itsensä. Viimein juolahti hänelle mieleen mennä odottamaan häntä hänen pihansa veräjälle kunnes hän aamuhämärässä palaisi. Talo sijaitsi kyliksi syrjässä, jotta voi tämmöistä suunnitella. Myöskin oli hänellä salainen toivo, että hänkin kohdakkoin oli lähtenyt kotomatkalle, sittekun hän itse oli jättänyt salin. Kun hän sitte tulisi — hänen oli tapana käydä jalan — nöyrytyisi hän ja puhuttelisi häntä, Hän pyytäisi anteeksi häneltä että hän oli niin arka, ja sanoisi hänelle, että hänestä hän sentään pitäisi kaikkein enimmän maailmassa. Semmoisia mielti hän ja ajoi tietään siinä vakaassa aikomuksessa että hän todellakin toteuttaisi päätöksensä.

Hän ei sentään vielä ennättänyt pitkällekään tietä, kun hän rupesi ajatuksissaan kuvailemaan asemaa, johon hän joutuisi, ja vanha uhka ja vastahakoisuus rupesi taas nostamaan päätään. Turhaan koetti hän vastustaa sitä ja oli jo aivan takertua siihen taaskin. Jo olivat kauniit silmänsä lakanneet loistamasta: silloin saapui hän sille kohdalle tietä, josta näkee syrjälle alas vieremään, jonka puolivälissä, noin parikymmentä askelta syrjässä tieltä, Kultahete välkkyvä kanervikkonsa keskellä, ja loi sattumalta katseensa sinne alas. Silloin näki hän laakson puolihämärässä valkean ihmisvartalon seisovan välkkyvän pyöreän vedenkalvon edessä ja liikkumatonna tuijottavan siihen. Hän säikähti kovasti, tempasi hevosta suitsista ja aikoi saada sen juoksemaan tavallisella matalaäänisellä hoputushuudahduksellaan, mutta hän oli niin säikähtynyt, ett'ei lähtenytäkään ääntä kurkustaan, ja hevonen, joka ymmärsi suitsista nykäyksen käskyksi seisahtua, pysähti yhtä liikkumattomaksi kuin poika siellä veden peilin edessä tai kuin raskaasti hengittävä tyttö rattailla siinä.

Silloin heräsi tytössä ikäänkuin sisällisenä valaistuksena kirkas ja rohkea ajatus, että tämä näky ei mahtanutkaan tulla sattumalta hänelle, vaan että se oli sallittu, jotta hänkin paranisi terveeksi ja luonnolliseksi. Hän katseli vartaloa, siinä kun se näkyi nuolena ja jalona ja uljaana, hän katseli kuinka se yleni vapaana ja voimakkaana, ensin polviin, siitä vyötäisiä nuoreen norjaan voimaan, sitte voimakkaana ja joustavana ja ikäänkuin riemussa ylös rintaan viimein aina päähän asti, joka oli taipuneena. Siinä kun hän katseli, silmänräpäyksen vaan, tunsu hän äkkiä sielunsa syvyydessä, siellä missä kaikki on paljasta puhdasta totuutta ja jossa Jumala ja luonto vielä asuvat rinnatusten toistensa kanssa, että nuorukainen, jota hän ajatteli oli hänen ainoa oikea toverinsa, jonka kanssa eläen kumpikin toiselleen antaen ja toiseltaan ottaen voisi täydentää omaa epätäydellistä ja epävalmista oloansa. Hänen jäseniinsä virtasi ihana ilo, hänen silmänsä täytyivät kyynelillä niin ettei hän nähnyt mitään enää. Sitä hänen täytyi nauraa, niin että helkähti hiljaa. Hevonen lähti liikkeelle, ja poika lammen ääressä kavahti ajatuksistaan. Mutta olipa kuullut naurun eräs toinenkin, joka oli astellut rattaitten takana, ja käynyt pää kumarassa, hän kun oli ollut raskaissa ja surullisissa aatoksissa.

Hän kuuli naurun ja tunsu sen kohta. Hän kiirehti askeleitaan ja seiso i kohta rattaitten vierellä. "Sinäpä hitaasti ajat", alkoi hän.

Tyttö naurahti taaskin hiukan ja vastasi leikkiä laskien: "Ajoin hitaasti, että saavuttaisit minun. Sinunhan piti vielä ottaa päällystakki yllesi."

Nuorukainen ei sitä sen tarkemmin kuunnellut. Arveli vaan, että hän salista lähtiessään oli vielä huomannut, että hänkin oli kohta noussut ottamaan päällystakkiaan. Mutta sen hän kuuli äänestä, että nyt oli vihdoinkin hänenkin hetkensä tullut ja hän riemuitsi, koko sydämensä oli ilona.

Hän laski kätensä rattaan nojalle ja asteli rinnalla siinä. "Mutta miksi lähdit niin aikaiseen?" kysyi hän.

"No, koetappas arvata, miksi läksin?" vastasi tyttö.

"Tietystipä, että tapaisimme täällä."

"Niinkö?" puhui neito. "Olet sinä näppärä arvaamaan, ei sinun enään tarvitse siellä vieressä käydä. Tule tänne rattailla."

Hän pysäytti hevosen ja nuorukainen aukasi vaunupeitteen. Mutta ennenkuin hän hypähti rattailla tuumi hän olevan viisasta osoittaa vähän ylpeyttä. Nyt juuri, arveli hän, olisi paikallaan näyttää sitä, ettei tytön ylpeyttä jälkeinpäin kiusaisi ajatus, että hänen ihailijansa oli ollut niin raukka, että oli jättänyt hänen niin monta kertaa osoittamansa kylmäkiskoisuuden ihan kostamatta. Sentähden sanoikin hän tynesti ja levollisesti, ikäänkuin vallan luonnollisena asiana: "Mutta sitä naamaa en minä enää halua nähdä, jota äsken salissa minulle näytit. Jos lupaat olla taipuvainen, sitte lähden kanssasi."

Neito nyökäytti päätään vaan ja hymyili: "Tule tänne nyt vaan, sinulla on oleva niin hyvä täällä, kuin

koskaan olet ansainnut." Hän laski kätensä nuorukaisen olkapäälle.

Silloin nousi nuorukainen rattaille ja otti sanaa sanomatta suitset tytön kädestä. Hän mukautui tähän, nojautui taaksepäin ja sanoi: "aja verkkaan nyt!"

"Miksi niin?"

"Niin viisas olet, etkä sitä ymmärrä?"

"Ymmärrän kyllä", vastasi nuorukainen, "että matkamme kestäisi kauemmin."

Samassa laski hän käsivartensa tytön vyötäisille ja suuteli häntä sydämellisesti, ja siitä hetkestä asti sai hän hänestä hyvän vaimon. Hän piti ohjokset; ja tyttö lausui toivonsa, milloin piti ajaa hitaampaa milloin kovempaa.

* * * * *

Poikanen lammella oli kiireimmän kautta heittänyt vaatteet ylleen ja lähtenyt juosta livistämään mäelle, jolta rattaat nuorine onnellisine istujoinen juuri olivat hävinneet. Hän katsahti kerran vielä taakseen kylää kohden. Lakea dyyni, jota hänen esi-isänsä olivat muokkailleet ja asustelleet, näkyi heikosti valaistuna siellä. Hän ei siitä sen enempää sentään välittänyt, lähti vaan suoraan kankaan poikki kahta tammea kohden, jotka seisoivat mataloina ja leveälatvaisina tienristeyksessä. Toisen alla niistä seisoivat Trina Kühl ja odotteli häntä, vaatenyytti kainalossa, niinkuin hänelläkin ja puukeuneena rippikoulupukuunsa, joka jo oli liika lyhyt hänelle. "Missä sinä olet viipynyt?" kysyi hän.

Hän ei vastannut, vaan kysyi suoraa päätä: "Aiotko sinä oikein totta lähteä mukaan?"

"Aion oikein", vastasi hän, "miks'en sitte? Klaus Uhl on köyhäinhoitolaitoksen esimies ja pidättää palkkani omaan taskuunsa tai antaa hän sen kunnankassaan, koska olen saanut kasvatukseni köyhäinhuoneessa; sitäpaitsi vaativat he minulta vielä, että minun lisäksi tulisi olla kiitollinen heille. Jos sinä vaan otat minut mukaasi, lähdän kuin lähdenkin ja hankin itselleni paikan Hampurissa. Mutt' en tiedä, minnepäin se on. Mutta minun täytyy sitoa nyyttini paremmin." Hän laskeusi polvilleen, aukasi nyyttinsä ja järjesti huolellisesti yhteen työpukunsa, kolme paitaa, kolme paria sukkia ja nahkatohvelit. Sitte lähtivät he rinnakkain astumaan mäkeä. Tuuli puhalsi takaapäin, kuivia tammenlehtiä ja hiekkaa lenteli heidän ympärillään ja takanaan.

Kun he toiselta puolelta astuivat mäkeä alas, seisoivat siellä, tuulen suojassa, Thiess Thiessenin rattaat, Hevoset pureskelivat, päät alhaalla, ränget korvilla ruohoa tienviereltä, Thiess Thiessenin istui kumartuneena korkeassa ja mukavassa vaunutuolissaan ja veti unia. "Thiess", huudahti Fiete Krey, "herääppä jo! Trine Kühl on tässä myöskin ja lähtee mukaan. Älä viitsi, ei tämä puhumisesta parane. Nyt me lähdemme ensiksi Hampuriin nyt, saa sitte nähdä mikä sitte eteen tulee."

* * * * *

Muutama päivä pääsiäisen jälkeen, kun koulut taas alkoivat työnsä, sanoi Henrik Uhl, josta isänsä piti enimmänsä, hän kun oli loisteliain pojista: "Kuule, poikapa, Jörn, sepä merkillisiä jaarittelee nyt: luulen, ett'ei se ai'o kouluun enää, se aikoo jäädä kotiin. Mutta eihän käy päinsä, että hänkin rupeaa maanviljelijäksi, mistä ihmeestä sinä lopulta voit kaikille talot toimittaa? Sinun pitää välttämättä puhua hänen kanssaan joku sana." Kun isä sitte kutsui hänen puheilleen ja kysyi sitä, vastasi Jörn, että hän aikoo jäädä kotiin ja ruveta tekemään työtä. Isä torui häntä ja löi lopulta häntä piiskallakin, mutta hän pysyi yhä vaan asiassaan. Mitään perusteita hän ei sanonut päätökseensä.

Mutta illalla, kun hän jo huoneessaan, jossa hän nyt, kun Fiete Krey oli lähtenyt pois, asui yksin, oli mennyt levolle, tuli Älypää Wieten sisään häntä lohduttamaan ja pyysi että hän toki hänelle kertoisi, mikä oli saanut hänen muuttamaan aikeensa, olihan hän sentään ennen niin hartaasti halunut jotain oppiakin. Ensin ei Wieten ollut saada sanaakaan hänestä, niin kuumasti ja tulisesti hän itki. Mutta sitte tuli sysäyksittäin esiin, mitä hän oli aavistanutkin: ei olisi tällä viikollakaan ollut ketään, joka olisi hoitanut varsoja, joll'ei hän itse olisi sitä tehnyt. Jollei hän silloin tällöin käväisisi tallissa, saisi isäntärenki hevoset kaikki ihan villeiksi ja turmelisi ne lopulta kokonaan potkuillaan. Ruskea valakkakin oli jo saanut haavan polveensa. Ei Fiete Kreykään aina ollut varsin tarkka, mutta nyt kun hänkin oli poissa, ja jos hän nyt vielä itse lähtisi, niin sitte tulisi kamalaa kerrassaan.

Kun Wieten sitte koetteli lohdutella häntä, silitteli hänen karheata tukkaansa ja puheli: "Nythän on kaikki hyvin taas, älä nyt enää itke, pieneni", silloin tuli itku taas väkivaltaisempana ja hän puheli särkyneellä äänellä: "luuletko sinä sitte... että minä teen mielelläni näin?... Nyt en minä enään saa mitään oppia. En saa enää koskaan ottaa kirjaa käteeni. Nyt jään minä yhtä tuhmaksi, kuin kaikki toisetkin."

Aikaisin seuraavana aamuna otti Jörn Uhl ylleen siniliinaisen työmekon, jonka Fiete Krey oli heittänyt päältään.

Niinpä joutuivat lapset Wentorffista pyörteeseen, joka heitti sen, jonka piti jäädä kotiin kauas vieraaseen maailmaan, mutta sen edessä taas, jonka piti lähteä, löi se oven kiinni ihan nenän edessä; viskasi työmiehen pojan paljaalle autiolle kankaalle ja osoitti sieltä hänen vilkkaalle mielikuvitukselleen väikkyvässä etäisyydessä maailman kaikkine aarteineen ja ihanuuksineen, mutta herraksi aikoneelle heitti se jalkojen eteen siniliinaisen tallipuseron.

SEITSEMÄS LUKU.

Seuraavana aamuna otti Jörn ylleen tallimekon, jonka Fiete Krey vihoissaan oli viskannut nurkkaan.

Koulua kohtaan, jonka lukujärjestyksessä kaikki oli hänelle vanhaa tuttua, ei hänellä siitä päivästä lähtien ollut mitään mielenkiintoa. Rippikouluopetusta, jossa muuan ystävällinen kunnan mies selitti vanhaa kirkonoppia, hän ei ymmärtänyt, ja se kiusasi sentähden häntä. Käytännöllinen, terveälyinen nuorukainen, joka näki kaiken ainoastaan suhteessa Uhliin ja sen asujamiin ja kylän oloihin, ei ymmärtänyt mitään siitä synnistä ja armosta, josta siellä opetettiin. Synti näytti hänestä aina tulevan aivan liika myöhään, ja armo liika varhain. Syntiähän oli vasta varkaus, ryöstö ja murha, ja armonhan sai aivan liika helpolla: heitti syntinsä vaan "Jumalan päälle." Jörn Uhl ei voinut ymmärtää semmoista hyväluontoista Jumalaa. Jumala näytti hänestä varsin epäkäytölliseltä laskumestarilta, joka sisällä kammarissaan kyllä piti kirjansa hyvin koreassa järjestyksessä, mutta jota selän takana hirveästi puujattiin.

Talon palvelusväki viihtyi hyvästi hän kanssaan: se piti häntä vertaisenaan. Siitä toki lähti vaikeuksia, että hän muutamasti tahtoi käydä vähän enemmästä kuin he: heidänhän piti aina toki jonkunverran osoittaa arvonantoa hänelle, ja jokaisen täytyi hänen tähtensä tehdä työnsä ahkerammin. Niinpä pitivät he hänestä, hän kun aina oli yhtä heidän kanssaan ja otti osaa heidän töihinsä, mutta toisaalta ei hän taas aina ollut niinkään mieleen, hänen silmänsä kun aina sattui näkemään, jos aura seisahti jossain ulkona pellolla, tai jos palvelustyttö, lehmän vieressä kyykkyksillään sattui unohtamaan lypsämisen jonkun kanssa laverrellessaan. Silloin hän aina ilmestyi pihan poikki pitkin askelin ja kädet — taskussa ikäänkuin sattumalta siihen ja tekeytyi vallan viattomaksi ja naureskeli. Semmoisissa tilaisuuksissa nimittelivät he häntä keskenään maavoudiksi, ja muutamat taas sanoivat, että onpas sekin kanssa aika pitkäsiima. Hän ei sentään suuriakaan piitannut semmoisista nimittelemisistä; hänelle oli kaikki yhdentekevää, kunhan vaan Uhlin pellot ja karja säilyivät korjuussa. Muusta hän ei välittänyt, muuta hän ei ajatellutkaan. Niinpä tavotti hänen sielunsa jo aikaisessa nuoruudessa suurta, ja se oli hänelle voitoksi koko elinijäksi.

Siksi olikin hänestä näinä parina rippikoulun jälkeisenä vuotena eräs iäkäs talollinen Wilhelm Dreyer kunnioitettavin mies kuin hän tunsu. Tämä oli joskus muinen aloittanut sangen vähillä, tai melkein varattomana, oli sitte neljäkymmentä vuotta elänyt sangen säästeliäänä ja ahertavana, ja nyt seitsenkymmenvuotiaana oli hänellä upea syytinkirakennus keskellä kylää. Hän oli aina katsellut ympärilleen viisain tarkkaavin silmin ja tiesi että maailman meno on kudos typeryyttä ja kevytmielisyyttä, raukkamaisuutta ja rikoksellisuutta ja että se aina kantaa hedelmänään kurjuuden, kunnottomuuden, ja epätoivon. Mutta sattuipa ukko terävillä silmillään näkemään pitkän Jörnin peltotöissään, niin ilmestypä hän usein tehtyään jonkun hyvän harppauksen syvien oijen ylitse yht'äkkiä viisaine parrattomine kasvoineen ja hiukan harmaantuneessa tukassaan, joka riippui aina takinkaulukseen asti, hänen vierelleen ja rupesi hieman kimakalla varovalla äänellään juttelemaan maanviljelijäkokemuksistaan; sitä kuunteli Jörn hartaana, kuin harva kirkossa. Tämä oli hänen evankeliumiansa näinä vuosina. Tehdä työtä ja pysyä raittiina ja säästävänä ja hoitaa talouttaan hyvästi: se oli hänelle "iloista sanomaa."

Kun hän joskus myöhempinä vuosinaan sattui kulkemaan Uhlin peltujen ohitse ja hänellä oli joku lapsistaan mukanaan, niin tapahtuipa usein että hän nosti keppiään ja osoitti jotakin pellonpalasta: "Katsos tuolla kolmannella saralla, siellä näytti Dreyer-ukko muinoin minulle kuinka vako pitää ajaa." Tai tähän tapaan: "Katsos, poika, siellä missä nyt kasvaa herneitä, siellä minä olen ensimmäisen kerran itse niittänyt eloa, siinä vieressä ojan partaalla opetti Dreyer-ukko minut teroittamaan viikatetta. En ollut silloin vielä täyttänyt seitsemäätoista. Nisu oli tuleentunut, mutta ei voinut mistään saada niittoväkeä. Kyllä sinun täytyy itse nyt ruveta, Jörn, sanoi ukko silloin. Ja kun rupesinkin, tuli hän itse viikatteineen, joka oli hyvässä ruosteessa, ja niitti rinnallani auringon laskuun asti. Silloin oli viikatteensa kirkas. Perästäpäin laski hän välistä leikkiä siitä: 'En tahtonut olla sinua huonompi'. Minä

naurahdin silloin aina vastaan ja sanoin puolestani: 'Enkä minä Teitä'. En ole ikinä eläissäni nukkunut niin hyvästi kuin sinä yönä."

Isälle ja vanhemmille veljille kävi hän päivä päivältä vastenmielisemmäksi. Hän oli heille alituisena omantunnon moitteena. Epävarmuus, jolla kuustoistavuotiaana vielä aina arvostelee vanhempain perheenjäsenten toimia ja menettelyä esti häntä toki osoittamasta ilmeistä ylenkatsetta. Päinvastoin: hän pysytteli arkana heidän läsnäollessaan, ei vastannut sanaakaan, kun he pilkkailivat häntä, ja punastui, jos he sattuiivat näkemään, kun hän teki työn, joka oikeastaan olisi kuulunut heille. Hän punastui omasta ja heidän puolestaan. Mutta juuri tuo arka alakuloinen olo ärsytti heitä, ikäänkuin olisivat he siinä lukeneet salaisen syytöksen itseänsä vastaan.

Kun hän harmaansinervässä työpuvussa, joka avuttomana roikkui pitkäkoipisen pojan yllä, kulki talon ja ulkokuonerakennusten väliä, niin tapahtuipa toisinaan, että isänsä, joka juuri istui rattaillaan kaupunkiin lähdössä, nosti piiskanvarttansa ja osoitti häntä toisille veljille puhuen pehmeällä, täyteläisellä ja nauravalla äänellään: "Onpa tuokin miehiään! Siitä olisi tullut maavouti! Vaikka saisin kymmenen taalaria, niin enpä totta vie sallisi tuon koipeliinin istua vierelläni rattailla ja ajaisi hänen kanssaan kaupunkiin! Onko tuo tuommoinenkin Uhl'in poikia?"

Kun isä sitte oli lähtenyt, rupesi Hannu: "Kuuleppa sinä, minulla on omat tuumani päästäkseni Uhlin isännäksi. Et sinä kumminkaan naisista välitä, ja jäät elämäsi ajaksi yksivaljakoksi, nurkassa kyyröttäjäksi ja työmyyräksi. Jää sinä tänne taloon minun luokseni! Pidän sinua niin hyvästi kuin vaan haluat, ja hoidan, kun olet raatanut itsesi jäykkäjäseniseksi."

Mutta Heikki sanoi lyhyesti: "Mepä pidämme ensi vuonna yhtä renkiä vähemmän ja juomme palkan."

Iltasin istuivat Jörn ja Elsbe Wietenin kanssa tuvassa. Wieten oli viime vuosina käynyt hiljaisemmaksi ja alakuloisemmaksi, varsinkin siitä saakka, kun Fiete Krey oli heittänyt syytöksensä häntä vastaan silloin pihalla. Hänellä oli semmoinen kummallinen muisti ja niin vahva mielikuvitus, että kaikki tapaukset, jotka hän elämänsä kuluessa koskaan oli nähnyt tai joista hän oli kuullut, olivat elävinä läsnä hänelle aina yhtä selvinä ja kalpenemattomina kuvina. Aikaisemmin, nuoruudessaan oli nuoruuden hilpeämielisyys auttanut häntä, niin että hän voi kuvista, jotka olivat hänen ympärillään, ottaa esiin ainoastaan kirkkaat ja ystävälliset ja jättää synkeät ja surulliset syrjään. Mutta vähitellen vanhetessa, tunkivat synkeämmät esiin. Hän saattoi pitkiksi hetkiksi, siinä kun hääräili askareissaan jäädä istumaan ihan liikkumattomana ja tuijottaa eteensä hiljaisiin, surullisiin kasvoihin. Semmoisina hetkinä kulkivat menneet päivät kuva kovalta hänen sieluansa, hän näki milloin raskaan, painavan teon, joka yhdessä ainoassa päivässä musersi kokonaisen perheen onnen, milloin taas vaikean surun, joka vuodet vuosien jälkeen hiipi ja jäyti huoneessa, milloin näki hän armaat, puhtaat silmät, joista kyynelvet viljavina valuivat, milloin taas kovat leppymättömät kasvot, joilla vihan tuli leimui. Niin kulki kuva kuvan jälkeen sieluansa ja hän näki ne tahtomattaankin. Sittemmin, kun hän oli hyvin vanha jo ja hän sai rauhassa asua hiljaisessa Aulankotalossa, kalpenivat kuvat ja hän sai taas levon.

Jörn istua uurotti nyt illat ajatuksetonna ja sanatonna, oli lävitse väsynyt raskaasta työstä, ei virkannut sanaakaan ja lähti aikaiseen levolle.

He olivat ikävää seuraa pienelle vilkkaalle Elsbelle, jossa päivä päivältä heräsi yhä tulisempänä, selvempänä ja voimakkaampana ajatus, jonka hän jo lapsena oli lausunut: Minun täytyy saada pitää jostakin.

Vanhemmat veljet olivat kutsuneet etuhuoneihin seuran ystäviä. Muutamia iloisia tyttöjä oli seurannut mukana. Joka kerta kun väliköltä käsin kuului tänne asti, jossa nämä kolme äänettöminä istuivat, melua tai hillittyä tytön naurua, kohotti tyttönen joka kerta kaunista tummakiharaista päätään, jonka nuorekkaat kasvot vielä olivat niin hentopiirteiset ja lapsekkaat, ja tähysteli levottomana ovea kohden. Silloin muutti Jörn meluavasti asentoa, tai sanoi hän jotakin, kääntääkseen tytön huomion ovesta. Mutta hän nousi levottomana ylös ja meni milloin ikkunalle milloin ovelle. Joskus aukasi hän ovenkin ja katseli ulos. Silloin kuului kaksi levotonta ääntä pöydältä käsin: "Elsbe, älä lähde! Sulje ovi, Elsbe!" Painunein päin palasi hän silloin aina pöydän ääreen ja ajatteli: "Olisinpa minäkin kerran täysi-ikäinen, olisinpa minäkin kerran täysi-ikäinen!"

Sunnuntai edelläpuolenpäivät hääräili Jörn tallissa tai käväsi tuvassa katsomassa, missä sisarensa oli. Vasta illalla, kun sisar oli lähtenyt jonkun yhtäikäisen ystävättärensä luo, oli hän kolme, neljä tuntia vapaa. Silloin istui hän joko yksikseen huoneessa, tai istui hän toisella puolen tietä Jasper Kreyn matalan katon alla.

Jörn Uhl! Kuka on niinä päivinä, jolloin ihmisen mieli on pehmeä niinkuin vaha, kuka on niinä päivinä ollut sinun muodostajasi? Kuka oli johdattajasi niinä päivinä, jolloin vanhemmat eivät enää voi meitä ohjata, jolloin toisetkaan eivät tartu ohjaksiin, jotka laahaavat jäljissämme, ja jolloin me nelistämme eteenpäin tietä, joka vie elämän markkinoille, sille torille, jolla kohtalo niin vakavana on astuva

eteemme ja kysyvää meiltä: "minkä arvoinen olet?" Sillä niinhän on elämässä: aina kaikissa elämäntiloissamme on meillä varmat johtajamme ja neuvojamme, vanhempamme, koulumme ja lakimme, kokemuksemme, vaimomme, huolestamme ja vaivamme; mutta niinä vuosina juuri, jolloin kevätmyrsky kevätmyrskyn jälkeen riehuu nuoren varttumattomuutemme ylitse, niinä vuosina juuri olemme hoivatta ja neuvotta. Hei, kuinka silloin rasahteli! Ja kuinka lehdet lentelivät! Siitä on meillä jälkeensä arvet sielussamme ja lehvistömme riivitty.

Vanha Dreyer oli Jörn Uhlin opettaja kaikissa käytöllisyyteen kuuluvissa asioissa, mutta Jasper Kreypä taas on ollut hänen ohjaajansa elämäntieteiden avaruilla, poluttomilla taipaleilla. Klaus Uhl istuskeli ravintoloissa ja jutteli kaiken maailman asioista ja tiesi ja tunsikin kaiken. Mutta hänen poikansa täytyi käydä pienen kummallisen Jasper Kreyn tykönä ja hänen matalan olkikattonsa alla oppia itsenäistä mietiskelyä, sieltä hän nouti ensimmäiset elämäntieteensä. Näiden hetkien merkitys oli sitä suurempi kun tässä mies ja nuorukainen kumpikin pitivät toisiansa melkein tasavertaisina ja sentähden saattoi syntyä todellisia varsinaisia väittelyitä heidän kesken. Missä olemme saaneet enemmän oppimme? Koulupenkiltäkö? Vai luentosaleissa? Vai professorien luona? Olemme oppineet enemmän, kun olemme menneet ulos vapauteen ja yrittäneet omin siivin lentää, niin hyvin tai huonosti kuin se sitte kävikin.

Jasper Kreyllä, kuten kaikilla Kreijeillä, oli entisyytensä. Nuorena oli hän, niihin aikoihin, kun kansa välttämättä vaati osallisuutta hallitukseen, ollut Yläsaksassa. Eipä ollut Wentorffin Jasper Kreyn onnistunut pysytellä osaaottamattomana katselijana siinä. Eipä onnistu ylälaan kellekään Kreylle koskaan pysyä puolueettomana. Niinpä oli hän palannutkin jonkun ajan kuluttua Wentorffiin takaisin, jonkun verran kuumenneena, jonkun verran hengästyneenä, jonkun verran nolona, lyhyesti, ikäänkuin se, joka on heitetty tanssisalasta ulos, ja joka sitte katsahtaa kerran ympärilleen ja lähtee edelleen, tekeytyen ikäänkuin ei olisi mitään tapahtunut.

Jos hän olisi jäänyt naimattomaksi, tai edes jonkun verran vitkastellut siihen menemisellä, olisi hän kai uudelleen lähtenyt maailmalle, ja olisi arvatun taitavuudellaan jotakin toimittanut, olisipa ehkä saanut omaisuuttakin kokoon, nyt hän sen sijaan nolon kotiinpaluunsa painostamana vielä meni naimisiin, ja sattui jonkinlaisessa epäselvässä halussa saada suitset päällensä, valitsemaan erään varsin yksinkertaisilla hengenlahjoilla varustetun tytön, joka lisäksi oli niin pikiintynyt Sankt Marieniin, että sai koti-ikävänsä kohta, kun kototalon savupiiput katosivat näkyvistä. Tuli lapsia, tuli sairautta, tulivat jokapäiväiset huolet. Hän oli nyt päivätyöläisenä Uhlilla ja tiesi jo sitten kauan, ett'ei hän muuksi tulekkaan. Talvisena, työttömänä aikana teki hän luutia, harjoja ja hevos-sukia, ulkonaisesti oli hän ihan kuin toisetkin.

Mutta välistä puhkesi vanha levottomuus ilmi. Joka lastenjuhlanä, silloin aamun lähetessä aina, kun hän oli ruvennut puhumaan totuuksia naapurilleen Klaus Uhlille ja ennustanut hänelle puutetta ja kuolemaa, silloin rupesi hän laulamaan sitä samaa vanhaa laulua, jota hän muinoin joskus oli laulanut Frankfurtin kaduilla ja myöhempinä vuosinaan, kun tulivat valtiopäivämiesvaalit, kävi hän niiden aikana aina kuudessa tai kahdeksassa perheessä, jotka olivat valtiollisesti kypsytettyjä tai väliäpitämiä, ja neuvoi ja teroitti mieliä.

Ulkonaisesti oli hän ihan kuin toisetkin, mutta sisällään oli hänellä yhä entiset kirjavat ajatuksensa. Kun nämä ajatukset olivat sangen vahvassa ristiriidassa vaatimattoman suruisan todellisuuden kanssa, joutui hän asemaan, josta hänen piti vapautua joko siten että hän katsoi maailman menoa katkeroituneena ja teki karvaaksi oman ja omaistensa elämän, tai että hän hyväntahtoisella hymyilevällä pilanteolla laski leikiksi omat vikansa ja ajoi toistenkin peltojen ohitse näyttäen kullekin viljelijälle, kuinka nurinkurisesti hän talouttaan hoiti.

Hänen talonsa seinämällä istuivat he monta sunnuntai-iltapuolta ja puhelivat maailman menosta. Kreyn vaimo istui sisällä tuvan avonaisessa ikkunassa, lapset palasivat leikeiltään Ringelshörnillä ja menivät hiljaa levolle. Vanhin niistä, August, joka kangerti puheessaan, ja jolla koulussa oli huono menestys, istui ovella lavitsalla, kasa hienoja, valkoisia lastuja ympärillään ja veisteli näperteli pyykinpitimiä ja makkaratikkuja, joita hän sitten myi omaan laskuunsa. Hän oli lahjoiltaan yksinkertainen kuin äitinsä, eikä välittänyt kuulla mitä isänsä jutteli Jörn Uhlin kanssa. Hän ei ripillepäästyään enää koskaan käynyt kirkossa, ei hän senjälkeen ollut aukaisut yhtään kirjaakaan tai sanomalehteä. Niinpä eli hän henkisesti yksin siitä, minkä hän oli esi-isiltään perinyt, ja siitä, mitä sattui kuulemaan ja näkemään kauppamatkoillaan. Niinpä hän käyttäen säästeliäästi niukkoja hengenlahjojaan ja tarkistaen huomionsa ainoastaan siihen, mikä oli hänen näköpiirissään, ja mikä tapahtui parin penikulman piirissä ympärillä, ja jättäen ajatuksistaan kaiken, joka oli sen ulkopuolella: uskonnon, politiikan, päivän uutiset, vähitellen sai silmänsä sangen teräviksi huomaamaan sen, joka oli eduksi hänen vaatimattomille olosuhteilleen, ja elätti hän myöhemmin itsensä ja perheensä hyvästi ja meni, muuttumatta huonoksi tai pahatapaiseksi monen entisen koulutoverinsa ohitse, joka kyllä oli oppinut paljon enemmän kuin hän, mutta joka hajoitti harrastuksensa sillä että huolehti jokaisesta uutisesta, jonka sanomalehdissä luki tai kylällä kuuli.

"Jörn", sanoi Jasper Krey, "mitä sanotaan Vanhassa Testamentissa? Sinä et tietysti tiedä sitä. Te Uhlit ette tiedä sitä. Siellä sanotaan, että joka viideskymmenes vuosi on kaikki omaisuus jaettava uudestaan. Te Uhlit olette jo aivan liika kauan maillanne; nyt pitäisi meidän Kreijienkin kerran saada rehennellä teidän leveillä, lihavilla vainioillanne. Minäpä sanon sinulle: me menestyisimme paljoka paremmin teidän kartanoissanne, kuin te meidän hiekkatilkkuillamme. Haluaisinpa kerran nähdä teitä, Jörn, isäntinä meidän hiekkapelloillamme! Kuvitteleppas vaan omaa isääsi esimerkiksi koiravaljakollaan kauppatietäjällä. Kuuleppa, Jörn! Hän tulisi tyköni taloon. Kumartelisi, kiertelisi itseään sinne, kiertelisi tänne: 'Herra Krey, herra Krey!' Silloin katselisin minä häntä näin'ikään ylhäältä alas ja sanoisin: Ei minulla ole semmoisiin aikaa nyt, Uhl! Menkää emännän puheille!"

Vaimonsa huusi ikkunasta: "No, älä nyt höperöitse, Jasper."

"Jätä nyt, Trina! — Kuuleppa, Jörn, jos avaat suusi länsituulta vastaan ja ahmit sitä itseesi niin paljon kuin tarvitset, silloin ei tule kukaan ja tiuskase sinulle: 'Kuule, älä sinä! Se on minun tuultani!' Mutta jos sinä menet jonnekin ja rupeat otsasi hiessä kuokallasi vääntämään maata niin paljon kuin tarvitset saadaksesi itsesi ja lapsesi ravituiksi, niin kohta on siinä joku sanomassa: 'Älä koske. Se on minun maatani!' Jörn, ihmisen keuhkot ja vatsa, niille on Jumala antanut oikeuden tulla ravituiksi. Jos sinulla on ravinto ja vaatteet, niin tyydy siihen. Jos joku viisaudellaan ja ahkeruudellaan saavuttaa enemmän kuin mitä tarvitsee ravinnokseen ja vaatetukseksi, niin olkoon se hänelle sallittu."

"Niinpä niin", vastasi Jörn, "sitä en minä pysty ajattelemaan selväksi."

"Etkö? Ja sinulla sentään on semmoinen pitkä mietiskelijän nenä. Vai eikö ole maata kylliksi, tai eikö hallituksella ole valtaa? Kuinka paljon on Schleswig-Holsteinissa maata, jota viljellään huonosti. Maa tuottaisi kahtavertaa runsaammin, jos se olisi työntekijän käsissä."

"Ethän voi luulla", tuumi Jörn, "että kaikki työntekijät olisivat ahkeroita ja säästäviä ja raittiita. Oletko unohtanut, kuinka sinulle itsellesi kävi 1,200 markkasi kanssa?"

"Oh, älä nyt semmoisista muinaisista!"

"Minä!" sanoi Jörn ja löi pitkällä kädellään polveensa. "Jos minä tänäpäivänä, vaikka olenkin vasta seitsemäntoista vanha, saisin 10,000 markkaa, niin luuletko sinä että tuhlaisin siitä turhuuteen yhtään ainoatakaan markkaa?"

"Vaiti nyt", vastasi Jasper Krey, "puhutaan jostain muusta."

Silloin kuului tuvasta, vuoteelta käsin kova, muriseva ääni, ikäänkuin illalla hiljalleen heräävä ukkonen. Kohta jälkeen näkyi Trina Krey yönutussa ikkunassa. "Kerronpa nyt kerrankin sinulle juurtajaksain koko jutun, Jörn."

"No, kuunteleppa sitä!" sanoi Jasper Krey ja nyökäytti päätään Jörn Uhlille.

"Me saimme siis aivan oikein periä 1,200 markkaa tati Stinen jälkeen, joka oli kuollut. Hänen sisarensa, vanha Trina, elää vielä. Me noudimme rahat itse virastosta, muistan sen vielä, niinkuin olisi kaikki eilispäivänä tapahtunut, hän tuossa satoi kaikki ne koreat kultarahat yhteen nenäliinaan. Gutendorffissa istuuduimme me nummelle ja laskimme rahat uudelleen, sillä kun virastossa oli rahat meille laskettu, oli silmiämme vielä huikaisuut."

"Niin noh, ensin pysyi hän kylläkin järkevänä. Mutta muutaman päivän perästä huomasin minä ettei hänellä ollut ruokahalua yhtään enää, sitäpaitsi tuli hän keskellä päivää kotia työstään, avoi lippaan ja rupesi laskemaan rahoja. Öisin ei hän saanut unta."

"Niin meni kahdeksan päivää, ja tila muuttui pahemmaksi vaan. Hän istui tunnittain ylhäällä vuoteessaan, lopuksi nousi hän ylös ja meni istumaan lippaan ääreen. Minä nukahdin silloin taas. Kun aamu rupesi valkenemaan, ja minä taas aukasin silmäni, silloin istui hän, sanon minä, istui puolipukeuneena lippaan edessä, polviensa välissä iso hakkuukirves."

"No niin ja, arvaat että minä säikähdin hyvänpäiväisesti. Minä rupesin pelkäämään, että hän menisi vallan sekaisin ja sain houkutelluksi hänet viemään rahat säästöpankkiin. Silloinhan ei hänen enää tarvitsisi pelätä mitään, siellähän oli rautaiset rahakirstut, joissa olisi seitsemättoistat lukot ja mitä kaikkea puhelin. Ensimmäinen hän ei millään muotoa tahtonut suostua, mutta lopulta vei hän ne sinne, ja sai sijaan semmoisen pienen keltaisen kirjan."

"Mutta silloinpas kaikki hulluksi muuttui! Mitä kaikkea minun täytyi kokea siltä, Jörn! Hän luki uudestaan ja uudestaan kirjan lävitse ja väitti että toinen lause sylkee toistaan päin silmiä siinä. Näkyi selvästi että kaikki olisi sulaa petosta, ja muutoinkin, jos olisi kaikki niinkuin olla pitäisi, niin pitäishän

toki kirjankin olla ainakin yhtä paksun kuin virsikirjan, eikä tuommoisen ohutkinttuaisen nälkäkurjen. Viimein, yhtenä yönä, kun hän oli noussut ylös hakemaan kirjaa, eikä kohta löytänyt sitä, karkasi hän minun kimppuuni ja sanoi että minä olin varastanut sen. Silloin sanoin minä hänelle: mene noutamaan rahat takaisin. Sen teki hän kohta.

"Ja nyt, Jörn, mitä luulet nyt tulleen? Juotiin, Jörn! Pelattiin, kirkuttiin, riideltiin minun kanssani, Uhlin kanssa, lasten tähden opettaja Peters'in kanssa, kotona kuin markkinat. Muistatko vielä kuinka seisoi Uhlilla lantatunkiolla ja hosuit ympärillesi tarikolla ja huusit yhtäpäätä: 'Minä olen Jasper Krey Wentorffista!' Yksikään ihminen ei ollut sormellakaan kajonnut sinuun. Ja muistatko vielä, kuinka palasit kaupungista selässäsä kirstullinen viinipulloja ja aijoit ruveta pitämään valtiollisia kokouksia. Me ja viina! Ja politiikka! Ja muistatko vielä, kuinka seisoi tuolla ja löit kukkaroasi veräjän tolppaan ja kirkuit: 'Jasper Kreyllä on rahaa!' Olipa sekin vuosi, Jörn! Tuskassa ja pelossa istuin joka päivän. Jälkeenpäin, kun rahat oli juotu, eikä hänellä enää ollut mitään huolta niistä ja tiesi että hänen taas täytyi tehdä työtä, sitte meni taas kaikki mukiin hänen kanssaan: hän huolehti taas niinkuin toisetkin vaimonsa ja lastensa puolesta. Fiete oli silloin viisvuotias, Jörn. Ah, Jörn, missä ollee Fiete nyt tällä haavaa!"

Hän sulki ikkunan.

"Loisinpa vetoa", tuumi Jasper Krey, "jos joku tarjosi hänelle: tässä on 1,200 markkaa ja tässä juttu niistä 1,200 markasta, niin valitsisi hän jutun. Minä ylpeilen toisinaan hiukan, Jörn, enkä erittäinkään aseta Trina Kreyn henkisiä lahjoja varsin korkealle. Mutta kun muistan tämän jutun, ja varsinkin, kun hän joskus itse kertoo sen minulle taaskin, silloin tunnen itseni jotakuinkin vaatimattomaksi. Ne rahat tulivat liika odottamatta. Sitä oli sitäpaitsi liika paljon: 1,200 markkaa. En ollut valmistautunut semmoiseen. Mutta kun toinen täti kuolee, hän, joka lähenee kahdeksaakymmentä, silloin saat nähdä, kuinka hyvästi osaan rahoja käsitellä."

"Turhia", sanoi Jörn, "tulet taaskin ahdistukseen, ja päästäksesi siitä, juot rahat."

"Mitäh?" kysäsi Jasper Krey ja katsahti vierustoveriinsa pitkään ja moittivasti. "Tottahan sitä joskus järkiinsä myöskin tullaan!"

"Hjaah, moni kyllä", virkkoi Jörn, "mutta eivät läheskään kaikki." Hän katsahti raskaissa ajatuksissa Uhlia kohden, joka näkyi toisella puolen tietä saarniensa ja poppeliensa varjossa.

Niin juttelivat he monta iltaa. Ikäänkuin epäkokoinen koirapari, joka yhdessä käy kentän yli. Jasper Krey aina edellä, nokka joka taholle, koira iloisesti haukkuen, Jörn Uhl takana, muristen, väliä hänkin hiukan haukahtaen, mutta aina varovana, epäluuloisesti tarkkaavana ja tähystelevänä, toinen kun oli semmoinen varomaton ärhäniska. Varovaksi ja arvelevaksi on Jörn Uhl jäänytkin koko elämäkseen.

Sitte hämärtäessä tuli isäntärenki molempien tyttöjen kanssa tietä. Isäntärengillä — hän oli sama Harke Siem, josta sittemmin tuli radanvartija, ja joka esti junaonnettomuuden Hampurin lähellä sillä että juoksi palavassa takissa junaa vastaan ja sai sen siten seisautumaan särkyneen radan kohdan eteen — tällä Harke Siemillä oli harmoniikka kainalossa, ja sai hänkin sijaa penkillä, vaikkei siinä enää ollutkaan tilaa vapaasti liikuttaa käsiään. Tytöt istuivat tien vierelle viheriään ruohostoon. Harke Siem soitti ja liikkutti siinä silmät puoliummessa soiton mukaan niin raskaasti päätään, ja näytti niin saamattomalta, ettei hänestä olisi uskonut mihinkään ripeään tekoon.

Sitte rupesivat he puhelemaan naapurin vainioista ja naapurin tyttärestä. Senjälkeen koulunopettajasta ja kirkkoherrasta, sitte Hampurista ja kuninkaasta, lopuksi kuolemasta.

Kuu näkyi poppelin latvojen ylitse ja lumikko juosta livisti tien poikki.

Samana iltahetkenä istui Hampurissa, muutaman korkearakennuksisen kadun varrella, aivan Pietarinkirkon vierellä, eräs nuorukainen eräässä kirjakaupassa ja odotteli vanhimpana oppilaana, tavallisen myyntiajan jälkeen, ilmestyisikö vielä joku myöhästynyt ostaja. Hän oli papin poika Lüneburgin kankaan rajamailta, oli saanut kasvaa vapaasti ja oli aikaisin joutunut riitaan latinan kanssa. Mutta saksankielisistä kirjoista hän piti, ja sitä enemmän, mitä kirjavampia ne olivat. Isänsä oli silloin toimittanut hänet kirjamyymälään Pietarinkirkon luona, joka oli kirjoja täynnä lattiasta lakeen saakka. Hän oli mielellään mennyt sinne, mutta pianpa selveni, ett'ei tämäkään vielä ollut hänen oikea elämänihanteensa. Kirjoja löytyi yllinkyllä, ja hän sai kyllin selailta niitä, saipa hän iltaisin toisinaan ottaa jonkun niistä, joka miellytti häntä, mukaansakin, ja lukea sitä, mutta kaikki muu puuttui, puuttui ikäänkuin oikea side niiltä kirjoilta: avara kangas ja harmaat heinäladot ja leikkikenttä santanummella. Silloinpa tuli nuorukaiselle ankara koti-ikävä.

Niinpä istui hän tänäkin iltana myymälän perällä kulmauksessa, jonka portaat muodostivat, ja luki

muuatta kirjaa, jonka nimi oli: "Varpuskadun historia" ja jonka eräs Wilhelm Raabe oli kirjoittanut, hän luki ja luki, eikä enää ollut Hampurissa, oli kaukana Pietarinkirkosta ja leikki olkikattoisen pappilan luona, kiipesi koivuun, joka kasvoi vallin Vierellä ja katseli kauas yli maiden lähimpää kirkontornia. Silloin aukeni myymälän ovi ja nuori, hänen ikäisensä työmies, voimakas lyhytkasvuinen nuorukainen, joka oli pukeunut harmaaseen työpukuun, ja jolla oli pyöreät verevät kasvot, virkeät uskaliaat silmät ja punerva tukka, ilmestyi tiskin ääreen ja katsahti häneen. Kun lüneburgilainen hitaasti nousi ylös, latoi ostaja melkoisen kasan hopeakolikkoja pöydälle ja sanoi: "ottaisin tämän edestä kirjoja."

"Kirjoja?"

"Niin juuri, kirjoja! Kirjoja! Tiedättekö, onko joku Theodor Storm kirjoittanut mitään kirjaa?"

"Storm? On kyllä. Se on kirjoittanut novelleja."

"Novelleja? En tietä, mitä ne ovat, mutta pelkään ett'eivät ne ole niitä kuin tarkoitan. Tahdon puhua suoraan. Olen juoksupoikana täällä eräässä liikkeessä, täällä Heikinkadulla ja olen odottanut, että kerran saisin tavata teitä kahdenkesken. Asia on näin: meillä on siellä kotona eräs vanha tyttö, oikeastaan on hänen nimensä 'Penn', mutta hän tietää niin uskomattoman paljon että on ruvettu kutsumaan häntä Älypää Wieteniksi. Tämä sama Älypää Wieten nyt on aina väittänyt että muuan Storm ja Müllenhoff yhdessä olisivat aikoneet kirjoittaa jonkun kirjan. Itse hän ei kyllä paljoakaan odotellut niistä, mutta jos he kumminkin olisivat sattuneet saamaan toimeen jotain, niin sen kirjan tahtoisin ostaa. Tässä on rahat. Niitä on kuus' preussilaista."

Kirjakauppa-oppilas Pietarin kirkon viereltä vaipui istumaan konttoorituolille ja jäi suurin silmin tuijottamaan tuohon merkilliseen ostajaan. "Storm ja Müllenhoff? Mutta mistä siinä kirjassa oikeastaan pitäisi puhuttaman?"

"Noh... sanoakseni lyhyesti sen... kuinka tullaan viisaaksi ja rikkaaksi. Siitä juuri."

Silloin nousi lüneburgilainen seisaalle ja sanoi kovalla äänellä: "Semmoista ei ole. Ei! Kaikkea muuta! Tulla jostakin kirjasta viisaaksi? Tuhmaksi voitte tulla, sen sanon teille, monesta kirjasta. Ja mielettömäksi toisista. Ja toisista surumieliseksi, toiset taas saavat nauramaan. Voi muutamista löytää neuvoja yhteen ja toiseen asiaankin, se on totta. Mutta kuinka tulla viisaaksi ja rikkaaksi? Ei, semmoisia kirjoja ei löydy... Mitäkö Storm on kirjoittanut? Odottakaas hiukan... katsokaas tässä on yksi. Tämän kirjan hän on kirjoittanut. Siinä kerrotaan hyvistä ja syvämielisistä ja uneksuvista ihmisistä. Hän on yksi meidän suurimpia runoilijoitamme."

Ostaja puisteli päätään ja purasi hampaansa yhteen ja tuijotti pöydän pintaan. "Ehkä Wieten sitten??... on ollut oikeassa hänestä siinä, ettei hänestä ole mitään kunnollista tullut."

Lüneburgilainen sysäsi kirjat, jotka olivat edessään, puoleen. "Minun ajatukseni", alkoi hän, "on tämä: Katsokaas, tuoss' on kirjoja ylhäältä alas asti, rivi rivin päällä, ne voitte te lukea kaikki, ja jälkeen olla yhtä tuhma, joll'ei tuhmempi kuin ennen. Kirjoista ei viisaaksi tulla, viisaaksi tullaan siitä, minkä itse kokee. Oletteko Lüneburgin kankaalta?"

"En, olen Dithmarschista."

"Yhdentekevää. Jos saisin minä neuvoa teitä: Tehän tahdotte rikkaaksi ja viisaaksi? Silloin lähtekää sinne, jossa ei kirjoja löydy... Kirjoja? Tiedättekö: Joll'ei minulla olisi isääni, ja ell'ei äitini itkisi silmiänsä hoki, niin lähtisin Ameriikkaan, totisesti, sen minä tekisin. Ja onnetonta sitä joka silloin kurottelisi kirjojaan minulle."

"Niinkö!" sanoi Fiete Krey. "Niinkö! Vai se on teidän ajatuksenne. No niinkin!" Hän nyökäytti päättävästi päätään, kokosi rahansa ja pani taskuun uhkaisin. "Isä ja äiti eivät minun perääni kysele. Rikkaaksi tahdon, yhdentekevää kuinka. Amerikasta olen kuullut sekä hyvää että pahaa. En ikinä mitään siinä välillä. Luulenpa että teen sen."

"Tehkää, tehkää, onnen veikko! Ja jos teille sattuu aikaa ja halua, ja jos asianne menestyvät, niin kirjoittakaahan huvin vuoksi kerran vanhimmalle oppilaalle Heroldin kirjakaupassakin. Mikä on nimenne."

"Minä olen Fiete Krey Wentorffista."

KAHDEKSAS LUKU.

Eräänä kesäpäivänä, oli elon aika lähellä jo ja lehmusten lehvistöissä riippuivat tertut kellervinä — asteli Jörn Uhl koulutalon ohitse olallaan aurankärki, jota hän aikoi käyttää sepällä. Silloin kimmahti hänelle puutarhasta karviaismarja lakkiin, ja kun hän katsahti, ilmeni Lisbethin valkea pää lehdiköstä; samassa kun hän jotakuinkin hämmentyneenä jäi paikalleen ja tuijotti sinne kohden, oli Lisbeth jo pujahtanut pensaikosta ja kiivennyt aidalle ja huusi sieltä matalalla äänellä: "Kuules Jörn tuleppa tänne."

Jörn katsahti ympärilleen, olisiko kukaan näkemässä. Mutta oli par'aikaa päivällisaika ja kyläntie ja talot kuin nukuksissa. Silloin otti hän lakin päästään ja astui lähemmä. Hän oli viime aikoina ainoastaan harvoin kohdannut Lisbethin, ja silloinkin vaan pikaisesti tervehtien rientänyt ohitse. Hän oli ollut ankarassa työssä, Lisbeth taas oli käynyt kaupungissa koulua. Hän oli ahertanut yksinäisillä vainioilla, oli astellut auran jäljissä pehmeässä mullassa, Lisbeth taas oli käydä sipsutellut kaupungin kapeita, siroja ja sileitä käytäviä. Hän asteli selkä kumarassa, oli muuttunut jäykäksi ja kankeaksi; Lisbeth taas oli tullut hienommaksi puvussa ja käytöksessään. Siitä hänellä olikin ollut hämärä tunto, ja sentähden hän olikin pysytellyt etäämpänä.

Lisäksi tuli, että luonto oli heidän kanssaan leikkinyt vanhaa iänikuista leikkiään. Oli irroittanut näiden kahden lapsen, jotka ennen koulupihalla ja Ringelshörnillä olivat olleet niin hyviä leikkikumppaneita keskenään, kädet ja vienyt kummankin omaan vieraaseen maailmaansa, kauas toisistaan, vienyt kummankin omiin kirjaviini uniinsa, oli hymyillyt vaan viisasta ystävällistä hymyään ja eroittanut liittyneet kädet. Niin se tekee aina. Sitte, vuosien jälkeen, kun se hiljaisessa yksinäisyydessä on kypsytännyt kummankin valmiiksi, vie se lapsensa yhteen taas, mutta silloin ne eivät enää kohtaa toisiaan leikkitoveruksina, kohtaavat sukupuolensa edustajina... Jörn Uhl tulee tänään yhteen Lisbethin kanssa. Mutta se kohtaus ei ole oleva mikään hyvä ja onnellinen kohtaus, sillä kumpikin ovat he valmistumattomat vielä, eivät ole lapsia enää, mutta eivät täysi-ikäisiäkään vielä, asustavat kumpikin omaa vierasta maailmaansa.

Lisbeth nojasi aitaukseen, ja kertoili toimitteliaasti että nyt hänellä oli pitkä loma-aika, kaupungin koulu lakkautettaisiin nyt, ja ennenkuin uutta ennätettäisiin perustaa, menisi pitkä aika. Joko hän oli kuullut, että hän aikoi opettajattareksi.

Ei. Ei hän ollut kuullut. Ei hän ollut ikinä kuullut että löytyikään mitään opettajattaria. Hän kysyi arasti, tulisiko hän piakkoin Elsbeä tervehtimään.

"Ah", vastasi Lisbeth ja heittäti päätään. "Elsbe on vuotta vanhempi kuin minä. Ja ne ovat aina niin toisellaisia. Ei minulla ole ketään, jonka kanssa minä voisin seurustella. On niin hirveän ikävää."

Jörn arveli että hänen sentään pitäisi tulla, Elsbe tulisi varmasti niin iloiseksi. "Niinkö luulet?" kysäsi Lisbeth epäilevästi. "Ja minä kun jo luulin, ett'ei Elsbe enää ollenkaan voi sietääkään minua. Hän oli tuonnoin, yhtenä iltana ikkunani alla, ajatteles, kun jo oli pimeä ihan, ja sanoi, etten minä ymmärrä vielä yhtään mitään, että minä olen ihan vallon lapsi vielä... Oletko meidän kanssamme, kun minä tulen teille?"

"En", vastasi Jörn, "minun täytyy aina olla työssä. Etkä sinä illalla saa tulla, silloin lähtisi Elsbe sinua saattamaan, eikä se olisi hyvä." Tyttö antoi päänsä painua ja mietti. "Mutta sinähän voit sitte tulla meille joskus."

Jörn säikähti semmoista ajatustakin. "Ei", vastasi hän, "se ei käy päinsä."

"Niin, mutta eihän sinun tarvitse tulla sisään. Tulet puutarhaan. Tulet tuolta takaa ympäritse. Isoisä ja iso-äiti istuvat silloin aina tuvassa ja lukevat."

Jörn heitti nopean katseen tyttöön. Hän näytti hänestä erinomainen suurelliselta ja ylhäiseltä, oli vallon ihme että ollenkaan olikaan maan päällä jotain niin siroa ja somaa. Mutta ei hän voinut kuvitella, että olisi mitenkään hupaista olla puheissa hänen kanssaan. Yhdeltä puolen se kyllä olisi hirveästi miellyttänyt, mutta toisaalta arvasi hän, että asia kävisi varsin hankalaksi. Tyttö pysyi sentään asiassaan: hänen piti tulla vaan. Hän otti asian niin luonnolliseksi, ja nyökäytti niin päättävästi päätään siihen, että hänen piti kuin pitikin luvata.

Koko iltapäivän ajatteli hän sitä, kuinkahan tämä ilta oikein oli päättyvä. Kuvaili hän semmoistakin mahdollisuutta, että tyttö muutta mutkitta lähettäisi hänet suoraa päätä pois, hän kun olisi niin ylen ikävä. Tämöinen mahdollisuus tuntui hänestä melkein hupaisimmaltakin. Mutta tuntuipa hänestä toisinaan mahdolliselta sekin, että hänen onnistuisi huvittaakin häntä, ja saada arvoa hänen silmissään. Juolahtipa mieleensä ruveta miettimään, mistä asioista hän oikein ottaisi puheiksi hänen kanssaan, ja keksikin hän yhtä ja toista. Hän päätti, että noin hieno tyttö etupäässä vaatisi oppineisuutta. Hän muisti muutamia keskusteluja opettaja Petersin ja papin välillä, joita hän oli kuunnellut kirjainsa äärestä. Hänen tietopiirinsä ei kyllä ollut ylen laaja, mutta sai hän sentään muutamia asioita kokoon, jotka näyttivät sopivilta. Aluksi päätti hän ruveta puhumaan uudesta höyrylaivareitistä Tanskaan, sitte ottaisi

hän puheeksi maanviljelyskoulut, joita siihen aikaan juuri oli ruvettu perustamaan, senjälkeen haudontakoneet kananmunia varten, ja lopuksi, joll'ei tässä riittäisi, rupeisi hän vielä puhumaan indialaisten tavasta polttaa leskensä, josta hän äskeisin oli lukenut muutamassa lehdessä, joka käärepaperina oli sattunut hänen käsiinsä kaupungista. Hän suunnitteli, että hän ikäänkuin sattumalta johtuisi näihin asioihin, alkaisi esimerkiksi näinikään: joko hän oli lukenut siitä, että... tai näinikään: mitä tuumi hän siitä että... tai näin: oliko hän kuullut että... ja latelisi sitte kaikki viisautensa esiin.

Hän lähti liikkeelle jo tuntia aikaisemmin, asteli ojien partaita ja tähysteli niiden pohjaan, ikäänkuin olisi hän jotain kadoksiin mennyttä karitsaa hakemassa, ja saapui siten puutarhan taakse. Siinä juoksi pieni kirkasvesinen puro, jonka ylitse oli viistoon heitetty lyhyt lepänrunko, lepän tukeva juurakko vesoi lyhyitä suoria oksia, jotka olivat torrollaan kuin pörröinen tukka, Lisbeth istui lepänrungolla melkein piilossa oksien takana ja heijutteli jalkojaan veden ylitse. Hän oli erinomaisen vakavannäköinen, ja nyökäytti surumielisesti päätään, kun hän kohteliaasti tervehti. Jörnin sydäntä löi niin, että hän, sensijaan että olisi reippaalla hyppäyksellä tullut toiselle puolelle puroa, kuten aikoi, astui sen ylitse pitkällä kömpelöllä askelella ja melkein jäi sotkeuksiin vetelään liejuun.

Hän vilkaisi pikaisesti tyttöön, ja tuntuipa hänestä kuin olisi tämän silmissä piillyt hymy, mutta samassa olivat kasvonsa jo taas niin suruisat ja vakavat, että Jörn ihan itsestään johtui indialaisiin leskiin, ja sattuipa hän onnistumaan aineenvalinnassaan. Tyttö kertoi, että hän juuri oli lukenut niin vakavista asioista. Poika kysäsi epävarmasti, olikohan tuo sitte niin välttämätöntä, lukisi ennemmin jotain hauskaa.

"Oi ei", vastasi tyttö, "täytyyhän oppia tuntemaan elämän surullisetkin puolet."

Sitte tiedusteli hän tarkalleen rovion muotoa ja pukeutuivatko naiset, kuolemaan mennessään, koristeihinsa. Hän piti, että se kaikki oli erinomaisen liikuttavaa, ja sanoi olevansa aivan valmis polttamaan itsensä, jos vaan hänen miehensä kuolisi, hän menisi nimittäin ainoastaan rakkaudesta naimisiin. Sitte johtui hän taas puhumaan niistä koristeista ja kävipä ilmi, että hänellä sattumalta oli rintaneula ja kellonvitjat taskussa. Jouluksi oli hänelle luvattu kello.

Tähän asti oli kaikki luistanut odottamattoman hyvästi, mutta nyt rupesi puhelu takertuskelemaan. He katselivat juoksevaan veteen, ja olivat vaiti. Tyttö ajatteli uhkamielissään ja epäystävällisenä: hän on sittenkin oikea moukka; Jörn taas toivoi olevansa tuhansia penikulmia paikalta. Hän koetti ja koetti kaivaa itsestään jotakin, jonka voisi lausua, mutta mikään ei näyttänyt sopivalta. Tyttö oli hänestä niin outo kuin olisi hän puhunut jotain vallan toista vierasta kieltä, ja ollut tuiki toisellaatuinen olento kuin hän. Viimein rupesi hän alakuloisena juttelemaan kahdesta varsasta, jotka joku päivä sitten olivat syntyneet. Mutta semmoista ei tyttö halunnut kuulla. "Mitä se minulle kuuluu?" kysyi hän ja nauroi. Ja nyt hänellä oli yht'äkkiä hupaisimmat luonnollisimmat lapsenkasvot. Hän näytti kaikki hampaansa, ja hiukset riippuivat korvan vierellä, yht'äkkiä tunsu hän entisen tyllityttinsä...

"No niin ja", virkkoi hän, "mistä sitten puhuisimme."

Silloin kertoi tyttö hänelle, mistä hänen koulutoverinsa juttelevat. "Ensin puhuvat he opettajista, sitte niistä tovereista, jotka juuri eivät satu olemaan läsnä, usein puhumme pojistakin, en minä sentään. Minusta se on aivan sopimatonta... Mutta kuule", huudahti hän, "sinunhan riippuu jalkasi vedessä."

Hän veti jalkansa ikäänkuin valkeasta. Mutta tyttö huomasi kohta, että nyt hän istui vallan onnettomana siinä. "Kuule", sanoi hän, "noustaan ja lähtään kävelemään. Niin ne kaupungissakin. Muutamat käyvät yläluokkalaistenkin kanssa." Jörn nousi tottelevasti ja katseli hänen monimutkaisuuksiaan siinä lähtöhommissa. Ensin antoi tyttö hänelle kultakorunsa, sitte kirjan, sen jälkeen järjesti hän pukuaan, vaikk'ei se ollenkaan olisi ollut tarpeen; sitte kysyi hän: "Juoksenko minä nyt sinua vastaan?"

Jörn vastasi: "Niin teit silloinkin, kun me pyydystimme kettua", ja asettui seisomaan kädet levitettyinä ja jalat tanassa, ikäänkuin olisi hänen pysäytettävä hevonen.

Tyttö nauroi vallattomasti hänelle: "Enpäs teekkään", sanoi hän, "rutistaisit minut kuoliaaksi pian." Sitte lähti hän sopivasti alas, huolellisesti suojellen hameenpalteitaan.

Nyt käyskelivät he matalain omenapuiden varjossa kapeita käytäviä edes ja takaisin, ja tyttö alkoi: "Sinähän et silloin muinoin tahtonut minun kanssani lastenjuhalle, muistatko vielä?"

"Jos isoisäsi olisi sanonut: 'lähde sinä Lisbethin kanssa', niin olisin mielelläni lähtenyt kanssasi. Mutta en uskaltanut itse sanoa sinulle sitä." Hän veti henkeään syvästi, kun hän oli saanut sanotuksi tämän, ja katsahti sitte odottavasti häneen. "Kuule, sanohan, jos nyt olisivat tanssit, tanssisitko sitte minun kanssani?"

"Paikalla. Alusta alkaen loppuun asti." Hän katsahti tyttöön. Hänen silmissään loisti koko hänen

vilpityn ihastuksensa.

"Niin vai!" tuumi tyttö. "Mutta sanonko minäkin jotain sinulle?...
Nyt en minä taas tanssisi sinun kanssasi."

Jörn antoi päänsä painua ja tuli hiljaiseksi. Hänestä tuntui niin luonnolliselta, ettei hän tahtonut tanssia hänen kanssaan.

Silloin muuttui tyttö taas kuin huhtikuun-ilma, puhkesi nauramaan ja sanoi miellytteliäästi: "Enhän minä sitä niin vakavasti tarkoita, kuules sinä. Luulenpa, että sittenkin tanssisin kanssasi. Mutta sinun täytyisi ottaa minusta niin, kuin ne kaupungissakin, ymmärrätkö, siten kohteliaasti ja keveästi... Mutta nyt sinun pitää lähteä takaisin jo. Minä tulen saattaman sinua raitaan asti, siellä sanomme hyvästit. Mutta tule sunnuntaina taaskin, istun tässä puulla ja odotan sinua."

Kun Jörn saapui raidan luokse, jättivät he hyvästit ja erosivat.

Niin kohtasi Jörn pienen leikkitoverinsa taas. Hänen ystävällisellä avullaan näytti Jörn Uhlissa kehityksen lapsesta nuorukaiseksi tapahtuvan luonnollisimmin ja armaimmin. Näytti kuin tulisi elämänsä, ainakin rakkauteen nähden, kulkemaan suoraa latua.

Elleipä vaan olisi kahdeksaa päivää myöhemmin sattunut se sannanajo!

Ellei sitä sannanajoa olisi sattunut, olisi Jörn Uhl päivänsä päätteessä saattanut kysyä: "Nuoruuden synti? Mitä semmoinen on? Olen nuoruudessa oppinut tuntemaan työtä ja vaivaa, en syntiä." Ei olisi hänen koskaan, kuten Jasper Kreyn ja kaikkien muittenkin, tarvinnut rutistaa otsaansa ryppyyn, kun muisteli sattunutta nuoruuden hairahdusta. Mutta, ikäänkuin täytyisi ihan aina käydä niin ja ikäänkuin täytyisi kaikkien, parhaimpienkin saada lokaa saappaihinsa ja tahroja takkiinsa, niinpä sattui tämäkin sannanajo, ja koko tuo eheä virheettömyys sai pahan repeämän.

Pahaa aavistamatta ajoi hän hiekkavankkureineen noin iltapäivissä Ringelshörnin sivua; puhalsi raikas merituuli ja taivaalla ajeli pilviä, se näkyi siellä yllä harmaana ja vaaleana ja sinisenä, yltäkirkjavana. Oli ilma semmoinen, joka saa ihmisen vetämään henkeään syvään ja vahvasti ja iloitsemaan siitä, että niin vielä osaa tehdä. Sen teki Jörn Uhlkin. Hän istui vankkuriensa laidalla, antoi jalkojensa heilua ilmassa ja myhähteli ja kyhähteli siinä tyytyväisenä tuulta vastaan ja katseli hiljaisessa mietiskelyssä tasaisen vaikenevan lakeuden ylitse; oli täydellisin kuva rauhasesta mietiskeliäästä talonpoikaispojasta. Kukaan ei olisi osannut aavistaa että tuo pitkäkoipinen, kapeakasvoinen nuorukainen tänä iltana vielä, joka jäsen vavahtelevana, oli saava nähdä luontoa itseänsä sen ihaniin ja peloittaviin, pohjattoman syviin ja tummiin silmiin.

Mutta kun hän oli sivuuttanut Ringelshörnin, näki hän Telse Dierk'in, jota paikkakunnalla kutsuttiin Hiekkatyöksi, talonsa lähellä hiekkahautansa ääressä seisomassa. Tämä katseli muutamaa täysinkuormattua vankkuria, joka juuri taitti tielle, ja nojauti kepeästi lapioon, jolla oli auttanut kuormaa tehdessä. Kun hän kuuli Jörnin vankkurien räminän ja rätinän, käännähti hän ympäri ja huusi vastaan hänelle: "Sinäkö sieltä vielä tulet, Jörn Uhl? Tänne nyt vaan! Tulet aivan parahiksi minulle: en vielä olisi tahtonutkaan ruveta pyhää viettämään." Tyttö seisoi kellervän valkoisen hiekkaseinän edessä, joka oli korkeampi kuin hän itse, ja älykkäät silmänsä välkkyivät. Hän oli paljain jaloin ja näytti reippaalta, ikäänkuin olisi vastikään herännyt virkistävistä unesta. Samallinen oli hän jo ollut kymmenkunta vuotta, yhtä hoikka ja norja vartaloltaan ja korkearintainen, ja yhtä kirkassilmäinen, aina oli hänellä olennossaan ja käynnissään sama riipeä väsymätön norjuus.

Kymmenen vuotta sitten, kun hän vielä oli ihan nuori, oli hänen parhaana ystävättärenään erään naapurin ainoa tytär, jonka isällä oli pieni talonsa ylempänä, kun ensin meni ylös laaksoa, jossa Kultahete oli, ja siitä autiota ylänkölakeutta jalkapolkua myöten palasen kangasta. Eräänä päivänä meni tämä ystävättär sitte kihloihin muutaman ylänkötalonpojan kanssa. Molemmat nuoret olivat, kuten useinkin tapahtuu varsinkin ylänkömaassa, joutuneet yhteen puhemiestietä, siten nimittäin, että kummankin vanhemmat ja joku täti, jolla sattui olemaan taipumuksia naimiskauppojen säälimiseen, oli saanut molemmat vakuutetuiksi siitä, että heistä piti tulla pari, heidän omaisuussuhteensa ja muu asemansa kun sopivat yhtä hyvästi yhteen kuin heidän luonteenlaatunsaakin.

Nuori mies suostui tähän, hän oli vielä nuori, ja sydämensä oli tähän asti pysynyt mykkänä ja väliäpitämättömänä; eikä tyttöäkään, jonka hän markkinoilla joskus oli ohimennen kohdannut ollut hänelle vastenmielinen. Enemmän vaikutti häneen kuitenkin se, että veljensä, josta hän paljon piti, nyt voi yksin ottaa haltuunsa kototalon, joka olisi pitänyt jakaa, jos hän olisi mennyt naimisiin jonkun varattoman kanssa. Se taas ei olisi hyvästi käynyt päinsä, talo kun oli pieni ja mailtaan huono.

Oh kohtalon arvoituksenomainen hämärä tahto, ettei Telse Dierk, joka asui alempana marskillä hiekkahautansa vierellä, sattunut ennen häitä ollenkaan näkemään ystävättärensä sydämen valittua. Morsian pistäisi sentään aina tuontuostakin Kultahetteen kautta ystävättärensä luona alhaalla ja

kertoili monellaista rakastettunsa ulkonäöstä ja tavoista: millaiset hänen silmänsä olivat, ja hiuksensa ja käyntinsä, mikä mielipide hänellä oli siitä ja mikä tästä asiasta, joista hän hyväksyi jonkun, mutta toista moitti. Telse Dierk kuunteli hartaasti sitä, ja virkkoi joskus leikillään: "Vahinko, etten enemmän ole häntä tuntenut, luulen, että hän juuri olisi sopinut minulle." "Kuule", sanoi ystävätär siihen, "kuinka omituista! Juuri sitä olen minäkin ajatellut. Hän on koko olenoltaan niin ihmeesti sinun kaltaisesi, ja monasti on hänellä asioista aivan yhtä omituiset mielipiteet kuin sinulla. Tiedätkö: hän tahtoo ymmärtää kaiken yhtä tarkasti kuin sinäkin, hän puhuu yhtä vakaasti ja kauan kananmunasta, kuin pyhästä kasteesta."

Oli sallimuksen tahto myöskin että tuo terve voimakas tyttö, joka muulloin milloinkaan ei sairastanut, juuri häiksi kylmensi itsensä ja sairastui niin pahasti, että hänen täytyi jäädä häistä kotiin; vasta yhdeksäntenä häöpäivänä lähti hän pahaa-aavistamatta ylös nähdäkseen ystävättärensä uutta onnea. Silloin kohtasivat he toisensa ensikerran. Molemmat olivat kookkaita, kuten useastikin paikkakunnalla, mies tummanverevä mustassa kiharassa tukassa, tyttö vaalea kellervin hiuksin. He katsahivat toisiinsa ja säikähtivät, ikäänkuin olisivat nähneet aaveen. Ystävätär puheli yhtämittaa, kuvaili yhtäjaksoa koko häät; molemmat toiset olivat vaihi.

Kun alkoi hämärtää ja ilma muuttui pilviseksi ja sateiseksi, vaati ystävätär, joka oli ylpeä siitä että hänellä oli semmoinen elämänkumppani ja palvelija käskettävänä, että hän menisi saattamaan Telseä alas. Mies otti sanattomana lakkinsa ja lähti astumaan hänen takanaan. Kun he sitte kävivät vieremässä ja sade roiskui alas ja tyttö kapealla polulla asteli miehen edellä kellervässä liejussa, sattui tyttö aivan lähellä Kultahetettä horjahtamaan ja oli kaatua selälleen: silloin tarttui mies häneen ja pidätti hänen pystyssä. Kun kumpikin luuli, että pimeä salaisi sen, katsoi kumpikin vapaasti ja paljaasti toisen armaisiin kasvoihin. Mutta silloin syntyi aukkoja entäviin pilviin, ja niiden lomitse pilkistivät kuu ja tähdet, ne heittivät loisteensa silmältä silmälle, niin että kumpikin näki toisen avoimeen sieluun. Sinä hetkenä tiesivät ne, että heidän täytyi rakastaa toisiansa, ja etteivät he päivänsä loppuun asti voisi enää maailmassa ketään toista rakastaa. Silloin pelästyivät he ja pakenivat.

Vuodet kuluivat. Olivat suurta tuskaa.

Tyttö teki työtä kaiket päivät talon hommissa ja auttoi vapaaehtoisesti monta santakuormaa tehtäessä tullakseen väsyksiin ja saadakseen levon, illat istui hän ikkunassaan geraniumiensa ja neilikkojensa takana ja katseli ulos marskeille, silloin hän ei voinut nähdä Ringelshörnille. Hän oli antanut rukkaset eräälle kosijalle ja kohteli niin epäystävällisesti ja kylmästi nuoria miehiä, jotka yrittivät hänen puheilleen, että ne pian jättivät rauhaan hänet.

Mieskin kärsi niinkuin hän. Hänen vaimoansa olivat ymmärtämättömät vanhemmat kasvattaneet niinkuin ainoaa lasta ainakin, jonka joka sanaa oli ihmetelty ja ihailtu. Niin oli hän henkisiltä lahjoiltaan mitättömänä sentään tullut hyvin suulaaksi. Hän itse oli älykäs mietiskelevä mies, lyhyt- ja järkeväpuheinen. Sentähden kiusasikin häntä sanomattomasti, kun vaimonsa aina oli niin valmis rupattamaan kaikista maailman ihmisistä ja asioista. Vaimonsa oli avioliiton ensivuosina tuskalla ja vaivalla saanut lapsen, sen jälkeen oli hän ruumiillisesti kokonaan murtunut ja sairasteli, lapsikin kuoli, ja avioliitto jäi lapsettomaksi.

Vuodet kuluivat. Kumpikin oli itsekseen päättänyt koettaa olla kohtaamatta toista, ja jos jompikumpi sattui näkemään toisen, oli hänen ensimmäinen ajatuksensa aina kohta kääntyä. Mutta kun semmoinen tilaisuus sattui, heräsi heissä sentään aina ajatus, etteihän kukaan toki saata kieltää heiltä sitä vaivaista iloa, että saavat joskus katsoa toistansa nopealla säikähtyneellä silmäyksellä. Mutta kummassakin kyti toki kätkeyty toivo, että he sentään vielä joskus saisivat kuulua toisilleen. Sitä ei sentään aavistanut kumpikaan toisestaan, tuskin itsestänsäkään. Tämä toivo teki heidän rakkautensa hiukan maltillisemmaksi.

Telse Dierkin isä oli kaatunut sotaretkellä. Nyt kuoli äitinsäkin. Tämä oli ollut voimakas kunnan nainen, mutta oli, jäätyään hän äkillisesti leskeksi sittemmin ajottain hyvin levoton. Tämä levottomuus muuttui pahemmaksi vaan, kun hän ennätti kauas neljännellekymmenelle. Hän käveli levottomana huonetta, oli ihastuksissaan, jos puhalsi vahva tuuli, ja lähti, kun päänsärkynsä kävi vallan sietämättömäksi, ylös Ringelshörnille ja seisoi siellä ylhäällä ja antoi kylmän kovan tuulen lievittää päätänsä.

Muutama viikko äidin kuoleman jälkeen tuli hän kerran aikaiseen aamupäivällä tytön luokse, ensin sentään ylhäältä katsottuaan, ettei ollut ketään sannannoutajaa paikalla. Tyttö tuli hänelle vastaan rakennuksen ovella, ja kysyi tylysti, mitä hänellä oli asiaa. Oli raikastuulinen syyspäivä. Silloin kysyi hän tytöltä, mitä heistä kummastakin oli tuleva. Tämä pysyi verrattain levollisena ja sanoi: kaiken täytyisi jäädä silleen, kuin oli, ei siinä voisi mitään muuttaa; ei hän voisi tallata Jumalan käskyjä jalkainsa alle, ikäänkuin ei niitä olisikaan, ja toivoi hän, ettei hänelläkään ole siihen voimaa.

Hän otti pyykkikorin ja astui synkkänä häntä kohden, niin että hänen täytyi väistää ovesta ulos

pihalle. Silloin sanoi hän: Ei hän luullut, että Jumalan aikomus olisi käskyillään surmata kaikki hyvä hänessä ja lisäksi koko hänen elämänhalunsa. Hän oli pyytänyt vaimoansa, että he myisivät talon ja muuttaisivat paikkakunnalta, mutta hän oli arvatenkin aavistanut syyn tähän ja nauranut vaan ja pilkannut häntä.

Tyttö tuijotti synkkänä häneen, ikäänkuin olisi hänelle vastenmielistä kaikki, mitä hän siinä hiljakseen puheli. Saamatta sanaakaan häneltä, täytyi hänen lähteä.

Muutama aika jälkeenpäin puhutteli hän tyttöä taas, kun tämä puutarhassa veti hernekeppejä maasta ja sitoi kimppeihin, ja pyysi: hän ei voisi enää kestää tätä, sanoi hän; kun hän ei voi muuttaa pois, pitäisi tytön tehdä se. Silloin puhkesi tyttö katkeraan itkuun. Ja helpommin sai hän nyt toimeen, että he päättivät joka päivä myöhään illalla kohdata toisensa Kultahetteellä. Heillä oli silloin aina kummallakin sangot käsissä, katselivat toisiaan suurin totisin silmin, puhuivat jonkun sanan, välistä ihan tavallista, välistä jonkun aran kuuman rakkaussanan, eivät koskeneetkaan toisiinsa ja erosivat. Mies luulotteli saavansa tyydytyksen näistä iltaisista kohtauksista, samalla kun hän muuten vyötti tahtonsa kuin rautaisella vanteella, mutta tytölle selveni päivä päivältä selkeämmäksi, että mies jokaisella liikunnollaan, jokaisella katseellaan veti häntä lähemmäksi ja lähemmäksi itseään. Oli ihan kuin olisi häntä joku vetänyt häntä kohden, hän tunsu, kuinka hänen vastustusvoimansa väsyi ja väsyi. Niin tuhansin viekottavin äänin kuiski luonto hänelle. Hän oli äärettömässä tuskassa, ikäänkuin ihminen, jota vastustamattomasti ja nautinnonsekaisesti vetää pohjattomaan syvyyteen, hän pelkäsi niin, että hän välistä vapisi ikäänkuin kuumeessa. Hänen entinen ainoa pelastuksensa, raskas työ, joka tuo väsymyksen ja unen, sekin petti nyt. Suuressa hädässään juolahti hänelle mieleen yhtä kummallinen kuin vaarallinen ajatus: hän päätti koettaa eikö hän voisi pettää sydäntänsä ja aistejansa ja antautua jollekin toiselle miehelle, jolle hän voi tehdä sen synnittä.

Jo monta vuotta sitten oli hän pysytellyt ihmisistä erillään. Naimaikäiset nuorukaiset karttivat häntä huolimatta hänen terveestä kauneudestaan. Oli nimittäin ympäristössä jo kauan sitte huhuiltu, että hänellä oli suhde ystävättärensä mieheen. Samaan aikaan kuin hän harvinaisella lujudella taisteli rakkauttaan vastaan, joka sentään olisi ollut niin puolustettavissa, olivat ihmiset jo aikoja sitte havainneet hänet syylliseksi ja langettaneet hänestä lyhyen ja ankaran tuomionsa. Näihin aikoihin sattui Jörn Uhl neljä viisi kertaa iltapuhteella käymään santaa noutamassa, ja kun tyttöä miellytti hänen vakaa ja hiljainen olentonsa ja hänen katseensa, joka oli kuin olisi se puhunut: sinäkin olet yhtä yksinäinen ja huolten painama kuin minäkin, ja kun hän siinä Jörnin tullen ja menen, päivin ja öin, sai totutetuksi itsensä ajatukseen, rupesi hän viimein kuvittelemaan, että hän todella olikin rakastunut tuohon nuoreen verevään nuorukaiseen. Hän riemuitsi, kun hänen onnistui joskus saada itsensä ihastumaan häneen, ja iltaisin nauroi hän ääneen ja puheli iloisesti itseksensä: "nyt olet vapaa siitä entisestä, ja nyt on sinullakin oma aarre, aivan nuori ja erinomainen." Ja kun Jörn joskus aralla epävarmalla tavallaan vilkastui hieman ja katseli iloisemmin tyttöä, ja uskalsi esiin jollain leikinlaskullakin, nauroi tyttö itseksensä ja ajatteli: "siitä tulee ihan mukava morsius, ihan vaaraton, ja kuitenkin hauska."

Kun Jörn neljäntenä iltana palasi, ja molemmat yhdessä olivat saaneet vankkurit täyteen, kutsui tyttö iloissaan hänen vielä tupaankin istumaan ja hiukan juttelemaan. Hän itse istui pöydän ääreen vastapäätä häntä puvussa, joka oli auennut kaulalta, ja ylöskiverretyn hihoin, ja nojautsi pöydän yli ja katseli häntä naurussa suin, kysellen yhtä ja toista, ja tähysteli hilpeän uteliaana, uskaltaisiko Jörn mitään enempää. Kun ei Jörn vastannut mitään, ahdisti hän häntä pahemmin vielä ja sanoi välkäyttäen iloisesti harmaita silmiään: "Sinä olet kaunis poika, Jörn, sinulla on semmoiset älykkäät silmät, ikäänkuin aina hakisit jotain, joka on kokonaan kätkössä, ja sitte on sinulla semmoiset itsepäisen näköiset kasvot, ikäänkuin tahtoisit sinä aina vaan tehdä oman tahtosi mukaan. Semmoisesta tytöt pitävät. Kun pääset tästä kolme vuotta eteenpäin vielä, niin saatpa valita, kenen tahdot, et rukkasia saa."

Jörn ei osannut siihen vastata mitään, katseli vaan tyttöön.

Tyttö yritti vielä kerran ja kysyi: "Miltähän sen oikein pitää näyttää, josta sinä osaat pitää?"

Silloin nousi Jörn ylös, ja tyttökin kohosi. Ja kun hän arveli, että Jörn oli närkästynyt — hänen omaakin turhamaisuuttaan oli hiukan koskenut — astui hän lähemmä Jörniä, ja sanoi tyyneesti ja hymyillen: "Minusta et sinä kai suuriakaan piittaa, et edes puhumisen arvoisena pidä? Niinkö lähdet? Et edes yhtä suuteloä ota mukaasi minulta?"

Silloin säikähti Jörn niin, että jalkansa ja hengityksensä seisahtui. Samassa tempasi hän hänet syliinsä niin kuohuvassa ja niin mielettömässä intohimossa, että tyttö säikähdyksissään tuskin sai itsensä irti hänestä. Hän oli aikonut herättää lempeän ystävällisen liekin, ja olikin sytyttänyt hillittömän tulen. Hän työnsi hänet tylästi luotaan ja käski hänen lähtemään pois.

Seuraavana iltana, puoliyöstä, seisoi Jörn hänen ikkunansa takana ja kolkutti ja pyysi päästä sisään.

Tyttö tekeytyi kuitenkin ikäänkuin hän ei kuulisi mitään. Hän makasi hiljaa, kädet pääntakana, kyynelvet viljavina poskillaan, ja piti itseään onnettomimpana ihmisenä maailmassa. Jörn kävi kolme neljä yötä ikkunan takana.

YHDEKSÄS LUKU.

Niiksi ajoiksi olivat talonpoikaispojat sattuneet asettamaan niinsanotut nuortenmiesten tanssiaiset ja Jörnkin oli saanut tavanmukaiset kutsut niihin. Olisi tämä kutsu tullut hänelle neljätoista päivää aikaisemmin, olisi hän kummissaan tuijoittanut siihen ja sitte kylmänä laskenut syrjään. Hän tanssiaisiin? Hän olisi pitänyt itseään naurettavana. Mutta viimeisten kahdeksan päivän tapaukset olivat kokonaan repineet uudeksi hänen sielunsa. Nämä kahdeksan päivää olivat niin muljanneet hänen nuorena veressään, että oli ikäänkuin puutarhassa, jossa illalla vielä kaikki oli hiljaisessa levossa — yksikään lehti ei ollut liikahtanut puussa, kaikki oksat olivat olleet tiheässä lehvässä, ja kaikki käytävät puhtaina, — mutta jossa sydänyöllä oli puhjennut myrsky ja riehunut aamuun asti. Silloin oli aamulla kaikki revittynä, siivottomana ja hävitettynä. Lepo ja rauha oli muuttunut hädäksi ja tuskaisaksi levottomuudeksi.

Veljet nauroivat ja pilkkailivat, kun kuulivat, että hänkin aikoi tanssiaisiin. Mutta Elsbe oli iloissaan. "On niin hauskaa", sanoi hän, "että sinäkin viimein reipastut. Oletkin ollut oikein ikävä. Sinullahan on hyvä uusi puku. Tanssit ensin minun kanssani, että saat rohkeutta. Sitte pitää sinun tanssia Lisbethinkin kanssa." Hän nyökäytti päätä Jörnille, ja tanssi hiukan näytteeksi pöydän ympäri, tanssi niin kauan että lankesi ovea vastaan ja putosi polvilleen ja nauroi. Jörn katseli häntä ja ajatteli: "Hän on niin armas pieni olento, paljasta elämää; aina suora ja vilpitön ja ystävällinen." Hän lähti yksikseen sinne, arkailevana ikäänkuin kulkisi pahoilla teillä.

Hän meni nurkkaan penkin ääreen ja seiso siellä tunteita. Muutamat eivät tunteneetkaan häntä, hän kun ei koskaan ollut käynyt ravintoloissa. Ne kävivät pöyhkeiksikin ja kysyivät, mitä hän oli miehiään. Kun he kuulivat että hän oli Klaus Uhlin nuorin poika, kummastelivat he, ja sanoivat: "Mutta senhän pitäisi olla semmoisen uneksijan." Muutamat tytöistä päättivät päästä tanssimaan hänen kanssaan. He tuumivat näinikään: "Mutta tuopas on korea poika, ja millaiset totiset silmät sillä on! Niiden täytyy näyttää mukavilta, kun ne hymyilevät."

Siellä seiso hän ja johtui ajatuksesta toiseen. Milloin oli hän tuskautunut ja tarkasteli ohimeneviä, nähdäkseen jos ne kummeksivat häntä. Jos joku sattui silmäämäänkin häneen, katsahti hän kohta alas itseään ja piti että hän näytti vallan pitkäkoipiselta ja avuttomalta siinä, tai oli hän lukevinaan ohitsemeneväin kasvojenilmeestä, että hänen suhteensa hiekkatyttöön oli kaikkien tiedossa jo. Sitte taas katsahti hän kopeasti eteensä ja ajatteli: "Jospa tietäisitte, että tuo kaunis, komea tyttö on suudellut minua." Hän oli kuullut veljiensä ja Elsben lausuvan monellaisia arvosteluja tytöistä, mutta ei ollut välittänyt kuunnella niitä. Sitte kahdeksan päivän oli kaikki muuttunut muuttunut. Hän muisti nyt kaikki heidän puheensa ja tarkasteli ohitsetanssivia tyttöjä ja piti mitä rumana, mitä kauniina.

Siinä kun hän seiso, eikä tapahtunut mitään erityistä, näki hän mielikuvituksissaan kammariinsa, semmoisena kuin se näkyi, kun katseli vuoteelta käsin. Hän kuvitteli makaavansa vuoteessaan samassa mielialassa, jossa hän usein oli: että hän vielä oli niin nuori, ja että hänellä kuitenkin oli huolta niin paljon, ja että hän oli niin ymmärtävä. Mutta sitte näki hän taas noiden kukoistavain neitojen tanssivan ohitsensa, näki heidän kauniit liikuntonsa ja nuorteat kasvonsa. Nyt haki hän Lisbethiä silmineen ja päätti koettaa voittaa hänen suosionsa.

Siihen ajatukseen jäi hän. Hän kuvaili, kuinka hän saattaisi häntä kotiin. Sitte, lehmusten hiljaisessa varjossa ottaisi hän hänet syliinsä samalla tavalla kuin hän oli ottanut hiekkatyttönsä. Nyt ei hän pääsisikään hänestä niin helpolla kuin tuonnoin puutarhassa.

Silloin näki hän Lisbethin tulevan viistoon poikki salin, hän meni istumaan Elsben viereen, joka oli juossut hänelle vastaan. Jörn katseli yhtäpäätä häntä. Tuntui hänestä, kuin ei olisi hän vielä koskaan nähnyt häntä, niin oli hänen luontonsa näinä muutamana päivänä muuttunut. Hän seurasi silmillään hänen sinisiä nauhojaan, jotka hänellä oli valkeassa puvussa vasemmalla olallaan, siinä kun hän tanssi salin läpi. Jörn kumartui ihan eteenpäin, nähdäkseen paremmin hänen koko vartalonsa; ja yhä tulisempaan heräsi hänessä halu tänä iltana vielä likistää hänet vastaan. Mutta häntä pidatti jokin, jokin tunto, ettei hän tohtisi lähetä häntä niin, eikä hän rohjennut mennä pyytämään häntä tanssiin edes.

Hänen ohitsensa meni jo muutama pari etuhuoneihin juomaan viiniä. Ne tervehtivät, laskivat leikkiä keskenään ja neuvottelivat minne huoneeseen menisivät, ottivat toisiaan käsistä ja astuivat ohitse.

Tuli Elsbekin ohitse siitä, hellitti erään nuoren talonpojan kädestä ja tuli hänen luokseen. Hänen nuoret kasvonsa loistivat ilosta, hänen raskaat tummat hiuksensa olivat irtauneet solmusta, ja täyteläinen pieni vartalonsa notkui ja huojui tanssissa. "Kuule sinä, Harro Heinsen ei olekaan täällä; hän ei ole saanut lomaa! Minä olen Hans Jarrenin kanssa, hän on melkein ihan poika vielä, mutta ei se mitään tee. Nyt me menemme juomaan viiniä. Käy sinä noutamassa Lisbeth mukaan ja tule kanssamme."

Jörn tekeytyi pöyhkeäksi ja sanoi: "En minä tanssia viitsi."

"Et uskalla vaan, mun herraseni, juo pari lasia punssia, niin tulet rohkeammaksi."

Pois oli pujahtanut Elsbe jo. Hän pyysikin lasin punssia, pyysi toisen ja kolmannenkin, ja vasta kun oli ottanut neljä lasia sitä voimakasta juomaa, tohti hän lähteä Lisbethiä hakemaan.

Lisbeth ei ollut vielä paljoa tanssinut. Hänellä kun oli semmoinen miellyttävä siro käytös, ja hänen tapansa kun oli puhua niin hiukan ja levollisesti korkealla hienolla äänellään, samalla kun hän katseli sitä, jonka kanssa puheli, ihmeellisillä kummastuneilla silmillä, niin pysyttelivät useimmat etäällä hänestä, eivät myös oikein tienneet, mistä puhua hänen kanssaan. Hänen hiuksensa olivat hyvin vaaleat ja lepäsivät sileinä ja kirkkaina kuin valmistamaton silkki hänen sirolla pääläellaan. Hänen puvussaankin oli jotain niin tuoreen raikasta ja hienoa, kuin valkeissa kukkasissa, ja näytti sillä olevan samallaista kukoistuksen suloa kuin hänen kasvoillaankin. Hän näytti niin koskemattomalta, niin hienolta ja raikkaalta, kuin aurinkoinen hiljainen sunnuntaiaamu, jolloin ei ihmisellä ole mitään huolia.

Jörn ei nyt enää sopinut hänelle. Kahdeksan päivää sitten sopi hän vielä, huolimatta kömpelydestään. Mutta nyt hän ei enää kuulunut hänen rinnalleen.

Kun hänen piti alkaa tanssia, eikä hänen kohta onnistunut saada tahdista kiinni, katsahti hän naurahtaen tyttöön, ja kun tämä epävarmasti kysyi: "mikä sinun on?" vastasi hän rehentelevästi: "Onhan ihan tyhjänpäiväistä, että tanssimme. Sehän on kuin mitäkin mieletöntä, poukkoilemista. Mennään toisten mukaan ja juodaan viiniä: sinun pitää oppia siihen myöskin."

Lisbeth säikähti ja astui erilleen hänestä sanoen: "Sitä en minä koskaan tee."

"Älä nyt ole olevinasi!" Jörn yritti vetää häntä käsivarresta mukaansa, mutta silloin tempasi Lisbeth säikähtynein silmin vapaaksi.

"No, jää siihen sitte, tuhma tyttö", sanoi Jörn.

Joku näki ja kuuli tämän ja nauroi.

Silloin jätti hän tytön siihen, palasi takaisin penkin ääreen, meni istumaan ja joi, ja kaivautui mielessään yrmeään uhmaan ja katseli ylenkatseellisesti ympärilleen.

Hänen ympärilleen kertyi toisiakin, jotka joko olivat luonnostaan haluttomat seurustelemaan naisten kanssa, mutta sen sijaan taipuvampia toiseen intohimoon, juomiseen, tai semmoisia, jotka olivat saaneet rukkaset niinkuin hänkin, ja pianpa oli ympärillään aika rämäkkä ja laulun hälinä. Hän istui hiljaa siinä toisten keskellä, ja tuijotti synkkänä eteensä, toisinaan naurahti hän pilkallisesti itseksensä ja joi.

Hannuveljensä, joka jo oli vahvassa humalassa, ja joka ainoastaan siinä tilassa katseli totuutta silmästä silmään, — selvänä oli hän suuri kehuja ja itsensä pettäjä — tämä sattui siihen, istahti hänen vierelleen tuolille ja rupesi itkemään ääneen. "Minä kun luulin, että sinusta tulisi raitis ja kunniallinen mies. Minä olen aina ylpeillyt sinusta, vaikka olenkin teeskennellyt halveksivani sinua. Mutta nyt näenkin, että sinäkin olet samallinen retkale vaan, kuin minä ja muut veljesi ja kuin isämmekin."

Silloin hypähti poika ylös, ikäänkuin olisi hän ollut väijyksissä vaan ja ainoastaan odottanut tuota: "retkale" nimitystä. Hän löi nyrkkiä pöytään, metelöitsi, joi ja kirkui, piti pahinta elämää koko pöydässä ja huusi: "Kaikki Uhlit ovat retkaleita. Ei sitä kannata kieltää. Ken on Klaus Uhlin poika, sen *täytyy* tulla juomariksi." Hän piti pahaa elämää, löi nyrkkiä pöytään ja huusi: "Kuka on Uhleja koppavampi?" ja koetti laulaa mukana juomalaulua, jota juuri alettiin. Mutta sekä sanat että sävel olivat hänelle outoja.

Muutamat ymmärtävämmät, jotka sattuivat ohitse, kuuluivat tämän melun, ja joku huomautti: "Mutta tuohan on Jörn Uhl? Tähän asti on hän ollut semmoinen tallinluutija, ja tiesi siitä, osasiko laskea kolmeen, ja nyt hän on pahin kaikista Uhleista." Oli siellä sentään eräs, Otto Lindemann — sama, joka sittemmin oli mukana Gravelotten luona, nykyään on hän jo kauan ollut Amtin-esimiehenä, ja istunut monilla valtiopäivillä — tämä oli jo silloin hyvä ihmistuntija, ja tarkasteli hän vahvalla mielenkiinnolla

kaikkea, mikä sattui näköpiiriinsä. Tämä nyt löi meluilevaa Jörniä olkapäälle ja sanoi: "Eipäs, Jörn Uhl, pidä sinä kummoista ääntä tahdot, ei sinussa sentään näy olevan oikeaa rentuttelijan verta. Tulee sinusta vielä kerran kunnon mieskin, Jörn Uhl!" Ja hän ravisteli häntä niin, että lasit hypähtelivät pöydällä.

Aamulla vasta hoiperteli hän kotiin ja nukkui päivälliseen saakka.

Silloin tuli Wieten hänen huoneeseensa, astui hänen vuoteensa ääreen, katseli häntä huolestuneena ja sanoi nyökäyttäen suruisasti päätään: "Sinun ja Elsben tähden olen jäänyt tähän taloon. Elsben suhteen olen aina ollut levoton: mutta sinusta olen minä toivonut hyvää." Hän istui vuoteen reunalle ja rupesi itkemään. "Minulla ei ole onnea koko maailmassa. Kun vielä olin melkein lapsi, sain olla näkemässä, kuinka koko se perhe, johon silloin kuuluin, joutui perikatoon. Luulin silloin, että olin saanut nähdä ja kärsiä tuskaa kylliksi koko elämäni ajaksi. Mutta nyt kun tulen harmaaksi, täytyy minun yhä kahlata paljasta tuskaa ja levottomuutta ja tulla ihmiseksi, jolla enää ei ole mitään toivoa. Minun täytyy lähteä tyhjin käsin maailmasta. Minun täytyy näyttää Jumalalle tyhjät käteni ja sanoa hänelle: Rakas Jumala, kaiken, joka on ollut minulle rakasta, olen minä matkalla kadottanut ja on pudonnut lokaan." Niin valitteli hän ja väänteli käsiään sylissä ja itki katkerasti.

Jörn kuunteli sitä suljetuin silmin, ja Wieten lähti ulos taas.

Jörn jäi iltaan asti vuoteeseensa, silmät yhä kiinni: niin hävetti häntä katsoa ympärilleen huoneessaan. Vasta kun tuli pimeä, nousi hän ylös ja rupesi kävelemään edes takaisin.

Yöllä hiipi hän ulos ja juoksi Ringelshörnille, talolle hiekkahaudan luona, asettui ikkunan alle ja huusi hänen nimeänsä. Kun kaikki pysyi hiljaa kauan, puhkesi koko hänen tuskansa, jota uhka ja häpeäntunto tähän asti olivat pidättäneet, niin äkillisesti esiin, että hän rupesi itkemään ikäänkuin lapsi, joka saa kuritusta. Silloin nousi tyttö ylös ja aukaisi ikkunan ja moitti häntä ankarasti: "Olen jo kuullut kummoinen olit eilen iltana ollut. Minua onnetonta! Kaikki, mihin minä vaan kajoonkin, tulee onnettomaksi, sentähden lähdenkin minä nyt täältä. Olen tänään myynyt koko taloni kaikkineen, ja lähden huomen-aamuna aikaiseen sen tien, enkä koskaan palaa takaisin."

"Oi, kuule, ota minut mukaasi! Minä en voi palata, kotiin, en voi. En voi koskaan enää näyttää itseäni ihmisille. Minä juoksen veteen, ellet sinä ota minua mukaasi."

Tyttö lohdutti ja rohkaisi häntä ja pyysi: hänhän on nuori vielä, pianhan unohdettaisiin, mitä oli tapahtunut. Hän tulisi itsekin kummastelemaan, kuinka nopeasti semmoiset haavat kasvavat umpeen, jotka saa niin nuorena. Juuri niille, jotka olivat nähneet hänet niin räyhäävänä ja juovuksissaan, tulisi hänen näyttää, mitä hänessä oli; olihan siinäkin jo kylliksi kurjuutta, että hänen täytyi jättää kotiseutu. Mutta Jörn pysyi asiassaan, hänhän jo kuuli ihan isänsä naurun ja veljiensä pilkan, Wieten halveksisi häntä nyt, ja kaikki ihmiset sanoisivat: Klaus Uhl menee hunningolle kaikkine lapsineen, ja pahin kaikista on hän itse, nuorin. Sentähden, vapautuakseen kaikesta tästä kurjuudesta, tahtoi hän tehdä saman kuin Fiete Krey. Lähteä sen tien.

Tyttö koetti lohdutella häntä kaikellisilla järkisyillä, erittäinkin sillä, että hänen oma onnettomuutensakin tulisi ihan sietämättömäksi, jos hän hänen tähtensä tekisi jotain pahaan itselleen tai jättäisi kotonsa. Mutta kun Jörn yhä pysyi asiassaan vaan, että hän lähtisi hänen kanssaan, antoi hän sen verran myöten että antoi hänelle luvan aikaisin aamulla, ennen päivän koittoa tulla odottamaan häntä Ringelshörnille. "Minä otan sinut mukaani aulangolle asti, sieltä saat palata takaisin."

Suruisa oli tämä yö. Oli suruisa sekä hänelle, joka pienen käsilamppunsa valossa käyskeli huoneessaan edes ja takaisin ja kokosi yhteen vähät tavaransa, lähetettäväksi hänelle jälestä, ja joka tuontuostakin hämmentyneenä pysähtyi ja sitte taas päätään pudistaen ryhtyi työhönsä, samalla kun raskaat kyynelvet vierivät poskiansa. Mutta oli se suruisa nuorukaisellekin, joka pukeutui sunnuntaipukuunsa, ja järjesti työvaatteensa yhteen nyyttiin, ja sitte jäi mykkänä istumaan yöhämäärään ikkunaan, eikä voinut selvittää itselleen tämän hetken merkitystä, jolloin hän milloin ylpeästi hymyillen rakenteli suuria suunnitelmia, milloin taas tunsu halun lähteä Älypää Wietenin luokse ja kertoa hänelle, missä hommissa hän nyt oli, ja sitte itkeä kyllikseen hänen vuoteensa ääressä ja kuulla lopuksi hänen huuliltaan "jää sinä tänne, poikani. Kaikki voi vielä muuttua hyväksi."

Kun aamu alkoi sarastaa, lähti hän takaovesta ulos hevoslaitumen ylitse kankaalle ja odotteli eräällä kivellä, kunnes Telse tuli. Hänellä oli sama varma ja reipas käynti kuin aina ennenkin ja silmänsä olivat kirikkaat ja hillityn riemukkaat.

"Niinpä!" alkoi Telse, "muu kaikki on nyt voitettu. Se on kaikki takana." Hän osoitti taakseen, jossa kankaan toisella puolella näkyi hänen rakastettunsa talo. "Nyt olet sinä vielä; ja sinun kanssasi on minulla helpompi työ. En lähetä sinua kohta takaisin; tahdon vielä pienen aikaa iloita sinusta." Sen sanoi hän niin varmasti ja niin iloisen rauhallisesti, ettei Jörn tohtinut sanoa mitään vastaan.

Sydämessään päätti hän varmasti sentään lähteä hänen kanssaan, vaikkapa maailman ympäri.

Hänellä ei tähän asti ollut ollut ketään, jota hän olisi saanut kunnioittaa. Uskontoa ei oltu osattu saattaa hänelle sydämen asiaksi. Vapahtajan eloisa, armias ja kaunis kuva oli turmeltu ja väärinperin kuvattu hänelle. Äitiä hänellä ei ollut. Niinpä oli tuo nuori lämminsydäminen poika jäänyt rakkaudettomaksi. Mutta jos uiminen sentään on virkeähenkinen, hakee kuin hakeekin hän vaan itselleen ihanteen, ikäänkuin se, jolla on kädessä hyvä pyssy, ja mielellään ampuisi, lopultakin etsii maalin itselleen. Nyt ilmestyi hänen tielleen tämä tyttö, jolla oli kaikkea sitä, joka hänen iässänsä näytti ihailtavalta, hänellä oli ennen kaikkea rohkeutta ja päättävää varmuutta, hänellä oli siveellistä puhtautta ja lempeää hyvyttä. Lisäksi tuli se salaperäinen hämärä lumo, jolla nainen täydessä kukoistuksessaan aina vaikuttaa nuorukaiseen, ja jossa tunteessa yhtä paljon on nöyrää ihailua kuin herävää tervettä aistillisuuttakin.

Tyttö puhui nytkin lempeästi hänelle kuin edellisenäkin iltana, katsahti usein häneen ja nyökäytti päätään: "Onpa oikein mieleen minulle, että sinä vielä tulet metsään asti kanssani, ja että niin kauan vielä saan sinua katsella... Sinusta tulee kaunis ja kunnollinen mies, Jörn, sen saat nähdä. Älä sinä pelkää, että sinä joudut samoille huonoille teille kuin veljesi."

"Sinulla on niin varmapiirtoiset huulet ja syvät totiset silmät, ja norja ja vahva olet sinä nyt jo. Kun katselen sinua, näytät sinä minusta aina täydeltä mieheltä jo. Onpa vahinko: olisit sinä viittä vuotta vanhempi, silloin sanoisin: Tule mukaan; mutta nyt ei se käy päinsä. Sillä jos nyt lähtisit mukanani ja sitte jälkeensä tulisit miesikään ja saisit miehen ajatukset, silloin voisi minulla olla ainoastaan jotain äidillistä kohtaasi ja sinusta tuntuisi epämukavalta olla minun kanssani. Voisitpa ehkä ajatella tähänkin tapaan silloin: Olipas se viekas silloin Ringelshörnillä, kun otti minut mukaansa, se tahtoi mahdollisimman kauaksi saada nuoren miehen itselleen. Molemmat mahdollisuudet olisivat yhtä kamalat. Mutta tätä et sinä nyt vielä käsitä; tulevaisuudessa tulet sentään huomaamaan sen, sillä sinä pidät minusta ja tiedät, että minä puhun totta."

Aulanko lepäsi vielä tummana hämäränharmaan ja valottoman taivaan alla, mutta vähitellen muuttuivat pilvet ikäänkuin etäisten salaisten tulien maalaamina vaaleanpunerviksi. Ja kun he yhä jutellen käyskelivät edelleen puikahti kuin mahtavia kultasia viiruja metsän ylitse, jotka ulottuivat ylös taivaanlaelle saakka. Ja kohta ilmeni auringon tulipunainenkehrä metsäpolun yllä.

"Älä koskaan usko, mitä ihmiset jo puhuvat ja vieläkin tulevat puhumaan minusta. Olen yhtä puhdas kuin sinä. Jos pysyisimme yhdessä, alenisin minä silmissäsi ja muuttuisin halvemmaksi. Mutta jos minä nyt lähden, etkä sinä saa enää kuulla minusta mitään, on sinulle jäävä kaunis muisto minusta, oletpa pitävä minua parempana kuin ansaitseksaan. Tulen näkymään sinulle kauniimpana ja puhtaampana, ja sinä olet saava ylpeyttä ja rohkaisua siitä, että sinulla jo niin nuorena oli niin hyvä ja ylevä ystävätär."

"Älä luule, että se, mitä olet viime päivinä saanut kokea, on oleva turmioksi sinulle. Emme nyt koskaan kumminkaan saa jäädä viattomiksi. Näyttää kuin ei semmoinen olisi sallittuakaan. Kohtalo ei saa rauhaa ennenkuin se on tehnyt meidät syyllisiksi. Siitä vaan riippuu kaikki, jos sinä lankeemuksestasi huolimattakin säilytät uskosi hyvään etkä hyljää lempeyttä ja uskollisuutta. Olla syyllinen ja väsyä pyrkimästä hyvään, kas siinä on kuolema. Olla syyllinen ja kuitenkin kamppailla hyvän puolesta, se on oikeata ihmiselämää. Sinä olet sisällisesti vahva, sentähden pidän sinusta. Mitä sinä näinä päivinä olet kokenut, se ei ole sinulle sen suuremmaksi pahaksi kun myrsky nuorelle lujalle puulle. Jonkun viikon on myrsky vielä puhaltava ylitsesi, olet tunteva itsesi onnettomaksi ja levottomaksi ja ihmiset tulevat nauramaan sinua. Mutta sitte on kaikki ohitse, ja silloin olet huomaava, että olet varttunut vahvemmaksi ja että seisot lujempaan ja näet kauemmaksi."

Niin puheli hän tyyneen varmasti ja asteli reippaana ja ikäänkuin huolettoman hilpeänä hänen rinnallaan. He katselivat toisiinsa käydessään ja tytön hiukset, jotka olivat valkeat kuin Jörninkin, punersivat aamutaivaan rusosta. Jörn mietti, ettei hän enää koskaan saisi elää tällaista hetkeä, niin kipeätä ja niin ihanaa; hänkin nimittäin tunsu nyt, että heidän täytyi erota. Kuunnellessaan hänen varmoja ja vakavia sanojansa, oli hänelle selkeentynyt eron sisällinen arvo ja sisällinen katkera välttämättömyys.

Tyttö osoitti aurinkoon, joka tyyneesti ja tulisesti taisteli suurten, harmaiden ja revenneiden pilvien kanssa. "Näetkö? Tuossa seisoo kuin suuri harmaa talo. Mutta siinä leimuu, tuli liehuu ikkunoista ja ovista. Seppä takoo siellä sisällä, hehkuva rauta makaa leveänä ja paksuna alasimella. Sinun tähtesi ei minun tarvitse olla huolissani. Meitäkin on kai joku onni odottamassa vielä."

"Ja lähde nyt! Lähde ripeästi, ettemme kiusaa toisiamme."

Jörn seiso i värähtelevin huulin hänen edessään ja katseli häntä.

"Ei tämä ole helppoa, sinä! Tule tänne!" Hän suuteli Jörniä sydämellisesti ja tulisesti. "Tule kunnan

mieheksi!" Hän katsoi häntä kerran vielä ylhäältä alas. Hänen silmänsä olivat iloisen kirkaat. "Sinun tähtesi ei minun tarvitse olla huolissani." Sitte lähti hän kevein askelin, ikäänkuin lähtisi hän juhlaan, alas metsäpolkua ja katosi seuraavan pähkinäpensaaseen taakse.

Jörn seisoivat vielä hetken, hengitys tukossa ja vesissä silmin; sitte lähti hänkin pitkin askelin siitä. Hän löysi vaatenyyttinsä pensaikosta, jonne hän oli pannut sen ja pukeutui vallin suojassa työpukuunsa. Sitte juoksi hän pitkin harppauksin kankaan poikitse, juoksi mäkeä alas ja nouti hevoset laiturilta. Nopeassa ravissa ratsasti hän pihalle, ei mennyt sisäänkään, vaan valjasti hevoset ja teki työtä koko päivän ulkona pellolla.

Mutta niin helpolla hän ei siitä seljennyt.

Seuraavana päivänä näkivät veljet hänen, pilkkasivat ja ivailivat häntä, että hän oli ollut niin pelkuri tuhman koulumestarin tyttön edessä, ja että hän jälkepäin oli käyttänyt kuin hurja.

Jälkeen puolenpäivän, kun hän tuli vaihtamaan hevosia pihalle, oli kaikki jo tiedossa heillä. He sanoivat, että nyt hän oli ijäksi häväissyt koko perheensä hiekkatyttöineen. Olisi ollut parempi, jos olisi lähtenyt hänen mukanaan pois. Koko kylä oli vallan mylläkkänä mokoman uskomattoman jutun tähden. Oli ollut viitenä yönä tuon naisen luona. Nyt eivät he hänen tähtensä voineet näyttää itseään kylässä, hän itse nyt ainakin oli kaikiksi päivikseen joka paikassa mennyttä miestä.

Ja kun hän illemmalla, välttääkseen talonväen katseita, lähti yksikseen käymään ulos pelloille, pujahti erästä ojasta peltotien vierellä esiin punatukkainen pää, ja August Krey, joka oli leikkaamassa ruohoa vuohelleen nyökäytti päätä hänelle ja sanoi: "Sinä Jörn, kuuleppas, isä käski sanoa sinulle: yhdellä, käski hän sanoa, yhdellä on ristinsä naisista, toisella rahoistaan. Ja hänestä et sinä ole valinnut parempaa puolta. Sen hän käski sanoa, Jörn."

Yöllä oli hänellä kummallinen uni: hän istui taaskin samalla kivellä kankaalla maantien vierellä, jolla hän eilisaamunakin oli istunut. Silloin tuli kolme ihmistä tietä. Keskimäinen oli vanha, arvokkaan näköinen mies, kummallakin puolellaan olivat lapsensa, nuori mies ja nuori tyttö. Tyttö oli sama, jonka kanssa hän eilen oli käynyt, nuorta miestä ei hän ollut ennen koskaan nähnyt. Hän näytti sotilaalliselta maamieheltä, hän astui varmasti ja reippaasti, oli jalon ja kauniin näköinen, ja silmistään loisti rohkeus ja lempeys niinkuin hän muutenkin hyvin paljon muistutti sisartaan toisella puolella.

Kun nämä kolme menivät hänen ohitsensa, pysähtyivät he ja puhelivat hänestä ikäänkuin jostain nukkuvasta. Tyttö sanoi: "Herätänkö minä hänet, että hän lähtisi mukanani." Vanhus katsoi kummallisen syvämielisellä katseella häntä rintaan ja sanoi: "Voithan käydä hänen kanssaan metsän rantaan asti. Näytä tähdet hänelle, kuinka ne vaeltavat, ja kuinka aurinko nousee ja mitä lintuja ne ovat, jotka istuvat pähkinäpuussa." Nuori mies taas sanoi: "Jos sallit, lähden minäkin hänen kanssaan: hänhän on minun veljeni." "Ei vielä", vastasi vanhus. "Kun hän saapuu metsään ja siellä on hämärää, silloin saat sinä lähteä hänen kanssaan. Pitäkää huolta siitä, lapset, että hän tulee onnellisesti kotiin, hänellä on parhaat vaatteet yllään." Tyttö kysyi: "Noudammeko Lisbethin mukaan? Hän pitää hänestä paljon." "Ei vielä", vastasi vanhus, "vielä ei hän osaa kunnollisesti kyntääkään." Poika kysyi: "Otammeko isän mukaan?" "Ei vielä", vastasi vanhus, "hänen pitää vielä kantaa häntä jonkun matkaa. Hänen pitää vielä käydä hitaasti edelleen, yksikseen, ja aina lapioida, kunnes kuorma on valmis ja vankkurit täynnä."

Hän kuuli tämän kaiken, ikäänkuin joku, joka on juuri herännyt unesta, eikä oikein ymmärrä, mistä on puhe. Vanhus lähti edelleen, hän kuuli selvästi askeleet tiellä. Molemmat nuoret jäivät hänen luokseen kiven ääreen seisomaan. Mutta hän unohti ne samassa, sillä hän kuuli Wietenin äänen, joka puhui: "Enpä olisi uskonut mahdolliseksi, että laupias Jumala omassa haamussaan kulkee keskellä päivää Wentorffin nummitietä. Hän näyttää kuin joku Dithmarschilainen talonpoika, mutta käynnistä hänet kohta tuntee."

Silloin tuumi hän, että nyt voi hän kaikessa rauhassa nukkua taaskin, ja niin hän tekikin.

Hän nukkui, kunnes Wieten herätti hänet ja sanoi hänelle: "Jörn, jos sinä tänään aiot kyntää kesän valmiiksi, niin pitää sinun nousta ylös jo, poikani. Aurinko on jo Ringelshörnin yllä."

KYMMENES LUKU.

Tämän päivän tapaukset vaikuttivat vuosikausia hänessä. Ne vaikuttivat häneen, kuin terävänkylmä talvi ihmeellisine tähtiöineen vaikuttaa nuoreen puuhun. Pakkasen koskemana ytimeensä asti, vetäytyy

se itseensä ja uinailee elämäänsä valveillaolon ja unen, selvän tuskan ja suloisen uneksunnan välillä. Vähitellen, kun aurinko kauan on hyväillyt sitä ja pitkät hetket laskenut hellät poskensa sen parkille, sulaa se vasta ja puhkee iloiseksi. Samoin sulki nuorukainenkin itseensä kaiken sen suloisian ja suruisan, jonka hän silloin aamupuhteella oli elänyt aulankometsässä. Hän sulki silmänsä ja suunsa, jäädäkseen sisäiseen rauhaan. Hänestä tuli hiljainen, harvasanainen ihminen. Muutamat ymmärtämättömät sanoivat, että hän oli yksinkertainen. Mutta se joka kohtasi hänet näinä vuosina ja itse oli viisas ja hieno ihminen, ja heitti ainoankin katseen noihin arkoihin, syviin ja totisenvakaviin silmiin, hän sai nähdä ikäänkuin vanhaan maalaiskirkkoon, hämärään ja hämyiseen, jonka läpi lankesi joku kultainen auringonsäde korkeasta ikkunasta viistoon; ja taustassa aivan on hän nähnyt korkeiden vakaan hiljaisten kynttiläin palavan kullalle loistavalla alttarilla.

Hänellä ei ollut ystäviä eikä kirjoja, hän oli yksinomaan viitattu itseensä. Silloin koristikin hän sielunsa kirjavasti, oman makunsa mukaan.

Niinkuin teki Jan Reepen, hän joka oli renkinä Volkmar Harsenilla. Tämä oli filosofi tai runoilija tai jonninjoutava. Hän kirjaili huoneensa paljaat kalkkiseinät ylhäältä alas asti, lopulta vatsallaan maaten ja pöydällä seisten, kaikella, kuten sanansa kuuluivat, kaikella mitä maailmassa löytyy, jokaista lajinsa. Siinä oli ihmisiä ja jokaista eläinlaatua. Lopuksi uskalsi hän ryhtyä alkuvoimiinkin, ja taivaankappaleihin, pahoihin ja hyviin enkeleihin ja pyhään kolmiyhteyteen. Kaikelle löysi hän vastaavan muodon. Ei saanut kukaan tietää, mitä hänessä oikein piili, sillä hän kuoli samassa huoneessaan aivotulehdukseen, puhuttuaan viimeisen yönsä ihania ja eriskummallisia mielikuvituksia kuvistaan.

Yhtä kirjavasti koristi Jörn Uhlkin sielunsa.

Monesta talonpoikaispojasta maassamme, joka ankaran isän tahdon mukaisesti käy kimnaasit ja yliopistot, tuntuu äärettömän katkeralta jättää koto, kun loma on lopussa. Tapahtuupa toisinaan, että isä löytää isokokoisien poikansa tallin takimmaisesta pilttuusta itkemässä, ja että hänen täytyy käyttää hevospiskaakaan, ennenkun saa hänet lähtemään pihaltaan. Koulupenkillä istuu hän semmoisen jälkeen vielä pitkät ajat ainoastaan ruumiillisesti, sielunsa liikkuu ulkona latojen ja välikköjen välillä. Uskonnon opettajan nurina — useimmat uskonnonopettajat nurisevat, heillä kun sentään olisi syytä olla niin iloisia — antaa hänelle aiheen kohta ruveta kuuntelemaan ja olla kuulevinaan mehiläisten surinaa, ja kun rehtori nyrkillään takoo pöytää vastaan oodien poljentaa, on hän kuulevinaan talvista riihenpuintia. Jos kohtalonsa on suopea, pääsee hän jälkeinpäin maalaaseen ympäristöön, ja saa, taluttaen poikaansa kädestä, sunnuntai-iltapäivisin tehdä retkeilyjä ulos ja jäädä seisomaan jonnekin veräjälle, tai saa hän talvisaikaan käydä jonkun talonpoikaisystävänsä täysinisen tallin lävitse, joka vaan puolella korvallaan kuuntelee hänen puheitaan maanviljelyksestä, ja ajatella: "Miks'ei antanut isäsi sinustakin tulla kuningasta? Nyt saat olla orjana." Mutta jos kohtalonsa on kova, ja hänen täytyy nauttia oppineenleipäänsä suuressa kaupungissa korkeiden muurien välillä, keksii hän hädisään sen neuvon, että itse perustaa pienen talouden, alkaa kyyhkysparilla, jatkaa siitä kaniineihin ja tulee kotiin viimein vuohi mukanaan ja saa haasteita ja muuta mieliharmia.

Mutta on niitäkin talonpoikaispoikia, — eivätkä ne ole niin harvinaisiakaan täällä näillä seuduin, friesien ja saksien mietiskeliään kansan keskuudessa, — joissa on vastustamaton veto opintielle, mutta jotka isän rautainen tahto pidättää talossa ja auran kurjessa. Nämä ovat melkein vielä onnettomampia kuin edelliset. "Isä", sanoo poika, "minä tahtoisin oppia jotakin." Mutta isä vastaa: "Sinusta tulee talonpoika." Isä pelkää nimittäin opintokuluja, tai pitää hän talonpojan asemaa parhaimpana maailmassa tai tuumii hän, että tuo on vaan nuoruuden päähänpisto, joka menee ohitse kuin pitkäveteisinkin sadepäivä; tai ovat kirjat hänelle vastenmieliset: "Mitä kaikkea? Kirjojen ääreenkö torkkumaan? Pidä suusi! Ja käy sepällä kysymässä onko auranterä jo valmis."

Niin saa poika kasvatuksensa talossa ja tallissa ja auran kurjessa, tänään on kädessään tarikko, huomenna harava, ja niin kaiket päivät. Ja siinä askaroidessa tulee sielu levottomaksi, lähtee juoksuun ja lentää täyttä karua lopulta. Ikäänkuin jalo ja vapaa eläin vankeudessa ristikon takana levottomana ja taukoamatta astelee edes ja takaisin lohduton turhassa levottomuudessa ja toivottomuudessa, niin on hänenkin sielunsa yhtäpäätä levoton ja tuijottaa jokaisen rautasilmukan kautta, tuijottaa ja tuijottaa. Ja oppimatonna ja ilman ohjaajaa näkee ja kuvittelee ja rakentelee hän jos mitä ihmeellisiä eriskummallisia asioita. Kun lahjat sielläpäin ovat taipuvat filosofiaan ja matematiikkaan, joutuu hän pian liukkaalle jäälle ja tulee paikkoihin, joissa hämärän läpinäkyvän peitteen alla ammottaa vihervä pohjaton syvyys, joka kuhisee olentoja ja näkyjä, jotka saavat hänen ymmärryskykynsä ymmälle, ja joita hän ei voi selvittää itselleen. Niinpä käväsee hän viimein ehkä arkana ja raskasmielisenä kirjakauppialla kaupungissa ja pyytää siellä kirjaa, jossa puhutaan: "Ihmisuudesta, mistä se on alkuisin, ja mitä siitä tulee", tai tähän tapaan: "Onkohan kirjaa, jossa kaikki tasot ja avaruudet ovat mitatut ja jossa on selitetty maailman rakenne?" Sitte istuu hän kirjansa ääressä tallilampun heikossa valossa syvälle yöhön ja sekaantuu ja arvelee, että nyt hän ymmärtää sen viimeinkin, ja elää näin tämmöisissä sekavissa ajatuksissa ja takertuu yhä syvemmälle niihin. Ympäristössä ei ymmärretä häntä,

hänen omat veljensä kutsuvat häntä pappitalonpojaksi. Tyttöjä, jotka kukoistavat ympärillä ja katselevat häntä, hän ei huomaakaan ja jos hän joskus heittäytyy mukaan, liikkuu hän kömpelösti kuin koiranpentu, joka on hyökännyt kanaparveen. Hänen katseensa kohdistuu yhä enemmän sisällepäin. Siellä näkee hän aina ihmeellistä, viimein lukee hän siellä selvästi ja kirkkaasti räikeällä punaisella kirjoituksella kirjoitetut sanat: "Lähde sinä kuolemaan. Et sinä kelpaa ihmisten joukkoon." Sitte saattavat he hänet hautaan talonpoikaisessa hautajaissaatossa, joka on upea sitä mukaan, kuinka varakas isä on ollut, eivätkä jälkeensä suuriakaan kummastele, sanovathan vaan: "Hän meni sekaisin." Ja vielä hautausmaan aitauksen sisäpuolella rupeavat he puhumaan viljanhinnoista ja vuokraveroista.

* * * * *

Oli sattunut eräs kaupunkilainen Uhliin, oli kyselty muinaiskaluja, oli sitte nähnyt kirstun hevostallissa, ja tehnyt rahatarjouksen siitä, mutta oli saanut lähteä tyhjin toimin talosta. Jörn, joka oli huomannut, että vanha kirstu oli näyttänyt vieraalle kallisarvoiselta, otti sen nyt ensi kerran tarkemmin katsellakseen, mielistyi siihen ja puhdisti sen eräänä rauhaisana sunnuntai-iltapäivänä tomusta, korjasi lukon ja vei sen kammariinsa ja laski siihen pyhäpäivävaatteensa. Sitäpaitsi pani hän siihen vielä virsikirjan ja Klaus Haraisin vanhan revityn lukukirjan ja lisäksi erään vanhan kirjan kellastuneissa, raihmaisissa kansissa: Littrow: Taivaan ihmeet. Kirja oli tullut Jörnin äidin mukana Aulangolta ja oli eräänlaatuinen helppotajuinen tähtitieteen oppikirja. Muuta ei kirstussa ollut.

Juhla-aattoina ja sunnuntai-iltapuolisoin istuutui Jörn Uhl vanhaan saksilaiseen tuoliin, jossa oli syrjänojat ja oljista nidottu istuinpohja, oijensi jalkansa kirstulle, sytytti lyhyen piippunysänsä, ja katseli ympärilleen huoneessa, jonka valkoisiksi kalkituilla seinillä muutoin ei ollut muuta koristetta kuin pieni peili, ja katseli ikkunasta hedelmäpuutarhaan ja poltteli, oli totinen ja vakaa pitkäköine kasvoineen ja nautti olostaan.

Naimisiin hän ei mene. Se nyt oli ohitse kumminkin. Siinä asiassa oli hän saanut kokea enemmän kuin moni vanhempi. Olihan nyt niinkin myöskin, että mahtaisi tuo tuntua somalta saada joku noita ihmeellisiä lempeäsilmaisia ja hentojäsenisiä olentoja omakseen, mutta niistä nyt ei ollut hänelle mitään. Hän oli nyt kerran semmoinen omituinen harvinainen poikkeus. Surullista kyllä, mutta totta. Olihan hän saanut kokea sen. Hän, joka lapsuuden päivinä oli ollut hänen toverinsa, hän oli vieraantunut hänelle, oli noinkään ylhäältäpäin katsellut häntä, ja sitte säikähtyneenä väistänyt, kun oli nähnyt hänen kasvoissaan sen ilmeen, minkä se toinen oli herättänyt hänessä. Tämä toinen taas, jonka edessä hän oli seisonut hurjassa levottomuudessa ja kuumiin oudoin haluihin, hän oli ollut pyhimys. Häpeän puna nousi kasvoilleen, kun hän ajatteli kumpaakin. Niin hän ei toista kertaa tahtonut seista naisen edessä. Ainiaaksi päätti hän pysyä kaukana tältä työläältä ihmisolemisen polulta. Vanhaksinuoreksipojaksi hän jää. "Semmoinen on Thiess'kin", ajatteli hän. "Se näkyy olevan suvussa."

Tämä asia nyt siis oli päätetty, kerrassaan. Naapuritalon tytär tuli toisinaan, maitojuko olalla hänen ohitsensa, kun hän oli juhtineen pellolla. Se tervehti ja näytti halukkaalta vaihtamaan sanan pari hänen kanssaan. Sunnuntai-iltapäivisin kävi se Elsbeäkin tervehtimässä ja meni ikkunan ohitse hedelmäpuutarhan läpi ja nyökäytti päätään hänelle ja katseli älykkäästi ja lempeästi. Hän oli soma ystävällinen tyttö. Mutta Jörn, kun näki hänen lähestyvän, veti kulmansa yhteen, ikäänkuin semmoinen, jolla on vaikeita ja vakavia asioita ajateltavanaan, ja jolla kuuskymmenvuotiaana ei ole aikaa ja halua askaroida tyttöjen kanssa. Toisinaan kyllä heräsi hänessä ajatus: kummallista, kuinka se ottaa askelensa, tai tähän tapaan: Sepä on norja ja sorja, ja soma ja reipas, kuin meidän kolmivuotias varsamme; tai näin: Korealtapa näyttää, kuinka sen vyötäiset taipuvat maitojukon alla. Mutta enempää ei. Pois mielestä semmoiset ajatukset! Tuo sukupuoli saa vaan aikaan levottomuutta, ajan hukkaa ja häpeätä.

Mutta pariin kolmeen kertaan lankesi hän taas, molemmat kerrat sunnuntaina. Hän oli ollut koko iltapäivän toimetonna ja oli illemmalla yksikseen lähtenyt ulos pelloille. Siellä hän ei ollut osannut hillitä ajatuksiaan, ne olivat lähteä vilistäneet hiekkatyttöön. Hän eli mielikuvituksissaan uudelleen taaskin kaiken, hän joutui niin uniensa valtaan, näki niin elävästi hänen nuoren voimakkaan vartalonsa ja hänen rauhalliset silmänsä ja kuuli hänen syvän äänensä, ettei hän havahtunut ennenkuin yht'äkkiä kuuli oman äänensä ja havaitsi, että hän nopeasti ja ripeästi puheli hänelle. Hän nojasi aita vastaan, eikä tiennyt kuinka hän oli tullut siihen. Silloin ravisti hän itsensä hereille taas, ja verensä nousi päähän. Lopun iltaa oli hän levoton. Hän otti hevosen ja lähti ratsastamaan ulos varsoja katsomaan, jotka olivat laitumella takamailla; palasi takaisin taaskin ja meni puutarhaan ja kävi siellä puulta puulle, kosketteli kädellään puiden runkoja, ja kaapi sammalta niiden kuorilta, tai tuijoitteli ylös lehvistöihin ja hymyili ja tunsu taaskin itsensä onnettomaksi, ja tahtoi jotakin, josta hän ei tietänyt, mitä se oli, häpesi itseään ja olisi mielellään lähtenyt avaraan maailmaan, jonnekin kirjajaan elämään, työhön ja taisteluun, vapahtuakseen siitä, joka nyt sai hänet niin haikeasti levottomaksi.

Ja sitte, yöllä, tapahtuiko se unissa vai valveilla, tuli tyttö hänen luokseen huoneeseen koko norjassa

terveessä kauneudessaan semmoisena kuin hän oli kumartunut häntä kohden pöydässä vastapäätä häntä, yhtä lähellä häntä kuin silloinkin, ja oli armas ja hellä ja sanoi että hän kaipasi häntä niin. Silloin suuteli hän häntä, niin pitkään ja tulisesti, aina rakkaammin ja kuumemmin, kunnes liikutuksensa herätti hänen. Silloin häpesi hän kovasti. Kulki päivät pitkät synkkänä työssään, ei puhunut sanaakaan, ja oli tyly varsinkin Elsbelle.

Eräänä päivänä, kun hän oli vienyt kaupunkiin kuormallisen viljaa ja asteli katua matkalla kaupanvälittäjän luokse, näki hän erään paperikaupan ikkunassa noin käden kokoisen kuvan, joka esitti kahta naista, jotka istuivat kahdenpuolen jotakin marmorilähdettä, toinen vasemmalla toinen oikealla. Molemmat olivat kookkaat ja voimakasrakenteiset, ja silläkin joka oli melkein alaston, oli hienot ja ystävälliset kasvot. Naisissa oli jotain ylhäistä ja ylimyksellistä, eikä hän käsittänyt, kuinka ne olivat johtuneet antamaan kuvata itsensä noin. Alla seisoivat latinalaisilla kirjaimilla: Taivaallinen ja maallinen rakkaus, Tizianilta. Hän seisoivat kauan ja katseli sitä, viimein lähti hän päättävästi ja astui kauppaan sisään, mutta tuli kovasti hämilleen, kun siellä tapasi nuoren naisen, joka kysyi mitä hän halusi. Hän tekeysi kopeaksi ja huolettomaksi ja osoitti piiskanvarrellaan kuvaa, ja sai sen muutamasta markasta. Hän kätki sen kuin suuren aarteen ikään huolellisesti takkinsa ja liivinsä väliin ja toi sen kotiin ja kätki sen alimmaksi kirstun pohjalle; sunnuntai-iltapäivin, kun hän istui poltellen ja mietiskellen, otti hän sen sieltä esiin ja pani eteensä kirstun kannalle vastapäätä itseään, ja katseli sitä sitte pitkät ajat, ja piti aina hyvää huolta siitä ettei kukaan pääsisi hänen salaisuutensa perille.

Vaikeammaksi kuin naisten kanssa, kävi Jörnille saada välit selville maailman kanssa. Ei ole niinkään helppoa irtautua maailmasta: kääntyy ympäri: siinä on maailma edessä; kääntyy uudestaan: siinä se vieläkin on. Sulkee silmänsä: kuulee sen humun ja hälinän: pitää korvistaan: silloin tekee se silmäimme edessä temppujaan ja tepastuksiaan. Täytyy ottaa suhde siihen, täytyy pysyä rauhassa sen kanssa tai alkaa taistelu. Hän, ikäisenään ja silloisessa mielentilassaan, sen lisäksi suvusta, joka ammoisista ajoista oli kuulu riidanhaluisuudestaan, hän alkoi taistella: "Rouva Maailma! Vanha sinä olet ja ruma! Nurinkurista ja kiperää on sinussa kaikki, kiireestä kantapäähän. Minä olen Jörn Uhl Wentorffista..." Hän rypisti silmäkulmansa Inka tiukkaan, siksi ei hän nähnytkaan maailman suuria ihmeitä; hän nosti nenänsä liika korkealle, siksi ei hän huomannutkaan maailman suurta ihanuutta.

Eipä ollut mitään maailmassa, josta ei Jörn Uhl olisi ollut selvillä, kaikesta, mateli se sitte tai lensi, hynyili tai suri, kantoi takkia tai hametta, kaikesta, on se sitte pyöreätä tai kulmikasta, oli hänellä oikea ja ankara mielipiteensä. Siksi näkikin hän selvästi, ettei hänellä ollut sijaa maailmassa. Puhdas pesäero hänen ja maailman välillä: se oli selvä juttu. Niinpä päätti hän jäädä rengiksi tänne tämän kamarinsa ja Uhlin takapihan suojaan, päätti jäädä palvelemaan ensin isäänsä ja sitte veljiään, mutta palkan hän päätti kantaa. Sen minkä hän siten ansaitsisi, sen sijoittaisi hän kaupungin säästöpankkiin, josta oli kuullut, että se oli ihan varma. Sitte, vanhennettuaan renkinä ostaisi hän säästöillään pienen yksinäisen talon ja asettuisi sinne Wietenin kanssa kauas maailman touhusta ja asuisi siellä kuolemaansa saakka. Niinpä hän samalla kertaa saisi sekä vältetyksi maailmaa sekä myöskin uhitelluksi sitä.

Kun ei maailma nyt siis kaikkine luonnollisine ja ihmisellisine järjestyksineen saanut Jörn Uhlin tunnustusta, niin täytyipä hänen silmissään siis sen, joka oli luonut taivaan ja maan, joutua pahaan välikäteen.

Kirkossa hän kyllä kävi. Hän alkoi käydä siellä jo puoli vuotta sitte, hän oli nimittäin huomannut, että ainoastaan säästeliäät, raittiit ja jonkun verran vanhanaikuiset ihmiset kävivät kirkossa, ja hän oli vakaasti päättänyt tulla juuri semmoiseksi. Vanha Dreyer kävi kirkossa, hän joka oli alkanut renkinä ja nyt oli varakas mies. Vanha Klempner Reder kävi kirkossa. Häntä pidettiin kyllä kovasydämisenä ja itarana, mutta häntä suositteli se, että hän yhä käytti samaa takkia, jossa hän viisikymmentä vuotta sitte oli ensi kertaa ollut ripillä. Kävi siellä Tuomas Lucht'in vaimokin, hän, joka aina lähti yhteisestä makuuhuoneesta, jossa hän oli lapsineen, kun miehensä palasi juomasta ja pelaamasta, hän istui siellä kirkossa joka sunnuntai huulet yhteenpuristettuina ja ankarakasvoisena perhepenkissään. Nämä ja heidänkaltaisensa, kunnioitettavia ja säästeliäitä ihmisiä, kaikki ne kävivät kirkossa. Mutta nuoret ja hurjaluontoisemmat ja koreilijat, ne eivät siellä käyneet.

Jörn Uhl kävi kirkossa, koska hän tahtoi olla säännöllinen elämässään, ja semmoiseksi jäädä. Hän tahtoi ulkonaisestikin näyttää sen, ja siksi kävi hän kirkossa.

Hän kävi kirkossa ja piti menoja yksitoikkoina siellä. Ensinnäkin loukkasi häntä se, eikä hän ollenkaan osannut mukautua siihen, että sama mies, joka saarnasi siellä jo toista vuotta, oli koko paikkakunnalla tunnettu suurena juomarina ja hartaana kortinpelaajana. Dreyer oli kyllä sanonut: "Eihän asia riipu miehestä, Jörn, ja hänen elämäntavoistaan, vaan siitä, että hän puhuu puhdasta Jumalan sanaa." Tämä ei tahtonut mennä Jörn Uhlin päähän. Mutta huolimatta siitäkään, niin ei koko se puhdas oppikaan, jota tuo pienehläntä pyylevä mies siellä julisti, ollenkaan tahtonut mennä Jörn Uhliin. Siinä uudestaan ja uudestaan sanottiin: "Kaikki meidän tekemme ja aivotuksemme ovat pahat

hamasta lapsuudesta asti", tai: "Se joka luottaa omaan elämäänsä ja omiin töihinsä, hän joutuu iäiseen kadotukseen", tai: "Ylistetty olkoon Pyhä Kolmiyhteys ijankaikkisesta ijankaikkiseen", tai näin: "Jos uskot vaan, niin tulet autuaaksi." Semmoinen oli niiden kaikkien saarnojen sisältö.

Jörn Uhl istui ja kuunteli tarkasti sitä, mutta ei voinut ollenkaan keksiä, mitä tämmöisillä opeilla oli tekemistä hurjan elämän kanssa kylässä ja hänen omien aurojensa ja karhiensa kanssa. Hän kummeksi itsekseen, että Jumalan sana oli niin tuiki epäkäytöllistä. Hänen mielestään olisi sen pitänyt värssy värssyiltä kuulua tähän tapaan: "Se isäntä, joka ei kitke rikkaruohoja pellostaan, se ei tule autuaaksi. Hän joka ahkeralla työllä ja kunniallisella raittiilla elämällä saa omaisuutensa karttumaan kahdenkertaiseksi, hän pääsee taivaaseen." "Jokaisesta illasta, jonka nuori mies istuu kapakassa, kadottaa hän yhden vuoden autuusajastaan" j.n.e. Siihen tapaan olisi hän raamatun laatinut.

Toisinaan, kun tuo pienenlääntä pappi alttarilta tai saarnastuoliltaan laulavalla, nuotikkaalla äänellä luki määrättyt raamatun kohdat, tuntui Jörn Uhlista kuin kuulisi hän jotain aivan toista, kuin mitä pappi sitte saarnassaan puhui. Hänellä oli sama tunne kuin ihmisellä, joka makaa metsänrannassa, ja jonka ympärillä linnut ja hyönteiset surisevat ja hyrisevät, ja joka kaukaa metsästä kuulee täys- ja runsas- ja kirkasvetisen lähteen solisevan. Mutta nuorekkaan epäitsenäinen kun oli vielä ja sisällisesti hidasajatuksinen ei hänelle tullut mieleen kerran itse lukea Mateusta tai Markusta ja tutkia, salaisiko ehkä tuo papin tyyppiä jonkun evankeliumikohdan, tai ehkä väärensikin jonkun toisen.

"Istu aina samassa penkissä", oli Dreyer-ukko sanonut. "Jo kuusikymmentä vuotta istun minä joka sunnuntai omalla paikallani kolmannessa penkkirivissä, lukuunottamatta niitä kahta vuotta, joina olin sodassa tanskalaisia vastaan."

Niinpä istuikin Jörn Uhl joka sunnuntai samalla paikallaan.

Ja niinpä oli kuin olikin siten, että Jörn Uhl piti Jumalaa ainoastaan sentähden jommoisessakin arvossa, että siinä oli jotakin vanhanaikuista.

* * * * *

Syksyllä seuraavana vuonna tapahtui sentään jotakin, joka laskeusi kuin sulattavana kasteena hänen sisäiselle elämälleen. Ja hyvä se olikin. Sillä hän oli vaarassa kokonaan kuivua ikäänkuin nuori laidunmaa kun huhtikuussa on neljä viikkoa yhtäpäätä puhaltanut itätuuli.

Niihin aikoihin, kun pellot tyhjenevät viljastaan, villiityivät muutamat metsästyskoirat, joiden isännät juopottelivat liiaksi, eivätkä muutenkaan olisi pystyneet edes eläintä kasvattamaan. Niinpä kuluttivat koirat aikansa ulkona pelloilla, isännät kapakoissa.

Pian tuli tietoon, että oli revelty lampaita ja kanatarhoja hävitetty. Työväen lapset, joiden täytyi mennä kouluun kirkkotietä myöten, alkoivat tämän matkansa aina pelokkaina. Joku niistä palasi hengästyneenä ja aivan säikähdyksissään kylään takaisinkin ja väitti että koirat käsittivät häntä. Ei tehty sentään mitään pahan ehkäisemiseksi, sillä koirain omistajat naureskelivat vaan; ja kukaan muita ei tohtinut ryhtyä toimiin heitä vastaan he kun olivat kylän varakkaimpia miehiä ja istuivat pankin johtokunnassa ja voivat kostaa niin hyvän kuin pahankin. Tapahtuipa sitte kerran muutamana sunnuntaiaamuna, kun Kampin lapset kulkivat kirkkotietä, että he näkivät koirien ahdistavan erään Kampin rengin vasikkaa. Rengin lapset rupesivat itkemään ja vaikertelemaan että heillä oli vaan se ainoa vasikka, ja koettivat saada pari suurempaa poikaa kanssaan koiria hätyyttämään. Mutta nämä pelkäsivät. Silloin lähtivät molemmat pienet hädissään yksin koiria vastaan, he kun lapsellisessa ymmärtämättömyydessään ehkä pelkäsivät saavansa vanhemmiltaan toruakin, jos eivät pelastaisi vasikkaa. Mutta kun lapset, peloissaan nyyhkyen tulivat lähemmäksi, eivät koirat väistyneetkään, vaan rupesivat hätyyttämään pientä tyttöäkin, joka pyrki vasikan luoksi ja hosui käsillään ja huusi taukoamatta: "Minun vasikkani, minun vasikkani." Silloin haihtui suurempien poikien viimeinenkin rohkeus ja he lähtivät huutaen juoksemaan kylää kohden, jonne oli pitkä matka. Molemmat lapset jäivät nyt yksin ja koirat rupesivat tekemään leikkiään niiden kanssa. Ne kyyristyivät maahan, hypähtivät ylös, hypähtivät takaisin taas ja kyyristyivät maahan, repivät lapsia vaatteista, toinen lapsista kaatuikin ja olipa jo hyvin lähellä kamala tapaturma.

Osui silloin, että Jörn Uhl, sunnuntaipuvussaan tuli mustevasta papumaasta esiin siihen ja näki, mitä tapahtui. Hän puri hammastaan ja ajatteli: "niitä kirottuja! Näin kauas on nyt päästy: koirat repivät kylän lapsia." Hänen kasvonsa mustenivat vihasta, ja silmänsä leimuivat. Kolmella pitkällä harppauksella oli hän paikalla. Toinen koirista lähti pakoon, toinen taas, joka vimmoissaan, niskakarvat pystyssä, jäi paikalleen, sai kylkeensä saappaankärjestä aika potkun. Ulvahtaen karasi se vaahtoavin suin Jörn Uhlin kimppuun, joka oli kumartunut lasta kohden. Juuri kun hänen piti nostaa se, kohtasi häntä koiran hyökkäys, ja kun hän ei ollut missään varmassa asennossa, vaipui hän koiran painon alla polvilleen. Suurella jänterällä kädellään tarttui hän lujasti koiraan ja rutisti sitä rintaansa vastaan ja sai hädin tuskin torjutuksi sen kurkustaan, johon se vimmatusti ponnistellen, kamalasti väänntynein ruumiin

ja paljain kuolaisin kidoin tavoitteli. Vaivoin, ja liituvälkeana kasvoiltaan onnistui hänen pysytellä pystyssä. Mutta kun hän oli päässyt lujasti ja varmasti polvilleen, kirkasi hän hurjistuneesta ja kovasti, kokosi koko nuoren voimansa, otti eläintä kurkusta, kumartui ja mursi vihassaan sen selkärangan.

Siitä teosta puhuttiin monta vuotta jälkeenkin vielä. Hän itsekin myöhemmin vuosinaan, kun onnellisemmat olosuhteet sallivat hänen luonteensa ystävällisemmän, Thiesseniläisemmän puolen tulla näkyviin, puhui mielluummin tästä tapauksesta papusängen vieressä kirkkotiellä, jolloin hän mursi selkärangan koiralta, joka hätyytti pientä lasta, kuin eräästä toisesta päivästä, jolloin hän seisoi kumartuneena lavetin ylitse ja sinkautteli särmikkäitä rautamöhkäleitä ihmisiä vastaan, jotka, kuten hän hiljemmällä äänellä lisäsi "eivät olleet tehneet mitään minua itseäni vastaan, ja jotka eivät myöskään olleet pahempiakaan kuin minä."

Kun tapaus seuraavana päivänä koululasten kautta tuli tiedoksi talossa, huomasi hän hyvästi että isopiika katseli ihmetyksellä häntä. Renki puolestaan kertoi että lapset välitunneilla kiivaasti väittelivät siitä, kuinka hän oli ollut polvillaan ja työntänyt kädellään ja että kaikkialla näki lapsiryhmiä, joista yksi aina oli polvillaan ja näytti, kuinka hän oli tarttunut koiraan. Olipa opettajan itse täytynyt mennä pelastamaan kellervä hallinsakin poikain kynsistä.

Kahdeksan päivää myöhemmin kävi hän taas tietä peltojen ylitse tehden matkaa kirkolle, ja sattui tulemaan yhteen Kampin lasten kanssa, jotka myöskin olivat kirkkomatkalla. Nämä astuivat puoleen käytäväkiviltä ruoholle ja katselivat häntä. Mutta tyttönen, jonka hän oli pelastanut, kohotti mykkänä kättään hänelle ja pisti sen hänen pivoonsa ja lähti sitte juosta sipsuttelemaan hänen rinnallaan kirkonmäelle asti aivan äänetönnä. Hän meni sisään ja kuunteli saarnaa, jossa puhuttiin uskosta, ja siitä että niin sanotut hyvät työt ja niinsanottu kunniallinen elämä useasti ovat varsin epäiltävää "ulkokultaisuutta."

Kun hän astui kirkosta, tuli hänen jäljissään juoksujalkaa räätäli Rose, joka kuului hiljaisiin maassa. Hän astua tepsutteli Jörn Uhlin rinnalla, hän oli nimittäin jo vanha mies, puheli ilmoista hiukan, vaikenen taaskin ja rupesi hämillisellä tavallaan pehmeillä sormillaan silittämään hänen takkinsa ja liivinsä rintaa, kuten räätäli ainakin.

"Tuo takkisi minulle, Jörn", virkkoi hän, "Koiraa on pahasti repinyt sitä: minä paikkaan sen silkillä. Minä teen sen ilmaiseksi, Jörn... Mutta, Jörn, mitähän minun vielä piti sanoa? Eipä riipu takista, riippuu sydäimestä takin alla, sen täytyy kuulua Jumalalle."

Jörn Uhl joutui hämilleen. Milloinkahan puhuu näillä mailla maallikko ihminen niistä asioista? Papin asia, kun hän seisoo saarnastuolissaan, on puhua Jumalasta ja sielusta.

"Tahdoin vaan joutua lapsille avuksi", sanoi Jörn Uhl, "olin vimmoissani noille koirariiviöille."

"Sinun pitää tehdä kaikki sentähden että Jumala tahtoo niin, Jumalaa teollasi palvellaksesi."

Sitä ei Jörn Uhl ymmärtänyt. "Suoraan sanoen, minä ajattelin ainoastaan tuota pientä lasta, joka huusi kuin riivattu."

"Tämän kerran olet tehnyt hyvää omaa olkoasi, ja se oli kauniisti. Mutta jos tahdot aina koko elämäsi ajan tehdä hyvää ja tahdot aina saada oikeata iloa, silloin pitää sinun lyödä kättä Jumalan kanssa, ja rakkaudesta häneen tehdä hyvää. Et sinä saa tehdä hyvää siitä syystä, että olet raivoissasi koirille, etkä sentähden, ett'et siedä nähdä lasten hätää, vaan sentähden että Jumala seisoo vierelläsi ja katsoo sinuun ja sanoo: 'Mene apuun, Jörn Uhl! Pelasta lapsi! Karkaa käsiksi koiraan, Jörn Uhl!'"

"No niin... mutta yhdentekeväähän kuitenkin on, teenkö sen Jumalan kanssa vai ilman Jumalaa."

"Eipä lainkaan, Jörn. Sillä katsoppas: Jos teet sen omin päin, rupeat ylpeilemään siitä ja kuvittelet tiesi mitä itsestäsi, tulet rehenteliääksi ja ehkä ihan narriksi. Etkä myöskään aina teekkään hyvää; et aina osaa oikeaan myöskään; ei ole sinulle aina oikeata iloakaan siitä, kosk'et ole tehnyt sitä itse asian vuoksi, vaan itsesi ja ihmisten tähden. Mutta jos asetut Jumalan rinnalle ja Jumalasta käsin teet kaikki tekosi, silloin pysyt ystävällisesti nöyränä, hymyilet ja iloitset, tiedät varmasti, että aina teet oikein ja käsität kaiken, voit asettua koko maailmaa vastaan ja iloita kaikesta maailmassa. Olkoon sydämemme Jumalassa, ja kätemme koiria vastaan, kaikkea pahaa vastaan: se kristinuskoa on."

"Sitäpä sietää kuulla", sanoi Jörn, "seista Jumalan luona, ja sitte, hänestä käsin, tehdä hyvää: toden totta, se ei kuulu hullummalta. Mutta luulenpa sittenkin..."

"Niin teki Vapahtajammekin, Jörn. Aina Jumalassa, ja aina koiria vastaan! Ainoastaan että lopuksi oli häntä vastassa liika paljon koiria: ne ottivat voiton hänestä ja repivät hänet. Vai mitä tahtoi ja teki hän muuta, kuin taisteli Jumalan kanssa elämän ja kuoleman uhalla hyvän puolesta?"

"Hyvä", virkkoi Jörn Uhl tähän. "Ikäänkuin liitossa Jumalan kanssa."

"Uskossa ja luottamuksessa, Jörn."

"Aivan niin, uskossa ja luottamuksessa kaikkea pahaa vastaan, koiria ja laiskoja, juomareita ja huonoja kyntäjiä vastaan."

"Aivan niin, Jörn, ja ensinnä omia vikoja vastaan."

"Se on selvää", sanoi Jörn Uhl.

"Näetkö nyt?" sanoi vanhus. "Tuo takkisi huomenna minulle, minä korjaan sen ilmaiseksi."

Hän nyökäytti päätään moneen kertaan, ja lähti, yhä nyökyttäen päätään.

Yht'äkkiä heräsi Jörn Uhlissa ajatus: "Kysyypäs koetteeksi häneltä, mitä hän ajattelee saarnoista, joita tuo tuolla sisällä pitää." Hän kääntyi ympäri. Mutta ukko meni jo juoksujalkaa ja katosi puun taakse kirkkotarhan kulmassa.

Kun Älypää Wieten seuraavana aamuna tuli noutamaan pukua, tapansa mukaan harjatakseen sen, kertoi hän hänelle, että ukko oli luvannut korjata sen ja vieläpä ilmaiseksi.

"Sepäs on kummallinen pyhimys", vastasi Wieten. "Mistä hän puheli?"

Jörn Uhl katseli ajatuksissaan eteensä. "Oli hiukan hätäistä siellä kirkonkulmassa. Mutta jos ymmärsin oikein häntä, niin sanoi hän, että olisi kauneinta, jos jokainen lakaisisi lähimmäisensä porstuan edustan!"

"Mokomaakin pyhimystä! Jumala varjelkoon, Jörn. Ukko menee ihan sekaisin vielä."

"Noh", virkkoi Jörn, "miksikä niinkään? Hän on ahkera ja raitis, kukaan ihminen ei voi sanoa hänestä mitään pahaa; hän on aina tyytyväinen ja aina iloinen ja tiedäthän sinä, että hän teki ilmaiseksi ripilläkäyntipuvun pikku Dierksenille."

"Niin, entäs sitte? Onko hän saanut yhtään groschenia kokoon? Tekee työtä kaiket päivät. Onko hänellä mitään?" Hän antoi Jörnille nyytin ja sanoi: "Laita itsesi matkalle nyt takkinesi!" Jörn lähti kyökistä.

Väliköllä tuumi hän: kas, siinä nyt on kolme eri mielipidettä. Sitä nyt ei voi järkevä ihminen uskoa todeksi, mitä se siellä kirkossa puhuu. Räätäli-ukon puheissa on ajatusta. Mutta ajatusta on myöskin siinä, mitä Wieten sanoo. Räätäli sanoo: Pidä huolta lähimmäisistä, Jumalan nimeen. Wieten sanoo: Pidä itsestäsi huolta, omaan nimeesi.

Yht'äkkiä pysähtyi hän, mietti hiukan ja palasi takaisin kyökkiin. Wieten istui, selin ovea päin käsilyllyllä ääressä, ja teki työtä. "Kuule", sanoi hän, "sinä sanot että räätäli puhuu paljasta hölyn pölyä? Mutta sanoppas sinä, kuinka on itsesi kanssa? Sinä teet työtä turhanpäiten ja yhä turhanpäiten tässä kolkossa talossa, jossa kolme juomaria aivan päättömästi isännöivät, piinaat ja kiusaat itseäsi joka päivä vastahakoisten palvelustyttöjen kanssa?"

Wieten kääntyi nopeasti, ja katsoi häntä suurin silmin. Ensikertaa puhui Jörn hänelle itsenäisesti ajattelevana, eikä hän osannut niin kohta mukautua siihen. "Poika", sanoi hän, "älä päättömiä puhele! Mene töihisi äläkä rupea viisastelemaan."

Silloin lähti Jörn nyyttineen miettivänä ulos.

* * * * *

Hänen ulkonainen elämänsä ei tosiaankaan ollut muuta kuin vaivaa ja työtä. Isänsä sanoi toisinaan: "Hänessä on Thiesseniä liiaksi ja elinijäkseen on hän jäävä veljiensä palkkalaiseksi." Tänään kyntää, huomenna kylvää, ylihuomenna raskasta kotityötä, semmoiset olivat hänen päivänsä. Aamuisin ensimmäisenä ja iltaisin viimeisenä, ihminen jolla ei koskaan ole joutoiltaa ja pyhäpäivää. Hänen silmänsä painuivat kiinni, kohta kun illallinen oli syöty. Silloin lähti hän kohta kammariinsa ja nukkui sikeästi.

Hänestä tuli pitkä ja laiha, astuntansa muuttui paljosta käynnistä raskassavisessa kyntömaassa voimakkaaksi ja raskaanhitaiseksi. Lihaksensa tulivat vahvajänterisiksi. Hänelle ei ollut mikään asia käydä koko päivä levähtämättä vakoa ylös, vakoa alas neljän hevosensa jäljissä, käsi aurankurjella, ja vaikk'ei hän vielä ollut kahdeksaatoista täyttänyt niin mielellään hän nisunkorjuussa otti heinätarikkonsa nenään yhden sijasta kolme lyhdettä. Hänen olkapäänsä tulivat leveiksi, ulkonivat ikäänkuin erikseen rakennettuina syrjään päin, ja kasvonsa ahavoituivat auringossa ja suolaisessa

merituudessa. Hänen koko olentoonsa ja sanoihinsa tuli sitä hitaista täsmällisyyttä ja raskaanlaista pätevyyttä, joka on ominaista raskaasti mietiskelevälle luonteelle. Hänen kirkollakäyntinsä kävivät harvemmiksi, mutta joka toinen tai kolmas sunnuntai teki hän sentään suoraselkäisenä ja kasvonsa tyyнинä ja vakavina kirkkomatkansa sinisessä hyvästi-istuvassa nutussa.

Syksyn tapahtumat olivat vaikuttaneet elähtävästi häneen. Vuosikautia oli hänellä jo ollut tämäntapainen ajatuskanta: Kaikki autuus on siinä vaan, että on noin nenäänsä myöten ahkera aina, ja raitis ja säästäväinen kuolemaan saakka. Mutta keskustelu pyhimyksen kanssa, ja sitä seurannut uusi mietiskeleminen ja vertaileminen vaikutti, että hän avoi silmiään hiukan taas ja kerran vielä katsoi tarkemmin. Ja nyt havaitsi hän, ett'ei asia ollutkaan niin mutkaton ja yksinkertainen. Oli muutakin maailmassa, kuin kunniallisuus ja raha. Hän kävi jonkun verran avomielisemmäksi, herkemäksi ja lempeämmäksi.

Hänessä heräsi jonkullainen hiljainen harvasanainen mieltymys muutamiin työmieslapsiin Kampilla, ja välistä hän istui sunnuntai-iltapäivät heidän kanssaan niityn rannalla, ja leikkeli heille huiluja pajunoksista ja auttoi pienimpiä, jotka tottumattomilla käsillään yrittivät nitoa vitjoja kukkasten varsista. Talvisin taas säilytteli hän omenoita kirstunsa pohjalla oljissa ja naureskeli, kun lapset koulumatkallaan tulivat pihan poikki ja sitte yskivät tai puhuivat kovaäänisesti tai muulla tapaa koettivat ilmoittaa läsnäoloansa, he kun eivät suoraan tohtineet tulla pyytämään niitä häneltä. Hän oli nimittäin heistä liika vakavan näköinen ja liika pitkäkin jo tohtiakseen semmoista.

Välistä, talvisina iltapuhteina nouti hän esiin Littrow'insa, katseli taivaankarttoja, jotka olivat liitteinä kirjassa ja meni ulos puutarhaan tähtikirkkaaseen yöhön, etsi merkityt tähdet ja painoi mieleensä niiden nimet. Mutta niinpian kun hän huomasi, että tämä tempasi hänet mukaansa, että hänessä heräsi halu oppia tämä kaikki ja enemmän vielä, kun hän huomasi että halu oppia nousi hänelle päähän kuin viini, silloin säikähti hän ja kätki kirjan takaisin kirstuun, aivan pohjalle, olkienkin alle, joihin omenat olivat kätkeytyt.

Kokemukset, jotka hän sai ihmisistä ja elämästä, sulki ja pakkasi hän itseensä, ikäänkuin laivuri pakkaa lastinsa alas pimeään laivaruumaan. Niiden olemassaoloa ei päältäpäin aavistanutkaan. Ne näyttivät merkityksettömiltä ja tarkoituksettomilta, mutta ne olivat kätöksessä ainoastaan. Ne olivat rikastuttamassa hänen sieluansa, olivat läsnä siellä nyt ja olivat hänen omaisuuttaan, ja laiva kulki syvemmältä nyt ja varmempana.

Niin tuli kokemus kokemuksen jälkeen, ja ihminen ihmisen jälkeen. Ne sattuiivat hänen tielleen, antoivat hänelle joukon uutta kokemusta ja uutta havaintoa ja etääntyivät taas.

YHDESTOISTA LUKU.

Seuraavana keväänä tuumi hän varovasti kuin vanhus ikään, että olisi viisainta hänelle nyt ilmoittautua vapaaehtoiseksi sotaväkeen, sitte hän olisi siitä vapaa.

Kenraali katseli mielihyvällä kookasta leveäharteista nuorukaista, joka alastomana seisoi hänen edessään ja kysyi suopeasti. "Kyrassieriksikö vai tykkimieheksi?" Hän ajatteli hiukkasen ja vastasi sitte: "Tykkimieheksi." Tarkastuslautakunnan jäsenet olivat kummissaan. "Miksi niin?" kysyi kenraali. "Minä sovin paremmin siksi." "Miksikäs sitte?" kysyi ukko vielä kerran. Jörn tekeytyi viisaan näköiseksi ja vastasi: "Kuvittelen, että tykkimiehet ovat yksinkertaisempaa väkeä ja myöskin maalle tarpeellisempaa." Kenraali nyökäytti hyväksyvästi päätään ja antoi hänen poistua.

Pitäjävouti Eisohn, sama mies, joka joi ja pelasi talonpoikien kanssa ja jonka ainoan lapsen jälkeenpäin täytyi lähteä kerjuulle ja sitte kuoli surkeudessa, taivutti lyhyttä niskaansa hiukan ja sanoi: "Hän kuuluu Uhlien arvossa pidettyyn sukuun, herra kenraali. Mutta ei ole tullut sukuunsa, ei ole terää miehessä!" "Tuossako?" sanoi kenraali, "tuossako miehessä? Hänestä menen minä takuuseen. Osaan jonkun verran lukea ihmisen kasvoista, herra pitäjänvouti, ja olen rauhan aikana ja parilla sotaretkellä oppinut näkemään minkäverran miestä kussakin on."

Niinpä läksi hän syksyllä, kohta elonkorjuun jälkeen Rendsburgiin. Geert Dose, sen Dosen poika, joka ennen muinoin oli asunut Dingerdonnilla, tuli kuulumaan samaan patteriaan ja lähti hänen kanssaan yhdessä.

Rendsburg oli silloin vielä hiljainen kaupunki. Ja vaikka se olisikin ollut vilkas kuin Hampuri ja maan

kaunein kaupunki, mitä liikutti tätä talonpoikaa kaupunki? Mitä liikutti häntä ylialaan koko maailma? Hänen oli täällä kolme vuotta opittava, mitä opetettiin, ja toteltava, mitä käskettiin. Kun työstä välitti, silloin oli hänellä vapaus tehdä, mitä itse halutti. Silloin olivat hänen ajatuksensa Uhlin pelloilla ja talleissa.

Hänen luonnisti hyvin; ei olisi voinut löytää parempaa rauhanaikaista sotamiestä kuin hän. Hän oli karaistu, älykäs ja totteleva. Eräs vastaleivottu aliupseeri, joka mielellään puhui kömpelöistä holsteinilaisista, näytti hyvin halukkaalta hiukan kujeilemaan Jörn Uhlin kustannuksella. Mutta neljä viis päivää jälkeenpäin huomasi luutnantti Hax, jota sotamiesten kesken kutsuttiin "pitkäks Juhaksi", hänen aikeensa ja puheli hetken kahdenkesken aliupseerin kanssa: ja siihen päättyi se.

Eräänä toisena päivänä, kun pitkä Juha kävi tallin lävitse ja Jörn Uhl, kantaen vesisankoja tuli häntä vastaan, kysäsi hän: "Uhl, mistä on teillä tuommoiset pitkät raskaat askeleet? En ole elämässäni nähnyt semmoisia niin nuorella. Ikäänkuin kantaisitte rautakiskoja!"

Vesisangot kirahtivat, ja Jörn Uhl seiso i kuin patsas. "Olen lapsesta saakka tehnyt raskasta työtä."

"Kaksivuotiaastako ollut auran kurjessa?"

"Niin. Ja maa on sitkeätä siellä."

"Minä olen kotoisin Itzehoe'n tienoilta", vastasi luutnantti. "Tunnen seudut, olen ollut Wentorfkissakin. No, isällä on kai suuri maatila?"

"On, herra luutnantti. Mutta *minun* on täytynyt tehdä työtä."

"Niinkö? Mutta entä isäukko, eikö hänkin?"

"Ei, herra luutnantti."

"Eivätkö veljetkään? Mitenkä?"

"Eivät."

"Teillä on semmoiset kasvot, niin... kuinka sanoisin niin huolekkaat. Ei sovi nuorelle miehelle."

"Kotona kyntävät huonosti tänä syksynä, herra luutnantti."

Luutnantti Hax rypisti kulmakarvojaan, ei sanonut sanaakaan enää, ja kohteli Jörn Uhlia tästä päivästä saakka kunnioituksella, joka ilmeni etenkin siinä, että hän vaati häneltä enimmäen ja antoi hänelle vaikeimmat tehtävät.

Toverit eivät ensin olleet sietää häntä. Kun he pian saivat kuulla, että hän oli mahtavan marskitalonpojan poika, oli hyvin lähellä epäluulo, että hänen tyyri, pidättäytyvä olentonsa lähti ylpeydestä. Ei hän ollutkaan vapaa talonpoikaisylpeydestä. Sitäpaitsi vallitsi alkuaikoina huoneessa, johon hän kuului, raaka käytöstapa. Tähän oli syynä pari kolme turhan aikuista pojanpukaria, joiden oli onnistunut päästä maineeseen maailmaan ja tapoihin tottuneina miehinä sillä että he isoäänisesti kehuskelivat monista kokemuksistaan ja seikkailuistaan. Jörn Uhlille, joka oli maalaislapsi ja talonpojan poika, oli tämä kyllä enimmäkseen tuttua, usean asian oli hän myöskin mietiskelyissään aavistanut, sitäpaitsi oli hänessä vahva määrä aistillisuutta, mutta kaiken tämän oli hän säilyttänyt sielunsa salaisimpiin syvyyksiin kätkeytyneenä ja oli huolellisesti vartioinnut sitä pääsemästä esiin. Hänestä oli sietämätöntä ja herätti hänessä melkein ruumiillista tuskaa, kun joku kerskaaja nauraen puheli näistä luonnon pyhimmistä salaisuuksista. Lisäksi kiusasi häntä vielä se, että hänen kuunnellessaan tällaisia puheita, hänelle kävi yhä selvemmäksi ja selvemmäksi, kuinka syvästi ja auttamattomasti veljet kotona olivat takertuneet pahoihin ja raakuuksiin.

Niinpä, kun hän kuunteli tällaisia puheita, teki hän sen samallaisilla kasvoilla, kuin kuuntelisi hän veljiensä puheita, eikä ollenkaan salannut paheksumistaan ja ylenkatsettaan. Tämän vuoksi vaativatkin molemmat sankarit häntä eräänä iltana tilille. Hän oli sentään viekkaudella, joka on ominaista sille, joka koko elämänsä on elänyt luonnon parissa, jo edeltäkäs in varannut itselleen varman puolustajan, entisen koulutoverinsa Geert Dosen, ja kun sankarit nyt, toivossa tulevansa tekemisiin ainoastaan yhden kanssa, kavalasti hyökkäsivät hänen kimppuunsa, ilmestyikin heille kaksi vastustajaa ja saivat hyvät selkäsaunat. Siitä päivästä, vaikka puheensävy yhä pysyikin karkeana, ei se enää luiskahtanut raa'aksi.

Toverit eivät ensin olleet sietää häntä. Aluksi pitivät he hänen huolekasta utteruuttaan, jolla hän joka päivä teki tehtävänsä, teeskenteliäänä ylempäin suosioon pyrkimisenä. Mutta kun he pian huomasivat, että hänen innokkuutensa oli ainoastaan luontaista uskollisuutta, ja että häneen voi luottaa, ja ett'ei hän pyytänyt itselleen mitään, ja kun Geert Dosen kautta oli tullut tunnetuksi, että hänellä oli takanaan raskas nuoruus, niin rupesivat he kunnioittamaan häntä ikäänkuin nuoret laivurit

sitä toveriaan, joka on tehnyt pisimmän matkan. Hän sai heidän kesken ikäänkuin jonkinlaisen riidanratkaisijan aseman ja monen hemmotellun mammanpojan on hänen lyhyt kuivakiskoinen sanansa pelastanut monesta pälkähästä.

"Sinä Uhl, joko olet kuullut, että Rücket on karannut ja saatu kiinni taas."

"Miksi karkasi hän? Kun hevonen on auran edessä, silloin ei se saa ruveta mullikoimaan. Miksi yrittää hän karata, niinkauan kun on sotamiehenä? Järjestystä pitää olla."

"Uhl, sinä olet järkevä mies; mutta sinä olet liika järkevä."

Jörn Uhl imeskeli piipunnysäänsä ja sanoi: "Enpä ymmärrä, mikä siinä on, etten oikein osaa nauraa. On ikäänkuin olisivat kasvoni jäässä, en saa niitä liikkeeseen. Mutta sitä minä mielelläni katselen, kun te nauratte. Kertokaappas taas jotain! Sinä Geert, kerrosta se juttusi isosta Sott'ista."

"Kuulehan tuota, Plank... tiedäthän?... hän joka palvelee kolmatta vuotta, hän on nyt lopultakin saattanut turmioon sen pienen valkotukkaisen tytön, joka palvelee tohtorilla. Tyttö on eilen ajettu palveluspaikastaan ja on käynyt kasarmissa ja tahtonut puhutella Plankia, mutta tämä on tekeytynyt kipeäksi... kuuletko sinä, Uhl?"

"Hän on roisto", sanoi Jörn Uhl. "Jos hän on saanut tytön liika heikolle, noutakoon takaisin myöskin sieltä. Me emme saa antaa hänelle mitään lepoa, ennenkuin hän on viettänyt kihlajaisia tytön kanssa. Me sanomme hänelle, että me olemme saalanneet kokoon ja aiomme hankkia tynnyrillisen olutta. Kun hän kuulee sen, ymmärtää hän kyllä meidän ajatuksemme asiasta."

Geert Dose oli sisällä aina joukon pilan ja leikinlaskun esineenä, hän kun ei ollut koulussa oppinut melkein mitään ja näytti välistä, kuin olisi hän hiukan hassahtanut. Mutta hänen äitinsä oli oikeimpia Kreijejä, kuuluisan Stoffer Krey'n tytär, vinon Stoffer Krey'n, joka sentään ei alkujaan ollut mikään vinokasvuinen. Tämä Krey oli nuoruudessaan ollut innokas salakulettaja ja oli rannalla usein puijannut tullivahtimestareita siten että pukeutui ikäänkuin olisi hän vinokasvuinen. Lopuksi hukkui eräs vahtimestareista ulkona Watt'illa ja sanottiin että Stoffer Krey olisi saattanut hänet harhaan ja sitte syönyt veteen. Siitä asti jätti hän salakuljetuksen ja muuttui hiljaiseksi, toimeliaaksi mieheksi. Hän tuli sentään vähitellen, vaikka hän alkuaan oli ollut sorea ja suora kuin saarnipuu, vinokasvuiseksi ja vinoasentoiseksi. Semmoisena kuljeskeli hän monta vuotta koiravaljakkonsa kanssa kyliä. Tältä isoisältään oli Geert Dose'lla älynsä.

Hän oli palvellut marskeilla eräässä suuressa talossa, jonka isäntä oli hyvin yksinkertainen, ärilö ja unelias. Tämän luona oli vekkuli ystävällisellä palvelevaisuudellaan päässyt hyvin kirjoihin. Hän oli käyttänyt hyväkseen tätä suosiota, oli viettänyt hyviä päiviä, ja tehnyt monta hauskaa kepposta yksinkertaiselle isännälleen. Näistä kepposistaan kertoi hän, kun häntä oikein pyydettiin.

Hän istui nyt olkipolstarillaan, katseli ympärilleen ja kertoi.

"Niin noh, tapahtuipa kerran tämmöinen juttu erään nummistolaisen kanssa... Tiedättekö, mitä miehiä nummistolaiset ovat? Nummistolaiset ovat semmoisia, jotka noin talven lähetessä jättävät nälkäisen kangaskylänsä, ja lähtevät marskeille ja ovat siellä puimamiehinä isännillä ja kevään tullen taas palaavat kotiinsa. Näistä nummistolaisista oli isolla Sottilla aina ristinsä.

"Niinpä tuli nytkin eräs niitä, pienenlöntä harmahko mies, tummakasvoinen, kuivannäköinen ja kulmikas kuin mikäkin mäkiturve, silmät harhailivat ja katsoivat ristiin ja pää liikkui yhtä mittaa edestakaisin. Minä ajattelin kohta, kas, tuosta lähtee jotain. 'Isäntä', sanoin minä, 'pitäkää varanne vaan, tuosta saamme tämän talvisen piinan.'

"Niinpä siis. Mies menee illalla levolle ja nousee aamusti ylös taas. Kun hän nyt istuu siinä kirnupiimänsä ja puuronsa ääressä — silloin annettiin nimittäin joka aamu ja ilta, monasti päivälliseksikin kirnupiimää — niin tulee Sott sattumalta sisään siihen ja haluaa hiukan noin ikäänkuin tutkistella miestä, noin vaan varovasti ikäänkuin koira siiliä; huomasin hänen leveästä naamastaan ja hänen selkosen selällä olevista silmistään, että nyt häneen voi syöttää mitä tahansa. 'Haluaisin vaan tietää, mikä sinun nimesi on ja mistä sinä olet.' Silloin katsahtaa mies ympärilleen, ikäänkuin lentelisi hänen nimensä ilmassa ihan hänen vieressään ylös ja alas ikäänkuin joku hörhiäinen ja uhkaksi pukata häntä. 'Minun nimeni?' puhelee hän. 'Minun nimeni?' Ja hän alkaa taas tuijottaa ilmaan. Sott oli kumartunut pöydän ylitse ja näytti kuin aikoisihan suurella suullaan pyydystää karpäsiä ilmasta. Minä istuin ihan hiljaa, mutta panin pari vanhanaikuista killinginlanttia, jotka eivät enää olleet käytännössä, eteeni pöydälle ja ajattelin: tuon minä panen ylimääräisesti kolehtikukkaroon kiitokseksi tästä lystistä.

"Noh, mitäpä tehdä? Nummistolainen oli kuin olikin unohtanut nimensä.

"Eilen hänellä vielä oli ollut se, sanoi hän. Mutta tänä yönä oli hän unohtanut sen tai kadottanut, niin

oli hänelle tapahtunut jo useinkin. Minä kysyin siihen, pitkö minun mennä hakemaan sitä vuoteen oljilta, ehkä se oli siellä vielä. Olin kai hiukan nauraa virnistellyt siinä, sillä yht'äkkiä kurottaa Sott pöydän ylitse ja minä sain sellaisen korvatillarin, että unohdin sekä kuulemisen että näkemisen ja hypähdin ylös ja läksin pois.

"Noh, tähän asti oli siis kaikki hyvästi. Nummistolainen oli kadottanut nimensä, eikä voinut keksiä sitä, vaikka me kaikki koetimme auttaa häntä. Hän sanoi että hänestä tuntuu, ikäänkuin olisi hänen nimensä ollut jotakuinkin pitkä ja ikäänkuin olisi sillä ollut jotain tekemistä syömisen kanssa. Enempää, sanoi hän, hän ei muista. Me teimme hänelle kaikenmoisia ehdotuksia, mutta hän hylkäsi ne kaikki. Hän sanoi, että se oli ollut joku aivan eriskummallinen nimi. Sott keksi semmoisen viekkaan ajatuksen, että hän menisi papin tykö, pappi sitte lukisi kirkonkirjasta eri nimiä, ja kun hän kuulisi nimen, joka muistuttaisi hänen omaa nimeänsä, silloin nyökäyttäisi hän päätään. Mutta hän ei nyökäyttänyt: hän ei muistanut mitään; hän liikkui silmiään vaan, ylös ja alas, ikäänkuin tyttö, joka leikkii heitinpalloa. Lopuksi sanoi hän luulevansa että nimensä on jokseenkin pitkä. Jos hän vaan aluksi muistaisi osankin siitä, silloin muistaisi hän ehkä lopunkin vielä. 'Hjaah', arveli Sott, 'kuinka päästäisiin siitä selville?' 'Niin', tuumi nummistolainen, 'paras keino olisi kait... jos isäntä sen tahtoisi tehdä'... 'Tietysti, tietysti!' vastaa Sott ja saa silmät, kuin harjalla, niin uteliaaksi tuli hän... 'Niin', tuumii nummistolainen, 'hänen nimellänsähän tuota oli jotain tekemistä syömisen kanssa. Paras keino olisi senvuoksi kai se, että hän jonkun aikaa saisi syödä sitä, josta hän öisin oli nähnyt unta. Sehän nähtävästi olisi jossakin yhteydessä hänen nimensä kanssa. Kun hän sitte joskus oli oikein juurtajaksain uneksinut ja juurtajaksain syönyt nimensä, niin ehkä se sitte joskus juolahtaisi hänelle mieleenkin.

"Noh, nytpäs alkoi peli: kukaan ei olisi enää voinut sitä pidättää. Kuusi yötä peräkkäin näki nummistolainen aina unta hapankaalista, ja saikin sitä ja söi vahvasti. Meillä oli nimittäin juuri hyvää tuoretta hapankaalia kellarissa. Noh... Sen jälkeen sanoo nummistolainen: 'Nyt hän oli unissa nähnyt kirnuja, joissa oli mahtavia voiläjiä'. Emäntä näyttää happamelta, mutta Sott sanoo: 'ei tässä auta. Meidän täytyy saada tietää, mikä miehen nimi on', Ja mies kun syö kuus pitkäpä päivää taas voita, niin paljon kuin poskiinsa pistetyksi saa vaan. Niin noh, muutaman päivän perästä rupeaa hän uneksumaan piimästä. 'Millaisesta piimästä?' kysyy Sott, ja emäntä kurottautuu puoliväliin pöydän ylitse ja töröttää jännittyneessä odotuksessa häntä silmästä silmään. 'Kuoritustako?' kysyy Sott. 'Ehei', vastaa hän, 'sillä oli paksulta kermaa päällä'. Noh, nytkös juhlaa taaskin, joka päivä on meillä pöydässä ruukullinen makeata hyvää viiliä, ja jokainen me siitä särppäisemme. Niinpä syö mies talven ja kostuu vahvasti. Sitte yhtenä päivänä, kun vähitellen rupesi ulkona vihannoitsemaan, noin keskipalkoilla maaliskuuta, pyytää hän eräänä iltana palkkaansa, ja saatuaan sen, menee hän huoneeseensa, kokoo tavaransa, ja kohta jälkeensä ilmestyy hän pihalle ikkunan taakse ja sanoo, että nyt hän on saanut syödyksi valmiiksi nimensä ja että nyt hän muistaa sen. 'Mitäh?' kirkasee Sott ja hypähtää suorana ylös. 'Niin tuota', vastaa mies, 'että mikä nimeni on, niin tiedän minä sen nyt. Nimeni on Johann Stoffer Hapankirnupiimä'. 'Hapankirnupiimä?' karjasee Sott. 'Miks'et siitä sitte kohta uneksinut? Häh? Sehän olisi tullut helpommaksi.' 'Niin', tuumaa mies ja nauraa sydämen pohjastaan ja leikkii taas päällään ja silmillään heitinpalloa, 'niinhän minun aina käy, näen aina vaan osasta unta.' Sott tekeytyy ystävälliseksi kuin kettu jänikselle: 'Noh', sanoo hän, 'tule sisään nyt sentään vielä, nythän voit vielä kahdeksan päivää saada hapanta kirnupiimää poskiisi.' Silloin puistattaa miestä ikäänkuin kiemuroisi selkäänsä pitkin parikymmentä kylmää ankeriaista: 'Siinäpä se juuri olikin, isäntä', vastasi hän. 'Emäntä pani aluksi aina pöytään hapanta kirnupiimää, ja sitä nyt en minä siedä kaiket päivät,' Ja niin lähtee mies pois, eikä häntä sen koommin ole sielläpäin nähty... Minä tietysti taaskin sain kuitata lystit, sillä kun sitte hämärissä myöhempään menin huoneeseeni, seisoi iso Sott käytävällä, missä oli pimeä jo ja odotti minua ja sanoi, että minä olin yhdessä nummistolaisen kanssa sommitellut koko jutun, ja palvasi kaikessa hiljaisuudessa hyvänpäiväisesti minut."

"Sinä sen olit sommitellutkin", sanoi Jörn Uhl ja nauroi. Toisetkin sanoivat: "Hyvin sinä sen selkäsaunan ansaitsit... Juttu ei muuten ollut juuri niin lipilaari, kuin tavallisesti. Kerroppa siis joku vieläkin."

"Niin mutta",... alkoi Geert Dose... "kun te aina sanotte että minä valehtelen..."

"Turhia, kerro nyt vaan, Geert! Jollet paikalla ala, niin käymme rinnuksiisi. Ellet tänään valehdellut, niin olet muulloin sitä perusteellisemmin. Noh, antaa tulla! Taikka rupeaa paukkumaan."

Geert Dose katsahtaa Jörn Uhliin ikäänkuin tahtoisi sanoa: "Me, Jörn, me olemme sentään ainoat järkevät koko joukossa." Mutta kun ne jo nousevat ja härrittelevät nyrkkiä hänelle, alkaa hän taas yksitoikkisella äänellä.

"Noh... Te meluatte siitä, että jefreitteri Kickbusch on semmoinen suursyömäri, mutta meilläpä oli ison Sott'in luona kerran taaskin semmoinen talvehtija, oli puimassa meillä marraskuusta maaliskuuhun asti. Ensin se söi meidän toisten kanssa yhdessä pöydässä. Mutta me näimme kohta, ettei se käynyt. Kohta oli kaikki tyhjänä. Vasta kun meidän piti oikein alkaa, oli rasvakuppi tyhjänä jo. Silloin sanoi Sott,

että hänelle piti keittää isossa haudepadassa, ravituksi piti miehen tulla, menköön sitte vaikka koko talo siihen. Niin noh... keitettiin sitte haudepadassa, ja ravituksi tulikin mies. Mutta ottipa aikaakin; kesti kaksi tuntia ennenkuin pata oli tyhjänä. Niin noh!... minkä sille taisi? Sott menee itse luvaan ja kysyy: Kuulesta, mies, sano nyt kerran oikein suoraan, kuinka sinä kotona järjestät asiiasi, että saat syödä täytesi, ja että sinulle sentään jää hiukan aikaa työhönkin. Kyllä me puolestamme koetamme tehdä parastamme. Nummistolainen aukasee kitansa selkosen selälleen ja sanoo: *noin* oli tehty. Eukko oli naulannut luudan tyven poikittain vasikkaruuhun ylitse, ja sitte oli hän asettunut kyökin ovelle ja eukko oli kaatanut suuhun hänelle. 'Mies!' huudahtaa Sott, 'oletko sinä hullu? Niinkö olette tehneet. Noh, me teemme samaten. Aivan samaten teemme'."

"Ja totisen totta, niin tehtiin. Sott sanoo minulle: 'Geert, sinä saat tehdä sen, sinä olet näppäräpäinen 'ja saat kai vauhtia mieheen'. 'Tietysti!' vastasin minä. 'Ei ole peukalo kasvanut keskelle kämmentä minulle, kyllä minä sen toimitan'. Noh, ja niinpä ryhdyttiin työhön, ja saammekin miehen onnellisesti talven ylitse."

"Mutta noin keväämmällä sitte tulee eukkonsa noutamaan häntä ja sanoo ettei miehensä ole vielä koskaan ollut niin hyvän ihmisten luona. Hänhän oli ihan ruvennut saamaan ihravatsaa. Hän tunnustelee häntä joka puolelta, nyökäyttää tuontuostakin mielihyvissään päätään ja kehuu Sottia. Sitä kuuntelee tämä mielellään. Kesällä, puhelee eukko, ei hän suuria tarvitse ."

"'Mitäh?' kirkasee Sott. 'Mitä sinä puhelet? Ettei hän tarvitse kesällä paljoa? Kämpäliäänkö hän silloin sitte imee?'"

"'Ei', tuumaa eukko, 'ei niin. Vaan... hyvät ihmiset!... Ajatelkaahan!... Hän on jonkinlainen märehtijä', sanoo eukko."

"Dose, nyt sinä valehtelet!" huutavaa toiset. "Tämä on jo liikaa! Antakaa sille!"

Jörn Uhl naureskeli vaan ja torjui kädellään. "Jättäkää hän rauhaan. Kaikki on totta, mitä hän kertoo, ja ellei se totta ole, niin miksi viitsitte kuunnella?"

Geert Dose istui aivan hiljaa, ikäänkuin ei koko asia koskisi häntä tuon taivaallista ja ikäänkuin olisi hän vallan viaton. Hän heitti kaikkiin moittivan katseen ja sanoi: "Kuuletteko? Jörn Uhl hän puhuu aina totta."

"Noh, jatka, jatka vaan! Mutta jos vallan liikoja rupeat laskettelemaan, niin saat takkuusi sentään. Mahdathan toki hiukan maltaa itsesi, mies? Pitääkö sinun sitte ihan valehdella niin että sen jo tuntee virstan päästä? Noh, jatka vaan!"

"Jatka, jatka!" sanotte te. "Te arvelette että ne lentelevät minulle vaan noin valmiina suuhuni, niinkö? Noh, kerranpa, muistan... mutta kun te aina sanotte että minä panen omiani..."

"Noh... ala nyt vaan!"

"Niin noh... siinä loppupuolella talvea, silloin käyvät asiat hullusti monelle talonpojalle. Ne tulevat silloin enemmän tai vähemmän kummallisiksi, varsinkin alamaatalonpojat. Muutamasta on liika lämmintä, toista palelee. Toiset saavat tämän kohtauksensa jo maaliskuussa, toiset vasta niihin aikoihin, kun karja lasketaan ulos, noin toukokuun alkupäivinä. Onpa niitäkin, jotka niihin aikoihin, kun tuntevat saavansa tämän hohkopään, itsestään lähtevät neljäksi viikoksi Schleswigiin. Lääkärit siellä ovat vartavasten valmistauneet vastaanottamaan heitä sinne. Noh niin, semmoisina aikoina tuli Sottiin aina ikäänkuin jotain jäätynyttä, jotain lasittunutta. Hänessä oli eloa yhtä vähän kuin kuolleessa myyrässä. Noh, niin pitkälle on siis päästy."

"Kerran sitte, noin maaliskuussa, oli juuri semmoinen kosteankylmä jäisevä ilma, jolloin koko piha on sumun ja veden peitossa ja jääpuikot riippuvat räystäiltä kuin tarikon piikit. Silloin oli eukollaan hänestä taas aika vastus. Hän seiso kyökissä ja harisi jotain muijalleen. Silloin rupesivat sanansa yht'äkkiä harvenemaan, lopuksi kaatui hän turvelaatikkoon ja jäi makaamaan siihen. Kun hän oli tiellä siinä, torasivat piit hänen kanssaan ja antoivat hänelle silloin tällöin puukengästäkin. Viimein saivat he hänen sen verran liikkeelle että hän lähti ulos; kyökissä iloitsivat, kun viimeinkin saivat eron hänestä. Mutta häntä ei kuulunutkaan takaisin, ei sittenkään, vaikka jo rupesi pimenemään. Etsimme häntä jokapaikasta, mutta emme vaan löytäneet. Viimein sanoi emäntä: 'ihmettelen vaan, mitä hänestä nyt rupeaa kuulumaan'. Minä yksin pysyin varsin levollisena ja aattelin: 'Hän on mennyt jonnekin latoon vaan, ja makaa siellä nyt heinissä'."

"Niin noh, seuraavana aamuna, kun istumme puurovadin ympärillä, sanoo pieni piika: 'Minä näin isännän eilisiltana vielä. Hän seiso seinämällä jääpuikkojen alla ja näytti varsin kirkkaalta ja liukkaalta'. Noh, minäpä katsahdan kohta ikkunasta ulos ja näen että räystäiltä riippuu pitkiä paksuja

jääpuikkoja. Minulle tuli kohta omat tuumani asiasta. Sanonpa silloin: 'Emäntä hyvä', — tarkoitin sillä Sottin emäntää, — 'ja hyvät lapset' — sillä tarkoitin toisia siellä: 'Luulenpa jo tietäväni, missä isäntä on. Tulkaappas vaan mukaan'.

"Noh, me lähdemme ulos. Ja aivan oikein. Sinne oli hän mennyt riihen räystäään alle ja jäänyt siihen katselemaan laihojaan, joko ne pian rupesivat vihannoimaan, ja oli siinä seisoessaan nukahtanut, ja kylmä ja vähäeloinen kun jo olikin, ei ollut ollenkaan huomannut, kuinka vesi tippui hänen päälleen ja sitte muuttui jääksi. Niinpä olikin hän vähitellen saanut ylleen lasisen jääkerroksen. Nyt hän oli kokonaan jäässä. Kokonaan, sanon minä teille, takaa ja edestä, kasvot ja kaikki. Päänsä päällä oli hänellä ylös räystäälle asti ikäänkuin lasinen huippulakki, joka kohosi suorana ylös.

"Niinpä siis... me murramme hänet irti sekä ylä- että alapäästä ja kannamme hänet neljän miehen kyökkiin. Olipas työtä, ennenkuin saimme oikein hänestä kiinni, niin liukas hän oli. Emäntä toraili hänelle jo silloin. Hän ei sentään osannut siihen muuta, kuin että hän jään lävitse hiukan räpäytteli vasenta silmäänsä minulle, niinkuin hänen tapansa oli aina, kun eukkonsa ripitti häntä ja minä satuin olemaan kuulemassa. Poika tokaisi: 'Jätetään hän tuommoiseksi ja viedään Mehldorffin markkinoille ja näytellään siellä rahan edestä', mutta sai korvalleen.

"Noh... mitäpä tehdä? Kertoakseni lyhyesti: me panimme ensiksi hänet nurkkaan ja rupesimme syömään kaikessa rauhassa. Sitä katseli ukko hyvin nälkäisin silmin ja nuoleskeli tuontuostakin kielellään jäätä, emäntä tiuski aina vähän päästä hänelle jotakin. Sitte panimme me koko jääkukon, niinpäivineen papupataan, ensin yläruumiin — eukko tahtoi nimittäin välttämättä päästä siihen käsiksi, — sitte muun ja niin saimme hänet käytettyämme ensin sentään runsaan puolikuormallisen mustaa turvetta taaskin liukkaaksi ja sitten soodan ja natriinin avulla vallan norjaksi."

Nyt karasivat kaikki Geert Dosen kimppuun, ja nyt ei enää Jörn Uhlkaan voinut pelastaa häntä. Hän torjui sentään, ettei aivan liikoja sadellut.

Sen jälkeen tuli hiljaista. Dose nukahti ja Jörn Uhl vaipui ajatuksiinsa. Toiset juttelivat hiljaa päivän töistä, jotka nyt olivat takana.

Viimeisen vuotensa, kun palvelus solui melkein kuin itsestään, vietti Jörn Uhl vapaan aikansa enimmäkseen erään pienen kaupunkivirkamiehen luona, joka oli noin kymmenen vuotta vanhempi kuin hän. Tämä oli rouvineen kotoperää Wentorffin seuduilta, oli lapsena käynyt Thiess Thiessenin luona Aulangossa ja oli tuntenut Fiete Kreyn. Hän oli erinomaisen säännöllinen mies, hänen hiuksensa olivat aina sileästi kammatut ja paidanhihansa huikaisevan valkeat. Hän oli ahkera, kunnollinen, raitis ja säästäväinen, ehkä oli hänellä vielä muitakin hyviä ominaisuuksia. Hän moitti Thiess Thiessenin isännöimistä ja samoin sen kaupungin maistraatin, jonka palveluksessa hän oli. Hän moitti, että Fiete Krey silloin kun hän viimeksi oli nähnyt hänen oli istunut hajareisin koiravankkureillaan, hän moitti hallituksen toimenpiteitä ja kuninkaan lausuntoja. Hän moitti kaikkea. Ainoastaan itseänsä hän kiitti ja välistä rouvaansa, joka joskus harvoin arkana uskalsi myönnytellä hänen paheisiinsa. Mutta kun hän kiitti tätä, lisäsi hän aina: "Minä olen huomauttanut hänelle siitä. Nyt hän tekee aina siten." Jos sairaus, jota tuo kunnan mies poti, olisi tarttuvaista laatua, olisi hänen seuransa ollut vaarallinen Jörn Uhlille, varsinkin kun tämä vielä oli nuori. Mutta tämä sairaus ei ole tarttuvaista, se herää jossakin yksityisessä ihmisessä, riehuu aikansa hänessä, ja häviää hänen mukanaan, Sen jälkeen ilmenee se jossakin toisessa paikassa ja jossakin toisessa henkilössä taaskin. Sairaana ympäristö kuuntelee kärsivällisenä hänen kerskumisiaan ja nauraa hänelle, kun hän kääntää selkensä. Jos joskus joku hänen tuttaviaan sattuu ravintolassa istuessaan antamaan suotuisan tilaisuuden viekoitella itsensäkin rupeamaan kehuskelemaan itseänsä, muistuu hänelle samassa mieleen naapurinsa heikkous. Silloin tukitsee hän nopeasti suunsa ja pelastuu laskettelemasta tuhmuuksia.

Jörn Uhl oli kaksikymmenvuotias. Hän ei voinut vielä täysin älytä kestitsijänsä kamalaa sisäistä tyhjyyttä ja houkkiomaisuutta. Vaikka hän vähin pitikin tungetteliäna ja sopimattomana tuota iänikuista itseänsäkehumista, kärsi hän sitä sentään ajatellen, että kaikilla on nyt oma tapansa. Hän ei siis suuriakaan virkannut siihen, ja ylläalankin sai hän harvoin puheenvuoron. Hän istui enimmäkseen hiljaa vaan pehmeässä lämpimässä sohvassa, poltteli hiukan, hiukan kuunteli myös, oli hieman mielihyvillään siitä, että tuommoinen arvokas hieno mies tuhiasi niin paljon sanoja ja elämän viisautta hänelle, lyhyesti: hänestä tuntui erinomaisen mukavalta tässä siistissä, sirossa, hupaisen pienessä kodikkuudessa tämän rauhasen lapsettoman perheen keskellä.

Mutta eräänä sunnuntai-iltapäivänä viimein, kun Jörn Uhl taaskin tuli sinne, makasi tuo korea mies pitkänään sohvalla, hänellä oli hammassärkyä, eikä voinut puhua, vaan pyysi nuorta ystävänsä hiukan juttelemaan hänelle nyt. Niinpä sai Jörn Uhl ensikerran tässä huoneessa puheen vuoron. Hän puheli — mistä hän muutoin olisi puhunutkaan? — Uhlista, ja huolistaan ja toimistaan siellä: kuinka hän järkevällä viljelyksellä oli saanut kuntoon sen ja sen pellon, ja kuinka hän oli edullisesti myynyt sen ja sen lehmän. Hän innostui ja puhui pari tuntia aineestaan: Jörn Uhlin elämä, toimet ja mielipiteet Herralla oli hammassärkyä, oli vaiti ja kuunteli. Rouva kulki levottoman näköisenä edestakaisin ja näytti

hyvin huolestuneelta sairaansa tähden.

Kun Jörn Uhl jo seuraavana päivänä palasi kuulemaan, kummoisissa voimissa sairas oli, — hän oli myöskin hiukan hyvillään saatuaan kerran puhella itsestäänkin, vei rouva salaperäisen näköisenä hänet kyökkiin ja ilmaisi siellä itkusilmin hänelle, että hänen miehensä eilen illalla Jörn Uhlin lähdettyä oli ollut hirveän pahalla päällä ja lyönyt häntäkin. Hän ei ollenkaan voinut sietää sitä, että joku puhui itsestään. Hän ei tahtonut tietää enää mistään seurustelusta Jörn Uhlin kanssa Wentorffista.

Monasti on Jörn Uhl elämässään joutunut näyttämään ällistynyttä ja noloa naamaa, se kävikin häneltä varsin helposti päinsä, hän pitensi vaan hiukan jo muutenkin pitkiä kasvojaan. Milloinkaan ne eivät sentään näyttäneet pitemmältä kuin nyt, kun hän sulki takanaan tuon sileäksi kiillotetun oven ja lähti alas noita vastaöljytyjä portaita, joita hän ei enää koskaan ollut astuva ylös. Hän laski tämän kokemuksen entisiin ja vaikenä visusti siitä. Vasta paljoo myöhemmin kahtakymmentä vuotta jälkeenpäin oli hän siksi kirkastunut, oli tullut niin koruttomasti todelliseksi, ja oli itsetuntemuksessaan tullut niin varmaksi, että hän nauraen saattoi kertoa jutun vaimolleen. Mutta vielä silloinkin voi tämä laittaa aseensa siitä, ja käytti hän sitä joskus tilapäisesti häntä vastaan. "Noh, kuinkahan nyt olikaan se juttu, Jörn? Tehän olitte molemmat varsin sirot ja sileät, niinhän? Aha, punastutko, Jörn? Tällä kertaa se onkin paikallaan, Jörn Uhl."

Ainoastaan yhden ainoan kerran antoi hän huonetoveriensa viekoitella itsensä eräeseen tanssitilaisuuteen. Hän katseli, kuinka siinä hartaasti kierreltiin, ja miellyttivätpä muutamat tytöt, jotka tanssivat koko hyvästi, kokolailla häntä. Niinpä miellytti häntä varsinkin eräs, joka oli kookas ja notkea ja kuitenkin voimakas, ja seurasi hän häntä silmillään. Tämä huomasi sen pian, otti jotakin ystävätärtään käsivarresta ja tuli hänen ohitsensa, ja katseli häneen. Kun hän ei sentään millään osoittanut aikovansa lähteä hänen kanssaan tanssiin, jätti hän silleen koko tuon pitkän, kankean miestolvanan, ja meni toisten tykö. Jörn jätti salin ja lähti takaisin huoneeseensa, pani tupakkaa piippuunsa ja asettui itseensä tyytyväisenä istumaan ikkunan ääreen, ajatteli kotiinpalaamistaan ja kummoiseltahan mahtaa näyttää Uhlilla ja kuvitteli, kuinka hän taas saisi kaiken järjestykseen siellä, ja kummasteli tovereitaan, kuinka heillä ei ollut mitään varmoja huolia ja varmaa päämäärää. Ja kun ne puhelivat hänelle: "Etpä tee oikein, kun aina olet noin tuiki yksikseen, olethan sentään yhtä nuori kuin mekin", niin silloin ei hän voinut olla tekeytymättä jonkunverran salaperäiseksi ja antamatta epämääräisiä viittauksia siitä, että hänellä oli paljon huolia.

Olihan se hyvin ja oikein ettei jefreiteri Jürgen Uhl nuorina vuosinaan juossut toisten laumassa, vaan että hän itsenäisenä ja ajattelevana kulki omia tyystinpunnittuja teitään. Mutta se oli naurettavaa hänessä, että hän piti nuoruuttaan kuolleena, ja että hän viettääkseen sen hautajaisia kantoj tuommoista pitkää itsevanhurskasta naamaa ja silmiä, semmoisia, kuin piilisi hänessä kaikkien varovaisten ihmisten kaikki punnitseva varovaisuus. Nuoruus on kostava sinulle, Jörn Uhl! Liikkeelle, nuori veri! Liikkeelle, ett'ei Jörn Uhlista tule narria. On parempi olla synnintekijäkin kuin tuommoinen oikeamielisyyden puukuva.

KAHDESTOISTA LUKU.

Sotapalveluksensa viimeisinä viikkoina heräsi hänessä erinomaisen ankara koti-ikävä, hän ikävöitsi talleja ja peltoja, jokaista juhtaa, olisiko se vielä elossa, ja jokaista työkalua, joka joskuskaan oli ollut hänellä kädessä. Hän hoiti ja vaali itsessään sitä pettävää toivoa, että ajat nyt olivat muuttuneet, että isä oli vanhentunut ja veljet viisastuneet, ja että hänellä itsellään tulisi olemaan suurempi vaikutus talouden pitoon. Hän oli kuvitellut kuinka hän hupaisen rattoisasti istuisi illat Elsben ja Wietenin kanssa. Heistä tulisi soma viheriä kolmiapilas.

Kun hän sitte huomaamatta ja odottamatta oli tullut vanhaan kammariinsa ja avannut kirstunsa ja saanut esiin siniliinaisen työpukunsa ja hiukan kurkistanut Littrowin "Taivaan ihmeisiin", katsahti hän ympärilleen ja jäi kummastuneena katselemaan sisartansa, joka seisoi siinä hänen vieressään. "Katsoppas sinua", sanoi hän, "pieneksi olet sinä jäänytkin, mutta pyöreä ja täyteläinen olet. Sinusta on tullut soma tyttö, niinkuin asiaan kuuluukin."

Mutta Elsbe antoi kasvoilleen ikävystyneen, melkein katkeran ilmeen. Jörn kyseli hänen oloaan ja mitä seuraa hänellä oli. Mutta hän vastasi vähäsanaisesti ja alakuloisesti. Hän näytti kuin nuori, täyteläinen ja hedelmällinen toukokuun aamu, mutta koko hänen olentonsa oli masennuksissa, ikäänkuin ihmisen, joka kauan on kärsinyt ankaraa vääryyttä.

Jörn Uhl, liika viisaana epäilläkseen omaa päätöntökykyään, ja varovasti ja vaatimattomasti tutkiakseen, mitä sisaren rinnassa liikkui, arveli itsetyytyväisyydessään vaan, että kyllähän hän tästä oikealle tolalle saadaan. Hän arveli, että hän on ollut liiaksi yksikseen ja että hänen läsnäolonsa kyliä saisi häneen reippautta taas. Niin sanoi hän Wietenillekin, ja tämä nyökäytti päätään siihen. Mutta kun hän lähti kyökistä, katsoi tämä pitkästi häntä jälkeen katseella, jossa ei juuri voinut sanoa olleen kunnioitusta.

Sattuipa sitte eräänä iltana, — hän oli silloin ollut jo pari viikkoa kotona —, että Heikki ja Hannu olivat kutsuneet nuoria luokseen, ja yht'äkkiä ilmestyi Harro Heinsen takatupaan, jossa nämä kolme kuivakiskoisina istuivat toistensa seurassa. Hän oli palvellut ulaanina Moabitissa ja oli kuluttanut rahaa mahdollottomat määrät. Hän tuli, kuten sanoi, Jürgeniä tervehtimään. "Tahdoimpa sentään hyvää päivää sanoa sinulle. Ollaanhan nyt molemmat siitä sotamiesleikistä vapaat. Tuletkohan käväisemään tuolla etuhuoneissa myös?"

Jörn puisti päätään ja jäi istumaan ja kätki itsensä paksuun savupilveen.

Silloin istui Harro Heinsen alas ja rupesi juttelemaan ja kehuskelemaan sotilasajastaan ja Jörn, jolla kaikesta, mitä tuo moabiti puheli, oli eriävä mielipiteensä, ei virkannut sanaakaan. Silloin pyysi hän Elsbeä, jota hän aina tuontuostakin katseli kauniilla silmillään, eikö hän hiukan tulisi sinne etuhuoneihin: hänen pitäisi toki, sillä jos hän tulisi, tulisi muutamia toisiakin tyttöjä, jotka nyt seisovivat naapuritalon pihalla. Elsbe istui kuin olisi hän kivikuva. Silloin katsahti hän veljeensä, mutta tämä purasi huuliinsa ja paljasti liika selvästi neuvottomuutensa tämmöisessä asiainkäänteessä. Silloin kokosi tyttö käsityönsä, huoautti syvään ja lähti hänen kanssaan; kun he astuivat ulos solisi heille vastaan jo meluava tyttöparvi. Oli myöhäinen ilta jo ja synkeä marraskuun yö.

Nyt käveli Jörn tuvassa edes ja takaisin, ja katsahti silloin tällöin Wieteniin. Mutta tämä tuijotti umpimielisenä käsityöhönsä eikä virkannut sanaakaan. Näinä parina tuntina oppi Jörn erään suuren ja uuden asian: tuntemaan syvää huolta toisen ihmisen puolesta.

Lopuksi lähti hän kammariinsa ja käveli sielläkin edestakaisin ja seisoskeli ikkunassa ja katseli ulos pimeään. Hän syytteli Jumalaa ja koko maailmaa siitä, että kaiken, joka kuului tähän taloon, näkyi armotta täytyvän joutua likaan. Häntä kiusasi se, ettei hänellä ollut mitään itsetietoisuuden varmuutta ja ettei hänellä ollut rohkeutta astua keskelle tuota seuraa ja sanoa: "Antakaa sisareni minulle." Hänestä tuntui kuin ei hänestä koskaan voisi tulla miestä. "Olen katseleva vaan kaikkea", sanoi hän, "olen tekevä työni pellolla ja tallissa ja olen koko elämäni ajan pysyvä renkinä, aivan kuten isäni sanoi minusta."

Kun hän yhä raskasmielisenä mietti tuommoisia, aukaistun äkisti takahuoneen ovi, kuului juopuneiden äänien sorinaa, ovi suljettiin taas, ja väliköltä kuului hätäisiä askeleita. Hän aukaisi huoneensa oven, silloin lankesi Elsbe melkein hänen syliinsä, hän hengitti nopeaan ja kuuluvasti: "Minä karasin häneltä", sanoi hän.

"Jos tuommoinen olet", sanoi veljensä, "niin eipä pääty hyvin kanssasi. Noin virma kuin olet."

"Jo sitä riittikin", vastasi Elsbe ja lähti kirstulle ikkunan ääreen ja istahti sille, niin kuin hänellä oli ollut tapana lapsenakin.

"Nytpä sanon sinulle jotakin, Elsbe: eipä kestä moniatakaan vuotta ennenkuin Heinsenit kaikki ovat taloiltaan ja kaupustelevat Hampurissa heiniä ja kahvia. Usko sinä se."

Elsbe juoksi kirstun sivutse ja kurkisti ikkunasta: "Haluaisinpa nähdä, etsiikö hän minua... Miks'et vielä ole levolla? Minä sanoin hänelle, että lähden sinun tykösi, mutta luulin että sinä jo olit nukkumassa ja ovesi lukossa. Silloin olisin juossut latoon. Minä pelkäsin *niin*."

Jörn seiso keskellä huonetta: "En voinut mennä nukkumaan. Täytyi yhtämittaa ajatella, mitä sinä mahdoit tehdä."

"Mitäkö minä mahdoin tehdä?"

"Sinä olet ennen aina pitänyt minun kanssani yhtä."

Elsbe katsahti pikaisesti häneen. "Mutta velirakkaani, mitä siitä sitte minulle?" Hän nauroi. Sitte kääntyi hän taas katsomaan ikkunasta ulos. "Kummallista, ettei hän lähde jälestä. Kurkistanpa varovasti kyökin ovesta. Hän luulee ehkä että olen mennyt puutarhan puolelle. Pane nukkumaan nyt. Ja nuku hyvin!"

Hän juoksi ulos, ennenkuin Jörn ennätti sanaa sanoa.

Sade valeli taas yöpimeätä ikkunanruutua vastaan; syvästä yöstä kuului poppelien mahtavaa umeata

kohinaa. Hän kuunteli yön ääniä, kuunteli mielellään niitä ja jättäytyi tuokioksi tahdottomana niiden kuuntelemiseen.

Mutta kun hän vielä asteli edestakaisin tuommoisessa hempeässä toimettomassa mietiskelyssä, kuului ulkoa sateesta ääni, ikäänkuin linnun, joka maaliskuussa arkailevana yrittellee ensimmäistä lauluaan. Selvästi tunsin hän sisarensa äänen. Samassa silmänräpäyksessä oli hän ikäänkuin voimakkaalla hyppäyksellä unistaan poissa, hän pusersi kätensä nyrkkeihin. Silmänräpäyksen kamppaili hän nuorukaismaisen päättämättömyytensä kanssa ja arkuuden kanssa, jonka monivuotinen sorronalaisuus kotona oli hänessä synnyttänyt. Tämän silmänräpäyksen kuohahtava vihastus oli miehen syntymähetki hänessä. Niin muuttuu hyvä nuori hevonen, joka pää riipuksissa ja uneliaana seisoo metsänrannassa, ja yht'äkkiä säikähtää kirveen iskua, joka kajahtelee metsissä, silmänräpäyksessä paljaaksi eloksi ja paljaaksi silmäksi.

Hän tempasi oven auki ja riensi kyökkiin ja tähysteli ulos. Silloin näki hän pienen sisarensa seisovan pimeässä piiläispuun vieressä kiinteässä syleilyssä Harro Heinsenin kanssa. Hän laski kätensä hänen olalleen ja sanoi ankaralla itsetietoisella äänellä: "Sinä tulet sisään. Sinusta olen minä edesvastauksessa."

Elsbe oli ensin kuohahtaa vastaamaan, mutta lähti sitte hänen kanssaan. Harro Heinsen naurahti nolonnäköisenä ja lähti sitte etuhuoneisiin.

Jörn Uhl oli ottanut sisartaan kädestä, niinkuin usein ennen, kun hän vielä oli pieni poika, ja jätti hänet sitte keskelle huonetta. Taaskin rupesi hän käymään edes ja takaisin ja katseli hänen kaunista ja muodokasta ruumiinrakennettaan, joka, vaikka olikin pieni ja täyteläinen, kuitenkin oli norja ja sokea, niin että hän näytti pitemmältä kuin olikaan, ja ettei puuttunut mitään naisesta ensi kukoistuksessaan. Hän näki hänen olennossaan ja hänen ruskeissa silmissään hehkun, jota ei mikään salannut.

"Mitä tämä merkitsee?" kysyi Jörn.

"Minun täytyy saada pitää — jostakin", vastasi Elsbe uhmamielellä.

"Sillä ei ole kiirettä vielä. Tulee kerta joku toinen, joka voi antaa sinulle leivänkin."

"Leivän?? Leivänkö perään sinä kysyit, kun aioit lähteä hiekkatyön kanssa. Leivänkö tähden sinä hänen mukaasi ajattelit lähteä?... On niin yksitoikkoista vuodet vuosien perään istua täällä suuressa autiossa talossa, eikä nähdä muuta kuin viherjoutia laitumia ja juopuneita veljiä. Luuletko sinä että minä haluan jäädä tänne happenemaan?"

"Herran tähden", sanoi Jörn. "Mitä tuommoinen tuskaileminen on. Tuolla tapaa menet sinäkin hukkaan, ja minä jään ihan yksin."

"Mutta kun minä itse tahdon? Kun ihminen saa, mitä hän tahtoo, on hän kuin taivaassa. Enhän minä sinua syytä."

Silloin riehahti Jörnissä semmoinen viha, että hän rupesi kiristelemään hampaitaan. "Mutta minä en kärsi sitä, huomispäivänä vielä toimitan minä sinut pois tästä talosta. Vien sinut Thiess Thiessenin luokse, hän on äitimme ainoa veli. Jälkeenpäin koetan toimittaa että saat jonkun toimen jossakin säädylisessä vieraassa perheessä, kaukana täältä, että pääset unhottamaan Harro Heinsenin... Kuuletko sinä? Kuule tarkkaan nyt. Minä en salli, että otat mieheksesi jonkun noista juomareista, sinun pitää saada joku minunlaiseni mies, joka osaa ja viitsii tehdä työtä. Sanokoot isä ja veljet, mitä tahtovat, tässä en minä anna perään."

"Mutta minä en tahdo! Minä tahdon hänet! Ennemmin päivä hänen kanssaan, kuin kymmenen vuotta jonkun semmoisen kanssa kuin sinä."

Mutta saatuaan sanotuksi tämän, heittäysi hän tuolille, kätki kasvonsa käsiinsä ja painoi päänsä pöytää vastaan ja puheli ääneen itkien: "Tämä tulee siitä, ettei minulla ole äitiä. Äiti! Äiti! Mitä tekisin minä nyt? Minä pidän hänestä niin paljon, mitä voin minä siihen? Mutta tämä ei koskaan pääty hyvin, minä tiedän sen; ja koko elämäni ajan olen saava maksaa tästä."

Niin itki hän, ja Jörn seisoi vieressä, ja tuijotti synkeänä yöhön eikä osannut sanoa sanaakaan. Hän odotti, kunnes hän hiukan tyyntyi itkemästä, otti sitte taaskin häntä kädestä ja vei hänet hänen omaan huoneeseensa, jossa Älypää Wieten jo nukkui.

Seuraavana aamuna, jo varhain päivän sarastaessa, meni hän asuintupaan, jossa hän muulloin ei juuri koskaan käynyt, ja kirjoitti siellä isänsä kirjoituspöydän ääressä ensimmäisen kirjeen elämässään. Hän kirjoitti sen raskaalla kädellä ja raskaaseen muotoon, mutta sisältö oli oikea.

"Rakas Thiess!

Täten ilmoitan sinulle, että tänään iltapäivällä lähetän Elsben sinun luoksesi, sillä minä en salli että hän joutuu onnettomuuteen täällä; hänen pitää tulla naimisiin kunnollisen miehen kanssa, yhdentekevää muutoin, kummoisen, vaikkapa rengin. Vartioitsisin häntä kyllä kuin paimenkoira, mutta yö on pitkä ja musta, ja minä nukun sitkeästi. Ja hänen aikansa on tullut. Tiedäthän, miltä navetassa näyttää, kun Vapunpäivä rupeaa lähenemään: koko läävä on yhtenä mellakkana. Niinpä toimitan minä hänet ennemmin toisille laitumille, ja sinä saat paimentaa häntä. Pidä silmäsi auki! Anna hänen nukkua viereisessä huoneessa tai omassa huoneessasikin. Voithan sijoittaa hänen vuoteensa Afrikan alle.

Jürgen Uhl."

Hän lähetti palveluspojan hevosella viemään tätä kirjettä Aulangolle. Mutta kun tuli iltapäivä ja toiset kaikki jättivät talon mennäkseen kylään hevosnäyttelyyn, tai oikeammin käyttäköseen hevosnäyttelyä verukkeena saadakseen mennä ravintolaan istumaan, arveli hän itselläänkin olevan aikaa, ja piti myöskin parhaimpana, että itse meni viemään häntä. Hän valjasti siis molemmat laiskahkot ruskeat tanskalaisvalakat vanhanaikuisten korivankkurien eteen, joissa ennen muinoin hänen äitinsä joskus nuorena tyttönä oli ajanut Aulanko-talosta kaupunkiin oppiin, ja lähti ajamaan kylän lävitse Elsben kanssa, joka hyvänsävyisenä ja ystävällisenä mutta hieman ivallisenä hymyili hänelle.

Kun he tulivat ravintolan ohitse, istuivat siellä Uhlit ja Heinsenit ja monta muuta, ja ulkopuolella avonaisen ikkunan edessä seisoivat vanha opettaja Peters, joka oli tullut puhumaan jostakin säästöpankkia koskevasta asiasta. Katsahtaen korteistaan tunsivat pelaajat ajopelit ja heti sateli kysymyksiä ja naurettiin. "Toden totta! Sehän on Jörn. Sitä miestähän ei muuten näe koko vuoteen. Poika on hieman vanhanaikainen, Uhl!"

Silloin nousi vanha Uhl pöydästä, kasvot punaisina, eikä keksinyt enää muuta neuvoa: Hän astui avoimeen ikkunaan ja rupesi laskettelemaan kompasanoja omista lapsistaan.

Jörn tunsu ennaltaan sanat, tunsu äänensävyyn, tunsu niihin kuuluvan kasvojen ilmeenkin; mutta ei kääntänyt päätänsäkään sinne päin. Hän jäi istumaan hiljaa, hiukan kumaraan, nenä alhaalla ja antoi piiskansa hiljaa heilahdella hevosten leveiden selkien yllä. Hän kuuli vielä, kuinka isä siellä sisällä sanoi jonkun pilkkasanan, ja kuinka kaikki räjähtivät nauramaan siellä. Samassa olivat he pois äänenkantamalta.

"Näitkös Elsbe!" sanoi hän, "tuommoinen mies on meidän isämme. Hän pelkäsi joutuvansa naurunalaiseksi. Siksi teki hän ripeän kääntein asiassa, ja osoitti sormellaan meitä ja haasti ihmiset nauramaan *meille*, hänen nuorimmille lapsilleen. Näethän selvästi nyt, kummoinen isä meillä on." Ja vihasta kuohuksissaan, laski hän karkean kirouksen. Jos hänen isänsä vielä joskus tulisi kurjuuteen ja tarvitsisi hänen apuaan, niin sormeansakaan hän ei liikuttaisi silloin.

Toisin sentään tuli tapahtumaan.

* * * * *

Kun hän nyt, kuten luuli, oli saanut sisarensa turvaan ja hän taaskin oli isäntärenkinä Uhlilla, niin huomasi hän pian, että asiat olivat huonosti Uhlilla ja useassa muussa talossa, ja ettei enää ollut laulun loppu kaukana. Sattui kaikellaisia enteitä, ja liikkui huhuja, jotka tekivät mielet levottomiksi. Oli jonkinlaista levottomuutta ilmassa, ikäänkuin rajuilmailla: on nähnyt salaman iskevän ja odottaa, milloinko riehahtaa punainen lieska katosta.

Eräs virkapukuun puettu mies kävi kylässä muutamissa taloissa ja kaikki ihmettelivät, mitä hän oli miehiään. Kukaan ei tuntenut miestä eikä ollut nähnyt semmoista univormua. Kun viimein eräs viisaampi tiesi sanoa, ettei mies voinut olla mikään muu kuin oikeudenpalvelija, ja kun ravintolassa kerrottiin, että Junge Siek oli juovuspäissään kertonut, että nyt hänen täytyy jättää hyvä talonsa, ja että hän ainoastaan sääli lapsiansa, silloin seisoili tänä pimeänä pilvekkäänä marraskuun päivänä paljasoksaisten lehmusten alla kaikissa porteissa työväkeä ja käsityöläisiä, ja ikkunat kylässä pysyivät valaistuina myöhään yöhön.

Niihin aikoihin tuli August, vanhin veljistä, vaimonsa ja kolmen lapsensa kanssa kotona käymään. Heillä oli upeat ajoneuvot, ja vaimolla, joka nuoruudessaan oli käynyt korkeampaa tyttökoulua ja sitte ollut Hampurissa pensionaatissa, oli yllään väljä päällysvaate, joka oli reunustettu tummanvärisellä turkiksella. Tämä tervehti Jörniä alentuvasti ja meni sisään; August asteli hiljaa jäljissä. Jörn päästi hevoset valjaista, ja palasi takaisin töihinsä. Jonkun hetken jälkeen täytyi hänen sentään taaskin sisään, pihalle oli tullut nimittäin joku kaupustelija, joka tahtoi puhutella isäntää. Silloin tapasi hän veljensä hirveästi kiihdyksissään keskellä tupaa, lähtövalmiina taaskin, avarassa matkatakissa ja piiska kädessä. Hän huusi isälleen: "Mitä olet sinä opettanut meille? Sano se! Rinta ulkona, näinikään, ja käymään kauniisti, tuhlaamaan rahaa ja juoksemaan tyttöjen jäljissä. Kaikki kyllä hyvää, ainoastaan ettei se

sopinut sinun kukkarollesi, se oli liika pieni! Kaikki, kaikki on ollut pelkkää peliä ja huijausta. Sinun ainainen naurusi, sinun suuri rahakukkarosi, hopeaiset valjaat, ja komeat hautajaiset ja äidin ruumisarkku samettipäälyksineen. Kaikki, kaikki: Mennyt yli varojesi. Sinä ja koko se joukkio, joka juo kanssasi, te olette kaikki roistoja ja huijareita, ja me lapset me saamme kärsiä."

Klaus Uhl, isä, istui sohvan nurkassa ja katseli eteensä. Ja ensi kerran näki nyt hänen nuorin poikansa, joka seiso i kuin maahan kasvaneena kynnyksellä, että hänen isälläänkin voi olla vakava, vieläpä tuskallinenkin kasvojen ilme ja että hän oli vanhanpuolinen mies, joka ei ollut terveen näköinen.

"Jos äiti edes eläisi vielä, olisi talossa toki yksikin järkEVä ihminen. Mutta me tuhmat lapset, me halveksimme äitimme. Äiti! Ah, hän oli talon hyvä enkeli! Mutta sinä? Kaikki saat sinä likaan. Näenpä jo kuinka tulee käymään: kaikkien meidän täytyy jättää talomme, samalla tapaa kuin Hans Meyer kerran jätti isänsä talon: hänellä oli säkki nisuja käsikärryissä, ja vierellään astui lapsensa leivänpuoliska kädessä. Tämä ei ole oikeaa leikkiä: paholaisella itsellään on kätensä tässä pelissä."

Hän kääntyi ovea kohden lähteäkseen, silloin näki hän takanaan nuorimman veljensä "Sinä?" sanoi hän, "sinä olet kettu", ja löi häntä lujasti olkapäälle. "Sinä olet kahdenkymmenen yhden vuoden vanhana viisaampi jo kuin tuo tuossa kuudenkymmenen vanhana ja kuin me kaikki. Me olemme kätkeneet kaiken silkkiin, ja kostuttaneet viinillä, niin ettemme enää ole tietäneet, mitä meillä todella oli kädessä. Mutta sinä katsot asioita, niinkuin ne ovat. Älä näytä niin hämilliseltä: muista minua, maavouti, kun tulet valtakuntaasi. Sinä olet mies hankkimaan itsellesi sellaisen. Uhl se ei ole oleva, sen on tuo tuossa juonut."

Niin lähti vanhin pojista isänsä upeasta talosta. Se oli talo, joka oli arvokkaampi kuin moni aateliskartano. Kun hän oli tullut vanhemmaksi ja pienillä raihmaisilla rattailaan ajoi Ringelshörniä alasmatkalla, heinäkorjuulle kaukaiseen Wattiin, istui hän aina siten, ettei hänen sopinut nähdä Uhliä, siellä kun se komeana ja turvallisena seiso i mahtavain poppeliensa varjossa, joiden latvoja iäinen länsituuli taivutteli itää kohden.

Toistenkin onnentähti oli laskussaan.

Katker a suru kolkutti raskaalla kädellään vanhojen, vankkojen talonpoikaistalojen ovia, ja niiden omistajat kävelivät edestakaisin pitkissä pimeissä väliköissä ja eskottelivat aukaisemasta oveansa sille, ja sisällä tuvassa istuivat vaimot ja itkivät, ja lapsissa kyti raskas hätäynyt aavistus.

Eräässä talossa valjasti emäntä itse ruskeat valakat rattaitten eteen, pani niille hopeavaljaat ja ajoi itse kaupunkiin, meni raatihuoneelle ja vaati että miehensä vielä samana päivänä julistettaisiin holhouksen alaiseksi. Tämä ripeä nainen levitti pöydälle paperit, jotka hän oli ottanut mukaansa, ja osoitti kuinka paljon myötäjaisvaroja jo oli mennyt hukkaan. Pienen poikansa, joka hänellä oli mukanaan, nosti hän viheriälle pöydälle, aukaisi hänen housunsa ja näytti juopuneen miehensä kädenjäljet, hän paljasti täyteläisen valkean kaulansa, ja näytti siinä hänen kättensä jäljet, ja vaati holhousta, ja holhoojaa. Tuomari oli nuori mies vielä, ja oli kyllä seisonut monen naisen rinnalla, mutta ei vielä koskaan näin vastapäätä. Hän tarttui kelloon ja sanoi, ett'ei asia ole lain edessä niin yksinkertainen ja selvä, ja rupesi selittämään hänelle, mitä kaikkea sitä ennen oli tarpeen. Ja monta mutkaa siinä kuului olevan.

Silloin laski vaimo varsin rohkean väitteen maamme oikeudenkäytöstä; hän sanoi, että se on kömpelö kuin vanha lehmä, ja naista vihaava kuin vanha kipistynyt vanhanuoripoika. Hänen sanansa kuuluivat aina käytävälle asti. Lopuksi sanoi hän, että löytyi, Jumalan kiitos, vielä toisenkin laatuinen oikeus, ja siihen hän tästä lähtien turvautuisi. Ja hän nosti kätensä ikäänkuin lyödäkseen. Hän tulee kyllä toimeen ilman koko oikeuksia, ja helpommaksikin se tulee. Mutta jos tulevaisuudessa hänen miehensä tulisi tänne, valittamaan häntä vastaan, niin pitäisi tuomarin neuvoa hänkin pois! muutoin saisi hänen miehensä niin, ettei neljäntoista päivään saisi jäsentäkään liikutetuksi.

Niin puhui tämä vuoskausia kestäneen kurjuuden nurjistuttama vaimo ja palasi rauhassa kotiinsa, ja on jälkeenpäin usein ajanut kylän läpi, aina virkeällä hevosparilla. Hopeavaljaat oli hän jo seuraavana päivänä myynyt, hevoset kävivät ja käyvät vielä tänäpäivänä valkeissa hamppuisissa siloissa, ja itse hän ei heitä katsetta oikealle eikä vasemmalle. Hänestä on tullut ankara ja kova vaimo. Palvelijat ja kaupustelijat pelkäävät häntä, hänen lapsistaan on tullut kunnon ihmisiä, pojista jonkunverran arkoja, tytöistä miestensä komentajia; miehensä erosi viimein elämästä, vuosikausia hiivittyään talonsa seinävieruksia. Nyt lepää hän huonostihoidetussa haudassa, vasemmalla keskikäytävältä erään päivätyöläisen, vanhan Peter Back'in vieressä, jonka hauta aina on niin siistitty. Kun kerran eräs pojanvaimo salaa oli siistinyt hänen hautansa, sanottiin että leski, oli sattumalta ajanut ohitse ja ylpeänä katsellut sitä ja oli sitte poiminut ojanreunalta nokkosen siemeniä ja mennyt kylvämään niitä haudalle. Sen ohessa tiesivät vanhemmat ihmiset kertoa, että hän muinoin hääpäivänään oli ollut niin onnellinen ett'ei ollut osannut hillitä itseänsä, vaan oli heti uskollisuuslupauksen kuultuaan kaikkien nähden yhtäaikaan itkien ja hymyillen heittänyt nuoren aviomiehensä kaulaan. Niin kuuma rakkaus oli

muuttunut niin tuliseksi vihaksi.

Tänä talvena teki Wilhelm Isermannkin viimeisen matkansa kylän lävitse; hänen sukunsa asuu poikkitiellä, vastapäätä uutta kirkkotarhaa, upeassa uhkeassa kartanossaan. Kirkonkirjan mukaan ovat Isermannit asuneet siellä jo neljäsataa vuotta. Kolmikulmainen aurankärki, jonka mukaan heillä on nimensä, riippuu vielä tänäpäivänä hänen talonsa oven yllä ja hänen kirkonpenkkinsä korvalla. Eräänä iltana juuri vähän ennen joulua, tuli hänen veljensä, joka on toimelias ja arvossapidetty lääkäri Hampurissa, hänen luokseen. Hänen ystävänsä, maaneuvos, oli kirjoittanut hänelle, että jos hän vielä aikoo saada veljensä muuttamaan tapansa, niin nyt oli aika jo. Pitkien kyselemisten perästä sai hän viimein tiedon asiain todellisesta tilasta, ja huomasi, että hän oli tullut liika myöhään. Hän, joka jokainen vuosi oli kerran aina ilokseen ja virkistykseen tehnyt suuresta ahtaasta kaupungista matkan kotiin, muistellakseen ihanaa vapaata nuoruuttaan ja vielä kerran käydäkseen joka katoksen alla ja jokaisen pellonkipenän ylitse: hän asteli tämän illan viimeistä kertaa pihamaata edes- ja takaisin, katseli joka ojaan ja ylös jokaiseen saarneen, ja laski lopulta päänsä oven pieltä vastaan ja itki.

Ja Stark Behrensinkin, hänen, joka aina oli viisaampi kuin kaikki toiset, hänenkin täytyi vaunuista alas ja jatkaa matkaansa jalan. Hänen lapsensa olivat jo täysikäiset ja hän itse harmaa. Hän oli kolmekymmentäviisi vuotta asunut uhkeassa talossaan, oli aina puhunut viisauksia, ja jaellut neuvoja monelle, ja moitiskellut tuhmuetta, joka niin leveänään rehenteli maassa. "Mitäkö? Pitää taloudestaan huolta? Sen konstin osaa jokainen", sanoi hän, "mutta hoitaa talouttaan niin että siitä kostuu, kas siinä taito on." Koko paikkakunnalla uskottiin hänen kerskumistaan. Ei ollut kolmeakaan koko paikkakunnalla, joka ei olisi uskonut sitä. Oltiin vakuutettuja siitä, että hän oli viekas kettu.

Mutta nytpä ilmeni, ett'ei hän koko niinä kolmenakymmenenäviitena vuotena alusta loppuun, yllialaan koskaan ollut tarkalleen tietänyt suuriko omaisuutensa oli ja paljoko hänellä oli velkoja ja ett'ei hänellä ollut aavistustakaan siitä, olivatko velkansa vähenemään päin vai enenivätkö ne. Hän ei ollutkaan ollut mikään kettu, oli ollut härkä. Hänen asiansa olivat kaikki sekaisin kuin tytön hiukset, johon vallattomat pojat ovat nakelleet takkiaisia. Hänen täytyi jättää talonsa, ja kävi sitte seitsemän lapsensa luona, jotka hän oli saattanut köyhiksi ja naurunalaisiksi, talosta taloon, mutta näistä ei kukaan ottanut vastaan häntä. Lopuksi sai hän sentään kodon ja leposijan vanhan sisarensa luona, jonka miehellä oli kaupungissa joku pieni virka.

Myöskin Jan Wiek, joka monta vuotta oli ollut kunnanesimiehenä ja sulkujen valvojana, jätti talonsa ja lähti Hampuriin kolmen poikansa jäljissä, jotka jo ennen olivat muuttaneet sinne. Siellä istui hän päivät pitkät pienessä likaisessa huoneessa, jonka ikkunat antoivat pihalle, ja jakoi siellä lastensa niukkaa leipää, jotka särpimiksi antoivat hänelle pilkkaa ja tylyjä sanoja; iltasin meni hän heittäämään noppaa seppiä yhdistyshuoneustoon voittaakseen pari groschenia juodakseen. Maanantaisin puki hän ylleen pitkän keltaisen, repaleisen sadejakun, jonka hän joskus muinoin oli parempina ja onnellisempina päivinä hankkinut itselleen, ja lähti eläintorille puhuttelemaan siellä maalaisia, jotka kotiseuduilta olivat tulleet markkinoille, puheli kovaäänisesti ja viisaasti heidän kanssaan ja naureskeli iloisesti ja sanoi, että hän eleli mielellään Hampurissa ja kertoi mukavasta elämästä, jota hän täällä sai viettää; meni saattamaan kotiseutututtaviaan asemalle asti ja heilutteli hyvästiäkin heille vielä ja palasi takaisin valottomaan, rappeutuneeseen huoneeseensa ja löi päähänsä ja itki: "Jos minä *kerrankin* vielä saisin istua tuuheiden lehmusten varjossa uhkeassa kauniissa talossani! Yhden ainoan kerrankin vaan vielä! Kuinka pitäisin kaikesta huolta ja tekisin työtä ja säästäisin. En kertaakaan sitte enää nostaisi huulilleni juomapikaria, en kertaakaan."

Klaus Uhlkin ajeli kylän läpi; hänellä ei vielä näkynyt olevan hätää. Eipä hän vielä koskaan ollut osoittanut semmoista kopeutta vähävaraisia kohtaan, kuin näinä viime aikoinaan, jolloin hänelle ei Uhlista enää kuulunut laudan salkoa eikä kiveäkään. Hänellä oli suunsa ympärillä sama pehmeä leikkisä myhä; mutta kun hän ajoi kylän lävitse, jossa lapset ja köyhät ihmetellen katselivat hänen välkkyviä valjaitaan, näytti hän hartaan vakavalta: silloin painoi häntä itseänsäkin oma arvokkuutensa, ikäänkuin hovinarria, joka väkijoukon keskitse ajaa kuninkaansa luokse.

Heikki ja Hannu Uhl ja toisia nuoria miehiä ajoi myöskin kylän lävitse, noin aamupuoleen yötä. Ne palasivat markkinoilta tai tansseista. Levottomat hokiväsyneet hevoset nytkivät rattaita sinne tänne, niin että ne kolahtelivat milloin mihinkin, ajajat nukkuivat tai istua retkottivat.

Iltasin oli käsityöläisillä ja työväellä taaskin puheenainetta tuvissaan. Nuoremmat sanoivat kepeästi vaan: "Maahan pyörii, niinpä kompastuvat ihmiset sillä. Nämä vierähtävät rattailta, toiset kiipeävät sijaan. Miksi elävät kuin hurjat?" Vanhemmat kertoivat sortuvien isistä ja isänisistä, millaisia työteliäitä, koruttomia, luotettavia ja täsmällisiä miehiä ne olivat olleet. Mutta he koettivat keksiä esi-isissäkin jo jotain raskaita rikoksia, joista, kostamatta jääneinä, lapset nyt saivat maksaa. Ja semmoisia löydettiin; tiedettiin kertoa julmasta tylyydestä, kavaloista perintöpetoksista ja jostakin pikaisesta, nurjamielisestä teosta. Monella, joka katseli sokeutta, jolla nuo vanhat ylpeät suvut hävittivät itsensä, oli tunne, ikäänkuin täytyisi noiden ihmisten, tahtomattaankin, säälimättömän salliman pakosta, suistua

turmiin. Mieliä rupesi painamaan mykkä tuska, ikäänkuin kulkisi teitä ja katuja peloittava yli-inhimillinen voima, joka kosketti ihmisiä ja hämmensi heidän järkensä.

Jörn Uhl oli jo ennen sotapalvelustaan seisonut yksikseen syrjässä ja katsellut koko tuota mieletöntä menoa, samalla tunteella kuin työmies, joka seisoo pellolla mutakuopassa ja katselee rattaita, jotka hurjaa vauhtia kiitävät tiellä ohitsensa, ja taaskin kumartuu lapionsa ylitse. Mutta silloin ei hänellä vielä ollut kokemusta ja arvostelukykyä: välistä hän kyllä oli ankarasti tuominnut tuommoista hurjaa menoa ja oli aavistanut huonoa loppua semmoiselle; mutta välistä hän taas oli epäillyt, oliko hän sentään oikeassa. Hän seisoi nyt itsekseen ja katseli heitä: "Noin ajavat he! Ja nyt ajavat he kumoon!" Ja hän rupesi aavistamaan: "Sinun tiesi, Jörn Uhl, on kohtalon sattumasta tähän asti ollut toinen kuin heidän, ja on oman tahtosi mukaan vastakin pysyvä toisena."

Ei mikään vaikuta kehittävämmiin ihmiseen, kuin ihmiskohtalojen katseleminen.

KOLMASTOISTA LUKU.

Kaksinverroin yksinäinen oli Jörn Uhl, yhdeltä puolen, koska hänen isänsä ja veljensä, hänen ikä- ja säätyoverinsa kulkivat toisia teitä kuin hän. Toiselta puolen, koska hänellä sisimmässä sielussaan oli ikäänkuin avara siistitty juhlamaja, tai ikäänkuin kirkko. Hän olisi tahtonut sisustaa tämän juhlamajansa tai kirkkonsa, joka vielä oli tyhjänä, ja viettää siinä ihania juhlia. Mutta hän ei ollut selvillä, kuinka hänen oikein pitäisi aloittaa. Eikä ollut ketään ymmärtävää ja hyvää ihmistä, joka olisi neuvonut häntä.

Sattui sitte eräs iltapäivä, kaikki talonväki oli lähtenyt ulos Mehdorffiin markkinoille, ainoastaan Wieten istui kotona tuvassa ja ompeli. Silloin käveli hän, kun jo oli ilta ja hämärsi, väliköllä ja oli semmoisessa mielentilassa, jossa ajatuksillakaan ei ole mitään kärkeä, lepäävät vaan avaroina ja avoiminaan, tasaisina ja rajattomina ikäänkuin avara ja aava, loputon ja hiljainen marski. Se on sentään hedelmällistä maata. Siinä kun hän asteli pitkää ja korkeata välikköä avonaista puol'ovea kohden, lepäsi kuun kulta ja hopea ikäänkuin verhona välikön lattialla. Hän astui ovelle ja katseli kuuta, siinä kun se oli kolmannessa neljänneksessään, kuinka se nousi Ringelshörnin takaa ja kuinka se kultaisessa ihanuudessaan levittäisi maiden ylitse ja lepäsi hämärän tummalla kanervakankaalla Kultahetteen vierellä.

Jörn Uhl seiso ja katseli sitä ja lepäävät ajatuksensa virkosivat, hiljaa ja hitaasti, ja kärjistyivät. "*Mare nubium*", puhui hän hiljaa, ja kasvojensa ylitse lensi heikko leikkisyyden väre, ikäänkuin silloin kun pitkän eron jälkeen keksii vanhassa ystävässään entisiä omituisuuksia. Kun hän vielä oli hetken katsellut siinä, kääntyi hän miettivänä ympäri, meni kammariinsa ja kaivoi kirstustaan esiin pitkän lommoisen kaukoputken. Sen oli hän ensimmäisenä sotilas vuotenaan Rendsburgissa ostanut halvalla, mutta ei ollut vielä kertaakaan käyttänyt sitä. Hän seiso taaskin ovelle ja katseli kuuta kohden, ja kaikki ne hyvät henget ja hengettäret, jotka näkivät hänen seisomassa siinä lyhyessä siniliiniaisessa takissaan, kaikki Uhlin haltiat, jotka ratsastelevat kurkihirsillä ja kaikki nuo tonttuolennot, jotka kuurottelevat kattojen harjoilla ja keinuvat poppeliien oksilla, ja aukealla nummella kaikki nuo hämävät lepäävät olennot, jotka sielultaan ja ruumiiltaan ovat eläimen ja ihmisen välillä, tuommoiset kaukonäkevät, hitaasti liikkuvat, hiljaa uneksuvat olennot, kaikki mitä vaan oli lähellä, ja joista ei tähtitiede eikä mikään muukaan tiede tiedä tuon taivaallista, kaikki joka on luonnon heimoa ja joka elää sen rinnoilla kotkottaen, maiskuttaen, nauraen, humisten ja itkien, kaikki ne iloitsivat Jörn Uhlista: "Onnea, onnea! Nyt on hänelläkin taas rakkaus."

Jörn Uhl tuijoitteli kuuhun ja nimitteli kunkin meren erikseen nimellään ja eroitti vuoretkin ja iloitsi, kun hän vielä muisti niidenkin nimet. Ja yht'äkkiä, kun hän tarkkaan katseli sinne, näki hän kaukoputkensa avulla ensikerran selvästi yksityiset tulivuoren aukot ja kirkahti hiljaa kun hän selvään ja kirkaasti itse näki sen, josta tuo vanha kirja hänen kirstussaan oli puhunut: siellä ylhäällä sinisen taivaan keskellä näki hän kuinka vuorten kukkulat *_mare nektar_'in* vierellä kimaltelivat aamuauringossa.

Siten jäi hän seisomaan pitkäksi aikaa. Ja vähitellen, jotta hän oikein saisi kaikessa rauhassa maistaa iloansa, väistyivät ajatuksensa hiukan ja rupesivat huvikseen harhailemaan, hänelle heräsi mieleen, kuinka hän sentään oli ihan toista maata miestä, kuin nuo toiset nuoret, jotka par'aikaa joivat Mehdorffin markkinoilla ja juoksentelivat tyttöjen perässä. Hän sitä vastoin oli kyntänyt koko päivän ja katseli nyt illalla vielä kuuta ja harrasteli tieteitä.

Sillävälän kun Uhl'in ajatukset lentelivät niin korkeita ja vaarallisia taipaleita, eli kaikki hänen ympärillään, kaikkialla, ilmassa, puissa ja nummen vierteellä oli elämää, mutta hän ei tiennyt eikä nähnyt siitä mitään.

Ylhäällä, lähellä Kultahetettä, jonnekäsän Jörn Uhl tähysteli kaukoputkellaan, lepäsi pienessä vieremässä, kanervikon keskellä, menneenvuotisilla tammenlehdillä, ja suojassa länsituulelta seitsemän kauniinnäköistä olentoa, nummen haltioita, aina nuoria, ruskeaihoisia, tumma-, suora- ja pitkähiuksisia, joilla on selittämättömän syvät silmät, jotka ihmisten mielestä kyllä katsovat vähän tylsästi ja lasisesti ja joilla myöskin on melkein liika pitkät ripset. Se joka on nähnyt heidät, tietää sen. Ne juttelevat tytöstä, joka tänään iltapäivänä miettivin ja iloisin silmin oli astellut nummikkopolkua markkinoille menossa, ja johtuvat siitä puhumaan Elsbe Uhlista. He puhelivat nimittäin mielellään Elsbe Uhlista, tämä kun oli hiukan heidän kaltaisensa ja heitä lähellä, hänkin kun oli heikkotahtoinen, ja antautui nykyhetkeen koko sydämellään ja piti rakkauttaan oikeutenaan. Nuo seitsemän olivat nähneet, että Harro Heinsen muutamana yönä oli ruunallaan ratsastanut viistoon kankaan poikitse, ja että hän oli sitonut ruunansa valkokoivuun, joka kasvoi Aulangolla Thiess Thiessenin ikkunan edessä, ja että Thiess Thiessen oli nukkunut eikä kuullut mitään, ei yhtään mitään, ja tiesivät, että pikku-Elsben tänä iltana pitäisi kohdata Harro Heinsen markkinoilla; ja he sanoivat: Tänä yönä tulee hän tänne ja tänä yönä lankeaa hän tässä Kultahetteen rannalla hänen omakseen. Siksi olivat he kokoontuneet. Ja kun he ajattelivat sitä ja puhelivat siitä, eivät heidän kasvonsa yhtään muuttuneet, ne pysyivät yhä pitkäripsisinä ja unisina, väliäpitämättöminä ja suruisan veltoina, kuin aina muutenkin. He lepäsivät siis ja odottelivat, sillä he, luonnon puhtaat lapset iloitsivat, kun näkivät ihmisessäkin luonnon puhtaiden voimien heräävän.

He kuluttivat aikaansa kertomalla vanhoja ja uusia juttuja: siitä vanhasta ja likaisesta ja itarasta talonpojasta, joka kolmekymmentä vuotta sitte kerran oli tullut lapioineen ja kankineen ja raailla valheellisilla puheilla yrittänyt riistää Kultahetteeltä sen aarteita. Sen olivat he säikähdyttäneet. Olivat ilmestyneet laakson reunalle ruskeat käsivartensa hurjistuneesti kurotettuina ja silmänsä hehkuvina kuin sammuva hiili, niin että ukko pahasti parahtaen ja hiukset pystyssä oli syöksynyt pakoon sieltä, ja kolme päivää jälkeensä kuumehoureissa kuollut. Juttelivat siitä kauniista pojasta, joka kuus' vuotta sitten eräänä koleana kevätiltana oli astunut hetteeseen ja sitte lähtenyt ulos maailmalle vuorien taakse. Ja he tuumivat nytkin, että he tänäiltana taaskin tapansa mukaan lumoaivat ihmisen, joka tulisi tietä, että hänkin jättäisi kaiken arvelemisen ja varovaisuuden ja kaiken muun semmoisen teeskentelyn, ja antaisi luonnon paljaanaan vaikuttaa itsessään, niinkuin silloin kerran oli antanut Fiete Krey ja samana yönä se tyttö, joka kyllä oli osannut rakastaa, mutta ei naida.

Ja kun ilta oli kulunut ja yö tullut ja he yhä neuvottelivat, kuinka kaikki oli tapahtuva — nuo olennot ovat nimittäin tahdoltaan horjuvia ja hitaita, ja toiminnassaan raskaita ja aikaan tulemattomia, uneksuminen on heidän vahva puolensa, ja kärsiminen heidän nautintonsa — silloin lähestyi tietä kaksi nuorta, ne käyskelivät käsi kädessä jalkapolkua alas Kultahetteelle, joka välkkyi valkeana kuun valossa. Heidän nuorilla kasvoillaan lepäsi se pyhä vakava iloisuus, joka kaunistaa ihmiskasvoja, kun sielussa kaikki sisällisin hyvyys on herännyt ja tullut liikkeeseen. Heidän nuoret viattomat kasvonsa loistivat pyhintä ja ihaninta, mitä heissä oli, luottamusta ja rakkautta ja onnellista hyväntahtoisuutta, ja heidän silmissään välähteli kuin kultaisia aseita, joilla taistella kaikkea pahaa vastaan.

* * * * *

Noin kolmekymmentä vuotta sitte, kohdakkoin senjälkeen kun kotimainen sotajoukko oli hajoitettu, oli eräs perhe Wentorffilaisia Kreijejä siirtynyt Etelä-Afrikaan ja oli sittemmin muutamain siirtyväin buurien kanssa, joiden joukossa oli saksalaisiakin, joutunut ylös Krokodiilivirrälle asti, oli siellä peittänyt matalan kivitalonsa pitkillä oljilla ja buurien tapaan koonnut kohtalaisen omaisuuden ja päässyt mukavaan varakkuuteen. Lapsia oli ollut Wentorffista saakka mukana, mutta ainoastaan yksi poika ja tytär jäi eloon niistä. Tytär oli joutunut naimisiin erään nuoren hollantilaisen kanssa; poika oli naimaton vielä. Hän oli luonteeltaan jonkunverran mietiskeliäs, kuten Kreiji ainakin, eikä ollut tullut siihenkään toimeen että olisi mennyt naimisiin jonkun hollantilaisnaisen kanssa. Hänen oli tapana vastata vanhemmilleen, kun nämä kiirehtivät häntä naimisiin: "Olin kai liika vanha, kun jätin kotiseudun, olin jo kymmenvuotias silloin. Nyt en enää osaa tottua näihin outoihin tyttöihin. Saisinpa jonkun saksattaren, niin uskaltaisinpa ehkä."

Silloin ehdoittivat he eräänä päivänä, ensin sentään salaa keskenään huolellisesti neuvoteltuaan tätä pulmallista asiaa, että hän matkustaisi Holsteiniin, ja katselisi sukulaistyttöjä siellä, ja sitte, ell'ei kukaan niistä miellyttäisi häntä, toisiakin kotiseudun neitoja, ja ottaisi löytämänsä sitte kohta vaimokseen ja toisi mukanaan sinne. Hän suostui ehdoitukseen, ensin sentään hymyillen uhattuaan sormellaan äitiään, tämä nimittäin oli keksinyt sotajuonen. Niinpä matkusti hän lähes kahdenkymmenen vuoden kuluttua kotimaahansa takaisin, kuten ennen muinoin patriarkka Jakob, joka hänkin lähti vaimoa hakemaan.

Hän tulikin Sankt Mariendonniin, kulki perheestä perheeseen ja toimitti terveiset perille, hänelle

tehtiin kysymyksiä ja hän kertoikin mielellään ja avomielisesti oudosta maasta siellä kaukana ja vanhempainsa tilasta, eikä hän lopulta salannut sitäkään, missä tarkoituksessa hän oli matkalleen lähtenyt. Mutta tämä teki hänen asemansa kieräksi ja aikeensa kävi vaikeaksi toteuttaa, hän kun nyt kävi jokaisen silmissä kosijamiehestä. Toiset vanhemmat, jotka pelkäsivät, että hänen kaunis ulkonäkönsä voisi viekoitella heidän naimaikäisen tyttärensä lähtemään hänen mukanaan, kohtelivat epäystävällisesti häntä. Parempi varaiset sukulaiset johtuivat epäilemään, että vieras oli valinnut juuri heidän lapsensa uhrikseen, ja aikoi heidän omaisuudellaan parantaa hämmentyneitä ja huonoja varallisuussuhteitaan. Muutamat, uskalikommat, joilla oli suurempi luottamus häneen, tai joilla oli naimattomia tyttäriä talossaan tekivät kömpelöitä yrityksiä, toimittaakseen tyttärensä tälle nuorelle miehelle, yrityksiä, jotka olivat kummallekin epämuukavia. Lopulta tuli pari vanhaa ukkoakin, jotka tahtoivat saada hiukan ansiota, ja ilmoittivat itsensä halullisiksi ja kykeneviksi toimittamaan hänelle tytön, jolla oli vissi määrä omaisuutta. Kaikki tämä vaikutti nuorukaiseen niin vastenmielisesti, että hän toivottomana jo päätti heittää sikseen koko aikeensa, ja matkustaa pois jo seuraavassa laivassa, jonka kuuden päivän kuluttua piti lähteä Kapkaupunkiin.

Silloin neuvoi häntä eräs veitikka, joka sydämestään toivoi hänen aikeittensa menestyvän menemään markkinoille, jommoiset seuraavana päivänä piti olla Mehldorffissa, ja joilla paikkakunnan kaikkien neitojen oli tapana käydä. Tämä ihmisystävä oli eräs jumaluusopin ylioppilas, kotoisin läheisiltä marskeilta, käsityöläisen poika, joka reipasmielisenä rahvaanlapsena, ja antauneena alalle, jossa hän yhä tulisi toimimaan kansan keskuudessa, yhä seurusteli ja oli ystävytydessä kansakoulunaikaisten toveriensa kanssa ja heidän kanssaan kulki niitä samoja tuttuja teitä, joita nuoret ovat niin mielistyneet käymään. Vaikka hän tässä seurassa viettikin monta hauskaa yötä, ja vaikka hän monta kertaa ratsasti lainatulla talonpoikaishevosella öitse tansseihin, ja vaikka hän katselikin monen tytön iloiisiin silmiin, ei hänestä sentään — ihme ja kumma kyllä — ole lähtenyt sen pahempaa häpeää ammatilleen.

Vaikka jo kaiken toivonsa menettäneenä ja melkein arkana jo — oli nimittäin tullut yhä tunnetummaksi, mitä hän haki, hän oli saanut nimettömiä kirjeitäkin jo, — päätti hän sentään vielä yrittää tämän viimeisen kerran, vaikkapa pitikin sen ihan turhana. Sillä kuinka saattaisi joku nuori tyttö tuskin viikkoa kestäneen tuttavuuden jälkeen uskaltaa lähteä hänen, tuiki oudon kanssa maahan, joka yhtä paljon pelotti etäisyydellään kuin viileydellään? Mutta hän olisi sentään niin mielellään suonut vanhemmilleen sen ilon, että matka olisi onnistunut, itsekin hän myöskin kaipasi vaimoa itselleen.

Nyt oli sinne tansseihin tullut nuori tyttö, hän on kookas ja vaaleatukkainen ja koruttoman kaunis, hän oli friesiläistä sukua ja ijältään vähän yli kahdenkymmenen. Hän oli lähistöltä erään koulunopettajan tytär, jolla oli monta lasta, ja oli hän nyt jo monta vuotta ollut erään rikkaan marskitalonpojan perheessä Sankt Mariendonissa perheenemännän apulaisen monitöisessä ja ilottomassa toimessa. Hän oli luonteeltaan syvämielinen ja tunteellinen, ja mielessään liikkui kaikellaisia ajatuksia, jotka olivat sitä omituisempia ja hennompia ja arempia, kun hänellä ei koskaan ollut tilaisuutta puhua niistä toisille ihmisille.

Ei hän ollut aikonut tullakaan markkinoille. Mutta kun hänen emäntänsä hiukan noin halpeilevasti oli sanonut hänelle, että hänen sopii kyllä jäädä kotiinkin, sillä tuskinpa kukaan häntä tanssiin pyytää, hän kun ei ollut mikään talokkaan tytär, niin heräsi hänessä uhka; virvotti emännän ylpeys hänen sielussaan monellaisia kirjavia ihmeellisiä toiveitakin. Niinpä päätti kuin päättikin hän lähteä markkinoille, ja tulikin sinne ja tuli tanssisaliin, ja oli hänestä kuin olisi unta kaikki. Mutta hän ei tietänyt mistään.

Ensi aluksi ei kukaan pyytänyt häntä tanssimaan ja hän istui hiljaisena ikäänkuin yön taivas, jota sumeen harso peittää, ainoastaan siellä täällä häämöttää valkeita pilkkuja esiin, ne paaltavat heikosti ja sammuvasti harson lävitse ja antavat ikäänkuin aavistaa salaisesta tulesta takana. Kun hän nosti silmänsä, näki hän salin toisella puolella lähellä ovea seisomassa erään nuoren miehen, joka tumman ihonsa ja sinisen, merimiesmäisen pukunsa vuoksi näytti oudolta toisten rinnalla. Hänellä oli kauniit, vakavat ja hiukan synkeät kasvot.

Kohta jälkeensä huomasi hän, että nuorukainen katseli häntä. Ja, ikäänkuin jonkun voiman pakoittamana, jota hän ei tuntenut — hän luuli että se oli halua tanssimaan — katseli hän häntä takaisin levollisin hiljaisiin silmiin ja tunsu mieltymystä häntä kohtaan. Silloin lähenei nuorukainen salin läpi häntä kohden, kumarsi hänen edessään ja asettui tanssijain jonoon, joka hiljaa liikkui eteenpäin, ja sanoi katsellen hänen korkeata vartaloansa ja hänen käyntiänsä, hiukan neuvotonna: "En luullutkaan, kun näin teidät istualta että olette niin pitkä ja komea. Kun mies istuu hevosella, arvaa kohta hänen pituutensa, mutta sitä ei näy naisen päältä, kun hän istuu." Tyttö kummasteli hänen puhettaan, ei vastannut mitään, katseli häntä vaan ja nyökäytti päätään. Sitte kun heidän piti alkaa tanssia, sanoi nuorukainen: "Pyydän anteeksi, että olen pyytänyt teitä tanssiin, en ole oppinut tanssimaan, enkä ole koskaan opetellutkaan. Pidän sentähden, ettemme mene tanssimaan ja saata itsiämme naurunalaisiksi huonolla tanssillamme. Minulla on sen sijaan eräs toinen pyyntö teille. Ensin sentään täytyy minun kysyä, tiedättekö, kuka minä olen."

Tyttö pudisti päätään, niin että valkeat kiharat tanssivat ohimoillaan ja sanoi, tuntien hänen suoran vakavuutensa ikäänkuin vetävän häntä puoleensa: "Ei teidän tarvitse sanoa, kuka te olette. Sanokaa vaan, mitä tahdotte minulta. Ellei se ole mitään pahaa, niin teen sen mielelläni." Silloin vastasi nuorukainen: "Huomasitte kai kuinka jo pitemmän aikaa katselin teitä äsken, ja tekin katselitte minua. Moni arvelisi, ettei semmoinen merkitse mitään. Mutta minäpä luulen: meille molemmille merkitsee se jotakin, nimittäin, että olemme mieltyneet toisiimme. Onko niin?"

Tyttö huomasi, että kaikkien silmät olivat kiinnitetyt häneen ja nuorukaiseen, ja takanaan kuuli hän jonkun sanovan äänen: "Kuule, sinä! etkö sinä häntä tunne? Hänhän on se afrikalainen." Samassa tuli juosten hänen luokseen pieni, tummahiuksinen kaunotar jonka sydän oli aivan tulvillaan ja silmät kuumat, laski käsivartensa hänen uumalleen ja sanoi hiljaa ja nopeasti hänelle: "Kuule! Jos sinä hänestä pidät, niin älä sitte valita muusta maailmasta mitään! Mene hänen kanssaan, minne hän vaan sinut vie. Etkö tunne minua? Minä olen Elsbe Uhl."

Nuorukainen nyökäytti päätään pienelle Elsbelle vilkkaasti ja ystävällisesti, astui kumppaninsa kanssa pois jonosta ja meni niin että hän voi puhella tytön kanssa ilman että toiset kuulivat. Siellä kertoi hän lyhyesti ja avonaisesti, peittelemättä mitään, matkastaan hänelle, sen tarkoituksesta ja tuloksettomuudesta ja jo varmaksi määrätystä lähtöpäivästään ja lopuksi sanoi hän: jos hän nyt, kun hän oli ilmoittanut tämän, vielä tahtoi puhua hänen kanssaan tai vieläpä ehkä läksisi ulos hänen kanssaan, niin pitäisi hän tätä varmana ja selvänä todistuksena siitä, että hän luotti häneen, ja olisi hän silloin valmis vastaamaan hänelle kaikkeen.

Tuskinpa on kukaan tyttö meidän päivinämmme ollut näin omituisessa asemassa. Sillä asia, josta he neuvottelivat — sen huomasivat he kohta — oli tuttu jokaiselle koko salissa. Ainoastaan yksi tai kaksi paria oli tanssimassa, toiset kaikki puhelivat keskenään ja katselivat näitä kahta, niin että koko sali oli yhtenä äänten surinana. Kukin otti asian luonteensa mukaan. Muutamat kevytmieliset heittivät kompia toisilleen, toiset vakavammat tunsivat, että tuossa ratkaistiin kaksi ihmiskohtaloa; muutamat tytöt näyttivät tyytymättömiltä. Jos hän nyt lähti ulos tuon vieraan kanssa ja sitte jälkeinpäin antaisi rukkaset sille tai se jättäisi hänet, silloin olisi hän kotiseudullaan koko elämäkseen naurunalainen. Hän muisti kunnianarvoiset hurskaat vanhempansa, ja hänen teki mieli vitkastella; kaikki hänen sisaruksensa, kaikki valkeahiuksisia ja sinisilmäisiä, tulivat hänelle mieleen. Mutta hyvä sai voiton hänessä, ja väärä kainous haihtui. Hän sanoi: "Minä luotan teihin. Olen valmis puhumaan enemmän teidän kanssanne."

He kulkivat ihmisten ja heidän katseittensa välitse kuin jotakin kujannetta poikki salin. Heidän takanaan kuohahti läsnäolijain korkeimmilleen kohonnut jännitys ikäänkuin yhteen syöksähtävät aallot. Päästyään ulos hiljaiseen yksinäiseen yöhön, huohti tyttö syvään ja raskaasti, ja kun nuorukainen kysyi, minne he lähtisivät, ei hän vastannut mitään, asteli eteenpäin vaan. Nuorukainen asteli sanattomana hänen rinnallaan, ja he tulivat kaupungista tielle Sankt Marieniin päin, kumpikin oli niin syvissä ajatuksissa ja kumpikin oli niin hetken vakavuuden ja omituisuuden valtaama, että he kulkivat ihan tahdottomina, ikäänkuin vetäisi heitä joku voima.

Lopuksi, kun talot jo olivat jääneet heille taakse, ja he jonkun matkaa olivat vaieten astuneet toisensa rinnalla tasaista harmaata tietä ja, kun hetken liikutus ei enää ollut niin pakottava, ja asiaan kuulumattomain läsnäolo ei enää häirinnyt mieltä, rupesivat he arkailevasti ja pelonalaisesti kumpikin juttelemaan oloistaan toiselleen. Kiihtynyt mielentila ja sydämen liikutus vaikutti sentään, etteivät he voineet antaa mitään selvää ja asiallista esitystä oloistaan, he puhuivat ainoastaan semmoisesta, joka tuntui suloiselta heistä tai joka sai heidät suremaan. He puhelivat asioista, jotka hetken tärkeyteen nähden olivat naurettavan mitättömiä, siten he sentään pääsivät parhaimpaan tulokseen He pääsivät nimittäin tilaisuuteen näkemään toisiaan, ei rahalippaaseen eikä pähänkään, vaan sydämeen, ja tulivat täten nopeasti omaisiksi toisilleen, ikäänkuin vieraat lapset, jotka sattuvat leikeissä yhteen.

Kun tyttö ensin kyllä jonkinlaisella tehdyllä tylyydellä oli sanonut, että omaisuutta hänellä ei ole, ja että ne seitsemänsataa markkaa, jotka hän oli ansainnut, oli hän määrännyt veljelleen, jonka piti opettajaksi, ja kun nuorukainen oli vastannut siihen, ettei hän semmoisista halunnut tietoja, rupesi tyttö kertomaan vanhemmistaan; että isänsä oli pehmeämielisempi kuin äitinsä, mutta että äiti taas osasi paremmin käsitellä rahoja, ja hoiti taloutta hyvin taitavasti. Sitte rupesi hän puhumaan sisaruksistaan, vanhempien lasten tulevaisuussuunnitelmista ja pikku tyttöjen tavoista, että toiseksi nuorin piti niin kissasta, että hän eräänä päivänä oli ottanut sen mukaansa kouluunkin ja että isä vasta myöhään, kun hän sattumalta oli mennyt tytön istuimen ohitse, oli nähnyt sen siinä kun se istui ja viisaan toimeliaana tähysteli pöydälle, ja kuinka kaikkein nuorimman oli tapana sanoa, että hän rupeaa kuningattareksi. Hän oikein innostui ja kertoi hehkuvien poskin ja rakenteli ilmalinnojaan, mitä kaikkea lapsista joskus tulisi. Hän kävi ihan puheliaaksi, sillä ensi kertaa pitkistä ajoista tuntui hänestä, kuin olisi hänen rinnallaan joku, joka ymmärsi häntä. Hänen sydämensä ihan aukeni ja kielensä siteet heltesivät. Lopulta säikähti hän ja sanoi: "Mutta kerro sinä nyt. Kummoinen sinun äitisi on?"

Silloin kertoi nuorukainen, että hänen äitinsä on heikonpuolinen, ehkä liikakin hento yksinäiseen ja hieman kovakouraiseen elämään siellä, hän sopisi hänen mielestään ehkä paremmin jonnekin rauhaisaan ja ystävälliseen holsteiniläiseen kaupunkiin, kuin Veldtiin Krokodiilivirran rannalla. Onneton hän ei siitä sentään ollut; hänen ja hänen isänsä sanaton sopimus kun oli parhaimman jälkeen hemmoitella ja huvittaa äitiä, ja yliaan kohdella häntä kuin lasta, joka väliin näytti erinomaisen hullunkuriselta. Niinpä he esimerkiksi eivät koskaan nimittäneet äitiä muuksi kuin "meidän tyykkäksemme", eivätkä koskaan antaneet hänelle lepoa ennenkuin olivat saaneet hänet kolmasti päivässä nauramaan; ellei se ollut onnistunut, ja ellei vanha kafferikaan, heidän paimenensa, ollut saanut naurua toimeen, silloin lähti hän lauantaina ratsain sisarensa luokse ja toi sunnuntaina hänet miehensä ja viiden poikansa kanssa isän farmille, kaikki ratsain, ja kaikilla seitsemällä hiukset otsalla, ja silloin täytyi äidin nauraa.

Tyttö naurahti iloisesti ja sanoi: "Tuopa mukavaa on. Tuommoisesta minä pidän. Minä olen nimittäin ollut jo monta vuotta eräässä suuressa talonpoikaisperheessä, jossa kyllä on terveyttä ja leipää tarpeeksi. Mutta ystävällisyyttä ja iloisuutta halveksintaan siellä ja pidetään melkein rikollisena. Mutta minusta on vaan parasta maailmassa, kun kaikki ovat ystävällisiä ja hyviä toisilleen ja kaikille maailmassa."

Nuorukainen nyökäytti päätään ja myönsi vilkkaasti että hän oli oikeassa ja sanoi: "Sinä sovit erinomaisen hyvin omaisteni kanssa. Sinun pitää tulla kanssani."

Nyt tuli tyttö taas hiljaiseksi.

Jonkun hetken päästä rupesi hän taas hiljaisella ujolla äänellä juttelemaan isovanhemmistaan, jotka olivat olleet maanviljelijöitä, ja siitä arvosta, jossa isänsä oli kyläläisten kesken ja veljiensä järkevistä vakavuudesta, hän jutteli sitä kaikkea siinä hiljaisessa ja viattomassa toivossa että saattajalleen selvenisi, että hän oli hyvästä perheestä, ja ettei hän luulisi, että hän oli löytänyt hänet kadulta näin vaan.

Silloin sanoi nuorukainen hänelle, että hänen ulkonäkönsä ja olentonsa oli häneen tehnyt sen vaikutuksen, kuin kävisi hänen rinnallaan tässä yksi paikkakunnan parhaimpia tyttöjä ja että hän sydämestään iloitsi, että hän oli voittanut hänen luottamuksensa ja nyt sai käydä hänen rinnallaan. Hän ei ollut pettynyt hänessä, päinvastoin, hän miellytti häntä yhä enemmän, hän tuntui hänestä jo kuin hyvältä toverilta, ja mielellään kävisi hän yhä edelleen näin hänen rinnallaan, jos hän vaan sallisi.

Tyttö ei vastannut mitään. Mutta kun he astelivat edelleen ja tyttö pimeässä ei nähnyt polkua edessään, otti nuorukainen hänen kätensä ja laski sen käsivarrelleen, ja piti kädestä yhä, ja tyttö salli sen. Niin kävivät he vielä hetken vaieten rinnakkain, sillävälin kun nuorukainen tuontuostakin hiljaa silitti neidon kättä, ja heidän sydämensä lähenivät yhä syvemmissä luottamuksessa, vähitellen ja sanattomasti toisiansa.

Niin kulkivat he jonkun matkaa kangastietä ja lähenivät Kultahetettä. Kuun epäselvässä valossa näkivät he laakson painanteen ja pienen pyöreän lähteen peilin. He tulivat käsikädessä hetteelle. He pysähtivät seisomaan lammin eteen ja katselivat veteen. Kun pilvet hälvenivät kuulta, näkivät he kirkkaassa sinervässä valossa hämärän kuvastuksen edessään. He katsahivat taaskin ylös ja katsahivat toisiinsa. "Minun on jano", sanoi neito ja naurahti hiljaa. Nuorukainen kumartui, ammensi yhteenliitetyn käsin vettä ja tarjosi hänelle, tyttö sypisti huulensa ja joi hänen kädestään ja nyökäytti kiitokseksi päätään hänelle. Silloin käytti nuorukainen tilaisuutta hyväkseen, laski märjät kätensä hänen kummallekin poskelleen ja suuteli varovasti häntä. Ja kun hän huomasi, että hän ojensi huulensa hänelle ja antoi kätensä tahdottomasti vajota hänen käsivarsilleen, kietoi hän käsivartensa hänen ympärilleen ja sanoi: "Nyt tiedän minä, että sinä lähdet kanssani."

Nyt antoikin hän hänelle varman ja vakavan vastauksen. "Niinpä, minä lähden mukanasini, minä pidän sinusta niin, ja tunnen sinut niin hyvin, kuin olisit jo kymmenen vuotta ollut minun armaani. Isä ja äiti antavat kyllä minun muuttaa, niin raskaalta kuin se onkin tuntuva heistä; heillä on nimittäin aina ollut aavistus, että minulle tapahtuisi jotain erikoista; ja voinpa kertoa sinulle että nytkin lähdin tänne markkinoille aivan erityisissä aavistuksissa ja odotuksissa, ikäänkuin saisin minä kokea tai ainakin nähdä jotain aivan erinomaista."

Niin pitkälle oli hän ennättänyt puheessaan, kun hän yht'äkkiä kirkahti: "Oih", sanoi hän, "tuolla ylhäällä kanervikossa valahti ikäänkuin verta."

Hän rauhoitti häntä ja sanoi: "Sehän on kuun valoa vaan, näkeehän sen selvästi."

"Tai oliko se sinun suusi?" sanoi tyttö ja nauroi. "Sehän on ihan punainen."

Nuorukainen suuteli häntä useampaan kertaan, jonka hän hiljaa salli ja kysyi, joko hän nyt oli saanut niitä kyllikseen.

"En likimainkaan", vastasi tyttö nauraen. "Minä olen saanut nähdä niin kauan nälkää niistä."

Silloin suuteli nuorukainen häntä taaskin.

Sitte otti hän hänen käsivartensa taas ja astui hänen kanssaan alas marskeille ja rauhoitti häntä ja saatti hänet aina talon ovelle asti, jossa hän palveli.

Seuraavana päivänä meni tyttö kihloihin nuorukaisen kanssa vanhempainsa kotona, ja vanhemmat ja valkoiuksiset siskokset katselivat vakavina, mutta ystävällisinä häntä, ja kaksi pojista väitti samana päivänä vielä, että he joskus siirtyvät Etelä-Afrikaan. Toinen heistä onkin muuttanut sinne, toinen vaipui nuorena hautaan.

Kuusi päivää myöhemmin astui nuoripari laivaan. Kapkaupungissa tuli heistä mies ja vaimo. Heidän avioliittonsa tuli onnelliseksi. Hän ei kertaakaan ole katunut sitä, että hän vieraan miehen kanssa lähti vieraaseen maahan. Silloinkaan ei hän sitä katunut, kun kolmekymmentä vuotta jälkeenpäin hänelle tuotiin sanoma, että hänen kolmas poikansa oli kaatunut rynnätessä Colenson luona. Hän ei silloin muistanut sitä vertakaan, jota kotomaan keijuhaltiat silloin kerran olivat näyttäneet hänelle Kultahetteen ääressä.

* * * * *

Samana iltana, kohdakkoin jälkeen kun afrikalainen armaineen oli jättänyt vieremän, pysähtivät ylhäällä kangastiellä muutamat rattaat, ja Harro Heinsen sanoi: "Tule, käydäänpäs alhaalla Kultahetteellä hiukan. Kaikki, jotka kantavat Uhl-nimeä, tai jotka ovat jotakin sukua heille, tarvitsisivat kultaa nyt; ehkäpä satumme me löytämään jotakin." "Kuten tahdot", vastasi Elsbe. Hän hypähti rattailta hänen käsivarsilleen, ja hän piti tuota pientä notkeata vartaloa varmasti sylissään ja kantoi hänet jalkapolkua alas. Ja Kultahetteellä, harmaassa ruohostossa, tuli hän hänen omakseen.

* * * * *

Jörn Uhl seiso i siniliinai ssa takissaan ja tähysteli ylös kuuhun, tuohon vanhaan, ikäkuluun kuivuneeseen ja hedelmättömään vanhaanpoikaan, eikä ollenkaan kääntänyt huomiotansa siihen, mikä eli ja rakasteli hänen ympärillään puissa ja niityillä ja ylhäällä nummella. Hän harrasti korkeita tieteitä. Mutta kun hän yhä vielä katseli sinne loisteleville vuorenkukkuloille, jotka täydessä auringonpaahteessa seisoivat *mare nektar'in* rannalla, kulki yht'äkkiä kaksi paria ihmiskasvoja, poski poskella kuun editse. Silloin antoi hän ällistyneenä putkensa vaipua ja katseli ja kuunteli ulos yöhön. Sitte sulki hän ovet ja palasi kammariinsa ja ajatteli huomisia töitään.

* * * * *

Niin kului talvi ja kevät ja läheni kesä, ja Jörn Uhl piti huolta töistä ja odotteli sitä kohtaloniskua, joka oli musertava hänen perheensä. Mutta ei tapahtunut mitään. Näytti kuin olisivat Uhlin asiat yhä hyvällä kannalla. Jörn Uhlia kyllä kohtasi isku, mutta se tuli toisaalta.

Oltiin heinäkuussa heinäkorjuun aikana, silloin lensi läpi maan huhu kansojenvälisistä levottomuuksista ja sodasta. Ja maa ja ihmiset tarkistivat aistimensa ja kuuntelivat ahnaina sitä umeata kohinaa ja pauhua. Kansansielu imi tämän hälinän itseensä. Oli ollut nimittäin olemassa vanha, hiljainen, jo kauan nukkunut toive, se saattoi nyt tulla täytetyksi; oli ollut vanha riita-asia, kokonainen sarja vanhoja, pahoja valituksia ja riidanaiheita, ne nyt saattoivat tulla ratkaistuiksi. Yksityinen ihminen ei näitä asioita ajatellut; yksityinen ihminen oli huolissaan ja hädissään, ja katseli kauhulla sitä kohinaa ja kuohuntaa siellä etäisyydessä. Mutta valtaavassa kansansielussa, suuruudessa, joka on avaruuden ja ajan ulko- ja yläpuolella, ja jossa ei ole unohdusta eikä kuolemaa, siinä kaivoivat ja kiehuivat nämä toiveet, jotka ammoisesta muinaisuudesta jo olivat siinä kyteneet, ja joista se jo tuhansia vuosia oli ollut raskaana.

Uhlin nuorin ei paljoa kuullut tämmöisistä, ei olisi semmoinen häntä liikuttanutkaan. Ei ollut hänen aikansa vielä katsoa asioita avarammalta kannalta, hänen silmänsä eivät kantaneet kauemmalle, kuin Uhlin viimeisiin ojiin.

Tuli sitte eräs heinäkuun päivä, jolloin oli tulinen työnteko heinäniityllä. Geert Dose, joka oli ottanut isäntärengin paikan Uhlilla sysäsi tarikkonsa syvälle lappoihin ja sanoi: "Ranskalaisia sanotaan vähän kopeanenäiseksi väeksi. Onkin hyvä, että me hieman saamme kutitella heitä sinne nenän alle. Ja mitä siitä. Onhan tuo muuttেকেksi." Pikku renki kysyi, joko hän oli kyllin vanha voidakseen ilmoittautua vapaaehtoiseksi. Hän oli tasan kahdeksantoista.

Jörn Uhl puisti päätään: "Noh, vaiti nyt", sanoi hän, "ei niistä puheista mitään lähde."

Seuraavana aamuna heräsi hän varhain ja näki kammariinsa kirkkaassa kuun valossa ja ajatteli: "On

liika aikaista vielä herättää toisia; mutta minä nousen sentään ja katselen kerran kuutakin taas." Hän oli koko talven ahkerasti lukenut Littrow'ia ja riemastui yhä enemmän tähtiin, mitä enemmän hän oppi tuntemaan niitä. Hän oli laatinut piirustuksia kuusta ja tähtien asennoista ja tuli iloiseksi joka kerta, kun ne kävivät yhteen Littrow'in piirustusten kanssa, ja oli siten täyttänyt monta paperiarkkia huimaavilla etäisyyslaskuilla. Koko tämä askartelu tyydytti hänen tiedonjanoansa ja täytti jollakin tapaa hänen sielunsa ilotonta tyhjyyttä.

Hän otti siis kaukoputkensa, joka nyt oli aina valmiina päällimmäisenä kirstussa ja lähti huoneestaan välikön kautta, aukaisi oven ja oli juuri astumassa ulos, kirkas putki kädessään, kun eräs vanha polisipalvelija sinisessä kiiltoonappisessa takissa tuli häntä vastaan, katsahti ensin vähän kummastuneesti häneen ja sanoi sitte: "Arvelinkin, että sinä jo olit noussut ylös, Jörn, tässä on pari kirjelmää, toinen sinulle, toinen Geertille. Teidän pitää huomenaamalla aikaiseen kello kymmenen olla Rendsburgissa, sotajoukko asetetaan liikekannalle. Minun pitää kohta edelleen taas. Palaa terveenä takaisin, Jörn!"

Jörn Uhlin kaukoputki vaipui, ja hän veti henkeänsä syvään. "Vai niin!" sanoi hän ja kääntyi ympäri ja palasi välikön kautta huoneeseensa takaisin, pani kaukoputken paikalleen, ja istui itse kirstulle.

"Se saattaa kestää kauankin", ajatteli hän. "Ne ovat mahtavaa ja urhoollista kansaa, tulepas luja yhteenotto siitä. Vihamielisyys on vanhaa ja katkeraa... Hannu jää kotiin; Heikin täytyy mukaan. Ken palaamaan pääsee, siitä ei tiedä kukaan... Tulepa olemaan tepastusta. Hannu ja isä... Elsbe... Siitä kaikesta täytyy minun vielä puhua Thiessin kanssa. Menen Aulangon kautta. Tänään iltapäivällä kello kolme täytyy meidän lähteä... Jasper Krey pitää ottaa vakinaiseksi työntekijäksi taloon. Hän ei kyllä kai liikoja häärrää, mutta ei hän sentään anna minkään mennä lumilingollekaan. Missä lienee Fiete Krey nyt?... Tämä teki pahan aukon laskuihini. Mutta se mikä tapahtuu, sen täytyy tapahtua. Ell'eivät he tahdo jättää meitä rauhaan, täytyy meidän ensin kurittaa heitä, sitte saa taas rauhassa kyntää. Voi kestää vuoden, voi enemmänkin. Jasper Krey on ainoa, johonka jonkin verran voin luottaa, Tahdonpa puhua hänelle pari ystävällistä sanaa, ja luvata hänelle sata markkaa ylimääräistä palkkiotakin, jos tapaan kaikki järjestyksessä. Kurjaa on tämä, minulla on isä ja veli ja sentään täytyy minun mennä naapurin luokse ja pyytää häntä: pidä sinä huolta talostamme."

Sitte nousi hän ylös, katseli ympärilleen huoneessaan ja lähti viimein ja herätti kaikki ja sanoi: "Ylös nyt. Tänään täytyy ennättää paljon. Minä ja Geert Dose olemme kutsutut lipuillemme."

* * * * *

Lähemmä kuutta tulivat hän ja Geert metsätietä alas ja pistäysivät Aulangolle. Silloin näkivät he Thiess Thiessenin raskas säkki selässään pihalta päin menevän kylää kohden ja yhtäpäätä kääntyvän katsomaan taakseen. He rupesivat molemmat huutamaan häntä ja hän seisahti. Kun hän tunsu Jörnin, pudisti hän lohduttomana päätään, kyynelet kihosivat hänelle silmiin ja hän huusi jo kaukaa: "Jörn, Jörn, nyt olen tehnyt kauniin teon! Elsbe ei ole enään neljäentoista päivään ollut täällä, vaan on Harro Heinsenin kanssa Hampurissa. En ole uskaltanut kirjoittaa siitä sinulle. Ja nyt kirjoittaa hän että Harro Hein sen nyt matkustaa hänen kanssaan Ameriikkaan, mutta että hän pelkää Ameriikkaa, ja hän sanoo hyväiset meille kaikille, erittäinkin sinulle."

Jörn katsoi hämmästyneenä Thiessiin. "Anna kirje tänne!" sanoi hän.

Thiess Thiessen heitti säkkinsä, joka hänellä oli olalla, maahan, pyyhkäsi kerran kuumia kasvojansa, rupesi etsimään kirjettä taskustaan, ja kääntyi sitä etsiessään ja katseli taakseen Aulankoa kohden.

"Mitä kaikkia papereita sinulla on? Minne sinä aiot?"

"Älä kysy sitä, Jörn", valitteli hän. "Hampuriin minä menen, ja ell'en löydä häntä sieltä, menen Ameriikkaan."

Geert Dose oli tunnustellut säkkiä, "Siinä on kaksi isosta kinkkua ja kaksi silavakimpaletta", sanoi hän. "Ne kuuluvat sentään pienempään sikaan. Ja yksi sianpää."

"Matkaa varten", vaikerteli Thiess. "Hampuriinko?" kysyi Geert Dose nöyrästi.

"Ameriikkaan", vastasi Thiess nikottaen.

"Se joltakin kuuluu", sanoi Geert.

Jörn oli lukenut kirjeen ja katseli mykkänä Thiessiin. "Ja nyt aiot sinä jäljissä? Kirjeen mukaan pitäisi hänen jo olla lähtenyt Hampurista, ja vaikka hän vielä olisikin siellä, niin ethän sinä voi estää häntä lähtemästä hänen mukanaan Ameriikkaan."

"Hänen pitää erota hänestä ja jäädä minun luokseni, eikä kukaan ihminen saa sanoa hänelle

sanaakaan siitä."

Jörn Uhl mietti: "Sinä et kai vielä tiedä, että meillä nyt on sota Ranskan kanssa, ja että me olemme kutsutut Rendsburgiin?"

"Voi Jumalani!" huudahti hän. "Se nyt vielä. Onnettomuus onnettomuuden päällä."

"Meillä ei nyt ole aikaa pitkiin neuvotteluihin", sanoi Jörn. Hän pudisteli päätään; hän ei voinut käsittää koko uutista vielä, Pieni Elsbe ulos maailmalle tuon isokokoisen raa'an miehen kanssa? Yht'äkkiä heräsi hänessä ajatus: "Onhan mahdollista ett'ei laiva sodan tähden ole voinut vielä lähteäkään. Jos vielä tapaavat hänet, niin tee, minkä vaan taidat ja toimita hän takaisin tänne Aulangolle."

"Luuletko sinä", sanoi Thiess, "että se onnistuu?" Hän katseli taakseen taloan ja nyyhki, ja kyynelät valuivat hänen kapeille poskilleen.

"Noh", sanoi Jörn, "mutta maltahan nyt toki itsesi! Sinähän olet aina niin halunnut matkustaa ainakin nähdä Hampuri kerran eläissäsi. Nythän pääset kerrankin irtautumaan tästä nummestasi."

"Niin, niin", sanoi hän ja jäi taas seisomaan ja katsomaan olkikattoansa. "Se juuri katkeraa onkin."

Silloin rupesi Jörn Uhl aavistamaan. "Thiess", sanoi hän, "mikä sinun on?"

He olivat saapuneet kukkulalle, josta vietä viimeksi näkee Aulangon. "Enpä tiedä", vastasi hän itkien, "minua ahdistaa niin."

"Thiess! Sinun matkustusvimmasi, kaikki maailmankarttasi, Brasiliasi ja Jaapanisi, kaikki se on ollut vaan lavertelua ja kuvittelua. Sinun on koti-ikävä."

"Ei, ei!... Lähdenhän minä teidän kanssanne." Hän hoiperteli kuin päissään.

"Palaa sinä takaisin, Thiess, et sinä sitä voi tehdä."

"Minä en saa unta enää", valitteli tuo pieni mies, "näin koko yön hänen edessäni kurjuudessa, ja nyt minun täytyy hänen jäljissään. Mutta en voi eroita täältä Aulangoltakaan."

"Ell'ei Thiess Thiessen enää saa unta", sanoi Geert Dose, "niin silloin on huonosti asiat hänen kanssaan, silloin kadottaa hän pian ruokahalunkin Ja mitä tekee hän silloin kinkuillaan?"

"Minun täytyy päästä", vaikersi Thiess "ei auta mikään. Minä lähden Eckert Wittin kanssa, tiedäthän, turvelaivurin. Jättäkää minut rauhaan, älkääkää kiusatko minua: niin täytyy tehdä."

"Hyvä, no lähde sitte! Ei meilläkään enää ole aikaa."

Tienristeyksessä antoivat he kättä hänelle ja seisahtivat ja katselivat häntä jälkeen.

"Säkki on liika raskas hänelle", sanoi Geert. "Katsos vaan, hän oikein horjuu."

"On niin raskasta hänelle", sanoi Jörn "lähteä pois."

"Kuules sinä, sanosta, mitä lajia maata se Ranska oikein on? Minä tarkoitan, että onkohan sieltä mitään saatavissa. Laittavatko ne sikansa lihaviksi *siellä*, tai etkö tiedä sitä?... Mutta näetkös? Hän on laskenut säkkinsä maahan. Sehän on ihan kidutus miehelle, Jörn. Säkki on liika raskas hänelle."

"Hän kapuaa vallille", sanoi Jörn Uhl, "hän koettaa, näkisikö hän kerran vielä talonsa. Ja *tuo* tuntee joka lehmänpolun Takaindiassa!"

"Minäpä käväsen hiukan siellä, Jörn. Luulenpa että vika on säkissä."

Geert juoksi tatarimaan poikki ja palasi kohta takaisin molemmat silvakimpaleet kainalossa. "Miksi olisin ryhtynyt pitkiin puheisiin hänen kanssaan?" sanoi hän. "Hän ei ollenkaan huomannutkaan. Hän seisoo ja tirkistelee taloan kohden... Kuka tietää, kuinka meidän vielä käy. Nämä kaksi silvakimpaleetta ovat ainoat varmat, mitä meillä on; kaikki muu on sekamelskaa."

NELJÄSTOISTA LUKU.

Jokainen maalainen Schleswig-Holsteinissa tietää että siniliinainen takki ja housut ovat ainoa oikea ja vanha työpuku, joka sivumennen sanoen hyvinkin pukee vähänkin näköistä miestä. On kyllä lisättävä, että semmoinen siniliina aikaa myöten muuttuu vallan heleänsiniseksi niiltä kohdin, jotka kahnautuvat ja kuluvat enemmän, kun taas suojatimmat paikat säilyttävät entisen, tummemman värinsä. Tämä kirjavuus voi lisääntyä vielä siitä, että emäntä neuloo uusia syvänsinisiä paikkoja polville ja rintaan; ja silloin saattaa mies ruveta näyttämään niin moniväriseltä, että käy vaikeaksi uskoa että semmoisen kirjavan Joosepin mekon alla todella piilee kunniallinen holsteinilainen talonpoika.

Oltiin Rendsburgissa Loherkankaalla, Ranska oli neljä päivää sitte julistanut sodan.

Neljä päivää sitte oli jefreitteri Lohmann — joka vasta tänä vuonna kuoli sodanjälkeisistä vammoistaan — tulla karauttanut leiriin ja tuonut leirinkomentajalle käskykirjeen. Minuuttia jälkepäin tiesivät kaikki patteriat: nyt lähdetään matkalle Ranskaan. Silloin olivat kaikki ilman komentoa rientäneet ratsujensa luokse ikäänkuin hätätorvea olisi puhallettu, ja kiirein käsin ruvenneet satuloimaan ja valjastamaan niitä. He arvelivat, että nyt piti kohta lähdeettämän.

Hans Lohmann, jefreitterin veli, toisessa komppaniassa, numero kolmas, oikeanpuolinen mies kanuunalla, pyyhkijä ja lataaja, oli ensimmäiset neljä viikkoa vallan tökerryksissään. Vasta kolme päivää Gravelotten jälkeen rupesivat asiat taas selkenemään hänelle. Ensiksikään ei hän ymmärtänyt, miks'ei kohta lähdeetty liikkeelle, ja toisekseen, miks'eivät ranskalaiset heti seuraavana päivänä ilmestyneet Loher-kankaalle, ja kolmanneksi vielä, kun patteriat vihdoinkin olivat liikkeellä, kuinka oli mahdollista että maailma oli niin avara, hän oli luullut että ranskalaiset asuivat kohta Hohenwestedt'in ja Heinkenborstel'in takana. Tähän maantieteelliseen hämminkiin tuli lisäksi siveellinen: hän ei ollut ymmärtänyt, mitä kapteeni oli tarkoittanut, puhuessaan heille vanhoista oikeuksista ja rakkaudesta isänmaahan ja suurista toiveista. Mutta jefreitteri Lindemann, joka hänelle merkitsi samaa kuin kirkas lamppu pimeälle huoneelle, selitti perästäpäin lyhyesti hänelle, että ranskalaiset olivat loukanneet vanhaa kuningasta. "Noin ovat tehneet, Lohmann", ja kohotti kättään ikäänkuin lyödäkseen.

"Kuinka vanha hän on?" kysyi Lohmann.

"Hiukan yli seitsemänkymmenen."

Siitä hetkestä, kun Lohmann tämän kuuli, oli hänelle asia selvä ja hänellä hyvä omatunto. "Jos ne ovat lyöneet päin kasvoja sitä vanhaa miestä, niin silloin on meillä oikeus käydä heitä rinnuksiin."

Niinpä olivat asiat hiukan hämärät Lohmann II:lle.

Mutta kapteeni Gleiserillä taas oli kaikki selvillä.

Mitä kaikkea se mies ennätti järjestää niinä seitsemänä päivänä ennen lähtöä! Eikö hän seisonut kolme päivää peräkkäin aamusta iltaan paikallaan kuin paalu sannassa ja tarkastanut miehistöä ja hevosia. Eikä mikään ollut tarpeeksi hyvää hänelle. Olikin hän näinä päivinä jyrkkä useamman kuin yhden kerran. Hän, kapteeni Gleiser, hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa komein upseeri, kuten hän itse sanoi: hän väitti näinä päivinä useampaan kuin yhteen kertaan, että hänen patteriansa oli huonoin kaikista, jotka nyt tekivät matkaa Ranskaa vastaan.

Paja oli jo kahdeksannen kerran ajanut hänen ohitsensa, edessä kuus' yhtä korkeata mustaa hevosta, yks', kaks', neljäkaru... ah!... Noin! Sepä rätisi. Silloin tuli edempänä pula. Eräs korkeakoipinen juhta, komea eläin, rupesi äksyksi. Se repi suitsiaan, teki laukkoja, joutui reservistien väliin, jotka seisovivat siellä myttyineen, ja näytti yrittävän tanssia polkkaa takajaloillaan.

"Kyllä me hänet pehmitämme!" kirkui kapteeni. "Ruskea eteen."

Ajaja hypähti voimakkaalla hyppäyksellä selkään; istui jo, samassa oli hän selällään sannassa.

"No, anna nyt paikalla haudata itsesi! Jefreitteri Jürgens! Sinä selkään! *Tuommoisten* miesten kanssa Ranskaan!? Minä lähden yksin! Minä lähden ihan yksin!"

Jefreitteri Jürgens makasi samassa hiekkakuopassa, jonka ajaja äsken oli tehnyt.

Kapteeni Gleiser katseli ympärilleen. Hän katseli ympärilleen ikäänkuin ihminen, joka seisoo maailman keskipisteessä, ja pitää ainoastaan itseänsä oikeana ihmisenä. Hän tahtoi itse ajaa hevosella. Kannatti toki kolmellasadalle arvottomalle ihmiselle näyttää, mihin kapteeni Gleiser pystyy. Siten, semmoisissa ajatuksissa katsahti hän ympärilleen.

Reservistien joukossa, jotka vielä seisovivat siellä siviilipuvuissaan, vähän toista sataa miestä, seisoi vanhassa siniliinaisessa puvussa, jonka polvissa oli uudet paikat eräs mies hiukan syrjässä toisista. Hän oli melkoisen pitkä ja laihanläntä, oikeaa puhdasta rotua, harteava, suoravartaloinen ja ylpeä- ja soukkakasvoinen. Moni ruhtinas maassamme toivoisi, että tämän talonpoikaisnuorukaisen vartalo ja

kasvojenpiirteet kulkisivat perintönä hänen suvussa. Vaalevilla, melkein valkeilla hiuksillaan oli sininen särmilakki, ja kädessään oli hänellä kohtalaisen suuri matkalaukku. Tämän nuorukaisen havaitsi Gleiser.

"Jefreitteri Uhl!" huudahti hän.

Tämä astui lähemmä.

"Ettepä ole tullut kevytaskeleisemmaksi", huusi hän. "Onko isäukko puusuutari?"

"Talollinen, herra kapteeni."

"Osaatteko ratsastaa tuolla riiviöllä, vai oletteko tekin yhtäläinen lommoinen teekannu... Noh!"

Jokainen, joka sinä päivänä oli Loherkankaalla — ja joka elää vielä, harmaapäisenä — hän tietää kuinka kankeasti ja verkkaisesti jefreitteri Jörn Uhl Wentorffista laski maahan harmaapalttinaisen matkalaukkunsa, ja kuinka hän sitte taas oijensihe pystyyn ikäänkuin naksahdellisesti hänen kaikki jäsenensä; ja kuinka hän sitte, kun hän taas oli suorana ja laski kätensä Ruskon päälle, oli muuttunut kuin toiseksi mieheksi, kuinka silmänsä olivat leimahtaneet, kuin esiin karauttava leijonapari, kuinka hän hypähti selkään ja kuinka Rusko korskahti ja nousi pystyyn, käänteli ja heitteli itseään ja lopuksi lähti neljääkarua nummen ylitse, niin että hiekka pölysi pilvenä ympärillä ja kuinka se koitti kaikkea vapautuakseen Ranskan matkasta, mutta kuinka se viimein jätti vastaanpyristelemisensä, ja kuinka jefreitteri Uhl, pää jokseenkin ylhäällä, lopulta tuli takaisin sillä.

"Uhl", huusi Gleiser, "te pidätte hevosen ja olette tykkipäällysmies kuudennella tykillä."

Niin lähti Jörn Uhl aliupseerina sotaretkelle.

* * * * *

Kahdeksan päivää myöhemmin marssivat he raskaassa rankkasateessa samaa pitkää poppelikujannetta, jonka kautta kuudeskymmenesneljäs osasto kuus' päivää aikaisemmin oli kulkenut, kun se teki rynnäkön Spicherer vuoria vastaan. Ilma oli kurjaa ja kaikki väsyneitä ja allapäin.

Ei tullut selville, kuka sen ensiksi kertoi tai oli nähnyt: Näkivät vanhan kenraalin ratsullaan, ja kohta kulki miehestä mieheen: "Hän oli juuri nähnyt, kuinka erästä upseeria rumpujen päristessä haudattiin, tuonne vasemmalle puista. Silloin oli hän ratsastanut luokse ja kysynyt: 'Ketä siinä haudataan, kuulkaa?' 'Kapteeniamme.' 'Antakaa minun nähdä hän kerta vielä', oli vanhus sanonut, 'hän on minun poikani.'"

Kohta jälkeinpäin ratsasti hän adjutanttinsa kanssa patteriojen ohitse, jotka sateessa siinä kulkivat tietään. Hän ei oikein esiintynyt edukseen hevosella, oli liika tukeva ja lyhyt. He katselivat häntä jälestä ja jatkoivat matkaansa.

Kurja ilma. "Kas tuossa, kolme kuollutta hevosta! Katsos, nepä ovat paksuiksi pöhöttyneet!"

"Kuules, mitä tarkoittavat nuo tuommoiset pitkät kummut. Kas kummaa: niihin on pistetty sapeli seisomaan jokaiseen."

"Etkö sitä huomaa, kuule? Nehän ovat vastakaivettuja hautoja."

"Ihmisillekö?"

"Niin, ihmisille juuri. Keitä varten muuten? Äläkä nyt enää laske semmoisia tuhmuuksia."

"Katsos, tuoss' on kivääri maassa pystyssä. Joku on käyttänyt sitä sauvanaan. Sauva seisoo vielä, hän itse ei."

Kurja ilma. Kuinka sade valuu virtanaan puiden läpi.

Kanuunat rämisevät ja ratisevat eteenpäin tietä. Hautoja. Paljasta hautoja. Kuulat ovat kuorineet poppeleita, ja murskautuneet oksat näyttävät paljaita säitään.

"Emme me vihollista lähelle pääse... me Schleswigholsteinilaiset?... Emme ikipäivinä!... Preussilaisista raudansyöjistä olemme me liika kokemattomia ja veteliä. Me olemme mukana ainoastaan näön vuoksi. Me olemme mukana vaan marssiaksemme näin jäljistä."

"Ne jotka ovat olleet mukana vuonna kuuskymmentä kuus', ne saavat syödä soppaansa."

Kukaan ei kysy, kuka tämmöisen mielipiteen lausuu, ja onko se oikea.

Yöksi leiriytyivät he märjille ja tuulisille kukkuloille länsipuolella Spicherniä, ja heittivät vartiotuleen neljätoista ranskalaista vaunua, jotka seisoivat siellä. Kaikki olivat hiljaa ja alakuloisia, vaikka muutamat koettivatkin isoäänisesti nauraa ja puhella. Väapeli marisi koko yön sitä, että oli poltettu ne komeat vaunut ja antoi aamusti kaivaa tuhkaläjistä säilyneet rautaosat ja iloitsi, kun sai niistä seitsemän frankkia patteriakassaan.

Patteriat lähtivät eteenpäin taas. Tuo kävi raskaaksi. Tuo alituinen: eteenpäin ja eteenpäin. Mieluummin kerta vihollisen kimppuun, tupuloida se hyvänpäiväisesti ja sitte saada palata kotiin takaisin. "Kukahen muutoin siellä kyntää ja kylvää? Syksy lähenee. Isä ei yksin voi pitää huolta koko tarhasta. Ja äiti? Ja tytöt?"

"Mehän mennään yhä syvemmälle Ranskaan! Luulenpa, että on menty ihan ekseskiin jo. Kunpa juttu vaan päättyisi onnellisesti kerta."

Edelleen vaan, aina edelleen!

Kuinka Wentorff tuntuu pieneltä. Wentorff, maailman napa ja keskipiste. Löytyyhän maailmassa ainakin kymmenet tuhannet kylät, ja ihmisiä kuin hiekkaa meren rannalla. Ensin oli heidän patteriansa ollut yksin, silloin kun he kahdessa höyryaluksessa laskivat Elben ylitse. Sitte oli heistä muodostunut rykmenttejä, sitte sotaväen osastoja, sitte sotajoukkoja. Eilisestä asti olivat he jo kokonainen kansakunta.

Neljäntenätoista päivänä pysähtyi patteria eräälle kukkulalle, muutamaan tienristeykseen. Kapteeni Gleiser pysähtyi Jörn Uhlin viereen. Siinä seisoi ja marssi rykmentti rykmentin vieressä, kanuunia ja ratsastajia, loppumattomia vaunujonoja, ihmistä ihmisen vieressä aina kukkuloille asti sinervässä etäisyydessä.

Silloin kääntyi Gleiser: "Noh, Uhl, mitä sanotte?"

Jörn Uhl tuijotti sinne vaan, eikä virkannut sanaakaan.

"Moukka! Isänmaamme, Saksanmaa nousee entisestä alennuksestaan." Hän käänsi hevosensa, eikä sanonut sen enempää.

Silloin katsahti Jörn Uhl vielä kerran ja näki nuo kaikki eteenpäin kulkevat ihmiset, jotka kaikki pyrkivät *samaa* päämaalia kohden, ja tunsi silmänräpäyksessä hetken suuruuden.

Seuraavana yönä kulkivat he soihtujen valossa erään virran ylitse.

Kuudentenatoista päivänä kuulivat he oikealta, ylhäältä kukkuloilta, kanuunain jyskettä. "Siellähän kuuluu ammuttavan! Katsoppas sinne. Mutta kahdentuhannen askelen välimatkalla! Hiukan hälyytystä vaan!" Enempää eivät he asiata tuumi.

Mutta heissä heräsi jonkinlaista uteliaisuutta; ja kaikissa näkyi heräävän ikäänkuin levottomuutta, metsästäjän levottomuutta.

Kahdeksastoista päivä koitti, ja taaskin näkivät he, kuten neljätoista päivää sitte tuoreita hautoja, tällä kertaa täydessä auringonvalossa.

Kello on yksitoista.

"Kaunis päivä."

Ell'ei noita hautoja vaan olisi.

"Olipa sentään hyvä, että he aina olivat varajoukossa. Niin entispäivänä ja niin aina. Aina perästäpäin. Mehän olemme liika uusia, vastamuodostettuja joukkoja, sen lisäksi vastavalloitetusta maakunnasta. Me emme pääse eturintaan. Ja hyvähän se... Tai vahinko... Ei... onhan tuo hyvä. Minunhan täytyy saada päästä isäni tykö vielä... Minunhan täytyy saada nähdä myöskin jotakin. Kymmenen vuotta tahdon vielä saada elää. Sitte minun puolestani kyllä."

Kello on yksitoista.

Niin hiljaista kuin sunnuntaisina Holsteinissa. Ainoastaan kanuunain räminää ja jytinää ja nahkaremmien natinää ja kihnuntaa.

"Kummallista!... Tuolla oikealla edessä!..."

"Näetkö sinä?..."

"Se raskas niistä taittaa toden totta tieltä kukkulalle!"

"Tuolla oikealla, kuule! Etkö näe?"

"Mitä tuo tarkoittaa?"

"Jos tietäisinkin sen!"

"Kuinka hiljainen ja kaunis päivä."

"Emme me tällä sotaretkellä saa ruutia haistaa. Kohta jo ehkä komennetaan: takaisin kotimaahan!"

"Onhan se toki tuhmaa, palata siten takaisin, eikä olla saanut kokea mitään. Perästäpäin tulevat sitte nuo suursuiset preussilaiset ja juttelevat olutlasiensa ääressä urosteoistaan niin että kurkihirret taipuvat, ja me saamme istua kauniisti tuppisuina siinä ja pysyä hiljaa."

"Jan Busch, mistä sinä olet tuon piipun saanut?"

"Sen antoi emäntäni Dingsdassa minulle ja sanoi että minun piti muistella häntä."

"Katsos, tuolla ylhäällä tuota etummaista ratsastajaa!"

"Näetkös sen?"

"Mitä tahtoo se siellä ylhäällä?... Kuules sinä, mitä tuo tarkoittaa?"

"Notkeastipa kääntyivät nuo nuoret hevoset!"

"Heitä on kuus' siellä."

"Sepäs on ripsas kapteeni."

"Isä kertoi: Idstedt'in luona..."

"Kuule sinä, älä kerro Idstedt'istä!"

"Mitä tuo tarkoittaa?"

"Ampuvatko ne?..."

"Ampuvatko ne?..."

"Patteria... trr..."

Kapteeni Gleiser katsahtaa patteriansa ylitse.

Sitä katsetta ei kukaan unhoita. Tässä on tosi edessä.

Kuka näkee vielä jotakin? Kuka kuulee jotakin? Kuka puhuu vielä?

"Patteria, täyttä laukkaa..."

Siinä istuu Hans Detlef Gleiser korkealla komealla raudikollaan, aurinko välähtelee hänen kypärällään ja hänen silmissään. Hänen riemujansa on antaa kuuden kanuunansa ajaa karauttaa ohitsensa ja sitte antaa raudikolleen kannuksista ja vielä ennättää ensimmäisenä paikalle.

Majuuri nelistää hänelle vastaan. Hän aikoo kai osoittaa paikan. Majuuri istuu hyvästi hevosellaan... istuu päätönnäkin... Kuinka kamalaa... Nyt suistuu kuollut ratsultaan. Hevonen nelistää eteenpäin.

"Mikä hevonen tuo on, joka juuri karauttaa Jörn Uhlin ylöspäin kiidättävän kanuunan ohitse. Ratsastaako översti von Jagemann tuolla ruskealla?" Hänen kylkensä on verestä punainen ja märkä.

"Eteenpäin."

Hevoset yrittävät hypähtää sivulle.

"Ladatkaa granaateilla. Vihollisten leiriä kohden."

"Kahdeksantoistasadan askelen päähän."

Nyt ei ajatuksia enää.

"Ei ole mahdollista."

Ei mitään ajatuksia. Veri tyyneenä!

Valkoiset teltit... Siellä juoksee ihmisiä. Tuhansia liikkuu siellä edes ja takaisin, peittyvät savuun.

Pjj... jj... juu... juu... Viuhuu ja viheltää, hiljenee siellä täällä, paisuu.

"Tyyninä, pojat! Kun kuulette sen, on se jo ohitse."

Jotakin lentää kimakasti vinkuen siihen, kimmahtaa kipeästi pyörästä ja kätkeytyy lyhyellä kiihottavalla äänellä aisahevosen kylkeen. Tämä vavahtaa ja kaatuu kyljelleen. Ajaja katsahtaa siihen vihastuneesti. "Mitä kaikkea tuommoinen keksiikään ruveta venkkuroimaan?!". Pjuu... Hänen vihastuksensa on haihtunut. Hän nostaa pitkävetoisesti huutaen kätensä, ikäänkuin olisi joku teräväkärkisellä seipäällä syösnyt häntä selkään, hän vetää selkensä koukkuun ja kaatuu taaksepäin pystyyn hypähtävältä hevoseltaan.

Jörn Uhl kääntää päätään ja katsahtaa luutnantti Hax'iin, joka juuri on sanonut jotakin, mutta sitä ei voi tähdätä, On meteliä ja hälinää, särähtelee ja jyrähtelee.

Ei tarvitsekaan. Hän ymmärtää jo.

"Kanuunaa eteenpäin! Kanuunaa eteenpäin!" Yks' kaks' kädet pyörän puoliin.

Granaatteja käsiin... latausläpi on auki.

"Tshuu... uu."

Hyttysset tuolla koettavat pistää, tuolla edessä: tuo pitkä valkea juova. Mutt' ei ole aikaa... ei ole aikaa nyt. Meidän täytyy torjua päältäimme nuo jyrähtelijät tuolta... tuolta kukkuloilta.

"Patterioja kohden!... Viidentoistasadan askelen päähän."

Numero yksi lähtee pois. Tulta.

Paukahtelusta ja räjähtelystä rupeaa muodostamaan sävel. Hirveitä ääniä lentää ja riehuu kukkulain ylitse kokonainen lauma mielettömin silmin ja vääntynein kasvoin.

Puoliksi vasemmalta käsin kuuluu yhtäpäätä merkillistä räiskynää ja rätinää, omituista ilkeätä ääntä, ikäänkuin joku survoisi raudalla jotakin lasisirukasaa, Ikäänkuin olkilyhde lentää tupsahtaa sieltä lähöittäväin miesten ylitse.

"Tulta!"

Tulta leimahtelee.

Jörn Uhlin silmät leimahtelevat myöskin. Se sattui.

Lentää taaskin lyhde. Räiskyen kirahtaa se ohitse. Joku luutnantti lähestyy hevonen ravissa. Jörn Uhl katsahtaa sinne. Luutnantti on viskattu hevosen selästä ja lentää maahan. Hänen selkensä on samassa kuin valettu tummanpunaiseksi.

Luutnantti Hax kulkee kanuunalta kanuunalle, aivan kuin Loherkankaalla.

Joku asettuu jäykänsuoraksi hänen eteensä; veri juoksee sen sääriä myöten alas, ja muodostaa leveän juovan, ikäänkuin olisi hän kenraali.

"Saatte poistua."

Mies astuu viis askelta, sitte horjuu hän.

Joku mainitsee nimen: "Katsos. Geert Dose."

Luutnantti Hax pysähtää yht'äkkiä, ikäänkuin kuulisi hän komantokäskyn.

"Uhl!"

"Herra luutnantti."

Hän kääntyy ympäri. "Katsokaas hiukan. Minä olen haavoittunut selkään."

"Ei näy mitään."

"Eikö reikää?"

"Ei mitään reikää."

"Noh,... siis ei... tuo patteria tuolla puiden alla!"

"Tulta!... tähdätty liika lyhyelle."

"Tulta!"

"Tuolla tapaa."

Numero kaks' horjahtaa. Jefreitteri Jan Busch. Hän hoipertelee taaksepäin, ja lyö käsillään päähänsä, ikäänkuin näkisi hän yht'äkkiä jotain hirveätä ja kaatuu raskaasti taaksepäin. Kohotetuin käsin jää hän makaamaan seljälleen, silmät yhä samalla tapaa säikähtyneinä. Jörn Uhl juoksee kanuunalle.

Numero viis saa haavan jalkaansa. Voihtaten nilkuttaa hän paikalle ja laskee Jörn Uhlin eteen uusia granaatteja.

Luutnantti Hax huutaa ajajille; "Taappäin." On kolme hevosta pystyssä vielä. Toiset makaavat maassa.

On kolme miestäkin kanuunalla vielä. Muut makaavat maassa.

Jörn Uhl seisoo lavetilla, hänellä on takanaan patruunalaukku, granaatit ovat maassa hänen vierellään. Hän ottaa ne ylös. Sokkanaula ja sytytin. Silmä jäykkänä kärjen ja tähtäysjyvän ylitse.

Lohmann II pyyhkii sytytysaukkoa.

"Lohmann!" huutaa Hax. "Nopeampaan, sinä! Vikkelään nyt. *Nyt* ei olla Loherkankaalla."

Mutta Lohmann ei osaa toisin. "Yks'... ja... kaks'" Aivan kuin Loherkankaalla.

"Tulta!"

Vasemmalta lähenee peloittavasti, rätisee ja paukkuu.

Luutnantti Hax ottaa selästään ja voihtaa ääneen: "Tuo Lohmann... on hänkin miehiään. Ei milloinkaan osaa muuttaa tahtia."

Kapteeni Gleiser ratsastaa paikalle: "Hyvä, pojat! Noin sen käydä pitää."

Neljä tai viis taapiupseeria ratsastaa toistamiseen heidän ohitsensa ja pysähtävät aivan heidän taakseen. Kohta huomaa sen: rupeaa suhisemaan ja räiskähtelemään,... menee sirpaleiksi jotakin:... kirahtaa kovasti jotakin vastaan... tupsahtaa syvälle maahan. Erään upseerin hevonen sortuu polvilleen maahan; ratsastaja lentää hevosen pään ylitse maahan, hypähtää ylös taas ja juoksee erästä hevosta kohden, joka kiittää kanuunojen välitse: saa sen kiinni; Jörn Uhl auttaa häntä; jo istuu hän punaisella satulaloimella. Ratsastajat ratsastavat pois. Kenraalin lakissa liehuu; osa reunusta on repeytynyt, palanen pumpulatäytettä riippuu ulkona ja roikkuu.

Heillä on työtä kanuunoistaan, tekevät työtä otsansa hiessä. Paremmiin vaan. Paremmiin vaan. He läähöttävät ja tähtäävät, työntävät ja lykkäävät, huutavat ja kiroovat. Puhaltaa kummallinen lyhytpuuskainen kuuma tuuli, puhaltaa milloin sieltä, milloin täältä. Maa syöksyy tulta; tiheistä savupilvistä välähtelee keltaisesti. Löysiksi käyneistä kanuunain lukoista leimahtaa joka laukauksella pitkä punainen tulenkieleke.

He eivät ajattele muuta kuin työtään, työtään. He eivät huolehdi mistään. Ajattelevat ainoastaan: "Tämä on kuumaa leikkiä. Milloinkahan päättynee?" He eivät ollenkaan ajattele sitä, että ylivoimainen vihollinen, joka lähenee avarassa puoliympyrässä, minä hetkenä hyvänsä saattaa uskaltaa rynnäköön.

Silloin tulee numero viis juosten kanuunan eturattailta: "Granaatit ovat lopussa!"

Nyt on hätä käsissä, paha hätä.

He seisovat kuin kivettyneinä kanuunallaan, Lohmann kohotetuin pyyhkimin; Jörn Uhl seisoo, toinen käsi lukolla, toinen kiihkeästi puristettuna nyrkkiin, ja tuijottaa eteensä salamoihin; luutnantti Hax lähestyy jalkojaan laahaten ja kääntyy selin Lohmann'iin.

"Noh, eikö vieläkään ole reikää?"

"Kyllä, herra luutnantti, nyt on reikä, ja verta myöskin."

"Nyt en jaksa enää seista. Pois en viitsi mennä. En viitsi." Hän sylkääse ylenkatseellisesti.

Silloin tulla karauttaa siihen eräs taapiupseeri. "Miks'ette ammu?"

"Ei ole granaatteja."

"No vie sun kolme perkelettä! Ampukaa patruunoilla sitte!"

"Kuten käsketään!"

He ampuvat umpimähkään, palttinanpalasia... lisää vaan... pitkän ajan.

Jörn Uhl, kumartuneena lavetin ylitse kurottaa ajatuksissaan oikealle: siellä on granaatteja taas.

Nyt sujuu paremmin.

Eräs ihan nuori luutnantti seisoo heidän takanaan ja kehuu kovalla äänellä. "Hyvin, aliupseeri! Sangen hyvin... Toveri!" Hän kumartaa Haxille, joka istuu maassa, selkä kanuunan etupyörää vastaan. Mutta Hax ei näe häntä; Hax katselee puolisolkeunein silmin halveksivasti, alahuuli lerpallaan, vihollista kohden.

Silloin vaikenivat kanuunat vasemmalla heistä. "Mitä hommaavat ne molemmissa patterioissa siellä? Miks'eivät ne ammu enää?"

Takaa vasemmalta, metsänrannalta kuuluu tulista jalkaväen ammuntaa.

Saksalaista jalkaväkeä hyökkää sieltä, rientää, tulee lähemmälle.

"O... ne tulevat apuun..."

"Mutta kanuunat!... Mikseivät ne ammu?"

"Ampukaa toki, veljet!"

Siellä ja täällä näkyy vielä joku mies pystyssä... välähtää joku putki. Aliupseeri Heesch von Eesch hoitaa yksin yhden ainoan miehen kanssa kanuunataan. Hän seisoo savussa ja tulella. Se mies on sankari. Hänestä tullaan kotiseudulla puhumaan vielä viidenkymmenen vuoden perästäkin.

"Ampukaa, veljet!"

Lähenee outoa melua ja hälinää.

Nuori luutnantti juoksee paikalle ja kirkasee kimakasti:

"Patterioihin vasemmalla... Patruunia! Patruunia!..."

"Herra luutnantti", huutaa Uhl, "sehän on *meidän* oma patterimme!"

"Ettekö näe? Siellä vilisee punahousuja!"

"Käännetään!"

He tarttuvat kaikki käsiksi. Kädet puolaimiin. Raskaasti kääntyy kanuuna ympäri.

"Patruunia!... Neljänsadan askelen päähän!..." Luutnantti Hax seisoo pystyssä taas, yrittää komentaa, ottaa kädellään kylkeensä ja kaatuu pitkälleen maahan. Menetetyltä patterialta juoksee kolme neljä pakolaista. Yksi heistä kompastuu juostessaan, kuin lapsi, ottaa kiinni pyörästä ja rupeaa lukemaan Isämeitä. Neljännen rukouksen lukee hän kahteen kertaan. Hän on köyhäin vanhempain lapsi.

Saksalaista jalkaväkeä, jota runsaammin ja runsaammin tulee metsästä, seisoo ja makaa, siellä ja täällä, parvissa ja yksittäin. He seisovat ja makaavat kanuunain välissä ja ampuvat hyökkävää, ulvovaa ja kirkuvaa vihollista kohden.

Eräs jalkasoturi, ripeä jäntevä mies, jolla oli punerva, pyöreähkö pää, on hypähtänyt ihan Jörn Uhlin viereen ja ampuu... työntää uutta patruunaa sisään.

"Jörn Uhl! Poika!... *adsum*, Jörn!"

Jörn Uhl työntää patruunan putkeen ja sulkee lukon... Miks'ei seisoi Fiete Krey hänen vierellään? "Sinun ampumisesi ei hyödytä mitään enää. Rupeaa tekemään loppua jo."

Joku granaatti repii kellervän ruskeata multaa.

"Jospa Heikki kyntäisikin *noin!*"

"Postikortti, joka minulla on kypärässäni..."

"Kirjoita Thiessille. Tervehdi Elsbeä vielä kerta."

"Lisbeth Junkerilla on... Yhdentekevää kaikki."

Hän laukasee kanuunansa vihollista kohden. Fiete Krey auttaa latauksessa ja laukasemisessa. Lohmann ei voi enää saada pyyhkintään putkeen, hän kurottaa kädellään tulikuumaan rautaan. Käteen tulee palohaavoja ja hiha suitsuu.

Patruunahaulit tuiskuavat... vielä kerran... vielä kerran. Ne vaikenevat siellä ylhäällä. Mutta nyt niitä tulee enemmän. Kuhisee outoja, punapukuisia ihmisiä, jotka tunkevat eteenpäin savussa ja tulella.

Loppu lähenee.

Hevosia! Hevosia! Hevoset makaavat kaikki maassa.

Silloin juoksee Lohmann ulos kentälle ja noutaa hevosista, jotka isännättöminä juoksentelevat ja nelistelevät ja seisoskelevat siellä kolme; hän palaa takaisin, ja he valjastavat kuumeisella kiireellä.

Pois!... pois!...

Sydäntä särkevä paluu.

Fiete Krey istuu rattailta ja ajaa suitsista. Lohmann seisoo suorana hänen vierellään ja huitoo piiskalla noita kurjia haavottuneita eläimiä. Jörn Uhl ratsastaa hevosellaan kanuunan vierellä ja tukee luutnanttia, joka horjuen ja selkä kyyryssä istuu akselilla.

"Aivan kuin Wentorffissa", ajattelee Fiete Krey, "kun minä olin kiivennyt puutarhaan, ja sitte juoksin pakoon ja Wieten haukkua nalkutti takana. Herra varjelkoon! Kuinka ne nalkuttavat!"

Pari tulilyhdettä hajoittaa hiukan savua. Ne räiskyvät viistoon heidän ohitsensa kentän ylitse.

"Kolmas on meitä varten."

Ei... Heidän varalleen ei ole mitään rautaa viskattu; ei yksikään tuli ole heitä varten välähtänyt, He pääsevät elävinä metsän suojaan.

Siellä seisoo jo ennaltaan toistakymmentä kanuunaa. Niitä tulee lisääkin, kaikki samallaisessa kunnossa kuin he: horjuvin kompastuvin hevosin, kolmen neljän miehen, joiden hiestyneissä kasvoissa kuvastuu kärsimystä ja vihaa, hädistynyttä polkua ja hurjaa kiihkoa.

Kuinka he ponnistelevat!

Hevosia revitään suitsista, vihaisesti tiuskien ja hurjilla kovaäänisillä kirouksilla. Kanuunia laahataan paikalle ja asetetaan telineilleen. Patterian aseseppä makaa lakittomin päin, hiukset pörröllään ja puku revittyinä polvillaan muutaman vioittuneen kanuunan edessä; eräs aliupseeri häärää jonkun hevosen vieressä ja tuppaa liinanöhtätuppoja haavoihin, joista veri tulee virtanaan. Aivan kuin sysäisi hän hanan oluttynnöriin:

Väliin joku komentosana.

"Kummallista, ett'ei vihollista rupea kuulumaan tänne."

Kolme kanuunaa, jotka ovat valjastetut uudestaan ja kohtalaisesti miehitetyt — joukossa harhaan joutuneita jalkamiehiä — tuodaan taas esiin.

Nuori luutnantti häärää, huutaa, juoksee... Nyt on hänkin valmis lähtemään kahden kanuunan kanssa. Eräs upseeri pysähtää ylempänä ja osoittaa miekankärjellään suuntaa: "Tuonne ylös! Metsän rantaan!"

Jörn Uhl istuu ensimmäisellä kanuunalla, vieressään Fiete Krey.

Ylt'ympäri, lähellä ja kauempana kiirii ja jyrähtelee yhä koko äskeisessä pelottavuudessaan sama ilkeä rätinä, jymähtely ja kova jyske.

Kun he tulevat metsäpolunpäähän ja saapuvat metsänrantaan, kuuluu jyrähtely kaukaisemmalta.

"Tiedättekö minne, aliupseeri?"

"Luulenpa, että tuonne toiselle puolelle."

"Sinne minun täytyy!" sanoo nuorukainen ja kirskuttaa hampaitaan... "Serkkuni toisesta osastosta Kevyitä on kaatunut; huomenna täytyy minun kirjoittaa hänen äidilleen."

"On kaatunut monta, herra luutnantti."

"Hirveä päivä."

Kun he katsahtavat ympärilleen, on toinen kanuuna hävinnyt. Jyrähtelevä melu on hiukan heikentynyt.

Taivaalta laskeutuu ilta.

Eikä yksikään kohottanut kättään ja manannut aurinkoa ja kuuta, kuten ennen muinoin tuo hurjistunut juutalainen: "Aurinko, seiso alallasi Gibeonissa, ja kuu Ajalonin laaksossa!"

Ei... ei...

He ajavat edelleen ja tulevat oikealla kohdalla ulos metsästä.

Mutta kanuunat palautetaan. Uutta jalkaväkeä seisoo joukoissa ja peittää kentän. Vihollinen on vaiennut.

Ilta tulee.

Ja kun tulee hiljaisempaa... kuuluu kaivannoista ja pensakoista: "Auttakaa minua... oi... auttakaa toki." Ja kukkulalta käsin: "Je *prie... ma mère... pitie*." Ja kuivuneen puron uomasta: "Niin jano... niin jano... äitini." Hiljenee.

He metsänrannalla astuvat hevosiltaan ja kanuunoiltaan.

"Äitini antoi minulle pahimman hädän varalle paketin povitaskuun"... sanoo luutnantti... "mutta nyt en saa nostetuksi kättäni."

Silloin otti Jörn Uhl sen hänen taskustaan ja antoi sen hänelle, ja tämä tarjosi hänelle toista puolta siitä.

Aisahevonon oli menettänyt liinanöhtätupponsa. Veri virtasi taas haavoista. Jörn Uhl hypähti ylös ja tempasi sen puoleen. Se kaatui. Luutnantti, verenvuodosta heikkona, istuutui lavetille, Fiete Krey heittäytyi pitkäkseen ruohikkoon.

"Lohmann, lähdeppäs! Mene katsomaan, missä toiset ovat."

Tämä laski pyyhkimensä, jonka hän taas oli ottanut käteensä, paikalleen ja katosi metsään.

"Oi", sanoi luutnantti, "antakaa minulle yksi ainoa kulaus. Annoin pulloni pitkälle Juhalle, se tyhjensi sen yhdellä vedolla." Hän sanoi muutoin aina: "Herra luutnantti Hax", mutta nyt hän sanoi: "pitkä Juha." "Näettekö, herra luutnantti?" sanoi Fiete Krey, "tuolta tulee eräs toispuolelainen!"

Eräs soturi väljissä punaisissa housuissa ja lyhyessä sinisessä takissa läheni hitaasti nilkuttaen. Hän oli kiinnittänyt miekkansa tueksi murtuneelle säärelleen ja sitonut sen kiinni hihnalla. Mutta jalka luiskahti syrjään ja hän vaikeroitsi ääneen.

Fiete Krey nousi ylös, otti hänestä kiinni ja pani hänen istumaan maahan.

"Minä olen ranskalainen", sanoi hän. "O, o..."

"Mitä?" sanoi Fiete Krey ja katsahti ällistyneenä häneen.

"Minä olen Strassburgista."

"No, no rauhoituhan sitte! Istu nyt rauhassa, äläkä vikise." Hän otti siteitä taskustaan ja väänsi jalan suoraksi taas.

Siteet, jotka Fiete Krey otti taskustaan, palauttivat Jörn Uhlin taas itseensä: "Sinä..." sanoi hän... "Kuinka olet sinä täällä?"

"Tulin Hampuriin ihan samana päivänä kun sota julistettiin. Oi, farmiani! Omaa kaunista karjafarmiani. Aivan lähellä Chicagoo, Jörn. Oi, vaimoani, ja molempia kauniita tammojani!... Mutta hiljaa siitä!... No, älä nyt voihkaa, strassburgilainen: en minä enää voi sinua mitenkään auttaa."

Lohmann palasi ja ilmoitti, että tuolla... tuolla ylhäällä... siellä olivat patteria! Hän sammalsi ja

hoiperteli.

Luutnantti oli synkeänä tuijotellut eteensä, ja oli silloin tällöin raskaasti valittaen tunnustellut vertavuotavaa kättänsä. "Oletteko haavoittunut?" kysyi hän.

"Enpäs, herra luutnantti."

Jos hän nyt olisi ymmärtänyt vaieta vaan, olisi kaikki mennyt hyvästi, mutta hän otti käteensä pyyhkimen ja rupesi ylvästelemään: "Tämän pyyhkimen kanssa lähtisi hän ranskalaisia vastaan, ihan yksin lähtisi!"

Silloin tuli selville, että hän oli sattunut tulemaan eräälle ranskalaiselle marketenttivaunulle, joka yksikseen oli seisonut vallilla.

"Me lähdemme nyt", sanoi luutnantti.

He nostivat elsassilaisen eturattaille ja lähtivät liikkeelle.

"Oletteko tekin holsteinilainen?" kysyi luutnantti.

"Dithmarshista."

"Minä olen kotoisin läheltä Plön'ia, ja serkkuni asuu lähimmässä kylässä. Nyt hän on kuollut. En ole nähnyt häntä, mutta tiedän sen: kaikki hänen ampumakunnastaan ovat kaatuneet... Se on kamalaa. Minun pitää kirjoittaa siitä... mutta minä en voi. Grethe itkee silmänsä hoki. Hän oli niin hyvä, uljas ja järkevä mies."

"Onko Grethe hänen sisarensa?"

"On. Me olemme kaikki leikkineet yhdessä. Me olemme kaikki kasvaneet samassa kupissa, oli sedän tapa sanoa."

Fiete Krey koetti lohduttaa: "Moni kuppi särkyy, herra luutnantti."

"Neiti Grethe on näet minun morsiameni", sanoi nuorukainen. "Me menimme kihloihin, kun erosimme; siitä on jo pitkä aika."

"Niin", sanoi Jörn Uhl, "siitä on pitkä aika."

"Siitä on kolme viikkoa, luulemma", sanoi Fiete Krey.

Silloin puistivat he kaikki päätään.

"Kolme viikkoa?... Se ei ole mahdollista."

"Kolme viikkoako sitten minä vielä leikkasin silppua lehmille?"

"Ääretön aika siitä jo on... enemmän kuin seitsemän vuotta."

Niin oli pitkä matka, vaivaloinen marssi ja tämä kamala päivä kokonaan vallannut heidän aivonsa, ja työntänyt kaiken muun ikäänkuin äärettömiin sinerviini etäisyyksiin.

He tapasivat todellakin eräässä metsän notkelmassa toiset patteriat. Ja taaskaan ei ollut mitään lepoa.

Olipa siellä työtä, siellä *Bois de la Cussè* metsän rannalla tänä yönä, koko yön! Ja kun aamu rupesi punertamaan, silloin seisoivat neljäkymmentä kanuunaa rinnakkain, kuten Loherkankaalla; kaksi oli joutunut vihollisten käsiin. Taaskin seisoivat hevoset ja miehistö, joita oli täydennetty varajoukoista, noiden mustien putkien vierellä, valmiina aamun koitteessa taaskin lähtemään tuolle samalle kellahtavalle, pien'kiviselle kentälle, joka hevosten ja rattaiden tallaamana ja granaattien pilhoomana oli kirjavanaan ruumiista ja punervista verilätäköistä, särkyneistä valjaista, murskauneista aseista ja puun sirpaleista.

Mutta vihollista ei kuulunut. Vihollinen ei enää ollut mikään hyökkäykseen kyyristäyvä kiljuva tiikeri. Se oli nyt kuin sidottu härkä, joka ähkyen tonkii sarvillaan maata.

* * * * *

Aamupäivällä lähetettiin Jörn Uhl tiedustelemaan muutamia haavotettuja. Kauan etsittyään löysi hän viimein luutnantti Haxin, joka täydessä kuumeessa makasi levätissään.

"Äiti kävi täällä juuri", sanoi hän. "Hän sanoi, ett'en aina saa juosta niin, että tulen näin kuumaksi. 'Sinä pahankurinen poika!' sanoi hän ja antoi korvapuustin minulle. Niin tekee hän aina, leikillään, kun juoksen noin hupakosti. Silloin nauran minä ja menen peilille ja sanon: 'Kas nyt, nyt ovat poskipäät punaisemmat vielä'. Mutta täällähän ei ole mitään peiliä. Ja kummoiselta täällä muutoinkin näyttää! Kuulkaa te, pitäisihän pitää toki siivoa yllä... Oh, tekö se olette, Uhl... Sepä oli paha päivä, ja luulenpa, että sain kyllekseni."

"Herra luutnantti... eihän niin pahasti ole..."

"Ilma on niin kuuma, ett'ei sitä voi mikään hengittää, varsinkin, kun täytyy näin juosta. Mutta sanokaas, miks'ette te juokse? Te olette aina niin jäykkä ja levollinen... Oh, minä ymmärrän jo: tuo lähtee kyntämisestä... Näin tänään unissa saman punatukkaisen pojan, jonka kerran koiravaljakkoineen ajoin pihaltamme."

"Ette unissa, herra luutnantti. Hän oli todellakin patteriassa ja auttoi mukana."

"Kunnon mies. Silloin pihalla puristi hän kätensä kohta nyrkkiin ja koetti lyödä minua. Ei ollut kristillistä, mutta oli ihmisellistä."

"Ehkä kristillistäkin, herra luutnantti: jos vaan käy kaikkea pahaa vastaan."

"Oikein! Siten juuri: pahaa vastaan! Niin minäkin tahdon tehdä. Niin totta, kuin Jumala auttaa. Aina käsi nyrkissä ja päälle vaan, kuten tänään. Ja kun ei enää jaksa lyödä, silloin pitää sylkeä. Kristillinen ja ihmiselimen on aina yhtä ja samaa reikään että äiti saa huonoa kauraa Ahlbeker kankaalta. Kun pääsen kotiin, niin kynnänpä niin kauan kunnes olen jäseniltäni yhtä jäykkä kuin aliupseeri kuudennella 'kanuunalla'... mikä hänen nimensä nyt taas onkaan?"

"Uhl."

"Silloinpa tulee kaikki kuntoon; rakennan uuden rakennuksen, mutta voimistelutelineet pihalla saavat jäädä paikoilleen. Noh, ei siitä nyt sen pitempiä puheita. Kanuunoille!... Dose, mitä siinä seisot ja virnistelet. Kummasteletko, että olen näin puhelias? Sinun pitää taaskin mennä pitkälle Sott'ille palvelukseen, senkin junkkari. Noh, antakaa paukkua nyt... Eipä auta. Ranskalaiset ovat ripeitä poikia ja saavat rautaristin, ja me saamme hautaristin."

"Mitä määrääte patteriassa tehtäväksi, herra luutnantti?"

"Noh, älkää nyt aina ampuko minulle päin silmiä. Onko tuommoinen sopivata? 'No, vie sun kolme perkelettä', sanoo hän? Ampukaa nauriilla, sekin on tepsivämpiä kuin patruunien loka, ja kapteeni Gleiser riisukoon kiiltosaappansa."

Hax ei voinut sietää kapteenia.

Jörn Uhl koetti hakea Geert Dose'akin, mutta ei löytänyt. Seuraavanakin päivänä meni hän ja haki häntä, mutta ei löytänyt vielääkään. Siellä makasi tuhansia kurjuudessaan.

Mutta kolmantena päivänä löysi hän hänet samasta huoneesta, jossa kapteeni Strandiger makasi, joka oli saanut kuulan läpi rinnan. Lääkärit eivät olleet kajonneet kumpaankaan. Olisi ollut nimittäin aivan turhaa.

Jörn Uhl seiso suorana kapteenin edessä. Tämä katsoi häntä tiedottomasti suurilla kuumeisilla silmillään. Sinä tuhma, jäykkä Jörn Uhl! Sitte kumartui hän kuolettavasti haavoittuneen Dosen ylitse, joka lepäsi kosteilla punervilla oljillaan.

Geert Dose oli selvä ja levollinen. Hän tervehti silmillään. Hän tervehti samalla silmänvilauksella, jolla hän kerran muinoin Rendsburgin kasarmissa oli tahtonut sanoa: "Me, Jörn, me olemme sentään ainoat järkevät koko joukossa." Mutta nyt oli tosi edessä.

"Voinko tehdä jotakin hyväksesi, Geert?"

"Et, Jörn, minun täytyy kuolla täällä. Ihmettelen vaan että vielä olen elossa."

"Enkö voi tehdä mitään hyväksesi? Ovatko tuskasi suuret?"

"Tuskat? Selkä ei tunne mitään tuskia; sitä ei ole enää minulla. Tästä edestä rintaa myöten ylös kaulaan asti... mutta sekin on aivan yhdentekevää. Toivoisin vaan, että kerran vielä saisin olla isän ja äidin luona... Äiti laitti aina lauantaiksi puhtaan paidan, ja täällä täytyy minun maata *näin*... Löyhkää niin pahalle, Jörn."

"Puhdas ei ole minunkaan paitani, Geert; mutta on se parempi kuin sinun."

Hän heitti takin päältään, riisui paitansa ja tarttui haavoitetun yläruumiiseen. Silloin kirkahti tämä, päänsä horjahti taaksepäin ja hän oli kuollut. Jörn seiso polviinsa asti verisissä oljissa.

Hän katseli kuollutta, ja sivulleen kapteenia, joka, pää vääntyneenä taaksepäin ja silmät selkoselällään, kamppaili hengittäääkseen, ja häntä karmi ihmissuvun hirveät kärsimykset.

Kun hän palasi patterioille, oli Fiete Krey käynyt siellä ja lähtenyt pois taaskin. Vilhelm Lohmannia taas sidottiin par'aikaa kahdeksi tunniksi teille, hän kun oli ollut juovuksissa kahdeksantenatoista päivänä. Lohdutukseksi oli hänelle sentään annettu viittauksia rautaristikista, hän kun samana päivänä oli, lopulta palohaavaisin käsin, pyyhkinyt kanuunaansa samalla tapaa kuin Loherkankaallakin: yks' — ja — kaks'.

Tämmöinen oli Gravelotten päivä Wentorffin lapsille.

* * * * *

Tuli sitte leiriaika Metzin luona kosteine olkineen ja ilkeine löyhkineen. Syöpäläisiä summattomasti. Moni sairastui ja palasi kotiinsa. Jörn Uhl, hän pysyi terveenä, teki tehtävänsä ja ajatteli Uhlia, jossa par'aikaa tehtiin eloa, ja aura leikkasi peltoa.

Tuli sodan raskain aika: pitkät marssit Ranskan sisässä, ja marssien aikana taistelu taistelun jälkeen, koko talven. Tänään puuttui vettä, huomenna leipää, tänään tulta, huomenna ilmaa hengittäääkseen, tänään huonetta, huomenna paitaa.

Ja joka päivä komennettiin seudun talonpoikia: "Tuohon pähkinäpuun alle! Kaiva hauta, *paysan! C'est mon bon camarade, cochon!*"

Jouduttiin niin pitkälle, että he sanoivat kapteenille: "Herra kapteeni, tästä kamalasta sodasta ei palaa yksikään meistä kotiin." Ja kapteeni astui syrjemmälle, seiso kauan ja katseli itään päin kaukaisuuteen. "Ja ell'emme pian pääse kotiin, niin eihän meistä enää ole ihmisiin. Emmehän me sitte olla mitään ihmisiä enää. Olemme kuin likaisia eläimiä silloin." Hänen hiuksensa olivat harmenneet näinä kuukausina.

Jörn Uhl kulki mukana, piti kanuunaansa kirkkaana, piti miehiään kohtalaisessa kurissa ja ajatteli: "Ensi kynnöksi *täytyy* minun olla Uhlilla."

Alussa helmikuuta, muutamana sateisena iltana eräässä pienessä kaupungissa, kaivattiin aliupseeri Uhlia iltahuudossa. Yöpatrulli löysi hänet eräältä syrjäkadulta katuojasta. Kun he ottivat hänet keskelleen ja veivät sairashuoneeseen vaikerteli hän kuumesairaitten tapaan kaikista pikkuseikoista, kuten liasta takissaan ja siitä, että oli kadottanut lakkinsa. He toimittivat hänet vuoteelle ja lähtivät pois. Mutta kun sairaanhoitajat eivät vartioinneet häntä, nousi hän samana yönä ylös, varusti itsensä marssivalmiiksi ja palasi kadulle. Aamulla tavattiin hän raskaassa unessa, nojauneena erääseen muuriin. Hän saatettiin takaisin sairaalaan, jossa hän sitte makasi lavantaudissa. Häntä kiusasi se kuvitelma, että kanuunan uushopeainen tähtäin olisi joutunut kadoksiin ja että epäiltiin hänen, Jörn Uhlin pelkuruudesta kätkeneen sen, ett'ei hänen muka tarvitsisi mennä vihollista vastaan sitte enää. Tätä kiusaavaa unta kuletti sairas mukanaan satoja penikulmia. Se jätti hänet vasta kun hän Strassburgissa sairashuoneessa sai osakseen huolellisen hoidon.

VIIDESTOISTA LUKU.

Onnellinen sattuma johti että Fiete Krey jo maaliskuussa pääsi palveluksesta ja saatti tulla tervehtimään häntä sairaalaan ja ottaa hänet, joka jo oli melkein terve, mukanaan Hampuriin.

Jörn Uhl, pitkänä, kalpeana ja hiukan raukeana, Fiete Krey, lyhyempänä, nopea- ja ripeäkäyntisenä, silmät joka taholle tähystellen: semmoisina astelivat he Hampurin katuja kuluneissa univormuissaan, jotka he olivat saaneet kotimatkaa varten, ja etsivät yömajaa itselleen.

Kun he siinä käyvät, Jörn Uhl silmät maahan luotuina, Fiete Krey silmät vilkkuvina joka puolelle, tulee heitä vastaan kookas, somannäköinen, vaalea tyttö, parhaassa nuoruuden kukoistuksessaan, kirja kainalossa, yksinkertaisesti ja siististi puettuna. Fiete Krey katsahtaa häneen ja katsahtaa taaskin; sillä on kasvoissaan nimittäin jotain erityistä, jotakin joka muistuttaa häntä Wodaninkankaasta ja Aulangosta. Omituisuus oli siinä että hänellä koko olennessaan, nivuksissaan ja silmissään oli jotakin ikäänkuin kirkasta ja lentämään lähtevää, ja että hänen arat harmaat silmänsä olivat hiukan vinosti

kasvoissa, niin että ne näyttivät kuin juuri lentämään lähtevän kyyhkysen kohotettu siipipari.

Heidän välillään hypähtelee epävarma katse. Molemmat säpsähtävät; Jörn Uhlkin nostaa silmänsä.

"O, Jörn, Jörn!... Kuinka sairaalta näyttät. O, Fiete Krey. Minä kuulin Thiessiltä, että sinäkin olet ollut Ranskassa mukana ja että sinä olet naimisissa... O, Jörn! Oi, mitä Thiess tulee sanomaan!... Tiedättekö, että Thiess on Hampurissa taaskin?"

Niin puheli Lisbeth Junker ja seiso i heidän edessään ja pudisti uudestaan ja uudestaan heidän käsiänsä, hänen silmänsä olivat kuin kahtena loistavana valkeana, ikäänkuin helatulet Ringelshörnillä. Semmoisilla silmillä katseli hän etenkin Jörn Uhlia. Etenkin Jörn Uhlia!

"Onko Thiess täällä vielä?"

"On, aatelkaas! Hän etsii Elsbeä yhä. Elsbe ei nimittäin olekaan matkustanut laivalla, jolla heidän piti lähteä. Nyt on eräs tuttavistamme ollut näkevinään hänet täällä; toiset taas arvelevat että Harro Heinsen on Kööpenhaminan kautta pujahtanut sotaa pakoon."

"Oletko kuullut Wentorffista mitään uutisia? Vai käytkö sinä ollenkaan enää siellä?"

"Minun isovanhempanahan ovat kuolleet jo", vastasi hän, "mutta olen hyvä tuttu uuden opettajan rouvan kanssa. Jouluna kävin viimeksi siellä."

"Ja mitä toimittelet täällä?"

"Olen täällä tätini tykönä; hänellä on pieni kirja- ja paperikauppa. Sitäpaitsi opiskelen kirjanpitoa."

"Tiedätkö sanoa, missä Thiess asuu?"

"Kyllä, tulen mukana."

Niin astelivat he pitkän taipaleen ulos Pyhään Pauliin asti, ja tulivat Maariankadulle korkeine kolkkoine hyryläiskasarmineen, ja kapusivat ylös neljänteen kerrokseen. Lisbeth Junker aukaisi jonkun oven erään pimeään käytävän vierellä. Siellä istui Thiess Thiessen pienen rautaisen hellan edessä. Hänellä oli polvien välissä kahvimylly ja väänsi ahkerasti eikä kuullut ensin heidän tuloaan. Hän oli käynyt yhä pienemmäksi ja laihemmaksi.

"O, Jörn!..." huudahti hän ja hypähti nopeasti ylös. "Siinä sinä olet!... Fiete! Mun poikaseni! O, Fiete!... Lapset, kuinka kurjaa täällä on! Minä saan pavut kohta pieniksi ja keitän kahvia teille, niin paljo vaan kuin haluatte."

Hän oli hypähtänyt ylös ja etsi tohveleitaan. "Älkää sanoko mitään, lapset, älkää sanoko! Tässä on nyt Aulanko, nämä neljä seinää. Oi, sitä tyttöparkaa, pientä... Tyllityttini, oletko nähnyt hänet? Tähän aikaan päivästä käyvät köyhät naiset ostoksillaan. Jumalani, jos hänellä vaan on jotakin, millä ostaa. Ajatteles, Jörn,... Jörn, ajatteles nyt: tuo pieni, pieni lapsonen tässä suuressa hirveässä kaupungissa. Fiete, minä luulen, että se kyllä saattaa lyödäkin häntä! Se tahtoo hänen kanssaan Ameriikkaan; mutta minä väijyn satamassa, niin ett'ei hän pääse hänen kanssaan. Kuinka saattaa joku ihminen lähteä Ameriikkaan? Niin kauas Aulangolta? Tyllityttini, keitä sinä heille kahvia! Tässä on pannu! Vettä tulee tästä seinästä sisään; meillä siellä juoksee se siitä ulos. Täällä on kaikki nurinkurista."

Fiete Krey pakoitti hänet tuolille taaskin ja sanoi: "Istu sinä nyt. Älä luulekkaan, että hän sallii lyödä itseään. Tässä ovat tohvelisi. Jos hän hoksaa, ett'ei Harro Heinsen rakasta häntä enää, juoksee hän paikalla pois hänen luotaan. Minäpä luulen, että hän jo on lähtenyt pois hänen tyköään, mutta ei tohdi palata Aulangolle, ja elää täällä omin neuvoin jossakin. Hän kaiheksuu sinua ja Jörniä; häveliäisyys pidättää häntä."

Lisbeth tuumi, että se oli hyvinkin mahdollista; ja Jörn nyökäytti päätään siihen.

"No, Thiess!... Ja ajattelehan toki", sanoi Fiete, "että tulemme juuri pitkältä rautatiematkalta, ja pidä huolta kahvista ja leivästä, siinä mukana puhellaan sitte enemmän."

Tuli melkein hupaista, kiitos siitä Fiete Kreyllä, joka sai Aulangon isännän juttelemaan, ja Lisbethille, joka tarjosi kahvia ja leikkeli leipää.

"Istu nyt, sinä vanha maamies!" sanoi Fiete Krey. "Usko pois, me löydämme kyllä Elsben vielä."

"Niin Thiess; ja syö nyt!" sanoi Lisbeth. "Tässä on sinun kuppisi."

"Tiedättekö", sanoi Fiete Krey ja nojauti mukavasti taaksepäin tuolillaan, "tämähän tapahtuu kaikki kuin Wietenin saduissa; niistä en kyllä suuriakaan enää piittaa, mutta tässä nyt muistuvat ne elävästi mieleen: sinä, Thiess, olet se vanha hyväntahtoinen kääpiö, joka otat vastaan molemmat kovaakärsineet ja väsyneet matkalaiset. Kaunis lasinen prinsessa palvelee meitä, ja jälkeinpäin kuljemme me edelleen ja löydämme sisaremmen."

"Olenko minä lasinen?" kysäsi Lisbeth hieman nyrpeissään. "Sinä pysyt yhä vaan Kreynä, näemmä."

"Mutta sinä olet tullut somaksi", sanoi hän, ja nauroi häntä päin silmiä, "ja hiukan lasiselta olet sinä aina tuntunut minusta. Eikö vaan Jörn? Hän ei koskaan mennyt noin vaan, jos sitte syteen tai saveen, kuten Elsbe; hän pysytteli aina vähän syrjässä. Lisäksi tulee että on kokonainen vuosi siitä, kun minulle on noin siistinnäköinen nainen tarjonnut kahvia. Kiitoksia, tyllityttini!"

"Sinä olet aina ollut toimissasi toisten ihmisten asioista", sanoi hän. "Aina silmät kummallakin puolen tietä." Hän heitätti hiukan päätään, ei katsellut enää Jörniinkään, ja oli todellakin hiukan jäykkä, ja kirahti hiukan lasilta.

"Kerro nyt!" sanoi Fiete Krey ja katsoi kiinteästi Thiessiin. "Onpas varmaa, että sinä olit asiassa alunpitäin mukana."

"Oh, olin", sanoi Thiess Thiessen ja hengitti vaikertaen. "Mitä kertoisin? Harro Heinsen kävi hänen luonaan Aulangolla, ja minä nukuin enkä huomannut mitään. Minä sanoin: 'Lapseni, kuinka olet niin kalpea. Etkö nukkunut viime yönä?' 'Hyvin minä nukuin', vastasi hän, 'kuningatar ei nukkuisi paremmin'. Tulin iloiseksi. Kerran sanoi hän: 'Kuules sinä, Thiess, eikö tässä maassa ole semmoinen laki, että nuoret, jos he ovat tehneet avioliitto lupauksen toisilleen, silloin ovatkin Jumalan ja ihmisten edessä aviossa keskenään?' 'Kyllä, lapseni', vastasin minä, 'olen lukenut jossain vanhassa kronikassa, että Hemmingstedtin sankari, Wolf Isebrand oli istunut koko edellisen yön ennen taistelua armaansa kanssa yhdessä; luulenpa että vanha saksilainen ja friesiläinen tapa on semmoinen'. Noh niin, johduimme tästä aineesta, ja minä rupesin torkkumaan ja uneksimaan taas. Minä sanoin: 'Lähdeppäs kerta kaupunkiinkin, Elsbe-pieneni.' Tai sanoin minä: 'Lennäppäs nyt metsäänkin joskus, pikkulintuni.' Mutta hän kävi tupaa ympäri vaan ja vihelteli ja lauleli ja sanoi: 'En minä kaupunkia tarvitse, enkä metsiäkään. Minun kuluu aikani hyvin.' En vielääkään ymmärtänyt mitään varoa. Sitte yhtenä päivänä tulee Harro Heinsen komealla ruunallaan, hypähtää kartanon veräjän ylitse ja sanoo, että hän tulee noutamaan Elsbe Uhlin naimamyöntymystä ja nauraa.

"Noh, ja sitte... viis' kuus' päivää jälkeinpäin tapahtui sitte vaurio. Hän tuli silloin taaskin, kirosi isäänsä ja Klaus Uhliä: kummallakaan ei ole mitään, ei yhtään mitään; ne eivät voi hänelle taloa hankkia. Silloin kävi pikku tyttömme vakaaksi ja totiseksi. Semmoisena en ole nähnyt häntä koskaan. Koko hänen suuri onnensa oli kuin murskana. Minä sanoin: 'Jääkää tänne Aulangolle: täällä voi kyllä jotain saada toimeen, jos täällä vaan on mies, joka osaa tehdä työtä'. Minä olen liika unelias, Fiete, tiedäthän sen. Tunnustan sen suoraan. Mutta Heinsen nauramaan: Aulankoisäntää hänestä ei sentään vielä äkkiä tehdä. Näin selvästi, että Elsbe olisi mielellään jäänyt, hän raahasi hänet talosta, niinkuin kiskotaan riimusta varsaa, joka veräjässä vielä pysähtyy ja katsoo pitkään taakseen."

Hän pudisti vaikertaen päätään, heilutti jalkojaan sinne tänne, haki tohveleitaan, ja silmänsä olivat sulana vetenä.

"Minä olen nukkunut itseltäni kaiken", jatkoi hän korkealla äänellä, "siitä saan nyt kärsiä: saan istua tämmöisessä luolassa nyt, ja kaukana täältä on Aulanko leveänään auringon valossa, kauniit turveläjät seisovat siellä korkeassa ruohostossa, sinikellot heiluvat ojanpientareilla niin juhlallisen näköisinä edes- ja takaisin, ikäänkuin kuuntelisivat ne jotakin pitkäaaltoista, juhlallista laulua ja tuudittuisivat sen mukana. Nyt näen minä joka yö unta että haen lasta kaislikosta, en löydä häntä ja kompastun veteen, ja herään silloin aina, enkä enää saa unta. Siitä näet, Fiete, kuinka on laitani: nyt en enää voi nukkua. Vanha vaimo, joka asuu tässä vieressä, sanoo, että se on koti-ikävä, ja se onkin totta, minulla on niin kova koti-ikävä. Tiedättehän lapset, minun makuuhuoneeni Aulangolla! Jos, minä vielä joskus saan rauhassa elää Aulangollani, niin silloin annan minä kaikkein ensiksi kalkita makuuhuoneeni: tiedättehän! Tuo vanha vaimo auttaisi minua kyllä mielellään, hän on 'Saksalaisesta apteekista' antanut minulle elohopeaa ja fosforia, hän sanoo, että ne ovat hyviä koti-ikävää vastaan. Mutta ei se ole ainoastaan koti-ikävä, minun on omatuntoni kipeä myöskin. Siihen sanoo vaimo, ettei sitä vastaan ole lääkettä 'Saksalaisessa apteekissa'. Minä olen nukkunut itseltäni kaiken, ja siksi saan nyt istua täällä kurjuudessa ja juosta koko päivän satamia ja katuja ja hakea häntä, ja siksi täytyy minun nyt joka yö rämpiä rämeikkökaislikkoja."

Niin vaikeroitsi Thiessen, hänen näivettyneet, naismaiset kasvonsa näyttivät niin kapeilta ja hänen pienet vilkkuvat lapsensilmänsä anoivat apua, hänen nahkatohvelinsa putosivat yhtämittaa jalasta, ja tuontuostakin täytyi hänen nousta puol'seisaalleen ottaakseen ne ylös taas, vuoron perään katseli hän jokaista kuulijaansa silmiin.

Fiete Krey nojautsi käsivarsillaan pöytään ja katsoa tuijotteli puhujaan. Hänet oli kokonaan vallannut sama mielihyväinen mukavuudentunto, josta hän köyhänä, joka paikassa orvittuna harjansitajapoikana niin usein oli saanut nauttia Aulanko-talossa.

Lisbeth katseli suruisin, totisin silmin Thiess Thiesseniin, ja heitti tuon tuostakin nopean pikaisen katseen Jörn Uhlisiin; mutta tämä istui sanatonna siinä ja tuijotteli jäykkänä ja sanaa sanomatta pöytään edessään vastikään kestävänsä sairauden ja tämän uuden juur'ikään kuulemansa surusanoman raukasemana. Hän ei luonut katsettakaan tyttöön, jota hän lapsesta saakka oli niin syvästi kunnioittanut ja nuorukaisena niin rakastanut ja joka nyt istui hänen edessään niin loistavan nuorekkaana. Nyt ei ollut aikaa ajatella rakkautta.

"Lähden tavallisesti ulos noin kello kahdeksalta aamusilla", jatkoi Thiess, "samoin taaskin iltapäivillä ja kuljen katuja, joiden varsilla asuu vähävaraisempaa väkeä, ja satamissa. Ja viis'kertaa", sanoi hän, ja äänensä väräsi kuin lapsen, joka on katkeamaisillaan itkuun, "viis'kertaa olen ollut katsomassa, kun on nostettu vedestä joku tyttö. Minä pelkään, että hän hädässään saattaa tehdä senkin."

"Ei", sanoi Fiete Krey, ja toistamiseen osoittautui hän ihmistuntijaksi. "Sitä hän ei tee. Kukaan ei riipu kiinteämmin elämässä kuin hän. Te ette tunne häntä... Oletko etsinyt Heinsenin nimeä osoitekalenterista? Oletko käynyt poliisikonttoorissa kuulemassa?"

"En ole mitään löytänyt", vastasi hän. "Ja pahinta on se, että monta kertaa, kun olen ulkona hakemassa häntä, sattuu silmiin jotakin, joka kiinnittää huomioni, ja silloin rupean uneksumaan ja kuvittelemaan kaikellaista, jään siihen ja unohdan kaiken, ihmettelen esimerkiksi että mitähän tuo ajuri tuossa mahtaa ajatella, tai montakohan lasta lienee tuolla konduktöörillä, tai missä tuo iso verikoira nukkunee yönsä, ja kuka lienee senkin omistaja tai miltähän ollee tuo vanha raihnainen sanomalehdenmyyjätär näyttänyt nuorempana, kun hän vielä oli iloinen vilkas olento. Ja satamassa sitte, Fiete: mitähän ollee kaikissa niissä säkeissä ja pakoissa, ja millaisilta näyttänevät ne ihmiset ja maat, joista ne kaikki ovat tuodut. Ja nukketeatteri sitte tässä Pitkänkadun varrella. Eikö totta, Lisbeth? Se on parasta koko Hampurissa."

"Mutta eikö sinulla ole ketään tuttavita täällä?"

"On", vastasi ukko hämillään, "niillähän tuota on täällä ikäänkuin jonkinlainen seura."

"Mitä?"

"Niin, näethän: tässä vasemmalla, maakerroksessa asuu eräs suutari, hän on kotoisin Meldorffin ylämaasta. Ja tuolla ylhäällä, tuolla... näetkös, Fiete? tuolla ihan telegraafilankojen tasalla, siellä asuu eräs Strackelmeier, tiedäthän, yksi niitä Hindorffin Strackelmeierejä. Tunnethan perheen, Fiete: ostit kerran koiran heiltä ja myit sitte minulle. Ei siitä ollut mihinkään, Fiete, ei pitänyt itseänsä puhtaana sisällä, Hänellä on vainio ja isoja lapsia jo, mutta luulen, ett'ei vaimonsa ole hyvä hänelle, ja hän on vaan pieni vähäpätöisen näköinen mies. Se on hyvillään, kun kerran saa tulla alas telegraafilankojensa tasalta."

"Noh niin, ja ne siis kokoontuvat kaikki tänne sinun luoksesi?"

"Niin, näethän Fiete: heillä on täällä ikäänkuin jonkunlainen seura. Seura merkitsee täällä samaa, kuin meillä siellä kotona jouto-ilta. Niin noh, täällä me sitte istumme yhdessä ja juttelemme yhtä ja toista."

"Aina täällä sinun luonasiko?"

"Niin, aina minun luonani. Siinähän se juuri onkin, heillä on molemmilla koti-ikävä. Fiete! Fiete! Etpä uskoisi, kuinka paljon koti-ikävää tässä suuressa kaupungissa oikein löytyy. Joka kolmannella ihmisellä on koti-ikävä, ei ainoastaan semmoisilla, jotka ovat syntyneet maalla, ei, heidän lastensakin veressä on vielä se koti-ikävä. Vasta kolmas sukupolvi oppii ymmärtämään että on näppärää ja mukavaa asua näin sikin sokin ahtailla kaduilla... Noh niin, nämä molemmat miesparat tulevat tänne minun luokseni: minä poltan nimittäin turpeita, Fiete, turpeita Tunkmoorista; tuotan niitä Eggert Wittillä aina säkittäin tänne. Ja päällimmäisenä turvesäkissä on joka kerta — ei mikään kultainen pikari, Fiete, vaan hyvä vastaleivottu ruisleipä. Näethän, siihen säkkiin perustuu koko meidän seuramme. Et uskoisi, Jörn, kuinka hupaisia nuo molemmat ovat. Sinä, Lisbeth, olet nähnyt, kuinka Strackelmeier aina avaa uuninluukun, että hiukan pääsisi savua huoneeseen! Ainoastaan siksi, että hän hiukan saisi haistella turpeenkäryä! Fiete, muistathan sinä sen vanhan olkikatton Brickeln'in ja Quickborn'in välillä, josta tie kääntää Grossenrahdiin: se on hänen kotonsa. Siellä oli hänen isällään ruissarka ja pieni leivinuuni. Savupiippua ei talossa ollut, savu meni ulos välikön kautta. Siinä savussa hän on kasvanut. Hän on yhä ruskeanryppyinen siitä ja pysyy hyvissä voimissa. Kun hän astuu tänne sisään, rupeaa hän kohta nostelemaan nenäänsä, ja on hirveän hupainen; sinähän tiedät sen, Lisbeth."

"Niin vai!" sanoi Fiete Krey. "Mutta nyt meidän pitää lähteä asuntoa etsimään. Sinä tulet taas näyttämään kylläkin reimalta, Jörn. Noh, älä nyt turhia viitsi, Thiess! Minä tunnen kaupungin hyvin ja tiedän erään lihavan hupaisen ravintolan isännän Kuninkaankadulla, hänen luonaan me kyllä saamme kortteerin. Lähdettkö vielä hiukan saattamaan meitä?"

Niin lähtivät he kaikki neljä rinnakkain Pitkääkatua pitkin, Kuninkaankadulle käsin. Oli tullut ilta, oli satanut vahvasti, ja vieläkin viskeli hienoa vihmää. Vaaleat ja kellervät liekit heittivät kirkasta valoaan pimeälle kadulle, käyskeleville ihmisille ja märjän peilaileville katukiville. Thiess käänteli päätään, seisahtui tavantakaa ja otti heidät taas kiinni ravaten pientä hölppäistä juoksuaan, niin että rautakiskoiset saappaansa kilahtelivat.

"Onpa ihan semmoinen ilma", sanoi hän, "että hän nyt saattaisi olla liikkeellä, ilma semmoinen, joka sopii kaikille, jotka häpeävät, ja jotka eivät ole hyvästi puettuja ja joilla on surua." Hän katsoi hämillään heihin. "Kävisin hiukan katsomassa ympärillä tässä", sanoi hän.

"Mutta sinähän kastut, ota tästä sateenvarjo", sanoi Lisbeth.

"En, en, minä kuivun taas helposti... Tehän molemmat tulette huomenna vielä tietysti minua tervehtimään! Ja saattakaa tyttö nyt kunnollisesti kotiin!"

He lupasivat sen, ja hän lähti. He seisoivat ja katselivat hänen jälkeensä. Vesi välkähteli hänen selässään. Kankeat saappaanvarret nykäyttivät joka askeleella housunlahkeita. Hän juosta lerputti pientä juoksujalkaa. Muutamat seisahtivat ja kääntyivät taakseenkin katsomaan tuota pientä juoksevaa miehentyykkää.

"Oi, Thiess, Thiess!" sanoi Fiete Krey. "Sinä lapsuutemme huvinarri! Me lapset emme ymmärtäneet mitä sinussa oli. Tämä päivä on onneton päivä meille Wentorffin lapsille. Lähdetään, Lisbeth!"

Vaieten jatkoivat he kolme tietään. Vähän ajan perästä sanoi Fiete Krey. "Minä menen nyt tähän ravintolaan ja odotan siellä, kunnes sinä palaat. Sinä saatat tyllitytön kotiin: se on sinun tehtäväsi, tehän aina piditte yhtä."

Silloin kävi Jörn Lisbethin rinnalla tädin ovelle asti. Heillä oli hyvin vähän puhumista keskenään. Jörn kyseli lähemmin, kuinka hän nyt eli, ja Lisbeth kertoi, että täti oli hyvä ja ystävällinen hänelle. Vähän hiljaista ja vähän yksinäistä oli se elämä, ja vähän toiveetonta; muutoin hänen kyllä oli hyvä olla. Tämän kaiken kertoi hän samalla ujolla ja hiljaisella tavallaan, jolla hän aina puhui. Hän kysyi Jörniltä, oliko hän ollut pahoissa vaaroissa, ja kuinka kauan hän oli sairastanut ja oliko hän saanut hyvän hoidon. Jörn vastasi hänen kysymyksiinsä lyhyesti ja niukasti. Lapsuudestaan he eivät puhuneet sanaakaan. Kun Jörn kunnioittavasti antoi hänelle kätensä, muuttui tyttö hiukan omaisemmaksi, piti siitä kauan kiinni ja sanoi: "Kesälomalla tulen Wentorffiin, käyn silloin sinuakin tervehtimässä." Mutta kun Jörn yhä pysyi yhtä vaiteliaana ja hajamielisenä, hellitti hän nopeasti kädestä ja katosi hiljaksen sulkeuvan oven taakse.

Jörn tapasi Fiete Kreyn ravintolassa istumassa. "Oh", sanoi tämä, "luulinpa teidän hyvästijättönne kestäväen kauemminkin. Mutta kuten tykkäät!... Ja nyt vielä muutama sana: en tahdo enää nähdä Thiess Thiesseniä, en Lisbeth Junker'iakaan, enkä myöskään Wentorffia, vaan huomenna matkustan sinne valtameren yli taas."

"Mitäkö?" sanoi Jörn Uhl. "Matkustatko taas, näkemättä vanhempiasikaan?"

"Vanhempani", vastasi hän, "ne ovat jo tulleet maksamaan tarpeeksi minulle. Noh, älä nyt noin ällisty, Jörn, kerronhan kaiken kun vaan kerkiän. Kun viime kesänä ihan ennen sodan alkua tulin Wentorffiin noutamaan pientä perintöäni, kuulin kohta ensiksi tätini vielä ollut kuollutkaan. Joku talonpoikavekkuli oli kirjoittanut väärennetyn kirjeen isälle: tätini olisi kuollut, hänen pitäisi tulla paikalle. Silloinpas pukeutuu Jasper Krey hyvään mustaan takkiinsa ja tulee kaupunkiin. Ja iloissaan siitä että eukko vihdoin on kuollut, ostaa hän viis' kuus' komeata ja kallista hautaseppelettä, joissa on pitkät nauhat ja kauniit muistikirjoitukset, menee ne mukanaan kapakkaan ja juo siellä itsensä hieman humalaan ja saapuu semmoisenaan hautaseppeleet käsivarrella ja olalla, tädin tykö. Tämä istuu ikkunassaan. Noh, jatkon voit itse kuvitella... Jasper Krey palaa siis seppeleineen kotiin taaskin. Äiti itkee, Jasper Krey viheltelee. Hän viheltelee ja ripustaa nuo kuusi seppelettä ympärille tuvan seinille: tiedäthän ennaltaan, Jörn, että meillä Kreijeillä on aistia semmoiseen, joka näyttää korealta. Se näyttikin mukavalta, Jörn. Pitkät valkeat nauhat riippuivat pitkin seinää tuolin nojiin asti, niin että mukavasti voi lukea omistuskirjoitukset: 'Silmistä poissa, sydäntä iäti lähellä'... 'Oi rakasta, niinkauan kuin rakastaa voit'... 'Näkemiin asti' y.m.s. Kun yhä istun siinä — keskellä tupaa, Jörn, — ja äiti kertoo tuota surullisen naurettavaa juttua ja minä ajattelen itsekseni: ja tuon vuoksi olet sinä siis jättänyt vaimosi ja farmisi, tuon vuoksi olet sinä matkustanut tuhannen penikulmaa, ja kääntelen ja kääntelen tuoliani siinä ja luen kirjoituksia nauhoissa — sillä jostainhan tahdoin minäkin sentään jutusta nauttia — silloin astuu sisään

poliisipalvelija Mariendonnista: 'Sota Ranskaa vastaan! Olet tullut kotiin sopivaan aikaan, Fiete Krey! Saat lähteä mukaan!'...

"Silloin kirjoitin Trina Kühl'ille: 'Niin ja niin ovat nyt asiat ja toivon että palaan terveenä; jos palaan, kannan sinua neljä viikkoa yhtäpäätä käsivarsillani'... Aioin viipyä kolme kuukautta matkalla ja nyt olen melkein vuoden jo hänestä poissa ja olematta kuullut mitään tietoja hänestä. Ethän kai kummastelekaan, jos olen levoton hänen tähtensä, vaikka jätinkin hänet erään hyvän ystäväni huostaan. Wentorffissa ei minulla enää ole mitään tehtävää... Ja vielä eräs seikka, Jörn Uhl! Jos Uhlilla rupeaa tuntumaan sinusta liika kierältä ja kirjavalta, niin älä takerru tänne kurjuuteen, vaan revi silloin vallallesi itsesi ja muuta sinne ylitse minun luokseni."

Mutta Jörn Uhl laski nyrkkinsä pöytään ja sanoi: "Olen kahdennestatoista ikävuodestani asti tehnyt työtä ja pitänyt huolta Uhlista; haluanpa nähdä, enkö voi pelastaa sitä heidän kynsistään."

* * * * *

Seuraavana aamuna matkusti Fiete Krey Ameriikkaan, Jörn Uhl Wentorffiin. Kun juna oli lähtenyt Jörn Uhl mukanaan, lähti Thiess Thiessen taas käymään kaduille ja etsimään.

Niin etsi hän kahdeksan vuotta, sillä välin kuin Peter Suhm, Hansin poika, hoiti isännyyttä Aulangolla.

Usein tuli hän, polttavan koti-ikävän pakoittamana, hevosella tai jalkaisin Aulangolle, seisoskeli talon joka nurkassa, veti ilmaa rintaansa, meni ylös metsään ja alas rämeikköön, kävi tervehtimässä Jörn Uhlia Wentorffissa, järjesti monellaista ja näytti valmistauvan jäämään sinne, ja jäikin neljäksi jopa joskus kahdeksaksikin viikoksi paikalleen. Mutta sitte kävi hän levottomaksi ja unettomaksi, repi lopulta itsensä joka kerta yhtä suurella tuskalla irti kotiseudustaan, ja eleli taas saman katkeran koti-ikävän kalvaamana tuolla suuressa kaupungissa, asui taaskin pienessä huoneessaan rautakamiineineen, turpeineen ja seuroineen ja teki taas etsintäretkiään noilla pitkillä kaduilla.

Ne jotka näinä vuosina asuivat tien varrella, joka vie Itzehoe'n ja Elmshornin kautta Hampuriin, ne varmaankin vielä muistavat hänet, sillä enimmäkseen kulki hän tuon pitkän matkan jalan, hän kun kuvitteli, että Elsbe saattaisi joku päivä tulla häntä vastaan matkalla Aulangolle, silloin voisi hän suoraa päätä kääntyä hänen kanssaan takaisin rakkaalle Aulangolleen. Myöskin niiden, jotka useammin kävivät St. Paulin kirkon ja sataman tienoilla Elbenkatuun asti, niidenkin täytynee vielä muistaa tuo pienehläntä mies, joka lyhyessä, paksukankaisessa tummanharmaassa takissaan, liika lyhyissä ja ahtaissa housuissaan, ja kovissa ja koloissa saappaissaan, joiden kankeat varret kuvastuivat housun lahkeiden alta niin usein juoksi näitä katuja kapeine kurtuisine naismaisine kasvoineen, joista etsivät lapsensilmät kurkistivat esiin. Hän mennä lerputti aina samaa pientä juoksujalkaa ikäänkuin olisi hän aina kaatumaisillaan, ja oli muutenkin semmoinen, kuin ne, jotka käyvät paljon ja samoja teitä. Omituisinta hänessä oli sentään se, ett'ei hän kävellyt väliäpitämättömänä tietään, kuten tavallisesti semmoiset, vaan että hänen ripeät silmänsä yhtäpäätä livistivät ja kurkistivat ihmisryhmien välitse ja että hän tuontuostakin, jos jokin kadunelämässä oli kiinnittänyt hänen huomionsa, yhtäkkiä vetäytyi seinämälle ja seisoi kauan ja katseli siinä älykkäillä, ystävällisillä ja hyvinkin uneksuvilla silmillään.

KUUESTOISTA LUKU.

Eri mielentiloissa ovat näitten seutujen asujamet eri aikoina saaneet palata koteihinsa, ovat saaneet palata voittajina ja ovat voitettuina. Schleswig-Holstein on nimittäin jo ammoisista ajoista ollut oikea kansojen ja ruhtinasten kehto.

Muinoisina ammoisina aikoina, kun maa rupesi tuntumaan ahtaalta lisääntyneelle kansalle, varustivat he leveäpohjaiset venheensä pitkillä saarnipuisilla airoilla ja leveillä harmailta purjeilla ja menivät meren ylitse Britanniaan. Muutamat venheistä palasivat harvamiehistöisissä takaisin, nämä takaisinpalanneet kulkivat talosta taloon, pitkät hiukset koristettuina kirjavilla villanauhoilla ja toivat viestit sinne vieraaseen maahan jääneiltä: ihana on maa, avaria laaksoja siellä on kauniine hevoslaitumineen, siellä on syviä kalarikkaita järviä ja kansa, joka asui siellä, voitettuna; he olivat lähetetyt sanomaan: tulla piti Mechtildin, hänen, kirkkaan harmaine silmineen, tulla piti punatukkaisen armaan, ja pikku Emman ja toisten tyttöjen, tulla emänniksi sinne vieraaseen maahan suuriin kartanoihin, tulla käskijäksi lukuisalle tottelevalla palvelijajoukolla. Ja kun lähettiläs jatkoi matkaansa pihanportista, viskasi hän ylimielisesti huutaa huikahuttaen peitsensä lähimpään lehmukseen.

Eri mielentiloissa ovat tämän seudun ihmiset saaneet palata koteihinsa. Viis' sataa vuotta jälkeinpäin: silloin olivat he retkeilleet itäänpäin Wendejä vastaan; ne olivat hyökänneet heidän maahansa. Mutta Neumünster'in ja Eutin'in välillä, kun heidän piti kiertää erästä metsänkylmää, silloin muuttui metsä eläväksi. Sieltä ilmestyi ripeitä Wendejä, niin että silmiä hämmensi, vielä ripeämpiä vendiläisnuolia lensi monen kunnan miehen kylkeen, niin että hänestä tuli iäkseen lonkkapuoli. Sillä kerralla palasivat he viikset riipuksissa ja nolonnäköisinä kotiliesiensä ääreen.

Taaskin viis' sataa vuotta: silloin oli tanskalainen hyökännyt maahan: sen oli viekoitellut maahan maan rikkaus ja talonpoikien pitkähiuksiset tyttäret. Mutta silloin kutsuttiin mies talosta, kellot soivat, rantasäikillä leimuivat hätävalkeat; meri, heidän naapurinsa ja muulloin aina heidän vihollisensa, teki kolmeksi päiväksi liiton heidän kanssaan, ja he löivät vihollisen keskellä omaa maataan, hävittivät heidän sotajoukkonsa ja painoivat sen marskiensa liejuun. Ja kun Hinnerk Wiebers palasi taloonsa, heitti hän takan ääressä istuvan vaimonsa jalkojen eteen kulta-astiat, jotka hän oli ottanut saaliina kuninkaan vaunuista ja satoi nauraen harmaan talonkoiransa kaulaan kultavitjat, jotka Holsteinin herttua Adolf oli ripustanut ritari von der Wisch'in kaulaan.

Eri mielentiloissa ovat he palanneet vierailta mailta koteihinsa. Eivät aina voittajan mielin... Kerran liittyivät kaksikymmentäviisi Hemmerwurthilaista yhteen — Hemmerwurth on pieni kylä Eiderin suulla —, miehittivät kaksi laivaa ja julistivat sodan Hampuria vastaan ja asettuivat Elbelle. Hemmerwurth Hampuria vastaan! He otettiin vangeiksi ja suljettiin tyrmään; suljettiin pimeimpään tyrmään. Lopulta laskettiin ne heistä vapaiksi, jotka voivat suorittaa osansa niistä tuhannesta markasta, jotka Hampuri vaati lunnaina heiltä. Sen voivat tehdä kaikki muut paitsi Maas Jarring. Hänellä ei ollut mitään. Kukaan ei myöskään ollut hänen tähtensä halukas uhraamaan mitään, hän kun oli tuttu ilkeästä kielestään ja kun muutoinkin oli veijarimainen. Silloin antoi hän hädissään toveriensa mukana, kun nämä pääsivät tyrmästä ja palasivat kotiin, erään sitoumuksen, jossa hän ylistetyn auttajan, pyhän Anna von Bösbüttel'in isonäidin kautta vannoi ottavansa vaimokseen Telse Borkelin, joka ei juuri ollut kaikkein kauniimpia. Silloin maksoi tämä hänen puolestaan lunnaat. Niin pääsi hänkin tyrmästä ja palasi kotiseudulle. Mutta ei palannut hän voittajan mielin.

Näitä juttuja voisi jatkaa loppumattomiin. Maa on vanha, ja sen kansa on kokenut monellaista.

Jörn Uhl ei palannut voittajan mielin. Hänestä ei ollenkaan tuntunut että kotiseudun pitäisi hänen paluunsa johdosta pukeutua vihervään ja siniseen ja kultaan, niinkuin se tekee silloin kun se juhlii. Hän piti päinvastoin ihan asianmukaisena, että oli kolkko kolea ilma ja että kummallakin puolella tietä lepäsi alavain peltojen yllä pitkiä raskaita sumupilvekkeitä. Hän huomasi siinä hämärissä käydessään, että oli kynnetty huonosti ja että nisu oli taitamattomasti kylvetty. Laitumen veräjä oli rikki ja makasi tiellä niin, että rattaittenjäljet tekivät kaarroksen sen kohdalla. Olivat kaikki olleet niin toimeettomia, etteivät olleet viitsineet nostaa sitä puoleen. Hän laski vaatemytynsä kostealle ruohostolle, ja nosti veräjän pystyyn.

Kun hän astui ulos puukujanteesta näki hän korkeitten verhottomien ikkunain heittävän leveän ja levollisen valojuovan, joka lankesi kivilaatoille oven edessä ja heitti hiekkakivisille ovenpieluksille heikon valoheijastuksen, niin että kimmelsivät hiukan kultakirjaimet, jotka olivat kaiverretut niihin: niiden Uhlien nimet, jotka toinen toisensa jälkeen olivat hallinneet taloa. Joukko nuoria miehiä tuli, pitäen pientä puheen kertaa keskenään, ulos ovesta tähystelemään ilmaa. Jörn väisti syvemmälle poppeliin hämäämään ja poikkesi renkien tielle, joka pitkän takarakennuksen ympäritse vei sille ovelle, joka antoi ulos puimavälিকölle. Nuoret miehet näkivät epäselvästi hänen, ja joku heistä sanoi: "Tuohan menee Älypää Wietenin ikkunan taakse." Kohta jälkeen kuuli hän veljensä äänen: "Kuules, joll'en tietäisi, että Jörnillä on vatsuri, niin sanoisin minä että tuo on hän."

Hän koetti herättää mahdollisimman vähemmän hälinää rautakiskoisilla saappaillaan, tuli ovelle ja ihmetteli, kun tapasi sen avoimenaan: Wieten piti nimittäin aina hyvän huolen semmoisesta. Haparoiden kädellään eteensä pimeässä, asteli hän verkkaan ylös avaraa välikkää. Kerran koski kätensä puuhun: siinä oli silppukone häkkien edessä. Samassa tunsin hän jalkojensa alla olkia. Hän tunsin niiden pehmeästä täyteläisestä kahinasta, että ne olivat kauran olkia. Hän kumartui ja otti kädellään lyhteen päähän, joka oli kypsynyt ja leikattu sillä aikaa kun hän oli ollut Ranskassa, ja joka nyt oli puitavana. Silloin rupesi hän tuntemaan olevansa kotona.

Taaskin sai hän syytä ihmetellä sitä että keskivälिकönkin ovi oli auki ja että avoimesta kyökin ovesta lankesi häilyvä valojuova välikölle, ikäänkuin pitäisi jonkun sen avulla löytää tie kyökkiin. Hän lähenei hiljaa ja hidastellen ovea, valmiina kohta kääntymään kamariinsa, jos kyökissä olisi vieraita. Mutta siellä istui Wieten yksin tuolillaan ja kutoi sukkaa takkavalkean hypähtelevässä valossa, rillit nenällänsä ja katseli niiden ylitse häneen, tarttui rilleihinsä ja sanoi hillityllä värähtelevällä äänellä: "Noh, siinähän sinä olet... poikani... Olen koko päivän odottanut sinua. Kahvi on tulella. Kas vaan... se rupeaa kiehumaan kohta."

Wieten oli noussut ylös ja aikoi talonpoikaiseen tapaan hillitä itsensä ja kurotti pannua kohden, joka on tulella. Mutta kiihkeä ikävöintinsä ja suuri ilonsa siitä, että hän nyt taas vihdoinkin oli terveenä

kotona, otti voiton hänen kurrottavasta kädestään ja muutti sen suunnan. Siinä lepäsi tuo vavahteleva käsi Jörnin käsivarrella.

"Wieten!" sanoi hän. "Mun oma vanha Wietenini!" Hän otti arasti Wietenin käden ja piti sitä omassaan. "Noin iloiseksiko tulet, kun taas olen kotona? Oletko koko ajan ollut terveenä, Wieten? Oletko yhä yhtä näpsäs ja ripeä, mun vanha piikani?"

Wieten nyökkäytti päätään, esiintulvivat kyynleet, kun tukahuttivat äänensä. Sitte laski hän kutimensa pöydälle, joka oli ikkunan edessä, ja sanoi: "Vie se tupaan, Lena."

Silloin vasta huomasi Jörn kookkaan tytön, joka seiso pesuhommissa ja katseli häntä. Tämä tuli nyt esiin takkavalkean valoon ja Jörn katseli häntä, ja häntä mielytti tyttö, joka oli kookas ja vahvarakenteinen ja muhkeannäköinen. Lisäksi olivat hänen kasvonsa terveenväriset, valkeat ja punaiset ja pehmeänpyöreät, hiukset olivat keltaiset ja asettuivat päänlaelle heikoissa aalloissa, ainoastaan korvilla oli pienet kiharat, semmoiset että olisi voinut pujettaa sormensa niihin. Jörnistä tuntui, kuin ei hän vielä koskaan olisi nähnyt niin reipasta ja samalla niin kunnollista tyttöä. Lisäksi miellytti häntä vielä se että tyttö nyökkäytti päätä hänelle ja sanoi "hyvää iltaa", ja sitte katseli häntä niin avonaisen uteliaasti ja vakaan ystävällisesti, ylhäältä alas asti.

Ennustipa hyvää että hänen ensimmäinen kysymyksensä kotiinpaluun jälkeen koski tätä tyttöä: "Mistä on *tuo* sinulla?"

"Hänhän on Lena Tarn", vastasi Wieten. "Hän on jo marraskuusta suurpiikana täällä... No, ota kahvia nyt. Etuhuoneissa on taas isot kestit. Heikki on ostanut hevosia ja nyt hänen täytyy vielä kalliin hinnan lisäksi maksaa viinit. Tyttö saa palkkaa kaksikymmentä taalaria; aivan liikaa."

"Onko hän yhtä kunnollinen kuin hän näyttää?"

"Noh, Jörn, tiedäthän: ainahan sitä jotakin on moitittavaa... Hän laulaa minusta liiaksi."

"Laulaako hän? Hänhän näyttää niin järkevältä."

"Sinä arvelet, että hän on pyhimys, koska hän näyttää noin puhtaalta ja vakavalta, vai kuinka? Eipäs vainkaan, Jörn. Kaikkea muuta."

"Virmako?"

"Ei, enhän sitä voi väittää, Jörn. Hän on vaan semmoinen liiaksi laulavainen. Sitäpaitsi on hän niin avosuinen ja semmoinen suorapuheinen. Sitä en minä kärsi tytöissä... Kuuletko nytkin...?"

Kuulin tosiaankin kuinka hän laulaa hyräili tuvassa.

"Kutka sitte laulaisivat, Wieten, ell'eivät nuoret tytöt?... Asuuko hän täällä sinun kanssasi tuvassa?"

"Kyllä... hän nukkuukin täällä. Se oli hänen ehtonsa palkkasopimusta tehtäessä. Hän on kunnollisten vanhempien tytär ja tahtoo pysyä kunnollisena. Se minun täytyy myöntää. Minä sanon vaan, että hän ainoastaan laulaa liiaksi ja on liika omapäinen. Muuta ei minulla ole häntä vastaan... Juo kahvia nyt, Jörn!"

Hän joi ja söi ja sanoi: "Istuhan nyt Wieten ja kerro, kuinka johduit odottamaan minua?"

"Kuinka johduin. Luuletko sinä, etten joka jäsenessäni tuntenut, että olit matkalla? Ovet olisivat pysyneet auki koko yön, Jörn, ja minä olisin istunut takan ääressä. Usko se."

Hän oli aukaissut Jörnin vaatenyytin, otti esiin hänen liinavaatteensa ja kummasteli niiden hyvää kuntoa; Jörn selitti että eräs armelias säälivä rouva oli lahjoittanut ne hänen maatessaan sairaalassa.

"Ja sitte Jörn", sanoi hän: "olipa jo aikakin että palasit."

Hän käväsi pesutuvassa ja palasi takaisin, kohenteli tulihangolla turvetuhkaa ja itki. "Enhän kuitenkaan osaa pysyä väliäpitämättömänä siitä, kuinka asiat menevät talossa, jossa on vanhentunut ja harmaantunut. Elsbe on mennyt turmiolle. Ja kuinka on sinun käyvä? Te molemmat olette kuin omia lapsiani, sentähden pitää minun kertoa sinulle kaikki, isäsi ajaa jokapäivä kaupungissa, ja kaupunginmatkan jälkeen istuu hän aina täällä kylässä Torkelin kapakassa, jonka vaimo, kuten tiedät, on huonotapainen, ja jolla on kaksi turmeltunutta tytärtä. Ja veljistäsikin on jo tullut pahempia kuin juomareita ja naistenhännittelijöitä: tiedän, että muutamat uhkaavasti vaativat heiltä takaisin rahoja, jotka he ovat huijanneet itselleen. Minä olen saanut harmaat hiukseni kunnialla, Jörn."

Nyt oli kurjuus koko peloittavassa paljauudessaan hänen edessään. Hän astui ikkunan eteen, Wietenkin tuli hänen rinnalleen, yhä itkien ja katsahti sattumalta ulos ikkunasta. Kuu loisti ja näkyi

tähtiäkin, vaikka olikin sumeista ja pilvistä. Wieten rupesi tuskailemaan, kun eivät olleet korjanneet auraa puoleen, joka oli pihan veräjällä. Näki kuun valossa kirkkaan auranterän. "Renki oli juovuksissa eikä lähtenyt ulos sateeseen. Kun isäsi nyt yöllä palaa kotiin, saattavat hevoset säikähtyä."

"Hevoset ovat tottuneet yömatkoihin", sanoi Jörn. "Tule, mennään nukkumaan."

"Etköhän mene etuhuoneihin ilmoittamaan veljillesi kotiintulostasi?"

"En... Muutenkin jo tulini heistä liika varhain. Mennään nukkumaan. Joko tyttö on levolla? Pidä huolta, ett'ei hän joudu noiden hulluttioitten käsiin tuolla etuhuoneessa, se olisi onnetonta. Elsbe on mennyttä; riittääköön siinä."

He erosivat vaieten, hyväyötäkään sanomatta; sillä melkein ennen jo kuin he olivat ennättäneet päättää lauseensa, olivat he kumpikin vaipuneet omiin syviin ajatuksiinsa. Jörn ei riisuutunutkaan, vaan heittäytyi vaatteissaan vuoteelleen mennäkseen vanhan tapansa mukaan päästämään hevoset valjaista, kun isä palasi kotiin. Mutta hän oli niin omituisesti levoton, että hänen täytyi vielä kerran nousta ylös, ja mennä ikkunan ääreen ja katsella ulos yöhön. Samaan aikaan oli emännöitsijätärkin noussut ylös ja seiso i eteenpäinkumartuneena ja tähysteli ulos auraa kohden ja näki sen välähtelevän, huoahiti raskaasti ja tuns i itssessään ikäänkuin jonkinlaista kammon puistatusta. Sitte menivät molemmat levolla taas. Ja kun olivat laskeuneet levolle, veti heitä vasten heidän tahtoaan ikäänkuin pimeisiin syvyyksiin, jotka aukenivat pohjattomina alla, ja joista ei ollut voimaa kohota ylös. Ja sillä välin kun he voihkaten kamppailivat sen synkeyden kanssa, ja sillävälin kuin tuo nuori tyttökin levottomana puhui unissaan, kuului kuin matelevaa ryömintää pimeissä talleissa, kuului outoa kahinaa lattioilla ja raskasta latkintaa ja laahaamista avaroilta väliköiltä, ja vierashuoneitten välinen suuri kaksoisovi lensi kumeasti äännähtäen auki. Mutta kukaan heistä ei osannut herätä unestaan, heitä pidätti siellä syvyyksissä ikäänkuin jotkin raskaat muodottoman mustat kädet.

Aamulla, noin lähemmä kello kuutta, kun vielä oli pimeätä, tuli Jasper Krey kyökkiin. Hän ällistyi jonkun verran nähdessään Jörnin seisomassa Wietenin vieressä takan ääressä; mutta sitte sanoi hän tyyneesti, ikäänkuin kertoisi hän jostain jollekin hevoselle sattuneesta tapaturmasta: "Tuleppas mukana ulos, Jörn. Isäntä on ajanut nurin ja langennut auraan. Pelkään, että hän on saanut hieman liikaa." Hän osoitti otsaansa.

Älypää Wieten kirkahti ääneen ja peitti silmänsä käsillään: "Aura!" vaikeroitsi hän. "Minä tunsin sen tapahtuvan, mutta en osannut liikuttaa sormeanikaan sitä estääkseni."

Jörn Uhl juoksi ulos ja löysi isänsä. Hän makasi lokaisena ja lävitseen kastuneena märässä ruohossa ja vesilätäkössä. Hänen ohuet hiuksensa olivat aivan verissä. Epäselvällä äänellä houri hän jotakin, että hän tahtoi jäädä tähän vuoteelleen, heidän pitäisi mennä ulos kyntämään vaan, hän ei jaksaisi nyt. Ja hän sanoi, että hän vakoa päättäessään oli joutunut auran alle. Hevoset olivat raahanneet kyljellään makaavat ja särkyneet rattaat ulos tallin ovelle ja seisoivat siellä.

Klaus Uhl kannettiin sisään ja pantiin vuoteelle. Noudettiin lääkäri, ja tämä ilmoitti että mielenliikutus ja kova säikähdys olivat vaikuttaneet halvauskohtauksen, johon onnettomuuteen joutuneella jo monta vuotta oli ollut taipumus. Hän saattaisi kyllä vielä elää kauankin, tilansa muuttuisi ehkä hiukan paremmaksikin; tuskinpa sairas sentään enään koskaan voisi käydä, selvään järkeensä hän arvattavasti ei enää koskaan voisi toipua.

* * * * *

Kolmantena päivänä onnettomuuskohtauksen jälkeen saapui tuo pieni valkopää taas taloon. Hän astui Jörnin luokse, joka vaiteliaana ja jäykin kasvo in oli antamassa ruokaa hevosille ja sanoi: "Olen kuullut isääsi kohdanneesta onnettomuudesta ja nyt minulla olisi asiaa sinulle hiukan. Jos ei sinulla ole vastaan, niin menemme molempain veljiesi kanssa yhdessä samaan kammariin, jossa sinä asuit silloin, kun olit pieni poika vielä."

"Siellä asun vielä tänäpäivänäkin", sanoi Jörn.

"Niinkö!" vastasi ukko ja katsahti tarkasti häneen. "Se onkin sinun mukaistasi. Minua surettaa, että sisaresi Elsbe, joka silloin oli niin ystävällinen minulle, on joutunut niin onnettomaan avioliittoon, kuin olen kuullut."

Jörn ei vastannut siihen mitään, vei ukon vaan kammariinsa ja lähti ulos kutsumaan veljiään. Nämä tulivatkin vastahakoisina ja katselivat kauniilla kopeilla Uhl-kasvoillaan ylenkatseellisesti eteensä. Henrik oli marssilla Ranskaan Düsseldorfin asemalla juovuspäissään ja toveriensa kanssa tepastellen kompastunut vaunuun astuessaan ja taittanut säärensä ja oli siten omasta syystä ollut estetty olemasta mukana Ranskan retkellä. Koska hän luonnoltaan oli suuri kerskuri, vieläpä suurempi kuin isänsäkin, häneltä kun puuttui isän älykkyys, niin olisi hän jo rehentelemisen vuoksikin ollut mielellään

mukana matkalla. Hän ei voinut sietää sitä, ett'ei saanut lyödä rintoihinsa. Hän olisi ollut yksi niitä, jotka näinä ensimmäisinä sodanjälkeisinä vuosina kiertelivät viiksiään, ensin vasempaa: "Seitsemänkymmentä!" sitte oikeaa: "Ja seitsemänkymmentä yks!" Sitten korskasti hymyillen kumpaakin yht'aikaa: "Ollut mukana silloin!" Ett'ei hän nyt voinut tehdä siten, se oli riistänyt viimeisenkin sulun hänen raakuuteen taipuvalta luonteeltaan. Kerskata täytyi. Ja nyt pä vasta oikein. Nyt piti kerskuu toiset pöydän alle. Niinpä kerskuikin hän hurjalla elämällään ja raailla puheillaan.

"Kuulkaa tarkkaan nyt!" sanoi ukko. "Olen säästöpankin puolesta täällä ja puhun samalla omassa nimessäni. Meillä kummallakin, säästöpankilla ja minulla, oli kaksitoista vuotta sitten vapaana suurempi rahasumma ja ilmoitimme sen lainattavaksi. Isänne otti sen ensimmäisenä ja ainoana lainana taloansa vastaan, joka arvoltaan juuri ja juuri vastasi summaa. Me kummastelimme, että hän otti semmoisen velkakuorman talolleen. Mutta hän sanoi, että hän aikoi käyttää juoksevat rahat kannattavaan liikeyritykseen, josta hän tiesi, ja me uskoimme häntä, sillä silloin vielä oli hän älykkään, taitavan ja varakkaan miehen nimessä, vaikka elelikin vähän ylväästi ja leveästi. Perästäpäin kyllä, kun huomasimme, että hän oli luisuvalla pinnalla ja kun täysi-ikäiset lapset myöskin tekivät parhaansa omaisuuden hävittämiseksi, rupesimme pitämään häntä silmällä ja varoitimmekin pari vuotta sitten häntä ja sanoimme viimein, kun talo uhkasi aleta arvossa, velan irti. Kolme päivää sitten on hän saanut kirjeemme. Samana iltana sattui hänelle tapaturma, ja vieläpä niin vaikea, että hän, kuten kuulen, kyllä voi jäädä eloon vielä mahdollisesti kauaksikin aikaa, mutta että hän sentään on kenties ainaseksi menettänyt järkensä."

"Niinkö?" sanoi Henrik. "Niinkö ovat siis asiat! Vai niin, vai niin!" Hän oli kalvennut ja katseensa oli pistävän terävä.

"Niin, sillä kannalla ovat asiat", sanoi ukko ja nykäytti päätään. "Ja nyt saatte valita. Joko asetamme talon konkurssitilaan: silloin on luultavaa, että saatte kaikki kolme, ilman penniäkään rahaa taskussa, marssia ulos maailmalle, tai jätämme sinulle, Jörn, talon kaikkine velkoineen, ja katsomme, kuinkahan sinun isännöitsemisesi luonnistuu. Pienemmistä veloista, joita pesällä myöskin ehkä on, olisit sinä myöskin edesvastuussa. Teille kummallekin tarjoomme taas 2,000 markkaa, johonka te saisitte tyytyä ja jättää talon. Tämä on ehdotuksemme."

Jörn istui ja tuijoitti kirstunkanteensa ja tunsu itsensä onnelliseksi: "Minulle talo! Minä isännäksi!" Ja hän häpesi veljiensä puolesta.

Heikki viittasi sivumennen Hannulle ja lähti hänen kanssaan ulos, ja ikäänkuin itsestään tulivat he isänsä vuoteen ääreen. Wieten Penn, joka istui sen vieressä, lähti ulos.

Muulloin olivat he aina tulleet isänsä luokse ainoastaan silloin, kun tarvitsivat rahaa. Nyt heillä oli toista asiaa. Mutta isä oli sikeässä unessa eikä kuullut heitä.

Silloin väitti Heikki, että tuo valkopää mahdollisesti valehteli: eiväthän asiat niin huonosti voineet olla ja pitäisi olla varuillaan. Mutta kun he pienen aikaa vielä keskustelivat, huomasivat he, ett'ei kumpikaan heistä epäillyt tiedon todenperäisyyttä, ja kävivät vaiteliaiksi, Sitte rupesivat he syyttelemään toin'toistaan. "Sinä olet tänäkin talvena hävinnyt pelissä kuus'sataa markkaa", ja: "Sinä taas lähemmä kaksituhatta typerässä hevoskauppassasi." He katsahivat toisiinsa, eikä puuttunut suuriakaan siitä, ett'eivät käyneet käsiksi toisiinsa.

Mutta silloin muistui heille mieleen tulevaisuus, ja he muuttuivat taaskin mietiskeliäiksi. He olivat samassa asemassa kuin sekin, joka sanoi: Kaivaa en minä osaa, ja kerjätä en minä kehtaa. Ja heidät valtasi kammo, ikäänkuin ihmisen, joka uneksuu, että hän on menettänyt molemmat kätensä, ja että hänen pitää siten kädettömänä hankkia toimeentulonsa elämässä. Heikki kääntyi vuodetta kohden, ja huusi, kädet nyrkissä, samaa, jota vanhin veljistä viisi vuotta sitte oli huutanut isälleen: "Mitä olet opettanut meille? Maksaa saat tästä! Sinäkin! Tulee tuomiopäivä myöskin kerta! Saat maksaa tästä, niin totta kuin löytyy Jumala!" Tällä hetkellä uskoi hän varmasti tulevaisuuteen elämään, siksi että hän toivoi isänsä siellä saavan koston. Hannu seiso i mykkänä ja synkeänä ja katseli isänsä kasvoille, joissa vavahteli ja liikahteli.

Henrik riuhtasi auki isänsä takin, etsi avaimia ja löysikin ne, aukasi ruskeaksi kiillotetun, jyrkän nurkkakaapin ja haki rahaa sen tutuista laatikoista. Sieltä ei sentään löytynyt muuta kuin palanen paperia ja kultaiset kaulavitjat hyvää vanhaa tekoa, joihin oli kiinnitetty sinetti ja vihkisormus. Hän aukasi paperin ja keksi sillä lyhyen numerosarjan, velkaluettelon. Paitsi suurta kiinnityslainaa oli vielä yli kymmenentuhannen markan vekselivelkoja. Alle oli isä siistillä ja sirolla käsialalla, ikäänkuin olisi hän harjoitellut kaunokirjoitusta, kirjoittanut: "Kaikki apuneuvot tukossa."

"Noh niin", sanoi Heikki. "Tuolla kannalla ovat siis asiat nyt. Tässä sen näemme mustalla valkoisen päällä. Noh niinpä ei ole Jörnkaan kauvaa seisova Uhlilla. Häntä revitään ja nytään vekselien vuoksi, ja sitte ajavat he hänet talolta. Ei auta mikään, Hannu, pois meidän täytyy ja tiehemme täältä. Täältä ei

enää ole mitään saatavissa, koko talosta ei kuulu meille enää yhtään ainoata lahoa laudansälettäkään." Hän otti vitjat, riisti niistä koristimet ja antoi ne veljelleen.

Heikki menetti viljat jälkeensä korttipelissä; Hannu taas on säilyttänyt kultaista pikkukoruansa aina tähän päivään asti muistona äidistään ja kantanut niitä kellonperissään, kantanut niitä silloinkin, kun oli myynyt kellonsa, saadakseen lapsineen kylliksi syödä.

He katsahivat vielä kerran ympärilleen ja lähtivät ulos. Keskiväliköllä asteli valkopää edestakaisin ja kysyi: "Ette löytäneet mitään, vai? Otatteko vastaan kaksituhatta?"

"Saammeko nostaa ne tänään?"

"Tänään iltapäivällä kello neljä on asiamiehemme puhuteltavissa meijerissä. Hän käy kanssanne notariolla."

Sitte lähtivät he ulos, pakkasivat pyhäpäiväpukunsa sotamieskistuihinsa ja käskivät valjastaa. Jasper Kreyn piti lähteä kuskiksi heille. Jörn meni hänen mukanaan talliin. "Hevoset ovat minun", sanoi hän yrmeästi ja jyrkkään, "olet edesvastuussa siitä, että ne tänä iltana ovat takaisin Uhlilla."

Ulkona, kun he seisoivat rattaitten vierellä ja vielä kerran katselivat taloa ja rakennuksia ja avaroita peltoja, jotka lepäsivät länteen Ringelshörnistä, paras osa talosta, olivat he vakavia ja vaiteliaita. Henrik seisoivat hampaat kiristettyinä yhteen ja kasvot kalpeina. Hannu sanoi nuorimmalle veljelleen: "Isän syy on suurin tässä, mutta emme mekään ole viattomia. On ihan oikein, että sinä tulet isännäksi taloon. Pidä sinä huoli, ett'ei se joudu vieraan käsiin." Hän kääntyi pois päin ja nousi rattaille.

Sitte lähtivät he liikkeelle, eivätkä enää katsahaneet taakseen.

Kun Jörn oli palannut rattailta ja kauan katsellut sitä jälkeen ja sitte hitaasti, raskaihin ajatuksiin vaipuneena, kääntynyt ovea kohden, seisoivat siellä valkopään vieressä Thiess Thiessen lyhyenä ja laiha näköisenä.

"Jörn, Jörn!" puheli tämä. "Ukkovanhus tässä, jonka tunnen jo kolmekymmentä vuotta sitte, on toimittanut minut Hampurista asti tänne, jotta minä neuvoisin sinua tässä mylläkässä. Jörn, poikani: sitä minä olen aina sanonut: mitä liikuttaa meitä entisyys. Antaa kuolleiden levätä lepoansa! Mitä meillä on tekemistä Wulf Isebrandin ja Napoleonin kanssa? Niin, itse sisarestanikin sanon: levätköön rauhassa! Ja sillä hyvä. Mutta sitä, mikä on *edessämme*, Jörn, sitä kohden tulee meidän uteliaina tähystellä; sen täytyy olla huolemme esineenä! Se osa maailmanhistoriaa, Jörn, joka vielä ei ole tapahtunut, se on meille tärkein palanen siitä. Ja huomaa se, mitä vielä puuttuu maailman historiasta, sikäli kun se sinua koskee, se on nyt edessäsi... Kävin juuri isääsi katsomassa, Wieten kertoi kaiken minulle. Tule sisään. Kiusankappaleet ovat poissa nyt; nyt hallitsee järki Uhlilla. Mennään, juodaan kuppi kahvia, juodaan siellä kirstulla kamarissasi. Minulla on terveiset sinulle Lisbethilta, tais' olla oikein tuhatkertaiset."

SEITSEMÄSTOISTA LUKU.

Kun on sattunut joku suurempi tapaus ihmisten kesken, semmoinen joka ilmestyy heidän keskelleen ikäänkuin suunnaton jättiläinen, joka ohiastuessaan hipaisee heitä hihallaan, silloin hykähtää niiden mieli, jotka ovat saaneet tuntea sen kosketuksen, ja tuntevat vielä kauan jälkeensäkin sen liikutuksen huumausta sen mukaan, kuinka suuri ja äkillinen tapaus on ollut. Tämmöisessä mielentilassa ilmenee ihmisen luonteenlaatu avoimpanaan, puheensa on vilpittömämpää ja kuulonsa herkempi. He ovat kuin syvältä kynnetty maa, josta höyryy tuoreen mullan voimakas tuoksu. He istuivat kammarissa. Kirstun kannella seisoivat kultareunaiset kupit, joille oli maalattu sinisiä kukkia. Molemmat ukot olivat sytyttäneet lyhyet piippunsa ja rohkaisivat kokemustensa ja turvatun taloudellisen asemansa korkealta jalustalta tuota levottomasti tulevaisuuteen tähystelevää nuorukaista.

"Me haluamme onneasi", sanoi valkopää ja tekeytyi ystävällisen näköiseksi, "ja haluamme rahamme takaisin."

"Etenkin tätä jälkimmäistä!" sanoi Thiess. "Nyt", jatkoi ukko, "nyt on talo velassa hiukan yli arvonsa; sillä on lisäksi muutama vekselivelka, eikä irtain omaisuus ole parhaassa kunnossa. Me menettäisimme siis rahaa, jos nyt asettaisimme talon pakkohuutokauppaan."

"Sinun pitäisi ansaita rahat takaisin heille, Jörn", sanoi Thiess.

"Niin. Se hänen pitäisi. Ja itselleen talon. Sillä jos hinnat hiukan nousevat, ja niin ne tapaavat tehdä näin sotien jälkeen, voi hän vähitellen taistella itsensä velkataakan alta, kunnes viimein voi sanoa: Talo on minun."

"Mitäs tuohon sanot, Jörn?" kysyi Thiess. "Mitäkö sanon?" huudahti Jörn Uhl ja teki ensi kerran elämässään puhuessaan vilkkaan käden liikkeen, hän levitti molemmat suuret tyhjät kätensä ilmaan. "Pitäisikö isäni tulla kannetuksi vuoteessaan talosta? Pitäisikö minun antaa Uhlin luiskahtaa käsistäni?... Mitä vaan voin tehdä tänne jäädäkseeni, sen teen. Siitä saat olla varma, Thiess."

"Hyvä", sanoi valkopää. "Puhutaan nyt jostain muusta." Hän veteli lyhyestä piipustaan vahvoja sauhuja ja katseli suopeannäköisenä Jörniin, joka taas istui siinä umpimielisin kasvopiirtein.

"Sinun pitää mennä naimisiin", sanoi hän. "Eipä ole hyvä, että ihminen on yksin, ei ole hyvä päivällä eikä yöllä, ei hädässä eikä ilossa. Sinulla näyttää olevan taipumuksia jäädä yksikseen kyyröttäjäksi." Ja puolin tosissaan, puolin leikillään kysyi hän häneltä, saisiko hän esittää hänelle jonkun. "Tiedänpä tuolla", sanoi hän, "tuolla ylämaassa pesiä, joissa on kultaisia munia. Silloin olisimme sekä sinä että me yhtähaavaa autetut."

Jörn Uhl vastasi siihen vaan: "Emännöitsijämme jää luokseni tänne; en minä vaimoa tarvitse."

Samassa kun hän lausui tämän, oli tuo vaaleatukkainen tyttö, kerma-astia kädessä, astunut sisään. Tämä kuuli nuoren vastaleivotun isännän vast'ikään lausumat sanat ja sai kasvoilleen jotenkin nokkavan ilmeen ja ajatteli: "Onpas tuokin olevinaan!"

"Tiedätkö", kysäsi ukko asettuen mukavammasti istumaan, "että olen tuntenut emännöitsijäsi jo neljäkymmentä vuotta sitten? Haluaisinpa kertoa teille, ja etenkin sinulle, mitä tiedän hänen nuoruudestaan." Kun Lena Taru aikoi lähteä ulos, sanoi hän: "Jos sinulla on aikaa, niin jää sinäkin kuulemaan. Eipä ole sinullekaan vahingoksi kuulla juttu. Siinä on ikäänkuin jotain muinaisaikuista: ikäänkuin olisi se kaivettu esiin Rugenbergiltä, jolla jättiläishaudat ovat. Se on avara kuin maailma ja syvä kuin ihmiselämä. Voisin kertoa siitä pitkälti ja lavealti: mutta puhun ennemmin lyhyesti vaan siitä ja kerron siitä ainoastaan sen, mikä koskee Wieten Penniä."

Semmoista haasteli ukko, oli avannut silmänsä suuriksi, imi suotta sammunutta piippuaan ja laski sen viereensä. Nuori tyttö istuutui Thiess Thiessenin viereen jonka samoinkuin valkopään hän tanaan näki ensikerran, ja ajatteli itsekseen: "Tuopa on omituinen kolmiapilas", ja katseli kertomuksen kestäessä lystin uteliaalla ilmeellä yhdestä toiseen. Häntä huvittivat enemmän ihmiset, joiden keskellä hän istui, kuin kertomus. On sentään mainittava, että hän useimmin katseli Jörniä, jonka vakavia, pitkäkököjä kasvoja syvine älykkäine silmineen hän hiljaisessa ihmetyksessä, arastelematta ja ystävällisellä uteliaisuudella tarkasteli.

"No niin, olipa nuoruudessani Schwenefeldissä poika, köyhäin vanhempain lapsi, pulska ja komea poika, hän kävi minun kanssani kansakoulua ja rupesi jälkeenpäin luontaisesta rakkaudesta hevosiin tallirengiksi, ja palveli semmoisena lopuksi eräässä suuressa talossa Schwenefeldissä. Hän oli hyvin kelpomies ja näytti jonkunverran synkeältä, ei koskaan puhunut sanaakaan yli tarpeen ja näytti heräävän eloon ja saavan tulta itseensä ainoastaan silloin, kun hän ratsasti orheilla tietä, joka kiersi pihan ympäritse. Silloin oli talon ainoa tytär aina suurin silmin ikkunassa, meni ikkunasta ikkunaan aina sen mukaan, kuinka nuorukainen ratsasti pihaa ympäri, ja sai silmänsä loistaviksi ja poskensa punottaviksi. Nuorukaisen huomio oli ainoastaan hevosissaan.

"Eräänä päivänä, kun hän taas oli siten katsellut häntä, tuli tyttö, kun nuorukainen oli saanut viedyksi oriin talliin, hänen luokseen sinne, kun hän suki hevosta ja yritti antautua puheisiin hänen kanssaan. Mutta nuorukainen pysyi yhä samallaisena: tytölle hän vastaili kylmäkiskoisesti, mutta eläimiään hän puhutteli ystävällisesti.

"Silloin päätti tyttö ryhtyä tepsivämpiin toimenpiteisiin. Hän päätti osoittaa nuorukaiselle, että oli vallan väärin luultu, jos hän arveli, että hän piti häntä vähemmässä arvossa, siksi että hän oli vaan renki, ja jos hän sentähden katsoi täytyvänsä osoittaa semmoista kopeutta, joka sopii kunnialliselle köyhyydelle. Niinpä sanoikin hän nuorukaiselle kerran tilaisuuden sattuessa: 'Tiedäppä sinä, että sinä minun silmissäni olet paljoo parempi kuin kaikki talollisten pojat.' Kun hän oli saanut sen sanotuksi, juoksi hän pois, juoksi ylös vinnille kyyhkyslakkaan ja palasi vasta kahden tunnin kuluttua takaisin.

"Eipä tiedetä tarkalleen, kuinka pitkälle tuo tulisenluontoinen ja haaveksiva tyttö meni seurustelussaan nuorukaisen kanssa. Summa ja sama asiasta kuitenkin oli, että hän eräänä päivänä hypähti isänsä kaulaan ja sanoi, ett'ei hän ollut kolmeen yöseen saanut yhtään unta, hänen täytyi ja hän tahtoi mennä naimisiin rengin kanssa. Isä oli pehmeäluontoinen mies, ja tyttö hänen ainoa lapsensa: hän antoi myöntymyksensä. Sanotaan että hän sentään teki sen huolestuneena.

"Tyttö oli kai mennyt liika pitkälle seurustelussaan nuorukaisen kanssa, niin että tämä oli kadottanut

kunnioituksensa häntä kohtaan. Tyttö ei ollut se nainen, jonka kuvaa hän — kuten jokainen nuorimies omaansa — kantoi sydämessään. Tyttö oli hento uneksijatar, kuumaverinen haaveilija. Nuorukaiselle taas olisi sopinut vaimo, jolla kookkaan komean ulkonäön ohessa olisi ollut rauhaisa ja tyyne olento ja ylpeätä, arvonsa tuntevaa naisekkuutta.

"Jo häiden jälkeisen päivän oli mies koko päivän hevostensa parissa, tarkasteli niitä ja järjesteli, ja meni seuraavana päivänä markkinoille tekemään kauppoja, vaihtamaan ja ostamaan. Vaimo seisoi makuuhuoneen ikkunassa ja katseli hänen jälkeensä silmissään vihan kynelet.

"Saivat sitte tytön, saivat pojankin, mutta sekään ei saattanut heitä lähemmä toisiaan. Sillä nyt, kun vaimolla oli lapset ympärillään, arveli mies voivansa vielä kiinteämmin pysyä omissa hommissaan. Hänen hommansa olivat innokkaan, kyvykkään ja kunnollisen liikemiehen hommia. Varsinkin hevoskauppaa harjoitti hän, sai mainetta semmoisena, kartutti omaisuuttaan ja voitti seurustellessaan rykmentin upseerien kanssa, jotka olivat kauppa-asioissa hänen kanssaan, vuosien vierieissä elämäkokemusta ja hyvän ja varman käytöstottumuksen.

"Mitä enemmän menestystä hänellä oli ja mitä varmemmin tuo entinen renki pääsi satulalle elämässään, sitä enemmän pääsi hänessä esiin hänen luontainen taipumuksensa katsomaan ainoastaan viisasta ja raitismielistä eteenpäinpyrkivistä ihmisarvolle sopivaksi ja halveksimaan kaikkea semmoista, jota tavallisesti kutsutaan ihanteelliseksi ja semmoiseksi. Hän takertui yhä pahemmin tähän yksipuolisuuteen, kun hänen täytyi omassa perheessään vaimossaan ja kohta myöskin lapsissaan nähdä niin liika paljon — kuten hän piti — tuommoista hentoa haavemielisyyttä.

"Mies oli aina matkoilla; molemmat lapset joutuivat kokonaan äidin hoiviin. Koulussa he eivät käyneet, äiti opetti itse heitä. Opetus ei ollenkaan tapahtunut koulunomaisessa järjestyksessä, mutta tulokset olivat sentään niin edulliset, ett'ei viranomaisilla ollut mitään aihetta sekaantua. Pääasiallisin osa kasvatusta oli siinä että hän vapaasti kertoi lapsilleen ja antoi lasten uudestaan kertoa kaikenlaisia mielikuvitelmia ja satuja. Hänen tapansa oli säilyttää kaikki kirjat, joista hän sai ainekset kertomuksiinsa, tarkasti lukittuina eräässä kaapissa, niin ett'eivät lapset koskaan saaneet itse niitä käsiinsä. Huolimatta kaikista lastensa, varsinkin pojan pyynnöistä saada itse lukea kirjat, ei hän koskaan antanut niitä heille. Joskus visseinä päivinä, kuten kauniina kesäpäivinä tai kirkon juhlina pukeutuivat kaikki kolme isovanhempani pukuihin, joita säilytettiin aitassa kirštuissa, tai pukeutuivat he kaikellaisiin koristeihin ja esittivät kertomuksensa todellisuudessa, tai lähtivät he yksinkertaisessa valepuvussa ulos metsään ja olivat koko iltapäivän jossakin metsännotkelmassa, nuotion ääressä, ja kuvittelivat olevansa mustalaisia, tai pakolaisia tai jotakin semmoista. Näihin valepukuleikkeihin ja retkeilyihin ottivat he aina mukaan erään köyhän orpotytön, jonka köyhäinlaitos oli antanut taloon elätettäväksi. Tämä oli Wieten Penn.

"Tämä oli elämää kuin kauniissa sadussa: ihmiselämä itse kaikkien voimiensa ja nesteittensä täyteläisyydessä ja koko kirjavassa moninaisuudessaan oli joutunut kehyksiin ja luontoon, joka ulkopuolelta katsoen näytti kokonaan olevan suunniltaan, mutta joka todellisuudessa sentään oli ainoastaan nähty syvemmillä ja vapaammilla silmillä. Tämmöisessä elämässä löysi tuo yksin jäänyt nainen jonkinlaisen korvauksen turhaan menneelle rakkauselämälleen ja tunsii itsensä siedettävän onnelliseksi; kuitenkin puuttui koko tältä menolta sisällistä tasapainoa, tyyneyttä ja vakavuutta, sitä kun ei ollut ohjaamassa miehen käsi. Tämä ravisteli päätään tai teki pilkkaa, teki liikematkojaan ja unohti häärinässään ja hyörinässään vaimonsa ja lapsensa.

"Äiti ei huomannut, että poika, jolla oli liaksi hänen luonnettaan, joutui yhä etäämmälle siihen maailmaan, joka on olemassa ainoastaan unissa. Jos hän olisi jäänyt eloon, olisi hänestä ehkä vielä puhuttu paljokin, hänellä oli nimittäin niin syvä huomiokyky, että kaikki näkyi hänelle kirkkaasti kuin lasin lävitse. Mutta hänellä ei ollut ollenkaan tahtoa; ja häneltä puuttui johtavaa isän kättä. Niinpä kasvoikin hän, niinkuin joskus näkee nuoren päärynäpuun kasvavan, jolla ei ole tuetta: liika hoikaksi ja liika raippamaiseksi. Äiti oli vähitellen ruumiillisesti heikontunut, mutta oli liika tahdoton ja liika arkakin pyytääkseen lääkäriä. Niinpä vei pitkäaikainen sairaus hänet hautaan. Tyttö oli silloin noin kuudentoista, poika ja Wieten Penn noin neljäntoista vuoden vanhat.

"Siitä hetkestä, kun äidin silmät olivat sulkeuneet, olivat lapset turvattomina ja hoivattomina. Niinkauan kun ruumis oli hautaamatta istuivat tai seisivat he neuvottomina ja toimettomina huoneissa ja välttivät katsoa silmiin isäänsä, joka heille oli kokonaan vieras. Iltasin hiipivät he Wieten Pennin kanssa ylös aittaun, ja katselivat siellä vanhoja pukuja, joissa he olivat leikkineet ja neuvottelivat hiljaisella äänellä, mikä leikki olisi mukavin nyt. Silloin unohti poika äidin kuoleman, silmänsä rupesivat säteilemään ja hän hurmaantui puhumaan suurekkaissa liioitelluissa kuvissa, hän otti puvut ja aikoi mennä niiden kanssa saliin, jossa he aina olivat leikkineet, kunnes toiset varoittivat häntä puhumaan hiljempää.

"Mutta kun koitti hautajaispäivä ja koko talo jäi tyhjäksi — ainoastaan isän sisar oli jäänyt kotolaiseksi — uskalsivat lapset esiin, hiipivät valepuvuissaan saliin, jossa äidin ruumisarkku vielä puoli tuntia sitten

oli seisonut, ja jossa vielä oli siellä täällä varisseita kukkia ja hautaseppeleitä, ja rupesivat leikkimään siellä matalaäänisesti. Kun äiti aina oli niin mielellään ja huolettomasti leikkinyt heidän kanssaan juuri tässä huoneessa, ja kun hän sitäpaitsi oli viimeisinä viikkoinaan puhunut kuolemasta ikäänkuin olisi hän saanut kutsun johonkin keväiseen ja kukkaiseen vappujuhlaan, niin eivät he osanneet kuvitellakaan, että heidän leikkinsä saattaisi millään tavalla loukata äidin muistoa.

"Siinä kun he siis leikkivät, unohtivat he ajan kulun, ja olivat vielä keskellä parasta leikkiään, kun isä palasi hautajaisista. Hän oli huonolla tuulella, pappi kun hautauspuheessaan oli selvästi viitannut, että vainaja hänen umpimielisyytensä vuoksi oli eksynyt yksinäisille ja melkein kammottaville teilleen. Väliköllä kertoi hänen sisarensa hänelle, missä lapset olivat ja mitä hommia heillä oli. Silloin kadotti hän viimeisenkin mielenmalttinsa ja syöksähti saliin sokeasti vihastuneena ja kiihtyneenä siitä ajatuksesta että tuo pahan onnen vaimo oli toimittanut hänelle nuo pahan onnen lapset. Hän astui kenenkään huomaamatta salin avonaisen akkunaa taakse, ja katseli lasten leikkiä, sitte astui hän sisään ja kuritti säikähtynyttä poikaa, jonka hän havaitsi pääsyylliseksi, ja sulki kaikki kolme kammioon.

"Siitä päivästä kohteli hän ankarasti lapsia. Oikeassa siinä, että heidän yhdessä ololleen oli tehtävä loppu, antoi hän tyttärensä tädin katsannon alaisena askaroida talon toimissa kaikki päivät. Poika sai kyntää, paimentaa lehmiä, ja mitä muuta semmoista pikkuaskareita oli. Mutta silloinpa ilmeni, että häneltä puuttui kaikki luontainen taipumus semmoiseen: hän kävi kaikkeen kömpelösti käsiksi; ei hän myöskään koskaan osannut muodostaa mitään yleiskäsitystä tehtävästään, ja sai usein seista hämmentyneenä, kunnes rengit pilkkaa tehden osoittivat kuinka helppo tehtävä oli. Kun sielunsa oli herkkänä, kun se oli aukenemaisillaan ottamaan itseensä ystävällisiä rikkaita vaikutuksia, silloin tapahtui tuommoinen taitamattomuus, sattui tuommoinen käytännöllinen saamattomuus, ja sai osakseen epäystävällistä pilkkaa ja halveksivaa ivaa, ja sielunsa, joka asusti niin kirkkaassa, keveässä ja ilmaisassa oltavassa, sulki kohta säikähtyneenä ja hienoimpaansa loukattuna kaikki ovet ja verhosi kaikki ikkunansa ja istui sitte ja hautoi pimeässä kaikellaista synkkää ja kiusaavaa. Jos lasten joskus, esimerkiksi jonakin hiljaisena sunnuntain-iltapäivänä, onnistui yhdessä pujahtaa aittaan, silloin etsi poika ajatuksiinsa vaipuneena esille kaikki nuo entiset korut, etsi kirjavat viitat ja paperiset kuninkaankruunut — jotka tekevät ihmisen onnellisemmaksi ja jotka siis myös ovat todellisempiakin kuin moni oikea kultainen — etsi esiin punaiset kulkuskengät, katseli niitä kauan uneksuvin silmin ja laski ne hiljaa paikoilleen takaisin kyynelet poskillaan.

"Tänä keväänä — oltiin huhtikuussa, jolloin kevät niin mielellään puhkeaisi esiin, mutta ei vielä jaksa, sillä joka ilta ahdistavat kylmät yötuulet sitä ja hätyyttävät sen takaisin — silloin kynti hän kaikki päivät kaukana kylästä erästä takavainiota, jonka alapäässä, — se vietti nimittäin hiljaa alaspäin —, oli viljelemätön kangas, jolla, korkean ruohoston ja kaikellaisten pensaikkojen keskellä oli vanhoja turveskuoppia, joiden pohjalla oli syvältä vettä. Ihmiset, varsinkin lapset välttivät paikkaa mielellään, sitä kun pidettiin aaveiden tyyssijana ja koska se todella olikin kammottava. Autio epätasainen maa, jota peitti rehevä ja sankka rikkaruohokasvullisuus, ja jossa siellä täällä oli syviä, jyrkkiä hautoja, joiden pohjalla vesi aina seisoi liikkumattomana, herätti ihmisessä kaamean tunteen, ikäänkuin olisi maanpintaan tässä viilletty syviä avonaisia haavoja, jotka ihmiset olivat jättäneet parantamatta ja ikäänkuin kuurottaisi ja väijyisi noissa avonaisissa syvänteissä nyt synkkiä pahaasuopia maan haltioita, jotka halusivat kostaa äitinsä kärsimykset.

"Kolme päivää kynti hän siellä, aamusta iltaan, päivälliseine oli hänellä mukanaan ja nautti hän sen siellä ulkona pellolla, joka ilta palasi hän raskasmielisempänä kotiin. Kun lapsille kolmantena päivänä taas tuli tilaisuus istua hetken yhdessä aitassa, kertoi poika, ensin sentään pitkän ajan istuttuaan aivan vaiti, leikkitovereilleen, että hän jok'ainoa päivä oli aikaiseen aamulla ennen auringon nousua, ja illalla, kun se laski mäkien taakse, ja turvekuopat peittyivät varjoon, kuullut kankaalta käsin äänen, joka kuului kuin jonkun tytön tai jonkun vanhan heikon naisen ääni, ja oli se aina kutsunut: 'Tule tänne, tule tänne!' Hän oli joka kerta ollut suuressa tuskassa, niin että hänen oli täytynyt pyyhkiä hikeä otsaltaan, mutta samassa oli hän aina tuntenut suurta sisällistä vetoa totella kutsua; pelko ja sisällinen veto sinne taistelivat hänessä aina... Semmoista puheli hän, tuki otsaansa kädellään ja tuijotteli heihin.

"Kun sisarensa kuuli tämän, pudisti hän ensin päätään, sitte puistatti koko hänen ruumistaan, ikäänkuin tuntisi hän jo jonkun kummituksen turvekuopista tarttuvan itseensä ja katseli hätääntyneenä veljeensä. Sitte helkähti hän äänekkääseen nauruun, ja sanoi kaikkea tuota vallan mielettömyydeksi.

"Hänessä oli nimittäin äidin kuoltua tapahtunut suuri muutos. Jokapäiväinen työ, jossa hän nyt oli, ja joka myöskin sai hänet tekemisiin kaikellaisten ihmisten kanssa, herätti ja vahvisti hänen luonteessaan kaikkea sitä, joka siinä oli isältä perittyä. Se mikä säikähdytti hänen saamattomampaa ja herkkämielisempää veljeensä ja synkistyi hänen sieluansa, sitä oli hän lähennyt tyttömäisen uteliaana, notkeana ja mukautuvana ja oli tottunut siihen. Ikäänkuin raskaista kauniista unista heränneenä, katseli hän ympärilleen todelliseen elämään, ja siitä oli hänelle suurta kirkasta riemua. Mutta kun ei hän kuitenkaan niin nopeasti voinut toipua noiden kirjaviiden unien lumosta ja kun hän siis astui todellisen elämän piiriin ikäänkuin olisi olallaan yhä kuninkaan viitta ja jaloissaan punaiset kulkuskengät, niin ei

hän astunut elämään, hän hoiperteli sen piiriin yhä uniensa humalassa, ja hoiperteli sitä pahemmin, kun oli perinyt vahvan annoksen äitinsä tulisuuuua. Hän oli perinyt tämän nuorekkaat ruskeat silmätkin, jotka aina kuulsivat kosteina. Siten hoiperrellen oli hänellä onni sentään mukanaan. Hän tuli kylässä tuttavuuteen erään nuoren miehen kanssa, erään käsityöläisen pojan, joka oli kotonaan paranemassa, oltuaan nuorempana perämiehenä eräässä rahtihöyrylaivassa ja tehtyään ensimatkinsa, jolla oli sairastunut. Nuo reippaat verevät nuoret, jotka ulkona peltotiellä olivat eräänä päivänä kohdanneet toisensa ja vaihtaneet keskenään jonkun turhanpäiväisen sanan, olivat ihastuneet ja rakastuneet toisiinsa niin, että koko muu maailma oli heidän silmissään kuin sumuharson takana. Senpä vuoksi täytyikin hänen nauraa sydämensä pohjasta, kun hän nyt kuuli veljensä äänen noilta epätodellisilta mielikuvien mailta. Kohta jälkeinpäin lähtikin hän kammarista ulos puutarhaan, jossa perämies seisoi tiheän pihlajapuun takana.

"Mutta toinen leikkitovereista, pieni Wieten Penn, hän kuunteli hehkuvien poskin ja avoimin suin tätä kertomusta, jonka mukaan nuo salaiset voimat, jotka siihen saakka aina olivat seisonet myykinä ja silmät sulkeutuneina kaukana sumun verhossa, ensikerran ilmoittivat olemassaolostaan sanoilla ja viittauksilla. Sitäpaitsi piti hän pojasta paljon, koska hän oli niin hyvä ja viisas, ja koska hänellä oli niin ihmeelliset elävät silmät, ja oli hän syvästi surrut sitä, että viime viikkoina niin harvoin oli saanut puhua hänen kanssaan, ja oli kerran jo yöllä sydän sykkivänä seisonut hänen ovensa takanakin ja tahtonut hiukan puhella ja leikkiä hänen kanssaan. Nyt iloitsi hän tietämättään siitä että hänen sisarensa oli lähtenyt ulos ja että heillä nyt oli yhteinen salaisuus keskenään. Hän valitti, että poika näytti niin kalpealta ja oli niin suruisa ja rupesi arasti silittämään hänen poskeansa ja suutelikin häntä lopuksi. Se oli pojalle äärettömästi mieleen. Sillä vaikka kappaleissa, joita he olivat näytelleet, kyllä usein oli ollutkin puhetta suuteloista, ei hän sentään vielä ollut koskaan itse semmoista koettanut. Nyt koettelivat he lapsellisesti, millä tapaa se kävisi parhaiten päinsä, innostuivat siitä ja nauroivat ja olivat kuin taivaan enkelit. Ja melkeinpä oli tuo ystävällinen lapsi nuorilla punaisilla huulillaan suudella hänet paikalla terveeksi; mutta hänessä oli liika paljon äitinsä heikkoutta. Hän vaipui taaskin hätäyneeseen tuskaansa, vapisi ja epäröi ja kysyi: 'Mitä pitää minun tehdä? Menenkö minä, jos se taaskin kutsuu?' Silloin lupasi tyttö juosta aamulla varhain lehmälaitumelta, jossa hän oli lypsämässä, ja tulla hänen luokseen.

"Samana iltana pyysi hän sydäntä liikuttavasti isältään, että tämä antaisi kyntötyön siellä takavainiolla jollekin toiselle, syytä pyyntöönsä hän ei sentään sanonut. Isä huomasi kyllä poikansa tuskan, mutta tahtoi kovuudella valjastaa hänet niin sanotun elämäntehtävän eteen, pyyntö muistutti hänelle myöskin hänen syyllisyyttään, ja hän eväsi pyynnön pudistaen pilkallisesti ja sanaakaan sanomatta päätään.

"Niinpä tapahtui onnettomuus.

"Oli kylmä, kolkko ja pimeä kevätamu. Leveät sumusiekaleet lepäsivät vielä notkelmien pohjilla juroina ja tumpeina kuin suuret laiskat eläimet. Kuitenkin oli maassa ikäänkuin jotakin nousevaa heräämistä, ikäänkuin odottaisi runsas määrä nuorta uneksuvaa elämää hiljaista kirkasta synnyinsanaansa. Länsituuli humusi mereltä käsin tyyneenä ja tasaisena ikäänkuin laulu ennen näytelmän alkua. Kuitenkin oli yö vielä kuningattarena ja sen kammot ruhtinaina, jotka pyysivät vielä, ennenkuin valtakunta oli menetetty, tehdä pimeitä tekojaan.

"Silloin lähenei lapsi lehmälaitumelta käsin juosten viistoon pellon yli pojan luokse. Tämä kynti juuri mäkeä alas, niin ettei hän huomannut tyttöä. Hän asteli levottomana hevostensa jäljissä, pää kumarassa ikäänkuin kuulustelisi hän jotakin, hän nyökäytti päätään, pudisti sitä sitte taas ja puristi kätensä nyrkkiin hellittäen auran kurjesta. Tyttö luuli että hän puheli hevosilleen kuten kyntäjillä on tapana, ja tuli juosten lähemmä. Mutta yht'äkkiä kohotti poika molemmat kätensä ja huusi kovasti: 'Minä tulen', juoksi auran ja hevosten ohitse ja huusi: 'Minä tulen! minä tulen', ja oli muutamalla hypähdyksellä pensaikossa. Tyttö näki epäselvästi hämärässä, kuinka hän kaatui ja katosi. Hänkin meni tainnoksiin, juostessaan kaatui hän. Aurinko nousi.

"Hetken päästä tuli suurpiika vainiolle hakemaan tyttöä, hän kun luuli että tämä oli juossut kyntäjän luokse ja lapsen tapaan kuluttaisi aikaa hukkaan siellä laverrellen, hän tapasi hevoset paikallaan seisomassa, ilman ajajaa, ja tytön, pitkällään maassa, lähellä auraa, kyntövaossa, sormet rutistettuina multa, ikäänkuin tahtoisu se pitää itseään kiinni. Hän saatiin virkoamaan, ja kertoi sitte vavisten ja lopuksi ääneen itkien, minkä oli nähnyt. Perästäpäin makasi hän kokonaisen vuorokauden kuumeessa. Lähemmä puoltapäivää löydettiin poika hukkuneena eräästä kuopasta."

Valkopää otti piippunsa esiin ja kuroitti kädellään Thiessiiä kohden, sanomatta sanaakaan. Tämä ymmärsi hänen tarkoituksensa, iski tulitikulla tulta ja antoi hänelle.

"Miksinpä kertoisin tästä lavealti ja pitkälti. Isä tuli myöhään illalla kotiin ja tapasi poikansa salissa parilla raudanpalasella makaamassa. Hän kumartui eteenpäin, ja katseli häntä hämmästyneenä, muuttui yhä jäykemmäksi ja seisoi viimein ihan suorana hänen edessään. Kun naapurit hautajais-

päivänä ilmoittivat osaanottoaan hänelle, kysyi hän: 'Miksikä? Vaimoni ja hänen poikansa olivat kaksi elämään kelpaamatonta sunnuntai-ihmistä, He ovat hiljaisessa toimettomassa haudassa paremmin paikallaan kuin todellisessa elämässä'.

"Kahdeksan päivää jälkeensä sai hän kuulla tyttärensä rakkaussuhteesta. Hän vaati lyhyesti ja tyyliä, että hän jättäisi lemmittynsä. Mutta tyttö oli yhtä jäykkäluontoinen kuin isänsäkin ja sanoi hänelle, että hän tahtoi tulla onnellisemmaksi kuin äitiraukkansa, ja ett'ei hän aikonut jättää perämiestään. Silloin ajoi isä hänet talostaan.

"Siitä päivästä menivät hänen asiansa huonosti. Kahdeksan kurjaa viikkoa viipyi Wieten Penn, kokematon lapsi, vielä yksin hänen luonaan. Hän ei katsahtanutkaan tyttöön eikä puhunut sanaakaan hänelle. Aluksi matkusteli hän yhä vielä paljon ja harjoitteli vanhaan tapaansa kauppaa, osti ja myi. Mutta kun hän kauppansa ohessa vaati jokaisen suostumaan omiin ankaroihin ja synkkiin mielipiteisiinsä, vetäytyivät hänen vanhat hyvät liikeystävänsä hänestä pois. Niiden sijaan ilmestyi epäiltäviä ihmisiä, ne tungeskelivät hänen seuraansa, ilmoittivat meluavasti suostumustaan hänen mielipiteisiinsä ja saattivat hänet yhä syvemmälle uhmaan ja luulotteluun. Lopuksi huomasi hän takertuneensa pahaan ikäänkuin käärmeen kiemuroihin, mutta syyllisyytensä ja uhmamielensä estivät häntä katkaisemasta niitä siteitä. Kun yhä kävi selvemmäksi että hänen taistelunsa oli taistelua itse iäisyyttä vastaan, sitä vastaan, joka on kaiken pohjana, ja että tämä taistelu oli turha, se kun oli epäinhimillinen, silloin iletettiin ja kammotti häntä itseänsäkin itsensä puolesta. Tyttöparka asusti silloin vieläkin neljä päivää ja neljä yötä yksin hänen kanssaan. Katkerassa tuskassa katseli hän hänen levotonta edestakaisin kävelemistään ja kuunteli hänen epätoivoisia yksinpuhelujaan. Viidentenä aamuna tavattiin hän kuolleena.

"Semmoinen, Jörn, oli Wieten Penn'in nuoruus, hänen, joka nyt istuu isäsi vuoteen ääressä. Hän tuli tänne alas marskeille ja rupesi pienpiikaksi täällä Uhlilla. Kaikki se peloittava, jonka hän oli saanut kokea, oli murtautunut hänen nuoruutensa ikäänkuin kukkasen, hän näki näkyjä ja hänellä oli aavistuksia, oli sekainen ja synkeä. Ajattelemattomat ihmiset rupesivat kutsumaan häntä Älypää Wieteniksi ja tekivät parhaansa saadakseen hänet kokonaan sulkeumaan itseensä. Mutta sinun äitisi, Jörn, joka oli hyvä ja ystävällinen ihminen tuki ja holhoi häntä, ja sai hänet taas oikealle tolalle, kuitenkin on hän koko elämäkseen jäänyt omituiseksi, ja usein on hän raskasmielinen. Hän ei kelpaa seuraksi sellaiselle kuin sinä, Jörn, jolla on samallaista raskasta verta; sinä tarvitset varsinkin nyt, kun sinulla on raskas työ edessäsi, hyvän nuoren toverin."

* * * * *

Kun valkopää oli päättänyt kertomuksena, otti hän keppinsä ja sanoi aikovansa lähteä. Hän antoi valjastaa ja ajoi Thiess Thiessenin kanssa kaupunkiin. Jörn Uhl meni isänsä sairaavuoteelle, vuorottaakseen Wieten Penn'in kanssa. Kun tämä meni ulos ovesta, katsoi Jörn pitkään hänen jälkeensä.

Hän vietti yönsä avarassa nojatuolissa, jossa äitinsä oli ollut tapana istua talvipuhteina, ja valvoi levottomasti nukkuvan isänsä vieressä. Ja kun hän istui siinä ja mietiskeli, lähtivät ajatuksensa varsinkin kahdelle tolalle. Milloin tunsin hän sitä, kuinka hän järjestäisi taloudenpitonsa siinä ja siinä suhteessa ja kuinkahan nyt tulevaisuutensa oli muodostuva; milloin taas oli hän aivan kuin keskellä niitä ihmeellisiä mieltäjätkäyttäviä tapauksia, joista valkopää oli kertonut.

Ja vähitellen, kun yö muuttui pimeämmäksi ja lähenei puoliyö — länsituuli riipi ja kohisi poppeleissa ja viskeli raskasta rankkasadetta vinoon ikkunanruutuja vastaan, sairas tuijotteli elottomin silmin ylös lakea kohden ja Jörn Uhl ajatteli lääkärin lausuntoa: "Elää saattaa hän kyllä kauankin vielä; mutta jäseniään ei hän arvatenkaan enää koskaan voi vapaasti liikuttaa", — silloin tunsin Jörn Uhl ensi kertaa ihmisvoimien riittämättömyyden, ja hänessä heräsi avuttomuuden tunne, tämä tunne: Minne pyrit, sieluni peloittavassa yksinäisyydessäsi ja turvattomuudessaasi? Ja nytpä oli kuitenkin onni, että hän koulussa oli saanut oppia "Isä meidän", muutoin olisi hän tänä hetkenä liiaksi pelännyt noita masentavan suuria synkkiä haamuja, jotka vihamielisinä tuijottelivat hänen ympärillään yönpimeydessä, olisi ehkä masentanutkin niiden alle. Mutta nyt pakeni hän pelonalaisessa luottamuksessa niiden näkymättömien väkevien ja siunaavien voimien turviin, jotka ovat kätkeytyneinä evankeliumissa.

Ja tämä oli suuri askel, jonka tuo tähän asti aina niin varma Jörn Uhl tässä teki. Sillä ainoastaan nöyrytyvä löytää armon Jumalan edessä, niinkuin eräs viisas ihminen kerran on sanonut. Ainoastaan niille, jotka syvästi ja syvällisesti tutkivat, jotka kysyvät paljon ja hartaudella, ainoastaan niille, jotka ihmettelevät, ihastuvat ja nöyrinä kunnioittavat, ainoastaan niille avautuu tie täydelliseen, suureen ihmisyyteen. Ihmisolemisen ihmeellisiin ja ihaniin avaruuksiin ja syvyyksiin saavat nähdä ainoastaan ne, joiden sielussa asuu itsetiedottomuuden vilpittömän hartaus.

KAHDEKSASTOISTA LUKU.

Eipä ole marskeilla yhdessäkään talossa tehty niin kiivaasti työtä, kuin sinä kesänä ja syksynä tehtiin Uhlilla. Kun yövartija aamusin kello neljä teki viimeistä kiertoansa ja pysähtyi Vestereck'in kohdalla ja tehtävänsä mukaisesti kolmeen kertaan puhalsi lehmänsarveensa, silloin näki hän jo pitkät lävöörakennukset valaistuina ja tulen leimuavan takassa.

Talossa oli ankara komento. Nuori isäntä rukoili ainoastaan tuona yhtenä yönä; nyt hän teki työtä. Hänen nenänsä oli kaikkialla ja silmänsä vilkkuivat terävinä syväin silmäkulmani alla. Hän kävi pitemmäksi ja laihahkomman näköiseksi ja koko olentoonsa tuli jotakin käskevää, "Maavouti"-nimitys, joka seitsemän vuotta oli ollut unohduksissa, tuli taas käytäntöön.

Eipä semmoinen sujunut niinkään sileästi ja katkeritta sanoitta.

Jukka Ebel, paikkakunnalla tuttu hm-Ebelin nimellä, joka kolmekymmentä vuotta oli rämpinyt Uhlin vesi-øjissa, astui eräänä päivänä allapäin väentupaan, jossa Jörn Uhl juuri teki lopputiliä erään rengin kanssa, joka ei oikein ottanut totellakseen ja sanoi: "Tuo ei ole enää ihmisellistä, ei ole ihmisellistä tuo, minkä isäntä vaatii. Olen ollut mukana monellaisessa, vuonna viisikymmentä lensin asehuoneen mukana Rendsburgissa ilmaan, ja tulin vahingoittumattomana alas, niin jaa, hm, siinä minä olen ollut."

"Entäs sitte?" kysäsi Jörn Uhl ja oli kummastuvinaan. Hän oli sentään jo kauan pelännyt, että tämmöistä tulisi.

"Jos isäntä... jos isäntä tahtoo tulla rikkaaksi kolmessa päivässä, niin tulkoon, tulkoon! Mutta minä en sen asian vuoksi anna nylkeä itseäni elävältä."

Hän pyyhkäsi lapionsa terää, lähti ulos, eikä palannut enää seuraavana päivänä. Sen sijaan tuli hänen kymmenvuotias tyttärensä. Tämä katsoi, että hänen tuli tuossa avarassa upeassa etuvälikössä, jossa vallitsi juhlallinen puolihämärä ja jossa jokainen ääni kuului komeana ja juhlallisen pitkään, haastaa yläsaksaa ja toimitteli: "Isä käski sanoa terveiset, hän pitää joutopäivää eikä tule tänne enää. Hän meni Krischan Lührin kanssa viemään hänen härkiänsä Husumiin." Samassa oli hän pujahtanut ovesta ulos. Tämä oli suuri hetki päivätyöläislapsen elämässä, kun hän sai puhua noin ylväästi tuolla avaralla väliköllä valkeine ja mustine marmoripaasineen ja korkeine leiketyine kaappeineen. Vuosikautia jälkeenkin vielä kuuli hän äänensä kaiun, jota seinät komeasti olivat kaiuttaneet. Nykyään on hän onnellisissa naimisissa erään hyvänsävyisen miehen kanssa, ja saattaisi kernaasti laskea joskus jonkun äänekkäämmänkin sanan. Mutta hän melkein arkailee äänellään, ikäänkuin pelkäisi hän yhä vielä sitä kaikua, jonka hänen sanansa olivat herättäneet Uhlin väliköllä, ja jota hän niin oli säikähtänyt. Mutta kun miehensä kerran kysyi häneltä, mistä hänen hiljainen olentonsa ja hänen hiljainen puhutapansa johtuivat, johtuivatko ne yhä vaan siitä silloin Uhlin väliköllä, mietti hän hiukan ja vastasi sitte: "Ei. Ne lähtevät siitä, että myöhemmin, kun isä oli kaksi vuotta sairaana, sain kaksi talvea käydä kerjuulla. Silloin puhuin talojen väliköillä pyyntöni aivan hiljaa!" Kun hän oli sanonut sen, heittäytyi hän miehensä kaulaan ja nauroi.

Rengit molemmat eivät voineet isännän innokkaisuun hoputuksiin olla vastaamatta yhtä sitkeällä vitkastelu-innolla, ja niinpä sattui kiivaitakin sananvaihtoja.

"Kun kaikella kunnialla saatte päivällisiksi yhden kierroksen kynnytyksi, niin arvelette te, että olette ansainneet aterianne."

Siihen vastaa isäntärenki: "Ja jos kävisi isännän mielen mukaan, niin tappaisimme itsemme työllä juuri päivälliseksi, emmekä enää ollenkaan tarvitsisi ruokaa."

Silloin ei pikkurenki, joka istui varahevosella, enää osannut pidättää nauruun tirskahdustaan. Mutta silloin otti tuo pitkä isäntä pari pitkää, levollista askelta ja kurotti häntä kohden, niin että pojan korva jälestäpäin punotti koko päivän. Mutta kun maavouti oli poissa, nauroi hän taas, veitikkamaiset silmänsä kyynelissä.

Kyökissäkään eivät asiat oikein ottaneet luistaakseen. Wietenin täytyi melkein kaiket päivät istua sairaan vuoteen ääressä, joka muutoin kävi levottomaksi ja vaikeroitsi kuin lapsi. Silloin eivät tahtoneet kyökissä totella Lena Tarniakaan. Jörn otti viimein asian puheiksi Wieten kanssa ja silloin sopivat he siitä, että Wieten siitä lähtien yksinomaan rupeaisi isän hoitajattareksi ja sen ohessa neuloskelisi, kutoisi ja korjaisi vaatteita, Lena Tara taas ottaisi kyökissä ja tarhassa emännöimisen, sillä rajoituksella kuitenkin, että hänen tärkeämmässä tapauksissa pitäisi neuvotella Wietenin kanssa.

"Järjestä vaan niin, Jörn!" sanoi Wieten. "Olen hyvilläni, että selkeän siitä; olenkin jo kuudenkymmenen."

Niinpä lähti Jörn Uhl kasvot vakavina ja kopeannäköisinä ja alahuuli lerpallaan kyökkiin ja ilmoitti siellä talon naismaailmalle lyhyesti muuttuneista arvosuhteista; Lena Tarn, joka par'aikaa pesi astioita valkeat hihansa ylöskiverrettyinä, nyökäytti hyväksyvästi päättään keskeyttämättä työtään tai luomatta edes katsettakaan tuohon vakaanvarovaan puhujaan. Mutta toinen palvelustyttö, hän katosi kyökistä kuin nuoli, lyödä läimäytti oven takanaan kiinni ja jätti samana iltapäivänä talon.

Tuli sitten talvi. Jörn Uhl käyskeli pitkäkoipisena ja raskasaskeleisena peltojaan ja suunnitteli järjestelmän, jonka mukaan saisi peltonsa salaojitukseen, ja saisi itse tehdyksi työn, säästäen siten joka vuosi monta päiväpalkkaa. Hän laskeskeli kuin mikäkin valantehnyt maamittari pituuksia ja kulmioita, istuskeli kammarissaan ja piirsi kartan talosta, joka nyt oli hänen omansa.

Tuli kevät. Vapunpäivänä tuli taloon uusi palvelusväki, joka ei ollut kokenut isännän ylenemistä arvossaan eikä Lena Tarnin korotusta. Siitä lähtien luisuvatkin asiat paremmin: isännän ääni kuului varmempana ja käskevämpänä pihan ylitse. Ja saattoipa hän joskus mennä Wieten Penninkin luokse, siellä kun tämä istui ikkunassaan, ja silmälasiansa ylitse katseli ulos pihalle, ja sanoa hänelle: "Asiat luistavat Lenalta hyvin. Hänessä on vauhtia. Ole sinä huoletti vaan."

Koitti sitten kymmenennen päivän toukokuuta aamu. Aurinko säteili valkeana siniseltä syvältä taivaalta. Sen loiste sekaantui maanpinnasta huuruavan kosteuden kanssa keveäksi valaistuksi uduksi. Etäisyydessä rantasäikillä aaltoili sumu sinervän vaaleana auterena. Sattui silloin talon ohitse käymään Dreyer ukko, kädessä sauvansa, jonka hän joka askeleella varovasti ja varmasti laski maahan. "Jörn", haasteli hän, "kaksikymmentä yksi kertaa olen minä laskenut karjani laitumelle kymmenentenä päivänä toukokuuta." Silloin vartoi Jörn, kunnes ukko oli kadonnut kaukaisuuteen, sitte huusi hän välikölle, niin että kaiku vaan vastaili: "Nyt lasketaan karja ulos! Naisväki saa tulla auttamaan."

Viettiin ensiksi härät ovelle, neljäkymmentä kaks- ja kolmevuotiasta, jykeväniskaista eläintä ja laskettiin valloilleen. Ne hyökkäsivät pihalle häntä ojona ja täyttivät sen melulla ja hälinällä, kuin lapset koulupihan. Mutta viiden miehen ottivat he niistä urakan. Aivan liika kaikuvana kuului Jörn Uhlin ääni, ja aivan liika pitkälle ja varmaan ulottui hänen pitkän piiskansa isku. Hän seiso i ylhäällä mäellä, luvan ovella ja osoitti minne piti ajaa. Kun ne viimein oli saatu pihalta, ja ulos rantatielle, lähtivät molemmat päivämiehet niiden kanssa. Hengähdettiin hiukan.

Suurrenki ja yksi pikkurengeistä ratsastivat sitte hevosten kanssa, kymmenen lukuaan, jotka sen jälkeen oli laskettu pihalle, pari varsaa juosta lerputti somasti jälestä. Mutta viimeisenä jonossa asteli vanha tamma, joka kaksikymmentä vuotta sitten oli tuotu Aulangolta äidin viimeisenä perintönä, Aulangon tyttäreille oli nimittäin luvattu tamma, ja lisäksi sen jälkeläiset neljänteen polveen asti. Tamma nautti nyt vanhanpäivän leipäänsä talossa.

Sitte tuli lehmien vuoro, kahdeksan kookasta punaisenkirjavaa marskilehmää. Niiden laidun oli aivan talon takana haassa, jossa koskaan ei aurankärki ollut välähdellyt, ne kun siinä olivat lypsäjille lähempänä. Niitä taluttivat naiset. Kun renkipoika yritti tarttua yhteen niistä, ja taitavasti hän tarttuikin, ei lehmä vaan suvainnut sitä, vaan riuhtasi nuoranvarren pojan käsistä ja antoi hänelle kouriintuntuvan todistuksen siitä ettei hänestä mihinkään ollut. Niin menivät naiset, Lena Tarn komeana edellä, alas tanhuua pitkin. Kun auringonsäde sattui pujahtamaan poppelien välitse, loistivat hiuksensa yhtä tulenpunaisina kuin lehmien punakirjava takku.

Mutta silloinpa tuli pysäys. Kookas kolmivuotias sonni oli riuhtaissut itsensä vallalleen, kun siitä oli ruvennut tuntumaan ikävältä olla tyhjenevässä navetassa. Yhtäkkiä ilmestyi se navetan ovelle ja lähti sitte levollisesti astellen naisia ja lehmiä kohden. Olipa onni, että Lena Tarn, jolla aina oli kaikki mielessä, oli ottanut käteensä kolmijalkaisen, lujatekoisen lypsyjakkaran, viedäkseen sen laitumen veräjälle. Hän astui säihkyvin silmin sonnia vastaan, ja huusi sille: "Seis sinä, senkin visapää", hän ei nimittäin oikein suosinut sonnia. Hän heilautti kolmijalkaansa. Mutta punatakkua lähenei levollisesti vaan, ihan ilmeisenä varmuuden, voiman ja uhman kuvana. Siiloin heitti Lena pikaisen vihastuneen silmäyksen miehiin, jotka piiskoilleen seisoivat luvan ovella: "Mitä siellä seista tollotatte, senkin hamilot?" nosti jakkaran ja heittää jyskäytti sen punatakkua päin otsaa. Siitä säikähti tämä niin, että taitti syrjään, jossa joutui miesten kouriin. Mutta Lena Tarn punastui sen jälkeen vähänväliä koko iltapäivän, nuori isäntä kun oli katsonut häneen silmillä kuin nuori vallaton mies ikään. Siitä hän oli salaa sekä iloissaan että huolissaan.

Viimeksi päästettiin ulos vasikat, lukuaan kolmattakymmentä. Ne käyttäytyivät pahemmin kuin koululapset, ja se merkitsee jo jotakin. Kuus', jotka olivat nähneet päivänvalon navetassa eivätkä vielä osanneet eroittaa vettä, ilmaa ja maata toisistaan, tekivät ensin lentoyrityksiä, ottaen korkeita loikkauksia, kaikki neljä jalkaa yhtä aikaa ilmassa ja seisoivat sitte jäykkinä ihmetyksestä ja jalat torrollaan, kun taaskin huomasivat seisovansa maassa. Ne eivät voineet toipua hämmästyksestään eikä ollut saada niitä liikahtamaan paikaltaan. Silloin keksi pari niistä lammen, joka oli läävän edessä ja parissa pitkässä loikkauksessa oltiin siinä. Poika, jonka piti taluttaa niitä, ei saanut kylliksi aikaa ajatellakseen, pitikö hänen jakaa kaikki niiden kohtalot, vai saisiko hän ehkä jossakin tapauksessa

eroittaakin asiansa näiden asiasta, hän teki seuraa viimeisessäkin hyppäyksessä. Nyt seisoivat kaikki kolme kaulaansa asti sameassa vedessä, kaikki kolme kummastuksesta jäykkinä ja liikkumattomina.

Nyt suuttui isäntä. Hän torasi "pojan tolvanaa", joka "ei pystynyt tuon taivaalliseen", laski piiskan seinämälle ja tuli pitkin askelin mäeltä ja sekaantui juoksevain ihmisten ja eläinten joukkoon. Olikin jo paras aika panna tenä pelille, sillä tytöt navetan ovella tirskuivat ja nauroivat ja Lena Tarn seisoivat iivallisin katsein ja silmät yhteen siristettyinä pihan veräjällä. Niinpä otti hän puolimäessä pahimpaa ilkimystä, jolla juuri oli kummastelemissilmänräpäyksensä ja tuhmännäköisenä katsoa tollotti ympärilleen, nuorasta ja aikoi ruveta sitä taluttamaan. Mutta samassa silmänräpäyksessä oli tässä herännyt joku ajatus, joku mieleenpistos tai joku sentapainen ja mennä nelisti nyt, pitkäkoipinen Jörn Uhl mukanaan viettävää tanhuamäkeä alas. Lakki lensi päästä, maa jytisi, kyökissä, kirkuttiin: aika harppaus, ja vesi räiskähti korkealle. Siellä seisoivat nyt kaikki viis' vedessä ja kaikilla viidellä oli kummastelusilmänräpäyksensä.

Viimein saatiin kuitenkin kaikki tolalleen. "Kun me viimein ryhdyimme käsiksi", sanoivat tytöt. Talossa tuli hiljaista taas.

Lena Tarn palasi kyökkiin, ja näki yhä edessään kasvojen ilmeen, jolla Jörn Uhl oli katsonut häntä, kun hän astui sonnia vastaan. Muutoin oli hän aina erinomaisella päällä, mutta jos hän, kuten viime päivinä, ei ollut ihan terve, oli hän pikainen vihastumaan. Niinpä näytti hän yrmeältä, niin huonosti kuin se kävikin häneltä päinsä ja niin lyhyeen kuin se loppuikin. Mutta pianpa sentään muuttuivat kasvonsa, kun hän hääri siinä askareissaan ja tunsu uuden nuoren terveyden taas virtaavan jäseniänsä. Hän meni nopeasti kammariinsa, lukitsi itsensä sisään hetkeksi, ja palasi kohta takaisin. Nyt säteilivät silmänsä, hän siristeli hiukan aurinkoa vastaan, avoi huulensa, hymyili ajatuksissaan itseksensä, nauroivat ääneen, kun yht'äkkiä muisti isännän kylpyretken, ja rupesi laulamaan.

Ei Jörn Uhlkaan oikein osannut rauhoittua tänään. Tuo äkillinen kylpy oli saanut verensä liikkeeseen, kevätaurinko myöskin vaikutti puolestaan. Hänessä sykähteli nuorekasta elonvoimaa, hänen täytyi hengittää syvempään ja katsahtaa kerran ympärilleen monikirjavaan maailmaan, suurentaa niskaansa ja ruveta tähystelemään leivoseen, joka leijaili ylhäällä taivaanlaella eikä yhtään hillinnyt riemuansa.

Hän tunsu ikäänkuin olisi tänään joku juhlapäivä ja hänessä heräsi ajatus lähteä kylään maksamaan verot, jotka olivat langenneet maksettaviksi. Niinpä pukeutui hän pyhäpukuunsa ja lähti verkalleen astumaan peltotietä, katseli nuorta vehnää, joka näytti erinomaisen lupaavalta ja ajatteli samalla Lena Tarniakin. "Hänen hiuksensa ovat pääläällä ikäänkuin punamessinkinen kypärä, joka hiukan on valunut niskalle. Aivan kuin sen ranskalaisen kypärä, joka silloin illalla Gravelotten jälkeen istui puuntungällä hamppuside sääreissä... Kun hän toimaa, kuten hän sanoo, ovat silmänsä vakavasti ja ankarasti kiinnitettynä työhön. Mutta jos joku puhuttelee häntä tai hän puhuu jollekin, nauraa hän kohta. Työ näyttää hänestä ainoalta, jossa sopii pysyä levollisen vakavana. 'Niin täytyy olla', sanoo hän. Mutta kaikkiin muihin asioihin nähden on hän joko pahalla tai hyvällä päällä, enimmäkseen hyvällä. Ainoastaan minulle on hän aina lyhytpuheinen ja usein hän oikein tuituttelee kanssani. Hirveästi huvitti häntä se, että minulla oli tuo kovan onnen lykky sotkeutua tuon eläintoperon kanssa lätäkköön. Jos hän vaan tohtisi niin saisinpä tuon jutun sekä aamiaiseksi että päivälliseksi että illalliseksi ja särpimeksi joka kerta: 'Siinä sait'."

Yhä siinä mietteissään matkaa tehden, kohtasi hän vanhan Dreyer ukon, joka ei koskaan käynyt leveätä maantietä vaan aina koko sydämellään maanviljelykseen kiintyneenä, viimeisiin päiviinsä saakka käyskeli viherjoutia hiljaisia peltoteitä, joiden kummallakin puolella peltosarat aukenevat ja hän vanhoilla silmillään sai katsella töittensä hedelmiä. Reipas nuorukainen hiljensi askeleitaan ja rupesi käymään hiljaisen vakaana astelevan vanhuksen rinnalla ja kuunteli, kuten niin usein ennenkin hänen hyviä neuvojaan, joita hän tuki kaskuilla entisistä ajoista ja omilla kokemuksillaan.

"Ennen kaikkea, Jörn! Kuinka vanha nyt oletkaan? Kahdenkymmenen neljän? Älä vaan naimisiin mene, Jörn. Älä millään muotoa! Se olisi tuhminta, minkä saattaisit tehdä! Jokaisella iällä on oma erityinen tuhmuuksensa, Jörn; sinun ikäsi tuhmuus olisi naimisiin meno. Minä odottelin aina kolmanteenkymmenenteen ikävuoteen asti ja valitsin sitte punniten ja varovasti. Hän toi mukanaan kuustuhatta markkaa, Jörn; se oli sievonen summa silloisiin oloihin nähden. Alle viidenkymmenen tuhannen et sinä voi sitä tehdä! Vuota, vuotta, sanon sinulle."

"Luonnollisesti", vastasi Jörn, "luonnollisesti odotan vielä ainakin kymmenkunta vuotta. Wietenhän on terve ja reipas vielä ja voi vielä kauan pitää emännöimisestä huolen."

Tien käänteessä sanoi hän hyvästit ukolle ja lähti astelemaan reippaasti edelleen ja ajatteli itseksensä: "Ukko on sentään sitkistynyt koko lailla, nyt tänään sen erittäin huomasi... Kaunis, viehkeä ilma tänään. Onpas sentään ihanampaa käydä näin yksikseen ja antaa ajatustensa karkeloida noin vapaasti sinne tänne, kuten vasikat tänään aamulla, onpas se ihanampaa kuin astella tuossa tuon ukon vieressä ja kuunnella hänen elämänviisauksiaan. Luulen jo hieman itsekin tietäväni, mikä on viisainta, mikä ei.

Enpä ole koskaan elänyt noin vaan ajatuksetonna nenää myöten kuten veljeni. Naimisiinko? Nytkö naimisiin? Siihen leikkiin en itseäni niinkään hevillä anna. Vasta kolmenkymmenen täytettyäni!"

Hän riisui takin yltään ja ripusti käsivarrelleen. Hänen valkeat paidanhihansa välkkyivät, kuin ikään minkään tuhlaajapojan veljen, joka palaa pelloilta ja kuulee laulun ja tanssin helinän.

Näyttipä se somalta, kun se antoi punatakulle jakkarasta. Ikäänkuin kolmivuotias korskuva varsa. Eilen hän ei näyttänyt niin mukavalta, ei hänellä ollut niin kirkkaita silmiäkään, ja tiuski Wietenille ja sanoi kohta jälkeen: 'Älä pahastu, Wieten, nukuin huonosti', ja nauroi sitte. Kaikkea sen mieleenkin tulee: nukkua huonosti? Kun koko päivän rehkii niinkuin hän, niin sittehän pitäisi toki nukkua kuin tukin; mutta tuo on kaiketi kevätpäivien syy. Onpa onni sentään, että me miehet pysymme sentään vähän järjissämme, muutoin menisi maailma joka kevät liitteiltään.

"Merkillinen ilma! Ikäänkuin joisi sitä. Ja se maistuu hyvälle. Onpas toki onni, että pääsin eheänä sodasta, ja että vielä olen nuori ja että tuo suuri talo antaa minulle tilaisuuden näyttää, mihinkä kelpaan. Sittemmin, kun vuodet vierivät — ja ne vierivät nopeaan — kun olen saanut asemani varmaksi, otan itselleni kauniin vaimon, jolla on paljon rahaa ja keltaiset hiukset. Onpas niitä rikkaitakin tyttöjä, jotka ovat yhtä iloiset ja reippaat ja yhtä otettavat, ja joilla on yhtä kaunis vartalo. Sitähän ilmestyy aina uusia tyttöjä, joka vuosi, tiheästi kuin nuorta heinää. Jumala ties' mistä ne kaikki tulevat. Miksihän sen siis juuri pitäisi olla tämän?"

Hän puki takin päälleen taas ja saapui lehmuskujanteen varjoon; huonokuuloinen pitäjänkirjuri seiso ovellaan, hän näytti olevan pahalla päällä. Päivän kuluessa oli nimittäin käyty ilmoittamassa kokonaista kuus' synnyintapausta ja jokainen ilmoittaja oli tunnin verran istunut virkahuoneen mukavassa nojatuolissa, ja jutellut kylän kuulumisista ja maailman menosta, naapureista ja opettajasta, ja lopuksi jonkun verran omasta itsestäänkin, Pitäjänkirjuri oli istunut siinä ja kuunnellut ja koko ajan ajatellut: "Voisit toimittaa parempaakin kuin aina laittaa uusia lapsia maailmaan, ja kiusata minua joka vuosia kirjoittamisella. Laittaisit itsesi kyntämäänkin tuosta."

"Uhl", alkoi hän, "luulisipa että sota olisi jotain vaikuttanut. Mutta eipäs. Päinvastoin. Neljä meidän kuntalaistamme kaatui Ranskassa, Mutta mitäs siitä? Tänään ovat käyneet ilmoittamassa kuus' syntymää! Ja Jens Tappella, joka Le Mans'in luona kadotti kätensä, on taaskin jotakin toimessa. Tänä vuonna ei meillä tule olemaan enempää kuolleita kuin noin viiskymmentä, mutta syntyneitä yli sadan. Mistä saavat ne kaikki kerran leipänsä? Sanoppas sinä se? Maa ei tule avarammaksi, ja jokainen lehmä tarvitsee kuus' vakallistaan. Yleisöä aivan liika runsaasti!... Käy sisään, Jörn." Siten haastellen laski hän räpäyttelevin silmin kultarahat, jotka Jörn Uhl oli latonut pöydälle, käänsi jokaista rahaa kaksi kertaa hyppysissään ja merkitsi määrän huolellisesti kirjoihin.

Jörn Uhl, järkevänä miehenä, suuren talon omistajana ja veronmaksajana myönsi pitäjänkirjurin olevan oikeassa ja sanoi hänkin ajatuksensa kaikesta tästä, "Mihin tullaan, jos väestö lisääntyy noin?" Ja viimeiseksi vielä sanoi hän lujaan: "Naimisiin meno ennen kahtakymmentäviidettä ikävuotta pitäisi suorastaan kieltää." Nämä sanat sanottuaan lähti hän pois ylpeänä tunnosta että noin tärkeissä asioissa oli ollut yhtämieltä niin viisaan ja kokeneen vanhuksen kanssa kuin pitäjänkirjuri oli. Ja taaskin, kun hän asteli peltotietä, takki käsivarrella, välkkyivät hänen valkeat paidanhihansa.

Kun hän kääntyi pihalle, näki hän valkealla puupenkillä lehmusten alla sisäänkäytävän sivulla istuvan erään miehen, joka näytti päivätyöläiseltä sunnuntai hankkinassa. — Hän näytti noin kuuskymmen vuotiaalta ja leveän naamansa ympärillä oli harmaa täysiparta, sen lisäksi tuuhea harmaa tukka, joka sankkana riippui otsalla, ja näytti mies kaikessa hyvänsuopuudessaan kuin mikäkin harmaaharjainen leijona. Lena Tarn seiso hänen vieressään silmiinpistävän vakavana, osoitti Jörn Uhliin ja sanoi: "Tuossa isäntä tulee."

Ukko nousi seisomaan isännän tullessa ja antoi kättä hänelle, istui taas alas ja rupesi sitte tavan mukaan juttelemaan ilmoista ja pelloista. Lena Tarn toi vaieten kahvia, istuutui heitä vastapäätä ja jatkoi sen ranskalaisen sotilaslevätin korjaamista, jonka Jörn Uhl oli tuonut mukanaan.

"Minulla olisi muuatta asiaa...", sanoi ukko. "Eukko ei antanut rauhaa ennen. Sinähän kuuluit toiseen komppaniaan, kapteeni Gleiserin komennuskuntaan? Noh niin, siinähän palveli Geert Dosekin, joka sotapalveluksensa päätettyään palveli täällä sinulla? Eiköhän siten ollut vai? Niin noh, näes, hän oli minun poikani... Hänen äitinsä nyt..."

"Hän oli ensimmäisiä, joka tuli haavoitetuksi."

"Nyt ei hänen äitinsä jätä minulle lepoa ollenkaan: hän kysyy joka ilta, minnehän hän oikein lienee saanut haavan, ja kummoista hänen sitte lienee ollut tarkoitan, josko semmoisen jälkeen on täytynyt kauankin kitua. Eukko arvelee että yhdeksän päivää. Hänhän oli nuori terve ihminen, ja kuolema kai hyvinkin katkera. Ja vieläkö hän lienee jotain sanonutkin."

"Sanoi hän..."

Ukko oli nykyistynyt pienemmäksi ja katseli suurin hiljaisiin silmin käsiensä ylitse alas sanaan. "Jos sinä viitsisit kertoa, kuinka kaikki kävi. Kerrotaan että sinä viimeksi olit hänen luonaan. Jälkeenpäin voin minä sitte kertoa hänelle niin paljon siitä, kuin luulen hänen sietävän kuulla."

Silloin kertoi Jörn Uhl vakaana Geert Dosen haavasta, koti-ikävästä ja kuolemasta, eikä salannut mitään.

Lena Tarn ei vielä ollut elämässään nähnyt tai kuullut mitään muuta, kuin mitä kylässä tapahtui, ei ollut välittänytään muusta. Kuullessaan sanan "sota" oli hänellä ollut joku suuri, epämääräisen kirjava ja tulinen kuva: yllä kirkkaita pyöreitä pilviä, alhaalla palavia taloja, välissä juoksevain ja ratsastavani ihmisjoukkojen vilinää, sotaherra rinta täynnä tähtiä, eläköönhuutoja, välkkyviä kypäroitä, vartiotulia. "Nyt kiitos olkoon Jumalan." Niin oli seisonut koulun lukukirjassa. Hän ei ollut tietänyt mitään yksityisen sotamiehen hirveistä kärsimyksistä ja kamalista tuskista. Hän kuunteli, kasvot tuskasta värähtelevinä. Mutta sielunsa syvyydessä sykähтели ja riemuitsi salainen ilo: että sinä sentään olet päässyt eheänä sieltä, Jörn Uhl.

Vanhus ei puhunut enää paljoa. Pienen ajan perästä nousi hän ylös ja lähti vaieten pois. Isäntä saatti häntä puistokujanteen päähän asti. Sitä kunnianosoitusta hän ei ole tehnyt kenellekään toiselle, ei ennen, eikä jälkeenkään. Kauan seisoj hän ja katseli hänen jälkeensä, kuinka hän astui jäykkänä ja raskasaskeleisena, oikeaa päivätyöläisen käyntiä. Neljän tunnin matka oli hänellä edessä. Raskas matka ja raskas perille tulo.

Palatessaan puukujannetta, heräsi Jörnissä taas päiväinen mielihyvän tunto. Häilyväin kevätviherjain lehvien välitse näki hän aurinkoisen pihan ja sen perällä pitkänä ja leveänä lepäävän talorakennuksen: tumma ja harmaa olkikatto lepäsi pitkänä ja korkeana, ikkunat punaisessa seinämuurissa välkähtelivät viheriöissä puitteissaan, sisäänkäytävän vieressä kasvoi reheväkasvuinen viinipensas, viinipensaan edessä oli valkea istuinpenkki, edessä pöytä; penkillä istui Lena Tarn ylpeänä ja taisteluun valmiina ja koko terveessä täydessä nuoruuden kukoistuksessaan.

Silloin lensi mieleensä sana, jonka hän sodan aikana joskus oli lukenut sanomalehdestä, joka oli eksynyt patterioihin. Siinä oli eräässä joulukirjoituksessa ollut puhetta rauhasta ja oli siinä puhuttu komeilta kaikuvia sanoja, "rauhan siunauksista." Tuo juhlallinen sana oli silloin miellyttänyt häntä. Nyt vaikutti tuo rauhaisa ihmeen ihana kuva edessään että hän muisti sen sanan. Ja raskaalloisella tavallaan teki hän katekismuksen tapaan itselleen kysymyksen: "Rauhan työt? Mitä ne ovat? Kaikki kuin ovat: kyntäminen, kylväminen, niittäminen, talojen rakentaminen, naiminen, lasten kasvattaminen."

Lena istui siinä pää niin vaipuneena, ikäänkuin ei hän ollenkaan osaisikaan laulaa eikä heilahutella jakkaraa ja ikäänkuin ei hänellä ollenkaan olisikaan vallattomia silmiään. Toukokuun aurinko riemuitsi ja osoitti sädekäsillään tuota kumartunutta päätä: "Katsos vaan, Jörn Uhl, kuinka se välkkyi; älä kajoo siihen, se on sulaa tulta!" Ilma lepäsi hempeänä, suloisena ja veltona kevätauringon käsivarsilla, ikäänkuin olisi se nauttinut itsensä raukeaksi.

Kun Jörnin piti mennä ohitse osoitti Lena luomatta katsettaan ylös pieneen sinikantiseen vihkoon, joka oli hänen vieressään pöydällä ja sanoi jotakuinkin nenäkkäällä äänenpainolla: "Tulin tekemään voitiliä."

Semmoinen tilin teko oli hänestä hirveän vastenmielistä, siinä kun piili jonkinmoista epäluottamusta; mutta täytyihän siihen mukautua. Hän antoi kirjalle vielä halveksivan sysäyksen ja nousi hiukan suuremmaksi, Jörn istui hänen viereensä ja rupesi tarkastamaan jokaista yksityistä lukua, jotka tyttö uhallakin osoittaakseen vastahakoisuuttaan koko mokomiin tilientekemisiin, oli tahallaan kirjoittanut huolettomasti niin ettei Jörn saanut selvää kaikesta. Näyttäytyi välttämättömäksi, että tytön aina joukkoon täytyi kumartaa palava päänsä kirjan ylitse, joka oli Jörnin kädessä. Silloin rupesi kiemahtelemaan Jörnin silmissä, niin että hän veti otsansa ryppyihin, eikä salannut enää paheksuntaankaan tuommoista kevytmielistä kirjanpitoa vastaan. Sitte rupesi hän huolellisesti ja tarkkaan laskemaan löikö summa todellakin yhteen hänen allekirjoittamansa luvun kanssa. Puol'ääneen mainitsi hän yksityiset luvut, samalla kun hän kankealla etusormellaan poimi jokaisen luvun ikäänkuin heinätarikon nenään. Tyttö sovitti silloin aina pienen oikaisun sinne pienen oikaisun tänne, taivuttihe vasemmalle, taivuttihe oikealle ikäänkuin tarkastelisi hän miltä tuo korjattu lasku oikein rupeaa mallaamaan, ja ääntää hyristeli koko ajan puolin hyvänsävyisästi, puolin vihoissaan ikäänkuin mehiläinen, joka huomaa toisen jo istumassa kukanummulla. Eipä kestänyt kauan, ennenkuin Jörnkin rupesi kuuntelemaan tarkemmin sitä. Luvut menivät sekaisin häneltä. Häntä suututti ja hän nousi ylös: "Lasken kammarissa tarkemmin." "Sehän sopii hyvin", vastasi tyttö.

Illalla, kun rupesi hämärtämään, lähti hän vielä käymään laitumelle, nähdäkseen kuinka karja siellä viihtyi. Mutta sen sijaan että hän muutoin aina saat toi seista tuntimääriä karjaansa katsellen ja

mietiskellen sen menneisyyttä ja tulevaisuutta, katseli hän nyt sen ohitse ilmaan ja palasi takaisin. Kun hän saapui pihalle, pyörähti hän ympäri. Ja kun hän ei huomannut ketään ihmistä lähistöllä, nauraa hymähti hän matalaan.

Myöhään illalla alkoi sataa. Hän istui huoneessaan avoimen akkunansa ääressä ja veteli sauhuja puolipitkästä piipustaan ja tunsi, kuten enimmäkseen ainakin istuessaan tähän aikaan vuorokautta kirstullaan keskellä omaa vähäistä valtakuntaansa erinomaista mielihyvän tuntoa. Näinä hetkinä pääsi hänessä valtaan hyvänsävyisyys, joka hänessä oli Thiesseniläistä perintöä. Mutta sen sijaan että hän muulloin aina istui tässä hyvästi suoritetun päivätyön tunnossa tai että hän rakenteli tulevaisuuden suunnitelmia ja järjesteli elämäänsä, niinkuin lapsi ylen suurta joulukakkuansa, joka sen mielestä on niin suuri ett'ei se koskaan voi loppua, niin johtui hän tällä kertaa taaskin kerran mietiskelemään ja ajattelemaan sitä että hän sentään tähän asti oli saanut nauttia hyvin harvoja ilopäiviä, ja että kuinkahan hänen oikein oli järjestettävä elämänsä että hänkin hiukan pääsisi päivän puolelle tuosta kolakasta kylmästä varjosta. Tähän asti oli elämänsä aina mennyt tähän tapaan: huolista oli hän joutunut velkoihin, kovasta työstä Gravelottella äskenkynnetylle pellolle, jossa oli niin hankalaa käydä, ja samaan suuntaan aina. Lopuksi ajatteli hän, että olisi hänelläkin sentään jonkunverran oikeutta päästä hänenkin vähän lempeämpään, hellempään ja hupaisempaan oloon.

Talossa oli kuoleman hiljaista. Ulkona kahisi ja rapisi sade. Omenapuista kuului viehkeätä linnunlaulua. Ilma pensaitten välillä oli niin pehmeän hempeää ja viehkeää, oksilta tipahteli raskaasti ikäänkuin jokaisen kirkkaan putoavan vesihelmen mukana putoisi oksalta oksalle maahan pienen pieni siro ja kaunis menninkäisolento. Jörn katseli ulos ja odotteli ja oli kuulevinaan, kuin olisi ilmassa hiljaista ilonaurua ja kuin kuulisi hän lehtien kirpoilevan auki. Akkunan edessä oli kirjavaa liikettä ja elämää: hyttyset surisivat ylös ja alas, hämähäkit kiipesivät esiin, etsivät ja löysivät toverinsa ja jokainen ryhtyi tehtäviinsä.

Muisto hiekkatytöstä heräsi mielessään ja hän muisti nuo uhkeat naiset kuvassa, jonka hän oli ostanut paperikaupasta. Hän mietiskeli ja katseli eteensä ja johtui ajatuksissaan taas Lena Tarniin. Lena istui taaskin hänen vieressään valkealla penkillä ja kumartui kirjan ylitse ja hän näki edessään taaskin tuon kauniin valkean kaulan vaaleanpunervain hiuskiehkuroidensa alla. Hän pudistautui mietteistään, oijensihe suuremmaksi istuimellaan ja sanoi hitaasti ja pitkään: "Rauhan siunaukset."

Silloin aukeni ovi ja Lena Tarn astui sisään, ja jäi neuvottomana ovelle.

"Tule tänne!" sanoi Jörn. "Mitä asiaa sinulla on?" Hän oli niin liikutettu, että tuskin sai puhutuksi.

"Tulin noutamaan kirjaa takaisin. Luulin, että te olitte vielä laidunmatkalla." Hän etsi kirjaa kirstun kannelta.

Silloin puhutteli Jörn häntä: "Et ole viime päivinä ollut oikein hyvällä tuulella. Vaivaako sinua mikä?"

Tyttö viskasi lettiään kerran ja vastasi lyhyesti: "Saattaahan toisinaan vaivata; mutta se menee kyllä ohitse kohta."

"Olet kai tyytyväinen nyt, kun Wietenin täytyy nukkua sairaan luona, ja sinä saat pitää huoneesi yksin?"

"Miksi niin? Aivan yhdentekevää minulle. Kellä on hyvä omatunto, hän nukkuu aina hyvin, olkoon sitte yksin tai kaksin."

"Sitte täytyy sinulla olla huono omatunto, sillä eilen illalla, kun tulin käytävän lävitse, kuulin sinun huutavan unissasi."

"Noh, niin... en kai voinut hyvin."

"Mitä vielä... että sinä et hyvin? *Kuu* tuohon on syypää; se on saanut kurkistaa kammariisi."

"Mutta minäpä sanon että siihen voi olla toisetkin syytä."

"Minä sanon että syy on kuun."

Tyttö heitti häneen vihastuneen silmäyksen. "Niin kuin te kaiken tietäisitte! Enpä huutanutkaan unissani, olin aivan valveilla. Kolme vasikkaa oli päässyt ulos ja juoksivat ulkona heinässä. Näin ne selvästi kuunvalossa. Silloin huusin."

Jörn naurahti: "Kyllä ne ovat olleet kuuvasikoita."

"Niinkö? Enpä usko. Sillä laitoin ne aamusti itse sisään, ja silloin näin että läävän ovi oli auki. Luulenpa että renki on viime yönä ollut ulkona kosiomatkoilla. Sinä aina olet tuommainen

pitkäsilmäinen ja tähystelevä ja sekoitat nenäsi kaikkeen: kummastelen, ett'et sinä sitä ole huomannut."

"Sinutteletko sinä minua?"

"Sinäkin minua. Olenhan melkein yhtä suuri kuin sinäkin, etkä sinäkään mikään kreivi ole ja yhtä järkevä minä olen kuin sinäkin." Tyttö nosti päätään jotenkin koppavasti ja kun hän tempasi kirjan ikkunapenkiltä, ikäänkuin olisi se tulella siinä, näki Jörn hänen silmänsä olevan ilmiliekissä.

"Varo, varo itseäsi kuulta!" sanoi hän. "Muuten saat taas tänä yönä paimentaa vasikkoja."

Hän oli noussut seisomaan, mutta ei toki tohtinut kajota häneen. He katselivat sentään kumpikin toisiaan, ja huomasivat kumpikin, kuinka oli toisen laita. Jörnin silmissä oli taaskin sama katse, joka niissä jo aamusti kerran oli ollut, oli voitonvarma ylimielinen katse, joka tahtoi ikäänkuin sanoa: "Tiedänpä suunnilleen mitenkä tuommainen tytön vihastus on selitettävä." Tytön silmät taas sanoivat: "Olen liika ylpeä pitääkseni sinusta. Oi, minä pidän sinusta niin." Tyttö lähti hitaasti huoneen hämärään, ikäänkuin tahtosi hän antaa aikaa hänelle sanoa vielä jotakin tai ottaa hänet kiinni. Mutta Jörn oli liika saamaton semmoiseen ja nauroi hämillään.

Tuli yö.

Oli ihmeellinen hiljainen yö. Puista kuului pisartelua vielä, ikäänkuin hiljaista lapsen itkua, kun se illalla makaa yksin vuoteessaan ja tuntee itsensä jätetyksi yksin ja pelkää. Taivaanrannalla välähteli keveästi, ikäänkuin astuisi joku äiti kynttilä kädessä kamariin katsomaan, joko lapset nukkuvat. Humusi hiljainen tuuli, ikäänkuin jonkun äidin kehtolaulu lapselleen. Lisäksi loisti kuu melkein täytenä, ainoastaan hiukan enää kapeana kasvoiltaan, ja tähdet koko taivaalla heittivät tuhansia kultapeitsiä maata kohden, niin että kaikki maan päällä kyykistyi ja vartoi hiljaa. Itse ihmisetkin, jotka sattuiivat kulkemaan tietä, puhuivat hiljaa.

Jörn Uhl oli istuutunut alas ja nousi seisomaan taas. "Lähdenpä tästä kerran tähystelemään kuutakin taas. On erinomaisen kirkasta nyt."

Hän otti miehenkorkuiset telineensä, jotka hän itse oli laittanut, ja kaukoputken kirstusta. Nyt hänellä oli entisen vanhan lommoisen kaukoputken sijasta komea yötähystin kolmen ja puolen tuuman vahvuisella suurennuslasilla. Professori kimnaasissa, joka oli kuullut nuoren isännän tähtitieteellisistä harrastuksista, oli kerran tehnyt matkan hänen luokseen, ja oli sitte toimittanut hänelle tämän putken. Se oli ensimmäinen ja ainoa ylellisyystavara, jonka hän oli hankkinut.

Kun hän mahdollisimman hiljaa hiipi keskivälikköä, oli Lenan kammarin ovi vielä auki ja tyttö astui kynnykselle ja nojasi ovenpieltä vastaan.

"Vieläkö sinä ylhäällä olet?" kysyi Jörn neuvottomana.

Tyttö vastasi: "Eihän vielä ole myöhäistä."

"Taivas on niin kirkas: lähden tästä tahtiakin katsomaan taas kerran. Jos haluat, niin tule mukaan."

Tyttö jäi ensin seisomaan, mutta sitte kuuli hän, kuinka hän tuli jäljissä.

Hän pystytti kolmijalan ruhostolle ja sanoi: "Sunnuntai-iltapäivällä olisi sinun pitänyt olla katsomassa, silloin oli putkeni edessä kuu ja kauniita tähtiä."

"Oh, mitä sinä puhelet! Iltapäivällä? Ovatko tähdet sitte päivisinkin taivaalla?"

"Luonnollisesti, tyttöseni! Missä sitte?"

"Oh... sitä en minä ole ajatellut. Luulin vaan, että ne ovat kuin yövartiat, öisin matkoilla ja päivisin vuoteessa."

Jörn Uhl pudisti päätään vahvasti: "Ovat sinullakin meiningit!... Oletko oikein tosissasi luullut niin?"

"Olen", vastasi hän. "Älä sen vuoksi niin kummissasi katso minua, kyllä minä oikein totta olen niin luullut."

Mutta Jörn ei sentään uskonut häntä. Sillä oli aina jotain niin veitikkamaista silmäkulmissa, silloinkin kun se oli totinen.

Hän tähysteli taivaalle ja suuntasi putken ja katsoi sen läpi, suuntasi sen tarkkaan ja sanoi sitte pidätetyllä äänellä: "Katso nyt."

Tyttö asettui niin taitamattomasti, että Jörn laski kätensä hänen olalleen ja kysyi: "Näetkö mitään."

"O", sanoi hän. "Näen... minä näen... suuren talonpoikaistalon, joka palaa. Sillä on olkikatto. O... kaikki palaa; katto on ilmiliikissä. Säkenet leiskuvat. Se on oikea vanha dithmarskilainen talonpoikaistalo... Oi, mutta oikein totta! Enpä ole koskaan luullut, että tähdissä asuu talonpoikia."

"Noh", sanoi Jörn. "Riittää jo! Mutta tyttöseni!... sinä joko et ole oikein viisas tai olet sinä aika velikuluta."

"Mitä nyt taas?" sanoi tyttö ja katsahti kummastuneena häneen.

"Sinulla on liika vilkas mielikuvitus", sanoi Jörn vakaana, "se ei ole eduksi tieteitä harjoittaessa... No, näetkö mitään muuta?"

"Minä näen... näen... syrjässä talosta on lauta-aita, se on hämärässä; palava talo on nimittäin taampana. Mutta palavaan välikköön näen syvälle. Kolme neljä lyhdettä on jo pudonnut ullakolta ja makaavat ilmivalkeassa välikön lattialla. Voi, kuinka kamalaa! Näytä minulle joku toinen talo, joka ei pala... Näytä minulle joku talo, kuule, näytä semmoinen talo, jossa juuri laskevat vasikkoja navetasta."

Jörn nauroi iloisesti. "Senkin veitikka", sanoi hän, "tahtoisit kai vielä nähdä jakkarasikin taivaalla, vai kuinka? Noin, korkealla pään ylitse."

"Sinun olisi pitänyt saada jakkarasta! Sitä päivää en anna sinulle anteeksi... kuule, enkä sitäkään, kuinka sinä katselit minua! Usko se!"

Jörn ei koskaan vielä ollut antanut kenenkään ottaa osaa tutkimuksiinsa. Nyt ihmetteli hän hänen kummastustaan ja oli iloinen siitä ja hänen riemustaan. "Tuommoista et odottanut, vai? Niin, näet sä! Tuo, jonka nyt näit, on eräs sumutähti, sen nimi on Orion. Ymmärrätkö, semmoinen tähti, joka vielä on vapaana."

Tyttö virkkoi syvään hengittäen: "Nyt käsitan minä hyvin, että sinä olet niin huvitettu tästä."

Jörn nyökäytti päätään ja sanoi: "Kun puhut noin viisaasti, niin saat nähdä kuunkin vielä. Odotas hiukan."

"Jo sinä nyt olet, aivan kuin olisi kaikki tuo — tuolla ylhäällä sinun lahjoitettavinasasi. Tänne kuu!"

Jörn suuntasi putken, ja otti tyttöä taas käsivarresta, ikäänkuin olisi hän avuton lapsi.

Nyt joutui tyttö vallan kummiinsa: "Mutta mitä tämä on? Kuhmuja? Aivan kuin meidän kuparikattilassa! Aivan, aivan samallinen, kuin se, kun se kirkkaaksi kuurattuna riippuu takan kourussa, ja valkea aamusti välkky sen pintaa vastaan."

"Ne kuhmut ovat vuoria ja laaksoja. Eroitatko vasemmalla, ihan reunalla vuorien huiput? Vasemmalta valaisee nouseva aurinko niitä, ja oikealla lankee niiden hämärä varjo maiden ylitse."

Tyttö puisti päätään ällistyneenä siitä, mitä näki ja mitä Jörn sanoi, kadotti silmistään kuvan putkessa ja nousi suoraksi taas, katseli paljain silmin ylös ja sanoi: "Kuulinhan tuosta koulussa, noista monen tuhannen penikulman etäisyyksistä ja avaruuksista ja semmoisista. Mutta enpä uskonut koskaan semmoisia opettaja Karstensenin puheita. Eihän hän ihan valehdellutkaan. Mutta minä pidin vaan, että hän on antanut puijata itseään hiukan. Mutta nyt näyttää minusta melkein, kuin olisi siinä ollut hieman tottakin."

"Niinkö!... Ja nyt olet katsonut kyllicksesi ja puhunut viisauksia tarpeeksi. Mene sisään nyt. Kylmät itsesi, ja sitte näet unia ja uneksit, ties' mitä. Luuletko saavasi unta?"

"Koetan kumminkin."

Taaskin oli Jörn ojentaa kätensä häntä kohden, mutta kunnioitus häntä kohtaan pidätti häntä. Hän piti ett'ei hän voinut noin vaan ikäänkuin sivumennen, siepata häntä. "Laita nyt", sanoi hän, "itsesi nopeasti sisään."

Tyttö lähti, ja hän jäi. Hän suuntasi vielä putkensa suuren karhun tähtisikermän keskustähteen, suuntasi sen kerran vielä kuuta kohden ja tarkasteli merien rantaviivoja täydentääkseen karttaa kuusta, jota hän oli alkanut piirtää. Aika kului häneltä. Hän innostui, seiso ruohikossa ja käänteli hiljaa putkeaan. Ja hylkäsi kerran taaskin nuoren elämän, joka hetki sitten oli niin syvään hengittänyt hänen rinnallaan, ja ajatuksensa pysähtivät taas siihen vanhaan: että Dreyer ukko sittenkin on oikeassa. "Älä sitä tuhmuutta tee, Jörn!"... ja kuitenkin: "Mukava hän on ja hyvä. Onnellinen se mies, jonka kaulan ympärille hän kerran kiertää käsivartensa... Millaiset mukavat silmät sillä mahtaa olla, kun se kerran oikein luottamuksella katselee miestä."

Kotipölyt lentelivät puusta puuhun ja katselivat yössä seisooja pyöreän ripsettömin silmin. Ainakin viis siiliä istui kiviläjällä sireenin varjossa, kinastelivat ja pitivät pientä vikinää. Pellolta käsin kuuluivat tavalliset yöäänät, milloin kalakajajan huutoa, milloin jonkun sonninan etäistä mylvintää. Jonkin hevosen kaviossa kitisivät vitjat, ja villihanhia lensi talon ylitse.

Hän kuuli sen kaiken, mutta kaikki se oli niin tavallista, ett'ei se kiinnittänyt hänen huomiotaan. Mutta yhtäkkiä, kun hanhet vielä kirkuivat hänen päällään oli hän kuulevinaan ihan katonräystään alta ja sitte viereltään aivan seinämältä matalaa hanhen ääntä ja sitte heikkoa siipien räpytystä. Hän katsahti ympärilleen ja ajatteli: lentävätkö villihanhet tänään puutarhan kautta.

Mutta kun hän katsahti, seiso talon seinämällä räystään alla kirkkaassa kuun valossa valkea ihmishaamu, sillä oli toinen käsi silmillä, toisella se tunnusteli seinämuuria, ikäänkuin pyrki se sisään siitä, vaikk'ei siinä ollut oveakaan, se puheli sitäpaitsi kiihtyneellä nopealla äänellä. "Vasikat ovat puutarhassa: sinun pitää pitää parempaa vaaria. Nouse sinäkin tuki, Jörn, auttamaan minua!"

Jörn Uhl oli kolmessa pitkässä harppauksessa paikalla ja mainitsi matalasti hänen nimensä: "Tässä minä olen jo... tässä... minä se olen... Noo! Noo!... Rauhoituhan nyt... Minä se olen... Muutoin ei täällä ole ketään."

Tyttö oli vaiennut jo ja rupesi käden päällyställeen hieromaan silmiään ikäänkuin lapsi, joka on herännyt unestaan kesken, ja vaikeroitsikin kuin lapsi. Silloin tarttui Jörn häneen, ja sanoi hänelle taaskin, missä hän oli, vei hänet navetan ovelle ja koetti tynnyttää häntä. "Näethän sinä, tässä on navetan ovi jo. Tästä olet sinä tullut ulos, senkin unissakävijä, olet käynyt unissasi koko navetan lävitse. Oletko hakenut kuuvasikoita? Voi sinua hupakkoa!... No, täällä ei sinun enää tarvitse pelätä. Olet kohta jo kamarissasi." Kun tyttö viimein tuli selville asemastaan säikähti hän, peitti silmänsä käsillään ja vaikeroitsi ääneen: "Oi, oi, kuinka kamalaa tämä on." Mutta Jörn hyväili häntä, otti kädet hänen silmiltään ja sanoi sydämellisesti: "Jätä nyt vaikeroitsemisesi. Anna olla niinkuin on." He saapuivat avoimelle ovelle, joka vei kammariin.

Täytyi olla ollut varsin merkillinen yö; sillä ei riittänyt yksin se, että toinen puoli vasikoista oli murtaunut laiturilta ja oli aamulla todellakin pihalla ja puutarhassa: renkiä ei kuulunut ylälaan koko yönä kotiin. Hän tuli aamuhämärissä, itseksensä hyräillen, pellon poikitse. Kun hän näki nuoren isännän, joka pitkin askelin asteli talon sivua, silmät maassa, ikäänkuin etsisi hän jotain kadonneita jälkiä, sanoi hän: "Olen kyllästynyt tähän yksikseen elämiseen. Jos syksyksi ennätän löytää jonkun kunnollisen naikkosen, niin menen naimisiin."

Aamukahvin jälkeen puki Jörn Uhl aivan kuin eilenkin pyhäpäivätakin ylleen ja lähti kylään. Pitäjänkirjuri oli paremmalla päällä kuin eilen. Hän ei kummastellut sen enempää. Hän oli pitäjänkirjurina, virkamiehenä, kirkonisäntänä ja palomestarina kokenut monellaista ja tiesi ett'ei löytynyt kummallisempaa ja salasyväisempää olentoa kuin marskitalonpoika. "Oikein, Uhl!" sanoi hän. "Ei ole hyvä ihmisen yksin olla, hänellä täytyy olla avustajatar. Maria Magdalena Tarn, mökkiläisen Jasper Kornelius Tarnin Todumista avioliitossa syntynyt tytär. Täällä päin ei sanota 'mökkiläinen', Jörn. Mutta preussilaisissa kaavoissa seisoo siten. Ja koska preussilainen on herättänyt meidät unestamme, on hänellä oikeus lähettää meidät työhönkin. Ja sillä hyvä. Yhdeksäntoista vuotias! Nuori vielä, Jörn! Mutta vanhaksi tulette omin voimin."

Kun hän oli paluumatkalla ja astui puutarhan läpi, makasi kivisillalla lähellä puutarhaporttia villihanhi, joka vielä eli. Hän tappoi sen ja otti sen mukaansa kyökkiin, jossa tyttö posket hohtavina seiso lieden ääressä. Jörn näytti lintua ja sanoi: "Se on murtautunut siipensä ja makasi kivillä."

Tyttö katsahti arasti lintuun eikä vastannut mitään.

"Noh", sanoi Jörn hämillään. "Nyt tahtoisin vaan tietää, mitä sinä ajattelet minusta. Mitä?" Kun tyttö ei vastannut mitään, astui hän hiukan lähemmä: "Sinähän sentään aina olet ollut niin uljas, varsinkin minua vastaan. Heitteleppä nyt niskojesi hiukan, ja anna minun kuulla kunniani, olenhan sen niin hyvin ansainnut."

Mutta tyttö vaikenä vaan, rutisti molemmilla käsillään ohimoitaan vastaan ja tuijoitti valkeaan.

Silloin irroitti Jörn hellästi hänen toisen kätensä hiuksilta, tarttui häneen ja lähti hänen kanssaan välikön kautta oven läpi etuhuoneihin. Tyttö seurasi tahdottomana häntä, silmät maassa, toinen käsi yhä hiuksissa. Asuintuvassa vei hän hänet sille avaralle tuolille, joka seiso ikkunan edessä, ja painoi hänet istumaan sille. "Niin", sanoi hän lempeästi, "täällä olemme ihan yksin, Lena. Oletko suruissasi, pikku neitoseni, oletko hyvin pahoillasi? Onko koko sinun kaunis iloinen naurusi mennyttä?" Hän istui tuolin nojalle ja rupesi silittelemään häntä hiuksille ja poskelle ja käsille, jotka olivat hänellä sylissä. Mutta tyttö ei nostanut silmiänsä häneen. "Tässä, tällä tuolilla, sanoo Wieten, on äiti istunut monta sunnuntai-iltapuolta. Tässä on nyt sinun paikkasi."

Vieläkään hän ei sanonut mitään.

"Kävin pitäjänkirjurin luona, Lena, ja järjestin kaiken, ja kesäkuussa pidämme häämme... Etkö vieläkään sano mitään?"

Silloin otti tyttö molemmin käsin hänen kätensä ja sanoi hiljaa: "Sinä aiot, sillä on kaikki hyvä." Ja peitti kasvonsa käsiinsä ja itki.

Silloin rupesi Jörn silittelemään häntä ja suutelemaan häntä. "Mutta lapseni, lakkaahan nyt itkemästä! Olet minun oma pieni morsiameni. Tule nyt iloiseksi taaskin." Ja hädissään sanoi hän: "en minä sitäkään enään toistamiseen. Lakkaahan nyt." Viimein kun hän ei enää keksinyt muutakaan hyväilynimeä, nimitti hän häntä "punapääksi." Siiloin täytyi tytön heitetä nauramaan, sillä se oli parhaimman lehmän nimi, joka seisoi edessä etummaisena läävissä. Nyt nosti hän päätäänkin, ja katseli kauan häntä, liikauttamatta. Ja sillä tapaa tuli Jörn Uhl todella siihen suloiseen ja hyvään, johonka hän arveli ansaitsevansaakin päästä.

YHDEKSÄSTOISTA LUKU.

Oli onnellinen vuosi. He ylpeilivät tointoisestaan ja ylpeilivät upeasta talostaan, jota he arvokkaalla vakavuudella hallitsivat.

Vanha Uhl ei ollut toipunut niin paljoa halvauksestaan että olisi voinut hallita jäseniään, mutta unenkaltaisesti tilastaan hän sentään sen verran parani, että voi istua päivänsä nojatuolissa. Ruoka maistui hänelle hyvältä, samoin piippu; puheenlahjansa sai hän takaisin sen verran, että kotolaiset voivat saada tolkun hänen sopertavista huudahduksistaan. Hänen nuorin poikansa tuli jokapäivä tupaan ja kertoi, astellen edestakaisin, ja katsahtamatta isään, missä töissä kunakin päivänä oltiin. Isä kuunteli vaieten. Mutta kun poikansa oli lähtenyt tuvasta, sanoi hän kaikkea, minkä oli kuullut, tuhmaksi ja nurinkuriseksi. Mutta kun hän oli keskellä parhainta puhettaan ja moittimistaan, rupesi Älypää Wieten puhumaan hänen vaimostaan: "Kerran sanoi emäntä"... tai: "Kerran ei ollut ketään muita kotona kuin minä ja emäntä, silloin sattui hän hyvälle päälle ja kertoi"... tai: "Silloin ennen pikku Elsben syntymää, hänen joka nyt on sillä Harro Heinsenretkaleella..." Tai kehui hän Lena Tarnia tai työteliästä ahkeraa elämää talossa. Silloin kävi ukko aina vaiteliaaksi ja istui silmät puol'ummessa, vino suunsa vielä pahemmin virossa. Iloisen hyvänsuovan naurunsa, joka hänellä ennen aina oli ollut, oli hän kokonaan kadottanut.

Nuori isäntä oli jo aikaa taas mennyt töihinsä ja mietiskeli siinä huomista ja ylihuomista päivää, myisikö hän nyt kohta myytävän viljan ja karjan, vai myöhemminkö ja saisikohan hän 10 p:ksi marraskuuta todella kokoon suunnattoman korkomaksun. Hän tunsu kyllä itsensä onnelliseksi ja ylpeäksi, kun hän ajatteli sitä suurta luottamusta, jota oli osoitettu kun hänelle, kaksikymmenneljä vuotiaalle oli uskottu tuollainen talo ja kun hän ajatteli kukoistavaa, iloista ja kunnollista vaimoa, joka työskenteli rinnallaan. Mutta hän ei sentään oikein osannut tuudittua täyteen onnellisuustunteeseen. Hän oli kuin takaa-ajettu hirvi, joka hätäisesti on laskeunut polvilleen puron äyräälle juomaan, mutta jo hypähtää kesken juomistaan ylös taas, kun kuulee metsästäjän ja koirien melun takanaan.

Nuori emäntä ei ottanut huolehtiakseen. Hän hommaili aikaisesta aamusta myöhään yöhön. Työ sai siivet hänen käsissään. Äyriäkään hän ei tuhlanut turhuuteen. Thiess oli häiksi lahjoittanut hänelle muutaman metrin harmaata kangasta. Siitä oli hän laittanut itselleen kaksi yksinkertaista avarahihaista pukua, jotka voi avata ranteimista. Niissä hän nyt hääräili aina yhtä terveenä, ja yhtä iloisena, ja yhä kukoistavampana, käsivarret tavallisesti ruskettuneina ylös kyynärpäihin asti, ja hyräili aina.

Nyt hän oli kyökissä. "Greetta", sanoi hän, "näppärään. Mitä näppärämmin liikutat käsiäsi, sitä pikemmin saat miehen."

"Sekin maksaisi vaivan!"

"Mutta jos saisit hyvän?"

"Löytyykö niitä hyviä?"

"Tyttö, väitänkö sinä, ettei minun mieheni olisi hyvä muka?"

"Niin! Isäntäkö, jaa?"

"Vaiti nyt! Vai arveletko, että minun pitäisi ruveta sinun kanssasi kinaamaan miehestäni? Katso eteesi vaan, että saat itsekin: taitoa siihen tarvitaan, usko se... Mutta minun pitää käydä vasikkoja katsomassa."

Nyt hän oli navetassa nuorimman vasikan luona. "Kohta he sinulta äidin riistivät, pieni punapää parka. Ime nyt... taikka saat. Minä olen sinun äitipuolesi... Noh... nyt käy hyvin jo. Saitko kylliksesi jo? Pane nyt maata ja nuku. Laulaisinko sinulle. Taidan kylliksi kehtolauluja siksi kun niitä tarvitsen. Älä nyt katsele noin tuhmasti minua, punapää, ei minulla ole aikaa. Kun isäntä astua taapustaa pitkin koipineen ohitsesi, sano hänelle terveiset silloin ja sano että hän on aika velikulta. Kun kasvat suuremmaksi, niin rehki sitte hänet kanssasi lampeen, kuten teki viime kevännä veljesi. Hän on hyvästi ansainnut sen minun tähteni. Mitä hän on tehnyt minusta?"

Kun hän seisoi pyykkiastian ääressä, tulivat päivätyöläisen pikkulapset omaisesti juttelemaan hänen kanssaan. He puhelivat hetken keskenään, sitte rupesivat lapset kuuntelemaan. He olivat kuulleet heikkoa piipitystä.

"Kuules, naapuritäti, mikä piipittää?"

"Kuunnelkaas?"

"Täti, missä oikein piipittää?"

"Kuunnelkaa, kuunnelkaa!"

"Täti, sinussa piipittää, sinun rinnassasi."

Silloin polvistui hän lasten eteen, avoi pukunsa rinnalta ja näytti heille pienen kananpojan, jonka hän oli löytänyt puol'paleltuneena ja jota hän lämmitti rinnallaan. Se piipitti ääneen, kun hän laski sen villahuivissa maahan.

Lapset ihmettelivät, ja Lena Tarn nauroi ja sanoi: "Teidän pitää kertoa äidillenne: Äiti, naapuritädissä piipittää."

Se on sanantapa, jota käytetään kun nuori vaimo odottelee perillistä.

Loppupuolla elonaikaa tuli kylään puimakone. Oli silloin kylässä eräs itara emäntä, joka mielestään oli maksanut liikaa silkkipuvustaan, ja joka nyt tahtoi korvata tappiotaan koneella palvelevain kolmenkymmenen työmiehen kustannuksella. Sitäpaitsi oli hänellä vielä ruukullinen härskääntynyttä rasvaa. Niinpä paistoi hän siitä huonossa voissa sitkeitä ja kovia pannukakkuja. Miehet nuustivat niitä, maistoivat hiukan, nousivat penkeiltä ja naulasivat kaikki seitsemänkymmentäkaksi pannukakkuja suurelle tuvanovelle, tarttuivat taas köysiin ja vetivät koneensa kovaäänisesti laulaen pihalta. Nyt lähti koneenkäyttäjät pitkin kylää kyselemään uutta työtä arvaten hyvin, että sitä olisi vaikeata saada: eräs isäntä, jonka vaimo keitti niukasti, aikoi käyttää asemaa hyväkseen, tinkiäkseen maksusta, toinen taas luuli menettelevänsä viisaasti, jos hän vielä jätti viljan lyhteisiin. Etenkin emännät olivat vastahakoisia: "Eihän sitä noin vaan ilman muuta voi puhalttaa ruokaa kolmellekymmenelle miehelle! Kahden tunnin päästähän on päivällisaika jo."

Niinpä tuli koneenkäyttäjät neuvottomuudessaan Jörn Uhlinkin luokse. Tämä meni kyökkiin. "Mitä arvelet, Lena Tarn?"

"Sopiiko sinulle?"

"Sopii, sopii. Tuon pavut viidessä kuormassa pellolta suoraan koneelle."

Lena käännähti vielä kerran ympäri, katsahti läpi kyökin kellaria kohden: "Tulkoot. Saavat syödä tuntia myöhempään."

Puolen tunnin päästä surisi ja jyskyi kone. Lyhteet lentelivät, ja raskas mustavilja valui virtana säkkeihin.

Lena ei ollut ollenkaan taipuva huolehtimaan ja mietiskelemään. Hän eli päivästä toiseen kuin lapsi. Siksi olikin hän niin miellyttännyt Jörniä, joka tässä suhteessa oli niin kokonaan toisenluontoinen kuin hän. Hän eli huolettomana kuin lintu. Katsokaa lintuja taivaan alla! Ne eivät kylvä. Ja löytävät kuitenkin ravintonsa, Hän ei pyytännyt itselleen mitään; eikä hänestä ollut mitään kuluja, Hän arveli, että niin pitäisi asiain luistaa. Hän arveli, että voisi uskollisella työllään pakoittaa menestyksen taloon.

Kerran, syksyllä, huomasi hän, että Jörnillä ehkä sentään oli huoliakin. Jörn tuli kylästä käsin pihan poikki, ja hän huomasi ovi-ikkunasta, että hän seisautui raskaissa mietteissä. Hän lähti ulos häntä vastaan ja sanoi hänelle: "Oletko noin huolissasi, Jörn? Tule, istu hetkeksi tähän minun kanssani

penkille."

"En istu mielelläni tässä. Se näyttää niin komeilevalta, ikäänkuin tahtoisimme sanoa ihmisille: katsokaas, tässä istuvat isäntä ja emäntä."

"Sinä olet isäntä ja minä emäntä. Kumma kyllä. Kolmitoistavuotiaana tyttönä juoksentelin minä vielä paljain jaloin hiekkaa ja kangasta, ja isäni huoneen takaseinä oli tehty mäkiturpeista." Hän nojasi käsivartensa pyöreää pöytää vastaan ja laski sitte posken kättänsä vastaan ja katseli mietteissään Jörniin. "Mutta siinä juuri vika onkin. Sinun olisi pitänyt ottaa rikas vaimo, sitte ei sinulla olisi mitään huolia, Jörn Uhl-parka."

Hän ei vastannut mitään.

Silloin jatkoi Lena hiljempaa. "Työtä voin ja osaan tehdä, ja nauraa osaan myöskin. Jos olisi kysymys ainoastaan jokapäiväisestä leivästä ja vaatetuksesta, niin minä kyllä kätteni työllä elättäisin ja vaatettaisin sinun ja muutamat lapset. Mutta tässä vaaditaan enempää. Minun käsieni pitäisi luoda hopeata ja minun lauluni kultaa."

"No tyynyhän tuosta", lohdutteli Jörn. "Saanhan minä korot kokoon. Minun täytyy kyllä myydä molemmat kaksivuotiaat varsani, ja olisin mielelläni pitänyt niitä vielä vuoden."

Lenassa heräsi naurutuuli taas. "Mutta älähän nyt vastedes vaan erehdy ja myy omia lapsiasi."

"Mitä sekin tullee maksamaan?"

"Voi sinua, Jörn Uhl-raukka! Mitäkö maksamaan? Eipä suuria. Panen maata Wietenin huoneeseen; silloin saa Wieten neljä viis' päivää pitää huolta kahdesta sairaasta. Sitte nousen ylös taas ja rupean töihini."

Jörn oli lapsesta asti tottunut mietiskelemään yksikseen. Niinpä oli hänestä tullut ihminen, ikäänkuin huone, jonka ympärillä on korkeat muurit. Nuori vaimonsa nauroi, lauleli, teki työtä ja rakasti, ja pääsi kaikella sillä ainoastaan hänen sielunsa ovelle. Toisinaan hän kolkuttikin sille, mutta hän ei laskenut sisääseen. Lena oli hänelle liika hyvä, liika rakas ja liika iloinen. Miksi pitäisi hänen nähdä hänen pimeään huolestuneeseen sieluunsa?

Olisi Lena Tarn päässyt vähän varttuneempaan ikään ja olisi saanut elää huolettomampia päiviä Uhlilla, olisi hänestä tullut yksi noita oivallisia talonpoikaisemäntiä, joita meillä siellä täällä tapaa, jotka aina ovat iloisella tuulella, nopeasanaiset ja nopeakäiset, toimekkaat ja hiukan hyvinvoivan näköiset, ja jotka muodostavat ikäänkuin iloisen ja hupaisen keskuspuheen talossa. Mutta nyt hän oli vielä liika nuori uskaltakseen koko luonteenlaadussaan esiin, ja liiaksi vielä lapsuutensa rajoitettujen olosuhteitten painostama voidakseen esiintyä tarpeeksi itsetietoisena. Mutta ikäänkuin aavistaisi hän, että hänellä enää oli ainoastaan lyhyt aika jäljellä, säteili hän ihan lempeä ja iloisuutta kaikille ympärillään.

Iltasin kun hän oli kahdenkesken Jörnin kanssa, oli hän hänen ilonsa. Silloin lepäsi hän hänen käsivarrellaan ja teki aina saman kysymyksen: "Tänäänhän sujui somasti, eikö vaan?"

"Sujuihan."

"Koko pesu kuivana. Etkö sinäkin?"

"Mitäh? Minä kuivana?"

"Oh... minä tarkoitan, etkö sinäkin ole saanut paljon toimeen tänään?"

"Kyllä... papumaa on kynnetty."

"Mitä hätää sitten! Tiedätkö, mikä minua harmittaa?"

"Kyllä, tiedän oikein."

"Etten saa väen vuoksi laulaa, tiedäthän. Kun vielä olin nuori tyttö, silloin lauloin kaikki päivät, eihän se koskenut yhtään mitään keneenkään, eipä sinuunkaan, vaikka aina kyllä menit nenä kippurassa ohitse. Mutta nyt täytyy minun malttaa mieltäni. En saa puhuakaan kaikkea, mikä mieleen sattuu. Se on melkein vielä pahempi."

"Olethan hyräillyt koko päivän."

"Mutta en laulanut... Noh?... Sanoppas jotakin!"

"Anna kuulua vaan! Mutta älä niin kovaan!"

Nyt lauloi hän pidätetyllä äänellä kaikellaisia vanhoja ja uusia lauluja. Välillä aina kätki hän päänsä hänen käsivartensa ja olkansa väliin ja nauroi. "Jos ihmiset tietäisivät." Sitte nojasi hän päätään kättänsä vastaan, lepäsi hiukan nojauneena Jörnin ylitse ja antoi lystinkuristen kirjavain mieleenjohtumainsa leikkiä hänen edessään, ikäänkuin äiti kirjavain vitjosten makaavan lapsensa silmäin edessä.

Vielä aamusti oli hän pitänyt huolta ihmisistä ja antanut vastasyntyneelle vasikalle ensimmäisen maidon. Hänellä oli erityinen taipumus ja taito auttaa ja hoivata noita avuttomia vastasyntyneitä, Sitte pani hän vielä levottomalla kiireellä ja hätäisin käsin vettä tulelle Sitte meni hän sisään Wietenin luokse: "Nuori Punike sai kauniin vasikan juuri, ja nyt täytyy minun..." hän aikoi nauraa, mutta ei osannut.

Älypää Wieten oli jo hänen vieressään ja otti häntä vyötäisiltä.

"Sinä olet ajattelematon", sanoi hän "Tule ja pane maata. Hetkesi on tullut."

* * * * *

Se oli somannäköinen ja voimakas poika. Ja vaikka oli käynytkin sanan jälkeen: "Tuskalla pitää sinun synnyttämän lapsesi", ja vaikka hän suureksi kummakseen lepäsi siinä raukeana ja heikkona: niin toisena päivänä laulaa hyräili hän jo lapselleen ensimmäistä tuutilaulua; ja vaikka Wieten varoitti, ja vaati Jörniltäkin nimenomaista kieltoa, nousi hän jo kuudentena päivänä ylös. Hän hoiti koko päivän yksin lastaan, ja meni vielä kyökkiinkin ja nouti sieltä vettä kylvettääkseen lapsensa, ja lauloi hiljaa, ja oli ylpeämpi ja onnellisempi kuin koskaan kukaan kuningatar. Jörn Uhl antoi hänen toimia. Hän ylpeili siitä, että hänellä oli semmoinen vaimo: "ei niin joutava kuin toiset kaikki." Jörn Uhl oli vielä liika nuori ja liika tuhma.

Kyökissä oli täytynyt olla vetoa. Oltiin keväässä, maaliskuussa, jolloin tuulee niin kylmästi ja kosteasti, ja jolloin ilma on niin märkä ja valoton ikäänkuin ei koskaan voisi tullakaan kevättä. Samana iltana makasi hän jo kasvot hehkuvan punaisina vuoteessaan ja oli tiedoton, ja yöllä rupesi hän hourimaan. Hän, joka ei ollut loukannut ketään, hän, joka oli ollut ystävällinen jokaiselle, hän rukoili houreessaan jokaiselta talossa, pieneltä renkipojaltakin ja jokaiselta naapurilta, ja pyysi anteeksi: "Jos minä olen jollakin tapaa loukannut sinua..."

Ikäänkuin hänen hätäytyneen levottoman sielunsa kutsumina, tulivat kaikki uskollisimmat ystävät taloon. Thiess Thiessen ilmestyi yhtäkkiä tuvan ovelle. Kosteaa maaliskuun tuuli oli vielä enemmän puristanut kokoon hänen muutoinkin kurttuneita kasvojaan. Hän kertoi, että Lisbeth oli saanut viekotelluksi hänet kanssaan Hampurista viettämään ensimmäiset aurinkoiset päivät Aulangolla. Hän astui vuoteelle ja peräytyi takaisin kohta vavisten koko ruumiltaan — niin säikähti hän, — meni ulos välikölle ja rupesi levottomana astuskelemaan edes- ja takaisin, puserteli käsiään ja pudisteli päätään.

Aamulla ilmestyi taloon nuori valkea olento. Se astui Jörn Uhliä kohden, joka neuvottomana seisoi vuoteen vieressä, antoi kättä hänelle ja katsoi osaaottavasti häneen.

"Kuule Lena", sanoi hän, "tämä on Lisbeth Junker, jonka kanssa minä lapsena aina leikin. Olen kertonut siitä sinulle."

Mutta Lena Tarn ei kiinnittänyt huomiotaan siihen. Kun Wieten näytti hänelle lasta, katsoi hän sitä pitkällä hiljaisella katseella. Sen jälkeen eivät äiti ja lapsi enää nähneet toisiaan.

Illemmalla kiihtyi kuume. Hän tarvitsi koko avaran vuoteen. Toiset liikkuvat edestakaisin huoneessa, menivät kyökkiin ja palasivat takaisin. Lisbeth Junker seisoi turvonnein silmin ikkunassa ja tuijoitteli ulos pimeään. Thiess Thiessen seisoi kyökissä takan ääressä ja kohenteli tulihangolla turpeenhehkua. Lääkäri tuli kolmannen kerran ja lähti takaisin taas. Kun kuski, joka tunsu hänet, katsahti häneen, näki hän hänen silmissään huolestuneen ilmeen. Pappikin tuli ja puhui Jörn Uhlin kanssa; yhtä hyvin olisi hän voinut puhua tammipylväille, jotka seisoivat väliköissä. Oli pitkä tuskaisa yö, oli neuvoton tuskan yö.

Aamun lähetessä kävi hän rauhallisemmaksi taas, mutta oli äärettömän raukea ja sai vaikeasti puhutuksi.

Jörnin piti "sanoa isälle, että hän oli pitänyt hänestä." Jörn Uhl hykertyi katkeraan itkuun: "Ja hän ei ole sanonut yhtään ainoata lempeätä sanaa sinulle, minun tyttöraukkani."

Lena koetti hymyillä, "Ainoastaan vaivaa ja työtä olet saanut kokea", sanoi Jörn.

Silloin koetti hän kankein kielin saada selitetyksi Jörnille, että hän oli ollut hyvin onnellinen. Jörn kumartui syvään hänen ylitensä. Sairas koetti silittää hänen kättänsä. Muista hän ei enää välittänyt,

lapsensakin oli hän unohtanut.

Iltopäivällä, kun kuume taas palasi, kertoi Jörn hänelle, että molemmat uudet lehmät olivat tuodut. Silloin tahtoi hän nähdä eläimet. Hän pyysi. Hän tahtoi kai osoittaa, että hänellä vielä oli harrastusta ympärilleen ja lohduttaa häntä siten, ja erehtyi kuumehoureessaan tähän toivoon.

Silloin taluttivat renki ja suurpiika sisään molemmat isokokoiset lehmät; hän katsoi niitä ja hymyili.

Myöhempään iltopäivällä kiihtyi kuume taas ja puistatti hänen ruumistaan, hän kamppaili sen kanssa yöhön asti; silloin olivat voimansa lopussa. Lääkäri tuli yöllä. Vaununsa lyhdyt vilkahtelivat jääkylmässä yössä. Hän tarkasti sairasta ja kutsui Jörn Uhl'in syrjään ja sanoi, ett'ei ollut mitään toiveita enää. Jos vielä oli jotakin järjestettävää...

Jörn Uhl astui taaskin vuoteelle, jonka ääressä hän jo oli seisonut kuustoista tuntia. Vielä oli jotakin järjestettävää. Oli jotakin järjestettävää. Hän kumartui alas hänen puoleensa ja sanoi raskaalla avuttomalla tavallaan hänelle, kuinka hän oli pitänyt hänestä.

Sairas yritti katsahtaa häneen. Sen piti olla pitkän ihmettelevän katseen. Hänhän näki ensi kertaa hänen sieluunsa. Mutta silmäluomet olivat liika raskaat.

Puoliyön jälkeen virkistyi hän hiukan. Hän puhui jotakin, joka osoitti, että hän oli lapsena Todumin kankaalla. Kuuli jotakin kuin: "Sinähän olet paljain jaloin"... ja: "Siellä on karmeita"... ja: "Tässä on taaskin muutamia, niin kauniita ja sinisiä".. Aluksi olivat vielä koulutoverit Todumin koulusta mukana. Juostiin pensaalta pensaalle. Rannattomana aukeni kangas. Silloin loppui toisilta rohkeus ja he tahtoivat takaisin. "No", sanoi hän, "sitte täytyy minun kai lähteä yksin?" Sitte hän antoi kaikille kättä. Ja kun hän siten kulki yhdestä toiseen, eivät ne yhtäkkiä enää olleetkaan koulutovereita, vaan oli siinä vanha opettaja Karstensen, ja hänen kauniit tummat silmänsä välkähtelivät aivan samalla tapaa kuin usein uskontotunneilla, kun hän sysäsi syrjään Lutherin katekismuksen ja rupesi vapaasti kertomaan Vapahtajan uskollisuudesta ja rohkeudesta. Tämä silitti häntä otsalle, joka kuumotti auringonpaahteesta ja puhui: "Lähde nyt vaan, ettet joudu harhalle Uhlista." Seisoi Jörn Uhl'kin siinä ja antoi jäähyväisiksi kättä hänelle ja itki, ja hän ei voinut käsittää, kuinka noin suuri ja voimakas ja miehekäs mies saattoi itkeä noin lapsellisesti. Aivan selvään kuuli hän sen. Älypää Wietenkin oli siinä ja kävi puutarhan läpi taluttaen lasta, joka juuri oli oppinut kävelemään. Ja monta muutakin oli siinä ja itki. Selvästi kuuli hän katkeraa nyhkytystä ympärillään. Silloin kääntyi hän pois päin ja lähti niin kaikkien ihmisten luota, yksin kankaan ylitse, aina kauemmas ja kauemmas. Oli yksinäistä ja rupesi pimenemään ja häntä rupesi peloittamaan. Mutta mitä edemmä hän kulki sitä kirkkaammaksi muuttui ilma, oli ikäänkuin olisi raskas pimeä pilvi peittänyt sitä puolta taivaasta, jolla aurinko oli, ja ikäänkuin se nyt väistyisi syrjään. Ja vähitellen, ilman valjetessa, tuli taas seuraakin. Tuli kummaltakin puolelta, tuli hiljaa ja huomaamatta, ett'ei hän säikähtäisi heitä, yksityisiä olentoja, ne lähenivät taampaa viistoon ja äänettömästi häntä. Ne olivat ihmisen kaltaisia; mutta niiden silmät olivat paljoa puhtaanloistavampia ja ne kävivät, ikäänkuin niiden mieltä ei ikinä olisi painanut huoli ja pukunsa olivat kuin valkeasta silkistä. Ne tulivat lopulta niin lähelle häntä ja niitä oli niin runsaasti, että niitä oli ihan kaikkialla, ja kaikki olivat ystävällisiä hänelle. Silloin yritti hän hymyillä. Mutta ne sanoivat, ett'ei hän vielä saa sitä tehdä. Tie nousi; edestä lähenei kuin valoa ja kuin laulua. Läheni sieltä häntä vastaan kuin lempeyden ja voiman säteilyä. Häneen tarttui monta kättä ja vei häntä eteenpäin, hän tuli vakavan pyhän olennon eteen, joka kumartui syvään häntä kohden ja katsahti ystävällisesti häneen. Silloin oijensi hän kätensä ja yht'äkkiä oli hänellä kädessään kimppu loistavia punaisia kukkasia, sen hän antoi sille olenolle ja sanoi: "Tämä on kaikki, mitä minulla on. Minä pyydän sinulta, anna minun jäädä luoksesi. Minä olen niin hirveän väsynyt. Sitte jälkeen teen minä kyllä työtä niin paljo kuin jaksan. Jos sinä sallit, laulaisin mielelläni siinä oheissa."

Kun kylään levisi tieto, että Lena Tarn oli kuollut lapsivuoteeseen, syntyipä liikettä naisten kesken talosta taloon, ja kaikkien lehmusten alla, ja kaikki surivat. Ei ollut huonetta koko Sankt Mariendonnissa, jossa ensimmäinen ikkuna oikealle sisäänkäytävästä ei olisi ollut verhottu valkealla lakanalla. Itse vanha Juha Rinkmann-ukkokin, joka muutoin aina teki päinvastoin kuin toiset ja joka oli niin äksyksi vastahakoinen, että hän tulipalon sattuessa aina rupesi sammuttamaan omaa nurkkaansa ja murahteli sille, joka myöskin rupesi siinä harjoittamaan sammutustyötä: itse hänkin otti sinisen nikkari-esiliinansa, hänellä kun ei sattunut olemaan muutakaan käsillä, ja ripusti sen pienen verstaansa ikkunaan, joka oli lähimpänä sisäänkäytävää, ja työskenteli koko päivän puolipimeässä. Ja häneltä ei sentään oltu tilattu ruumisarkkuakaan.

* * * * *

Kun Jörn Uhl neljä päivää sen jälkeen palasi kirkkomaalta, näki hän renkien ja piikojen seisovan yhdessä ryhmässä; hän käski heidät töihinsä. Keskivälilikölle jäi hän seisomaan ja kuunteli. Tässä oli hän usein seisonut ja kuunnellut, mistä käsin hän kuulisi Lena Tarnin hyräilyn ja hänen keveän rohkean astuntansa, oliko hän tuvassa vai kyökissä. Kun hän yhä kuunteli siinä, kuuli hän änekästä lapsen

itkua. Silloin meni hän tupaan. Siellä istui isänsä uunin takana, hänellä oli sammunut piippu kädessään, jota hän liikutteli edes- ja takaisin, ja hän marisi, ett'ei Wieten pitänyt hänestä huolta, Wieten seisoi vuoteen ääressä kumartuneena lasta kohden. Tupaa ei oltu siivottu.

KAHDESKYMMENES LUKU.

Löytyy taloja, joissa elämä on niinkuin kuollutta. Ahneus tai liika raskas velkataakka, julkinen häpeä tai paha omatunto tai pitkällinen parantumaton sairaus ovat ikäänkuin lopettaneet koko elämän, joka oli ollut talossa, ja sulkevat siitä kaiken joka ulkoa pyrkii siihen. Maa kiertää rataansa, sivistys edistyy, tavat muuttuvat, kansa käy sotia, kansan taloudelliset olot paranevat ja huononevat taaskin: tuo talo yksinäisellä kankaallaan, korkeiden hämäräin puidensa varjossa, tuuheiden pensastojensa takana, se ei muutu. Niin liikkumaton se seisoo se kuin naula, joka ruostuu paikallaan kosteassa seinässä. Palvelustyttö kammariissa ja renkipoika tallissa saattavat hetkeksi unohtaa itsensä ja puhjeta nauramaan, mutta lyövät samassa itseään suulle ja vaikenevat.

Viimein, jonakin päivänä, kannetaan talosta ruumisarkku, tai ajavat talon eteen suljetut vaunut ja pakotettuna tai vapaaehtoisesti astuu synkennyt mies siihen ja katoaa loppuelämäkseen houruinhuoneen kätköön; tai muuttaa pari vanhaa epäluuloisesti ja tiukean terävästi katsovaa vanhusta, mies ja vaimo tahi veli ja sisar noista likaisista ummehtuneista huoneista ja tuosta rappeutuneesta talosta syytinkirakennukseen ja pelkäävät yötä, he kun levottomuuttaan ja hätäänsä eivät saa unta, päivänsä pelkäävät he, että heidän lapsensa tulevat, joita he pitävät varkaina, ja joilta he huolellisesti kätkevät arvopaperinsa. Mutta talo joutuu toisiin käsiin. Ikkunat ja ovet avataan selkosen selälleen. Maalarit ja nikkarit laulelevat joka huoneessa. Milloin nauraa nuori vaimo. Milloin tepastelevat valkokiuksiset lapset auringonpaisteisella pihalla.

Oli kolkko marraskuu. Kylmänkosteaa länsituuli puhalteli päivät pitkät poppeliin ylitse, niin että niissä kohisi ja velloi kuin raskasaaltoisessa meressä. Silloin tulivat eräänä iltana molemmat veljet Hampurista kotiin.

He tekeytyivät, kuin olisivat vaan tulleet katsomaan, kuinka sairas isäukko jaksoi ja kummoisessa tilassa talo oli. Mutta isä käänsi päätään seinään päin. Kun he olivat lähtenyt ulos, marisi hän, että kaikki nykyiset Uhlit eivät kelvanneet mihinkään, hän oli ollut ainoa kunnollinen Uhl. Hekään eivät välittäneet hänestä sen enempää, tarkastelivat mahtavannäköisinä talonpaikkoja ja navettoja, kiittivät yhtä, enimmäkseen laittoivat ja kertoivat heinä- ja olkikaupastaan, jota harjoittivat ja suursuuntaisesta ajoliikkeestään. Samana iltana menivät he ravintolaan, ensin sentään, "kun ei sattunut kultarahaa mukaan", pyydettyään Jörniltä kaksikymmentä markkaa. Myöhään yöllä palasivat he takaisin.

Jörn Uhl ei nukkunut sinä yönä, hän makasi selällään ja tuijoitteli avoimin silmin ylös eteensä ja ajatteli. Hän tiesi, että he olivat tyhjillä, ja että nyt he olivat tulleet tahtomaan rahaa häneltä. Hän oli huomannut, että heidän takkinsa olivat tahraiset ja että ne olivat edestä risaiset. Hänen poskiaan rupesi kuumottamaan, kun hän ajatteli, että Klaus Uhlin pojat istuivat semmoisessa asussa ravintolassa.

Seuraavana aamupäivänä sanoivat he ohimennen hänelle: "Kuule, ottaisimme Fritz Rappilta vähän rahaa. Hän tarjosi meille. Pääoma merkitsee Hampurissa kaikkea, omaako vai vieraan, se on yhdentekevää. Niinpä otamme sen vastaan. Kuoleman varalta voit sinä allekirjoittaa velkakirjan."

"Niin... niinhän", vastasi Jörn Uhl. "Voinhan minä... olen kyllä piukalla, enkä kelpaa takaajaksi."

"Tämähän on vaan muotoasia", sanoi Henrik. Se oli äänilaji, johon nuorimmalla ei ollut mitään vastattavaa.

Iltapäivällä selvitettiin asia. Samana iltana matkusti Hannu kaupunkiin taas, lunastaakseen saamallaan rahoilla väärennetyn vekselin, josta hän olisi joutunut syytteeseen. Mutta Henrik jäi. Hän valitteli kolotusta kipeässä sääressään ja sanoi että kostea ja lempeä marski-ilma ehkä vaikuttaisi hyvää siihen. Hän kulutti aikansa lähiseudun kapakoissa ja osti veljensä nimessä itselleen uuden puvunkin.

Eräänä iltana joulun edellä tuli hän kammariin, jossa Jörn istui yksikseen ja pyysi kymmentä markkaa rahaa. Jörn vastasi tynnosti, ett'ei hän anna hänelle mitään. Silloin rupesivat Heikin silmät säkenöimään: rahojaan hänen sentään täytyisi hellittää; hän oli jo veljensä nimeen ottanut Rappilta kolmesataa markkaa. Jörn Uhl pysyi vielä levollisena, vaikka äänensä värähtelikin: hän ei antaisi hänelle penniäkään; hänhän käyttäisi kuitenkin kaiken kantaakseen perheensä häpeätä kapakasta kapakkaan. Silloin kirkahti tuo raaistunut mies ja kohotti kätensä käydäkseen käsiksi veljensä.

Tämänkin veri kiehahti silloin; silmänsä leimahtivat, hän tarttui juopuneeseen, työnsi hänet edellään ja viskasi ovesta.

Siitä asti pysyi ontuva visusti kotona. Hän antoi palvelustyttöjen tai ohitseosuvien lasten tuoda itselleen kuminapaloviinaa, ja istui sitte kammarissaan ryyppien naapurin rengin kanssa, joka myöskin oli juomari, ja heittäysi vuoteelleen ja makasi itsensä selväksi humalastaan. Aterianaikoina näki häntä harvoin pöydässä. Näytti kuin saisi hän ravintonsa paloviinasta.

Jörn salli sen tapahtua vaieten, synkän ja umpimielisen näköisenä. Dreier-ukko oli sanonut hänelle: "Älä laske häntä silmistäsi, Jörn! Fritz Rapp ei kannata mitään hyvää mieltä kohtaasi, kun et tahdo maksaa Heikin velkoja. He ovat uhanneet, että antavat hänen kerrankin juoda neljätoista päivää kyllikseen paloviinaa."

Joka kerta kun juomarin piti lähteä ulos, asettui Jörn ovelle ja sanoi lyhyeen ja tylästi: "Sinä jätät kotiin."

Mutta eräänä päivänä, keväällä oli hän sittenkin lähtenyt talosta. Sen jälkeen kuljeskeli hän vuoden verran maankulkurina ympäristöllä, teki sen verran työtä, että sai tarpeekseen juoda, herjaili isäänsä ja veljeensä ja tuli joskus juomatovereineen talon ohitse ja kirkui ja rehenteli.

Vanha Uhl oli eräänä päivänä keväällä noussut ylös nojatuolistaan ja rupesi taaskin saamaan keppiin nojaten vaivalloisesti liikutuksi. Pian jaksoi hän komppuroida seinänkin nojalle seisomaan ja katsella ulos tielle. Jälkeenpäin pääsi tämä vanha kömpelö mies, kädet upotettuina syvälle taskuihin, paljain päin, hiukset sekaisin ja harmaina, käydä kömppimään taloa ympäri ja odotteli sattuisiko ketään kulkijaa näkymään yksinäisellä tiellä, jolleka hän saisi moittia ja valittaa, kuinka pahasti "Klaus Uhl ja hänen lapsensa" turmelivat ja tarvelivät taloa. Hän luulotteli nimittäin nyt olevansa sama Henrik Uhl, joka oli perustanut kantatilan ja saattanut perheen arvoon. Kerran sattui, että vanhus seisoi tien vierellä, kun ontuva poikansa meni ohitse siitä: rupesi kummaltakin puolelta satelemaan raakoja haukkumasanoja, niin ett'ei Jörn Uhl voinut peittää häpeämistään rengin edessä, joka tuli häntä vastaan rehukäytävällä: hän ravisteli päätään, sitte iski hän sokeassa vimmassa tarikon seinää vastaan niin että varsi meni murskaksi. Samallaisia vihastuskohtauksia sattui hänelle useampia tänä vuonna. Hänen luonteensa rupesi käymään karheammaksi ja muuttumaan synkeämmäksi ja jyrkemmäksi.

* * * * *

Vanha Wieten, jonka hiukset harvenevat ja harmenevat pitää laajasta taloudesta huolen yhä entisellä uskollisuudellaan, mutta laimeammalla innolla ja huonommilla tuloksilla, kuin nuorempina vuosinaan; nyt hänellä on kolme, joiden hyväksi hän saa istua ja neuloa ja paikata: ukkovanhus, Jörn ja lapsi. Kun höperö ukko palaa sisään, istahtaa hän raskaasti avaralle nojatuolille ja murahtaa lyhyeen ja harmistuneesti: "Kerro jotakin!" Silloin kertoo Wieten hänelle vanhoja kummallisia juttuja, jommoisia uneksuva kansansielu on sommitellut itselleen. Muutamat niistä ovat erinomaisen hullunkurisia, toiset taas sangen ihmeellisiä, muutamat kamalasisältöisiä. Iltasin ottaa hän silmälasit nenälleen ja raamatun käteensä. Hän valitsee aina kappaleita Vanhasta Testamentista. Hän valitsee kohtia, joissa puhutaan peloittavista ihmetöistä, suurista hurjista teoista, tai joissa lausutaan voimakkaita kirouksia. Uuteen Testamenttiin hän ei oikein ole osannut ottaa suhdetta. Alkuaan oli kyllä hänen luonteessaan kylläkin aurinkoista, hän oli ollut hellämielinen, hyväilyä kaipaava lapsi, kun hän Anna Stuhriin ja hänen lastensa kanssa oli leikkinyt mustalaista metsänotkelmissa. Mutta kamalat tapaukset, jotka seurasivat sitte ja yksinäiset palvelusvuodet marskitiloilla, ja se että hän sittemmin tuli osalliseksi Uhlien onnettomuuteen, oli vähitellen vaivuttanut hänen vastahakoisen sielunsa yhä syvemmälle ja syvemmälle varjoon. Hän ei enää havainnut iäistä auringossa, siksi etsi hän sitä pimeydestä, Hänelle ei elämän ja maailman kuva enää näkynyt kirkkaassa ja viherjövissä metsänotkelmassa, hänelle näkyi se siinä hämäränharmahtavassa ilmakehässä, joka häilyy vanhojen, korkeiden ja tiheän kuusien alla.

Talon isäntä on mietiskelevä synkeä mies, jonka huulet, hänen nuoruudestaan huolimatta ovat puristettuina tiukasti yhteen, ikäänkuin olisivat ne yhteen kasvaneet. Hän ei käy kylässä eikä myöskään tiedä, mitä siellä toimitaan, ei se häntä liikutakkaan. Kirkossa hän ei käy. Hänen ajatuksensa eivät liiku kauempana kuin ympäri talossa niin pitkälle kuin Uhlin pelot ulettuvat. Ja sitte liikkuvat ne vielä kolmessa paikassa ulkopuolella Uhliä, Lena Tarnin haudalla, pitäjänvirastossa, jossa verot ovat maksettavat ja tuon valkopäisen ukon somassa, uudessa asunnossa lähellä Schenefeld'in kirkkoa.

Jos joku tänään sanoisi hänelle: isänmaa on vaarassa, hänen pitää mennä apuun, niin vastaisi hän: "Isänmaa? Näettehän, että minulla on täysi siitä, mitä minulla on. Talo on liika korkeassa velassa, isä on heikkomielinen, veli on renttu, Lena Tarn haudassa. Isänmaa?"

Ollakseen tarvitsematta käsityöläisten apua, korjaa hän itse seimet, ovet ja ruoteet. Hän käy kalkkisanko kädessä talon asuntorivin ympäri ja muuraa paikalleen alasvierähtäneet kivet, ja häpeää,

kun palveliat sattuvat näkemään hänet siinä toimessa. Mutta talo ei saa päästä rappiolle: valkopää saattaisi yht'äkkiä tulla ja sanoa: "Talo rappeutuu. Pois talosta!" Tästä talosta, jonka tähden hän lapsesta saakka on nähnyt niin paljon huolta ja vaivaa? Ja minne menisi hän sitte noiden molempien kanssa, jotka siellä sisällä kertovat rengistä, joka kyntäessään löysi rauta-astian, joka oli kukkurallaan kultataalareita?

Lapsi saa juosta yksin ja omin neuvoin navetoissa. Hänen ympärillään on ainoastaan vaiteliaita ihmisiä; kun hän kuitenkin on utelias, saa hän kuulla ainoastaan kuivakiskoista ja alakuloisista asioista, ja saa itseensä jotain pikku vanhaa, haastelee nelivuotiaana pitkävetteisellä alasaksallaan eri eläinten raha-arvosta ja koettaa tallinnurkassa pelata tallirengin kanssa kruunaa ja klaavaa.

Joka vuosi tuli Lisbeth Junker Hampurista muutamaksi päiväksi vierailemaan koulutalolle. Hän pistäysi silloin aina myöskin Uhlilla "pieniä Jürgeniä katsomaan." Hänen hiuksissaan ja silmissään oli yhä vielä samaa sunnuntai-päiväistä, koskematonta, ja hänen vartalonsa oli yhtä notkea ja voimakas. Hänen harmaissa silmissään ja varmapiirteisen punaisen suunsa ympärillä oli ilme syvintä vakavuutta. Pikku Jürgen polvellaan, kertoi hän arkakatseisena ja korkealla hellällä ja hiukan ujolla äänellään elämästään ja olostaan kaupungissa. Hän asui yhä vielä tädin tykönä, sanoi hän, ja siellä hän viihtyi hyvin. "Meidän pieni puotimme on ihan kimnaasin vieressä ja lähellä erästä suurta kansakoulua. Pienet ja suuret ostavat pikkutarpeensa meiltä, kirjoitusvihkonsa ja musteensa, ja muuta semmoista, yläluokkalaisille ja professoreille välitämme välistä suurempiakin tilauksia."

Jörn katseli kunnioittavasti hänen hienoa ylhäistä kauneuttaan ja ajatteli: Kuinka kaukana hän on sinusta! Hän on prinsessa, ja sinä köyhä maan raataja. Miksi tulee hän tänne sinun kurjuuttasi näkemään? Hän sanoi hämillään ja nöyrästi: "Mutta sinähän olet vielä liika nuori semmoiseen, Lisbeth."

Lisbeth puisti päätään. "Mitä minä muutakaan, Jürgen? Muutenhan ei minulla olisi mitään tehtävää. Onhan tämä sentään paljoka parempi, kuin olla jossain rasiuksena."

Sillä oli keskustelu juossut kuiville. Lisbeth yritteli ruveta puhumaan entisistä ajoista, mutta ne olivat Jörnille niinkuin laajan synkeän metsän takana. Hän oli liiaksi vaipuneena raskaihin ajatuksiinsa ymmärtääkseen Lisbethin arkaa kädenpudistusta ja tuskaa hänen silmissään, kun hän sanoi hyvästit. Vielä toisenakin päivänä tuli hän välistä "vielä kerran katsomaan." Silloinkaan ei keskustelu sujunut. Lisbeth kertoi ja kyseli ja huomasi tarkalla vaistollaan, että Jörnin ajatukset olivat muualla. Silloin lähti hän. Tiellä lensi häpeän puna kasvoilleen. Saavuttuaan illalla Hampuriin takaisin itki hän, kunnes sai itkettyä kyllikseen.

Kerran kun lapsi oli noin kolmi- tai nelivuotias ja oli leikkimässä ulkona tiellä, tuli hän erään nuorenpuolisen vaaleapartaisen miehen taluttamana välikölle ja huusi. "Isä, tässä on kirkkoherra."

Tuo edellinen kirkkoherra, joka ennen niin ylväänä ja arvostaan tietoisena oli kulkenut kylää, ja joka niin varmana ja isoäänisenä oli puhunut oikeasta uskosta, oli saanut papinviran eräässä suuremmassa kaupungissa. Tämä uusi pappi oli vielä nuori mies, oli mieleltään lapsi ja lausui suoraan ajatuksensa kaikesta. Kaikki, mitä hän sanoi, oli totta, vaikk'ei kaikki niinkään miellyttävää. Hän ei sopinut oikein Uhleille hän ei sopinut noille kovaluontoisille, viisaille ja varoville ihmisille, joiden sanoista täytyy onkia totuus viistoon sanojen takaa. Hän sai vuosien kuluessa yhä runsaammin vastustajia. Lopulta oli koko seurakunta yhtä miestä: se vaati toista, varmempaa ja itsetietoisempaa semmoista jossa olisi papillista pontevuutta ja joka samalla olisi hyvä kortinpelaaja. Evankeeliset seurakunnat eivät vielä kolmesataa viisikymmentä vuotta Lutherin kuoleman jälkeenkään voi sietää pappia, joka ei pyydä olla muuta kuin suora luonnollinen ihminen. Monessakin maapappilassa kestetään paljon raskasta ja aivan turhaa sydänsurua.

Silloin oli hän vielä nuori reipas mies, oli vasta puolen vuotta ollut seurakunnassa ja uhkui kirkasta toivekkuutta: hän saisi sen kyllä vielä luistamaan, luottavalla uskollisella rakkaudellaan ja työllään voittaisi hän kyllä vielä kaikki puolelleen ja samalla ylevälle ihanalle evankeliumille.

Pastori puheli hiukan ilmoista ja tuulista ja sanoi sitte: "Aiomme ensi sunnuntaina pystyttää kirkkoon muistotaulun kaatuneille. Nyt pyytäisin teitäkin tulemaan sinne. Tiedän kyllä, ett'ei teidän ole tapana käydä kirkossa; mutta tästä juhlallisuudesta ei teidän sentään sopisi pysyä poissa."

Jörn Uhl vastasi, silmät maahan luotuina, äänensä ei sentään kuulunut epäystävälliseltä: "Ei mielentilani semmoinen, herra pastori, että sopisin olemaan mukana sellaisessa. Tehän tiedätte, kuinka isäni laita on, ja mitä muuta olen kokenut, ja millainen koko asemani on. Minusta on mennyt halu kaikkeen juhlimiseen."

"Ymmärrän hyvin tuon", vastasi pastori, ja katsahti osaaottavasti häneen; "mutta ei meilläkään ole aikomuksena tanssia. Semmoiseen en olisi teitä kutsunutkaan. Tämä on kuolleille osoitettu juhlallisuus."

Silloin katsahti Jörn Uhl ystävällisen näköisenä ylös. "En todellakaan voi tulla", sanoi hän, "se olisi yli voimieni. Mutta olen ajatuksissani mukana, kun vietätte kirkossa juhlaanne. Kaikki olivat kunnan miehiä, kaikki neljä, joiden nimet tulevat seisomaan taululla. Geert Dosen vieressä seisoin hänen kuolinhetkenään. Käyn minäkin jälestä päin katsomassa taulua."

Pastori katsahti häneen, ja häntä miellytti mies, ja hän sanoi: "Saan kai tyytyä sitte." Sitte antoivat he toisilleen kättä ja erosivat.

Sunnuntai-illalla otti hän lasta kädestä ja lähti hänen kanssaan pellon yli kirkkotielle kylää kohden, ja tuli kenenkään huomaamatta kirkkotarhaan ja kirkkoon. Siellä riippui seinänhämärässä kirkas marmoritaulu tammisissa puitteissa, sen ympärillä oli sepelele tammenlehvistä. Hän erotti nimet vielä. Nimien alle oli kirjoitettu: "He kuolivat maansa edestä." Hän nyökäytti päätään. Tuo koruton taulu ja lyhyt yksinkertainen kirjoitus sillä ilahuttivat häntä.

Silloin kuuli hän askelia takanaan, ja kun hän kääntyi katsomaan, oli pastori siinä, ja tämä kysyi kohta: "Miellyttääkö se tuommoisenaan teitä?"

"Lause on hyvä", vastasi Jörn Uhl.

"Moni seurakuntalainen", sanoi pastori, "olisi tuon sijasta halunnut tuohon jonkun ylevän lennokkaan sanan... Tarkemmin katsoen", jatkoi hän vakaana, "tekee jokainen vakava ihminen saman kuin nuo neljä. Nuo tekivät sen kolmessa päivässä tai kolmessa viikossa kukkuraisessa kurjuudessa. Saman teki teidän nuori vaimonnekin, Uhl, muutamassa päivässä; hän antoi elämänsä teidän ja lapsensa edestä, Toiset uhraavat itsensä monivuotisessa työssä, tehkoot sen työnsä sitte lastensa tai jonkun aatteen puolesta, tai minkä puolesta tahansa, joka voi saada ihmisen vapaaehtoisesti kärsimään. Eilen hautasimme täällä erään työmiehen vaimon. Hän kävi harvoin kirkossa, mutta koko hänen elämänsä oli harrasta ja uskollista uhrautumista miehelleen ja lapsilleen. Palveleminen ja uhrautuminen, avuliaisuus ja uskollisuus tai kuinka sitä kutsuukin: niissä on ihmisen todellinen kuninkuus. Niissä on myöskin hänen todellinen kristillisyytensä."

"Tuon ymmärrän hyvästi", sanoi Jörn Uhl. "Tuo on semmoista, että sen voi suoraan ja vilpittömästi ymmärtää." Hän nyökäytti päätään pastorille, ja katsahti häneen, ikäänkuin odottaisi hän häneltä enemmänkin semmoista puhetta.

"Vapahtaja", sanoi pastori, "on ihanalla ja puhtaalla elämällään ja ihmeellisen liikuttavalla kuolemallaan ja armollisilla, voimakkailla ja ylevillä sanoillaan antanut ihmiskunnalle runsaan määrän ajattelamisen aihetta ja elettävää, on, kuten itse sanoi, heittänyt siihen ikäänkuin sytyttävän kipinän, Nyt on ottanut yksi sitä, toinen tätä siitä, yksi kirkko sen, toinen tämän, ja kukin on lähtenyt sieppaamansa tulenkipinän kanssa syrjään, on vaalinut sitä ja katsellut sitä, on antanut sen savuta tai liekehtiä, sen mukaan pitikö hän enemmän savusta vai valkeasta, ja sanonut: 'Tämä on Vapahtajan totinen sana'. Useat ovat lisänneet vielä omaakin viisauttaan siihen, useat omaa vilppiänsäkin, toiset ovat laskeneet pahuutensakin siihen. Niin on tapahtunut, että Vapahtajan todellinen kuva on monelle päässyt kivettymään, toisille se näkyy valepuvussa, muutamille vielä niin rumennettunakin, ett'ei sen piirteissä enää ole mitään jäljellä hänen jalosta muodostaan. Ja sentään olisi niin helppoa, olisi oppimattomallekin, muodostaa itse evankeliumeista itsistään niin kirkas ja selvä kuva hänestä, että tuntisi hänen olentonsa, tahtonsa ja elämänsä pohjapiirteet. Sen mukaan kun minä ymmärrän, on hän tahtonut opettaa meille, että meidän pitää uskoa ja luottaa, että Jumala taivaassa aina pahimmassakin pimeydessä ollessamme seisoo vierellämme vahvana ja valppaana ja aina parastamme tahtovana, ja että meidän tämän iloisen uskomme voimalla pitää rohkeasti taistella kaikkea paha vastaan itsissämme ja ympärillämme. Selkämme turvattuna tähän luottamukseen Jumalaan ikäänkuin korkeaan luojaan muuriin, pitää meidän taistella hyvän puolesta, eikä koskaan epäillä sitä, että lopullisesti voitamme ensin täällä ja sitte tuolla, tuolla puolen haudan. Tuossa, niin on minun uskoni, piilee koko kristinuskon salaisuus. Mutta ell'ei voi saada tätä luottamusta Jumalaan, ja se ei olekkaan joka ihmisen saavutettavissa — ja sentään voi ilman sitäkin pysyä hyvänä ja armeliaana: niin tyydyttäköön siihenkin ja iloittakoon siitä."

"Tuohon, mitä te nyt tuossa sanotte, täytyy jokaisen kunnan ihmisen yhtyä", sanoi Jörn Uhl. "Ei tarvitse ruveta seisomaan yhdellä jalallaan ja kauvan miettiä tuota, ei olisi semmoiseen miettimiseen aikaakaan ihmisellä. Eikä ole tarpeenkaan ensin panna itse holhuunalaiseksi järkeään, jonka Jumala sentään itse on meille antanut, ja sitte kiltisti kuunnella kaikkea, mitä he vaan näkevät hyväksi väittää: syö lintu, tai kuole nälkään."

Pastori naurahti ääneen: "Mikään ei ole luonnolisempaa", sanoi hän, "kuin se, että oppi, jonka Jesus tahtoi antaa ihmisille oli sangen yksinkertainen, alkuperäinen ja selvä. Mutta sittepä en ymmärrä, mikä se olisi ollut, ell'ei se olisi ollut tämä, josta äsken puhuin."

He astelivat rinnatusten aina kirkkotarhan veräjälle asti. Pastori rupesi utelemaan sotaretkestä. Jörn

Uhl oli hieman sulanut ja kertoi vakaasti vaivoista Gravelotten luona, ja kosteasta leiristä Metzlin edessä, ja pitkistä kurjista viikoista lähellä Orleansia. Sitte sanoi hän, ett'ei hänellä ollut aikaa enää. "Meillä on eräs tammavarsa tallissa, enkä luota oikein renkipoikaan, jonka pitäisi vaalia sitä."

Niin erosivat he, kumpikin tyytyväisenä toiseensa. Pastori palasi kylään jakaakseen ajatuksiaan ja tehdäkseen tekojaan kovapintaisille ihmisille, voittaen sillä saman kuin koira, joka haukkaa nalkuttaa ohitseajavaa kuormavankkuria. Jörn Uhl palasi taloonsa takaisin saadakseen elää elämänsä pimeimmän hetken.

Sillä sillä aikaa kun hän kävi kirkossa, oli veljensä, ensin koko sunnuntai päivän juotuaan ja reuhattuaan kapakassa, tullut tietä talon ohitse ja kuullut renkipojalta, joka seiso i tallinovella, ett'ei isäntä ollut kotona. Silloin oli hän herjaten ja kiroten tunkeutunut taloon ja hoiperrellut huoneeseen, jossa isä oleskeli, ja ruvennut purkamaan vihaansa ja kurjuuttaan hänen edessään.

Isä oli jo vuoteellaan, kohensihe itsensä pystyyn ja katsahti sekavasti häneen. "Mitä sinä tahdot?" kysyi hän epävarmalla äänellä. "Minä olen saanut rehkii ja raataa, olen tehnyt työtä ja olen kaiket päiväni pysynyt kotona; kun minulle tuli asiata kaupunkiin, menin minä jalan. Minä, minä vanha mies... minä kiroon teidät ja teidän isänne. Rahat ja tavarat, jotka minä hiellä ja vaivalla olen saanut kokoon, ne ovat pilanneet teidän järkenne. Pois näkyvistäni: te ette ansaitse, että aurinko paistaa päällenne."

"Sinä olet hullu", sanoi humalainen, ja nojautsi tuoliin, joka seiso i vuoteen vieressä. "Ihka hullu. Yhtä mieletön kuin sika, joka syö porsaansa. Mutta tuo on mukavaa mielettömyyttä. Sinä olet aina osannut laittaa tilasi mukavaksi. Ensin hoidit taloasi kuin mikäkin vintiö, ja kun sait kaiken tuhlatuksi, kuvittelit heikkomielisyydessäsi itsesi aatelismieheksi." Hän otti pullonsa, joka hänellä oli repaleisen takkinsa alla ja joi ja joi.

"Koko maailma on suunniltaan; kun ihmiset eivät enää viitsi olla sitä mitä ovat, tilaavat he itselleen semmoisen mielipuolihoureen, joka heille on parhaiten myötäsukaan. Minuakin haluttaa tulla toiseksi kuin mitä olen. Ulos nahoista, ne ovatkin jo liika raihnaiset!" Hän veti takin yltään ja heitti sen vuoteelle. "Hyvästi, iso-isä, esi-isä, vanha Aatami! Minäkin menen lähde ttämään nahkaani. Tämä elämä ei ole minkään arvoinen."

Hän hoiperteli suurelle välikölle. Siellä oli pimeätä.

Kun Jörn Uhl palasi kotiinsa, tapasi hän isänsä nukkumassa. Wietenä ei näkynyt. Silloin lähti hän suurelle välikölle.

Siellä makasi Heikki Uhl savilattialla tikapuitten vieressä, ja Älypää Wieten ja vanha renki seisoivat hänen vieressään.

Wieten kertoi, missä tilassa Heikki oli tullut taloon: "Minä läksin ulos hänen jälissään enkä löytänyt häntä ensin. Sitte löysin minä hänet näiltä tikapuilta."

Vanha renki lähti hevostallia kohden ja sanoi renkipojalle, joka kalpein pelokkain kasvoin seiso i ovella: "Laita itsesi tammaa vaalimaan. Tässä ei sinulla ole mitään tekemistä."

Kun molemmat olivat poistuneet, toipui Jörn Uhl jäykistyksestään. Hän nojasi raskaasti tikapuita vastaan ja kohotti kätensä. Wieten puhui hänelle: "Oi, älä itke noin, Jörn. Älä itke noin, poikaseni."

Alatuomari tuli paikalle, tuli kunnanesimieskin, Jörn Uhl seiso i kylmänä kuin jää ja vaarallisena lähestyä, kuin särkyneet lasinsirut. Kunnanesimies kysyi, kuka tekisi ruumisarkun. Hän vastasi: "Mitä se minulle kuuluu?"

"Mutta emmehän me sentään voi haudata häntä kunnanvaivaisena?"

Jörn Uhl katsahti kopeasti häneen: "Miks'ette? Kuka tässä kunnassa on antanut luvan pitää noita kapakkoja, joissa ihmiset saavat juoda, kunnes tulevat sioiksi? Minäkö vai kunta?... Haudatkoon kunta siat, jotka itse on kasvattanut."

Samana iltana tuotiin taloon köyhäinarkku, ja pantiin kammariin, joka on oikealla navetasta. Sitä oli ennen käytetty silppuhuoneena.

Jörn Uhl ja nikkari Finke panivat kuolleen arkkuun: "Köyhäinarkut tehdään ennakolta", sanoi hän. "Hän on liika pitkä... hän palveli kaartissa."

"Semmoista on maailman meno."

Wieten tuli ja talutti ukkoa kädestä ikäänkuin lasta, hän oli siistinyt ja pukenut häntä hieman. Toisessa kädessään oli Wietenillä tyhjä pullo ja nuoran palanen.

"Annetaan hänelle mukaan kaikki", sanoi hän, "eihän hyödytä sentään mitään kaunistella Jumalan edessä. Nyt hän voi kohta nähdä, mikä on ollut hänen vaivansa, ja mikä hänen kuolemansa." Hän pani molemmat hänen polviensa alle.

Jörn Uhl pudisteli päätään ja jätti nuo molemmat yksikseen siihen, meni pihalle huoneen eteen ja rupesi käymään siinä edes- ja takaisin, ikäänkuin vartioitsisi hän, ettei pääsisi vielä enemmän onnettomuutta ja häpeätä tunkeutumaan taloon. Kun hän taas tuli sisään, laittaakseen isänsä vuoteelle, niinkuin hän melkein joka ilta teki, löysi hän isänsä jo makaamassa. Wieten istui hänen vuoteensa edessä ja luki Vanhasta Testamentista kertomusta Elistä, vahvasta tukevasta miehestä, joka ei kasvattanut lapsiaan.

"Jörn", sanoi hän, "luulen että hän tänä iltana tietää että hän on Klaus Uhl. Hän kysyi minulta äsken, oliko se *hän*, joka kaatui auranterään."

Jörn Uhl astui vuoteelle ja katsahti isäänsä ja sanoi: "Makaatko hyvästi, isä?" Vanhus ei vastannut mitään. "Älä viitsi lukea, Wieten", sanoi hän, "ei se mitään hyödytä. Sen olisi täytynyt tapahtua ennemmin."

"Noh, enpä siis!" sanoi Wieten, ja laski kirjan paikalleen. "Minä muuten ajattelin, että se ehkä palauttaisi hänet tietoihinsa."

"Ja sitte?" kysyi Jörn.

Aurinko paistoi. Tuulet puhaltelivat. Pieni poika juoksenteli auringossa ja tuulessa pihan ylitse ja piti kättään korkealla päänsä yllä, ikäänkuin yrittäisi hän lentää.

Mutta Uhlissa on kuollutta.

KAHDESKYMMENESENSIMMÄINEN LUKU.

Uhlissa on kuollutta, Ihmiset, jotka asuvat kuolleessa talossa, muuttuvat tavallisesti kitsaiksi ja likaisiksi.

Niin ei tapahdu Uhlilla.

Wieten kampa hiuksensa sileästi ja huolellisesti, pikku poika on siististi puettu, ikäänkuin työmiehen lapsi, jolla on huolellinen äiti; isäntä käy kesäisin puettuna siniliinaiseen, talvisin on hänellä puku englantilaisesta nahasta, liivi napitettuna ylös kaulaan asti. Kirstussaan on ihan pohjimmalla käyttämätönä sinisentumma puku, jonka hän oli laitattanut itselleen, kun hän aikoi viettää häitä Lena Tarnin kanssa.

Sisällisestikään eivät ihmiset Uhlilla ole muuttuneet huonommiksi. Siitä pidättää heitä lempeän Lena Tarnin muisto, ja Älypää Wietenin vakava hiljainen olento; siitä pidättää isäntää hänen luontainen taipumuksensa kunnolliseen ja siistiin.

Mutta toinen vaara on uhkaamassa: se että isännästä tulisi eräkäs, omituinen ihminen. Jo kerran ennen oli hän ollut samassa vaarassa, silloin kun ensimmäinen rakkautensa oli saanut niin onnetoman lopun. Nyt uudistuu sama vaara. Tässä suruisassa huolekkaassa yksinäisyydessä saa hänessä voiton taas hänen vastustamaton taipumuksensa mietiskelyyn ja hänen halunsa tutkia ja tahtoa ymmärtää kaikki. Ja nyt uhkaa tämä vaara miestä, jonka sielu on väsynyt, katkeroitunut ja melkein toivoton. Mutta kun hänen silloin täytyi kamppailla kaikki yksin, istuen yksikseen oljista nivotulla tuolillaan, niin auttivat häntä nyt ihmiset ja tähdet.

Onnensa oli, ett'ei hänen tarvinnut ajatuksillaan lähteä tiettömiä ja tarkoituksettomia taipaleita, niinkuin tuon talonpoikaispojan, joka kokonaisen päivän ratsasti pitkin ja poikin Wodaninkankaalla, ja joka nokkaviisaasti ja syvämielisesti selitti, että hän teki niin, koska hänen täytyi. Onnensa oli, ett'ei hänen tarvinnut lähteä harhailemaan ulos aistittomaan avaruuteen ihan arvionpäiten, ikäänkuin ihmisen, joka ottaa vauhtia ja aikoo yhdellä hyppäyksellä päästä maanpinnalta maailmankaikkeuteen... Yhä kulkivat taivaan kantta nuo kultaiset sotajoukot, sekaisin vaelsivat siellä hämärtydessä sadattuhannet kultaisin kypärin ja välähtelevin peitsin. Niitä kohden voi hän kääntää hyvän putkensa ja tähystää niitä hiljaisin vakavin ajatuksin.

Takana puutarhassa oli vallihaudan vieressä huvihuone, jonka seinät vielä olivat hyvät. Mutta katto

oli huono. Hän repi sen alas ja laitti sijaan uuden, jonka voi kääntää, teki rakoja siihen ja laitti huoneeseen kaksi lujaa kivipilaria, joista hän toiselle asetti tähystinkoneen, toiselle katsontatelineet, pani kirjat ja kellon leveälle ikkunalaudalle ja naulasi tauluja ja tähtikarttoja seinälle. Sen kaiken järjesti hän itse ilman kenenkään apua.

Huvihuoneessa oli isänsä äänekästen vierastensa kanssa pitänyt iloa ja pelannut, ja veljet olivat öisin istuneet irstasten tyttöjen kanssa siellä: nyt tyydytti nuorin lapsista siellä tiedonjanoaan. Välistä istui hän siellä puoliöitä karttojensa ja tähtikiikarinsa edessä ja tutki tarkkaan muuatta hirmuisen oppinutta kirjaa, pudisteli tuon tuostakin päätään ja rypisti otsaansa, välistä löi hän, kummissaan siitä, mitä oli keksinyt, kädenpohjallaan polveensa, niin että läimähti. Tämä oli onnensa. Tämä oli ikäänkuin hypähdys kentältä, joka oli paljastaan orjantappuroita ja ohdakkeita, ylös korkealle vallille, jolla raitis tuuli vilvoitteli tomunpeittämää työntekijää.

Ja ihmiset auttoivat häntä.

Kunta päätti ojittaa uudestaan koko tiluskunnan, työ, joka vaati laajoja esitöitä, joka kestää vuosimääriä, ja hankkii leivän monelle, ja joka maksaa monta tuhatta markkaa. Oli jo kolme vuotta suunniteltu, kuinka työ saataisiin tehdyksi mukavimmin ja helpoimmalla, ja voitaisiinko se suorittaa ilman opinkäyneitten apua, jotka, kuten tietty, kyllä osaavat tehdä hirvittävät laskut vaivoistaan. Silloin kääntyivät he tuon nuoren, vaiteliaan ja oppineen talonpojan puoleen, joka istua kyyrötti Uhlillaan, kuin hämähäkki verkossaan, ja kysyivät häneltä neuvoa. Tämä tuumi asiata kahdeksan päivää, tuumi tarkalleen sitä, piirusteli puoliöihin seurakunnan suurelle maakartalle, tuontuostakin aina laskien etusormensa pitkälle nenälleen, ikäänkuin koettaisi hän tarkkaan mitata, kumpi oli pitempi. Sitte astui hän kunnanherrojen eteen ja ilmoitti heille, että *hän, hän itse* ottaisi heidän valvontansa alaisena johtakseen työn; heidän piti maksaa palkka hänelle hänen työstään, niin ja niin paljon, joka uudeksivuodeksi, jos vuoden työt olivat menneet heidän mielensä mukaisesti. He kummastuivat hyvänpäiväisesti, pyysivät häntä poistumaan ja neuvottelivat kauan ja vilkkaasti. Hyvin vähäisellä äänten enemmistöllä hyväksyttiin hänen tarjouksensa.

Hän toimitti koko työn viidessä vuodessa, niinkuin hän oli sopinutkin, ja oli hänellä siitä se kaksinkertainen etu, että hän sai pienen lisätulon suureen ja aina tyhjään kassaansa ja että hänellä oli yksi työ lisää, joka häiritsi hyödyttöntä huolehtimista ja raskasmielistä mietiskelemistä.

Työ antoi hänelle myöskin aiheen perehtyä kasvi- ja kivennäistieteisiin. Monilla kävelyillään kunnan tiluksilla, joihin kuului ylämaata ja marskeja, rämeikköjä ja nummikkoja kokoili hän kasveja ja rikkaruohon siemeniä ja ilahdutti professoria kaupungissa hyvillä ja siististi laitetuilla valmisteillaan, ja kun kaivettiin nuo uudet syvät ojat maiden lävitse, heräsi hänessä halu tutkia ja oppia eroittamaan eri maalaadut ja — kerrostumat ja vanha professori sai siistejä piirustuksia ja kiusallisen tarkkoja reunahuomautuksia.

Ihmiset auttivat häntä.

Pikku poikansa kasvoi ja juosta livisteli isän rinnalla lyhyttä tepastelevaa juoksuaan tämän käydessä talon tiluksilla ja luvissaan ja oli väsymätön kyselemisissään, isän kanssa ratsasti ja ajoi hän sepälle; meni hän eräänä päivänä yksinkin kylään ja toi sieltä mukanaan pienen pojan leikkitoverikseen, niinkuin yksinäinen kyyhkynenkin toimittaa itselleen toverin. Siitä asti vaikutti seurustelu lasten kanssa, että hänenkin ajatuksensa ja puheensa muuttuivat lapsellisiksi. Ja Jörn Uhl, joka siihen asti turhaan oli koettanut löytää oikeaa äänilajia hänen kanssaan puhellessaan, istuskeli nyt noiden molempain pikkumiesten kanssa istuinpenkillä tuvanoven edessä ja kuunteli ajatuksissaan, kuinka ne puhella lepertelivät, ja oppi nyt itsekin puhumaan heidän kanssaan, rakensi heille kaniinitarhan, puoliksi maan alle, puoliksi päälle, kuten tuleekin.

Kun poika tuli viisivuotiaaksi, kantoi hän pelloilta pellolle isän mukana isän mittavittoja ja mittapaaluja. Ja kun hän oli kuusvuotias, ja lähemmä elon aikaa kuuli, kuinka isänsä valitteli Wietenille, että hänen kai täytyi ottaa eri renkipoika eloa ajamaan, silloin väitti tuo pikku mies, että hän kyllä voisi sen tehdä. Ja niinpä ajoikin hän tänä kuumana ja kiireisenä elonaikana neljä viikkoa päivät pitkät elovankkureita. Ja oli ylpeä kuin kuningas, ja nauroi vilkkaasti ja tepasteli ilosta jaloillaan, kun vanha renki ajoi viimeisen täyden elokuorman nurin veräjässä kedonkulmassa, jonka läpi oli niin paha ajaa. Se onnettomuus ei ollut sattunut *hänelle* kertaakaan. Jörn Uhl seisoi tien käänteessä ja näki pojan ilon ja oli melkein nauraa.

Vartaloltaan olivat lapsen vanhemmat olleet melkein yhtäläiset, kookkaat, rotevat ja notkeat; mutta silmänsä oli lapsi perinyt äidiltään; ja näytti kuin olisi hän myöskin perinyt runsaasti hänen hilpeätä luonnettaan ja avuliasta mielenlaatuun. Kun hän joskus leikkien pihakoiran tai lapsien kanssa helkähti kirkkaasti nauramaan, astui isä usein ulos ovesta, ja jäi ajatuksiinsa unohtuneena katsomaan häntä.

Ihmiset auttivat häntä.

Eräänä iltana — oli kulunut vuoden verran keskustelusta siellä kirkossa — rohkaisi Jörn Uhl itsensä ja lähti peltojen ylitse kirkkotietä pappilaan. Oli illallisen jälkeen. He aukaisivat tuvanoven ihmetellen, kuka nyt vielä tuli. Silloin seisojien siinä Jörn Uhl hyvässä, tummansinisessä sunnuntaipuvussaan ja koko komeassa raskasliikkeisyydessään. He pyysivät häntä astumaan sisään ja hän tulikin, kumartaen syvään päätänsä astuessaan vanhan rakennuksen matalasta ovesta.

Matalalakisen huoneen keskellä seisojien nelikulmainen pöytä, ja kaikilla neljällä puolella oli istujaita. Yhdellä puolella istui pastori ja luki. Toisella puolella istui hänen vaimonsa, tämä oli sievä ja hiukan hentorakenteinen nainen, hän oli lapseton; hänkin luki. Kolmannella sivulla istui tavallisesti perheenemännän auttajatar, joku nuori tyttö, useimmasti kahdeksantoista vuotias, useimmasti jonkun opettajan tytär, ja useimmakseen iloisella päällä; hänkin luki.

Neljännellä sivulla istui pastorin isä. Hän oli vanha mies, oli nuoruudessaan ollut mukana Idstedtin luona ja tullut haavoitetuksi, oli sitte jälkeenkänpäin loppuelämässään käsityöläisenä maalla kokenut monellaista ja nähnyt vielä monellaisempaa, ja oli hänellä tapana sanoa: "Minun ei enää tarvitse lukea kirjoja, omakin elämäni on jo itsessään kokonainen kirja." Hän istui syrjittäin pöytään, poltteli tupakkaa ja kertoi; kukaan ei sentään kuunnellut hänen juttujaan. Ainoastaan, jos siinä sattui olemaan jotakin uutta ja kiinnostavaa, katsahtivat he ylös kirjoistaan ja kysyivät: "Kuinka? Kuinka se oli, isä?"

Jossakin, jossain välissä, missä sattui olemaan paras tila, istui pieni, reipas, noin kymmenvuotias poika. Hän oli orpo ja oli pastorilla kasvatettavana. Hänkin luki.

Nyt tuli Jörn Uhl, ensin kumarassa astuttuaan kynnyksen yli. Hänelle ei ollut sijaa. Viimein nousi nuori tyttö ylös, viittasi salaa nuorelle pojalle, ja molemmat menivät istumaan taamma tupaan, sohvalle, ottivat jonkun pelin käsiinsä ja pelasivat ahkeraan, aina vuoroon kurottaen hyppysillään isoon rusinatuuttiin, joka oli satuttu unohtamaan sohvalle.

Niinpä oli Jörn Uhlilla nyt sijansa, ja keskustelu sai sen puolesta siis kyllä alkaa. Ja aluksi, kun pastori luuli vierailulla olevan jonkun varman tarkoituksen, jutteli hän yhtä ja toista yleisistä asioista ja odotteli Jörn Uhlin tulevan asioineen esiin. Puhelu niukkeni ja niukkeni. Viimein, kun ei ruvennut kuulumaan mitään asiaa, ja vieras yhä jäi istumaan, huomasi pastori, että Jörn Uhl todellakin oli tullut ainoastaan saadakseen viettää hauskan hetken, jommoiselle häntä jo monet vuodet oli useasti kutsuttu. Nyt siirtyi keskustelu maailman tapahtumiin ja yleni siitä, rouvan aiheuttamana, ylös tähtiin asti. Ja niin kauas tultiin tänä iltana, että Jörn Uhlilla yhtäkkiä oli palanen paperia edessään ja kädessään lyijykynä, johonka hän tarttui kuin heinätarikkoon, ja että hän sommitteli tilapäisen kartan ja haastellen vakaata virheetöntä yläsaksaa, hitaasti ja levollisesti teki koko pappilan väen kanssa kävelyretken linnunrataa myöten viistoon koko taivaan yli.

Pappilan väki huoahhti kevennetyin mielin, kun olivat sulkeneet oven hänen takanaan. Pastori sanoi: "Olenko puhunut liikoja? Eikö hän ole mukava ja älykäs mies?" Rouva vastasi: "Tällä kertaa olit oikeassa: luisti oikein hyvin nyt."

Parin viikon perästä palasi hän taaskin ja tuli sitte aina noin joka toinen viikko. Ellei juttelu oikein ottanut sujuakseen — Jörn Uhl kun ei, eikä pastorikaan ja hänen rouvansa olleet mitään varsinaisia seuraimisiä — silloin haettiin esiin joku kirja ja luettiin. Tapahtuipa väliin niinkin, että pastori oli niin ihastunut kirjaan, joka hänellä paraikaa sattui olemaan käsillä, että hän kohta sanoi: tänä iltana en minä voi jättää tätä. Silloin puheli Jörn ukon kanssa sodista ja sotaretkistä, tai rouvan kanssa kaikellisista ihmiskohtaloista.

Kirjojen suhteen, joita luettiin, erehtyi pastori aluksi pahasti. Hän alkoi "Faustilla" ja jatkoi sitte "Reinecke Fuchs'illa." Jörn Uhl kuunteli kärsivällisesti, mutta kun kirjat oli luettu ja kysyttiin hänen mielipidettään niistä, pudisteli hän lujaan päätänsä. "Ei, herra pastori", tuumi hän, "tuo ei sovi minulle, tuommoisesta olen lapsuudessani saanut Älypää Wieteniltä kylläni. Hänen oli tapana kertoa juuri tuommoisia uskomattomia ja mahdottomia juttuja, kuin tuokin juuri; Fiete Krey, jolla ennen oli farmi Wisconsin'issa, mutta joka nyt on aloittanut harjoittaa puukauppaa Chicagossa — siten kirjoitti hän viime kirjeessään minulle, — hän ja minun sisareni, he kuuntelivat hartaina niitä, mutta minä en välittänyt niistä suuria. Sill'aikaa kun he juttelivat, asettelin minä parsinneuloja poikkihirsiksi, ja Wietenin sukkavartaat ratakoiksi ja rakensin rautateitä, ja kun tulini vähän vanhemmaksi, luin minä Littrow'in 'Taivaan ihmeitä'. Semmoiset asiat minua ovat viehättäneet. Mutta minun on aina täytynyt hääriä jossain muussa."

Silloin koetti pastori olisivatko matkakertomukset ja elämäkerrat hänelle paremmin mieleen. Sen kerran osasi hän oikeaan. He lukivat erään naparetkeilijän matkakertomuksen ja samoin erään Afrikan tutkijan, lukivat muutaman valtiomiehen elämäkerran, jonka hän itse oli kirjoittanut, ja Jesuksen elämäkerran Markuksen mukaan. He lukivat tämänkin kirjaisen, samoin kuin toisetkin, ja väittelivät kiivaasti sen johdosta.

Lopuksi, kun seurustelu jo oli kestänyt kolmatta vuotta, päästiin niin pitkälle, että pastori eräänä iltana sanoi: "Meillä on kummallakin friesiläistä verta suonissamme, Uhl. Mutta jos olemme friesejä, pitää meidän myöskin ymmärtää syntyjä syviä, muu ei ole mahdollista. Puraistaanpas siis hampaat yhteen ja käydään käsiksi erääseen paksuun ja raskaaseen kirjaan, jonka on kirjoittanut eräs talonpojanpoika Langenhornista, joka nyt on kuuluisa professori."

Ja sen he tekivätkin. Ja monasti katsahtivat he toisiinsa ällistyneinä. Ja monasti näytti, kuin ymmärtäisi talonpoika asian paremmin kuin pastori. Hänestä ei koskaan olekkaan tullut syntyjen syvien ymmärtäjää.

Niinpä holhoivat ihmiset ja tähdet Jörn Uhlia, että hän onnellisesti selkesi raskaista yksinäisistä vuosista.

KAHDESKYMMENESTOINEN LUKU.

Hän oli uskaltanut uhkaleikkiin ja oli kylvänyt kolmekymmentä hehtaaria parasta maata nisuun. Hän tahtoi vetäistä kerran oikein olkainsa takaa. Jos nyt oli onni mukana, voi hän elonkorjuun jälkeen ensi kertaa lyhentää suurta kiinnityslainaa, tähän asti oli hän saanut rehtiä veljien vekselivelkojen kanssa. Nisu näytti lupaavalta keväällä vielä. Oras nousi tasaisena ja tiheänä. Toiveet olivat hyvät. Toiveet olivat täyttymäisillään. Silloin tuli turma. Vuosi oli juuri tuo surkean kuuluisa nisukatovuosi.

Mikä tapahtui Jörn Uhlille, se on tapahtunut monelle. Me kerromme tässä monen kohtalon. On ikäänkuin ilmestyisi ympärillemme lukemattomat huolien uurtamat ja kovettuneet kasvojen piirteet, ja ikäänkuin puhuisivat ne meille: "Sinä kerrot meidän jokaisen onnettomuudestamme."

Olivat vielä ne ajat, jolloin koko kolmasosa maata kylvettiin nisuun, ja jolloin nisun sato ratkaisi koko talon taloudellisen aseman, jolloin yksi ainoa vuosi voi asettaa maanviljelijän varmasti satulalleen, mutta jolloin yksi ainoa vuosi myöskin riitti kukistamaan heikon. Nykyään ovat olot jo toiset. Nyt eivät marskit enää lainehdi nisupeltoina, jotka vellovat raskaissa aalloissa, kuin meri sulkujen toisella puolellakin. Marskit ovat muuttuneet vihannoiksi. Meistä rupeaa tulemaan karjanhoitajia, ja me rupeamme tulemaan tuhmemmiksi.

Kerrotaan eräästä talonpojasta tuollapuolen Eiderin, että hän joka aamu meni merivahapiippu hampaissaan ulos katsomaan härkiänsä, kuten kunnollisen karjankasvattajan tuleekin. Kun hän tapasi ne, meni hän niiden keskelle ja puheli tähän tapaan: "Hyvää huomenta kaikille yhteisesti", ja jatkoi sitte, esimerkiksi tähän suuntaan: "Lapset", haasteli hän, "nyt ei enää kestä pitkälti ennenkuin olette lihavat. Sinä, parhaani, olet sentään vähän heikonlainen lanteiltasi, ja se on paha asia. Mutta yhdentekevää, kaikki pääsette, kaikki yhdessä. Pääsette Husumiin; se on kaunis kaupunki, talo talon vieressä. Sitte tulette rautatielle: sitte eteenpäin ja eteenpäin vaan, puh, puh. Alas Reinin maille tulette. Sielläköös saatte kummastella! Vuokraaja Olders on käynyt siellä, ja kertoo merkillisiä asioita sieltä: savupiippu savupiipun vieressä, ja kaikkialla kuumennetaan rautaa, taotaan vasaroilla ja viilataan. Ja siellä... siellä te... niin... siellä te vaihdatte isäntää, ja minä... minä saan rahani. Ja silloin olemme kaikki tyytyväisiä toisiimme."

Siten haasteli hän ääneen ja vakaasti, puhuen hampaittensa välitse, joilla piti merivahapiippuaan; molemmat kätensä olivat nimittäin taskussa. Lähimmässä ojassa sattui työskentelemään eräs päiväläinen, jota hän ei nähnyt. Tämä kuuli hänen puheensa, ja saatti sen toisten korviin, ensin sentään omasta puolestaan hieman koristeltuaan sitä. Ja kaikki kummastelivat puhetta, jonka vuokraaja Soderbohm oli pitänyt härilleen. Sillä ihmisille hän ei koskaan puhunut sanaakaan. Ei lähtenyt milloinkaan mitään hänen suustaan, paitsi piippunsa savua ja sivulle syljettyä pikanelli tupakkaa.

Hänen kaltaisikseen muutimme mekin täällä ennen pitkää. Sentähden onkin hän, joka tässä teille kertoo Jörn Uhlin elämäkertaa, ostanut itselleen maatilkun ylhäällä ylämaassa, neljää jalkaa leveän, kahdeksaa pitkän. Jos sille asettuu hiljaa lepäämään — ja sen aikoo kertoja tehdä — niin kuulee kesäisin rukiin kahinaa.

Noin lopulla kesäkuuta meni Jörn Uhl eräänä iltana alas marskeille käymään ja kohtasi matkalla vanhan Dreyer-ukon. Tämä pysähtyi, nojauti raskaasti sauvaansa ja hengähti syvään. "Kuule, Jörn", sanoi hän, "oletko jo huomannut, että nisussa on hiiriä."

"En", vastasi Jörn. "Olin entispäivänä katsomassa, ja silloin en vielä nähnyt mitään."

"Entispäivänä oli niitä hiukan; eilen niitä oli paljon, tänään on niitä jo suunnattomasti. Pelkään pahinta nisun suhteen. — Joka viideskymmenes vuosi ne tulevat. Isäni kertoi kerran minulle, että ne satavuotta sitten olivat tulleet kolme kesää peräkkäin ja turmelleet vehnän ja laitumet, silloin ei ollut dithmarschilainen talonpoikaistalo ollut enemmän arvoinen kuin piipullinen tupakkaa tai pajupensas."

Jörn Uhl jätti ukon siihen, ja meni kauramaan ohitse, eikä nähnyt vielä mitään, jatkoi matkaansa ja asettui nojaumaan veräjää vastaan ja katseli nisupeltonsa ylitse. Oikealla hänestä juoksi verrattain leveä puro, siten että hän hyvästi voi nähdä sen kuvastelevan pinnan. Kun hän seisoi siinä veräjään nojauneena ja katseli avaraa lainehtivaa peltoansa, oli hän yht'äkkiä huomaavinaan kuin katoaisi aivan lähellä häntä eräs nisuntähkä toisten joukkoon, nyt toinen... ja tuolla... ja tuolla. Ikäänkuin olisi joku käsi maasta käsin salaviihkaa hiipinyt ja ottanut sen. Hän pyyhkäsi kädellään silmiensä ylitse, hän luuli, että silmänsä peittyvät. Mutta silloin näki hän: eräs hiiri kohosi takajaloilleen, purasi kerran, purasi toisen: olki horjahti alas ja kaatui nojolleen viereisiä olkia vastaan. Se tapahtui niin somasti ja siroisti. Hän katsahti taaskin pellon ylitse, ja näki nyt ehkä enemmänkin kuin olikaan nähtävää: oli kuin olisi koko pelto elänyt.

"Vai niin!" ajattelee hän. "Tekee siis loppua."

Hän seisoo yhä vielä siten ajatuksissaan: silloin rupeaa hän yht'äkkiä kuulemaan tummasta vedestä omituista solinaa ja pientä läiskynää; ja kun hän kääntää silmänsä sinne, ui, lähenee ja liikkuu siellä vettä myöten tuhansia ja taas tuhansia rantaa kohden. Silloin kääntyy hän jyrkästi ympäri ja palaa kotiinsa.

"Kun *nyt* olisi isänsä kuolleena. Kun hän kuolisi nyt, tänään tai huomenna! Pitääkö hänen vielä nähdä se, että hän kannetaan nojatuolissaan talosta? Pitääkö kaikkien ihmisten saada nähdä tuo köyhyys, nuo särkyneet huonekalut ja repaleiset sänkyvaatteet?"

Hän menee suoraa päätä tupaan katsomaan kuinka isä jaksaa. Wieten tulee vastaan hänelle. "Hän on samallinen kuin ennenkin, Jörn; mutta tänään ei hän tahdo nousta ylös; minä luulen että hän kuvittelee olevansa varmimmassa turvassa vuoteessaan."

"Turvassa vuoteessaan! Voi, Wieten! Wieten, on hiirivuosi! Hiirivuosi, jonkamoista ei ole ollut sataan vuoteen. Hiiret ovat nisussa; kohta ne ovat pihalla, ne nakertelevat vuoteentolppia, ne syövät meidät elävältä. Nyt on loppumme lähellä, Wieten."

"Jörn!" sanoi hän. "Voi Jumalani, Jörn; älä, älä puhu semmoista!"

Wieten pudistaa päätään ja lähtee ulos. Pienenkokoinen hän on ja käy vähän etukumarassa, näyttää niin turvattomalta ja avuttomalta. Wieten-poika, koko elämäsi on ollut paljasta huolta. Nyt olisi ripeä neuvo tarpeen! Ripeä neuvo! Sillä joka silmänräpäys kaatuu kymmenittäin nisunolkia. Joka silmänräpäys köyhemmäksi!... Niin, mitä auttaisi ripeä neuvokaan! Neuvotkaan eivät enää auta. Ihme ainoastaan voisi vielä auttaa.

Jörn on vieläkin kerran lähtenyt katsomaan tuhoa. Häntä vastaan tulee eräs, jolla myöskin on nisupelto siellä alhaalla, ja joka myöskin on velassa korvia myöten Tämä on vanhentunut näinä parina päivänä.

"Mitäs sanot tähän, Jörn?"

"Niin, mitähän minä sanoisin. Petter? Kynnössämme ei ole vikaa. Tämä on ulkopuolella meidän voitavaamme."

Naapuri nyökäyttää päätään ja astuu hänen ohitsensa. Hänellä on kotonaan viisi lasta.

Alkupuolella elokuuta rupeaa satamaan, ja herää toive, että hiirissä rupeaisi liikkumaan joku rutto, joka hävittäisi ne yhtä nopeasti kuin ne ovat ilmestyneetkin. Mutta sade on lämmin ja lauhkea, ja kestää. Sade semmoinen, jonka kestäessä lapsetkin lakkaavat toivomasta kaunista ilmaa, seisovat joukoissa katonrystäytien alla ja kertovat toisilleen satuja: Silloin kuin aurinko vielä paistoi... Sitä kestää viikon, kestää toisen, kestää kolmannenkin. Nythän olisi elonaika? Milloinkas siis saisi sirppi vilkkua auringossa?

Pelloilla kuhajaa nyt enää vaan pientä alkavaa elämää. Mutta mitä eroitusta sillä, pientäkö vai suurta? Elämä siellä on luonnotonta: hiiret harjoittavat tuolla möyheässä maaperässä irstautta ja vilja, jonka sade on painanut pehmeälle märälle mullalle, oppii sen niiltä. Niin nuorta kun se onkin vielä, ihan kehdoissaan, rupeaa se itämään. Rehevä täysikypsä tähkä tulee äidiksi. Sikin sokin kasvaa ja itää ensimmäistä ja toista hedelmäpolvea.

Nyt ei enää ole mitään syytä mennä nisunleikkuuseen: siellä ei ole enää mitään leikattavana.

Jörn palasi taaskin sisään ja tunki päässään umeata pakotusta ja ajatteli itsekseen: "Ajattelen vielä pääni sekaisin... On tuhmaa aina ja aina kysyä: minkätähden ja mitä varten? mutta on omituista: ei taida vaan jättää sitä. On ihan kuin olisi raahattu jonnekin pimeään huoneeseen. Karkaa ulos päivänvaloon taaskin, mutta kohta raahataan takaisin pimeään ja saa uudestaan ryömiä tuota ummehtunutta luolaa."

Hän meni kammariinsa, istuutui tuolilleen ja viskasi molemmat jalkansa kirstulle, niin että jysähti. "Mitä seisoo kirjoitettuna tuohon arkun kanteen? 'Herran siunaus rakentaa talon ilman vaivaa ja huolia?' Sepä jotain on! Se nyt joltain kuuluu. Saisinpa minäkin siunauksen, jonka saa ilman vaivaa ja huolia. Saisin siunauksen, jonka olen taistellut itselleni *vaivaa ja huolta kestämillä!* Jos *tuo* lause tuossa seisoo raamatussa, ei ole koko raamatusta mihinkään ja Isä jumala vallan jonnin joutava."

Hän pyyhkäsi kädellään päälakensa ylitse ikäänkuin koettaisi hän siellä aukaista ja vapahtaa jotakin, joka painoi raskaasti siellä. Hänellä oli tunne ikäänkuin ihmisellä, joka makaa raskaan ja korkean olkiru'on alla, jolle yhä ladotaan uusia ja uusia lyhteitä: aina raskaammaksi käy pää ja työläämmäksi hengitys. Hän jäi istumaan yhä siten, ajatuksensa jamasivat raskaina ja tuskaisina, hän tunnusteli yhtämittaa kädellään päälakeansa, ikäänkuin hakisi hän sieltä jotain tappia, linkkua tai avainta, jonka hän voisi aukaista hellittääkseen päältään tuon raskaan painon; vaipui siinä viimein sakeaan uneen ja havahtui hereille taaskin.

Silloin tuntui hänestä, kuin olisi hän mennyt harhaan elämässään. Hänellä oli silmänräpäyksen aikaa tunne ikäänkuin olisi hän renki, joka seisoo rattaittensa vieressä, ja yhtäkkiä näkee hevostensa hypähtävän pystyyn, ja kuolemakseen säikähtäneille olevan heittäymäisillään täyteen hurjistuneeseen karuun. Jörn Uhl hypähti esiin ja heittäysi hillitsemään ajatuksiaan. Hän riuhoi niitä vaahtoista kuolattimista, hän kirskutti hampaitaan ja katseli hurjistunein silmin toisiin silmiin, jotka näkyivät vielä hurjistuneempina. Mutta hän sai töytäyksen, niin että hän vajosi polvilleen. Nyt ne lähtivät. Huih! kuinka ne lentää ryöppäsevät ja kuinka ne menevät nurinniskoin! Kuka *tuollaisia* voisi pidättää? Hei, antaa lentää sen joka lentää tahtoo...

Kuinkahan tuo nyt olikaan? Olihan hän ollut lyseossa? Mutta mistä se sitte tuli, että hän nyt istui tässä huolissaan? Ja kenenkä hallussa oli talo nyt taas? Ei se Henrikin ollut, Henrik oli kuollut; hänen näki hän itse ruumisarkussa. Mutta kenen sitte? Luonnollisesti vanhimman. Mutta kuinkahan oli mahdollista, ett'ei hän sitä sen varmemmin tietänyt? "Minä olen kai ollut kovasti sairas", ajatteli hän, "silloin kadottaa muistinsa välistä; jälestäpäin selvenee sitte taas kyllä kaikki." Mutta sehän sentään oli varmaa, että hän myöskin oli ollut talossa monta vuotta. Mistä se tuli? Niin... sehän tuli siitä... aivan niin!... Isä joi, ja sentähden oli hänen täytynyt jättää koulu ja saanut elää monta raskasta vuotta. Mutta nyt oli kaikki hätä ohitse; Lena Tarn oli tuonut onnen muassaan taloon. Hän oli saanut toimen tähtitornissa, jonkinlaisen palvelijan paikan professorilla. Hän asteli edes- ja takaisin, hän olisi mielellään iloinnut siitä, mutta oli kuitenkin omituisen levoton, hän aukasi oven ja aikoi kysyä Lena Tarnilta, luulisiko hän tulevansa toimeen pienellä mutta varmallalla yhdeksänsadan markan sisääntulolla, ja ajatteli itsekseen: hän tietysti vastaa koko kasvot yhtenä hymynä: "Turhia! Lystiä vaan! Joka päivä voissa paistettuja pannukakkuja." Mutta kun hän sai aukaistuksi oven, sattui renki juuri astumaan välikön poikitse. Silloin häiriytyi hän ja sulki oven taas. Samassa kolautti hän jollakin kovalla metallisella esineellä oven pielukseen. Hän katsahti, mitä hänellä oli kainalossaan: siinä oli kaukoputki ja villakankaanpalanen, jolla hänen oli tapana tahkoa puhtaaksi sitä, eikä hän ymmärtänyt, mitenkä ne olivat sattuneet hänen käteensä, putkihan oli se vanha, jota hän säilytti ihan arkun pohjalla. Hän rutisti huulensa yhteen ja kalpeni, kamala pelko sai otsansa kosteaksi.

"Mielipuoli", sopersi hän.

Kamalan hädän ja tuskan kouristamana asteli hän taaskin edes- ja takaisin. Hän koetti päästä selville siitä, mitä hän äsken oli ajatellut, ja koetti selvittää itselleen menneisyyttään, mutta ei vaan saanut sitä kirkkaaksi. "Minulle ei ole kai mikään onnistunut:", ajatteli hän. "Kaikki on mennyt hullusti minulta..."

"Sitä samaa sanoi vanha Klaus Johann'kin, hän, joka itse oli antanut elämänsä mennä huntingolle; hän kertoi jokaiselle, ett'ei hänellä ollut ollut onnea mukanaan... siten on käynyt minullekin."

Ja yht'äkkiä näkyi elämä hänelle tämmöisenä: ei enää paljaana helteenä ja vaivana, vaan paljaana erehdyksien ja rikosten polkuna. Pahat ajatukset, jotka aina juosta nalkuttavat ihmisen jaloimpainkin tekojen vierellä ikäänkuin rumat mustat koirat ylväitten juoksevain hevosten vierellä, ne kasvoivat hänen silmissään jättiläiskokoisiksi. "Missä on Elsbe sisaresi nyt? Et pitänyt huolta hänestä, ja niin on hän mennyt piloille. Entä Heikki veljesi? Olet lyönyt häntä ja ajanut talosta; pölyisellä maantiellä on hän muuttunut juomariksi; tahdoit saada talon yksin haltuusi. Ja mitenkä lie ollut tuon aurankärjenkin laita? Ett'et vaan olisi toivonut että isäsi suistuisi siihen? Ja missä on Lena Tarn nyt? Sinä kai kielsit hänet laulamasta? Sinä sanoit, että hänen piti nousta vuoteeltaan, muuten lyöt häntä. Sinä olet huono ihminen ja murhaaja. Olet seitsemän kertaa pahempi kuin Timm Thode. He tulevat! Kuule... he etsivät sinua. Raahaavat sinut mukanaan... koko kylän lävitse!"

"Menenpä kerta katsomaan", sanoi hän hätäisellä äänellä, "onko se kaikki totta, mitä ne sanovat." Hän otti putken käteensä ja lähti alas huvimajaan ja sijoitti putken telineilleen, teki kaiken sen semmoisessa hätäisessä kiireessä, ett'ei huomannut irroittaa suojakotelokaan, joka peitti linssiä, hän katsahti putkeen ja puhui kiireesti itsekseen: "Musta kuin yö. Se on siis todellakin totta. Semmoinen on sieluni. Ei yhtään, yhtään mitään hyvää siinä. Ei valon vilahdusta eikä tähdentuikahdusta koko taivaalla. Tuota ei voi kestää. Jos noin on, niin minne silloin pitää itsensä kääntää? Eihän voi nähdä kolmea askeltakaan eteensä. Semmoinen elämähän olisi ihan kuin myyrän elämää. Heikin tikapuuthan seisovat luvassa. Täältä tahdon pois. Täältä tahdon pois, ennenkuin ihmiset huomaavat. Täytyyhän toki jossain olla valoa..."

Hän työnsi putken yhtäläisellä kiireellä kokoon ja aikoi ulos; silloin näki hän edessään varjon ja katsahti säpsähtäen ylös. Siinä seiso i Älypää Wieten matalassa ovesa ja katsoi häntä epätoivoisin silmin.

Silloin tuns i Jörn, ett'ei hän ollut mikään rikoksentekijä, oli hairahtunut ainoastaan. "Jumalan kiitos!" sanoi hän. "Jumalan kiitos!" ja tahtoi äkkiä salata, että hänessä oli niin pimeätä ja sekanaista, ja sanoi vääntynein kasvopiirtein, ikäänkuin tahtois i hän näyttää ystävälliseltä ja hymyillä: "Tahto i vaan katsoa tähtiä tuolla... cirruspilvien yllä."

Mutta Wieten astui ripeästi hänen luokseen ja katsoi tiukasti häntä silmään: "Niinkö?" sanoi hän. "Niinkö? Ei, tuota ei! Tuo ei käy!" Hän otti Jörniä kädestä, ja talutti häntä puutarhan läpi. "Ei, Jörn... tuo ei käy päinsä! Tuota ei ole sinun kehtosi ääressä ennustettu. Tuo vielä puuttuis i! Nyt vaaditaan: pidä pääsi pystyssä, poikani. Älköön sinun poikasi tarvitko joskus sanoa, että hänen isänsä on itse tehnyt lopun elämästään. Tuo ei kelpaa. Jättää noin auransa keskelle vakoa, ja juosta livistää pois keskellä valoista päivää. Olet jo kolmenkymmenen? Tuo on sopimaton aika loma-ajan ottoon."

Jörn näytt i ensin hyvin kummastuneelta. Sitte tuli hän hämilleen. Viimein palasi hän etäisestä hamarasta kaukaisuudesta itseensä takaisin, hänessä rupesi kirkastumaan ja hän tuns i taaskin samaa umeata pakotusta takapuolella päätään. Nyt hän ties i taaskin, missä hän oli ja kummoiselta elämänsä näytt i.

"Raskasta tämä on", sanoi hän työläästi.

"Odota!" vastasi Wieten, "käyn noutamassa kylmää vettä. Sinun pitää saada kylmää. Jää tänne, kuuletko? Jää tähän istumaan. Minä palaan kohta, sitte jään koko illaksi luokses i."

Hän juoksi kyökkiin ja sai näytetyksi niin rauhalliselta siellä, etteivät tytöt ollenkaan huomanneet, missä tuskassa hän oli. Hän käväsi asuintuvassa ja otti sieltä pojan mukaansa ja tuli hänen kanssaan juoksujalkaa välikön läpi takaisin. Jörn istui siellä vielä kirstullaan. Hän antoi hänen juoda, ja kun hän syvään huoah taen otti astian huuliltaan, seiso i hänen poikansa hänen polvensa nojalla ja sanoi: "Isä, kuinka kalpealta sinä näytät! Varo nyt vaan, ett'et tule kipeäksi."

"Mutta niitä tuo kaikki minua auttaa, Wieten?" sanoi Jörn.

"Niin, niin, Jörn. Sinulla on oikein. Mutta yhdentekevää, vaikeatako vai ei, tehtävänsä pitää jokaisen täyttää, Kyllä hätä keinon keksii. Pane maata nyt vaan ja nuku hyvästi. Kohta nyt, minä tiedän, mitä nyt tarvitset. Näetkö nyt, kuinka väsynyt olet! Pane nyt vaan nukkumaan kohta. Nuku kuin se, joka tuli unikekojen vuorelle ja nukkui seitsemän vuotta. Nuku nyt, poikaseni."

Oli hänelle hyvä, että nuo molemmat, jotka olivat hänen omansa, vaalivat häntä ja olivat niin ystävällisiä hänelle. Hän hymyili raukeasti ja nousi raskas- ja jäykkäliikkeisenä ylös, riisui takkinsa ja asettui levolle. Molemmat toiset jäivät hänen vuoteensa ääreen.

Kun hän parin tunnin kuluttua heräsi raskaasta unestaan siihen, että joku huusi häntä, seiso i vanhempi rengeistä vuoteen vieressä. Oli iltahämärä ja renki sanoi: "Emme tiedä, missä Wieten on: joku hetki sitten lähti hän ulos, me luulimme hänen menneen naapurille. Mutta siellä hän ei kuulu olevan. Nyt kertoo pienpiika, että hän oli mennyt peltotietä ylös Ringelshörniä kohden. Mitä tekemistä hänellä siellä on? Siellähän ei asukaan ketään; nyt on pimeä jo, ja ojat ovat vettä täynnä; ja hän on itse sanonut, ett'ei hän pimeässä enää näe mitään."

"Missä lapsi on?"

"Hän leikkii tuvassa iso-isän luona."

Jörn Uhl hypähti vuoteeltaan ja sai takin ylleen. Nyt hän oli yht'äkkiä ihan terve. "Minä lähden häntä hakemaan", sanoi hän ja juoksi ulos. Kylmä sade roiskui hänen lakittomaan päähänsä ja virkisti häntä. Hän meni leveätä tietä ylös ja sitte ajotietä aina Ringelshörnin juurelle, eikä löytänyt mitään. Kun ei hän

pimeässä sateisessa ilmassa voinut eroittaa kauas ympärilleen, jäi hän neuvottomana seisomaan ja aikoi juuri ruveta huutamaan häntä nimeltä, kun hänelle yhtäkkiä juolahti mieleen lähteä ylös jalkapolkua, joka vie vieremän lävitse. Kun hän oli tullut laaksoon, näki hän edessään pienen kumartuneen naisolennon seisovan polvillaan Kultahetteen partaalla, ja aavisti kohta, että se oli Wieten ja mitä hän sieltä etsi.

Hän lähti Wieteniä kohden, mutta tämä oli jo kuullut hänen lähestyvän ja lähti häntä vastaan ja sanoi suruisen näköisenä: "Ei siitä lähtenyt mitään. Olen ehkä liian kauan ollut välittämättä tuommoisesta, tai olen ehkä liika vanha jo ja taitamaton tuommoiseen."

Jörn laski kätensä hänen olkapäitensä ympärille ja otti hänet mukaansa. "Tule nyt nopeasti kotiin. Sinähän kastut ihan läpimäräksi. Tule, heitän takkini yllesi. Noin."

Wieten asteli kumarassa ja vaivalloisesti hänen rinnallaan. "Muinen", sanoi hän häveten, "kun vielä olin nuori tyttö, elivät kaikki nuo ympärilläni, mutta nyt on kaikki vähitellen kuollut."

"Mikä oli tarkoituksesi?"

"En oikein tiedä. Tulin vaan katsomaan, jos voisin saada täältä jotakin, mutta kaikki pysyi mykkänä ja kuolleena."

"Tuo kaikki on ihan turhaa, Wieten!"

Wieten pysyi vaiti hetken. Jörn piti käsiään yhä hänen olkainsa ympärillä ja johdatti häntä kuivemmille kohdille märkää tietää.

"Se tulee siitä", alkoi Wieten, "se tulee siitä, ettei enää osaa uskoa siihen. Tiedäthän itsekkin, kun ei enää ole mitään mielenkiintoa aurinkoon, kuuhun ja tähtiin, silloin ne eivät enää puhukkaan mitään; ja ellei enää pidä huolta taloudestaan, menee se rappiolle. Kaiken kanssa on asianlaita sama. Välinpitämättömyys kuolettaa kaiken; rakkaus herättää eloon kaiken. Nämä asiat ovat niin kauan olleet kokonaan unohduksissa minulta, että ne nyt ovat pitkässä toimettomuudessaan kokonaan lahonneet."

"Nythän olet menettänyt kaiken uskalluksesi, Wieten, sitä et saa menettää."

"Niin näethän Jörn... äsken kun tapasin sinut semmoisena huvihuoneessa, ajattelin: Jos *tämä* nyt vielä tapahtuu, niin mikä on sitte edessä? Ja silloin läksin hädässäni tänne."

"Wieten, täältä emme apua löydä. Kangas ja vesi, tuuli ja sade, ne ovat kaikki kai vielä avuttomampia kuin me ihmiset. Niiltä ei kannata mennä apua hakemaan."

"Älä puhu noin, Jörn! Elämän takana on joku salaisuus. Me emme elä tätä elämää varten, me elämme salaisuutta varten, joka on takana. Ja pitää voida löytää selitys sille salaisuudelle, ja hän, joka sen löytää, hän pääsee selvyteen ja totuuteen, Ja noissa vanhoissa pyhissä menoissa ja kertomuksissahan niiden etukädessä täytyy piillä. Jo ammoisista ajoista ovat esi-isämme etsineet sitä niistä, ja muutamat ovat löytäneetkin."

"Olet oikeassa, Wieten; tuon salaisuuden kanssa on luullakseni laita niinkuin sanot. Mutta minä epäilen, ett'emme me voi sitä keksiä ja selvittää. Se on ihan samaa kuin jos ihminen yrittäisi hypätä itsensä ylitse. Ihminen pysyy ihmisenä, Wieten, saarni saarnena. Ja ihmisyyden luontoon kuuluu, ett'emme tiedä taikka näe tuosta mitään. On kyllä mahdollista, että se on ihan avoimenaan edessämme, että se nähtävänä ja elävänä makaa tai seisoo, nauraa tai itkee ympärillämme, mutta meillä ei ole mitään aistia, jonka avulla voisimme sen nähdä tai kuulla."

"Niin kai sen kanssa on", vastasi Wieten ajatuksissaan ja suruisana. "Pitää siis tehdä ja tehdä työtä vaan, kunnes ilta tulee, ja olla aina niin hyvä ja armelias, kuin vaan taitaa."

"Juuri niin, Wieten; siten sanotaan Uudessa Testamentissakin."

Wieten kohotti hiukan päätään, siinä kun hän lyhyeen hengittäen astui hänen rinnallaan. "Niinkö? Sitenkö siellä sanotaan? Mitähän siellä sanotaan... tiedätkö sinä... siitä salaisuudesta?"

"Niin... sen mukaan kuin minä olen sitä ymmärtänyt, Wieten, niin sanotaan siellä, ett'emme tässä elämässä voi sitä käsittää; meidän pitää uskoa vaan, että kaikella on oikea sisällinen merkityksensä ja tarkoituksensa. Sittemmin, kuoleman jälkeen, pääsemme edemmälle ja tulemme salaisuuden perille, emmekä enää näe asioita ainoastaan semmoisina miltä ne näyttävät, vaan semmoisina kuin ne ovat."

"Vai niin sanoo Kristus? Niinkö... se ihmetyttää minua. Saattaa siis kai olla siten. Mutta olen lapsesta asti aina ollut niin kiihkeän halukas, tahdoin aina tietää, mitä me ja kaikki maailmassa oikeastaan olemme, ja ajattelin aina, että siitä täytyisi päästä selville. Silloin kun vielä palvelin Jörn Stuhrilla

Schenefeldissä, emme oikeastaan tehneet muuta, kuin etsimme sitä. Mutta me emme myöskään päässeet mistään selville. Ja Hans Stuhriin täytyi savikuoppaan." Hän herkähti itkemään.

"Tuo ainainen etsiminen on turhaa, Wieten. Minä luulen, että Kristus itsekin on sanonut, ett'ei hänkään tietänyt kaikkea, Hän sanoi, ett'ei ollut tarpeenkaan, että me tiedämme kaiken: meidän pitää aina vaan uskoa, ja aina pysyä puhtaina ja armeliaina. Hän oli kaikkea juroutta ja synkkämielisyyttä, kaikkea nenäkkyyttä ja viisastelemista, kaikkea vihaa ja tylyyttä vastaan. Uskokaa ja luottakaa, sanoi hän, ja olkaa puhtaat ja hyväsydämiset."

"No niin... ja voinee kai luottaa siihen, mitä hän sanoo, sillä hän oli viisas ja hyvä; eikä tarvitse epäillä, ett'ei hän olisi aina tahtonut parasta, hyvän edestä hän kuolikin, kun hän vielä oli vallan nuori. Niinpä pitänee meidän kai uskoa siihen, Jörn, ja vartoa, kuinka asiat kääntyvät."

"Niin Wieten: yhtä me pidämme, ja niskat jäykkänä, sinä hyvä vanha neitoseni."

Kun Jörn oli saattanut Wietenin kyökinovelle, halutti häntä vielä hetkeksi jäädä paljainpäin raittiiseen ilmaan.

Oli lakannut satamasta, ja tuuli oli tauonnut. Kun hän eteni jonkun verran talosta, hävisivät kuuluvilta viimeisetkin äänet, jotka vielä häiritsivät syysyön hiljaisuutta. Hän tuli siinä uneksuaan aina Ringelshörnille asti, nousi sitä ylös ja lähti verkkaan ja ilman päämaalia astelemaan kangasta, joka harmaanhämäränä ja autiona leveni ympärillä. Vähitellen, kun hän kävi siinä, hävisi viimeinenkin päivänvalo, niin ettei enää nähnyt muuta kuin yötä ympärillään. Silloin johtui hän kerta vielä raskaihin ajatuksiin menneisyydestä ja tulevaisuudestaan. Ja kun hän joutui yhä syvemmälle niihin, oli hänestä ikäänkuin kangas kummallakin puolellaan ylenisi mustiksi kukkuloiksi, jotka kasvoivat korkeata synkkää kuusikkoa, ja ikäänkuin kulkisi hän sen kuusikon keskellä syvässä laaksossa. Oli niin yksinäistä ja pimeätä ja kuollutta ja mielensä painui taas niin raskaaksi, että hänet valtasi melkein yhtäläinen pelko kuin äsken huvimajassa. Lisäksi kammottivat häntä näyt, jotka melkein saivat ruumiillisen muodon. Hänen Henrik veljensä asteli synkeän näköisenä siinä hänen vierellensä, ja Lena Tarn meni ohitsensa ikäänkuin ei olisi tuntenut häntä, Geert Dosekin seisoi siinä yllään verinen paitansa, ja monta muuta astui levoton ja synkeänä ja ikäänkuin harhailevana ohitsensa. Ja sekä haamuissa että maisemassa, jonka lävitse ne astuivat, oli jotakin kammottavaa ja kamalaa.

Mutta kun hän yhä vielä vaelsi tuota ääretöntä yksinäisyyttä, jonka herättämä tunne ei sentään ollut ilman omaa kammonsekaista nautintoaan — ja näki paljasta tuskaa ympärillään, heräsi yht'äkkiä mielessään sana, jonka hän äsken itse oli lausunut, että nimittäin pitäisi aina säilyttää uskonsa hyvään, menkööt asiat kuinka menevätkin. Ja kohta kun tämä ajatus oli herännyt mielessään, tunsu hän itsensä vähän kirkkaammaksi, ja haamut ympärillään liikkuvat rauhallisempina ja näyttivät ystävällisemmän näköisiltä, ja hän oli näkevinään edessään kapean tien, joka vei ylöskäsin; tie vei aluksi korkeiden kuusien välitse, jotka seisovat kahden puolen niin korkeina ja uljasryhtisinä, että häntä rupesi hävettämään niiden edessä; hän laski sauvansa varmemmin maahan ja rupesi astumaan suurempana ja uljaampana. Puhalsi raikas tuuli, joka virkisti häntä, ja hän saapui taaskin ylös kangaslakeudelle ja näki selvästi taivaanrannalla sen juovan, jossa kangas päättyy ja josta laskeudutaan alas marskeille. Silloin pysähtyi hän ja rupesi kuuntelemaan.

Ja kun hän seisoi siinä ja kaikki ympärillään oli hiljaista, ei käynyt tuulen henkikään, eikä ääntänyt lintu, silloin kuuli hän aivan takaansa metsästä raskasta kumahtelua ja jyskinää, ikäänkuin takoisivat siellä harvaan ja kumeasti jymähdellen lukemattomat raskaat vasarat jotakin sitkeää puuta tai rautaa vasten; ne vasaran iskut lankesivat raskaina ja painavina, ikäänkuin muodostaisi jokainen niistä yhden ihmiselämän. Metsästä käsin kuului kankaan ylitse ikäänkuin lukemattomien keveiden nopeiden askelien napsetta, niin että syntyi suuri syvä-ääninen kohina, ikäänkuin olisi kymmeniä tuhansia liikkeellä jotka olivat toimittamassa pienille mitättömille ihmislapsille määräyskirjeitä, jotka vielä olivat kuumat, kuin olisivat vast'ikään tulesta temmatut.

Siten seisoi hän hetken, ja kuunteli iäisten salaisten voimien työskentelyä. Sitten kääntyi hän, ja lähti tyyntynein maltistunein mielin kotiinsa.

Kun hän tuli kyökkiin, tavatakseen Wieteniä vielä, tuli tämä häntä vastaan ja katsahti häneen ja ihmetteli melkein säikähtyäkseen hänen ylpeäniloisia ja kauniita kasvojaan.

* * * * *

Seuraavana iltapäivänä tuli valkopää taaskin taloon ja tiedusteli ystävällisen näköisenä vanhan Uhlin vointia. Kun hän oli päässyt kahden kesken Jörn Uhlin kanssa kammariin, muuttui hän vielä ystävällisemmän näköiseksi ja esitti, että isäntä siirtäisi salaa viljavarastojaan hänen aittaansa, isäntä ei tulisi sitä katumaan. Mutta Jörn Uhl nauroi hänelle päin silmiä. "Mitä ajattelette", sanoi hän. "Onneton olen jo, pitäisikö minun lisäksi vielä ruveta kunnottomaksi mieheksi? Oletteko sitä ajatellut? Olette

erehtynyt, ukkoseni. Ja laittakaa nyt itsenne talosta vähän pikemmin kuin tavallista."

Kun ukko pikaisesti oli poistunut, käväsi Jörn Uhl katsomassa isäänsä, jutteli Wietenin kanssa, ja katsahti raamattuun, joka oli avoinna pöydällä. Kun hän huomasi, että siinä oli esillä luku Egyptin vitsauksista, hymyili hän Wietenille ja sanoi: "Rauhoituhan vaan, viimeisen niistä ajoin talosta juuri." Sitte lähti hän tapansa mukaan kammariinsa, ja ajatteli taaskin, tällä kertaa kuitenkin jonkinmoisella sitkeällä mielen tyvenyydellä: "Noh niin ja, nyt pitää tapahtua ihme."

KAHDESKYMMENESKOLMAS LUKU.

Ei, mitään ihmettä ei tapahtunut. Tapahtui sen sijaan jotain aivan jokapäiväistä. Sattui rajuilma ja sattui kuolema. Virtasi sisään uutta ilmaa, niin että Jörn Uhl selkesi viimeisestäkin taakasta, joka vielä painoi hänen hartioitaan.

Sade-aika loppui ja tuli paahteisia kirkasaurinkoisia päiviä. Ja joka päivä lähemmä iltaa lepäsi Elben yllä raskas pimeä pilvi ja jyrähteli heikosti. Muutamat väittivät kyllä, että sotalaivat ne vaan ammuskelivat Cuxhafen'issa; mutta vanhemmat ihmiset tiesivät varmasti, että valmisteli pahaa ilmaa: "Se ei vaan pääse Elben yli vielä."

Kolmannen päivän illalla luultiin varmasti, että nyt se puhkeaisi. Ilma oli semmoinen väri ja tumpea. Eläimet niityillä lakkasivat pureskelemasta ruohoa ja seisoskelivat odotellen veräjillä. Mutta ei tullut mitään sen enempää.

Naapuritalon pikkurenki ratsasti illallisen jälkeen sepälle ja huusi Uhlin palvelustytöille, jotka seisoivat leipomatuvan edessä: "Viime yönä näin minä unta että Uhl oli ilmiliessä. Länsipäätyystä puhkesi liekki esiin, ja kiemuroi notkeasti kuin kissa harjaa myöten."

Seuraavana aamuna oltiin talossa levottomia. Oli sunnuntai-aamu ja Wieten oli tapansa mukaan edellisenä iltana vaihtanut paitaa, ja oli vanhan kauniin ennakkoluulon mukaan levittänyt riisumansa paidan vuoteen eteen lattialle. Aamulla oli siinä kohdalla, missä paita oli ollut, tuhkaa. Piikat ja rengit seisoilivat ryhmissä ja puhelivat tapauksesta, puheltiin ja naurettiin, ja tyttö, joka nukkui samassa huoneessa kuin Wieten, puisteli päätään ja ihmetteli, ett'ei palaneen käry ollut herättänyt häntä. Wieten kuljeskeli tuskautuneen näköisenä ja levottomana sinne ja tänne, eikä virkannut sanaakaan. Väki meni töihinsä, ja kertoi tapauksesta vielä samana iltana kylässä.

Thiess Thiessen oli taaskin kerran tullut Hampurista ja oli jäänyt muutamaksi päiväksi Uhlille. Hän kävi koko päivän Jörn Uhlin mukana ja jutteli hänen kanssaan koettaen totuttaa häntä siihen ajatukseen, että hänen pitäisi jättää Uhl.

"Autan kernaasti sinua muutamalla tuhannella, mutta tiedäthän, ett'ei Aulanko voi ottaa suurta velkataakkaa päälleen."

"Älä sinä minua auta", sanoi Jörn Uhl, "mutta ei tuo toinenkaan, talosta lähteminen, ole niin keveätä, Tuolla Itävainiolla olen kyntänyt, kun olin kahdentoista; aurankurki hetkahteli sinne tänne, niin että mieltäni melkein huimasi, ja joka kerta kun joku hevosista hiukan kurotti päätään, notkahdin eteenpäin, olin nimittäin kiinnittänyt suitset kaulani ympärille. Tuiki olin tuskaisen pelon ja vaossa tallustelemisen uuvuttama."

Hän veti pikkupoikansa, joka asteli hänen vierellään, lähemmä itseään, ja jatkoi. "Kun sitte palasin sotaretkeltä ja Lena Tarn tuli vaimokseni, niin eipä ole talossa yhtään pylvästä eikä lehteriä, eipä ole yhtään oljenkortta katolla, jolle en olisi nyökäyttänyt päätäni ja sanonut: 'No nyt, ja, nyt olet hyvässä turvassa, nyt pidän *minä* sinusta huolen?' Ei auta kai muu, Thiess, minun täytyy kai jättää talo, mutta helppoa se ei ole: minun täytyy antaa käsistäni Lena Tarnin työn hedelmät ja minun täytyy myydä vieraille hänen iloinen laulunsa. Ja nuo katkerat vuodet, jotka sitte seurasivat... niistä en tahdo puhua. Ja sitte Thiess: jos nyt jonakin päivänä Elsbe palaisi kurjuudestaan ja vieras avaisi oven hänelle? Minä tiedän kyllä, minun täytyy pois, minä en voi maksaa korkoja, mutta helppoa se ei ole."

Seuraavana aamuna matkusti Thiess taas pois.

Samana päivänä nousi ukkosilma.

Myöhään iltapäivällä kohosi mustansynkeä pilvi merestä, kasvoi korkeana marskien ylitse ja viskeli vihoissaan ikäänkuin kultaisia peitsiä, suoria salamoita alas maahan. Etäällä meripadon luona välähteli

valkeata. Pilvi yleni ja läheni, ja illalla noin kello seitsemän tienoissa lepäsi se ratketakseen täytenään aivan Sankt Marienin yllä. Miehet, jotka olivat olleet ulkona peltotöissä kiiruhtivat koteihinsa, naiset seisoivat ovissa heitä vastassa ja sanoivat: "Olipa hyvä, että tulit", lapset juoksivat leikkipaikoiltaan sisään.

Silloin puhkesi ilma.

"Sepä oli jyrähdys!"

"Se iski jonnekin!"

Miehet astuivat ulos ja tähystelivät ympärille ja sanoivat toisilleen: "Ei näy mitään." Samassa rupesi valelemaan vettä. Pilvimöhkäle särkyi ja hajausi, ja peitti, siniseksi ja harmaaksi muuttuneena, kohta koko taivaan kannen.

Ei ollutkaan tapahtunut mitään.

"Näetkö nyt, Wieten?" tuumi vanha renki, "se, mitä sinä lavertelit paidasta..."

"Ole sinä vai", sanoi Wieten.

Wieten palasi kyökkiin, ja renki kiipesi tikapuita ullakolle, heittääkseen heiniä alas. Silloin tuli pikku poika viis'vuotiaan leikkiverinsa kanssa juosten välikölle ja huusi: "Kassen, ota meidät mukana sinne ylös."

"Poika", vastasi ukko, "tiedäthän sinä, ettette te saa tulla tänne."

"Joutavia! Me tullaan!"

He nousivatkin rengin jäljissä tikapuita ylös ja kiipesivät kaltevaa heinärukoa ylös katon rajalle asti.

"Noo ja", tuumi pikku mies, "nyt emme pääse ylemmäksi. Tules tänne, minä kannatan sinua, että saat kurkistetuksi pöllöluukusta."

Kohta jälkeen palasivat he molemmat alas ja renki sanoi: "Noh, saitteko nyt kyllänne?"

Kello tuli kahdeksan, ja Wieten toimitti pojan nukkumaan. "Kuules sinä", puheli poika, "kerronpa jotakin sinulle: Minä olin Fritz Hanssonin kanssa heinäladon ullakolla."

"Niinkö... ja isäsi on kieltänyt sen."

"Mutta jos minä kerron jotakin, niin ethän kantele."

"Mitäs sinulla sitte on kerrottavaa?"

"Kertoisinko? Fritz Hansson kävi siellä ylhäällä, ihan siellä, tiedäthän, jossa on se pieni ikkuna katossa; ja uskoisitko, siellä oli maannut hirveän suuri musta kissa. Niin suuri kuin joku vasikka vaan. Sillä oli ollut kaksi hehkuvaa silmää ja oli hiipinyt häntä kohden."

"Pane maata nyt ja nuku", sanoi Wieten, ja meni Jörn Uhlin puheille. "Jörn", sanoi hän, "eiköhän kerrota, että salama joskus saattaa tuntimääriä piilotella talossa, ennenkuin se sytyttää? Sehän oli hirveä jyrähdys. Poika myöskin juttelee merkillisiä. Oleppas hyvä ja kiipeä ladon ullakolle katsomaan; olen niin levoton."

Jörn kävikin ullakolla, tuli taaskin alas, teki kierroksen talon ja latojen ympäritse, eikä huomannut mitään epäiltävää.

Kello löi kymmenen, ja kaikki olivat levolla.

Silloin arveli salama, että nyt olivat talo ja ihmiset hänen huomassaan ja lähti hiljaa liikkeelle. Pitkänä ja liukkaana kiemurteli se hitaasti heinäruon ja katon väliä, kiemurteli kirkkaana kuin ahkerasti käytetty lapio. Minne se kurotti ohukaisilla käsivarsillaan, siellä rupesi kytämään punerva hehku. Kun se huomasi, ett'ei se ilman puutteesta voinut lehahtaa ilmielekkiin, hiipi se kyhähdellen ikkunalle asti. Ikkuna särkyi. Pöllö, joka istui päätyllä, lähti äänekkäästi huuhkahtaen lentoon.

Wieten oli noussut vuoteeltaan, hiipi ulos keskivälikölle ja kurkisti välioven ruutujen läpi ulos isolle välikölle. Kaikki oli pimeätä ja hiljaista. Hän palasi taaskin sisään, istuutui vuoteen reunalle, jossa poika lepäsi, ja rupesi kuuntelemaan.

"Väkeä on talossa... odotas nyt... neljä täällä... tuolla kolme... kaksi renkituvassa... ja Jörn... Eihän niitä useampaa?... Eihän? Ei; ei ole. Ensinnäkin lapsi. Enkä ukkoakaan unhottanut! Kymmenen

ihmistä... kymmenen... kymmenen... Ja karja on kaikki laitumella, paitsi muutamia eläimiä..."

Hän kuuli jotain ääntä isolta väliköltä käsin ja seiso i taas pystyssä.

"Jotakin on tulossa, jotakin. Tunnen sen joka jäsenessäni. Ehkä tuo äskeinen hirveä jyrähdys kiihoitti minua näin, mutta ehkä on joku muukin syy." Hän nousi taas ylös ja kuunteli eteenpäin kumartuneena. "Kuulesta, kuulesta... ei sittenkään ole levollista talossa. Laahaa ja räsähtelee, kantavat säläänsä kimssujaan ja kamssujaan, vaatteitaan ja astioitaan..." Hän hiipi taaskin ovelle. "Taisin ennen ennen muinoin erään taian, kuinkahan se nyt kuuluikaan?"

"Herra tietä kera Pietarin
Hiljaa kulki, näki valkean:
'Valkea ällös sa polta,
Valkea, meitä sa välttä,
Kunnes armas Jumal' äiti
Toisen lapsens... "'

Ennenkuin hän vielä ennätti päättää lausettaan ja kun hän vielä avoi ovea, kuului isolta väliköltä käsin räiskyvää ääntä, ikäänkuin silloin kun heittää tuoreen puun palavaan pesään.

"Tuli on irti!" huusi hän, "tuli on irti!"

Tyttö, joka makasi tuvassa, nousi äkkiä istualleen vuoteessaan, lapsi oli samassa jo hänen käsivarsillaan: "Juokse pojan kanssa Jasper Kreyille, älä katsahda taaksesikaan."

"Jörn! Jörn!..." Se ääni olisi voinut herättää vaikka kuolleista.

Sitä pukeumista, sitä ajatusten risteilyä, sitä käsien kiirettä! Ja jälkeempäin ei tiedä, mitä on ajatellut ja mitä tehnyt.

Jörn ei voinut jälkeempäin selittää, miksi hän ensiksi oli tarttunut juuri vanhaan kirstuunsa ja mitä tietä hän oli laahannut ulos tuon raskaan kamssun, jossa ei ollut mitään kädenpidintä tai kahvaa. Ensimmäinen, jonka hän muistaa tehneensä, on se, että hän ikäänkuin semmoinen, joka ulkoa syöksyy apuun vieraaseen taloon, oli juossut sisään tupaan, käärinyt tuon vanhan raskaan miehen, joka kauhistuksissaan kirkui ja hui toi ympärilleen, sänkypeitteeseen ja kantanut pihalle ja tien ylitse, ja vienyt Jasper Kreyn tupaan vuoteeseen, joka valmiiksiilaitettuna oli seisonut takan vieressä.

Sieltä juoksi hän takaisin, ja maamiehen vaistolla syöksyi hän talliin, leikkasi kaulahihnat poikki kolmelta hevoselta, jotka seisoivat siellä, ja talutti nuo hurjistuneesti korskahtelevat eläimet yksittäin ulos.

Eräs varsa oli pahassa vaarassa; renki ja avuksi tulleet naapurit eivät enää päässeet sen luokse, mutta oli vielä eräs ovi, jota vuosikausiin ei oltu avattu. Sen muisti Jörn ja otti puukangen, joka sattumalta oli käsillä, mursi oven auki parilla iskulla ja toi eläimen vahingoittumattomana ulos.

Nyt ei ollut enempää tehtävää. Kun hän kärvennein hiuksin ja verisin käsin vielä kerran yritti sisään, astui opettaja, joka juuri oli juosten tullut paikalle, hänen tielleen: "Ihmishenki on enemmän arvoinen ."

Silloin heitti hän epätoivoisella liikkeellä veitsen kädestään ja meni etupihalle päästäkseen kuulemasta lehmän ammuntaa, joka vastasyntyneine vasikkoineen seiso i liekeissä.

Välttääkseen alaslonsoavaa turvekattoa ja paetakseen savua, joka tuprahteli isosta luvasta täytyi hänen etääntyä rakennuksen luota ja mennä seisomaan sisäänkäytäväveräjälle. Paloruisku ajaa karautettiin hänen ohitsensa pihalle, ihan hevosten editse juoksi pieni poikansa viistoon tien poikitse häntä kohden ja huusi itkien: "Isä, onko varsa palanut?" ja likistäytyi hänen polviaan vastaan.

Jasper Krey tuli hänen luokseen kasvot ja kädet nokisina ja sanoi: "Saimme vielä lehmänkin pelastetuksi, toimme sen kyökinoven ja leipomahuoneen kautta;" ja lähti pois taas.

Jörn Uhl seiso i, ja tuijotteli liekkeihin; pieni poikansa seiso i vieressään.

Etuhuoneen lattiapalkit vääntyivät ja kiemurtelivat ja nyt kurotti tuhkasi Uhl in vierashuoneisiinkin. Ovellekin se kolkutti, nuoleskeli sitä ja poltti, oven yläpeili lensi halki ja hehkuva tulenkieli tavotteli ovenripaa. Kynttiläkruunu putosi helisten pöydälle, pöytä syttyi liekkeihin, ja yht'äkkiä syöksähti tuo keltainen vieras ketterästi kuin kissa ikkunalaudalle, kohotti hiukan akuttimia ja särki ikkunan. Nytpä tuli vauhtia leikkiin. Kokonaiset laet puto ilivat huoneisiin, yön taivas loisti sisään.

Tänä hetkenä, jolloin Uhl in vierashuoneet leimuivat punaisena lieskana ja jolloin ylös liekki kaavat tulipatsaat valaisivat yöpimeitä laidunmaita, jotka puoliympyrässä lepäsivät Wentorffin ympärillä,

läheni Sankt Mariendonnista käsin kirkkotietä pitkin puron vartta kuolema. Se vältti tulenvaloa ja taitti lopulta varsalaitumelle. Sieltä se lähti viistoon, suoraan Jasper Kreyn tuvalle, joka pienenä ja matalana seiso punervassa valaistuksessa korkeitten, vielä kirkkaammin hohtavain poppelienvarjossa. Wieta Penn, joka seiso vuoteen ääressä ja odotteli sen tuloa, väisti silmät suurina sen tullessa, ja antoi sijaa sille. Se astui lähelle ja lasi kätensä varmasti ja kiinteästi nukkuvan olkapäälle. Tämä vavahti pari kertaa. Sitte pysähtyi hengityksensä.

Silloin ryhtyi Wieta Penn Trina Kreyn auttaessa häntä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin.

Satoja ihmisiä seisokeli ja liikkui noiden korkeiden palavienvakennusten ympärillä ja katseli heikkenevää tulta. Mutta harvoin läheni kukaan Jörn Uhlia ja hänen lastaan. Hänessä oli aina ollut jotain omituista, jotakin mietiskeliästä ja juroa, jossa oli aina vivahtanut seassa kuin pientä kopeuttakin.

"Nyt kun hänellä ei enää ollut muuta neuvoa edessä, on hän tarttunut viimeiseen hätäkeinoon ja ruvennut murhapolttajaksi."

"Totta tosiaan, ihan niin hän katsoa jurottaa tuossa kuin mikäkin pahantekijä. Katsos vaan, millaiset kasvat hänellä on!"

"Kuule, mitä sanoi hän sinulle?... Minun täytyy sentään sanoa, ett'en olisi hänestä tuota toki uskonut."

"Kuule, miksi yrität sen kanssa puheisiin? Onhan tuo niin selvää... noh ymmärräthän, mitä tarkoitan."

Varsinkin puheli tuommoista työläisväki, joka on erinomaisen kärkeästä huomaamaan pahaa isäntien olossa ja elossa, mutta taas hyvin hidasta hoksaamaan, jos mahdollisesti piilisi jotain hyvääkin siinä. Hänhän oli aina ollut harvapuheinen ja juro heidän kanssaan, ja melkein itara, Häntähän olivat aina painaneet huolet ja rahapula.

Siten seiso Jörn Uhl tuntimääriä poppelienvarjossa, siellä jossa ajotie taittaa luville, samassa paikassa, jossa hän oli seisonut sinäkin iltana, kun palasi sotaretkeltä.

Mutta kun oli jo tultu sivu puoliyön, saapuivat paikalle molemmat Hargen Folkens'in rengit ja ne kertoivat että he tänä iltana kello seitsemän tienoissa palatessaan pelloilta ja kuullessaan tuon kamalan jyrähdyksen, olivat selvästi nähneet, että salama oli iskenyt Uhliin. He olivat nähneet kuinka poppelin oksa tai palanen kattopahvia tai jotain muuta oli singahtanut irti. He olivat kohta pysähtäneet ja odottaneet, että tuli lieskahtaisi esiin, ja olivat olleet hyvin ihmeissään, kun ei mitään ollut näkynyt. Uhlin pikkurenki myöskin kertoi, että ukkosenisku melkein oli ollut lyödä hänet kumoon, kun hän oli kulkenut talon ja luvan väliä ja että hän oli ollut huomaavinaan hiukan savua toisessa päätyssä, ja että hän pihalla oli ollut tuntevinaan palaneen käryä. Nämä puheet levisivät nopeasti. Monet menivät nyt puhuttelemaankin Jörn Uhlia, ja kertoivat hänelle, mitä olivat kuulleet; tiesivät kertoa toisistakin samallaisista tapauksista ja koettivat rohkaista häntä.

Kun ilma aamupuolella yötä rupesi viilenemään, hajausi väki.

Kun taivas harmeni, lähti Jörn Uhl tietä Jasper Kreyn tuvalle. Taivaalla näkyi vielä muutama tähti, ne tuikkivat sieltä taivaalta kuin raukeanväsyneet, kiiltoiset silmät kalpeissa, liiaksi valvoutuneissa kasvoissa. Kun hän tuli ovelle, astui Wieta häntä vastaan. Mutta Jörn oli jo ennättänyt nähdä hänen ylitsensä ja huomannut kynttilät ja muut valmistukset. Hän sysäsi hellävaroen Wietaenin syrjään ja astui vuoteen ääreen ja katseli kauan isäänsä. Sitte palasi hän taaskin Wietaenin tykö, otti hänen kätensä ja piti sitä kauan kädessään ja sanoi hellästi ja hiljaa: "Onpa hyvä tuki, että vanha äitini vielä on elossa."

* * * * *

Päivää jälkeinpäin, kun hän oli saanut kaikki valmiiksi hautajaisia varten ja selvittänyt tulipaloo koskevat asiat, nousi hän illempana Ringelshörnille, istahti kiville, joka seiso tien puolessa pitkän harmahtavan ruohikon keskellä, hengähti syvään ja voimakkaasti, ja antoi ajatustensa lähteä minne itse mielivät ja ihmetteli, kuinka rauhaisalta ja ihanalta maailma tuntui.

Kun hän jo oli istunut pitkän aikaa siten, kuuli hän, että mäen takaa lähestyivät jotkut ajopelit. Ajaja puheli ääneen juhtainsa kanssa: "Noh, ravatkaa vielä vaan! Ravatkaa nyt vaan kaikkityyni. Uhl on palanut ja Klaus Uhl on kuollut, ja nyt alkaa Jörn Uhlin elämänsähistoriassa uusi lehti. Ja jällellä olevasta voin sanoa... He-heijaa, Jörn! Siinähan sinä istutkin? Ja näyt jo osaavan hieman nauraakkin vai?"

"Thiess!" sanoi Jörn... "Haudataan nyt ensin kuollut, niinkuin sopii. Sitte on aikaa tutkistella, millä mielialalla minä mahdollisesti olen."

* * * * *

Kun hautajaisten jälkeä Uhlien ja heidän sukulaistensa pitkä saattue oli hajaunut kirkkotarhalta ja

hauta jo luotu umpeen, palasivat Jörn Uhl ja Thiess ja pikku lapsi Lena Tarnin haudalta vielä kerta Uhlien perintöhaudalle. Uutta hautaa peitti korkea seppelekumpu.

"Kuuletko Jörn", sanoi Aulangon isäntä, "tiedätkö mikä minusta oli epämieluisinta tuossa miehessä? Ei hänen tuhlailemisensa, ei hänen juopottelunsaakaan, vaan hänen iänikuinen hymynsä: hän hymyili kaikille ihmisille, ainoastaan ei sisarraukalleni. Niitä löytyy paljokin tuommoisia, jotka ovat ystävällisiä vieraille ihmisille, jotka ovat sulaa ystävyyttä kaduilla ja kapakoissa, mutta jotka omilleen ovat kuin kiusanhenkiä. Onpa onni, Jörn, että on maailmassa kuolema, se nimittäin yksin takaa, että oikeus pysyy oikeutena. Vai luuletko sinä, että tuo tuossa jää ilman rangaistusta, hän joka niin kidutti minun pientä sisartani, joka antoi mennä rappiolle nuo kauniit pelot ja joka vaan laiskotteli ja nauroi? Sanon sinulle, Jörn, hän joutuu raskaaseen kyntötyöhön siellä toisessa elämässä. Lujasavisen marskipellon hän siellä on saava ja neljä pattijalkaista hevoskonია ja muuta kiusaa, ja pahimman enkelivekkulin ajajapojakseen. Näeppäs tuotakin! Sisareni haudalla ei ole yhtään seppelettä!" Hän kumartui, otti pari seppelettä käteensä ja vei ne sisarensa haudalle.

"Jörn, hän oli hupaisin ja vaatimattomin olento maailmassa. Lapsena lasi hän istumaan jonnekin puunkannolle, ihan sen syrjälle, hän melkein vaan riippui sen varassa ja sanoi: 'Istus tähän Thiess, katsoppas vaan, kuinka paljon tilaa vielä!' Hän oli niin vaatimaton, hän ei pyytänyt muuta elämältä, kuin omaa pientä ja hupaista aurinkoista istuinsijaansa. Tuo tuossa ei ole valmistanut hänelle semmoista; tuo pakotti hänet istumaan varjossa koko elämänsä." Taaskin lasi hän sepeleeseen sisarensa haudalle.

"Kuule Jörn... jos hän voisi nousta ylös, hän tässä turpeen alla", — taaskin otti hän kaksi seppelettä, — "niin sanoisi hän: 'Lähde talosta, Jörn, lähde vielä tänäpäivänä Aulangolle...'. Jätä Uhl sille hyvälle, Jörn! Uhl on tehnyt sinut köyhäksi ja turmellut terveytesi. Tule minun kanssani äitisi kotitaloon, siellä paranet taas. Tule kanssani, Jörn... minä pyydän sinua äitisi nimessä. Sinä, pieneni! Auta sinäkin nyt minua! Etkö sinäkin haluaisi Aulangolle?"

"Läntään, lähtään isä!" sanoi pikku mies, "isä, siitpä lystiä tulee."

"Jörn... te tulette kaikki rattailleni: sinä ja pikku poika ja Wieten. Kirstun panemme taakse rattaan pohjalle. Silloin on sinulla yksillä rattailla kaikki, minkä omistat!"

Jörn Uhl kääntyi hiukan pois päin ja katseli pitkästi Lena Tarnin hautaa kohden.

"Ajatteles yksin kirstuasikin, Jörn! Siinä on hyvä sunnuntaipukusi ja kaukoputkesi ja kartta auringosta ja kuusta ja kaikista tähdistä ja kaikki nuo ylen viisaat kirjat ja isoäitini, vanhan Trienke Thiessenin, joka omaa sukuaan oli Stührmann, vanha puuleikkauksilla koristeltu kaulainpuu. Luulen ainakin että se on sinulla, muutoin on se Peter Voss von Vaale'n hallussa... kaikki tuo, Jörn, ihmiset ja kirstu, ne ovat sinun omiasi, jos tulet kanssani Aulangolle. Täällä kuuluivat ne Uhlille ja sen huolille, tuolla Aulangolla kuuluvat ne yksin sinulle ja ovat sinun omiasi! Oi, Jörn, minä pyydän sinua, tule mukanamme! Minä pyydän sinua, Jörn: irroita sielusi kerrankin Uhlista, ja ota se vihdoin itse käytettäväksesi. Minä pyydän sinua, rakas Jörn, tule minun kanssani. Muuten, sanon sen suoraan, olen minä levoton siitä, mitä tapahtuu."

Jörn Uhl ei vastannut mitään. Hän huohti syvään ja loi katseensa milloin Lena Tarnin haudalle, milloin haudoille jalkojensa edessä. Ne kolme hautaa puhuivat selvää kieltä hänelle.

Kun he hetken olivat seisonneet liikkumatta, sanoi Thiess: "Nyt lähdetään. Nyt laskemme vielä nämä kolme seppelettä Lena Tarnin haudalle, jokainen yhden."

"Lena Tarn?" kysyi pikku poika, "kuka hän on? Lena Tarn sanot sinä? Mutta sehän on minun äitini."

"Niin, poikaseni! Ja millainen ihminen äitisi olikaan!"

Seuraavana aamupäivänä kutsui Jörn Uhl rengit ja piiat puheilleen, ja maksoi kullekin heistä heidän palkkansa, kävi käsityöläistenkin luona ja maksoi heillekin heidän pienet saatavansa, ja sanoi, kun he näyttivät kummastuneilta, lyhyellä harvasanaisella tavallaan: "En tahdo, että saatte juoksuja rahojenne vuoksi, tai että ehkä joutuisitte jäämään ilmankin niitä." Silloin ymmärsivät he hänen tarkoituksensa, pistivät nopeasti rahat taskuunsa, saattivat häntä ovellekin vielä, kutsuivat vaimonsakin paikalle ja katselivat häntä jälestä, kun hän korkeana ja tavallistaan suurempana asteli lehmuskujannetta. Sitte meni hän kerran vielä käymään autiolla palopaikalla ja seisoi kerran vielä noettuneen puoliluhistuneen talonseinämän vieressä, lähellä kyökinovea, siitä on nimittäin vapaa näköala Uhlin peltojen ylitse.

Tuli silloin Thiess Thiessen, pukeuneena lyhyeen matkatakkiinsa ja piiska kädessään kompuroiden soraläjien ylitse paikalle ja huusi jo kaukaa: "Pikku Jürgen istuu jo kirstulla rattailla ja heiluttelee

jalkojaan ja Wieten sitoo par'aikaa ruskearaidallista päällyshuiviaan päälle... Kuinka tuumit nyt, Jörn? Tuo on oikein. Tuommoisilta pitää kasvojesi näyttää, poikaseni."

"Thiess", sanoi Jörn Uhl, ja kääntyi häntä kohden, "nyt olen selvillä siitä! Minä annan Uhlin mennä, annan mennä kaikkine huolineen ja murheineen. Minäkin olen ihminen... viiteentoista vuoteen ei minulla ole ollut yhtään sunnuntaita; tuntuupa kuin olisin ollut vaan onneton hupakkoparka... Mutta nyt, totta tosiaan, nyt koetan oikein toden teolla sitä, josta eilen puhuit: koetanpa saada takaisin sieluni, joka tähän asti on piileksinyt täällä Uhlilla. Tänne sieluni! Tänne sieluni! Se kuuluu *minulle!*... Tule nopeaan nyt, Thiess."

Pikku poika istui kirstulla jo, ja Wieten seiso i kumaraharteisena rattaitten vieressä. "Isä", sanoi poika, "mitä sinä huusit? Torasitko sinä jonkun kanssa, vai nauroitko sinä?"

"Molempia!" sanoi Jörn Uhl... "Tule tänne, Wieten, nostan sinut rattaille... Aiotko sanoa jotakin, Wieten?"

Wieten katseli häntä vakain himmein silmin ja syviin ajatuksiin vaipuneena. "Muistui mieleeni kertomus hänestä, Jörn, joka sata vuotta vii pyi pimeiden maanmenniäisten luona, ja joka, kun hän palasi takaisin, oli vanha. Piilee toki paljon totuutta noissa vanhoissa kertomuksissa, Jörn."

"Piilee, Wieten!" vastasi Jörn. Ja häntä puistatti, ikäänkuin olisi häntä kammostuttanut.

KAHDESKYMMENESNELJÄS LUKU.

Kun nuoren metsän ylitse, joka lepää lumen ja jään peitossa, alkaa puhaltaa lauhkea länsituuli, silloin rupeaa kuusissa ylhäältä alas saakka hiljaa risahtelemaan ja halkeilemaan: ne eivät tahdo taipua, niiden täytyy murtua. Mutta tuo lempeä lauhkea tuuli hiipii ja hyväilee jokaista jäänkidettä, silittää ja sulattaa. Ja kuinka käykään, lempeys voittaa kaikkialla maailmassa. Rakkaus voittaa. Helähtely ja särentely ja aseitten kalske taukoo. Jääkiteet antavat kirkkaitten peitsiensä vaipua, niiden haarniskat sulavat, silmät herkkenevät kyyneliin, ne antauvat lempeän hyväilevän ilman syliin. Jos nyt käy metsässä, kuulee, kuinka liukuu ja putoilee ja kuinka koko metsässä ääntelee ja lepertelee ikäänkuin puhuisi se matalasti ja yksiäänisesti unissaan.

Ihanaa on nähdä ja kuulla, kuinka metsä sulaa. Ihanampaa on vielä olla näkemässä ja kuulemassa, kun sulaa ihminen.

Thiess Thiessen seiso i seuraavan päivän iltapäivällä Jörn Uhlin vuoteen ääressä, ja sanoi: "Sinäpä menestyksellä Thiessenilaiseksi rupeat, Jörn. Nyt olet yhteen otteesen nukkunut kahdeksantoista tuntia."

"Missä poika on?" kysyi Jörn.

Se oli paikalla jo: "Isä", sanoi hän, "nyt sinä olet nukkunut kuin unikeko. Olen jo kymmenen kertaa ollut täällä sinua katsomassa, seitsemän kertaa yksin ja kolme kertaa Thiessin kanssa."

"Näetkö", sanoi Thiess, "joka taholta yhtäläistä tunnustusta!... Minä kävin aamupäivällä jo taas Sankt Mariendonniassa. Seppä ei ollut vielä saanut maksua viimeisestä lapiostaan, annoin hänelle taalarin."

Jörn Uhl nousi he pystyyn: "Sitä ei minulla ole maksaa sinulle takaisin."

"Rupeatko jo huolehtimaan taas?"

Silloin heittäysi Jörn taaskin pitkäkseen ja nauroi. "Varonpa itseäni siitä. Kaikki on turvissa nyt! Isä ja Uhl, tämä pieni poikani tässä ja Wieten! Eikä velkoja ollenkaan, eikä yhtään vihamiestä! Kaikki on selvää ja suoraa, ihan selvää ja suoraa. Niin selvää ja suoraa kuin palanen reikäleipää. Toistaiseksi saat sinä pitää meistä huolen."

"Selvähän se: te jäätte tänne, ja me elämme hupaisesti edelleen ja odottelemme, mitä tuleman pitää."

"Kiitokset sinulle, Thiess. Tuumin nyt hiukan tässä, ja katselen sitte, mihinkä sittemmin sopii ryhtyä."

Seuraavana aamuna meni hän jalan Sankt Mariendonniin amtinesimiehen puheille ja neuvotteli tuon tyyneen ja järkevän miehen kanssa asemastaan, ja sanoi, ett'ei hän enää aikunut antautua tekemisiin

talon kanssa. Ell'ei valkopää haluaisi ottaa vastaan taloa veloista, niin pankoon pesän vararikkotilaan. Hän ei tahdo penniäkään talosta, mutta hän ei myöskään tahdo ottaa mitään velkoja niskoilleen uutta elämää aloittaessaan. Hän oli kylliksi kauan saanut kantaa huolia ja velkoja, hän oli kymmenen vuotta saanut olla, kuin olisi ollut pahateko omallatunnollaan, ihan kuin olisi hän kantanut rinnallaan lautaa, johon suurilla ja selvillä kirjaimilla oli kirjoitettu: "Tuolla ihmisellä on suuret velat." Hän oli itsekin tuntunut itselleen kuin kirouksenalaiselta. Mutta nyt hänestä oli keveätä ja iloista.

Amtinesimies nauroi tuota Jörn Uhlia, jonka kanssa ennen tuskin oli voinut sanaa vaihtaa, mutta joka nyt, kun omaisuutensa kaikki oli mennyttä, jutteli noin vapaasti ja itsetietoisasti, ja lausui hän olevan syytä toivoa, että tulisi toimeen vapaaehtoinen kauppa, talo kun oli hyvässä kunnossa ja hyvässä viljelyksessä. Lopuksi sopivat he vielä siitä, että Jörn Uhl Thiess Thiessenin takuuta vastaan saisi pitää hallussaan kaksi hevosistaan, hevosparin, joista Lena Tarn jo aikoinaan oli iloinnut, kun ne vielä olivat varsoja, nyt ne olivat korkeita, kahdeksantalvisia, virheettömiä valakkoja, holsteiniläistä marskirotua.

Kun hän taaskin oli kylätiellä, nyökäytti hän itsekseen iloisesti päätään, heilautteli keltaista tammisauvaansa ja suljutti sillä käydessään lehmusten lehviä, jotka paksulta peittivät tietä. Kun hän kaukaa näki koulutalon, siellä kun se vielä oli melkein pensaittensa ja lehmustensa piilossa tähysteli hän ikkunaa, jonka ääressä hän ennen muinoin oli opiskellut englannin kieltä, ja puutarhaa ja ajatteli: "Lisbeth Junkerkin palaa piakkoin taas kotimaille. Sepäs on kummeksuva, kun ei enää näe Uhlia, ja kun me olemme muuttaneet pois. Olipa sievästi häneltä pistäytyä joka kesä, kun oli käymässä koulutalolla, myöskin Uhlilla katsomassa. Onpas se hieno tyttö. Ja soma kuin aina!"

Hän tuli lähemmäksi, ja katsahti lankkuaidan yli. Koko puutarha oli paljasta kirjavaa valoa ja voimakkaita iloisia värejä. Viiniköynnös seinällä välkkyi ja kimalteli kirkkaassa lokakuun-auringossa. Lieto tuuli häilytti punaiset, vihəriät ja keltaiset väripilkut yhdeksi aurinkoiseksi usmaksi. Kuitenkin keksi hän kaiken sen kimaltelevan välkkeilyn keskellä, aivan moniheloittavan viinipensaan edessä, erityisen valokohdan, joka levotonni liikkui edes takaisin siinä kaiken muun rauhasan sädeleikittelyn keskellä. Tytön niskaan, joka istui viinipensaikossa ja kuori palkoja, oli lentänyt jotakin, eikä hän näyttänyt tietävän oliko sinne lentänyt joku lehti tai toukka; tyttö nousi pystyyn ja pudisteli itseään; auringon valo hypähteli iloisena hänen kirkkaanvalkeilla hiuksillaan ja hänen silmillään.

"Odotas!" huudahti Jörn Uhl, "minä tulen auttamaan."

Ja ennenkuin tyttö huomasi, kumartui Jörn jo hänen ylitsensä ja puheli: "Eihän siellä näy muuta kuin paljaita kiharia valkeita hiuksia."

Tyttö katsoi häneen hämmästynein loistavin silmin. "Oi, Jürgen!" sanoi hän, "kuinka säikähdytit minut! Ja kuinka iloista, että näytät noin reippaalta!... Sinua parkaa! Nythän olet menettänyt isäsikin ja koko Uhl on palanut."

Jörn nyökäytti päätään: "Emme siitä viitsi puhua", sanoi hän. "Se on ollutta ja mennyttä! Ihan ollutta ja mennyttä! Olen iloinen vaan, että näin sinut vielä. Kauanko jo olet ollut täällä?"

"Eilisiltana tulin. Aioin vaan toimittaa pavut korjuun, sitte aioin käväistä Uhlilla ja käydä katsomassa, voisinko vielä kohdata sinut ja lapsesi. No, kuinka sinun nyt ovat asiasi, Jürgen?"

Hän kertoi yksivakaasti veljestään ja isästään, hiiristä nisussa ja tulipalosta ja keskustelustaan amtinesimiehen kanssa. Lisbeth lausui jonkun lempeän osaaottavan sanan.

"Siitä ei minulla vielä ole aavistustakaan", jatkoi Jörn, "mihinkä nyt rupean ryhtymään."

"Ah", vastasi Lisbeth, "sinä Jürgen kyllä helposti löydät tehtävää. Sinähän osaat ja viitsit tehdä työtä. Ja olet niin älykäs. Älä sinä siis turhia huolehdi."

Aurinko ilakoitsi lehvistössä ja pensaikossa, heitteli varjojaan ja valoaan, tultaan ja värejään kaikkialle, leikitteli heidän kummankin yllä.

Jörniä ihmetytti, että Lisbeth puhui siten hänestä. Eihän hän siis yksinomaan säälinytään häntä. Kunnioittikin häntä! Tuo oli kovasti mieleen hänelle. Tuollainen hieno ylhäinen tyttö! "Enpäs", sanoi hän, "en minä tulevaisuuden vuoksi haikaile. Ainahan sitä jotain löytää. Aionpa viettää monet viikot, ehkä koko talvenkin ihan jouten ja huoletonna vaan ja sitte vasta ratkaisen."

"Siinä teet oikein", sanoi Lisbeth... "Tiedätkö mitä, Jürgen? Kuule, tulesta sill'aikaa kerran Hampuriinkin! Näytän sinulle koko kaupungin, kaiken mitä siellä on nähtävää. Ota lapsi mukaasi. Ethän olekaan tähän asti saanut kokea muuta työtä ja vaivaa. Mutta tule nyt vaan!"

Jörn kävi ihan vallattomaksi. "Sanoisinko minäkin jotain?..."

"Sano Jürgen!"

"Jospa viitsisit, ja jos tyytyisit semmoiseen kuin siellä on... me elämme sangen yksinkertaisesti..."

"Mutta sanohan nyt, Jürgen." Lisbeth katseli häneen iloisesti odottaen ja suurin silmin.

"Enpä tiedä, tohdinko esittää, mutta jos sinä viitsisit käydä tervehtimässä meitä, niin meillä molemmilla ei ole mitään tekemistä. Me kolme, sinä, lapsi ja minä saisimme kaiken päivän tehdä, mitä ikinä haluttaisi."

"Oikein tottako, Jürgen!"

"Ja sitte, jos vaan viitsisit, niin tekisimme pienen retken yhdessä. Kävisin mielelläni tervehtimässä erästä sotamiesaikeista toveriani, joka asuu Burg'in lähistöllä. Minä tarkoitan, jos sinua huvittaisi..."

Lisbethin silmissä välkähteli kyyneliä. "Jürgen", sanoi hän, "niin hirveän mielelläni tulen minä! Jos sinä oikein totta ja todella suot, että tulen, niin tulen minä niin mielelläni."

Jörn kummasteli hänen iloaan ja kävi vielä iloisemmaksi ja sanoi: "Mutta eipäs! Kuinka iloiseksi tulit! Sitä en minä olisi luullut, Ell'ei siellä vaan ole sinulle liika yksinkertaista! Kinkut ovat varmaankin menneenvuotisia ja ryynit ovat tatariryyniä, ja kuinka nukkuminen on järjestettävä siitä en itsekään ole ihan selvillä."

"Oh", sanoi Lisbeth, "tuohan on kaikki niin yhdentekevää! Tiedätkö, ett'et sinä useinkaan ollut ollenkaan ystävällinen minulle, kun tulin luoksesi Uhlille. Olit niin lyhytpuheinen ja niin väliäpitämätön aina. Ikäänkuin sinulle olisi ollut ihan yhdentekevää, kummoista minun oli ja mitä minä ajattelin ja oliko minullakin mahdollisesti huoleni. Olithan sentään minun hyvä toverini, silloin kun vielä olimme lapsia? Minä itkinkin välistä sen tähden."

"*Sinäkö?*" sanoi Jörn... "*sinäkö olet itkenyt? Ja siitä syystä?..* Lisbeth? Ja minä kun luulin, että tulit tervehtimään vaan jonkinlaisesta kohteliaisuudesta! Minä luulin että sinä tahdoit osoittaa sääliäsi minulle. Ja sinä kun päinvastoin tulit etsimään jotakin minulta? Mutta oikein tottako? Minulta? Tyttöseni, kuinka mielelläni olisin puhunut kaikesta kanssasi! Kun vaan olisin aavistanut! Mutta minä olin niin huolien ja murheiden painama ja silmäini edessä oli kuin hämähäkinverkkoa. Kuvittelin aina, että sinä elit sulassa ilossa ja onnessa."

"Oi, Jürgen. *Minä* onnessa!"

"Jos todellakin on niin, Lisbeth, että *sinä* etsit jotakin *minulta*, ja että minä voisin jossakin olla sinulle avuksi... niin silloin... todellakin... Lisbeth... missä sitte olen ja oleskelenkin... silloin etsin minä ylös sinut ja jokaisessa tarpeessasi saat sinä luottaa minuun."

"Mutta eipäs", sanoi Lisbeth ja löi kätensä yhteen. "Kuinka iloinen olen, kun sinä olet noin hilpeä ja avoin ja puhelet tuolla tapaa kanssani."

Jörn hymyili iloisesti ja onnellisesti ja sanoi: "Huomennapa hauskaa tulee. Thiessillä on asioita huomen aamupuolella täälläpäin ja hän saa käväistä noutamassa sinua. Pikku poikani ja minä piiloittaudumme jonnekin metsänrantaan ja yllätämme teidät sieltä, Annamme Thiessin jatkaa matkaa siitä, mutta sinä saat kohta lähteä meidän kanssamme aulangon poikki. Minä näyttäisin pojalle ne suure kivet muistathan... ne jotka noita on heittänyt. Muistathan vielä? Sillä oli kädet kuin teurastajan pölkky!"

Lisbeth löi taaskin kätensä yhteen: "Mutta eipäs", sanoi hän, "enpäs vaan osaa sanoa kuinka iloissani olen kun sinä olet noin hilpeä ja sydämellinen!" Silmänsä välkkyivät sulina kyynelinä.

Jörn nyökäytti päätä hänelle ja sanoi veitikka, maisesti: "Sinulla on yhä sama korkea kimeä ääni kuin muinenkin."

Tyttö nauroi. "Vaiti nyt", sanoi hän, "kai saan minäkin näinä päivinä vielä keksiä kaikellaisia vanhoja vikoja sinussakin."

"Oliko minussa semmoisiakin?"

"Kaikkeaa kuvitteletkin. Usein olit hajamielinen ja usein tulistuit. Ja usein... niin usein annoit itsessäsi pujahtaa esiin Uhlin." Hän loi kädellään rintaansa ikäänkuin jäljitelläkseen jotain kerskuria.

"Niinkö?" sanoi hän. "Vai semmoinen olin! Kummoinen sinä olit, sitä saan nyt ajatella kun palaan kankaan yli. Nyt minun pitää lähteä. Tämä virkisti minua En olisi luullut, että sinä olit noin yksinkertainen ja koruton ihmislapsi."

"Enkä minä, että sinä tänään olisit noin iloinen. Kuule sinä! Se tulee siitä, ett'ei minulla ole huolia. Ennen oli minulla ainoastaan raskaita ajatuksia jotka tulla komppuroivat kuin mitkäkin mylläriirengit;

nyt ne ovat muuttuneet herrasmieheksi jotka käydä tepsuttelevat sunnuntai-puvussa ja kurkistelevat tyttöihin, jotka istuvat viinipensaiden suojassa. Nyt siis! Huomiseen asti, Lisbeth!"

"Terveiset pikku Jürgenille!"

Jörn ravisteli hänen kättään, nyökäytti päätään ja sanoi hyvästit ja lähti pois. Lisbeth katseli häntä jälistä, kunnes hän katosi silmistä. Sitte kokosi hän hymyillen ja ajatuksissaan paunpalvot. Hän ei sentään vielä ennättänyt saada niitä kokoon, kun hän jo — liekö hänelle sitte taaskin lentänyt jotain niskaan? — puisteli itseään ja huusi: "Maria! Maria!" Ystävätär tuli juosten, lapsi käsivarrella ulos ja kysyi, mitä nyt oli tapahtunut. Silloin sanoi Lisbeth: "Oh... tiedätkö, kuka täällä on käynyt? Kuka on istunut tässä? Tässä penkillä? Ja ihan iloisena ja tyytyväisenä jutellut tässä minun kanssani?"

"Eihän se voi olla mahdollista!... Jörn Uhlko?"

Silloin nyökäytti toinen, tuo valkohiuksinen päätään, ja nauroi ja juoksi sisään.

Seuraavana päivänä istui hän todellakin Thiessin rinnalla rattailta ja näytti kuin seisoi kaunis nuori ruusupensas pienen kippuraisen katajan rinnalla. Ja Thiess nauroi koko kasvoiltaan, kun Jörn Uhl ja pikku poika aivan oikein seisoivat siellä metsän rannassa.

Lisbeth ei ollut uskaltanut hypähtää alas; Jörn piti käsiään niin korkealla ja näytti niin arveluttavalta. Viimein hän sentään uskalsi.

Mutta kohta lähti hän juoksemaan pikku Jürgenin kanssa, suoraan Aulankoa kohden, ja käänsi nyt kaiken huomionsa häneen, ikäänkuin olisi hän tullut Aulangollekin kuten ennen Uhlille, "ainoastaan lasta katsomaan." Samaan tapaan jatkoi hän koko päivän. Jörn oli sillävälillä joutessaan lähtenyt Thiessenin kanssa suolle katsomaan turpeita. Kun hän palasi, tapasi hän Lisbethin vielä leikkimässä pojan kanssa. He hyppelivät edes ja takaisin erään ojan ylitse, ja näkyivät olevan hirveästi huvitettuja siitä. Kun Jörn lähenei heitä, sanoi Lisbeth pojalle: "No niin ja, nyt ei minulla enää ole aikaa, nyt minun pitää mennä Wietenä auttamaan." Ja pujahti taloon, kuin kärppä koloonsa kivirauniossa.

Kun Jörn hetki jälkeensä tuli etuvälillä häntä vastaan, kun hän par'aikaa sitoi huivia päähänsä ja sanoi että hän vielä aikoi Wietenin kanssa puhdistaa kyökin seinät, jotka näyttivät siivottomilta, silloin rupesi Jörnistä tuntumaan tämä olevan jo liikaa. Hän tarttui vallattomasti häneen, kierähti hänet kerran ympäri, aukasi huivin ja esiliinan solmusta ja heitti nurkkaan ja sanoi: "Nyt lähdemme yhdessä aulangolle."

"Pikku-Jürgenin täytyy tulla mukaan."

"Eipäs, hän jää tänne."

Lisbeth tekeytyi hiukan nyrpeäksi ja arveli, että oli vähän liikoja vaadittu, että hänen pitäisi tehdä, mitä hän suvaitsi vaatia.

"Otatko hatun päähäsi?"

"En, mutta vähän lämpoisempää otan ylleni." Hän otti yksinkertaisen, mustan päällysröijynsä käteensä ja oijensi Jörnille. Tämä pani kepin seinää vastaan ja sanoi: "Neuvoppas nyt, kuinka tässä pitää menetellä."

"Älä nyt ole olevinasi; osaathan toki auttaa päällysröijyn ylle."

"En ole tämmöisessä hommassa ollut kertaakaan ennen, en miehien enkä naisienkaan kanssa... Kuinka hieno!... Onko sen vuori ihan silkkiä? Enpäs ole eläissäni nähnyt moista! Noh, käsi tänne."

Lisbeth oli nyt kyllä saanut sen ylleen, mutta vielä ei se istunut mukavasti. Hän taivutteli itseään, oijenteli käsiään ja koetti työntää villaisen lenninkinsä avarat ja mukavat hihat päällysröijyn alle, mutta ei vaan tahtonut saada luonnistamaan.

"Annappas, kun minä autan", sanoi Jörn.

Lisbeth pyörähti kerran ympäri... "Ei, ei... se menee jo..."

"Näetkös nyt", sanoi Jörn, "yhä vielä olet yhtäläinen kuin lapsenakin! Aina vaan: Älä koske minuun! Aina ylpeä! Tuommoisen verroille ei ole yhdessäkään Uhlissa miestä."

"Jürgen!" vastasi Lisbeth, ja silmänsä katsoivat suoraan ja moittivasti häneen, ja äänensä kuului kimeältä ja hienolta: "Olen ainoastaan hiljainen ja ujo, en mitään muuta. Jos voisit nähdä minuun, niin ajattelisit ihan toisin minusta."

"No", sanoi Jörn, "älähän nyt suutu. Minusta on vaan aina tuntunut kuin olisit sinä liika hieno, jotta minä voisin seurustella kanssasi. Ja siinä on oman painostuneen asemani ohessa syy, joka on vaikuttanut, että viime vuosina olen ollut niin arka kohtaasi."

Nyt loi Lisbeth veitikkamaisesti silmänsä häneen ja sanoi: "Mutta sanoppas Jörn, mikä minussa sitte on niin hienoa?"

Nyt joutui Jörn hämilleen ja salasi epävarmuuttaan, tekeytyen vakaaksi ja miettiväksi. "Niin tuota", sanoi hän, "ensinnäkin on koko vartalosi, tiedätkö, kuin tuo nuori lehmus, joka kasvaa koulutalon kulmassa, puutarhan portilla. Koko sinun olennessasi ja ryhdissäsi on jotain semmoista nuorta ja solakasti ylenevää, tiedätkö."

Lisbeth nykäsi päällysröijyään ja nauroi ja sanoi: "Enemmän vaan, tuommoista kuuntelen minä kernaasti."

"Niin, ja kasvosi ovat kuin olisi tänäpä, ihmeenihana, aurinkoinen päivä luonut ne tänä aamuna vasta. Ja silmäsi sitte, jotka aina katsovat niin ylen vakavina; ollenkaan huolimattakaan siitä, että vielä varsin erityisesti järjestelet niitä joka kerta, kun katsot minuun."

"Enpä toki, Jürgen."

"Ja kun puhut, sovittelet sinä suutasi niin lystisti, että kernaasti katsoo sinua, nähdäkseen yksin tuon toimituksesikin jo. Sinun suusi on tullut leveämmäksi ja varmapiiroisemmaksi."

"Noh niin, ja joko nyt olet valmis?"

"Muistatko vielä", jatkoi Jörn, "ettet koskaan tahtonut antaa kättäsi Fiete Kreylle, kun meidän piti auttaa teitä vallien yli. Sait silloin jäädä seisomaan siihen! Eihän käynyt alaskaan luistaminen! Pukuhan siitä olisi likastunut! Ja olisi se näyttänyt niin rumalta! Silloin huusit sinä: 'Jürgen, Jürgen!' Kuulen vielä äänesi sieltä vallilta. Näetkös, semmoinen sinä olit."

"Ja minkätähden? Koska Fiete Kreyn kädet eivät tavallisesti olleet ylen puhtaat. Tiedäthän sen!"

"Niin lapseni, millaisiksi ovat *minun* käteni tulleet nyt! Mihin kaikkeen on minun täytynyt niillä tarttua! Veljeni makasi väliköllä, tuolla... oh, en tahdo ajatella sitä. Sinä olet liika hyvä kaikkeen semmoiseen, Lisbeth."

"Annas tänne", sanoi hän. Ja ennenkuin Jörn huomasi, mitä hän tarkoitti, oli hän ottanut hänen kätensä ja vienyt sen poskelleen. "Noin minä ajattelen", sanoi hän.

Silloin vavahti Jörn koko ruumiissaan. Hän tarttui kiinteästi hänen käteensä ja puhui työläästi: "Sinä olet minun oma rakas leikkiverini."

He olivat saapuneet metsänrantaan ja Jörn osoitti paikkaa, jossa vallin vierteellä kasvoi kaunista tiheätä sammaletta noin ihmisen mitan leveydeltä. "Istahdatko hiukan alas tuohon?"

Lisbeth teki hänen ihmeekseen sen.

"Tässä", sanoi Lisbeth, "makasimme kerran kaikki neljä."

"Ja missä lienevät nyt molemmat toiset?" sanoi Jörn.

Lisbeth silitteli kädellään sammaletta vierellään, aikoi sanoa jotakin ja katseli eteensä maahan. Sitte alkoi hän: "Enpä saa rauhaa ennen, Jürgen, sinun pitää ymmärtää minua oikein. En minä ylpeä ole enkä olevinani myöskään. Näet'sä, Jürgen, muistathan kohtauksemme puutarhassa, se oli lystinkurinen juttu. Sinä olit luonnollinen ja järkevä, minä käyttäysin naurettavasti. Ja sen sinä ymmärrät itse vallan hyvin, miks'en minä silloin tanssiaisissa tahtonut tanssia kanssasi, perästäpäin olet kyllä ehkä piankin ajatellut asiasta toisin ja oikeammin, kuin silloin. Että siihen aikaan hyvin vähän seurustelin Elsben kanssa, niin kuule Jürgen, minä tiedän, kuinka uskollinen ja hyvä hän oli sydämeltään, ja älykäs hän myös oli. Jo ihan nuorena tyttönä katseli hän erinomaisen selvästi ja raittiisti elämään, sillä välin kun minä vielä hyvin kauan pysyin joutavia luulottelevana, turhamaisena työnhupakkona. Hän ei haaveksinut turhia, eikä puhellut asioista, jotka eivät ole puhumisen arvoisia, kuten kartiinipitseistä ja semmoisista, vaan oli huomionsa kiintynyt vakaviin ja todellisiin asioihin. Siinä suhteessa oli hän sinun oikea sisaresi, Jürgen... Mutta ethän ole kuullutkaan, kuinka huonosti hänen kanssaan oli oikein. Ethän tiedä, että kun sinä olit sotapalveluksessa, hän keskellä yötä nousi ylös ja hiipi pimeän kylän läpi minun akkunani taakse ja oli koko puolen yötä minun luonani. Hän itki silloin katkerasti ja valitti sitä, kuinka levoton hän oli. Kun sitte sattui talvella tanssiaisia, käyttäytyi hän niin vallattomasti ja ylimielisesti niissä, että hänestä ruvettiin puhumaan."

Hän hengähti syvään, eikä tohtinut luoda silmiänsä ylös häneen.

"Näet'sä, Jürgen, en minäkään ole tuommoisesta vapaa. En minäkään ole eloton ja tuhma, kylmä ja väliäpitämätön; mutta minä olen sulkenut sen kaiken sisimpään sieluuni, se on minun sieluni kätkeyintä salaisuutta, se ja uskonto."

"Eivätköhän ne sentään ole kaksi eri asiaa?"

"Eivät minusta, Jürgen. Eivätköhän ne enemmän ole kuin veli ja sisar? Ethän sinä toivottavasti sentään ole sitä mieltä, että uskonto on alkuisin Jumalasta ja luonto pahasta; ne ovat molemmat Jumalasta alkuaan, ja niiden pitää asua rinnakkain ja holhoa tointoistaan."

Hän silitti keveästi kädellään sammalta. "Katsos nyt, tuommoista se minun ylpeyteni on, josta sinä aina puhut: minä asun hienossa huoneessa, jonka seinät ovat siistin valkoiset, ja jonka ikkunat, jotka eivät ole liian korkealla, välkkävät puhtaina, edessään siistit ikkunaverhot. Mutta jos päättää, että siinä siistissä kammiossa täytyy asua joku vanha hurskas neitonen... ymmärräthän Jürgen, tuommainen karitsamaisen hurskas... niin silloin erehtyy. Siellä siistissä kammarissani, siistien ikkunaverhojen! takana laulelen minä usein, ja nauran ääneen ja tanssin, ja monta kertaa heittäyn minä lattialle pitkäkseni ja itken kyllikseni enkä tiedä miksi teen sitä kaikkea."

Jörn katseli häntä kirkkain silmin. Puut hänen takanaan olivat hiljaa kumartuneet häntä kohden ikäänkuin tarkemmin kuullakseen ja ilta-aurinko vieritteli kultapallojaan sammalilla. Kaikki oli satua ympärillään, mutta hän ei huomannut sitä.

"Meille on tapahtunut ihmeellistä", sanoi Jörn. "Eilen tulin minä sinun luoksesi, tänään tulet sinä minun luokseni."

Nyt katsahti Lisbeth häneen ensi kertaa: "Jos tahdot, niin tulee meistä nyt taaskin oikeat ystävät, ja pysymmekin semmoisina niinkauan kuin elämme."

Silloin sysäsi hän keppinsä maahan ja sanoi: "Suurempaa lahjaa en olisi voinut saada, Lisbeth, kuin ihmisen, jonka kanssa voin puhua kaikesta. Semmoista ei minulla ole ollut siitä asti kun Fiete Krey katosi Ringelshörnin taakse ja kun Lena Tarn valmistautui kuolemaan. Minä olen ollut yksikseni, hyvin yksikseni, ja yksinäisyydessäni olen tullut omituiseksi ja jäykäksi."

"Mutta nyt sinä sulat, Jürgen. Nyt jatkat sinä siitä, mihin lapsena ennätit. Olet vielä kyllicki nuori semmoiseen. Kuinka lystinkaltainen sinä olit! Niin toimissasi aina, ja niin vakava! Se oli Aulangolta perittyä."

"Noh", sanoi Jörn, "lähdetään nyt. Nyt mennään kotiin, ja puhutaan huomenna tästä tarkemmin. Neuvotellaan huomenna, mihinkä minun nyt sopisi ryhtyä. Jos olet oikea toverini, pitää sinun auttaa minua siinäkin."

"Tiedätkö mitä?" sanoi Lisbeth. "Voihan olla, ett'et nyt ensi aikoina ennätä tarpeeksi pitämään huolta lapsestasi. Tänne häntä ei olisi oikein mukava jättää, koulumatka on liian pitkä. Mutta entä, jos sallisit hänen tulla minun mukanani, Jürgen? Meillä on siellä niin hyvät koulut, ja minä... minä olen seisonut hänen äitinsä kuolinvuoteen ääressä."

"Senkö tekisit?"

KAHDESKYMMENESVIIDES LUKU.

Kun Jörn seuraavana päivänä, koko varhain, palasi soilta, joilla hän oli käynyt Thiessin kanssa, tuumi hän: "No niin, ja! Nyt saavat molemmat nousta ylös ja lähteä minun kanssani aulangolle." Mutta kun hän etsi heitä ensin tuvasta ja sitte kyökistä, sanoi Wieten hänelle: "Minulla on terveiset heiltä kummaltakin sinulle; vasta iltapäivällä ovat he sinun puhutettavinasasi, aamupäivän saat sinä viettää Thiessin kanssa."

"Mutta tosiaankin... Wieten!" sanoi hän, "poikahan... se on jo ihan salaliitossa hänen kanssaan."

"Eihän tuo mikään ihme ole, Jörn! Lisbethän on siinä ijässä, että hän hyvästi voisi olla hänen äitinsä, ja hän pitää hänestä paljon. Ei tuo ole mitään teeskeilyä, Jörn."

Hän palasi totteliaasti alas soille taas ja tuli vasta päivällisiksi kotiin, ja tapasi molemmat vastikään

hekin palanneina.

"No, sovitteko hyvästi yhteen?" kysyi hän.

"Ei meille tullut pienintäkään riitaa", sanoi pikku mies, "ja olemme jutelleet vähän monellaista. Nyt iltapäivällä saat sinäkin tulla mukaamme."

"Tuopa jo joltain kuuluu!" tuumi Jörn Uhl.

Lisbeth punastui ja nauroi: "Me teemme sinun kanssasi, mitä ikinä tykkäämme. Nyt iltapäivällä saat lähteä kanssamme Rugenberg'ille, me tahdomme nähdä jättiläishaudan siellä."

"Sen missä se kuollut mies on maannut."

"No lähtään sitte!" sanoi Jörn Uhl.

* * * * *

He saivat astua melkein tunnin matkan ensin aulankoa ja sitte kangasta, tulivat niituitse eräälle pienelle puusillalle, menivät sen yli, astuivat pienen metsikön läpi: siinä oli edessään Rugenberg.

Rugenberg on melkoinen kukkula. Näkee laajalti rämeiden ylitse, aina tuonpuolisille kukkulajonoille asti. Huipulla, nuorten kuusien ja pyökkien varjossa on löydetty hautoja.

Kun he kaikki kolme olivat päässeet ylös ja tulleet aina pyökeille asti, sanoi lapsi: "Kuule Lisbeth, emmeköhän jää tähän hiukan?"

"Jäämmekö, Jürgen?"

"Isä, onko sinulla veistä mukana? Kaiva nopeasti noppakuoppa tuohon, ruvetaan noppasille."

"Kaikkeaa mieleesikin tulee!" sanoi Jörn Uhl. "Nyt yhtäkkiä noppasille?..."

"Sitä me eilenkin", sanoi Lisbeth.

"Muistatko vielä?" sanoi Jörn Uhl, "kuinka me viimeksi heitimme noppaa keskenämme?"

"Kyllä, ja sinä rupesit kinastelemaan", vastasi Lisbeth.

Jörn nauroi: "Sitä en juuri myöntäisi! Sinä pistit kätesi kuoppaan ja otit nopat pois."

"Ne olivat minun", sanoi Lisbeth.

Jörn Uhl kaivoi veitsellään pyöreän kuopan. "Ne *eivät* olleet sinun. Kuudes noppa oli jäänyt kuopan reunalle. Sinä näit sen hyvin, mutta tuumit, että parempi pyy pivossa, ja otit. Semmoinen olit aina: aina tuommoinen 'älä tule liika lähelle' ja aina oikeassa, muutoin pää niskaan!"

"Niinkö vai?... Muistan vielä tänä päivänä, kuinka nopat olivat. Ei ollut ollenkaan epäilemisen varaakaan. Annas tänne nopat. Se oli kuopassa. Katsos, noin ihan se oli."

"Se polttaa!" sanoi lapsi. "Se sinun täytyy heittää uudestaan."

Jörn asettui polvilleen heitä kumpaakin vastapäätä. "Kuulitkos nyt, mitä poikakin sanoo!"

Lisbeth pani nopan vielä kerta kuopan partaalle, ihan reunalle: "*Noiin* juuri se oli."

Noppa vierähti alas.

"Näetkö nyt", huudahti Jörn, "voiko noppa pysyä tuossa?"

Silloin oijensi Lisbeth nopeasti kätensä, sieppasi nopat itselleen ja piti niitä suljetussa kädessään sylissänsä ja katseli hänen ohitsensa, ikäänkuin istuisi hän siinä ihan yksikseen.

Jörn nauroi: "Juuri tuolla tapaa teit silloinkin. Ja silloin tavoitin minä kiinni sinut ja nipistin sinua korvaan."

"Niinkö? Ja kuinka saatoit tehdä siten?"

"Kun sinä pilasit leikin! Mutta sinä... sinä et voinut sietää, että minä koskin sinuun. Kuinka tohtisi tuommoinen pojanjokerö kajota niin hienoon tyttöön!"

"Nipistää minua korvaan? Siihen ei sinulla ollut mitään oikeutta."

"Ei, minulla... minulla ei ollut oikeutta mihinkään! Mutta sinä... sinä olit aina oikeassa. 'Jürgen' nyt ruvetaan leikkimään! Jürgen, mennääs katsomaan, kuinka tuuli puhaltaa Ringelshörnillä! Jürgen 'ruvetaas pyydystämään mankkiaisia!' Mutta jos Jürgen sitte joskus yritti olla oikea toveri, ja uskalsi koskea sinuun kuin vertaiseensa, niin auta armias sitä säikähdystä ja vihastusta! Ja saman tekisit vielä tänä päivänä! Tuommoinen 'älä tule liika lähelle!' 'Pysy sylen ja tuuman päässä!' Täytyypä sen olla uskalikko, joka kerran uskaltaa sinuakin kosia."

Jörn katsahti häneen puolin vallattomasti, puolin hämillään. Mutta kun hän huomasi, kuinka hän nyt istui siinä ja katseli ihan neuvottomana eteensä, rupesi hän puhumaan hänelle samalla lempeällä viihdyttävällä äänellä, jolla hän oli puhunut tuolle vihastuneelle lapsellekin: "Annas tänne nopat, tyllityttini! Koetetaanpas, leikitään se peli kerran loppuun. Se, joka seitsemästä nopasta osaa kuus' kuoppaan, se olkoon ollut silloin oikeassa."

"Ei", sanoi Lisbeth, "minä en suostu. En pane selvää oikeuttani pelin varaan."

"En minäkään panisi", tuumi pikku mies.

"Eipä siis!" puheli Jörn Uhl, "eipä siis!" Ja rupesi heittämään noppia, jotka vielä olivat esillä, kuoppaan. Lisbeth katseli nokkavasti suoraan eteensä vaan.

Mutta kun hän huomasi, että Jörn oli semmoisessa jännityksessä, että korkeintaan yksi sattui kuoppaan, silloin arveli hän, että hänellä nyt olisi hyvät edellytykset voittaa. Hän naurahti kirkkaasti ja sanoi: "Ruvetaas vaan, minä suostun!"

Nyt heittivät he innokkaasti ja päänsä tulivat yhä lähemmäksi toisiaan; poika makasi melkein kuopan reunalla ja nauroi tuommoisille taitamattomille heitoille ja sanoi yhtäpäätä: "Mutta eipäs! Antakaas minun kerta!"

"Ei, pojani, sitte vasta!"

Silloin onnistui Jörn Uhlin epätasaisesta maanpinnasta huolimatta viskata sisään kuusi.

Mutta samassa kurotti Lisbeth jo kätensä kuoppaan, ryösti nopat itselleen ja sanoi: "Jürgen! Toden totta, nyt sinä teit petosta! Sinä pidit peukaloa edessä!" Mutta samassa silmänräpäyksessä oli Jörn jo ottanut häntä korvasta ja pudisteli sitä. Mutta samassa katseli hän Lisbethiä levottomana ja hämillään; hän ajatteli: Kuinka *tämä* nyt päättynee!

Mutta Lisbeth taivutti päätään niin, että hänen kätensä joutui pehmeästi hänen poskensa ja olkapäänsä väliin, ja katseli sitten hämillään hymyillen häneen. Jörn veti kätensä hitaasti takaisin ja sanoi hiljaa ja liikutettuna: "Sinä olet sentään toisellinen, kuin minä luulin... Kuinka hienot ja puhtaat sinun kasvosi ovat; tunnen niissä selvästi lapsen kasvosi."

Lapsi, joka oli ruvennut pitkästymään tähän, oli noussut ja lähtenyt kappalen matkaa mäkeä ylös. Yht'äkkiä huusi hän sieltä: "Katsos, isä, näetkös? Tuolla ylhäällä istuu ruohostossa joku mies... Tiedätkös, kuka hän on?"

"En minä näe ketään, poika. Missä sitte?"

"Tuolla. Etkö näe? Ja sanoisinko, kuka se on?"

"Kuka sitte, poikaseni?"

"Heim Heiderieter'hän! Se joka monta kertaa on myynyt vasikkoja sinulle!"

"Tosiaankin!" sanoi Jörn Uhl ja nousi seisomaan. "Näetkös sinä, Lisbeth?"

Silloin nousi Heim Heiderieter ylös hänkin ja katsahti kummastuneena alas heihin.

"Keitä te olette?" huusi hän. "Wodan säikähdyttäköön teidät, ja uhkaavana kohottakoon Thor vasarataan... Mutta Freya kääntäköön naisen mielen, että hän olisi suosiollinen minulle... Oh, sinähän se oletkin, Jörn Uhl! Sinä, joka tähystelet ylös korkeuksiin ja tähtiin; mitä sinulla on tekemistä täällä, jossa esi-isämme jalkainjaljet näkyvät haudoissa? Lisbeth Junker: koska hän on tuonut sinut mukanaan ja pienen poikansa, niin olkoon hänkin tervetullut tälle aurinkoiselle kukkulalle."

Lisbeth ja pikku poika juoksivat edellä, ja Lisbeth antoi kättä hänelle ja kuiskutti hiljaa ja nopeaan: "Olethan kuullut että Jürgen on jättänyt talonsa. Mutta hän on iloisissaan siitä, sillä nyt hän on vapaa kaikista huolista. Älä puhu hänelle menneistä."

"Mitä visertelee hän siellä?" sanoi Jörn Uhl. "Visertelee kuin peipponen kyökin ikkunan takana... Mitä

sinä täällä toimaat Heim?"

"Sen tunnustan suoraan ja vilpittömästi", sanoi Heim. "Vuosi sitte avoimme me, Peter Voss von Vaale ja minä ja muutamat muut erään kivikammion täällä kukkulalla, ja löysimme siitä erään miehen ruumiin, jonka annoimme Kielin museoon."

"Missä se ruumis oli?" kysyi lapsi.

"Tuolla... Näetkö? Tuossa pienessä harmaakivisessä kellarissa... Nyt kävin tuonnoin Kielissä, ja seisoin hyvän ystäväni, pastori Biernatzkin kanssa Hamberg'istä toistamiseen tuon kurjannäköisen luurangon ja noiden vaivaisten mustenneiden venheen jäännösten edessä, johonka he silloin muinoin olivat haudanneet miehen. Silloin sanoi Biernatzki — tunnethan Biernatzkin, Jörn? Kävimme kerran luonasi Uhlilla, pitkä musteva mies? Hän sanoi: 'Heim', sanoi hän, 'sinun pitäisi kertoa joskus tuon miehen elämästä'."

Vastaa siihen: 'Miksikö niin sitte? Siksikö että hänellä on niin omituisen vahvat hampaat, niinkö? Oletko huomannut sitä? Hänen etuhampaansa ovat kuin syömähampaat, alapäästä litteät'.

'Ei', vastaa hän, 'en minä hampaiden vuoksi! Vaan siksi että hänellä on niin lujannäköinen takaraivo! Luulen että miehellä on ollut erityiset hengenlahjat'.

Siten puhui Biernatzki. "Ja siksi, nähkääs te, olen nyt täällä... Ja — mitäs arvellette?" hän kolkutti kämmenellään maahan: "Tässä, tällä paikalla, jolle he kolmetuhatta vuotta sitten hautasivat miehen, olen saanut tietää, millainen elämänsä on ollut!"

Silloin huudahti Jörn Uhl: "Heim hyväni!... Nyt pillastut taas!"

Mutta Lisbeth Junker sanoi: "Tiedätkö mitä? Sinun pitää kertoa se meille!... Nyt heti! Ala vaan, Heim!"

"Istu sinä tähän minua vastapäätä", sanoi Heim; "sinua on nimittäin hauska katsella. Eikä Jörn Uhl saa tekeytyä noin ylvään ja kopean näköiseksi! Hän arvelee tietysti, että minä laskettelen vallan omiani. Mutta minäpä sanon sinulle, Jörn: yhtä paljon totuutta piilee siinä, mitä minä nyt aion puhua tuosta kuolleesta, kuin olisi siinä, jos sinä puhuisit maankerrostumista tai rikkaruohojen siemenistä. Kerron sulaa totta."

"No Herran nimessä!" sanoi Jörn Uhl. "Ala sitte vaan! Aikaa on meillä ihan riittämään."

Silloin asettausi Heim Heiderieter pitkälleen, nojasi kiharaa päätänsä käteensä ja alkoi kertoa:

Kun lähtee alas tästä kukkulalta, tapaa tuolla alhaalla erään yksinäisen puronuoman. Joka kevät ja syksy paisuu se vieläkin yli reunojensa ja vyöryttää mukanaan kaikellaista mutaa, niin että puron laakso muun karuperäisen ympäristön keskellä muodostaa leveän viherjän uoman.

Kolmetuhatta vuotta sitten juoksi siinä voimakas vedensuoni; kukkulat tässä ympärillä olivat nimittäin kaikki viherjän metsän peitossa; lehmuksia ja pyökkejä, koivuja ja tammia kasvoi ja kamppaili rinnakkain. Pähkinäpensaita, oratuomia ja villejä omenapuita kasvoi ja tungeskeli kookkaampien veljien jaloissa; milloin syysmyrsky kaatoi jonkun suuremman puun, tunkivat ne kohta sen sijalle ja rehentelivät auringon paisteessa.

Maan vallitsijoina olivat siihen aikaan kukkuloilla metsät, alavammissa paikoissa vedet. Ihminen ei silloin vielä merkinnyt niin paljon kuin nyt; olihan kuitenkin jo saanut niin paljoa aikaan, ettei hän enää tarvinnut aivan pahasti pelätä vahvempiaankaan eläimiä. Siellä täällä, missä oli jonkun verran tilaa veden ja metsän välissä, seisovat harvakeen ja yksikseen heidän majansa. Paljaalle maanpinnalle olivat he pystyttäneet tointoisiaan vastaan nuoria puunsalkoja tuiksi ja katanneet ne savella suonreunalta. Ylös harjalle oli ladottu raskaita turvemättäitä, jotta ne hiukan antaisivat lujutta rakennukselle puuskuilevia syystuulia vastaan ja vähän murtaisivat rankkasateen voimaa.

Asui silloin tuon kapean puron rannalla, riippuvain pyökinoksien varjossa nuori, parhaissa voimissaan oleva mies. Aikaisemmin oli hänellä ollut joku toinen nimi, mutta heti nuorukaisvuosistaan alkaen ruvettiin häntä kutsumaan Venhoseksi, hän kun alinomaa koversi lehmuksesta pieniä venheitä, varusti ne niinisillä purjeilla, ja koetteli niitä purossa. Kun hän sitte oli saanut kylliksi kokeiluksi niiden kanssa, laittoi hän niiden malliin suuremman venheen, jonka hän varusti suurella naudantaljaisella purjeella ja jota hän sitte koetteli siinä Elben lahdessa, joka nyt muodostaa tuon rämeen, joka näkyy tuossa. Hän oli niin kiintynyt töihinsä ja kokeiluihinsa, ett'ei hän koko kesään välittänyt mitään tytöistä, jotka kirkuen ja mellakoiden kävivät kylpemässä puronrannalla. Peltonsa viljelyksenkin hän löi laimin, eikä välittänyt lehmänhoidosta, eikä käynyt talvisin metsästämissä. Ja oli siis, kuten kaikki keksijät, kevytmielinen ja epäkäytöllinen, eikä ollut mies ottamaan omin voimin talvea vastaan.

Siten näperteli ja kokeili hän koko suven. Mutta kun tuli talvi, ja nälkä alkoi ahdistaa, juoksi hän kiireesti — sudentalja hartioillaan oli nimittäin ohut ja kulunut — lumen ja vinhan itätuulen läpi majalle, joka sijaitsi alimpana puron rannalla. Siinä asusti eräs harmaaparta ukko, joka ei koko pitkään suveen tehnyt muuta kuin hoiti auringonpaisteessa lepäävää ohrapeltoansa ja paimenteli sikolaumaansa tammien alla, eikä pitkään talveen muuta kuin keitti ohransa suuressa ruoka-astiassa ja särppi sen tyhjäksi ja hiukan kohottautuen takan äärestä kurotti ylös kattoa kohden, jossa savuisessa sinihämärässä riippui pyyleviä raskaita kinkkukimpaleita. Hänen luonaan makasi Venhonen koko talvet tulen ja savun, kiehuvan ohran ja kinkkujen keskellä ja tarinoitsi ukon kanssa syvämielisistä asioista, kuten siitä, oliko Thorin vasara kullasta vai raudasta... tai pääsivätkö nekin Valhallaan, jotka olivat kuolleet nuorina ennättämättä vielä tehdä mitään urostekoja... tai voisiko ihmistaito vielä joskus kehittyä niin pitkälle, että osattaisiin rakentaa venheitä niin suuria, että ne voisivat kantaa sata ihmistä. Ja muusta semmoisesta.

Mutta kun koittivat ensimmäiset kevätpäivät, sukelsi Venhonen esiin savusta, astui purolle ja pesi itsensä puhtaaksi noesta ja rasvasta, joka talven mittaan oli muodostanut oikean karstakerroksen hänen ylleen, ja ryhtyi sitte, kiiltävän puhtaana ja noselan ryhdikkäästi astuen, työhönsä taas.

Kerran nyt, keskellä työtään, heräsi hänessä uusi suuri aate. Aate tuli niin yht'äkkiä ryöpsähtäen häneen, että hän katsahti ylös erääseen sattumalta ylitsensä lentävään närheen, ikäänkuin olisi se pudottanut sen hänelle. Hänen tuli tehdä ihan uudellinen venhe, hänen tuli taivuttaa nuoria norjia puunrunkoja venheen keula- ja takakuvuksi, sitoa ne köysillä yhteen ja peittää härännahalla ja rakentaa siten venhe, suuri ja kevyt, jonkamoista ei ennen oltu nähty. Koko kesän rakenteli hän sitä; välistä lannistui rohkeutensa siinä niin, että hän antoi päänsä vaipua ihan polvien väliin, mutta välistä tuli hän taas niin ylimielisesti vallattomaksi, että hyppi ilosta puulaitteensa ympärillä. Kaikki kävivät hieman uteliaiksi näkemään mitä siitä oikein rupesi syntymään. Useimmat nauroivat hänelle. Tyttöjä kävi katsomassa työtä, ja kukin heistä, kun oli yksin, sanoi: 'Mutta somahan siitä tuleekin, Venhonen!' Mutta kun sattui yhteen, puhuivat he kaikki yhteen suuhun: 'Ei siitä mitään synny!'

Eräänä koleana syyspäivänä raahasi hän venheensä vesille. Kaikki olivat rannalla katsomassa. Ja kuten aina käy, ensi koe epäonnistui, venhe lepäsi kallellaan, hoippui kuin lehti tuulessa, se kaatui. Hänen täytyi uida pitkä ja työläs matka. Rannalla kaikui häntä vastaan sama pilkallinen, hohottava riemu, jolla aina on tervehditty jokaista keksijää, olkoon hän sitte runoilija, taituri tai valtiomies, kun hän vaan on epäonnistunut yrityksessään.

Hän ei mennyt hirteen. Mutta hänessä heräsi voimakas, raivoisa viha: hän istui takkansa eteen vaatetuolilleen ja istui siinä viikkokausia. Hänen vaalea partansa kasvoi; hän ei hievahtanut paikaltaan. Hänen vaalea partansa kasvoi pitkäksi; paikallaan hän vielä istui. Hänen vaalea partansa tuli niin tiheäksi, ettei enää nähnyt hänen yhteenpuristettuja huuliaan ja niin pitkäksi, että se lepäsi leveänään maassa lieden edessä; yhä istui hän paikallaan vaan. Hän istui istuimellaan ja kaivautui vihaansa. Joka iltä lähti hän sentään hämärässä ulos ja taisteli ulkona myrskyssä ja lumessa puoliöihin suden kanssa jäniksestä ja kanasta ja saukon kanssa kalasta, ja hankki siten itselleen välttämättömimmän ravinnon, tuli karaistuksi ja vahvaksi, tuli notkeaksi ja taitavaksi hyökkäämään ja väistämään. Siten eleli hän aina keskitalveen asti.

Silloin ruvettiin heimossa kaipaamaan häntä. Sillä siitä asti kuin tuo hauska runoniekka, joka vielä valkopäänäkin oli joka kevät sanellut tytöille uusia piiritanssilauluja, oli kuollut, oli nuori Venhonen aina sanonut päivän, jolloin aurinko taas rupesi ilmoittamaan kevättä. Silloin olivat he hänen sanojensa perusteella viettäneet kekrijuhlaa. Nytkin lähettivät he hänen luokseen miehen, joka toi hänelle ystävällisen tervehdyksen heimolta ja vasikan takapuolineljänneksen. Mutta tuskin sai Venhonen silmiinsä sisääntulijan, kun hän jo hypähti pystyyn ja sanaa sanomatta viskasi miehen ulos, vasikan neljännes lensi jälestä.

Silloin viettivät he kekrijuhlaansa vanhan Gruhlemummon sanojen perustalla, hän nimittäin sanoi, että nyt täytyi olla aika juhlanpitoon, hänellä kun enää oli ainoastaan kuus' ruukullista hapankaalia nurkassa, ja siihen aikaan oli aina ennenkin vietetty juhlaa.

Kun he nyt viettivät juhlaansa ja melkolailla juotuaan, lähtivät tavan mukaan, joka jo silloin oli käytännössä, käymään majalta majalle, heräsi heissä se humalainen rohkeus, että uskalsivat Venhosenkin majalle. Kuuden miehen hoipertelivat he sisään ja heiluttelivat rähinöiden lehmänsarviaan. Venhonen käänsihe ensin katsomaan heitä, sitte kavahti hän yht'äkkiä pystyyn ja viskasi heidät kaksi aina erältään majasta ulos, niin että he, jalat edellä, luistivat kauas pitkin puron jäätä.

Tämä tuntui jo kaikista olevan vähän liikaa; sillä milloinkaan ei vielä ollut tapahtunut maassa, että joku olisi rikkonut kekrijuhlaa vastaan.

Oli ankara ja pitkä talvi. Savuisissa majoissa himmenivät silmät, paljosta makaamisesta kangistuivat

jäsenet, yksitoikkoisesta yhtämittäisestä tuijottelemisesta ylös kattoturpeisiin jäykistyi mieli. Siksipä olivatkin he kevään tullessa riemusta ratketa. He riemuitsivat kevästä paljoo enemmän kuin me nyt. Muutamat kiskoivat ilosta kiljaldellen irti majan jyrkän etupäätyyn; toiset sitoivat koivun vitsoja vyötäisilleen ja tanssivat piiritansseja; toiset juoksivat puroon, toiset taas lähtivät metsästysretkille. Lapset jäljittelivät sitä kaikkea leikeissään. Ainoastaan Venhonen pysyi majansa hämärässä. Kun he huomasivat, että hän oli ärmeissään itse auringolle taivaan tarhoilla ja Freijalle metsissä, silloin oltiin selvillä siitä, että hänet olivat pahat henget villinneet.

Sattui olemaan heimossa tyttö, joka vartaloltaan oli notkea kuin kissa, ja joka osasi tehdä kaikellaisia temppeja ja oli aika veitikka. Ulkona tanhuilla oli hän kaikissa kisoissa ensimmäinen, osasi sukeltaa veden alle kuin saukko, ja osasi, pitäen yhteenliitetyjä käsiään valkean edessä, heittää turvekatolle varjokuvia, jotka olivat aivan ihmisten tai eläinten näköisiä, ja osasi tarinoida merkillisiä juttuja puista, eläimistä ja ihmisistä. Tälleä juolahti eräänä aamuna, kun hän oli kylpemässä, mieleen: 'Käynpä kerran katsomassa sen pitkää partaa!'

Niinpä nousi hän purosta, veti ylleen valkean, väljän villapukunsa, johonka hän metsäkirsikan mehulla oli vetänyt tummia juovia, vyötti itsensä nahkavyöllä, joka oli kirjavanaan hienoja toisiinsa kiemuroivia viivakoristeita, ja piti niin kiirettä, että pieni kirves, jota hän kanto sirossa nahkatupessa vyössään, putosi maahan. Paljaille käsivarsilleen sovitti hän vahvoja solkia, jotka olivat tehdyt kirkkaasta punervasta vaskesta. Sitte riensi hän äitinsä luokse majaan: 'Äiti, me leikimme, kuinka Freia karkoittaa pahat henget, ja minun pitäisi olla Freia: anna minulle rintasolkesi ja keltainen helminauhasi'. Äitinsä antoikin, hiukan sentään nurkuen, hänelle nuo kaksi kämmenen kokoista solkeansa, jotka tyttö nopeasti kiinnitti rinnoilleen ja helmet, jotka tyttö kiersi valkeille vapaille hiuksilleen. Sitte hiipi tyttö riippuoksaisten pyökkien varjossa Venhosen majalle.

Kumarassa selin astui hän sisään ja etsi hämmästynein silmin takkavalkean hämärässä valossa majan asujaa, sydämensä sykki kovasti, sillä nyt rupesi veitikkamainen rohkeutensa sentään pettämään hänet. Mutta kun hän huomasi nuo kaksi syvää silmää, jotka vihassa ja suuttumuksessa tuijottelivat häntä kohden, silloin hän ei enää keksinyt muuta neuvoa, kuin että hän nopeasti pujahti kätensä pukunsa poimuun vyön yllä, jossa hän aina kanto jotain leikkitarvotteita, asettui polvilleen ja rupesi kuudella sianluisella nopalla leikkimään heitinkiveä. Heitti ja heitti ja leikki edelleen ja ajatteli: 'Nyt olet kauniisti satimessa! Se kun kerta pääsisi ulos tästä kunnialla vaan!' Ja leikki, ja mies tuijotteli yhtämittä häneen. Lopulta hän ei enää voinut sietää tuskaa olkapäissään, nopat kierähtivät käsistään takan eteen. Silloin oijensi hän esiin tyhjät kätensä ja sanoi: 'Aurinko loistaa, linnut laulelevat, ja me leikimme kaiket päivät purolla'.

Silloin puhui mies puoleen vuoteen taas ensi kertaa: 'Kuka sinut on lähettänyt, noidan tuoma?'

Kun tyttö kuuli tämän, tunsu hän kohta itsensä ylimmäksi kukoksi talossa ja nauroi: 'Itse minä tullut olen', sanoi hän; 'en minä soisi että sinä istua nököität täällä kuin mikäkin, ja tulet mustaksi ja happameksi! Gittigit, älähän ole tuommainen myyrä, kuule, tule ulos sinäkin!'

'Mene tiehesi!' murahti hän.

'Näkisitpä vaan', sanoi hän, 'miltä näytät! Parta kuin vanha kuusi! Näytänkö sinulle, kummoiselta näytät?'

Hän kohensi tammisauvallaan sammuvaa tulta, sovitti kätensä yhteen, ja katsoi varjoa seinällä. 'Kurkistas hiukan', sanoi hän, 'melkein tuommoiselta näytät!'

Mies katsahti sivumennen. 'Enpäs', murahti hän.

'Et olekkaan ihan! Odotas hiukan!... Mutta noin! *Nyt* on näköinen! Katsos nyt!'

Taaskin katsahti hän ohimennen. 'Eipä olekkaan', sanoi hän.

'Ett'ei olekkaan? Se on helppo sanoa. Mutta katsos omaa varjoasi tuolla, tuolla katolla, katsos nyt, koetasta kerrankin edes, kummoisen näköinen!'

Mies käännähti päätään: silloin katosivat nenä ja parta peittoon, ja seinällä näkyi vaan suuri musta varjomöhkäle.

Tyttö löi kätensä yhteen niin että rannerenkaat kilahtivat. 'Mutta sinäkös tuhma olet!' sanoi hän. 'Annasta kun minä!' Hän tarttui hänen partaansa ja piti kiinni siitä. 'Käännä nyt varovasti silmäsi seinää kohden! Joko nyt näet?'

Hän ravisti päätänsä lujaan ja koetti vapautua. 'Hellitä parrastani', sanoi hän, 'ja laita ulos itsesi!'

Tyttö katsahti tarkkaavasti häneen ja ajatteli: 'Tuolla tapaa en saa häntä mukaani', ja rupesi verkkaan poimimaan ylös sianluisia noppojaan. Yht'äkkiä kuroitti hän suljetun kätensä hänelle ja sanoi: 'Parillinen vai pariton? Jos arvaat oikein, niin lähdet sinä minun kanssani, ell'et, niin...'

'Niin jääät sinä minun luokseni!' sanoi mies... 'Pariton!'

Tyttö aikoi huutaa 'ei' ja hypähtää ylös; mutta hän oli tarttunut hänen käteensä ja aukaissut sen.

Siinä oli neljä.

Tyttö hengähti niin syvään että villapaita rinnallaan kohosi suoraksi. 'Sinä hävisit. Kautta Freian! Kuinka säikähdin! Nyt täytyy sinun lähteä minun mukani!'

'Sianluusi ovat noidutut', huudahti hän. 'Minä purasen ne rikki hampaillani, ja jään tänne, muussa tapauksessa saat sinä taluttaa minua pajunraipasta kylän lävitse'.

'Purase sitte!' vastasi tyttö vihastuneena. 'Suden hampainesi!'

Hän purasikin... kratsh... hammas meni murskaksi, mutta luu pysyi eheänä.

'Minä voitin!' huudahti tyttö. 'Toiseen kertaan! Käyn noutamassa raippaa ja sitte saat lähteä mukaan'.

Tyttö juoksi ulos ja palasi takaisin taaskin ja riipi sormuksisin käsin lehdet pitkästä pajuraipasta. 'Liikkeelle nyt!' sanoi hän.

Kun hän tottelevasti nousi ylös, ei tyttö enää voinut hillitä itseänsä. 'Tuumitko sinä todella, että tulisit noin kanssani niitylle? Että taaskin kaikki nauraisivat sinulle, kuten silloinkin, kun venheesi kierähti kumoon? Tulin tänne vaan saadakseni sinut jättämään tuo jurottelemisesi ja lähtemään ulos majasta'.

'Anna raippa tänne! Näin tulen kanssasi. Heidän pitää nauraa minulle'.

Mutta tyttö katsahti häneen välähtelevin silmin: 'Mutta minä en tahdo!' sanoi hän.

'Mutta muussa tapauksessa en lähde kanssasi'.

Silloin vierähtivät vihastuksen kynelet tytön silmiin, niin että koko maja näkyi hänelle paljaassa valkeassa. 'Jää tänne sitte, kunnes tulet mustaksi kuin noki!' sanoi hän, viskasi raipan maahan ja juoksi ulos.

Kolme päivää piiloittelihe tyttö eräässä tiheässä pajupensaikossa, jonka oksat riippuivat viistoon rannan yli ja katseli uneksuvin silmin puroon ja näki veden kalvon alta nuo nuorukaisen silmät edessään. Mutta neljännen päivän aamulla ajatteli hän: 'Mitä ei ole... sitä ei ole'. Ja rupesi piilostaan matkimaan tarhapöllön ääntä, kunnes paikalle tulivat, ensin lapset, sitte aikaihmisetkin. Silloin keksittiin hän, ja sai torat vanhemmilta naisilta, kun oli matkinut kuolonlintua. Mutta tyttö naureli vaan, sekaantui toisten joukkoon taas ja oli kuin ennenkin.

Sinä kesänä tuli semmoinen kuivuus, että nuoria miehiä tuolta puolen, Dietmargos'ista, tuli jalan lahdelman ylitse, hiipivät metsiin, tähystelivät kukkulalta alas puroon uomaan ja näkivät kauniit laitumet ja karjan. Paikka miellytti heitä, sillä siellä ylempänä rämeiden reunamilla ja paljailla kukkuloilla asuivat he jokseenkin ahtaalla. Hedelmällisiä marskeja ei silloin vielä ollut olemassa, ne olivat veden alla.

Niinpä tekivät he eräänä päivänä juosten, kahlaten ja uiden hyökkäyksen lahden ylitse, menettivät matkalla kolme miestä veteen, jotka upposivat liejuun ja saapuivat purolle noin sadan miehen voimaisina.

Silloin pantiin nuoret pojat juoksemaan liedeltä liedelle ja kutsumaan kaikkia aseihin. Mutta he juoksivat sikin sokin ilman järjestystä kuin toimissaan häirityt muurahaiset, heillä ei nimittäin ollut päällikköä. Se oli kuollut talvella pahaan jäsentenkolotukseen.

Venhosen majalla, ylimpänä puron rannalla huusivat he viimeksi: 'Aseihin, laaksossa on vihollisia!'

Silloin hypähti hän pystyyn, oikaisihe jäseniään ja iloitsi hetkestä, joka taas antoi hänelle tilaisuuden astua päivän valoon ja ihmisten näkyville. Hän vyöttihe leveään vyöhönsä, jossa riippui miekka ja tikari, otti alas tammikilpensä ja saarnipeitsensä ja syöksähti avopäin majastaan ulos. Toiset olivat jo ennättäneet alas laaksoon.

Mutta kun hän riensi alas puronvartta, näki hän sattumalta — oli syyspäivä — suuren täyskehittyneen juolukan lehden soljuvan virtaa alas. Se oli pitkähkön pyöreä ja muovaunut kuperaksi, pohjalla sen

keskellä oli marja ikäänkuin lastina. Varmasti ja liukkaasti soljui se auringon paisteessa vettä myöten alas. Kun hän näki sen, puikahti häneen ajatus kuin taivaasta pudoten: *Tuommoiseksi* pitää venhe rakentaa. Pohjapuu ja kaaret ja painoa pohjalle, silloin voi sen rakentaa suureksi, niin suureksi kuin ikinä haluaa... ja vakaasti ja varmana on se liukuva vettä. Hän heittäysi polvilleen ja tarkasteli tuota siroa esinettä: 'Kuinkahan oikein aloittaa? Ja kuinka saan ajatukseni toteutetuksi? Siitä tulee toisemmoinen venhe kuin yhdestä ainoasta tammenrungosta koverrettu!' Kilpensä ja saarnipeitsensä oli hän laskenut viereensä ruoholle.

Kun hän yhä vielä oli siinä, rupesi hän kuulemaan hurjaa huutoa alemmaa puroilta. Hän näki heimolaistensa lähenevän täydessä paossa. Silloin syöksyi hän vihollisia vastaan, heilutti kilpeänsä ja peistään ilmassa ja huusi: 'Minä ja päällikkö!'

'Oletko sinä päällikkö?' huusi vihollinen.

Silloin huusivat kaikki kauhun valtaamina: 'On... Venhonen on päällikkömme. Nyt valitsemme hänet siksi!' Silloin heräsi vihollisissa jalomielisyyden tunne.

'Mehiläiskeko ilman emoa ei ole mikään mehiläiskeko', sanoivat he. Ja pystyttivät miekkansa maahan, niin että muodostui ympyrän piiri. Ja he taistelivat kahden siellä puron rannalla, olivat yhtäväkiset vastustajat, yhtä notkeat, yhtä vahvat, yhtä rohkeat kumpikin. Ja niinpä tapahtui että kumpikin, vaikeista haavoista uupuneena, vaipui maahan.

Vanhoja vaimoja tuli paikalle ja koettivat paksulla ja tiheällä hämähäkin verkolla hillitä verenvuotoa, yrittivät yrttejä ja taikojakin, mutta veri tihkui esiin vaan. Silloin sanoi Venhonen: 'Se joka ensiksi erkane Manalle, se on hävinnyt!'

Silloin makasivat he rinnakkain, kasvot käännettyinä ylöspäin ja kamppailivat kuolemaa vastaan. Silloin tällöin kohottautui aina vuoroon toinen ja toinen ja tähysteli toisen kasvoihin nähdäkseen, joko hän pian jättäisi elämän.

Viimein kuitenkin, kun aurinko meni levolleen, astuivat pimeät varjot niin lähelle heitä, että silmiänsä rupesi himmentämään. Muukalainen kuoli ensiksi, sitte Venhonen.

Silloin jättivät viholliset maan.

Kolme päivää veisasivat naiset puronrannalla hänen majansa edessä vitkalta kuolinlaulujaan, sillä välin kun miehet raahasivat tänne ylös kukkulalle raskaita kiviä, hakkailivat niitä ja rakensivat niistä komeata päällikönhautaa.

Sitte asettivat he hänet täydessä puvussa ja asekoristeissaan siihen tammivenheeseen, jonka hän itse oli viimeiseksi tehnyt, ja kantoivat hänet, naisten ääneensä itkiessä tänne ylös kukkulalle. Takana astui kömpelin askelin hänen punaisenkirjava lehmänsä, josta piti tulla uhriateria. Kaikkein viimeisenä tulla komppuroi vanha Gruhle von Brook mummo, kantaen sivuttain rintaansa vastaan parasta ja suurinta hapankaali-astiaansa.

He laskivat vainajan venheineen alas hautaan. Jalkapähän asettivat he hapankaali-astian, että hänellä manalanmatkallaan olisi syötävää toki! Istuimensa, puisine ristikkojalkoineen panivat viereen hänelle, että hän matkalla saisi istahtaa lepäämään, matka kun kulki aavan aution maan lävitse. Hyvän säilänsä vetivät he tupesta, että se kohta olisi hänellä käsillä, maa siellä vilisi nimittäin pahoja metsäneläimiä. Siten varustettuna, arvelivat he, voisi hän kyllä onnellisesti saapua perille kaikkien kunnollisten ja urhoollisten ihmisten autuaaseen kotiin.

Viimeksi astui haudalle nuori tyttö, joka kerran kolme kokonaista päivää oli nähnyt kuolleen silmät puron kalvossa, riuhtasi tulisesti siron puukkovasaransa vyöltään, laskeusi polvilleen ja pudotti sinne alas tuon kauniin kullallakirjaillun aseensa. Hän tahtoi myöskin osaltaan auttaa, että hän pääsisi eheänä ja onnellisena perille. Se putosi vainajan pään viereen, kärki tähtäsi hänen korvaansa kohden.

He seisoivat kaikki haudan ympärillä, kaikki naiset itkivät ja kiittivät hänen venheittensä kaunisrakenteisuutta ja hänen viimeistä uljasta taisteluaan. Tyttökin itki katkerasti.

Sitte asettivat he raskaita, tarkkaan sopivia kattopaasia huolellisesti hautakammion ylle, rakensivat päälle — pienistä kivistä alttarin, tappoivat lehmän, uhrasivat hyvälle ja pahoille hengille utarat ja luut, itselleen pidättivät he takakappaleet ja leveät viipaleet kylkiluiden yllä, paistivat ne ja rupesivat syrjässä haudalta, tässä, missä me nyt istumme, viettämään peijaispitoja, ja tulivat vähitellen iloisiksi. Oli syysilta kuten nytkin.

Pitoaterian jälkeen, kun vanhukset vielä loikoilivat valkean ympärillä, vetäytyi varttuneempi nuoriso, tapansa mukaan, hiukan syrjälle ja istui tuoreen haudan ympärillä ja rupesi aikansa ratoksi

juttelemaan. Tyttö istui keskellä ja kertoi, kuinka hän muutama kuukausi sitten oli käynyt Venhosen luona, ja kuinka hän oli heittänyt noppaa hänen edessään. 'Hyvät ihmiset, te!' sanoi hän, 'kuinka minä pelkäsin; tiedättehän te, hän oli aina niin omituinen!' Ja kuinka hän oli tarttunut häntä partaan: 'Hyvät ihmiset, hänen kasvojaan!' ja kun hän muisteli sitä, rupesi hän nauramaan. Hän nauroi niin, että hänen täytyi lyödä käsiään kivipaadelle ja painaa päänsä sitä vastaan. Hän nauroi vielä silloinkin, kun hän kotonaan aukaisi vyötään ja nosti sudentaljaa, jonka alle hänen piti pujahtaa nukkumaan.

Semmoinen oli tämän miehen loppu. Voi sanoa, että hän sortui, koska hän oli taiteilija. Ihmiset tapaavat nimittäin usein saada taiteilijat inhoamaan elämää. Ehkä tähän inhoon ei sentään olekaan syytä ihmisten ilkeys, vaan on sen herääminen Jumalan pyhä tahto. Sillä ellei kiekkoa lyödä, ei se myöskään viuhu.

Voi sentään ehkä myöskin sanoa: hän sortui, kun ei ymmärtänyt eroittaa asioita toisistaan. Kun hän oli rakentanut venheen, mitä tekemistä hänellä silloin oli ihmisten naurun kanssa? Kun tyttö käänsi häntä kohden kauniit korkeakaarteiset silmäkulmansa, joiden alta välähteli rakkaus ja vihastus, mitä oli hänellä silloin tekemistä raipan kanssa? Kun hän syöksyi vihollista vastaan, mitä oli hänellä silloin tekemistä juolukan lehden kanssa, joka laski puroa? Ihmiset pyrkivät aina sekoittamaan monta asiaa yhteen, ja laittavat siten itselleen keitoksen, johon kuolevat.

Tai enpä tiedä, miksi hän sortui. Ja kuka sen voisi tietää? Eihän koskaan voi osoittaa syytä kuin mitään pyöreätä mustaa lokatahraa, ja sanoa: tuossa se on. Eikä voi kirjoittaa yhtä yksinäistä lausetta siitä ja sanoa: tämä on aate tässä, tästä syystä hän sortui. Ihmiselämä on paljoa monimutkaisempi ja paljoa syvä- ja laajasisältöisempi kuin *yksi ainoa* syy ja *yksi ainoa* aate.

Viime vuonna aukaisimme haudan. Olisimmehan voineet jättää sen tekemättäkin; hänhän lepäsi siellä hyvästi kaikkien pettymysten jälkeen. Mutta me tahtoisimme niin kernaasti tietää, kuinka ihmiset ovat eläneet kolmetuhatta vuotta sitten.

Kun otimme hänen miekkansa rinnaltaan ja ensi kertaa taas nostimme sen päivänvaloon, oli sillä yhä vielä entinen muinainen välikkeensä. Tuolista oli puu ja nahkaistuin hävinnyt, ainoastaan ne kaksi rautapulttia, jotka olivat pitäneet koossa ristikkojalkoja, olivat jäljellä kivillä. Gruhle-mummon hapankaali-astia oli säilynyt hyvästi, mutta oli tyhjänä. Tytön siro kirves tähtäsi yhä korvaa kohden'.

* * * * *

Aurinko lepäsi tuonpuolisten kukkulain yllä, kuin pyöreä lyhty, jommoista lapset syksy-iltoina kantavat kylissä.

Silloin päätti Heim Heiderieter kertomuksensa, nousi vikkellä ylös ja sanoi: "Onnetonta sitä ihmistä, Jörn Uhl, joka ajaa takaa ainoastaan rahaa, leipää tai kunniaa, ja jolla ei ole yhtään harrastusta, jonka avulla, olkoonkin vaan kuin kapeaa siltaa myöten äitimme luonto voi lauluineen ja kirjavine seppeleineen astua virvoittamaan hänen elämäänsä... Minun pitää kotiin. Te olette olleet hyviä kuuntelijoita. Sinäkin, lapseni."

"Eikö sinulla ole pitkä matka?" kysyi Lisbeth.

"Minulla on kolmen tunnin matka", vastasi hän, "ensin rämeikköä ja hietikkoa, sitten hiljaisia pieniä ylämaakyliä ja lopuksi kangasta. Tien varrella on kylliksi katseltavaa ja ajateltavaa; sitä paitsi tiedän, että kun tulen kotiin, niin siellä ovat iloissaan... Hyvää yötä nyt kaikki kolme! Viekää terveiset Thiess Thiessenille ja Wietenille. Olen iloissani, kun silmäsi ovat olleet niin vilkkaan kirkkaat, Jörn! Ja sinun korvasi, Lisbeth Junker on punainen, kuka siihen on nipistänyt?"

"Isä nipisti", sanoi pikku poika.

Silloin nauroi Heim Heiderieter, nyökytteli yhtämittaa päätään ja myhähteli hyvissään, huomattessaan Lisbeth Junkerin hämmingin ja lähti.

* * * * *

He seisoivat vielä hetken ja katselivat häntä jälestä, kun hän laskeusi mäkeä alas nevoille, silloin hypähti Jörn Uhl pystyyn, ikäänkuin olisi havahtunut syvästä unesta ja sanoi: "Tuotakin miestä! Neljä vuotta oli hän yliopistossa, ja palasi tutkintoja suorittamatta. Hän oli joutunut epäsopuun tieteen kanssa. Luonnollistakin! Rouva Tiede on terve ja raitismielinen kunniallinen nainen. Mutta tuommoisia leivättömiä taiteita, kas semmoisia hän osaa."

"Mutta onhan tuo toki somaa, tuommoinen kertojataito, Jürgen. Olisit voinut lukea seitsemät tuiki tieteelliset kirjat esi-isämme elämästä, ja toiset seitsemän ihmisluonteen omituisuuksista, ja sentään et ehkä olisi niistä saanut niin paljoa tietoa ja huvia kuin tuosta pienestä monikirjavasta kuvasta, jonka

hän vast'ikään loihti eteemme."

"Oh", sanoi Jörn Uhl, "hirviö hän on. Hän on nähnyt meidät, kun istuimme pyökkien alla. Silloin hän on keksaissut koko jutun. Semmoinen valhesäkki!" Hän pyörähti ympäri, meni haudalle, kurkisti sisään ja katsahti taaskin Lisbethiin. "Mistä johtui mies noihin 'sianluisiinsa!' Sanos se ennen kaikkea. Ja kuinka pitkäksi sen parta kasvoi? 'Vaalea parta!!' Millä äänellä hän senkin sanoi! Aina pitemmäksi ja pitemmäksi se kasvoi, lopuksi, luulemma, seitsenkyynäriseksi. Hän voi todistaa tuon, sanoi hän? Miten hän nyt sanoikaan? Että tuo olisi yhtä totta kuin maakerrostumat ja rikkaruohojensiemenet? Uskomatonta!"

"Ja *kuitenkin* kuuntelit sinä mielelläsi sitä!"

"Se on totta. Oli, kuin olisi Isä Jumala itse noin sivumennen kutsunut verstaansa hiukan katsomaan sitä ja tätä; pukeusi ihan itsestään sunnuntai-nuttuunsa, ettei tulisi semmoiseen paikkaan huonoissa pukimissa"! Hän käännähti taas ympäri ja tähysteli alas nevoille joilla Heim Heiderieter kaukana teki matkaa. "Tuommoinen mies!" sanoi hän vimmoissaan. "Valehtelee ensin ihmisen suut silmät täyteen, ja sitte saa kiittää häntä vielä palkaksi siitä. Hänen pitää *todistaa* se, minkä hän on sanonut! *Todistaa* pitää hänen", huusi hän.

Lisbeth nauroi ja sanoi: "Mutta, Jürgen-hyvä! Tuo suuttumisesi on oikein lysti. Mutta tule nyt Mihinkäs huomenna sitte ryhdytään?"

"Huomenna? Ollaan yhdessä, ei mitään muuta."

"Minä en voi olla mukana", sanoi lapsi. "Minun pitää huomenna Thiessin kanssa Mehldorffiin... turvevankkureilla."

"Siispä täytyy meidän jäädä ilman sinun seuraasi", sanoi Jörn Uhl. "Mitä arvelet, Lisbeth? Minusta lähtisimme huomenna sinne sotamiesaikeista toveriani tervehtimään. Saamme tuntimääriä istua hupaisesti yhdessä rattailla, ja sotaveikkoni on kyllä miellyttävä sinua."

KAHDESKYMMENESKUUEDES LUKU.

Lisbeth oli hyvin iloissaan, kuin hän istui siinä hänen rinnallaan rattailla, ja ruskeat seisoivat valjastettuina edessä. Jörn Uhl oli viime vuosina aina istunut kumarassa rattailla ja aina kiinteästi tuijottanut hevosiin ja tielle edessä; mutta nyt istui hän suorana ja katseli reippaasti ympärilleen varhaiseen huuruiseen syysaamuun, jonka silmissä vielä oli yönusvia ja käänsi tuontuostakin päätään vieruskumppaniansa kohden: "Pidätkö tuosta?" Jos tyttö silloin loistavin silmin nyökäytti päätänsä, silloin nyökäytti hänkin takaisin ja jäi hetkeksi katselemaan suoraan eteensä tielle ja peltojen ylitse. Sill'aikaa tarkasteli vierustoverinsa häntä syrjästä. Mutta heti kun tyttö huomasi, että Jörn aikoi kääntyä häntä kohden, katsahti hän nopeasti jonnekin ilmaan ja tähysteli sinne, ikäänkuin näkisi hän ties mitä ihmeitä siellä häilyvässä utupilvissä. Ja niinpä uudistui tässäkin tuo vanha juttu: mies hyökkää aina suoraan päin, nainen sivulta. Ja kaikki oli siis oikealla tolallaan.

He olivat hyvin toisensa näköiset, kummallakin oli täsmälliset suoravaraiset friesiläiskasvot, ikäänkuin olisi luonto, tuo kuvanveistäjäjär heitä muovaillessaan tehnyt varsin vakaan päätöksen nyt tällä kertaa yksinkertaisimmilla keinoilla luoda kaunista ja voimakasta. Hiukset valkeat, miehellä ihan suorat, työllä vähän kirkkaamman väriset ja korvanvieruksilta keveästi kiharat. Jörnin olivat kasvot pitkähköet ja lujarakenteiset, huulet ohuet ja varmapiirtoiset, nenä suora ja pitkä, silmät erinomaisen selkeät ja harmaat ja aina ikäänkuin varuillaan; hän oli kaikessa oikean friesiläissaksilaisen talonpojan perikuva, jonka elämä kuluu vaivoissa ja huolissa, joka ei koskaan naura pitkään ja ääneen ja sydämellisesti, vaan laskee tuolloin tällöin ainoastaan lyhyen naurun ja muuten kätkee veitikkamaisuutensa silmäkulmiinsa, niin että ne näyttävät kuin piiloittelisi niissä pieniä lapsia, jotka heittelevät toisilleen loistavia palloja ja nauraa tirsuttelevat hiljaa. Lisbeth taas näyttää koko olennossaan ylhäisen hienolta ja hillityltä, niin että Jörn koko elämänsä ajan katsoo ylös häneen ikäänkuin talonpoika, joka kosii kreivintytärtä, ja joka ottaa hänen arkana ja äkillisesti esiinpuhkeavan hellyytensäkin vastaan aina uudella ihmetyksellä.

Kolme kertaa pysähtivät he matkalla, ja joka kerta oli syy Lisbethissä.

Ensi kertaa pysäyttivät he kun ajoivat nuorta pyökkimetsää ja Lisbeth yhtäkkiä näki jotain

vilahtelevan ja pujakoitsevan sinne tänne kuivenneessa lehdikössä; hän laskeutui kätensä Jörnin käsivarrelle, niin että tämä pysäytti hevoset. Ne olivat sieviä somannäköisiä lintuja, joilla oli musta puku ja keltainen nokka ja jotka hääräilivät aamueineen haussa.

"Mustarastaita!" sanoi Jörn. "*Tardus merida*, näpsäs ja nokkela lintu."

"Mutta Jürgen! Sinähän näyt tietävän ihan kaiken."

"Siitä en tiedä mitään, millaista muualla on, ja mitä muualla elää ja liikkuu. Eikä se minua liikutakaan", lisäsi hän kopeasti. "Mutta mitä näillä seuduilla lempä maassa, tai kasvaa sillä tai juoksee sen ylitse: sen olen tutkinut ja siitä tiedän jotain."

Toisen kerran pysäytti hän, että Lisbeth saisi katsella avaraa laaksoa, joka aukeni vasemmalla. Paikkakuntalaisen, jolle jokainen paikka kotiseudulla on rakas, ja maanmiehen, joka koko seudulla tuntee jokaisen talon maat ja arvot, perinpohjaisuudella, osoitti hän hänelle ja mainitsi nimeltä jokaisen kylän, mainitsi jokaisen pellon kaistaleen laakson pohjassa, syvällä rämeiden keskellä mainitsi kylien nimet tuolla puolella rämeiden, "jotka olivat tuolla... ihan tuolla, jonne piiskanvarteni nyt osoittaa." Tytössä heräsi kyllä tuontuostakin ajatus: "Oh, mitä tuo minua liikuttaa!" Mutta hän ei keskeyttänyt häntä, kuunteli vaan puolella korvallaan ja ajatteli: "Kuinka mukavaa tässä on istua! Joko hän tänään mahtaa puhua avoimesti? Ja miten hän sen on tekevä! O, sitä kunnon poikaa!" Ja kun Jörn, kääntyneenä pois päin hänestä osoitti piiskanvarrellaan tuonne sumumaihin, lähensi hän salavilkkaa kasvojaan hänen levättinsä poimuja vastaan. Se oli sama levätti, jonka luutnantti Hax sotaretkellä oli lahjoittanut hänelle. Lena Tarn oli mustalla veralla huolellisesti neulunut umpeen sen kultaiset napit. Kolmannen kerran pysähtivät he Lisbethin esityksestä "Punaisen kukon" edustalle ja syöttivät hevostaan ravintolan ikkunan edessä. Aurinko oli hajoittanut usvan, oli tullut kirkas ja lämmin ilma, niin että he jäivät ulos ja istuivat pitkällä valkealla penkillä auringon paisteessa. Ravintolan emäntä toi heille kaksi lasia tuoretta aamumaitoa, kävi sisällä ja tuli ulos taas, ja jutteli ilmoista ja elonkorjuusta heidän kanssaan, joita hän ei näkynyt tuntevan. Jörn Uhl teki kysymyksiään ja vastasi. Tyttö vierellään katseli hiljaisena pensastoon toisella puolella tietä, jossa linnut ahkerasti askartelivat ja uneksui kaikellaisia pieniä ja hämähäkkiä lähemmän ja kaukaisemman tulevaisuuden kuvia, antoi niiden hämmetyä ja uneksi uusia taas, säikähti niistä taas nykyisyyteen, joka on kaiken tulevaisuuden isä. Ja kuuli vierellään tuon miehen äänen ja hymyili itsekseen ja johtui taas uneksimaan.

Jörn Uhl puheli ja oli äärettömän hyvillään. Hän olisi mielellään istunut hieman mukavammin siinä, olisi hiukan oikonut jalkojaan; mutta hän siinä vieressä istui niin sirona ja siistinä kuin silkkihuivi, jonka vastikään on noutanut puodista.

Kun emäntä meni sisään, kysyi Jörn uudelleen Lisbethiltä, tuntuiko matka hänestä hauskalta, ja tämä vakuutti taaskin hänelle, ettei hänellä vielä eläissään ollut ollut niin kaunista päivää. "Senhän sinun pitäisi jo päättänikin nähdä, Jörn." Ja Lisbeth katsahti häneen, niin että hänen sydämessään rupesi tuntuinaan vallan oudolta, hän sanoi: "En ollenkaan tohdikaan katsoa silmiisi. Minua rupeaa huimaamaan, ikäänkuin voisin pudota niihin: niin syvät ne ovat." Ja hän löi suurella leveällä kämmenellään pöytään ja sanoi: "Sanosta vielä jotakin tyllityttini."

Silloin heittihe Lisbeth päätään, nojauti taaksepäin ja nauroi, löi hansikallaan hänen kädelleen ja pani omansa sen viereen ja sanoi: "Tuommoiset kädet!"

Silloin kysäsi emäntä hyväntahtoisena avoimen ikkunan lävitse: he eivät kai vielä olleet kauan olleet naimisissa?

"Emme", vastasi Jörn Uhl. "Seitsemän vuotta olen kosinut häntä. Mutta en ole koskaan ollut tarpeeksi rohkea: entispäivänä vasta sain hänet."

Lisbeth puisti kiivaasti päätään, kätkei kasvonsa käsiinsä ja nauroi: "Mutta Jörn, Jörn, mitä sinä nyt!"

"Ei tarvitse olla kouluakäynyt", jatkoi emäntä, "huomatakseen, että hän vasta vast'ikänsä on saanut miehen. Äsken juuri katsahti hän teihin: sillä tapaa ei katsota miestä, jonka luona jo on ollut vuos'kausia."

Silloin löi Jörn Uhl toistamiseen kätensä pöytään ja sanoi: "Vai niin, vai sillä tapaa hän katselee?" Hän irroitti hänen kätensä silmiltä ja sanoi: "Katsos kerta vielä."

Mutta hän löi häntä kädelle, tempasihe irti ja katsoi suoraan eteensä yli tien ja katseli erästä lintua, joka lähti lentoon ja ajatteli: "Taitaisit sinäkin nyt hetkeksi lentää tästä, niin olisitpa onnellinen."

Aivan parahiksi tuli silloin emännän poika koulusta kotiin, hän oli valkotukkainen, noin kymmenvuotias poika, hän tuli juosten ja etsi kirjoineen istuinsijaa ja istahti seimen reunalle hevosten

eteen. Silloin työnsi Lisbeth Junker maitolasit Jörn Uhlille, liikkeellä, joka sanoi: "Tuoss' on, ota kaikki." Ja luomatta silmiään ylös, kutsui hän poikaa: "Tule, istu tähän minun viereeni. Mikä kirja sinulla on kädessä?"

"Lainakirjastosta se on", vastasi poika. "Satuja. Minä luen ne järjestään. Näin pitkällä olen jo."

Lisbeth katsahti kirjaan, jonka poika oli ojentanut hänelle, vilkaisi päällekirjoitukseen ja sanoi: "Lues se meille."

"Tämäkö?" sanoi poika.

"Ei... vaan tämä... 'nokkelasta Hannusta'. Mies tässä vieressä kuuntelee mielellään satuja, jos ne vaan ovat hyviä ja tosia."

Silloin luki poika kertomuksen nokkelasta Hannusta.

Hannun äiti sanoi: "Minne nyt, Hannu?" Hannu vastasi: "Greetan tykö." "Toimita hyvin asiiasi, Hannu!" "Hyvin toimitan; näkemiin, äiti!"

Hannu tulee Greetan luokse. "Hyvää päivää, Greeta." "Hyvää päivää, Hannu." Greeta lahjoittaa hänelle veitsen. "Näkemiin, Greeta!" "Näkemiin, Hannu."

Hannu ottaa veitsen, kiinnittää hattuunsa ja palaa kotiin. "Hyvää iltaa, äiti." "Hyvää iltaa, Hannu, missä olet käynyt." "Greetan tykönä." "Mitä hänelle veit?" "Vein? En mitään vienyt! Hän antoi. Antoi veitsen!" "Minne veitsen panit?" "Kiinnitin hattuun." "Tuhmasti teit; olisi pitänyt panna veitsi taskuun." "Ei merkitse mitiä, äiti, toiste paremmin."

"Minne, Hannu?" "Greetan tykö, äiti." "Toimita hyvin asiiasi." "Hyvin toimitan, äiti. Hyvästi, äiti." "Hyvästi Hannu."

Hannu tulee Greetan tykö. "Hyvää päivää, Greeta!" "Hyvää päivää, Hannu. Mitä tuomisia, Hannu?" "Ei mitään tuomisia, tulin hakemaan!" Greeta lahjoittaa Hannulle nuoren vuohen. "Hyvästi Greeta." "Hyvästi, Hannu."

Hannu ottaa vuohen, sitoo sen jalat ja pistää taskuun. Kotiin tullessaan: "Hyvää iltaa, Hannu. Missä olet käynyt?" "Greetan luona." "Mitä hänelle veit?" "Vein? En mitään vienyt. Hän antoi. Vuohen antoi!" "Missä sinulla on vuohi, Hannu?" "Pistin taskuun." "Tuhmasti teit, Hannu, olisi pitänyt sitoa vuohi köyteen ja viedä seimelle." "Ei merkitse mitiä, toiste paremmin."

"Minne, Hannu?" "Greetan tykö, äiti." "Toimita hyvin asiiasi, Hannu." "Hyvin toimitan. Hyvästi, äiti!" "Hyvästi, Hannu."

Hannu tulee Greetan tykö. "Hyvää päivää, Greeta." "Hyvää päivää, Hannu. Mitä tuomisia?" "Ei mitään tuomisia, tulin noutamaan." Silloin sanoi Greeta: "Minä lähden kanssasi."

Hannu sitoo Greetan kaulaan köyden, taluttaa hänet seimelle, sitoo kiinni, ja menee äitinsä luokse. "Hyvää iltaa, Hannu. Missä olet käynyt?" "Greetan tykönä." "Mitä hänelle veit?" "En mitään vienyt." "Mitä hän sinulle antoi?" "Antoi? Ei mitään antanut. Itse tuli." "Missä hän nyt sinulle on." "Nuorassa, seimen edessä." "Tuo oli tuhmaa, Hannu, sun olisi pitänyt häntä sukia." "Ei merkitse mitiä, toiste paremmin."

Hannu menee lävään, ottaa hevossu'an ja sukii häntä. Silloin suuttuu Greeta, kiskoo itsensä vallalleen ja juoksee karkuun.

Ja tuli Hannun morsiameksi.

"Noh!" sanoi poika. "Mutta sepäs oli tuhma kerrassaan!"

"Hirveän tuhma!" sanoi Lisbeth. "Mutta eikös siinä sanota, mistä hän oli kotoisin? Oliko hän Wentorffista?"

Silloin löi Jörn Uhl kolmannen kerran kätensä pöytään. "Ell'ei tuo ole suoraa puhetta, niin sinne ei nimeni ole Jörn Uhl."

"No!" sanoi Lisbeth. "Jatketaan matkaa nyt taas."

Aurinko oli jo melkoisen korkealla, kun he ajoivat vasemman puolisolalle kukkulalle ja pian näkivät he lehmusten ja vanhojen korkeiden omenapuiden siimeksessä tuon hiljaisen pienen kylän ja kun he pysähtyivät ensimmäisen avaran pihan eteen toivossa, että joku asujamista sattuisi ulos, jolta voisivat

kysyä, missä sotamiesaikuisen toveri asui, silloin ilmestyi tämä itse ovelle, kookkaampana ja melkoista tukevampana, kuin silloin, kun hän muinen Rendsburgissa puki vyötäisilleen valkean nahkavyön. "Tässä hän asuu!" huusi hän. "Pojanpahikko, Jörn, kuka sinulla on rinnallasi? Eiköhän se ole?... Mutta hyvät ihmiset, sehän on Lisbeth Junker? Häntä en ole nähnyt pitkiin aikoihin."

"Mitä nyt?" sanoi Jörn, "teidän tunnette toisenne?"

"Kyllä, olemme kohdanneet useastikin; siitä on nyt sentään jo seitsemän kahdeksan vuotta."

Lisbeth Junker tervehti hieman jäykästi, niin että Jörn Uhl päätti, ett'ei se mahtanut olla ihan mieleinen muisto hänelle, eikä kyselyt sen enempää. "Lisbeth ja minä olemme naapurien lapsia", sanoi hän. "Nyt tuli hän vierailemaan Thies Thiessenin luokse... olethan kai jo kuullut, että olen jättänyt Uhlin?"

"Olen kaiken, poikaseni, myöskin sen että nyt olet Thies Thiessenin luona. Onni, että sinulla oli hän, Jörn! Tuopas on hauskaa, että näytät noin reippaalta. Onko tuo teidän ansiotanne, neiti Junker?"

Lisbeth katsahti ylhäältä rattailta sotaveikkoon ja sanoi: "Silloin sinuttelit minua: älä teeskele nyt, vaan tee nytkin samalla tapaa! Ja auta minut rattailta."

Sotaveikko naurahti iloisesti kuten se, joka epävarmasta ja neuvottomasta asemasta taas pääsee vakavalle pohjalle. "Samallinen olet kuin ennenkin", sanoi hän. "Ja tänne nyt, tyttöseni!" Hän aukaisi vaunupeitteen ja nosti hänet alas. "Tynnyrillinen raskasta, hyvää huhtakauraa", sanoi hän, "noin satakolmekymmentä naulaa."

Jörn seisoi toisella puolella rattaita ja irroitti ahkerasti hihnoja ja sanoi ääneen: "Päätimme koettaa, kuinka sovimme yhteen; läksimme senvuoksi yhdessä ajelemaan."

"Niinkö!" sanoi toveri. Sen jälkeen sanoi hän uteliaana: "Vielä eräs seikka. Oletteko morsiuspari tai aiotteko semmoiseksi?"

"Pitääkö sitte kohta välttämättä olla morsiuspari", sanoi Jörn, ja silmänsä leimuivat, "jos kerran on ajelemassa entisen koulutoverinsa kanssa? Morsiuspari? Vielä 'Punaisessa kukossa' antoi hän minulle saarnan, joka tuntui. Olenpa iloinen, kun kerran saan hänet kunnialla kotiin taas."

Sen hän sanoi vihastuneen näköisenä. Mutta kun Lisbeth sisään mennessään meni hänen ohitsensa hevosten sivutse, pyörähti Jörn nopeasti häntä päin ja antoi hänen astua ohitsensa. Lisbeth heitti häneen pikaisen katseen, Lisbethin silmät loistivat. Sitte meni hän nopeasti sisään.

Silloin huomasi hän, että hänellä todellakin oli syytä olla hyvillään. Hän askaroitsi edelleen hevostensa kanssa ja vihelteli.

"Olenpa isosti iloissani", alkoi toveri, "kun olet noin hyvällä mielellä ja puhut sinäkin joskus sanan, joka ei ole aivan välttämätön. Tiedätkö mitä? Kerrottiin perästäpäin sinusta, ett'et sinä koko päivänä Gravelottella, silloin kahdeksantenatoista ollut koko aikana, kun olimme tulessa, lausunut muuta kuin: 'Vahinko tuota hyvää hevosta'."

Jörn pyörähti nopeasti häntä päin. "Se karvastelee vieläkin mieltäni; se oli hyvä, työteliäs hevonen ja lisäksi tamma."

Sitte rupesi Jörn, suoraa päätä, puhumaan menneistä päivistä. Hän oli vilkastunut toverinsa kohtaamisesta ja puheli hilpeästi vanhaa toverillista henkeä tapaillen, jota hän ei sentään kohta osannut löytää. Mutta kun pitkät hiljaiset vuodet ja kova raskas työ olivat jäykistäneet sekä ruumiinsa että sielunsa raskaaksi ja kömpelöliikkeiseksi, niin muodostui kaikki, minkä hän teki, vähän liioitelluksi, ikäänkuin lammasten ensi poukkoilu laitumella maaliskuussa. Hän kertoi nyt, tehden suuria liikkeitä käsillään ja äärettömän avomielisesti, että hän nyt oli ihan maaton ja mannuton, mutta myöskin ihan vapaa kaikista huolista, ja että näytti hänestä kuin ei tyttö, tuo Lisbeth Junker, olisi niinkään epäsuopea hänelle; sitä hän ei koskaan olisi uskonut mahdolliseksi. Mutta vielä hän ei sentään tietänyt, mihin hän nyt ryhtyisi.

Palveluspoika tuli ja otti hevoset huostaansa ja katseli uteliaana tuota kookasta vähän kumaraa miestä, joka hänen läsnäollessaan puheli noin tärkeistä asioista. Toverinsa laski lopulta kätensä hänen olalleen ja sanoi: "Mennään sisään nyt", ja asteli naurussasuin hänen takanaan.

Äiti, pyylevä nainen, jolla oli terve ihonväri ja tummat, hieman harmenneet hiukset, tarkasteli kumpaakin vierastaan hyvänsävyisellä uteliaisuudella, puheli osanotolla vanhan Uhlin pitkällöisestä sairaudesta ja kuinka mukavaa oli, että hänellä nyt oli Thies Thiessen. "Etkä niin ihan yksinänenkään ole; kun hiukan tahdoit lähteä tuulettumaan ja katsomaan ympärillesi, sait kohta mukaasi noin korean saattajattaren." Tämöistä puhellen vei hän molemmat vieraat vierastupaan ja katsahti poikaansa

ikäänkuin kysyäkseen: "Mitä on heistä ajateltava oikein? Missä suhteessa ovat he toisiinsa?" Näillämain pitää nimittäin kaiken olla selvää ja suoraa, puhdasta tai likaista, valkeata tai mustaa, kihlautunutta tai ei. Sitä ei Jörn Uhl ollut ottanut huomionsa.

"Niin, äitiseni", vastasi ääneen poikaveitikkansa, joka oli ymmärtänyt hänen silmäniskunsa, "enpä tiedä, millä silmällä noita kumpaakin pitää katsoa: kihloissa he eivät vielä ole. En tiedä sitäkään, kummassa on syy siihen, etteivät ole; mutta luulenpa, että asiat vielä selkenevät. Joka tapauksessa ovat he ainakin tulleet tänne, koska luulevat, että sinä voisit auttaa heitä; sillä tunnetaanhan joka paikassa kuinka näpsäs sinä olet poikaasi naittamaan."

Silloin uhkasi äitinsä häntä kädellään ja torui häntä, että hän noin puhui kaikki suoraan ja sanoi, että hänen vast'edes piti pitää paremmin suunsa. Poika vaan nauroi ja sanoi: "Tiedättekö mitä? Sinä otat Lisbeth Junkerin kanssasi kyökkiin ja puhut kaiken valmiiksi hänen kanssaan, minä otan mukaan Jörn Uhl ja näytän hänelle talliamme."

Hän otti Jörn Uhlia käsivarresta ja lähti hänen kanssaan ulos. Ulkona, kun he olivat kulkeneet talon ja luvan lävitse, sanoi hän Jörnille: "Kuules, sinä, kuinka olet joutunut matkalle kahdenkesken tytön kanssa? Kerrosta, kummoiset välinne oikein ovat?" Hän osoitti peukalollaan taappäin vasemman olkansa yli kyökkiä kohden ja vilkutti silmäänsä.

"Niin", sanoi Jörn ja vilkastui. "Kummoisetko välimme ovat? Ymmärrätkö sinä sitä? En minä vaan. Olisin lapsesta saakka erinomaisen mielelläni ottanut hänet; mutta aina olen, aina tähän päivään saakka, liiaksi kunnioittanut häntä: siinä se on. Me katsoimme kaikki ylös häneen, kaikki muut paitsi Fiete Krey — muistathan? Numero kahdeksaskymmenes seitsemäs, jonka tapasimme Gravelottella. Mutta hän sinutteleekin sitte vaikka keisaria. — En ole koskaan osannut kuvitella, että se voisi tapahtua."

"Mikä se, sinä tyhmeläni?"

"Niin kuule, kuinka sen sanoisin?... Että hän ehkä huolisi minut miehekseen!... Kaiket päiväni täytyy minun sitte olla varuillani; aina käydä sunnuntaipuvussa." Hän hengähti syvään. "Kuule", sanoi hän, "kuinka soma hän on! Mutta ylhäinen, kuule! Enpä kuolemakseni uskaltaisi kajota häneen. Ja hiukan kylmä, luulen ma."

Silloin naurahti toverinsa: "Kylmäkö? Hänkö kylmä? Hänen verensä on yhtä punaista kuin toistenkin. Hän on vaan piiloittanut ja vetänyt suojaan tuon ylpeän hiljaisen olentonsa turviin. Se ei ole niinkään harvinaista. Huomaappas, jos vaan kerran teet rynnäkön noita varustuksia vastaan, muuttuvat nuo kylmät rintasuojat kohta paljaaksi valkeaksi. Semmoinen on minun ajatukseni."

"Kuinka voit olla siitä niin varma?"

"Oh", sanoi vekkuli ja kohautti olkapäitään.

"Niin", ehähti Jörn ja näytti taas rauhoittuneelta. "Se on totta. Hän on erinomaisen hyvä kohtaan. On ihan uskomatonta, kuinka ystävällinen hän on. On aivan eriskummaista tuo."

Mutta kohta rupesi hän taas epäroimään. "Mutta en saa oikein uskotuksi tuota todeksi", alkoi hän. "Näes sinä, hän on aina ollut hienointa, mitä minä olen voinut kuvitella maan päällä olevankaan. Tornin korkeudet, kuule, minua ylempänä. Hänen pukunsa, hänen kätensä ja hänen hiuksensa. Ovatko ne tavalliset tytönhiukset? Ja ennen kaikkea koko hänen olentonsa. Tiedätkö mitä, lapsuudesta saakka on minusta tuntunut, kuin käyskelisin aina hienoa korkeata linnaa ympäri; ja aina oli minulla paljo ajattelemisen aihetta ja olin utelias näkemään, kummoiselta siellä sisällä oikein mahtoi näyttää. Ja nyt, kuule, nyt sitte entispäivän kuljettaa hän minua kädestä salista saliin etkä voisi uskoa, et kuvitellakaan, kuinka ihmeen ihanaa kaikki siellä on, kaikki niin ylhäistä ja puhdasta ja kaunista, että oikein hengitys seisahtuu ilosta. Ja minä? Minä sitä vastoin? Minä en omista mitään, en osaa mitään, en ole mitään. Tiedäthän sinä, että kaikki ihmiset kummeksivat minua ja pitivät minua omituisena. Äskettäin kuulin kyläntiellä erään lapsen sanovan toiselle: 'Katsos tuota, hän on se joka osaa lukea tähdistä, koska joku kuolee ja koska tulee sota'. Olen aina ollut tuommoinen itsekseni kyyröttäjä, tiedäthän sen. Ja kummoiset ovat käteni! Katsos vaan, tuollaiset kädet! Noin suuret ja noin tyhjät. Mitä moukasta kuninkaan tyttärelle?"

"Tuhkimusta sinuakin! Oijenna kätesi vaan, niin siihen se lentää."

"Niinkö todella luulet?"

"Tunnen vekarän", sanoi toveri ylvästellen.

"Vekarän?!" sanoi Jörn. "Mutta hänpä ei olekkaan mikään vekara!"

"Noh... sanonpa: ei hän sen toisempi ole kuin muutkaan. Ehkä on hieman elävämpikin kuin nuo muut, koska on hieman älykkäämpi."

Semmoista juttelivat he keskenään. Sitte lähtivät he edelleen ja johtuivat puhumaan hevosista, sotaveikko antoi taluttaa esiin pari nelivuotiastaan ja tuli kiihdyksiin, kun ei Jörn ihan ehdottomasti kehnut niitä. "Vie sisään ne taas", huusi hän renkipojalle. "Nyt en enää viitsi katsoakaan niitä."

"Kuules, sanoppas", tokaisi Jörn, "missä olette tulleet tuttaviksi keskenänne?"

Silloin kohotti sotaveikko silmäkulmiaan ja sanoi, ollen yhä äkeissään siitä että hän oli kiittänyt liika niukasti hänen hevosiaan: "Kysy häneltä itseltään, ehkä kertoo hän sen, ehkä ei."

"Mutta kerrohan. Onhan joutavaa, ett'et sitä kerro."

Silloin nauroi veikkonen, juoksi kyökin ovelle ja aukaisi sen. "Kuule", huusi hän sisään, "Jörn Uhl haluaa tietää, kuinka olen tullut tutuksi kanssasi. Kerronko sen, vai en?"

Lisbeth Junker seisoi lieden ääressä hänen äitinsä rinnalla, heittäi päätään hiukan ja sanoi: "Kerro, kunhan kumminkaan et saa olluksi kertomatta." Äitinsä huusi: "laita ulos itsesi", ja tarttui tulihankoon. Silloin palasi sotaveikko. "Niin noh", alkoi hän... "koska haluat tietää, niin näin se tapahtui: Noin kuus' tai seitsemän vuotta sitten, kohdakkoin sotaretken jälkeen käväisin kaupungissa ajoneuvoineni. Oli luullakseni noin sydänkesän aika... Kun illalla hämärissä taas ajan kaupungista, tapaan siellä lähellä tullia Lisbeth Junkerin, jonka joskus olin nähnyt, kun vielä olin kimnaasissa ja hän kävi tyttökoulua. Seisautan hevoseni, ja kysyn, mitä hänelle kuuluu. Muistathan että sotaretki oli tehnyt meidät uskaliaammiksi ja itseemme luottaviksi tyttöjenkin suhteen. Jutustelen siinä yhtä ja toista hänen kanssaan ja olen hyvilläni, kun hän pienillä, sievillä, valkeilla kasvoillaan niin luottavasti tähystelee ylös minuun. Hän kertoi odottavansa Vollmacht Dieckia, joka oli luvannut ottaa hänet rattailleen Wentorffiin. Sanon siihen: 'Noh, häntä saat vielä ehkä kauankin odottaa. Tiedätkö mitä? Tule minun rattailleeni! Ajan Sankt Mariendonin kautta; enhän pidä siitä väliä, että saankin ajaa pienen väärän, kun sinä vaan istut vierelläni'. Minä ajattelin nimittäin näinikään: olet niin monta kertaa saanut ajaa tuon matkan yksiksesi, saa olla kerta hupaisempaakin. Hän tuumi asiaa ensin verrattain kauan, epäröi ensin ja katsoi vähän epäilevästi minuun. Koetan kehottaa häntä, niin hyvin kuin taidan, käyn korskaksi, nöyrryn, lasken leikkiä ja pilkkaan ja olen vihastuvinani. Luulen että hän ainoastaan puolella korvallaan kuunteli puheitani, katseli vaan tarkkaavasti minuun ja sanoi yht'äkkiä, kun minä par'aikaa tuumin uutta tepsivämpää mutkaa häntä pyydystääkseni: 'Tee tilaa'. Nostan vaununpeitettä puoleen, ja niinpä istuu hän todellakin vierelläni ja minä ihan huoahdan ponnistuksistani ja ajattelen: 'Näin kauas on siis jo päästy'. Rupesin kohta tuumimaan, kuinkahan saataisiin asiat vähän edemmäs, ja ajattelin kohta, että tästä tulee työ, joka pitää suorittaa arkaluontoisesti ja hellävaroen, jos mieli sen onnistua; tunsin nimittäin hänet jo ennaltaankin semmoiseksi, jota ei niin hevillä lähennelty.

"Jutustelen siis siinä hänen ratokseen, mitä taidan, ja puhelen semmoista, jonka luulin olevan hänelle mieleen. Arvaappas, silloin oli Gravelotte minulle hyväksi avuksi. Jos hän sanoi jotakin, hyväksyin minä sen kohta, ja tuin hänen mielipiteitään lujilla perusteilla. Hän tuli hyvälle tuulelle, ja huomasin hyvästi, ett'en sinä hetkenä ollut hänelle niinkään epämieluisen. Mutta olin sentään sangen epävarma asiastani, en myöskään ollut löytää mitään sopivaa ylimenopaikkaa, niin ahkerasti kuin semmoista ajatuksissani etsinkin. Pelkäsin, että hän säikähtäisi pahanpäiväisesti, ja ajattelisi pahaa minusta ja närkästyisi minulle koko elinijäkseen. Ja se olisi ollut ikävää minusta, sillä hän oli sievä hieno tyttö, jota ilman muuta täytyi kunnioittaa, kun vaan katsoi hänen puhtaita kauniita kasvojaan. Mutta niinhän on, tiedäthän sen, että juuri semmoinen tuntuu kannattavankin voittoa. Noh, näinpä sitte kävi:

"Olimme jo lähellä Wentorffia. Tiedäthän, siinä jossa tie poikkeaa Gutendorffiin, ja oli siinä ajaessa jo tullut tuommoinen lauhea hämärä ilta; silloin tuumaan minä: nyt täytyy sinun ryhtyä asiaan, muuten ei siitä lähde mitään. Minäpä alan siis varovasti ja sydän kurkussa. Toden totta, kuule, ihan sydän kurkussa. 'Kuule, Lisbeth Junker', sanon minä, 'sinähän ajat nyt minun rattailleeni, vai kuinka lie?' 'Ajanhan', vastaa hän ja nauraa. 'Niin noh, kun muuten joku ajaa sillä tapaa, sanoo hän: 'Tulehan, mennään nyt sisään sinne tai sinne, ja otetaan hiukan suihin, koska olen saanut ajaa kanssasi'. Sitähän emme me nyt voi tehdä, vai? Voisit tulla puheenaineeksi, ja myöskin on luultavaa, etteivät ravintolat enää ole auki. Tuumi nyt tarkkaan, mitä voit tehdä minua hyvittäääksesi, sillä muutoin kiusaisi sinua aina ajatus, että olet ajanut minun kanssani, etkä tehnyt mitään sitä hyvittäääksesi. Näethän, sinä nyt kerta olet rattailleeni, se on nyt auttamaton tosiasia'. 'Niin', sanoi hän ja nauroi, 'sano sinä ennemmin suoraan, mitä haluat'. Silloin vuovaan minä ja sanon: 'Niin ell'et pahastuisi siitä, tyttöseni, niin ottaisin mielelläni suutelon, ja jos sopii, useammankin. Älä herran tähden vaan säikähdä. Istu hiljaa vaan. Ei sinun tarvitse ruveta rattailta hyppäämään alas. Ell'et salli sitä, niin ajan yhtä kiltisti vierelläsi tässä, kuin jos olisit isoäitini, jota ajan kirkolle. Ainoastaan, ettet pahastu'.

"Niin noh, tuohon tapaan puhuin. Tyttö istui hetken hiljaa, ihan hievahtamatta ikäänkuin tuumisi hän asiaa, minä kuulen hänen keveän hengityksensä ja kadun jo, että olen sanonut sen, ja olen jo

puhaltamaisillani peräytymiseen, mutta silloin alkaa hän vitkaan ja hiljaa: 'Tiedänhän hyvästi, että te jälkeinpäin usein komeillette sillä, että joku tyttö on ollut mieliksenne. Sallin kyllä sinun suudella itseäni, sinä kun olet ystävällinen ja kunnan poika, mutta sinun pitää antaa kätesi minulle ja luvata, ett'et koskaan maailmassa puhu kenellekään sanaakaan tästä'. Minäkin, uskoisitko Jörn... minäkin kävin ihan hiljaiseksi ja vakaaksi. Ja minun täytyi todellakin antaa hänelle käteni ja sanoa hänen jälestään sanat, jotka hän lausui edeltä, ja luulenpa, että olisin jälkeinkin vielä jäänyt istumaan hänen vierelleen äimistyneenä ja saamattomana, ell'ei hän olisi kätkenyt silmiänsä käsiinsä oliko se sitte nauraakseen tai itkeäkseen. Silloin lausuin jonkun hyväilysanan ja kohotin hänen pienet raikkaat kasvonsa kohdeni, ja Jörn... hän oli hyvä minulle. Me suudeltiin ja juteltiin. Hevoset pureskelivat ruohoa tien viereltä, rattaat kääntyivät poikittain tien ylitse, siitä emme välittäneet. Ringelshörnillä astui hän rattailta. 'Kuule', sanoin minä, kun hän oli astunut rattailta alas, 'tämäpä oli mieleeni. Oleppas oikein hyvä ja kiltti tyttö ja sano minulle, mikä ilta saan ensi viikolla tulla Wentorffiin ja odottaa sinua piiläispuun alla puutarhassa'. Mutta hän ravisti päätään vaan ja sanoi: 'Kiitos vaan sinulle, olet ollut kiltti hyvä poika, mutta jätä sinä puutarha rauhaan. Paljaaseen armastelemiseen olen minä liika hyvä, ja naimisiin en taas kanssasi lähde; rakastan erästä toista, jota en koskaan saa!' Heitin hänelle jonkun lentomuiskun jälestä ja sain luvan jättää hänet sillä kaupalla. Hän meni mäkeä alas Kultahetettä kohden. Sittemmin olen nähnyt hänet vaan kerran jollain asemalla, hän tuli luokseni ja tervehti minua, kuin olisin ollut hänen oma veljensä. Mutta senpä sanon: vielä tänä päivänä olen mielissäni seikkailusta. Puutarhaan en mennyt, en ajatellut silloin vielä naimisiin menoa."

Semmoista jutteli sotaveikko ja heitti tähystelevän veitikkamaisen katseen ensinnä Jörn Uhliin, sitte kyökkiä kohden.

Sillä aikaa istui Lisbeth Junker turvelaatikolla lieden ääressä, ja emäntä, hiukset kiiltävinä ja tummanharmaina pääläellään, kysyi: "Mutta kerroppas nyt suoraan: miten teidän välinne oikein on? Jörn Uhlista olen kyllä kuullut yhtä ja toista. Vähän omituinen hän on, kurkistelee tähtiin, ja askartelee monenmoista, joka ei laisinkaan olisi tarpeen talonpojalle. Kankea ja epäkäytöllinen hän myöskin on. Ei aivan yhtä pahasti sentään kuin pastori Wedt: sille antoi emännöitsijänsä kerran käteen sateenvarjon ja sanoi: 'Teidän pitää kantaa sitä *noin*, tuuli tulee lännestä'. Paluumatkalla sanoi kuski: 'Nyt toisia käsin, herra pastori!' Mutta pastoripa ei kääntänyt sateenvarjoaan; piti sitä niin vaan, kuin vanha Katrinsa oli käskenyt. Ei, yhtä pahasti ei hänen ole, mutta epäkäytöllinen hän on ja raskaskäanteinen, lyhyesti, semmoinen hiukan syrjäpuolin en. Mutta *sen* sanon sinulle: semmoinen hän kuitenkin on, kuin äiti konsaan voi pojastaan toivoa. Totta, totta se on, ei sinun yhtään tarvitse saada niin välkkyviä silmiä siitä. Pojanpahikkoni sanoo usein: 'Olisi hän sinun poikasi, äiti, niin hänestä saisit iloita'. Noh niin, lyhyesti vaan, oletko kihloissa hänen kanssaan?"

Lisbeth nosti silmänsä turvelaatikosta ja huomasi, ettei hänellä ollut mitään syytä salata, mitä hänessä liikkui. Jo kahdeksan vuotta oli sydämensä ollut ihan täynnään Jörn Uhliä, mutta entispäivästä saakka oli se ihan kukkurallaan. Kuten pieni lapsi, joka ensin arkana, säikähtynein silmin ja vitkastellen antaa kätensä vieraalle tervehtijälle, mutta sitte nopeasti omaistuu, samalla tapaa rupesi Lisbeth Junker kertomaan äidistään, onnettomasta opettajantytystä, lapsuudestaan vanhojen hyväntahtoisten isovanhempainsa luona ja leikkiveristaan, omituisesta Jörn Uhlista. Ja nyt sai kuulla Jörn Uhlista. Jörn Uhlista, Jörn Uhlista. Ei mistään muusta kuin Jörn Uhlista. "Aina minä olen pitänyt hänestä. Mutta aluksi oli hän minusta liika ohut ja liika tuhma. Sittemmin olisin kyllä ottanut hänet hirveän mielelläni, mutta silloin nai hän toisen. Oh, missä tuskassa minä sen ajan olin. Mutta sitte kuoli hänen vaimonsa. Sitte vasta minä oikein olisin ottanut hänet mielelläni. Mutta sitte tuli tuo kamala aika hänen isänsä ja veljiensä kanssa, kesti seitsemän vuotta, ja sinä aikana ei häneltä riittänyt ajatustakaan minuun. Ja nyt... nyt näyttää melkein kuin... hyvä Jumalani, eilen leikki hän minun kanssani noppaa. Hän on nyt kolmenkymmenenyhden, minä kahdenkymmenenkuuden."

Emäntä liedellään löi kätensä yhteen: "Mutta eipäs!" sanoi hän, "mikä juttu, mikä juttu! Yhden ainoan romaanin olen eläissäni lukenut: 'Pyövelintyttären korvarenkaat'. Mutta tämäkin on romaani. Mikä juttu! Kuka tietää, mitä varten tämäkin on tapahtunut. Minä menin naimisiin kahdeksantoista vanhana, mieheni oli kahdenkymmenenviiden, ja minä olin järkevä, mutta hän ei. Hän oli ihan samallinen tuulihattu kuin poikansa nyt. Siksi täytyi minun olla vakava. Siitä syystä olenkin tullut tämmöiseksi, kuin olen, näin hieman ankaraksi ja hiukan komentavaksi. Alkuaan olin hento haavemielinen tyttö."

"Kun vaan tietäisin", sanoi Lisbeth, "ottaako hän minut. Hänellä ei ole taloa eikä rahaa. Minä ottaisin niin mielelläni hänet, ottaisin niin mielelläni semmoisenaan kuin hän onkin. Ja vaikkapa saisin koko elämäni ajan istua kyyröttää hänen kanssaan Aulangolla, olen aina oleva onnellinen; olen oleva onnellinen vaikka joutuisin kaivamaan turpeita hänen kanssaan. Mutta sitä hän ei tee. Hän on menevä jonnekin ja ryhtyvä johonkin. Ja Jumala ties, mitä kaikkea sitte voi tulla väliin." Siten valitteli hän, ja tuijotteli silmät kyyneleistä tulvillaan valkeaan.

"Oh", sanoi emäntä ja viittasi pois päin kädellään: "älä turhia huolehdi. Laita sinä vaan, että hän vielä tänä päivänä puhuu selvää kieltä kanssasi: silloinhan olet hänen morsiamensa."

Lisbeth kätki kasvonsa käsiinsä, salatakseen pikaista punastumistaan: niin iloitsi ja säikähti hän kuullessaan emännän sanat. "Sitä ei hän vielä tee", sanoi hän epäilevästi, "hän kun ei vielä tiedä, mihin hän ryhtyisi. Mutta siitä olen varma, ett'ei hän nyt kenenkään toisenkaan kanssa mene naimisiin."

Siten pakinoivat naiset, kunnes kaikki talonväki ja vieraat olivat istuutuneet ison ruokapöydän ympärille: suurpiika emännän viereen, tämän poika häntä vastapäätä, tämän viereen vakituinen päivätyöläinen, sitte muu palvelusväki.

"Olet sotilasaikananne ollut hyvin hyvä poikaani kohtaan", sanoi emäntä, "ensin rauhan aikana, sitten sodassa. Hän oli kai aika vintiö?"

"Oli hän", vastasi Jörn, "mutta sitä laatua, josta täytyy ruveta pitämään."

"Se juuri onkin onnettominta hänen kanssaan", sanoi emäntä, "ett'ei koskaan voi oikein toden teolla suuttua hänelle, ei ainakaan pitemmäksi aikaa. Jos tahtoo hiukan läksyttää häntä, täytyy se tehdä kohta, muuten ei siitä synny mitään. Usko vaan, olen jo saanut aivan kyllikseni suututella hänen kanssaan ja toivoisin, että hän viimeinkin hankkisi itselleen kunnollisen vaimon."

"Äiti", sanoi sotaveikko, "eilenhän juuri sanoit, että olen viime vuonna muuttunut vakaammaksi ja järkevämmäksi."

"Niin, tuo on totta, Uhl. Sitä hän on. Sitte viime vuoden on hän muuttunut hiukan paremmaksi, mutta ei hänestä mitään kunnollista tule, ennenkuin hän menee naimisiin."

"En minä vielä naimisiin itseäni anna", vastasi veitikka. "Tiedätkö mitä? Mene sinä naimisiin. Olethan kylliksi nuori siihenkin vielä. Sitte sinulla on apua talossa."

Silloin kurotti emäntä pöydän ylitse häntä kohden puulusikalla, joka hänellä oli kädessään, ja löi häntä, vaikka hän ripeästi väistikin taaksepäin, niin kovasti kiharaan päähän, että lusikan varsi katkesi. "Tuosta sait, kun pilkkaat äitiäsi! Greeta, tuo toinen lusikka."

Väki nauroi hiukan, näkyivät sentään olevan tottuneet tuommoisiin kohtauksiin.

"Kolmet koulut hän on käynyt", toraili emäntä, "ja ollut kahden papin luona, mutta samallaisena kuin on lähtenytkin on hän joka kerta palannut takaisin taas, yhtäläisesti vailla vakavuutta ja harrastuksia. Toivoin sitte, että sotaretki edes saisi hänet järkiinsä, mutta heti asemalla on ensimmäinen tekonsa se, että ottaa minut käsivarsilleen ja kantaa kaikkien ihmisten keskitse rattaille. Siitä päivästä olen taas lyönyt monta lusikanvartta poikki hänen päähänsä. En ymmärrä, mitä hänestä oikein tulee. Ei hän juo, eikä pelaa, ei laiskottele eikä vetelehdä, mutta hän ei ole vakava eikä pyrinnoissään ole hartautta."

"Hän katsoo karsaasti kaikkeen, mitä teen ja sanonkin", puolustihe sotaveikko. "Ja kaikki, mitä sanon tai teen, on minun käsitykseni mukaan oikeaa ja järkevää, mutta hänestä taas ihan päinvastaista. Joko ei hän ole minun äitini, tai en minä hänen poikansa. Pikimmin voisi hän olla minun vaimoni."

Äitinsä katseli häntä päätään pudistellen. "Aivan samallinen oli hänen isänsä. Mitä kaikkea sainkaan siltä sietää! En saanut ottaa askeltakaan talossa ilman että hän oli kintereillä härnäämässä, suutelemassa, nykimässä; aina oli hän tuhmuuksineen tiellä, kun minun piti tehdä työtä. Hänen kanssaan ei voinut puhua vakavaa sanaa, kohta käänsi hän kaiken pilaksi. Näinä avioliittomme alkuvuosina ajattelin usein: jos tätä nyt jatkuu kolmekymmentä vuotta, niin etpää pääse ikinä vanhenemaan, mutta et myöskään koskaan saa lepoa. Mutta sittemmin, kun olimme olleet naimisissa noin kymmenkunta vuotta, silloin muuttui hän ihan toiseksi mieheksi. Ihan kuin olisi hän kääntänyt uuden lehden elämässään esille. Ei uskoisi todeksi sitä, kun kertoo siitä, mutta totta se sentään on. Hänestä tuli puuhaava mies, hän teetti laajaperäisiä kaivaustöitä rämeikössä, perusti tiilitehtaan, jonka hän sentään kohta myi taas. Nyt oli hän useammin matkoilla, ja oli piintyneempi töihin ja toimiin, kuin minulle olisi ollut mieleen, nyt asetuin *minä* usein hänen tielleen, ja nyt ei ollut *hänellä* aikaa ja nyt sanoi hän, 'mutta hyvä lapsi, jätä nyt, minun täytyy ajatella'. Hän ei suuria välittänyt minusta, korkeintaan, että hän toisinaan joskus ohimennen silitti minua pääläelle ja sanoi: 'Kuinka sileät ja kirkkaat hiuksesi ovat, äitiseni, ja sileänä ja kirkkaana pidät koko talon'. Vieraat ihmiset sanoivat joskus, 'millainen iloinen mies sinulla on!' Minulla ei siitä ollut aavistustakaan. Minulla oli *ollut* iloinen mies, nyt ei minulla melkein ollutkaan miestä. Tuo näkyy kuuluvan sukuun. Nuo tulevat vasta noin kolmenkymmenen tienoissa järkiinsä. Luulenpa, että niin on tuonkin kanssa käyvä."

Lisbeth Junker nojasi pöydän ylitse ja katsahti säälivällä vahingonilolla sotaveikkoon: "No, joko tunnet enteitä, että tulet järkiisi pian."

"Pidä sinä huolta omastasi vaan", vastasi tämä. "Se ei ollut niin paljoa häävempi tästä noin seitsemän vuotta takaisin."

Silloin punastui Lisbeth ja heittäi päätään, sitte naurahti hän lyhyeen. Mutta ei luonut silmiään ylös Jörn Uhliin.

Ruuan jälkeen otti toveri heidät kummankin kanssaan, vei heidät mukanaan pitkiä peltoteitä, näytti heille kaikki talon maat, pellon siellä, pellon täällä, siinä ohessa kertoi hän hauskoja kaskuja sotamiesajoilta, eräästä hauskasta Hampurin ja Berlinin matkasta ja härnäili Lisbethiä. Kun Jörn Uhl halusi kuulla jotain talonpidosta, nauroi hän vaan ja löi leikiksi ja sanoi: "Mitä sinä? Semmoisista? Niistä pitää äiti huolen."

Lopuksi, kun he jo olivat tulleet pitkän matkan kylästä, ja Lisbeth jo mielellään olisi kääntynyt takaisin, vaati hän innokkaasti, että he vielä nousisivat eräälle kukkulalle, joka oli vähän syrjään peltotiestä. Kun he korkeiden vallien välitse, jotka kasvoivat nuorta tuomea, olivat kavunneet ylös, näytti hän heille että tämä korkea mäentyrmä kuului hänelle, aina puroon asti alhaalla, jonka vesi lepäsi siellä hiljaisena ja leveänään.

"Ei ole suurenkaan arvoinen", tuumi Jörn Uhl.

"Ett'eikö suuren arvoinen?" tokaisi sotaveikko. "Ett'ei suuren arvoinen? Aiotko riistää tämänkin minulta, kuten äsken riistit nelivuotiaani? Sinä tarkoitat tietysti: laidunmaaksi ja pelloksi?" Hän poikasi jalallaan maahan. "Mutta mitä on tässä alla? Kaivasta viis' jalkaa syvälle tässä? Mitä siellä on? Mitä?"

"No mitä sitte?" kysyi Jörn Uhl hämmästyneen näköisenä.

"Savea, poikaseni! Mahtava kerros hienointa savea!"

"Savea?"

"Savea juuri, houkko!" huusi toveri. "Savesta tehdään astioita ja sementtiä."

"Älä!"

"Niin, näet sä? Näetkös, Lisbeth Junker? Antaa kulua pari vuotta vielä, niin tässä on suuret kaivokset. Alas tuosta telineitä myöten. Teräslankaisia köysiä... kuules! Sitte lotjissa alas puroa. Ell'eivät ne Lägerdorffissa maksa minulle kyllyiksi, perustan itse sementtitehtaan."

"No, toimeen vaan!" sanoi Jörn Uhl ja katseli vuoroin harmaahiekkaista nummea, vuoroin alas purolle.

"Niin näetkös, asia on tämä, minä en itse ymmärrä mitään tästä. Minun täytyy hankkia itselleni teknikko, tai täytyy minun itse mennä Hannoveriin tai jonnekin muuonne, jossa oppii semmoiseksi."

Lisbeth nauroi ja teki pilaa hänestä: "Näeppäs vaan", sanoi hän, "jo pilkistää pieni järjenhitunen esiin!" Jörn Uhl näytti kokonaan vaipuneen ajatuksiinsa. Hän tuijotti maahan, eikä sanonut sanaakaan enää.

Kun he palasivat taloon, käväsi Lisbeth vielä emännän kanssa puutarhassa, Jörn taas oli toverinsa kanssa mennyt tupaan istumaan. Siellä nouti toveri esiin pari kirjaa, toinen käsitteli kivennäistiedettä, toinen taas oli erityinen savikaivaustöiden oppikirja. Hän löi pöytään ja sanoi vihoissaan: "Onpa kurjaa, että oli koulussa niin väliäpitämätön, nyt seisoo tuossa kuin härkä ladon oven edessä." Hän työnsi kirjan Jörn Uhlille ja sanoi: "Sinä tietysti ymmärrät tuon kaiken. Sinä, jonka kasvatuksesta kukaan ei ole huolehtinut tuon taivaallista, olet itse ponnistanut itsesi eteenpäin niin että nyt ymmärrät kymmentä vertaa enemmän kuin minä, joka olen käynyt koulua kymmenen tuhannen markan edestä. Katsoppas sivulle 350. Ymmärrätkö, mitä siinä sanotaan?"

Jörn Uhl ymmärsi kaiken, ja selitti toverilleen. Hän selaili toistakin kirjaa ja selitti sitäkin hänelle. Toveri unohti vihastuksensa ja tuli ihan riemuihinsa ja sanoi: "Kuule, käväisehän ensi viikolla taas täällä, puhutaan silloin enemmän tästä."

Jörn Uhl nyökäytti päätään ja tiedusteli häneltä tarkemmin tuollaisen teknillisen koulun järjestystä ja kuinka kauan siellä täytyisi olla, ennenkuin sieltä saisi jonkinlaisen puoltolauseen tai todistuksen. Lopulta istui hän taas hiljaa, umpimielisen näköisenä, ja omituiselta näytti, kun hän laski suuren, ruskettuneen, työn kovettaman kämmenensä tuolle uudelle sirolle kirjalle. Kirja näytti tuon kämmenen alla niin kääpiömäisen pieneltä, kuin joku siro lasten lelu.

Ennättääkseen kotiin vielä päivänvalossa, lähtivät he. Emäntä kutsui sitä ennen sentään Jörn Uhlin hiukan kahdenkesken puheilleen ja kertoi hänelle, kuinka tyttö oli miellyttänyt häntä, ja kehoitti äidillisesti häntä luottamaan tulevaisuuteen vaan ja ottamaan hänet morsiamekseen, toimeentulonhan voisi hän sentään aina jostain saada. Ja hänen pitäisi pian taas käydä tervehtimässä: poika oli tänään ollut ihan järkevä. Kyökissä oli hän tulihanko kädessä vaatinut häneltä, että hän varoillaan hiukan

avustaisi Jörn Uhliä. Hänen pitäisi siis tulla, milloin vaan sopi, muutama tuhat markkaa olisi kyllä hänen käytettävänä, mihinkä hän sitte ryhtyisikin, kauppoihin tai muihin.

Jörn Uhl yritti kiittää; mutta ei onnistunut häneltä. Hän nyökäytti päätään vaan, silmät kirkkaina ja ravisti kauan tuon kunnan emännän kättä, ja tämä huomasi pudistuksesta, mitä hän oli aikonut sanoa.

Aurinko oli jo laskeumassa, kun he viimein tekivät kotimatkaa leveällä, tyhjällä tiellä.

"No nyt ja", alkoi Lisbeth, "nyt olen taas kahdenkesken kanssasi. Tämä oli kaunis päivä, ja nyt vielä tämä kaunis kotimatka... Mitä pidit emännästä?"

"Mitä sinä sotaveikostani?"

"Oh, siitäkö!... Mistä puhui emäntä vielä viimeksi sinulle?"

"Naisten pakinoita!"

"Enkö saa kuulla sitä?"

"Et, et tänään vielä. Huomenna ehkä."

Jörn vaipui ajatuksiinsa, eikä virkannut sanaakaan.

Kun hän oli hyvän aikaa istunut siten, huomasi hän että Lisbeth sai semmoisen omituisen ryhdin, ikäänkuin joku, joka puolustaisi tai kääntyy pois päin. Hän katseli ylös ja näki että Lisbethin kasvoissa oli uhmaa. "Noh", sanoi hän, "mitä nyt, mikä sinun on? Anna kuulua vaan, tyllityttini. Puhu suoraan nyt, tyttöseni."

"Luuletko sinä, ett'en kyökinikkunasta huomannut kuinka toverisi, mokomakin kunnan mies kertoi sinulle seikkailustamme. Ja *semmoisilla* kädenliikkeillä! Ja nyt olet suutuksissasi. Ja sitä, sitä en olisi uskonut sinusta."

Jörn nauroi: "Nyt menit väärään kaivoon vettä ottamaan. Iloissani siitä olen. Onko sille vihoissaan, joka tulee tiellä vastaan ja jolta kysyy: 'Vieläkö on pitkä matka? Olen kuullut, että on vielä seitsemän penikulmaa?' Ja se vastaa: 'Ei, on vaan lyhyt taival enää tietä'. *Iloissani* siitä olen; nythän tiedän, ett'et sentään olevinasi ole."

"Ole sinä olevinesi... Hän tuli siitä ohitse, ja oli hyvä ja ystävällinen ja katseli niin vilpittömän ja avomielisen näköisenä. Ja sitte suuteli hän minua."

"Ilkimys hän on", sanoi Jörn Uhl. "Ihan ilkimys: suutelee turvatonta tyttöä, joka ei voinut varjella itseään."

"Varjella? En minä yrittänytkään varjella. En tahtonutkaan. Halusin juuri niin, Jörn."

"Ihan kasakkamaista se oli, se täytyy sanoa. Tuntikausia tuon kanssa yksin maantiellä! Sinä! Ylpein tyttö koko maassa."

"Se oli jokseenkin tarkalleen niihin aikoihin, Jörn, jolloin sinä vietit häitäsi Lena Tarnin kanssa."

Jörn vaikeni hiljaa. Hetken perästä otti hän hänen kätensä ja piti sen ja sanoi: "Rakas, hyvä tyllityttini. Enhän aavistanut tästä kaikesta mitään."

Lisbeth vastasi vaivalloisesti, kyynelten tukahuttamalla äänellä:

"Nokkela Hannu sinä olet ollut."

"Varroppas vaan! Jos todellakin rohkenet ja uskallat, niin vietätpä sinäkin vielä häitäsi. Varroppas vaan!"

"Minkään aikaantulemattoman kanssa en niitä vietä."

Silloin naurahti Jörn Uhl, ja kääntyi kokonaan häntä kohden ja sanoi: "Annanko minäkin hevoseni ruveta pureskelemaan ruohoa tien viereltä, kuten ennen muinoin muuan toinen Meldorffin tiellä?"

Lisbeth puisti päätään, ja katsahti häneen, silmänsä välähtelivät kyöneleisinä: "Ei se nyt käy päinsä, Jörn, aurinko on ylhäällä vielä."

"Sekö yksin esteenä?"

Lisbeth puisti taaskin päätään: "Ei täällä, Jürgen! Ei tuommoinen sovi meille. Ajattelen Lena Tarnia ja hänen lastaan." Hän laski kätensä luottavasti Jörnin käteen.

Jörn nyökäytti päätään ja sanoi: "Tämä on ihmettä. Sulaa ihmettä kaikki tyyni. Seudun kaunein tyttö ja Jörn Uhl! Ei yksikään ihminen ole kolmena päivänä rientänyt semmoisilla jättiläisaskelilla aurinkoon kuin minä. Näetkös: ajamme suoraan aurinkoon. Kunpa vaan tietäisin, mihin nyt ryhtyisin."

Nyt kävi hän taas vaiteliaaksi, eikä Lisbethkään häirinnyt häntä. Mutta kun he taittivat pehmeälle hiekkatielle ja rupesi pimenemään, taivuttelitte hän levottomasti sinne ja tänne, ikäänkuin ei olisi hänen oikein mukavaa istua. Silloin lasi Jörn piiskan kädestään piiskanpitimeen, ja veti hänet kiinteästi vierelleen, ja katseli hämillään häntä kasvoihin: "Näinkö tahdot istua?"

"Näin", vastasi Lisbeth ja vetäytyi lähemmä hänen olkapäätään. "Nyt minä nukun." Itsekseen ajatteli hän sentään: "Sitäpä en toki tee. Varonpa vaan itseni nukkumasta tänä hetkenä."

Jörn Uhl istui hiljaa ja liikkumattomana kuin patsas ja ajatteli omaa ja hänen tulevaisuuttaan ja luuli vilpittömässä mielessään, että Lisbeth nukkui. Mutta hänä istui, häneen nojauneena ja katseli suurilla kirkailla ja liikkumattomilla silmillään yhteen kohtaan.

Kun he saapuivat Aulangolle ja pysähtivät suuren sisäänkäytävän eteen, sanoi Jörn: "Mene nukkumaan nyt! Olet väsynyt. Huomenna puhumme enemmän."

Mutta Lisbeth jäi yhä seisomaan hänen luokseen, ikäänkuin aikoiisi hän sanoa jotakin. Silloin silitti Jörn hänen poskiaan ja sanoi: "Rauhoitu nyt! Luulen, että kaikki kyllä vielä tulee järjestykseen." Silloin lähti Lisbeth sanomatta sanaakaan.

Kun hän oli saanut hevoset valjaista ja laitumelle, meni hän asuintupaan ja jatkoi mietiskelyään. "Huomaan sen nyt, siinä koko vika on ollut, että olen ollut harhassa kaikki nämät vuodet... Olen aina paheksinut kaikkea tehtyä ja teeskenneltyä ja kaikkea väärää valoa, ja olen isässäni ja veljissäni ja monessa muussa saanut nähdä, kuinka turmiollista on valehdella ja kaunistella itselleen ja ajatella ja tehdä toisin, kuin mitä paljas suora totuus vaatii. Olen kyllä huomannut, kuinka laajalle tuo pahe on levinnyt, ja olen aina, kahdeksannestatoista ikävuodestani asti ylpeillen ajatellut, että 'minä, Jörn Uhl, olen toki vapaa siitä'. Ja nyt on näinä kolmena päivänä minulle selvennyt, että olen minäkin elänyt itsepetoksessa ja valheessa ja vaeltanut harhassa. Minä, Jörn Uhl, minä en ole tarpeeksi tarkasti ottanut huomioni alaiseksi itseäni ja asiaani, enkä ole tuntenut itseäni. Olen koettanut pidättää itselleni Uhlia, joka ei enää kuulunut minulle, ja olen sillä jatkanut isäni ja veljeni valhetta, ja samalla heidän kurjuuttaan. Olen ollut hirveän raskaassa työssä, kuten hevonen savivääntimessä, ja olen ollut kauheiden huolien rasittama. Minä luulottelin, että elämäntehtäväni oli pitää Uhlista kiinni. Uhl... mitä on Uhl? Mitä on Uhl sieluni rinnalla? Ja Lena Tarnin sielun rinnalla? Ja vaikka sitte voittaisi kaiken maailman itselleen! Ja saisi sielullensa vahingon? Kuka sitte sielun parantaisi? Minun on sieluni kovettunut, Lena Tarn on kuollut ja Wietenin hiukset ovat lumivalkeat. Minä olen alkanut ylhäältä, korkeasta Uhlista, korkealta ylhäältä olen alkanut ja olen vaipunut... vaipunut."

"Olisin elellyt täällä Aulangolla tai jollain toisella aulankotilalla, tai olisin aloittanut muuten jotain, jotain pientä, *omilla* voimillani, niin olisi Lena saanut hyvän hoidon, eikä Wieten olisi niin vanha ja niin valkea, ja minä osaisin vielä laulaa, kuten joskus ennenkin lapsena, enkä olisi tuommoinen äkkipikainen ja jurottelija. Silloin olisimme seisoneet oikealla pohjalla ja perustalla, ja olisimme siitä vähitellen ponnistelleet ylös. Alkaa alhaalta, kas siinä piilee koko autuus! Toden totta, alhaalta alankin nyt. Niin totta kuin Jumala auttaa. Alan noppapelillä ja tahdon olla lapsi kuin Venhonen ja sotaveikkoni."

Hän otti valkeata ja meni kirstulle, joka seisoj kulmassa ja rupesi etsimään yhtä ja toista, kunnes viimein koko lattia ympärillään oli vallan kirjojen, karttojen, lasien ja kaukoputkien peitossa. Hän otti tuolin itselleen, avoi jonkun kirjan, avoi erään toisenkin, ja järjesti istumaan ikäänkuin koulupoika, joka varustautuu lukemaan oikein ahkerasti, piti kirjaa kädessään ikäänkuin kymmenvuotias poika, joka opettelee ulkoa, naurahti matalaan ja antoi kirjan vaipua: "Omituinen ylioppilas tuosta tulee. Hän on tarttuva piirustimeen kuin lapioon, harppiinsa hän on kääntelevä kuin auraa, tieteitä on hän ahmiva kuin janoinen sotilas raikasta vettä, ja silmiään hän on siristävä kuin metsästäjä, joka hämärissä väijyy ketunluolalla. Olisiko tämä nyt oikein totta? Tuo kaikki, joka lapsesta saakka on ollut salainen iloni, *varastettu* iloni, sitä saan nyt armastella päivät pitkät, ikäänkuin olisin laillisesti ja julkisesti ollut vihillä sen kanssa? Olisiko tuo mahdollista? Keskellä kirkasta päivää saisin katsoa kirjoihini ilman että ihmiset sanoisivat: katsos tuota, tuota hohkoa lueksijatalonpoikaa?"

Hän tuijotti silmäkulmat rypyssä kiinteästi tuvan hämärään. "Olisi isäni ollut vakava mies ja pitänyt minusta, ja viettänyt illat meidän kanssamme, olisi hän kyllä huomannut, mihin minua veti. Silloin olisin säästynyt työläästä tiestä ja paljosta huolesta, olisi silloin minustakin tullut ystävällinen ihminen, auringon loistetta sydämessä ja silmissä. Nyt jään aina tämmöiseksi raskaaksi ja luonteeni rosoiseksi. Mutta... en vielä lankea toivottomaksi ja menetä rohkeuttani. Kammostumasta olen oppinut jo silloin muinoin Wietenin kertomuksia kuunnellekseni, sitten Lenan kuolinvuoteella ja sittemmin pitkinä kolkkoina yksinäisyyden hetkinä. Olen hetkinäni ollut ihan tyhjiyden partaalla ja ihan Jumalaa lähellä."

Mikähän voisi minua enää järkyttää? Pitää alkaa alusta vaan ja uskoa hyvään, uskoa hyvään Jumalassa ja itsessään, kas siinä piilee koko autuus. Niinpä uskallan sen. Ja ell'en täällä enää voi tietojani käyttää, kun olen liika vanha jo tai jos kuolen ennemmin, niin on kai Jumalalla tuolla ylhäällä teitä rakennuksen alla, tai kaivauttaneen hän vielä valmistumattomissa maailmoissa syvänteitä, hietasärkkiä ja kanavoita ja voi sijoittaa minut kaivospäällysmieheksi tai sulun vartijaksi jonnekin. Heitänpä mittanuorani aina tähtiin asti ja teroitan lapiotani urakkatyötä varten linnunradalla. Annanpa itseni leikkiin, kuin olisin kuus'toista vuotias vielä.

"Toden totta, sen teen. Ja jos sen teen, niin on minusta tuntuva kuin seisoi istuimeni takana maailman kaunein ja ylpein nainen... oh, mitä liikuttavat minua naiset... kuin seisoi *oma tyttöni*, minun oma hieno ja ylpeä tyttöni istuimeni takana, ja katselisi kuumiin silmiin minua ja kirjaani ja odottaisi, kunnes olisin valmis kirjoitani. Ja kun sitte olen valmis, on hän naurava kirkkaasti ja puheleva häistä. Ja täällä Aulangolla, täällä tulemme viettämään häitämme. Toden totta, semmoiset pidämme, ne kannattavat vaivan. Ja nyt menen kohta ja kysyn häneltä, onko se hänelle mieleen."

Ja semmoisenaan kuin oli... takin oli hän jo ennättänyt riisua... lähti hän ihan arvelematta valkeissa paidanhihoissaan ja ihan suur'suuntaisen suunnitelmansa valtaamana tuvasta välikön poikki kammariin, jossa Lisbeth Junker nukkui, ja eroitti valuisen syysyön hämärässä hänen vuoteensa ikkunan lähellä, nyt häntä sentään rupesi hiukan epäilyttämään ja hän läheni hiipien. Lisbeth ei liikahtanutkaan, katseli vaan hämmästyneenä häntä. "Sinäkö se olet, Jürgen? Tule tänne!" Hän otti hänen kätensä, teki hiukan sijaa hänelle ja veti hänet alas vuoteen reunalle. "Mitä sinulla vielä oli asiaa?"

Jörn istahti hiukan kankeana ja selitti sitte vakaana hänelle suunnitelmansa, joutui välistä hämilleen ja välistä vilkastui taas ja teki suuren kädenliikkeen. "Ja nyt on vaan kysymys siitä, otatko todella minut ja suostutko odottamaan vielä pari vuotta."

Lisbeth sanoi: "Tule lähemmäksi minua tänne; sitte vastaan."

Kun hän tottelevasti kumartui Lisbethiä kohden, kietoi tämä käsivartensa hänen kaulansa ympärille, hyväili ja suuteli häntä ja puhella tokelteli: "Sinä vanha, kummallinen Jörn Uhl, sinä lueksijatalonpoika... kaikkihan tuo on ihan yhdentekevää! Voi sinua, tuhma Hannu... kun vaan tiedän, että sinä pidät minusta. Tule lähemmäksi Jörn! Suutele minua! Minä rukoilen, että sinä suutelisit minua. Ja minähän olen ylpeä ja kylmä! Näetkö nyt, kuinka ylpeä olen?"

Jörn Uhl oli jäykennyt hämmästyksestä. Tuhma Jörn Uhl. Hän istui vuoteen reunalla ja silitti hänen poskia ja hiuksiaan ja katseli häntä hänen kuumiin kauneisiin kasvoihinsa ja puhua kangerti: "Että... että... sinä... rakastat noin... minua... Minä... olen pesevä seitsemän kertaa päivässä käteni. Ja sinun... sinun pitää aina sanoa minulle, kuinka ja millä tapaa minun pitää käyttäytyä. Minä teen kaiken tuhmasti."

KAHDESKYMMENESSEITSEMÄS LUKU.

Mitä meillä enää on suurtakaan kerrottavaa Jörn Uhlista? Taikka kuinka kauas seuraamme vielä hänen elämäänsä? Emmekö ole käyskelleet hänen elämänsä lävitse, kuten käyskelee yksikseen rauhaista yksinkertaista kylänkirkkoa, ja katselee kaikkea ja astelee hiljaa ja varovasti ja istahtaa vielä hetkeksi jollekin istuimelle vastapäätä alttaria?

Tai mitä puuttuu Jörn Uhlilta vielä?

Mitä voi Hannoverin kaunis kaupunki korkeakouluineen enää muuttaa hänessä? Se voi opettaa hänelle, kuinka voi hyvää ryhtiä säilyttäen pujotella ihmisten välitse kaduilla ja kuinka perustetaan savitehtaita ja kuinka sulkuja ja rautateitä rakennetaan. Mutta enempää ei. Hänen sisintä olentoansa, hänen luonteensa ydintä ei enää voi muuttaa. Se onkin hyvä niineen. Sillä mitä voi ihmiseltä enempää vaatia, kuin että hän nöyränä kunnioittaa ihmisolemisen ja koko maailman hyvää salaisuutta, ja iloitsee kaikesta hyvästä ja luottaa siihen?

Siellä seisoo Jörn Uhl keskellä aseman touhua ja sanoo par'aikaa jäähyväisiään kymmenkunnalle toverilleen. Eräs reipas saksalais-amerikalainen, jonka isänsä, joka on Buffalossa nahkurina, oli lähettänyt valtameren ylitse, pitää hyvästijättöpuhetta. Toisella kädellään pitää hän päällysnuttuaan kiinni, on nimittäin kylmä sumuinen marraskuun ilma ja asemahuoneessa kova veto; toista kättänsä oijentaa hän pois matkustavaa kohden.

"Jürgen Uhl, maavouti Wentorffista... muistelen tänä hetkenä sitä aamua, jolloin ensi kertaa astuit piirustussaliin. Selkäsi oli kumarassa, ikäänkuin olisit kantanut säkkiä, kätesi olivat känsäiset ja silmäsi nälkäiset. Sinä astuit vilpittömänä luoksemme, annoit jokaiselle järjestään kovettuneen kätesi ja sanoit lyhyesti, kuka olit, mistä tulit ja mitä halusit. Siitä hetkestä asti pidimme sinusta.

"Otimme sinut keskellemme ja varjelimme sinua; huomasimme nimittäin kohta että sinä olit vaarassa saada kolauksia. Me vuokrasimme huoneen sinulle, ostimme liinavaatteita sinulle, saimme sinut lähettämään pitkävartiset rasvanahkaiset saappaasi takaisin Aulangolle ja kiskoimme sinut irti kirjojen äärestä, kun pureduit kiinni niihin kuin näätä tarikonkahvaan.

"Mutta kun me siten hääräilimme kanssasi ja suojelimme sinua... oh, *me sinua!*... niin huomasimme pian, mitä sinussa oli, että sinä olit noiden miesten täys'verinen jälkeläinen, jotka ominpäin tutkivat merta ja maata ja tähtiä, ja jotka rakensivat sulkuja, jotka pitivät, ja laivoja, jotka kestivät Pohjanmeren myrskyissä, ja jotka pusersivat huulensa yhteen, kunnes ne nitistivät kapeiksi, ja jotka uteliaisuudesta ja kunnioituksesta rakensivat itselleen maailmankatsomuksen, jonka avulla vakava ihminen kylläkin tulee toimeen. Me hääräilimme vielä, Jörn Uhl, sinua 'suojellaksemme', ja saadaksemme sinuun hiukan kaupunkilaismaista herrasleimaa, kun jo havaitsimme istuvamme jalkojesi edessä ja kuuntelevamme sinua. Järjen puolesta olit sinä kymmentä vuotta meitä kehittyneempi, vakavuuden ja kokemusten puolesta kaksikymmentä. Siitä huolimatta olet aina kohdellut meitä kuin vertaisiasi: olet suopeana katsellut tuhmuuksiamme, monen niistä olet saanut estetyksikin; olet kuunnellut meidän kokemuksiamme ja olet laajentanutkin niitä jollakin valaisevalla sanalla. Lyhyesti, sinä olet ollut meidän maavoutimme, Jürgen Uhl, meidän kuninkaamme."

Silloin tunkihe esiin nuorin joukosta, erään papin poika Eteläsaksasta. "Kuulesta Dick", sanoi hän, "mitä tuommoista viitsit jaaritella! Tiedäthän, ett'ei Jürgen ilkeä kuunnella tuommoisia mairitteluja! Ja millä oikeudella ylialaan puhut meidän kaikkien puolesta?"

"Hiljaa nyt", sanoi Jörn Uhl ja katsahti piirustussalitovereihinsa jokaiseen vuoronperään. "Tiedätte, että pitkät ajat olen elänyt yksikseni ja huolien rasittamana. Sekä luontaisesta taipumuksestani että kovien kokemusten vaikutuksesta olen raskasluonteinen ihminen, jonka täytyy noutaa jokainen sanansa ja jokainen liikuntansa rämisevin sankoin ja köysin syvältä syvyydestä. Jo kotonani oli ympärilläni ystävällisiä ihmisiä, jotka koettivat rohkaista ja reipastuttaa mieltäni: olettehan lukeneet Fiete Kreyn kirjeitä minulle, eikä Thiess Thiesseninkään nimi ole teille outo, Heim Heiderieteristä olen kertonut teille, ja tyttöni terveydeksi olette juoneet useammin, kuin oli teille itsellenne terveydeksi. Tätä rohkaisua, jonka nämä olivat alkaneet, olette te jatkaneet ja se olikin hyvin tarpeen. Jos te alussa olisitte tehneet pilaa minusta ja kummastelleet minua, ja olisitte pysytelleet etäällä minusta, silloin olisin jäänyt yksikseni, sillä toista kertaa en olisi ojentanut kättäni teille. Mutta nyt olitte te kohta ystävälliset ja omaiset kohtaani, te nuoret, ja siitä kiitän teitä!"

Juna oli lähdössään, ja Jörn Uhl astui vaunuun. Nuorin joukosta, tuo papinpoika kantoi sisään hänen matkalaukkunsa, ja sanoi siinä ohitse hipaissessaan hänelle: "Äiti kirjoitti ja lähetti sinulle terveiset."

Hän oli tullut eroitetuksi lyseosta, ja vuoden verran oli kohtalonsa häilynyt sen vaiheilla, tulisiko vielä lisään yksi hunningolle joutunut papinpoika, vai ei. Oli ollut pahoja kohtauksia siellä pappilassa ihanan Mainin varrella, oli ollut aviopuolisoidenkin kesken. Äiti oli sanonut: "Talossamme on rukoiltu liika paljon, ja pidetty muuta semmoista ulkohurskasta menoa, semmoinen ei maistu reippaalle nuorukaiselle. Nyt heittää hän tuon ulkonaisen kuoren mukana, joka on käynyt hänelle vastenmieliseksi, myöskin sen, joka on hyvää ja iäistä: rakkauden ja uskollisuuden." Ja isä oli vastannut: "Saatat olla oikeassa. Me papit joudumme helposti siihen vaaraan, josta puhut. Uskonto on hieno, hellävaroen käsiteltävä asia ja kostaa helposti sille, jonka tehtävänä on viranpuolesta käsitellä sitä. Mutta jos ajattelit siten, olisi sinun pitänyt puhua siitä minulle. Sen sijaan olet selkäni takana antanut hänelle rahoista, jotka olit saanut kokoon kanatarhasta, ja hän vuorostaan on toimittanut ne tuolle pyylevälle kapakoitsijalle, tuolle joka elää laiskana loisena toisten ahkerain kustannuksella.".. Sitte oli hän lähetetty piirustuskouluun ja oli siellä joutunut tuon kapeakasvoisen friesiläisen talonpojan käsiin, joka puski päätänsä tieteihin sitkeällä itsenäisyydellä kuin härkä pilttuun seinään. Ja vähitellen varmeni hän elämäkäsitelyksensä hämmingistä ja humusta. Jörn Uhl oli voinut kirjoittaa isälle kirjeen, joka lupasi hyvää, siihen oli tullut äidiltä kyynelten kostuttama vastaus. Vielä on verensä kyllä hieman levoton. Myöhemmin työskentelee hän jonkun vuoden Holsteinissa Jörn Uhlin johdolla. Sitte lähtee hän ulkomaille. Tietysti. Täytyyhän hänen saada vakuus siitä että maa todella on pyöreä. Mutta hän on lähtevä maastaan semmoisena, joka on tuottava kunniaa sille.

Siitä nämä äidin terveiset.

Nyt lähtee juna liikkeelle. Tuuli puuskuu ikkunoita vastaan, suuria vesikarpaloita lyö ruutuihin. Ohitse liitävän savun takaa häämöttävät talot ja kylät, kankaat ja metsät epäselvinä harmaasta sadesumeesta. On ilma semmoinen, jolloin tuntuu ylen joutavalta kaikellinen tulevaisuuden suunnitteleminen ja ylipäätään kaikkikin toimiminen; sillä eihän näytä olevan mitään toiveita siitä, että sade koskaan

taukoaisi tai että itse aurinkokin vielä joskus loistaisi taas.

Mutta Jörn Uhl tuntee tuon tuulen ja tuon sateen. Usein on se valellut Uhlin peltoja, sillä välin kun hän auransa takana on astellut vakoa ylös, vakoa alas. Hän tietää että täytyy kyntää, kyntää, täytyy huonollakin ilmalla ja odottaa kärsivällisesti vaan, aurinko pilkistää kyllä aikanaan esiin. Niinpä istuu hän käsi polvella ja katselee valuvia pisaroita ja mukana liitävää sumumaailmaa, ja ajattelee milloin Wentorffilaista nuoruuttaan, milloin Fiete Kreytä, milloin nahkuria Buffalossa, milloin Wieten Penniä, joka valkeahiuksisena ja kumaraharteisena istua kyyröttää Aulangolla takan ääressä, milloin taas sotaveikkonsa savikaivoksia. Sieltä on hän nyt ensiksi saava työtä ja leivän. Lopulta jäävät ajatuksensa Lisbeth Junkeriin ja omaan poikaansa, joka nyt jo kaksi vuotta on ollut hänen luonaan hänen kotonaan, syönyt hänen pöytänsä ääressä ja nukkunut hänen vuoteensa vieressä. Mutta kun ajatuksensa kauan ovat liikkuneet siinä, lentää mielensä ylitse varjo, hän on johtunut ajattelemaan sisartansa Elsbeä.

Hampurissa lähti hän kiireesti tekemään matkaa läpi koko puolen kaupunkia. Useat kerrat täytyi hänen kysyä tietä. Lopulta rupesivat paikat tuntumaan hänestä tutuilta, sitäpaitsi joutui hän eräeseen koulupoika parveen. Ja aivan oikein näkyi tuossa tädin puodinikkuna: Ellin Walterin kirjoitus- ja kouluvihkoja. Hän seisahti hetkeksi: ajatuksensa olivat niin kuohuksissa. Mutta kun hän huomasi, kuinka parvi pikkumiehiä rohkeasti taivalsi sisään, lähti hän heidän mukanaan.

Lisbeth seiso i tiskin takana ja nosti syrjään muutamia laatikkoja, eikä katsah tanut ylös, vaan sanoi hienoon hillittyyn tapaansa armaalla kirkkaalla äänellään: "Odottakaa hiukan, olkaa hyvä."

"Pyydän", vastasi Jörn, "toimittakaa ensin näiden herrojen asiat."

Silloin hellitti Lisbeth laatikoistaan, oijensi tiskin ylitse kätensä hänelle, punastui, oli ihmeissään ja kummissaan ja sanoi: "Lapsi tulee kohta koulusta... Mitä sinä haluat? Kahdenkymmenen pfennigin edestä teräskyniä? Imupaperia? Täss' on. Maksaa voit huomenna. Vesiviivoitettu vihko? Älä töhrää niin vihkojasi! Lapset, nyt minulla ei ole aikaa, nyt minulla on korkeita vieraita. Katsokaas vaan: tuo iso mies on leikkinyt minun kanssani, kun olin niin pieni vielä kuin te... No, nyt, Jürgen, nyt olemme yksin. Täti on päivällislevolla... Laske laukkusi tähän. Kuule... Jörn... älä noin. Ah, Jörn... ole hiljempaa... Ah, mitä sinä puhut!"

"Nyt on lettisi auennut!"

"Ja... oi, Jörn!... Elsbe on kirjoittanut! Jörn! Elsbe on kirjoittanut Aulangolle. Hän palaa Amerikasta takaisin. Thiess on täällä jo odottamassa, hän asuu vanhassa huoneessaan ja juoksee jokaista laivaa vastaan, joka tulee sieltäpäin. Hellitä nyt, Jörn!... Minä kuulen hänen askelensa... Näetkös, tuossa on pikku poikamme!"

"Isä pojani! Melkein olin säikähtyä. Sinäkö se olet?"

"Minä, minä!" puheli Jörn Uhl, oli polvillaan jo, ja silitteli lastaan hänen valkeille hiuksilleen ja katseli häntä hänen kirkkaihin silmiinsä.

"Mutta oikein totta, isä! Mutta mitä sanot siitä, että käyn täällä koulussa! Lisbeth on vienyt minut sinne vaan! Sieltä minä nyt juuri tulen!... Jäätkö nyt meidän kanssamme?"

"Kyllä... ainaiseksi."

"Kuinka partasi on vaalea, isä. Ihan kuin ruis, joka meillä oli Ringelshörnin alla. Muistatko vielä?... Isä, menemmekö Uhliin taikka Thiessin luokse? Lisbeth sanoo että Thiessin."

"Uhl ei ole enää meidän; käväisemme nyt ensiksi Aulangolla. Kuule Lisbeth... kerro sinä se hänelle... en ymmärrä, kuinka alottaisin."

Silloin polvistui Lisbeth Junkerkin pikku pojan eteen, ja sanoi hymyssä suin: "Kuule prinssini... tiedätkö mitä? Minäkin tulisin mielelläni teidän kanssanne Aulangolle; mutta kuule, tulen ainoastaan yhdellä ehdolla. En kuulisi mielelläni, että sinä sanot minulle 'Lisbeth', olisi hausempi jos sinä sanoisit minua 'äidiksi'. Ja isäsi... hänen pitää kutsua minua 'rakkaaksi vaimokseen'. Suostutteko siihen. Muuten en lähde kanssanne."

Silloin vilautti pikkumies kerran veitikkasilmiään, jotka hänellä oli perintönä Lena Tarnilta, Ja katsahti isäänsä. "Mitäs teemme, isä? Suostummeko?... No, tulehan sitte!"

Ja hän kietoi kätensä äitinsä kaulalle.

* * * * *

Viiskymmentä mustevaa pölyistä souvaria näki kohtauksen ja kertoi siitä vaimoilleen kotona. He olivat tulleet laivoilta ja menivät rantakajia pitkin päivälliselleen. Jokaisella oli juoma-astiansa mukanaan ja jokaisella oli kiire. Silloin läheni heitä vastaan kivihuililaiturilta käsin, jolle, kuten kaikki tietävät, Burgista ja Kudenista tulevat turvejahdit laskevat, pienenlöntä mies, jonka useimmat heistä jo monet vuodet olivat aika-ajoin nähneet kuljeksivan satamakatuja. Mies kantoi selässään turvesäkkiä ja kävi kumarassa, hän oli kapea- ja ruskeakasvoinen, silmänsä pirteät ja vikkelät, ne vilahtelivat ja etsivät ihmisjoukon välitse, kuin pääskysel, jotka lentelevät puutarhassa puiden välitse. Ja yht'äkkiä keksivät ne jonkun.

Nyt ei hän väittänyt mistään. Hän laski säkkinsä sivulleen maahan ja huusi kimakasti ja valittavasti: "Fiete! Fieteni! Fiete Krey! Kuule nyt!... Mies tuolla! Tuo tuolla harmaassa sadetakissa!"

Siinäkö hälinää nousi, pysähdyttiin, juostiin ja naurettiin. Useat rupesivat avuliaiksi.

"Kuulehan, Fiete! No, Fiete! Fiete Krey, käännyhän nyt? kuule! Tule kantamaan ukon turvesäkkiä!"

Silloin kääntyi mies, joka oli harmaassa sadetakissa ja näki kummakseen kaikkien nauraen katsovan häneen, "Oletteko te menettäneet järkenne", sanoi hän, "vai olenko minä?"

"Tänne Fiete! Siristä nyt vähän paremmin silmiäsi! Vanhus tuossa turvesäkkineen!"

Tuo sana "turvesäkki" lensi kuin pelastava köysi Fiete Kreyn sielulle ja hän tarttui siihen. Silmänsä harhailivat joukkoa ja keksivät tuon pienen miehen, joka toisella kädellään piti turvesäkistä, jota pari katupoikaa tempoi ja kiskoi toisesta päästä, ja kurotti toista kättään häntä kohden, ikäänkuin yrittäisi tarttua häneen. Sanaakaan ei Aulangon isäntä enää saanut suustaan.

Silloin juoksi Fiete Krey hänen luokseen. Hänkään ei välittänyt ympäristöstä. Ei, ei välittänyt mitään. Hän silitti tutisevan vanhuksen poskia, nosti hänen hattunsa kadulta, jonne se oli vierähtänyt ja pani päähän, ja ravisteli yhtä mittaa päätään. "Oi sinua, vanhaa Thiess-hupakkoa! Että juuri osait nähdä minut! Etkö saa käydyksi? Lamasiko tämä polvesi? Tule, istu tähän säkille!" Hän käännähti ympäri ja rupesi puhumaan väkijoukolle, joka oli tunkeutunut ympärille. "*Gentlemen*", alkoi hän, "tämä on Thiess Thiessen, turveisäntä nummella, numero kahdeksan, ja kiperäksi ja kieräksi kuivettuneen turvemättään näköinen hän onkin tällä haavaa. Minä taas olen Fiete Krey, kuten jo tiedätte. Nuorena poikana olin minä kauppa-asioissa hänen kanssaan, kun koiravaljakkoineni toin taloonsa harjaksia ja vispilöitä, *bush and grease*. Näistä tervehdyksistä heräsi ystävyys, joka, kuten näette, ei ole ruostunut, vaikka olenkin jo viistoista vuotta ollut tuolla puolen valtameren. Jos nämä tosiasiat riittävät teille, niin ei meillä ole mitään vastaansanomista siihen, että nyt lähdette päivällisvatienne ääreen... Joko jaksat käydä, Thiess?... Vai et vielä, ukkoseni?... Istutaan sitte tuokio vielä. Emme me almuja kokoo. Jääkää sen puolesta vaan rauhassa seisomaan ja katselemaan meitä."

Hän istui turvesäkin toiseen päähän, ja väkijoukko rupesi hajaumaan.

"Fiete, toitko hänet mukanasiasi?"

"Ääh, nyt olin taas ihan tollo, Thiess!"

"Kuinka niin, poikaseni."

"Näin hänet laivalla. Yht'äkkiä näin hänet. Hän matkusti kannella, ei ottanut vastaan kojua."

"Onko hän yksin?"

"Hänellä on mukanaan tyttö, pieni kuus'vuotias lapsi, yhtä pieni ja tumma ja laiha ja arka kuin hän itsekin."

"Jumalani! Jumalani!... Missä hän on? Missä hän sinulla on?"

Silloin löi Fiete Krey nyrkillään turvesäkille ja sanoi: "Kun laskimme maihin, vilkkuilin silmilläni joka taholle. Joka taholle, sanon. Tuo on kuin noiduttua meillä Kreijeillä. Silloin kadotin hänet näkyvistäni. Hän on pujahtanut jonnekin pois."

Thiess Thiessen hypähti ylös. Hän suoristi polvensa, niin huonosti kuin se sitte kävikin. Ihan silmänräpäyksessä nousi hän. "Menemme etsimään häntä kohta... etsimme koko yön. Koko yön. Käydään yömajoissa ja poliisikonttooreissa. Pieni tyttö pienen lapsen kanssa."

Fiete Krey viskasi säkin olalleen ja sanoi alakuloisena: "Vaikeaksi tulee löytää häntä täältä. Hän lupasi minulle tulla kanssani Aulangolle. Siitä riippuu kaikki toivomme."

KAHDESKYMMENBSKAHDEKSAS LUKU.

Jörn ja Lisbeth käyskelivät metsänrantaan. He olivat käyneet kaupungissa katsomassa asuntoa itselleen, ja ostamassa huonekaluja. Toisena joulupäivänä aikoivat he Aulangolla viettää vaatimattomat hänsä ja samana päivänä vielä matkustaa kaupunkiin.

Lisbeth kävi niin lähellä Jörniä, että tämä takertui hänen pukunsa liepeihin, jotka liehuivat kiivaasta käynnistä.

"Eipä puutu suuria", sanoi Jörn, "ett'en liukastu. Lumi on siksi sileätä." Hän pakoitti Lisbethin astumaan hiljempaa.

Lisbeth nauroi. "Kuule", sanoi hän ja vetäytyi taas häntä lähelle: "Olen niin onnellinen." "Sehän on luonnollista", vastasi Jörn. "Kuinka niin luonnollista."

"Oh", sanoi hän, ja katsahti veitikkamaisesti Lisbethiin. "Onhan kohta joulu-aatto. Ja kaikki lapsethan iloitsevat joulukuusesta."

"Ah", sanoi Lisbeth ja puristi hänen käsivarttaan. "Kuinka luulet, tulemmeko onnellisiksi keskenämme ja pysymmekö onnellisina?"

"Ihan varmaan!" vastasi Jörn. "Näethän, me molemmat, me tiedämme jo naimisiin mennessämme ett'ei toinen ole mikään pyhimys, ja aiomme kumpikin jättää toisemme laatuisekseen. Se on tehnyt onnettomaksi monta avioliittoa, että toinen vaatii ja pakottaa toista ajattelemaan ja tekemään aivan samaa kuin hän itsekin. Minusta pitäisi päinvastoin vahvistaa ja rohkaista toista siinä, mitä hän on, ellei se ole ihan aivan tuhmaa, ja siten saada rinnalleen ainakin täydellinen ihminen, todellinen täydellinen ihminen. Mitenkä he taas väittävätkään? Että aviopuolisoiden tulee olla kuin tammi ja muratti? Kuin kahvikuppi ja lautanen vai? Tai kuten sänky ja sängynpohja? Miten typerää! Semmoiset heidän pitää olla kuin pari samallaista hyvää puuta. Ainoastaan että miehen pitää seistä tuulen puolella. Siinä piilee koko autuus."

"Kuinka järkevästi puhut siitä!"

"Niinhän, minä olen koettanut sitä jo Lena Tarnin kanssa. Hän oli oikea rautapää. Ja minä myöskin. Ja mukavasti se sujui."

Vaieten muistelivat he vainajaa.

"Hän oli siihen aikaan kuin luotu minua varten", sanoi Jörn Uhl ajatustensa valtaamana. "Hän oli nuori ja reipas ja aina uskalias. Mitään oppineen vikaa ei hänessä ollut. Kirjat eivät laisinkaan huvittaneet häntä. Hän ei vilkaissut edes sanomalehtiin. Hän nauroi vaan ja sanoi: lukemisesta oli hän kerta kaikkiaan selviytynyt koulussa. Melkein samalla tapaa kuin on selviytynyt maitohampaistaan. Omituisen hupainen ja lystinkurinen ihmislapsi hän oli. Kun muistelen nyt hänen oloaan ja eloaan, tulevat mieleeni aina Wietenin sadut, Hän oli kuin kasvanut maasta, oli kuin nuori, kaunis ja voimakas puu, joka puhelee viisauksia tuulen ja auringon kanssa, ilman että sentään on päivääkään istunut koulupenkillä."

"Millainen hän muutoin oli? Minä tarkoitan vaimona."

"Niin... sinä tarkoitat... niin, ihan kuin luonnonlapsi. Oli aikoja, jolloin hän ihan huusi rakkauden perään, ja oli toisia, jolloin hän ylenkatsoi semmoista."

Lisbeth otti häntä käsivarresta ja sanoi, silmät luotuina maahan: "Minä olen välistä suruissani, kun sinä puhelet noin järkevästi minulle. Kerta, kaksi vuotta sitten, kun kävimme sotaveikkosi luona, olit toisellinen. Mutta pidäthän toki minustakin yhtä paljon, kuin Lena Tarnista?"

Jörn kietoi käsivartensa hänen ympärilleen ja veti hänet niin lähelle itseään, ett'ei hän voinut liikahtakaan, ja katsoi häntä sillä tapaa, että hän kätki kasvonsa hänen olkapäätään vastaan.

"Mene kotiin", sanoi Jörn, "ett'et kylmää itseäsi. Käväisen vielä pikimmältään kylässä."

"Menet katsomaan näkyisikö Elsbeä jo. Oi Jumalani, että hän toki tulisi. Minä lähen mukanasini."

Kun he saapuivat kukkulalle, jolta näkee kauas tielle, joka Hampurista käsin vie Itzehoen kautta rauhaisalle aulangolle, seisoi Fiete Kreykin siellä — hänkin tähysteli kaukaisuuteen. He eivät

kuitenkaan nähneet mitään ja palasivat kotiin.

* * * * *

He istuivat alakuloisina ja puhelu sujui huonosti. Wieten kutoskeli lapsensukkaa ja pani joka ilta parin pehmeitä lämpimiä villtitohveleita uunin taakse. Thiess ripusti suuren messinkisen vuoteenlämmittäjän koukkuun oven viereen. Kukaan ei kysynyt, ketä varten nuo valmistukset tehtiin.

Eräänä iltana keskeytti Lisbeth hiljaisuuden: "Fiete, kerroppas kuinka vaimosi kuoli?"

Fiete Krey havahti uneksumisistaan ja katsoi vuoron perään jokaiseen. Kun hän huomasi Wieteninkin harmaiden silmien olevan suunnattuina häneen, sanoi hän: "Olen jo kummeksintuikin, ettette sitä ole kysyneet. Jos haluatte kuulla sen, — ja luulenpa, että se sopii hyvinkin tässä odotellessamme — niin kerronpa teille miksi ja mistä syystä Trina Kühl, joka oli pien'piikana Uhlilla, kuoli."

"Kuinka hänet menetin? Menetin hänet samalla tapaa, kuin menetin pikku poikana tukun pyykinpitimiä. Näin metsänrannassa erään jäniksenpojan ja unohdin paikalla rattaani ja tavarat, ja läksin käsittämään jänistä metsään. Silloin osui Dieter Krey-vintiö Süderdonnista siihen. Tunnetthan hänet, Thiess: hän karsastaa hiukan."

"Aivan totta, hän karsasti", sanoi Thiess. "Hän karsasti vahvasti, Fiete. Sen voit hyvällä omallatunnolla väittää. Hän etsi oikealla silmällään tähtiä ja vasemmalla onkimatoja. Hänellä ei ollut hyvää katsantoa, Fiete"

"Noh niin, tämä osuu ohitse siitä ja ottaa pidintukun rattailta ja vie mennessään. Siten olen useasti menettänyt parhaimman, mitä minulla on ollut, kun minulle yhtäkkiä on sattunut jotain muuta mieleen, joka on saanut pääni kuumaksi. Minä en ole kuten Thiess, joka pitää turvesäkistään, ja huutaa puol'sataa ihmistä avukseen.

"Me olimme, minä ja Trina Kühl eläneet jonkun vuoden yhdessä, lapsettomina. Silloin saimme kirjeen Jasper Kreyiltä Wentorffista, että hänen Trina-tätinsä olisi kuollut ja että hän nyt vihdoinkin saisi periä hänet. Silloin jätin vaimoni ja farmini sille hyvälle ja tulin tänne noutaakseni itse nuo tuhat- tai parituhatta markkaa. Pelkäsin nimittäin, ettei Jasper Krey lähettäisikään niitä minulle, vaan tuhlaisi ne, kuten ensi perintönsäkin.

"Vaimoni oli jäänyt yksin yksinäiselle farmille; mutta minä olin jättänyt hänet ja farmin erään nuoren saksalaisen, erään schlesialaisen huostaan, joka omisti naapurifarmin. Hän oli erään lääkärin poika, oli yrittänyt opintielle, mutta oli perinyt äidinpuolelta liika levottoman veren. Tämä oli nimittäin erään saksalaisen löytöretkeilijän tytär, ja oli, kun äitinsä vielä kantoi häntä sydämensä alla, saanut vanhempiensa kanssa matkustaa monta sataa penikulmaa Indiassa ja Austraaliassa. Se vaikutti sen, ettei hän jälkeensä elämässään saanut missään lepoa. Kun hän Schlesiassa oli tullut lääkärin rouvaksi, teki hän sisäisen levottomuutensa pakoittamana suvet ja talvet viikkoja kestäviä pitkiä kävelyretkiä kylästä kylään. Tämä levoton matkailuhalu on, vaikkakin lievemässä muodossa, periytynyt kaikille hänen lapsilleen; nämä ovat kaikki, kun vaan kynsille ovat kyenneet, järjestään lähteneet kotoaan vieraisiin maihin. Yksi näistä lapsista oli siis tullut Ameriikkaankin ja oli sattunut naapuriksemme. Hän oli rehellinen, järkevä mies. Hänen älykkyytensä oli meille, yksinäisiä kun olimme, huviksi ja useasti hyödyksikin, hänen suoruuksensa vaikutti, että rupesimme pitämään hänestä.

"Usein iltaisin tulimme yhteen. Silloin pelasimme aluksi hiukan korttia. Se rupesi pian sentään pitkästyttämään minua, minä luin englanninkielisiä sanomalehtiä, joita hänellä oli mukanaan: minähän tahdoin perehtyä maan kieleen, minähän kun aioin rikastua maassa. Rutiköyhäksi minä siellä tulin.

"Sillä välin kun luin siinä, ja aina joukkoon kysyin jonkun sanan merkitystä, jota en ymmärtänyt ja olin hyvilläni, kun he niin hyvässä sovussa pelasivat siinä, tai ystävällisesti juttelivat keskenään, jolloin aina kuuli Trina Kühlin sekoittavan alasaksalaisia sutkauksiaan englanninkieleensä, kuten naurisviipeleitä papusylttiin. Se oli kaikki minulle mieleen ja olin hyvilläni siitä, sillä seurustelusta naapurini kanssa oli minulle suurta hyötyä. Hänellä oli erityinen kyky mukautua ja tutustua maan tapoihin, hän kotiutui puolesta vuodessa paremmin oloihin kuin moni kahdessakymmenessä. Sitte pidin siitäkin, että vaimolleni oli hänestä jotakin hupia, hän oli nimittäin aiemmin jo useasti valittanut: 'Sinä olet niin ikävä. Kerrohan edes jotain!' Ja jos minä sitte kerroin jotakin, ei se laisinkaan huvittanut häntä: 'Sinä et osaa kertoa'. Viimein huomasin kerta, että hän oli erinomaisen hellä kohtaani, kun naapurimme taas oli käynyt illalla meillä. Hän oli muutoin hieman kylmäkiskoinen minulle, ja välistä näytti hän tuntevan suorastaan vastenmielisyyttä kohtaani, niin että olin joskus puolin leikillä puolin tosissakin sanonut: 'Näyttää, kuin et sinä oikein pitäisi minusta'. Siinä oli nyt tapahtunut muutos.

"Nyt siis, kun minä saan Jasper Kreyn kirjeen ja matkustan pois, jäävät nämä kaksi yksin erämaahan. Kuuden penikulman piirissä ympärillä ei ketään kristieselua muuta kuin he kahden ja eräs vanha kuuro ukko, jonka olin hankkinut hoitamaan karjaa. Ja vähitellen, piankin, olivat he päässeet niin pitkälle, että

he aamusin toivottivat toisilleen hyvää huomenta pystyttämällä katolle valkean salon: sitenhän kutsutaan Saksassa työväki ruualle pelloilta. Pian pitivät he tyhjäänpäiväisenä, että kumpikin söi erikseen. Niinpä meni vaimoni aamupäivisin hänen luokseen ja valmisti hänen ruokansa, sitte söivät he yhdessä ja kohta ruuan jälkeen juoksi vaimoni kotiin. Pian tuli hän joka ilta vaimoni tykö pelaamaan korttia. Pian lakkasivat he pelaamasta korttiakin, ja rupesivat istumaan toisiaan vastapäätä ja koettamaan ottaa toisiaan käsistä, kun naapurini oli sattunut tavoittamaan vaimoni käden, piti hän siitä kuin terävästä miekasta, kun vaimoni taas oli tavoittanut hänen kätensä, oli hän kohta hellittänyt siitä, kuin olisi saanut käteensä hehkuvaa rautaa. Pian olivat he riemulla ja tuskalla havainneet, ett'eivät he voineet olla ilman toisiaan.

"Silloin olivat he saaneet minun kirjeeni siitä, että minun täytyi mukaan sotaretkelle Ranskaan. Siitä päivästä rupesivat he tutkimaan sanomalehdistä, joko sota pian olisi lopussa, olivat ryhtyneet kirjevaihtoon saksalaisen komitean kanssa Newyorkissa ja tiedustelleet, oliko kaatuneiden luettelossa ollut numero kahdeksankymmentäkuusi, Johan Fredrik Krey, sama joka tässä nyt istuu edessäni. Ja kumpikin on kyllä huomannut toisensa toivon: 'Ett'ei hän sentään enää palaisi'. Rupesi vähitellen ilo kääntymään tuskaksi. Olivat puhuneet suhteestaan suoraankin. 'Me rakastamme toisiamme. Mitä pitää meidän nyt tehdä?'

"He päättivät koettaa katkaista kaikki väliltään. Naapurini matkusti muutaman ystävänsä luokse, joka pyydysteli kaloja ja lintuja Michigan järvelle, ja aikoi jäädä sinne siksi, kunnes minä palaisin. Mutta sota venyi pitkällöiseksi. Naapurini näki yhä selvemmin hänet edessään semmoisena kun hän hiljaisiin kasvoin istui ikkunassa ja katseli kaukaisuuteen. Sitte rupesi hän varmasti uskomaan, että vaimoni oli suuressa vaarassa ja kutsui ääneen häntä avukseen. Silloin jätti hän ystävänsä ja saapui yöllä vaimoni luokse, ja istui hiljaa hänen ovensa edessä kunnes aamu alkoi valjeta.

"Ja silloin, aamun ensi säteitten sarastaessa, tuli hän, jonka hän luuli olevan omassa huoneessaan, peltojen poikitse hänen omalta huoneeltaan käsin. Kun vaimoni silloin oli nähnyt hänet kynnyksellä istumassa, oli hän rutistanut otsaansa ja tunnustanut, että hän oli nukkunut hänen huoneessaan, hänen villapeittojensa alla. Silloin olivat he astuneet yhdessä sisään ja päättäneet taistella rikosta vastaan, niin kauan kuin voivat, mutta sitte rikkoa; kun minä, Fiete Krey sitte palaisin, maksaisivat he rikoksensa puhtaassa rahassa tuon ankaran sanan mukaisesti: 'Kuolema on synnin palkka'.

"Kun he olivat tehneet tämän päätöksen, saivat he hiukan rauhaa. Ajatus, että me voimme tehdä sen ja voimme jättää sen tekemättä, ajatus, että oli vapaa ja että voi itse määrätä kohtalonsa, teki heidät ylpeiksi. He ovat katsoneet toisiaan silmiin ja nauraneet ja nyökäyttäneet toisilleen päätä, ja ovat iltasin eronneet toisistaan sanoilla: 'Huomenna, jos tahdomme! Huomenna!' Siten olivat he neljä viikkoa hillinneet kuumaa haluaan.

"Silloin palasin minä Saksasta, ja sattui että eräs farmarin poika, jolla oli hyvä hevonen, ennätti ennen minua perille ja toi vaimolleni sanan, että noin runsaan tunnin kuluttua tulisin. Silloin oli heillä kummallakin lyhyt ja tulinen neuvottelu: 'Mitä teemme? Yhden ainoan kerran?' Ja ajan, jonka lintu tarvitsee visertääkseen sanoivat he: 'Tämän ainoan kerran'.

"Mutta yht'äkkiä selkeni heille. *Sitä varten* olemme niin kauan ja niin uskollisesti taistelleet pahaa vastaan, että *voittaisimme* sen. 'Tule! Noustaan hevosille. Menemme häntä vastaan. Ja kerromme hänelle vielä tänä iltana kaiken'.

"Niinpä tulivatkin he minua vastaan. Ja illalla, kun itse olin kertonut kaiken kerrottavani, ja kun saatoin naapuriani hänen talolleen, kertoi hän minulle heidän rakkaudestaan, heidän taistelustaan ja voitostaan. En virkannut suuria siihen. Mutta kun olin eronnut hänestä, ja hän oli niin pitkän välimatkan päässä minusta, ettei hän enää voinut kuulla minua, *silloin nauroin minä ääneen*. Saapuessani vaimoni luoksekin nauroin vielä. Me panimme maata ja hän oli hyvä ja hellä kohtaani ja minulla oli onnellinen yö ja mietin ja nauroin itsekseni: Onnipa tämä oli, Fiete Krey, että näin on käynyt. Väliäpitämättömyys ja uneliaisuus on nyt mennyttä. Nyt sinulla on oivallinen vaimo. Nyt hän on herännyt. Sinun pitää olla kiitollinen naapurillesi.

"Thiess, kuinka tuhma olin! Oh, sinä et ymmärrä tuota! Lisbeth! Fiete Krey, yksi nokkelimpia Kreijejä, oli sillä erää tuhmaa tuhmempi. Eräänä päivänä, kun hän taas oli sylissäni ja suuteli minua tulisesti, melkein kuin mieletönnä, kysyin minä, miksi hän sulki silmänsä niin lujaan: silloin vastasi hän, että hän kaikissa hyväilyissään aina ajatteli sitä toista ja koko rakkaudellaan aina oli hänen luonaan. Minä sain olla siitä pahoillani, tai en, hän ei voinut toisin. Se oli hänen onneton kohtalonsa.

"Silloin selkeni minulle, että nyt oli tilamme huonosti. Neuvottelin tyyneesti hänen kanssaan asemastamme. Kysyin, oliko hän pitänyt minusta silloin, kun tuli vaimokseni. Silloin vastasi hän: hän oli silloin ollut vasta seitsemän-, kahdeksantoista vanha, nuori kokematon tyttö, joka vielä ei tuntenut itseänsä ja elämää. Mitä tietää tuommoinen olento, puolin lapsi vielä sielultaan ja hengeltään, siitä, mikä tulisi olemaan hyvää hänelle, mikä ei, hänen kaikki ominaisuutensa kun kehkenevät ilmi vasta kun

hän on kahdenkymmenenviiden? Hän sanoi olevansa vakuutettu siitä, että sen, minkä hän oli kokenut, saavat useimmat muutkin kokea, jotka menevät niin nuorina naimisiin kuin hän, useimmille koittaa nimittäin aika, jolloin he osaavat nähdä todellisesti maailmaan ympärillään ja ymmärtävät elämän, ja silloin selkenee hänelle, että tuo tai tuo olisi ollut elämäsi onni ja autuus, eikä tuo, jonka rinnalle tulit sidotuksi, kun vielä et ymmärtänyt mitään.

"Silloin kysyin häneltä: 'Eikö tässä enää voi tulla mitään muutosta? Tuletko rakastamaan häntä niin, että kaikki ajatuksesi ja koko mielesi on häneen kiintynyt?' Hän vastasi siihen: 'Aina kuolemaani saakka. Minä olen luotu häntä varten ja hän minua. Siksi on Jumala saattanutkin meidät yhteen täällä. Sinuakin varten on luultavasti joku olemassa, et ole vaan löytänyt häntä vielä!' Kysyin silloin häneltä: 'Jos nyt kuolisit, niin olisiko se mieleesi?' Hän vastasi: 'Olisi'. Kysyin silloin: 'Etkö siis tunne minua kohtaan mitään? Olenhan sentään aina ollut uskollinen ja hyvä kohtaasi. Lähdithän minun kanssani kodistasi vieraille maille, ja nyt tahtoisit mielelläsi vapautua minusta?' Hän purskahti katkeraan itkuun. Minä taas läksin ulos. Minua kammostutti. Minä ajattelin: tämä ei ole mitään avioelämää enää ja minulle selkeni, että tästä täytyi tulla loppu. Ylpeyteni kyllä kiehahti hereille. Ajattelin: 'Kas tuossa nyt on palkkasi vaivannäöstäsi, uskollisuudestasi ja rakkaudestasi!' Mutta minun piti sentään tunnustaa että hän oli syytön. Hän, ja hänen mukanaan minä olimme joutuneet kohtalon uhreiksi, joka oli vahvempi kuin me molemmat onnettomat ihmisparat.

"Niinpä siis, kertoakseni lyhyesti; minä purasin hampaani yhteen, päästin hänet valjaista ja lähetin erääseen saksalaiseen perheeseen, siksi kunnes avioliittomme tulisi puretuksi. Siellä eli hän sentään enää ainoastaan kolme kuukautta. Sitte syöksyi hän veteen. Eräs iäkäs holsteiniläisvaimo, joka oli kotoisin Nortorffin seudulta, oli siellä ollut hänen uskottunsa. Joka päivä oli hän hänelle puhunut meistä kummastakin, oli syytellyt itseään ja taas puolustellut ja aina alkanut alusta taas. Tuosta toisesta oli hän sanonut: 'Me kuulumme yhteen. Sydämeni on hänen luonaan päivät ja yöt'. Minusta oli hän sanonut: 'Hän on aina ollut hyvä minulle. Alinomaa näen hänet edessäni, kuinka hän yksin vakaine kasvoineen kuljeksii tyhjässä kodissaan'. Sitte oli hän kirkahtanut: 'Jumala auttakoon minua tässä hädässäni! Mitä pitää minun tehdä!' Lopulta hämmentyi järkensä, kun sitä siten temmottiin kahtaanne.

"Sain tiedon kuolemantapauksesta, ja me molemmat ratsastimme paikalle. Sanaakaan emme vaihtaneet matkalla, joka kesti yhden päivän ja yhden yön. Ruumisarkku oli lyöty kiinni, me emme saaneet nähdä häntä. Arkku oli tehty neljästä jykevästä valkokuusisesta lankunpalasesta, olivat pihalla sahanneet sitä neljä päivää. Erään vehnäpellon kulmaukseen hautasimme hänet, kirkkotarhaa ei siellä nimittäin vielä ollut.

"Tällainen on kertomus Trina Kühlin elämästä. Hän oli pienpiikana Uhlilla. Muistathan vielä Wieten, minkänäköinen hän oli? Te tunsitte hänet kaikki. Sinäkin kai, Lisbeth?"

"Ja omituisinta on tässä", jatkoi Fiete Krey ja tuijotteli otsa runneltuna pöydänkanteen, "että nuo kaksi jalointa asiaa, jotka maailmassa ovat, nuo molemmat ylhäiset ja jalot kuningattaret, uskollisuus ja rakkaus, joutuivat eripuraisuuteen keskenään, vimmoissaan sylkivät toisiaan päin silmiä ja kynsivät toisiaan, ja siten repivät minun suloisen perhoseni, joka juuri sattui lihoittelemaan niiden välillä. Ja mitä pitää ajatella kristillisestä avioliitosta? Pastori sanoi vihkiessään: 'Sitä minkä Jumala on yhdistänyt, ei pidä ihmisen eroittaman'. Ja siten ajattelimme mekin molemmat. Vilpittömämmällä mielellä ei ole ikinä yksikään ihmispari astunut vihkiähtarin eteen. Me olimme kuin kaksi lasta. Kuinka onnettomat ovatkaan ihmiset kuin parhainkin meissä ryhtyy taisteluun parhainta vastaan ja kirskuttelee hampaitaan.

"Kerroin myöhemmin koko jutun erälle saksalaiselle pastorille, erälle hienotunteiselle ja mielevälle miehelle — asuin silloin Chicagossa — ja kysyin häneltä, miten hän sen selittäisi. Rehellisenä miehenä tunnusti hän, ett'ei hän osannut sitä selittää; tekisimme sentään parhaasti, kun uskoisimme, että Jumala oli kovan välttämättömyyden pakosta sallinut tämän onnettomuuden tapahtua. Meidän pitäisi uskoa ja luottaa vaan, että oli ystävällistä ja tarkoituksen mukaista se, joka nyt näyttää kamalalta arvoitukselta. Hän oli järkevä hyvänsuopa mies. Hän ei puhunut sillä tapaa, kuin useat muut papit, jotka näyttävät tuntevan jokaisen karjapolun, jota enkelit käyvät, kun ovat toimittamassa Jumalan asioita maan päällä, ja jotka puhuvat kuin olisivat olleet mukana silloin, kun 'aamutähdet luojaansa ylistivät'."

Johan Fredrik Krey Wentorffista vaikenin ja katsoi taaskin ajatuksissaan eteensä. Thiess oli kääntynyt takalta käsin ja istui rinta sisäänpainuneena ja katseli häntä ja näki nyt vanhan ystävänsä otsalla sen kirjoituksen, jonka elämä sille oli kaivertanut siitä päivästä, kun hän silloin viisitoista vuotta sitten oli istunut hänen rinnallaan rattailla noiden kolmen tammen luona matkalla ulos avaraan maailmaan, rinnallaan tuo soma hoikka tyttönen. Tuota kokeakseenko, olivat he lähteneet ulos maailmalle? Älypää Wieten istui kumaraena takan ääressä, oli antanut sukankutimensa vaipua syliinsä ja katseli ajattelevan näköisenä eteensä maahan. Hän näki tuon pienen, valkeatukkaisen tytön somine viattomine lapsenkasvoineen seisomassa vierellään Uhlin kyökissä ja ajatteli hänen merkillistä loppuansa. Ja

hartaana, ikäänkuin asetetaan valkeaksi hankittua ruumista ruumisarkkuun, liitti hän tämän edellisten elämänsä muistojen joukkoon.

Hän oli viime vuosina muuttunut vielä hiljaisemmaksi. Kun Thiess joskus sanoi hänelle: "Lue edes jotakin, Wieten", saattoi hän vastata: "Olen kokenut niin monellaista, mitä uutta voisni siis enää lukea tai kuulla?" Kun Thiess sanoi: "Kerrohan jotakin Wieten", vastasi hän: "Eihän se kumminkaan ole miksikään hyväksi; me ihmiset emme kumminkaan voi missään muuttaa mitään." Hän istui ja oli mietteissään, kohotti päätään ja katsoi ikkunasta ja lähti ulos. He kolmen sisällä kuulivat hänen hapuilevat askeleensa kovalla kylmällä lumella. He tiesivät ennaltaan, että hän käväisi talon ympäritse ja tähysteli, niin kauas kuin silmänsä kantoivat tähtien valossa, näkyisikö lasta jo. Mutta kukaan heistä ei sanonut sanaakaan, eikä kukaan kohottanut päätään, kun hän taaskin palasi sisään ja väsyneenä istahti takan ääreen.

Kohdakkoin sen jälkeen lähtivät he levolle. Thiess ja Jörn menivät huoneeseen, jossa yhdessä nukkuivat. "Uneliaisuudesta ei nyt enää ole haittaa, Jörn", sanoi vanhus. "Kun tulin seitsemännellekymmenelle, hävisi se. Nyt rupeaa jo unettomuuskin kiusaamaan. Mene sinä levolle vaan, poikaseni, minä kävelen tässä vielä hiukan edestakaisin."

Thiess Thiesseniä oli vanhetessa yhä pahemmin ja pahemmin ruvennut rasittamaan unettomuus, se rasitti häntä niin että jo paljas alallaan oleminenkin kävi hänelle sietämättömäksi. Seitsemänkymmenvuotuisena kävi hän puoliöihin tuolla tapaa edestakaisin vuoteen ja ikkunan väliä, jolloin hän aina pysähti hetkeksi ikkunan ääreen ja tähysteli ulos yöhön. Näinä kolmena viikkona ennen joulua sai tämä iltainen käveleminen ja ikkunassa seisoleminen alkunsa.

"Mahtaako hän tulla, Jörn? Ell'ei hän jouluaatoksikaan tule, sitte ei hän tule ollenkaan."

"Ja jos hän nyt tulee?!"

Hetken perästä sanoi Thiess: "Siitä en minä vielä viitsi huolehtia... jos hän vaan tulee... Kuuletko? Siellä nousee itätuuli! Jos hän nyt on matkalla: lapsi, lapsi parka."

Jörn Uhl seisoi toisessa ikkunassa ja sanoi: "Aiemmin, kun vielä olin sangen nuori, luulin minä, että ihmistä voisi kohdata ainoastaan kahdenlaatuisia asioita, semmoisia, joita voi taivuttaa ja semmoisia, jotka voi murtaa. Sittemmin, noina suruisina vuosina, olen oppinut tuntemaan, että niitä voi löytyä kolmannenkin laatuista. Ne seisovat hetken taikka vuosikausia ihmisen edessä ikäänkuin julma musta ja kamala hirviö, joka par'aikaa kohottaa peloittavaa käpäläänsä, jossa kuolleet valkeat kynnet välähtelevät. Minkä taitaa ihminen sille? Taivuttaa se syrjäänkö, mielistellä sitä, valhetella? Turhaa vaivaa. Siinä seisoo se vaan, ihan edessäsi! Ja se on mieluinen, Thiess! Sillä ei ole järkeä, se on kamala kammottava olento. Käydäkö käsiksi siihen ja hyökätä sen kimppuun? Turhaa vaivaa: se on paljon vahvempi kuin sinä. Niinpä... mitä jää siis enää tehtäväksi tuommoista hirviötä, tuommoista maahanmasentavaa kohtaloa vastaan? Ainoastaan yksi mahdollisuus jää. Täytyy sanoa: annatko minun kuolla vai elää, tuhootko minut ja kaiken, joka on rakasta minulle, vai et, hämmennätkö iäisellä uhkaamisellasi ja kurotetulla käpälälläsi järkeni, vai et, tee kuinka itse ikinä mielit, mutta *sen* sanon sinulle: kumpikin tapahtuu Jumalan tahdosta, josta minä varmasti uskon, että hänen asiansa — se tahtoo sanoa: hyvyys — on voittava minussa ja kaikkialla. Näetkös, Thiess, se on kantani nyt tässä Elsbenkin asiassa."

Ukko rupesi taas astelemaan edestakaisin, astui ikkunan ääreen ja katseli kauan ulos. "Jörn", sanoi hän matalaan, "uskotko sitte ihan varmasti, että kaikella, mikä tapahtuukin, kaikella silläkin suruisalla, mitä sinä ja minä olemme saaneet kokea, kaikella sillä, jota Wieten Penn nuoruudessaan on saanut elää ja mitä Fiete Krey on kokenut Trina Kühlen kanssa, kaikella sillä kurjuudella, jonka ovat saaneet aikaan Uhlilla ja sisaresi onnettomuudella, uskotko sinä, että kaikella sillä on ollut hyvä tarkoituksensa; minä tarkoitan, että siinä on ollut järkeä?"

"Thiess", vastasi Jörn... "ell'ei sitä usko, niin mistä sitte saa vakava ajatteleva ihminen rohkeuden elää? Katsos nyt, voihan selvästi huomata, että kaikki luotu on vaivan ja hädän alaista, koko luomakunnassa kuohuu levottomuus kuin kiehuva vedessä. Mutta voi selvästi huomata senkin, että on järkeä ja tarkoitusta tuossa kaikessa vaivassa ja levottomuudessa. Paha sortuu vasten tahtoaan ja hyvä kamppailee ja pyrkii vaivalloisesti ylös. On olemassa joku salaperäinen voima, joka alinomaan on toimessa, joka työntää ja toimaa ja koettaa saada järjestystä aikaan kuten paimen koirineen laumansa keskellä. Ja onnellinen se ihminen, joka myrskyn keskitse kuulee paimenen matalan äänen ja jota Isä Jumala itse tukee hänen vaivanalaisessa työssään."

"Kuules nyt!" sanoi Thiess. "Kuuletko?"

"Se on pakkanen, joka paukahtelee saarnissa."

* * * * *

He odottelivat, mutta häntä ei kuulunut. Ja kaikilla oli tunne kuin olisi hän matkalla. Hänen kotiinhaloitseva sielunsa kurotti käsiään ja tavotti niiden sielujen perään, joita hän rakasti kotona. Hänen sielunsa liikkui jo Aulangolla kaikkia noita entisiä tuttuja teitä, ja sen läsnäolo tuntui jokaiselle, joka asui talossa. Thiess Thiessen meni salaa vilja-aittaaan, ja seiso siellä kauan kovassa pakkasessa ja tähysteli ikkunasta etelää kohden kaukaisuuteen. Vanha Wieten havahti yöllä unestaan: "Hän on sotkeunut syvään hankeen eikä pääse edemmäksi." Jörn Uhl vaipui ajatuksiinsa ja heräsi niistä vavahtaen, kun Lisbeth puhutteli häntä. Fiete Krey oli taaskin matkalla ja kyseli ihmisiltä maantiellä, oliko kukaan nähnyt nuorta, pienen kokoista ja kalpeata naista, jolla oli tuuheat tummat hiukset ja joka talutti kädestä pientä lasta. Mutta tyhjin toimin sai hän palata takaisin.

Heidän täytyi siis kai viettää ilotonta jouluaattoa.

Anna sinä silmiesi välkkeen sammua, Lisbeth Junker! Äläkä oijenna kättäsi kaunista morsiantasi kohden sinä, Jörn Uhl! Thiess Thiessen ja Fiete Krey, te jotka pidätte rattoisasta juttelemisestä, varokaa ett'ette vilkastu!

Laskeutui kylmä sumu, ja veti velton tuulen avulla ohuita harmaita harsojaan maiden ylitse. Aurinko hämärsi taivaalta vaalean sameana pallona, joka näytti suurelta kuin joku talo. Ja ohitse liihotellessaan jätti sumu jokaiseen puuhun ja jokaiseen pensaaseen siekaleen hataraa harsoaan, kaikki paikat tulivat huurteeseen.

Tuli vielä hiljaisempaa. Nuo tuhannet äänet, elämä, heräntä ja ääntely, jotka muulloin aina täyttävät ilman tässäkin yksinäisyydessä, nekin tuntuivat nyt tauonneilta. Linnut pysyttelivät äänettöminä talojen läheisyydessä, varikset lentelivät äännähtämättä yösijoilleen. Sellaisessa ahdistuksessa ja kummastuksessa oli luonto. Ihmiset, jotka muulloin juuri eivät huomaakaan sitä alinomaista ääntelyä, joka aina kuuluu luonnon povelta, ihmettelivät nyt, kun se oli tauonnut. Jos kaksi sattui kulkemaan tietä yhdessä, pysähtyivät he, katsahivat toisiinsa, jäivät seisomaan, kohottivat sormiaan ja sanoivat matalaan: "Mutta kuulehan!"

Kuuset metsänrannassa seisoivat suorina ja hoikkina, ylhäältä alas saakka hopeakirjailuissa harsoissa kuin häihinä pukeuneet morsiamet ja niiden takana hämärsi kuin valkohuntuisten neitojen hämyisiä parvi. Puolin ihanalta näytti niille lumo, puolin kaamealta, ja niin kauan kun päivä vielä hämärsi, näyttivät ne hiljaisessa ihmetyksessä katselevan toisiaan. Mutta kun tuli ilta, silloin sammui ja muuttui kaikki tuo outo ihanuus. Nyt he näkivät toisensa kuolinkauhtanassa, jonka helmoja runsaat pitsit kylmästi ja jäykästi koristivat. Nyt voitti kaameus.

Kylä näytti välkkyvältä ja uudelta, ikäänkuin olisi se laskettu tämän autereisen puhtaan ja valkean laakson keskelle kuin sievä leikkikapine uuteen laatikkoonsa. Näytti kuin ilmestyisi metsästä meren puolelta jättiläishaamuja, jotka istuivat ympärille kukkuloille ja rupesivat leikkimään noilla valkeilla huoneilla ja kauniilla valkeanpuhtoisilla puilla, hämmensivät huoneet sekaisin ja sirottelivat ihmiset sinne tänne, panivat ne parittain ja laskivat lapsia viereen, antoivat niiden vanheta, veivät sitte kirkkotarhalle ja kaivoivat pienen haudan niille valkeaan lumeen. Ja tuota jättien leikkiä kesti jo tuhansia vuosia ja ihmiset kylässä eivät huomanneet sitä.

Eihän sitä enää uskota, kun ei sitä enää nähdäkään. Eikä sitä enää nähdä kun ei enää uskota siihen. Mutta ihmeitä ei silti ole tehty olemattomiksi, vaikka ihmiset sulkevatkin silmänsä lujasti ja sanovat: "En minä mitään näe", tai avaavat ne selkosenselälleen ja sanovat: "Minä näen kaiken."

Silloinhan muinen kerrotaan Betlehemissä olleen enkelin, joka oli näppärä ja vähän liika ripsas suustaan. Se lausui juhlarunon, joka ei oikeastaan kuulunut ohjelmaan, ja hämmensi siten koko ohjelman, kuten kertomuksestakin selvästi käy esiin. Toiset, jotka tulivat jälestä, olivat ylhäisempiä ja puhtaammin taivaallisia, enemmän sitä laatua: jotka eivät nai eivätkä salli naida itseään.

Ne henget, jotka asustavat allamme ja yllämme, ovat vaiteliasta väkeä.

Kuka tietää mitään? Se on Darwinin oppilasten ja Lutherin oppilasten yhteinen synti, että he tietävät liika paljon. He ovat kumpikin olleet läsnä, nuo toiset, kun alkusolut viettivät häitään, nuo toiset taas, kun Jumala oli polvillaan ja surumielisesti hymyillen loi ihmissielun. *Me* taas, me olemme tuon onnettoman ihmettelevän miehen kannattajia, joka on lausunut: "Ettemme mitään tietää voi, se sydäntämme syö kuin koi." Me ihmettelemme ja kunnioitamme nöyrän uteliaina. Me kerromme siitä, mitä olemme nähneet ja mitä meille on kerrottu, emmekä yritäkkään selittää näkemäämme ja kuulemaamme.

Ihmeellisiä asioita tapahtui tänä jouluaattona, jolloin oli lähellä vaara, että kopean Harro Heinsenin, joka tänä hetkenä arvatenkin juopuneena nojautsi jotakin seinämää vastaan Chicagossa, että hänen kovia kokenut vaimonsa vielä ihan kotonsa kynnyksellä, aulankometsän rantamalla, oli eksyä kodistaan.

Hän oli jo kerran mennyt kotiseutunsa ohitse, ei ollut tahtonut nähdä Aulankoa ja sen asujamia, oli

mennyt ylös Schleswigiin löytääkseen toimeentulonsa siellä ja oli siellä saanut kokea viimeisen pettymyksensä. Silloin murtui hänen viimeinenkin rohkeutensa. Hän palasi lapsineen etelää kohden, tuli Friedrichstadt'issa Eiderin ylitse, kulki loputtomia autioita teitä, kulki, taluttaen lastaan kädestä lumisia kyliä, aikomatta palata kotiinsa, mutta teki sen sentään sisäisten umeiden unien vetämänä ja pakoittamana. Uupuneilla puolisulkeuneilla silmillään näki hän aina elävästi edessään Aulangon ja ihmiset jotka asuivat siellä: hänen täytyi kulkea niitä kohden.

Hämärä laskeutui maille ja iltausvat leijailivat lähemmäksi raskaissa hauraissa ryhmissä ja rakensivat lisään ihmeitä valkeaan kuolleeseen maailmaan. Yksityisiä tähtiä tuikahti kuin vihastuksissaan läpi sumeen, maiden ylitse levitäiksi kylmää sinervää valoheijaa.

"Onko sinne pitkä matka vielä, äiti?"

"Ei ole, lapseni."

"Istutaanko tähän? Minun jalkani sattuvat niin."

"Emme, sitä ei saa tehdä. Näetkö valoa tuolla? Sinne me menemme."

"Asuuko siellä hyviä ihmisiä?"

"Asuu... siellä asuu hyviä ihmisiä... Minä en voi. Minä en voi mennä heidän luokseen. Minne pitää minun mennä lapsineni?"

Silloin tuli heitä vastaan tietä muuan mies ja kysyi käydessään:
"Minne nyt vielä näin myöhään, vaimoseni?"

"Minä... minä aion pitkälle vielä."

Mies astui lähemmäksi. "O", sanoi hän, "sinähän olet Greta Thiessenin tytär ja Jörn Uhl in sisar. Nepä tulevat iloisiksi, kun tulet: he ovat etsineet sinua kaikkialta."

Hän ei vastannut mitään. Hän ajatteli: "Pääsen kai erilleen hänestä vielä", ja lähti hänen mukanaan.

"Tule nyt", sanoi mies, "tästä vie oikotie. Etkö tunne tietä Odelkrugin kautta. Olet varmasti sentään monta kertaa kulkenut sitä, kun vielä olit lapsi."

He astuivat hitaasti ja vaivalloisesti miehen rinnalla.

"Lapsi on väsynyt", sanoi mies. "Tule tänne, pikkuseni. No! Älä pelkää nyt, minä kannan sinut. Kuinka iloiseksi Jörn Uhl on tuleva! Ja Thiess pudottaa tänä iltana vielä ainakin kolme kertaa nahkatohvelinsa. Ja toiset kaikki sitte! Joulun tuon taloon heille!"

Hän kantoi lasta, hengittäen aina yhä raskaammin. Kun he saapuivat poikkitielle laski hän lapsen alas ja sanoi: "Nyt ei ole matkaa enää kuin pieni palanen. Näetkös? Välikkö on valaistu ja molemmat tuvat."

Mies erosi heistä ja lähti kylää kohden. Elsbe ei ollut tuntenut häntä, ei ole tavannut häntä jälkeenkään päin, vaikka hän aina tähän päivään saakka on asunut Aulangolla. Mutta unohtanut hän ei ole häntä. Jos tuo pieni uupunut tyttö joskus saa lapsia, on hän kertova niille tuosta pitkästä heikosta miehestä, joka kerran kantoi hänet Odelkrugin ylitse. Siten vaikuttaa ja työskentelee hyvä ja paha ihmisessä ja ihmisen ympärillä ja tulee kuin sakea meluava ihmispaljous Jumalan istuimen eteen ja huutaa häntä avuksi. Hän on saattava järjestystä sekaannuksessa.

Ilta oli tullut. Lapset tulivat vanhaan tapaansa kylästä käsin Aulangolle kopistelivat puupalikoilla pingottuneiksi puhallettuja sianrakkojaan, ja lauloivat tuon yksitoikkoisen säestyksensä mukana, ja saivat palkakseen pähkinöitä, omenoita ja kakkuja, kolmasti sai Thiess Thiessen kavuta luhtiin ja leikata viipaleita silavakimpaleesta, joka riippui vinosti ylenevässä katossa.

Lisbeth Junker lähetti toiset ulos ja sytytti joulukuusen, jonka Fiete Krey oli tuonut aulangolta ja ajatteli surumielisenä: "Tämä on vaan lapsen vuoksi. Heidän toisten ajatukset tulevat kumminkin olemaan ainoastaan Elsbyssä, eikä meillä ole oleva mitään iloa."

Mutta kun hän piilotti puun alle uudet koulukirjat ja kuvakirjan ja ensimmäiset luistimet lapselle, vilkastui hän hieman. Hän innostui oikein, nouti liinavaatteet, jotka hän oli neulonut pitkälle Jörn Uhlille, sitä paitsi pari arvokasta kirjaa, jotka täti vartavasten oli lähettänyt. Eräs nuori apuopettaja matematiikassa oli suositellut niitä hänelle. Tämä oli usein käynyt myymälässä ja hän oli jo ruvennut epäilemään häntä, että hän ehkä etsisi jotain seikkailuja, Ilmenipä sentään, että hän oli hiljainen ystävällinen ihminen, joka vaan etsi tunteellista sielua, jolle sai puhua lemmonnestaan jonka eräs vaaleatukkainen, holsteinilainen talonpoikaistyttö oli hänelle valmistanut. Silloin ei Lisbeth Junkerkaan enää ollut salannut onneaan ja toiveitaan, ja monta puol'tuntista olivat he, kumpikin puolellaan

puotitiskiä, puhelleet toisilleen rakkaudestaan.

"Thiessille piippu. Lisäksi kahden markan koulukartta. Mitä muuta voisi Thiess Thiessenille lahjoittaa?"

"Nyt olisi minulla vaan yksi ainoa suuri ja harras toivo: että Elsbe lapsineen vielä saisi istua tämän joulukuusen alla! Mutta mitä nyt!... Ei, se ei ollut mitään."

"Nyt kutsun heidät sisään."

Etunenässä astui pikku poika, taluttaen isäänsä kädestä. Hän oli vakava mietiskeliäs poika, ja jäi nytkin tyyneeksi, kun hän näki kuusen. Hän seisoi hetken sen edessä, ja näki hyvästi, että hän oli iloissaan siitä. Hän ei sentään osoittanut sitä muulla tapaa, kuin että katsahti veitikkamaisesti Lisbeth Junkeriin ja meni seisomaan hänen rinnalleen. Sitte näki hän kirjat ja kysyi: "Kuule, kuka nuo saa?" Ja asettui pitkälleen niiden eteen ja rupesi tarkastelemaan tavaroitaan, valo leikkitteli hänen valkeilla hiuksillaan.

Thiess ja Wieten eivät olleet vielä koskaan nähneet joulukuusta, eivätkä oikein ymmärtäneet, mitenkä se piti ottaa. Fiete Krey rupesi astelemaan edestakaisin huoneessa ja hyräilemään hiljaksen, tapa, johonka hän oli tottunut yksinäisyydessään. Jörn Uhl seiso ja tuijotteli puuhun ja nuo kynttilät, joiden olisi pitänyt valaista hänelle hänen morsiamensa kauniit kasvot, paljastivat hänelle vaan sen pimeyden, joka varjosti tätä hetkeä. Siten seisoivat he kaikki ja tunsivat: "Me emme osaa viettää joulua. Sammuta kuusi, Lisbeth Junker! Valo tuottaa meille tuskaa."

Tänä hiljaisena, tuskaisana silmänräpäyksenä, jolloin pari kaunista ylpeätä silmää täyttyi kyynelillä, kuulivat he yhtäkkiä jotain kopinaa ulkoa, ikäänkuin olisi pari tai kolme ihmistä astellut ikkunan edessä edes ja takaisin. He säikähtivät ja seisahtivat liikkumattomiksi. Heidän sydämensä värähtelivät suuren pelon, toivon ja kammostuneen odotuksen vaiheilla.

Silloin sai Jörn Uhl lähdetyksi liikkeelle, meni ovesta ulos ja pitkillä askelilla välikön läpi ja tempasi oven auki.

Silloin seiso siellä ulkona lumessa se, jota hän oli odottanut. Ja hän sanoi kieli kankeana: "Sinäkö se olet, Elsbe? Sinäkö se olet?"

"O, Jörn!... Sinäkö se olet, Jörn? Tämmöisenä tulen takaisin!"

"Tule sisään, lapsi, tule sisään. No... minä otan lapsen. No... No, tule nyt, tulehan."

"Minä. Jörn... Jörn, minä... mitä minä täällä?..."

"Tule nyt. Niin... tulehan nyt!... Lisbeth, tule nopeasti tänne! Hän on väsynyt."

Thiess seiso tuvan ovesta ja sanoi yhtäpäätä: "Tytöntypykkäni", ja kurotti kättään häntä kohden eikä voinut liikkua paikaltaan.

"Oi, Thiess! Thiess! Kuinka usein olen sanonut sinulle: sinä teet kaiken nurinperin... Oi, Jumalani... Jumalani, Wieten! Sinun hiuksesi ovat ihan valkeat."

"Tälle tuolille, Lisbeth! Wieten, missä kengät ovat?"

Elsbe istui lämpimällä tuolilla uunin edessä ja itki, Wieten oli polvillaan hänen edessään ja veti hänen märkiä kenkiään jaloista. Lisbeth aukaisi hänen huurteisen takkinsa, ja Jörn koetti riisua lapselta hänen päällysvaatettaan, mutta ei osannut; Fiete Krey tarttui Thiess Thiesseniin ja sanoi: "Tuossa on tuoli Thiess. Istu sinä."

Lapsi tirkisteli räpyttelevin silmin joulukuuseen. "Jäämmekö me tänne, äiti?"

"Jumalani", sanoi Thiess, "lapsi parkaa." Hän heitti tohvelit jaloistaan, hypähti ylös, etsi ja löysi lautasellisen leivoksia ja antoi lapselle kädet täyteen.

Jörnkin lähenei lasta ja nosti silmänsä lapsesta sisareensa. Tämäkin kohotti päätään ja katsahti häneen. Silloin selkeni hänelle sisarensa ja hänen oman nuoruutensa koko kurjuus. Hän pusersi kätensä nyrkkiin ja huudahti hurjastuneena: "Kirottu olkoon isäni!"

Silloin hypähti Lisbeth ylös, heittäytyi hänen rintaansa vastaan ja itki ääneen: "Katso minuun! Katso minuun!"

"Jätä minut rauhaan!" huusi hän. "Semmoinen hyvä äiti! Semmoiset rauhaisat viattomat päivät! Ja

kaiken tuon on hän yksin turmellut ja naurussa suin surmannut."

Silloin hyväili Lisbeth häntä, työnsi häntä takaisin, hyväili ja suuteli ja pyysi häntä, että hän iloitsisi, kun sisarensa viimeinkin oli tullut. Ja sanoi viimeksi: "Hän luulee, että sinä olet hänelle vihoissasi."

"Minä?" huudahti Jörn ääneen, "hänelle?" Ja hän juoksi sisarensa luokse, tuo pitkä jäykkä mies, ja polvistui murtuneen näköisenä pikku sisarensa eteen, silitteli hänen käsiään, pani kasvonsa hänen kasvoilleen ja nimitteli häntä kaikilla hyväilynimillä, jotka hän jo ammuin luuli unohtaneensa ja sanoi: "Isän syy tämä on, ja minun... Eikö vaan, Wieten?... Thiess, sano sinä se. Minussa kanssa on syytä." Sitte rupesi hän kuvaamaan tulevaisuutta: "Kuin prinsessan pitää sinun saada asua Aulangolla, eikä kukaan saa kajota sinuun ja vanha Wieten on aina oleva luonasi, ja Thiess on jutteleva niin kauan, kunnes sinun täytyy nauraa." Elsbeth alistui kaikkeen, oli laskenut kätensä veljensä hiuksille ja itki lievitykseksen. Ja vähä vähältä rupesi hengityksensä käymään raskaammin ja syvemmin ja itkunsa muuttui tyyneemmäksi ja uupuneemmaksi. Hän uupui kokoon ikäänkuin ihminen, joka on laskenut raskaan taakan olaltaan maahan ja hetkeksi istahtaa kivelle tien varteella.

Wieten ja Lisbeth lähtivät valmistamaan vuoteita.

Kun sitte kaikki oli saatu kuntoon ja kun kotiin palannut lapsineen lepäsi raskaassa syvässä unessa Aulankotalon katon alla, seisoi Jörn Uhl vielä Lisbeth Junkerin kanssa ikkunan ääressä. "Näithän nyt", sanoi Jörn, "paatunut ja kovettunut on suuri osa sieluaani."

Lisbeth vastasi: "Älä katso tuolla tapaa ohitseni ilmaan, Jörn! Tule ihan lähelle minua ja katso minua silmiin. Sinunhan pitää voida nähdä, että minä voin auttaa sinua ja tahdon auttaa sinua, niin paljon kuin se vielä on mahdollista."

Jörn katsoi sanatonna alas häneen. Ja kun hän siten katseli häntä ja hänkin kohotti kasvonsa kirkkaine silmineen häntä kohden, tuntui hänestä, kuin näkisi hän alas jonnekin armaaseen avaraan laaksoon, jossa niittyjen viherjän ja ihanain puiden hämärän välissä lepäsi syviä tyyneitä järviä. Ja hän tunsu sydämensä herkkenevän iloiseksi. Hän sanoi: "Minun täytyy paeta sinun turviisi aina, kun tunnen itseni murheelliseksi ja raskaaksi."

KAHDESKYMMENESYHDEKSÄS LUKU.

Vuodet vierivät.

Jörn Uhl on laittanut kuntoon sotaveikkonsa tehtaan, ja on ollut mukana tuota mahtavaa kanavaa rakennettaessa, joka kulkee poikki maan, ja josta me niin ylpeilemme, se kun on silminnähtävänä todistuksena isänmaamme kukoistavasta voimasta, hän rakentelee sulkuja Stör'in ja Buhnen'in luona Sylt'illä ja Röm'illä, ja opettaa talvikuukausina piirustusta ja matematiikkaa eräässä suuressa jatko-opistossa ja käy kaikkialla miehestä, jonka tietoihin ja sanoihin voi luottaa. Poika, joka siiloin muinoin vahtimestarin huoneessa sanoi: "Yks' kaikki, Thiess, ylä- vai alapäässäkö: minä tahdon oppia jotakin!" hän on kahteen kertaan alkanut alusta, ihan alusta. Elämä on kyllyiksi pitkä, että siitä voi jotain muodostaa, kun vaan on luottamusta ja lujaa tahtoa.

Arvettomaksi hän ei siinä kyllä ole jäänyt.

Jörn Uhlilla on koko elämänsä ajan luonteessaan oleva jotain karheata. Vaikka hänen vaimonsa kyllä ymmärtää häntä ja vaikka hän onkin niin hilpeämielinen ja voimakas ja aina hyvä hänelle, ei hän sittekään ole voinut kokonaan saada hänestä pois tuota karheutta, johon hän on kovettunut onnettomampina aikoinaan.

Kun Lisbeth sai ensimmäisen lapsensa, ja Heim Heiderieter, joka myöskin oli kutsuttu ristiäisille, taaskin kerta lausui väitteen, jolle kaikki nauroivat, se kun oli aivan liian uskallettu, ja kun mieliala muutenkin oli hyvin hilpeä, lähti Jürgen Uhl yht'äkkiä ulos. Rouva Lisbeth kaipasi häntä kohta ja etsi häntä kaikkialta talossa ja tapasi viimein hänet ulkona pimeässä, meni kohta hänen luokseen ja kysyi: "Miksi täällä seisot, Jörn, etkä tule sisään?" Jörn ei ensin tahtonut puhua suoraan. Mutta lopulta sanoi hän, ettei hän voinut sietää tuollaista iloa ja nauramista: hänellä heräsivät silloin aina vanhat muistot mielessä. Hän lupasi sentään hillitä itseään ja palata kohta takaisin; Lisbethin ei pitäisi kertoa tästä kenellekään. Hän palasikin kohdakkoin Lisbethin jälkeen, istui ensin hiljaa ja tuskautuneen näköisenä, ja kuunteli tarkkaavasti, mitä puhuttiin. Mutta sitte kohotti hän lasiaan ja nyökäytti ystävällisen hämillään päätään eräälle vieraista, kertoi sitte pienen kaskun ja katsahti vaimoonsa. Silloin kiilsivät

Lisbeth Junkerin silmät kyynelistä, ja hän nyökäytti päätään miehelleen. Kun he vielä hiukan avustivat häntä, onnistui hänen pysyä hilpeällä mielellä.

Tapahtui toisinaan, että hän palasi joltakin matkalta kotiinsa kuin jäähmettyneenä, lannistunein mielin, sanattomana ja uupuneena. Jos hän silloin vielä päällepäätteeksi sisäänastuessaan kuuli lasten iloista naurua, muuttui hän välistä melkein yhtä jäykäksi, kuin muinoin iso Sott riiehen räystään alla. Silloin katsahivat lapset häneen, juoksivat äidin luokse kyökkiin, neuvottelivat siellä lyhyesti ja tulisesti, palasivat taaskin tupaan, olivat hyvin vakavia ja hiljaisia, joku heistä valitti jotain onnettomuuttaan, toinen pyysi jotain apua, ja kaikki tekeytyivät ystävällisiksi. Joku uskalsi jo nauraakin. Joku toinenkin uskalsi. Ja nyt mentiin juoksurymäkässä kyökkiin: "Äiti, äiti! Isä leppyy jo!" Silloin ravisteli isä päätään, uhkasi heitä sormellaan ja vilkastui.

* * * * *

Vuodet vierivät.

Kävi silloin Heim Heiderieter eräänä päivänä levottomaksi, päätti käväistä Ringelshörnin ja Wentorffin seutuville ja saapui pitemmittä seikkailuita niille Sankt Mariendonnin taloille asti, jotka sijaitsevat ihan kankaan rajalla ja tapasi siellä erään nuoren merimiehen keisarillisesta laivastosta, joka harmaalla nummikankaalla pisti säkkiin kanervaa, jota hän vastikään oli niittänyt. Äitinsä, pienenlanta, liikanaisen työnteon koukistama ja näivettämä ihminen, haravoitsi kokoon jätteitä.

"Mistä te, merten kyntäjä?" kysyi Heim.

"Niin tuota", vastasi tämä, "olin eräällä kryssäriellä Kiinassa ja nyt minulla on neljä viikkoa lomaa." Heim istahti hetkeksi kummun rinteelle ja merimies kertoi. Lopulta kun Heim aikoi lähteä, kysyi hän vielä: "Mikähän nimenne on?"

"Stoffer Krey", vastasi merimies.

Heim tuumi itsekseen: "Noh, tämä alkaa hyvin", ja jatkoi matkaansa.

Kun hän tuli ensimmäisille taloille, ei hän oikein tietyntä mikä tie hänen pitäisi ottaa ja tulisiko hän Kultahetteelle, jos hän asteli edelleen kangaskukkuloita. Ennen oli hän aina tullut hetteelle alhaalta, marskeilta käsin.

Kohta ensimmäisellä talolla kysyi hän siis eräältä mieheltä tietä, joka ovensa edessä veisti jotain puuta neliskulmaiseksi, valmistellen siitä veräjätolppaa. Tämä käännähti ympäri, katsahti noita ruskevia kukkuloita kohden, jotka kohosivat tuolla puolen kylää ja sanoi: "Sinne on helppo löytää. Menette vaan vasemmalta tuon talon ohitse tuossa, jätätte sitte oikealle tuon puun tuolla... näettehän sen?... ja astutte sitte jalkapolkua. Näettehän, tuolla kun se kiemurtelee, ruispellon poikitse! Menette sitte suoraan eteenpäin vaan tuota harmaata hevosta kohden, joka näkyy käyvän tuolla ylhäällä kankaalla... näettekö sen? Jatkatte siitä sitte kukkulaa pitkin vaan ja pidätte aina oikeaa kättä, kuljette ihan kukkulan reunaa, kunnes viimein aukenee eteenne avara painanne alas marskeille. Siinä painanteessa on Kultahete."

Heim Heiderieter nyökäytti vakaan näköisenä päätään, vaikk'ei hän ollutkaan ymmärtänyt suuria koko puheesta ja kysyi lähtiessään: "Mikä on nimenne?"

"Stoffer Krey", vastasi mies.

"Vai niin!" sanoi Heim, ja nyökäytti hyväksyvästi päätään, lähti jatkamaan matkaansa taas ja ajatteli: "Kummastelen nyt vaan, mitä tänään oikein saan kokea!"

Hän saapui onnellisesti yläkylän läpi, takertumatta kehenkään, ja suuntasi nyt kulkunsa kimoa kohden siellä ylhäällä kankaalla. Mutta kun hän kävi siten siinä, eksyi hän pahan tapansa mukaan uneksumaan taaskin, ja käyskeli siinä tietä edelleen silmät luotuina maahan jalkoihinsa. Kun hän taaskin heräsi unistaan ja katsahti ylös, oli kimo hävinnyt.

"Luonnollisesti!" sanoi hän. "Tässä nyt ollaan. Kadonnut se on. Kummallista, että luonto kohta puikahtaa ulos laiteiltaan, kun minä liikun ulkona. Tuo oli Wodanin kimo."

Hän luotti hyviin henkiin ja jatkoi matkaansa rohkeasti vaan ruskevia kukkuloita kohden, pysähti toisinaan ja katsahti ympärilleen ja vaipui aina tapansa mukaan kaikellaisiin ajatuksiin, kun jokin kiinnitti huomionsa, ja keksi viimein seisovansa keskellä kanervikkoa eikä tietänyt, kuinka hän oli joutunut siihen ja ajatteli: "Kultahetettä en löydä. Kätkössä se on. He eivät suvaitse, että löydän sen, ja tekevät pilaa minusta ja vievät harhaan."

Hän ei siltä ruvennut suremaan, vihelteli päinvastoin, naurahti lyhyesti ja ajatteli: "Ettepä vaan saa

turmelluksi hyvää tuultani", ja piti kylläkin hauskana komppuroida täällä kangasta ja kanervikkoa ja katsella täältä ylhäältä avaroille marskeille. Siinä ohessa kääntyi hän tuontuostakin katsomaan taakseen, sillä hänestä tuntui, kuin joku huutaisi häntä sieltä takaa. Hän ajatteli: "Tuo on tietysti paljasta pilaa ja leikkiä", kuuli taas huudon, kääntyi ympäri, ei nähnyt mitään ja sanoi itselleen: "Näetkös nyt?"

Mutta nyt kuuli hän kuitenkin keveitä pikaisia askelia takaansa ja kääntyi säikähtyneenä. Siinä seiso takanaan paljasjalkainen valkotukkainen poika ja sanoi: "Minun käskettiin sanoa Heim Heiderieterille, että hän on mennyt harhaan. Tästä pitää mennä."

Ja poika lähti ripeästi astelemaan edellä kapeata jalkapolkua, joka poimutteli vyötäisiin asti kohoavaa kanervikkopensaikkoa. Heim asteli hiljaa takana ja ihmetteli, ett'ei poika satuttanut itseään mihinkään: ei yksikään oksa kajonnut häneen, eikä rapissut hänen jaloissaan yksikään kuiva lehti. Siten johti poika hänet kaltevaa myötämäkeä pieneen laaksoon, joka antoi alas marskeille: "Tässä on Kultahete!"

"Noh?" kysyi Heim. "Mistä tiedät sinä, että haen Kultahetettä."

"Isäni lähetti minut tänne", vastasi poika.

Heim katsahti epäilevästi häneen. Pojassa oli jotain niin tuoretta ja ilmaista, lisäksi jotain taipumatonta uuden uutukaista, ikäänkuin olisi hän juur'ikään vielä ollut joku juuri ja noin vaan hetkeksi tilapäisesti muuttunut ihmislapseksi. Heim päätti yrittää solmia hänet sanoista ja sanoi: "Mikä opettajasi nimi on?"

"Brodersen", vastasi poika.

"Näetkös nyt?" sanoi Heim, "se ei ole totta. Hermann von Rhein hänen nimensä on ja on hän entinen koulutoverini. En ole niin tuhma, kuin muutamat muut, poikaseni! Sano nyt suoraan vaan, mitä lajia olet."

Poika nauroi ja sukelsi paljaan jalkansa kärjen veteen. Heim hämmästytti ja ajatteli: "Odotas vaan, nyt se pujahtaa sinne, ja on poissa."

"Se opettaja, jota te tarkoitatte, sehän on muuttanut Brunsbüttel'iin", sanoi poika. Hän veti jalkansa vedestä ja odotteli kunnes veden kuvastin taas oli eheä. "Nyt voin nähdä sammakon", sanoi hän.

"Minkä sammakon?" sanoi Heim ja laskeusi polvilleen.

"Tuolla on harmaa sammakko hetteessä. Nähkääs... tuolla pohjalla! Se kyyköttää sammaleella."

"Toden totta", sanoi Heim. "En ole ikipäivinäni vielä nähnyt harmaata sammakkoa ennen. Menes ottamaan se ylös."

Poika nauroi. "Luulen", sanoi hän, "että se on kuollut, ja valjeentunut vaan."

"Mitä sanot?" sanoi Heim. "Valjeentunut, kuollut sammakko? Ikipäivinäni en ole semmoista kuullut..." Hän katsahti taaskin epäluuloisesti poikaan: "Tuhmin et sinä kumminkaan ole koulussa", sanoi hän.

"En olekaan", vastasi poika, ja nyökäytti päätään.

"Poika", sanoi Heim ja oikaisi suoremaksi, "osaatko kertomataulun. Sanoppas mitä tekee yks' kertaa seitsemän."

Poika sanoi.

"Noh ja", sanoi Heim. "Se oli oikein... saat nyt lähteä ja ota kiitokset myöskin. Ja tästä saat pari groschenia."

"Isä sanoo, ett'en saa ottaa vastaan rahaa."

"Mitä? Te ette kai tarvitse mitään rahaa? Mitä? Teillä on kai siellä alhaalla enemmän kuin minulla? Maksatte siellä kai kirjavilla kivillä ja kultarakeilla, vai? Luulen... luulen ihan toden totta, ett'ei sinun laitasi ole ihan oikein. Sanoppas, mitä olet syönyt tänään?"

"Papuja ja silavaa", vastasi poika ja paljasti kaikki hampaansa.

"Tuo nyt ainakin kuulostaa ihmiselliseltä." Poika hypähti ylös ja lähti juosta livistämään ylös mäelle.

Heim Heiderieter jälestä. "Poika", huusi hän, "sanoppas: näitkö äsken tuon kimon, joka kulki täällä?"

"Kimo?" huusi poika, "kimo? Ei se mikään kimo ollut. Oli valkea hiekkatilkku. Katsos... tuo tuossa."

Näyttää vaan kaukaa kuin kimo."

Heim Heiderieter katseli ällistyneen näköisenä vuoroin hiekkatilkkuun vuoroin poikaan, joka juosta livisti kankaan ylitse. "Kummallista", sanoi hän, "kuinka minä aina saan kokea ihmeellistä. *Oikein* ei ollut tuon pojankaan laita."

Hän palasi taaskin laaksonpainanteeseen ja heittäysi pitkälleen tuon pienen kirkkaan lammen viereen pitkälle, harmaalle ruohikolle.

Silloin kuuli hän askeleita alhaaltakäsin ja näki lähestyvän sieltä alhaalta miehen parhaissa voimissaan, noin neljäkymmenvuotiaan, jonka parta ja hiukset olivat kuin niitettäväksi kypsynyt elonolki, ja jonka kasvot olivat pitkät ja soukat ja silmät omituisen syvät ja todet. Puolittain näytti hän oppineelta, puolittain talonpojalta.

Hän tunsi Jörn Uhlin ja hypähti ylös.

Kun he olivat vahvasti ravistelleet toistensa käsiä, heittäisivät he ruohikolle niin että hete jäi välilleen ja rupesivat juttelemaan tuttavistaan. He eivät olleet kahteen vuoteen tavanneet toisiaan.

"Wietenhän on kuollut", sanoi Jörn. "Tunsithan vanhuksen."

"Oh, ett'en häntä olisi tuntenut! Tiedätkö sinä, kuinka he elelivät siellä Aulangolla? Thiess istui pöydän ja takan välillä ja tutki Itä-Aasian poliittista asemaa, piti jalkojaan uuninmuuria vastaan, aina ylempänä ja ylempänä ja puheli siitä, mitä oli lukenut. Ja siinä ohessa ei mies niinä kymmenenä vuotena, jotka Elsbe taas on ollut kotona, ole liikkunut kauempana Aulangolta kuin joskus kylällä. Wieten istui takan ääressä ja kutoskeli ja parsiskeli sukkaa, kuten ennen muinoin Uhlilla, kun hän istui sinun ja Fiete Kreyn kanssa."

"Mistä sinä kaiken tuon tiedät?" kysyi Jörn Uhl.

"Luuletko sinä, ett'en ole käynyt Wieten Penniä tapaamassa. Wietenissä piili kokonainen kirjava maailma, Jörn. Mitä viimeisten viidenkymmenen vuoden kuluessa on tapahtunut tässä pienessä kolmikulmassa, jonka muodostaa tämä hiljainen lampi tässä ja vanha kaupunki tuolla ja Schenefeldin kirkontorni — ja siinä on ennättänyt tapahtua monellaista — sen tiesi hän ja se oli elävänä ja selvänä hänen edessään. Ja se liikkutti meitä, Jörn, se merkitsee meille enemmän kuin koko Mandshuria. Hän oli hyvin itseensä sulkeunut, Jörn. Hänen oli täytynyt rakentaa kirjavan maailmansa ympärille korkea muuri, koska tuhmat ihmiset nauroivat, kun he saivat nähdä sinne sisään. Samasta syystä juuri on moni vakava ja syvämielinen ihminen vaitelias, Jörn. Mutta minulle, Jörn, minulle aukaisi hän toisinaan ovet sinne ja näytti minulle koko talon. Tiedäthän sinä, Jörn: tuommoisen kunnollisen vanhanaikuisen talonpoikaistalon, jossa on hiukan matalaa ja pimeäkulmaista, mutta lujaa ja hurskaanvakaata... Mitä tuumit Elsbestä, Jörn?"

"Sano sinä tuumasi!"

"Minä luulin, että hänestä olisi tullut Fiete Kreyn vaimo. Ja kosinut onkin Fiete häntä, mutta hän ei ole suostunut. Tiedätkö sinä, mitä hän sanoi?"

"Oletko puhunut hänen kanssaan siitä?"

"Olen; miks'en olisi? Mehän ollaan vanhoja ystävyksiä? 'Katsos Heim', sanoi hän, 'hän on Krey; ja Kreijit nyt eivät ole kaikkein luotettavimpaa väkeä. Enkä minäkään häntä tarvitse: minulla on kylliksi emännöimistä ja äitinä olemista'... Hän on Aulangon hallitsijatar, Jörn, ja hoitaa taloutta paremmin kuin Thiess konsanaan; varsinkin ylpeilee hän kuudesta tai seitsemästä hyvästä lypsyylehmästään. Thiessin täytyy totella häntä, ja totteleekin mielellään. Mandshuriasta saa hän puhua vapaasti, hänellekin; se on semmoinen erikoiskarsina, johonka hän ei kajoo. Mutta jos Thiess muuten tahtoo lausua ajatuksiaan ihmisistä, Jumalasta ja maailmasta, silloin odottaa hän, kunnes minä tulen, ja sitte menemme ulos. Kesäisin istumme me vallilla aulangon reunalla, talvisin menemme navettaan... On vahinko, Jörn, ettei Elsbe mene naimisiin; hän olisi yksi niitä naisia, jotka eivät salli miehensä eikä lastensa paleltua."

Jörn Uhl katseli eteensä ajatuksiinsa vaipuneena. "Hän on tyytyväinen", sanoi hän, "ja Fiete Krey myöskin. Mitä hän uneksi nuorena poikana, se on mennyt täytäntöön. Nyt hän omistaa Uhlin ja saa sieltä katsella tien ylitse matalaa pientä isän majaan. Hänellä on velkataakkaa ihan tarpeiksi, melkein yhtä paljon kuin minulla silloin muinoin, mutta hän selviää niistä helpommalla, ratatyö on vahvasti auttanut häntä. Hänen kauppansa kaikella, mitä ihmiset sattuvat tarvitsemaan, kuten rakennusaineilla ja aidaspuilla, kivihiulellä ja hiekalla, menestyy hyvin. Säällittää minua entinen siisti soma pihani; nyt se näyttää jotenkin sekaiselta ja kirjavalta, ja olen iloinen, ettei vanha talonripi enää seiso pystyssä. Sunnuntaisin tekee hän välistä matkan Aulangolle, juo siellä kahvia ja jutustelee Elsben ja Thiess-ukon kanssa. Luulenpa, että semmoiskseen asiat jäävät. He vanhenevat siinä, eivätkä huomaakaan ajan

kulumista; ja lopuksi väistyvät he pois."

"Sinä olet saanut kokea paljon, Jörn. Haluaisinpa tietää, mitä itse elämästäsi ajattelet."

"Tuumitko kirjoittaa elämäkertani, Heim? Ei ole luullakseni se sopiva aines."

"Sinun elämäsi, Jörn Uhl, ei ole mikään vähäpätöinen ihmiselämä. Sinulla oli hiljainen ja kirjavilla kuvilla koristettu nuoruus. Kasvoit yksin, ja yksiksesi, ilman kenenkään apua, olet uljaasti taistellut elämänarvoituksen kanssa, ja vaikka oletkin voinut neuvoa ainoastaan harvoja, niin vaivasi eivät kuitenkaan ole kestetyt suotta. Olet lähtenyt taisteluun tämän maan puolesta, joka on tässä tämän lähteensilmän ympärillä; olet tullut karaistuksi sekä tulella että kylmässä ja olet edistynyt tärkeimmässä: olet oppinut antamaan arvoa kaikelle ansion mukaan. Olet saanut tuntea tulista naisen lempeää, ja olet sillä saanut lähinnä parhaan lahjan, jonka elämä voi ihmiselle antaa. Olet laskenut hautaan Lena Tarnin, olet isäsi ja veljesi, ja olet niinä hetkinä saanut katsoa ihmiselämän kärsimystä silmästä silmään ja olet siitä oppinut nöyräksi. Olet saanut kamppailla kovan vastahakoisen kohtalon kanssa, etkä ole sortunut sen alle, vaan olet kamppailut itsellesi voiton siitä, vaikka kestikin kauan, ennenkuin sait apua. Olet hampaat yhteenpurtuina ja rohkein mielin taistellut tietoja itsellesi, olet tehnyt sen siinä ijässä, jossa useat jo ajattelevat ruveta nauttimaan tietojensa korkoja. Ja vaikka rakenteleminen, kaivaminen ja mittaaminen nyt jo monta vuotta on ollut työsi ja ilosi, et ole sittekään jähmettynyt yksipuoliseesi, sinulta riittää huomiota vielä siihenkin maahan, joka on mittaketjujesi ulkopuolella, riittääpä vielä niihin kirjoihinkin, joita kirjoittaa ystäväsi, jonka nimi on Heim Heiderieter. Mistä pitäisi sitte kirjoittaa, jollei tuommoinen vilpityn ja hartaansyvä elämä ole kerrottavan arvoinen?"

Jörn Uhl katsahti ystävällisiin ajatuksiin vaipuneena häneen: "Puhut kauniisti siitä", sanoi hän. "Ja jos puhuisin kauemmin kanssasi, voisit ehkä saada paljokin järjestykseen minussa, joka nyt uumottaa ainoastaan sekavana tunteena. Minusta on aina tuntuva, kuin olisi elämässäni jotain särjettynyttä."

"Tiedän tuon", sanoi Heim, ja kurotti kätensä Kultahetteen ylitse hänelle. "Katsos nyt, sinä ajattelet, että jos olisit saanut nauttia äitisi hyvää ja viisasta huolenpitoa, ja olisit saanut tasaisesti ja mukavasti liukua luonnontieteihisi, että sitte olisi elämäsi solunut paljoa puhtaampana, nyt siinä on, kuten aivan oikein sanot, murros. Sinulla on tunne, ikäänkuin olisit joskus, monta vuotta sitte, joutunut väärälle uralle ja kuin kulkisit vieläkin sitä syrjätieta ja näkisit ikäänkuin kaukaa sen oikean tien, jota sinun olisi pitänyt saada vaelttaa. Mutta sanon sinulle, Jörn, voit kysyä keneltä vakaalta ihmiseltä tahansa, jokaisen ihmisen elämässä on jotakin, joka ei soinnu. Ja tiedätkö, miksikä ei? Jos se sointuisi hyvin, kuuluisi se ohuelta, Jörn; ja jos kävisi meidän niin, kuin äitimme meille soisivat, niin sileätä olisi kyllä elämämme tie, mutta matalaa myöskin. Kaikkien meidän täytyy kahlata hiekkatietä, Jörn, ennenkuin elämämme saa täyteläisyyttä ja syvyyttä."

"Niin", sanoi Jörn. "Luottaa vaan, kas siinä piilee koko autuus."

"Niin näetkös? Siinä piilee kaikki?"

"Heim! Heim!" sanoi Jörn Uhl. "On aikoja, jolloin se ei ole niinkään helppoa."

Heim kurotti taas kätensä hetteen ylitse. "Tiedän", sanoi hän, "mitä nyt tarkoitat. Mutta etkö saanut apua oikeaan aikaan? Wieten liikkui vierelläsi, ja pikku poikasi nauroi ja ilakoitsi pihallasi. Aukeni pappilan ovi, tuo leveä viheriä ovi messinki-kolkuttimineen. Sieltä löysit paljon rohkaisua Jörn. Tuli sitte kuolema ja teki sinulle palveluksiaan, teki päivä- ja hevostöitä, että tiesi tuli tasaisemmaksi. Tuli tuo ylpeä hieno tyttö ja asettui rinnallesi ja leikki kanssasi noppaa Rugenhergillä, Tulivat lukutyösi, ja raitis virkistävä tuuli puhalsi ylitsesi."

Jörn Uhl nyökäytti päätään ja virkkoi: "Sinä tiedät kaiken."

"Vähän minä tiedän, Jörn, enkä voi sietää semmoisia, jotka ovat tietävinään kaiken. Mutta ihanaa on, ja on oikeinkin ja viisasta ennustaa pilvistä, jotka vaeltavat taivaan kantta, hyvää."

"Minä en osaa lausua ajatuksiani niin hyvästi, kuin sinä", sanoi Jörn Uhl, "mutta olen hyvilläni, että olen kanssasi samaa mieltä tässä asiassa. Kun vielä olin nuori, laitoin minä kirstuni ja kammarini semmoiseksi kuin itse ne mielin, ja pidin niitä maailman keskipisteenä ja katselin sieltä ulos Jumalaa ja maailmaa, ja sinuttelin kumpaakin; mutta mitä vanhemmaksi olen tullut, sitä vähemmiksi havaitsen tietoni ja sitä suuremmaksi kasvaa kunnioittava ihmettelyni."

"Olet oikeassa", sanoi Heim, "on turhaa ja tuhmaa puhella paljon ja pitkälti. Pitää tehdä kaikki selväksi teoillaan, eikä sanoillaan. Mutta kun meillä kummallakin nyt jo on joltinenkin työannos takanamme, niin luulen voimamme hiukan sentään sen johdosta puhuakin. Taistelun jälkeen olkoon sotaveikoillekin sallittu hieman pakinoida keskenään, kuinka olivat väistäneet iskuja ja kuinka olivat tehneet hyökkäyksiään. Mutta nyt lähdän. Minne sinä olet matkalla?"

"Kävin Brunsbüttelissä tarkastamassa erästä sulkua", sanoi Jörn Uhl, "ja nyt menen jalan Aulangolle. Vie terveiset rouvallesi ja lapsillesi, Heim."

"Samalla tapaa. Terveiset erittäinkin toiseksi vanhimmallesi. Se on soma lapsi, Jörn."

"Jos käyt meitä tervehtimässä, älä sano sitä sentään hänelle, äläkä äidilleen."

He menivät vieremää ylös kangastielle.

"Ja jos nyt sentään kertoisin elämäkertasi", sanoi Heim, "niin minkä panisin sille nimeksi?"

Jörn Uhl pysähti ja sanoi vakaana: "Vaimoni ehdoitti kerran 'Nokkelaa Hannua'."

"Olisi siinäkin ajatusta, Jörn. Toden totta! Oi noita naisia, Jörn! Mutta väärä se luonnollisesti olisi! Eivät heidän sanansa ole koskaan kuin puoliksi todet, Jörn. He näkevät kaikki asiat tasaisina, olipa se sitte vaikka muna. He eivät käy sitä ympäri ja tarkasta, Jörn."

"Totuutta siinä on, Heim. Enpä tiedä, riippuuko se siitä, ett'ei minulla ratkaisevimpina vuosinani ole ollut ohjausta: mutta minun ei koskaan ole ollut helppo osata oikeaan, minulla on tunne, kuin olisin tehnyt pitkiä tarpeettomia harhamatkoja."

Heim pudisteli päätään. "Samaa tuntevat kaikki ne, jotka eivät kuunnelleet toisia, ja vannoneet heidän sanojensa mukaan, vaan jotka itse ovat hankkineet itselleen oman maailmankatsomuksen."

"Noh", sanoi Jörn Uhl, "ellei 'Nokkela Hannu' siis kelpaa, niin keksi sitten minulle joku rehellinen saksalainen nimi ja sano lopuksi: vaikka elämänsä kuluikin huolissa ja murheissa, oli hän sentään onnellinen ihminen. *Hän oli onnellinen siksi, että hän oli nöyrä ja että hän tunsu luottamusta.* Mutta älä tekeydy liika viisaaksi. Me emme kumminkaan osaa sitä selittää."

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JÖRN UHL: ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without

complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to

prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats

readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.